

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

45

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SWAZEK

45

březen 1922 — březen 1923

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1989

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 45, Politizdat, Moskva 1978,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1978
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1989

PŘEDMLUVA

Čtyřicátý pátý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje práce napsané od 6. března 1922 do 2. března 1923. Lenin v nich dále rozpracovává nejdůležitější problémy výstavby socialismu, zahraniční politiky sovětského státu a mezinárodního dělnického a komunistického hnutí.

Výsledky prvního roku nové ekonomické politiky plně potvrdily její správnost: bylo dosaženo prvních úspěchů v obnově národního hospodářství, upevnil se svazek dělnické třídy s rolnictvem i mezinárodní postavení Sovětské republiky. Na základě toho vyvodil Lenin důležité závěry pro další politiku komunistické strany.

Svazek začíná projevem O mezinárodním postavení a vnitřní situaci sovětské republiky, který Lenin pronesl 6. března 1922 na zasedání komunistické frakce celoruského sjezdu kovodělníků. Stanovil v něm úkol zastavit dočasný ekonomický ústup, přejít k přípravám rozhodného útoku proti kapitalistickým žvlům a v souvislosti s tím reorganizovat činnost stranických, státních a hospodářských orgánů.

Všestranný výklad a zdůvodnění nových úkolů strany podal Lenin na XI. sjezdu Komunistické strany Ruska (bolševiků), který se konal ve dnech 27. března—2. dubna 1922. Svazek obsahuje řadu materiálů vztahujících se k tomuto sjezdu.

V Politické zprávě ústředního výboru a dalších projevech na XI. sjezdu KSR(b), v referátu Pět let ruské revoluce a perspektivy světové revoluce na IV. kongresu Ko-

munistické internacionály, v Projevu na plenárním zasedání moskevského sovětu 20. listopadu 1922 a rovněž v Interview zpravodaji listu Manchester Guardian Arthuru Ransomovi a v dopisu Ruské kolonii v Severní Americe, který je v Leninových spisech uveřejněn poprvé, odhaluje Lenin podstatu, význam a metody uplatňování nové ekonomické politiky.

Mezi socialismem a kapitalismem se podle Leninových slov odehrává krutý boj, v němž se rozhoduje, kdo s koho. Začalo soutěžení mezi státními a kapitalistickými podniky — obchodními a průmyslovými, ruskými i zahraničními, a nyní jde o to, aby kapitalismus byl v tomto soutěžení přemožen.

Lenin zdůrazňoval, že nová ekonomická politika ekonomicky i politicky plně zabezpečuje možnost vybudovat základ socialistické ekonomiky. Dělnická třída má v rukou veškerou politickou moc. »Proletářský stát v Rusku má ve svých rukou tolik ekonomické síly, kolik potřebuje pro přechod ke komunismu« (s. 125). Generální linie strany je správná. Co je tedy nutné? Je nutné jak náleží řídit, umět prakticky organizovat práci a naučit se dobře hospodařit. Lenin navrhoval, aby se těžiště práce přeneslo na správný výběr kádrů a na kontrolu, jak jsou plněna usnesení a směrnice strany a vlády. »*Prověřovat lidi a kontrolovat, co skutečně vykonali* — v tom, ještě jednou v tom a jedině v tom spočívá nyní jádro veškeré práce, veškeré politiky« (s. 42).

Lenin v dopisu Předsednictvu V. celoruského sjezdu odborového svazu pracovníků sovětských orgánů, v němž stanovil, jak postupovat při zlepšování státního aparátu, napsal: »Jedním z nejdůležitějších naléhavých úkolů dneška i nejbližších let — velmi závažným úkolem je systematické redukování a zlevňování státního aparátu tím, že bude omezován, dokonaleji organizován, že budou odstraňovány administrativní průtahy a byrokratismus a snižovány neproduktivní výdaje« (s. 348).

Za nové ekonomické politiky, kdy v důsledku určitého růstu kapitalistických prvků a zesílení maloburžoazního živlu ožily protimarxistické ideje, nabývala zvláště velkého významu ideově výchovná práce v masách a boj proti buržoazní ideologii. Do svazku je zařazen známý Leninův článek O významu bojovného materialismu, který určil hlavní zaměření činnosti komunistické strany na filozofické frontě, charakterizoval její cíle, nastínil praktická opatření a stanovil úkoly a metody ateistické propagandy. Celý článek je prodchnut myšlenkou, jak nesmírný význam má dialektický a historický materialismus pro přeměnu přírody, života společnosti a vědomí lidí. Lenin dále rozvinul myšlenky obsažené v jeho práci Materialismus a empiriokriticismus a také ve Filozofických sešitech a zdůraznil nutnost pevného sepětí marxistické filozofie s přírodními vědami, nutnost všestranného rozpracovávání dialektiky na základě zobecňování jevů a procesů společenského života a poznatků přírodních věd.

Komunisté, napsal Lenin, musí důsledně hájit marxistickou filozofii, vést soustavný a nesmiřitelný boj proti nejružnějším idealistickým směrům a pod maskou »posledního slova« buržoazní vědy odhalovat reakčnost módních filozofických učeních. Základní, stěžejní myšlenky tohoto článku si zachovávají svůj programový význam i dnes.

Důležité místo v pracích zařazených do tohoto svazku zaujímají problémy sovětské zahraniční politiky, především otázky spojené s janovskou konferencí — první mezinárodní konferencí o hospodářských otázkách, které se účastnili zástupci sovětského státu.

V Dopisu G. V. Čičerinovi ze 14. března 1922, v Pozněnovacích návrzích a připomínkách k návrhu prohlášení sovětské delegace na janovské konferenci, v projevu O mezinárodním postavení a vnitřní situaci sovětské republiky na zasedání komunistické frakce celoruského sjezdu kovodělníků a v Politické zprávě ústředního výbo-

ru KSR(b) na XI. sjezdu strany stanovil Lenin úkoly a taktiku sovětské delegace.

Program, s nímž vystoupila na konferenci sovětská delegace, vycházel z leninské zásady mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením a navrhoval nevměšování do vnitřních záležitostí, neútočení, naprostou rovnoprávnost a poskytování vzájemných výhod, spolupráci v oblasti hospodářské, politické a kulturní, uznání práva všech koloniálních národů na sebeurčení, poskytování pomoci málo rozvinutým zemím, zrušení všech válečných dluhů a revizi všech válečných smluv, řešení všech konfliktů mírovými prostředky a odvrácení války, všeobecné snížení zbrojení a zákaz zbraní hromadného ničení.

Lenin považoval za nutné podporovat ty kruhy a síly v kapitalistických zemích, které si přály zachovat mír a navázat hospodářské styky se Sovětským Ruskem. Řekl: »... není nám pochopitelně lhostejné, zda tam budeme mít co činit s těmi představiteli buržoazního tábora, kteří se přiklánějí k vojenskému řešení problémů, nebo s těmi představiteli buržoazního tábora, kteří tíhnou k pacifismu, i když prašpatnému a z hlediska komunismu pod vši kritiku« (s. 100).

Lenin učil, že v zájmu mírového soužití a upevňování pozic socialismu může a v případě nutnosti musí socialistický stát přistoupit na kompromisy s kapitalistickými zeměmi. Na janovské konferenci předložili představitelé sovětského státu řadu konkrétních návrhů, které se mohly stát základem jednání. Sovětská vláda neodmítala možnost ústupků, pokud by se dodržela zásada vzájemnosti. »Avšak ti, kteří mají v úmyslu předložit ruské delegaci v Janově ponižující podmínky,« zdůraznil Lenin v interview zpravodaji listu New York Herald, »se hluboce mylí. Rusko nepřipustí, aby se s ním zacházelo jako s poraženou zemí. Jestliže se buržoazní vlády pokusí nasadit vůči Rusku takový tón, dopustí se té největší hlouposti« (s. 193).

Sovětská delegace, která se řídila směrnicemi ústřední-

ho výboru strany a Leninovými pokyny, energicky odrazila útoky imperialistických států proti svrchovanosti sovětského státu a odmítla jejich opovážlivé požadavky, jež směřovaly k hospodářskému i politickému zotročení Sovětské republiky, k likvidaci sovětské moci a k přeměně Ruska v polokoloniální přívěsek světového kapitalismu. Důsledná a zároveň pružná leninská politika umožnila sovětské delegaci využít rozporů v táboře imperialistů a zabránit vytvoření jednotné protisovětské fronty kapitalistických států.

Za jeden z nejdůležitějších faktorů přispívajících k mírovému soužití států s rozdílným společenským zřízením považoval Lenin hospodářské styky a rozvíjení obchodu. Materiály, jako Předsedovi koncesního výboru při Státní plánovací komisi, Dopis politickému byru ÚV KSR(b) o smlouvě s konsorciem německých firem a řada dokumentů o poskytnutí koncese L. Urquhartovi, jež jsou zařazeny do tohoto svazku, dosvědčují, jak vytrvale usiloval Lenin o uzavření hospodářských dohod s kapitalistickými zeměmi i jednotlivými společnostmi a jak rázně zároveň odmítal ty smluvní podmínky, které byly pro sovětskou zemi nevýhodné.

Obrovský význam pro úspěšné řešení úkolů socialistické výstavby přikládal Lenin monopolu zahraničního obchodu. Považoval jej za jednu z hlavních klíčových pozic socialistického státu v hospodářské oblasti a dokazoval, že jedině na základě monopolu zahraničního obchodu a plánovité státní regulace dovozu a vývozu zboží bylo možné uchránit tehdejší slabou sovětskou ekonomiku před pronikáním zahraničního kapitálu, zajistit obnovu a další rozvoj sovětského průmyslu, a rovněž zisk a růst zlatého pokladu, což bylo nutné k industrializaci země. Důležitost monopolu zahraničního obchodu Lenin zdůrazňoval zvláště v souvislosti s rozšiřováním hospodářských styků s buržoazními státy a s prudkými útoky cizích imperialistů a kapitalistických živlů uvnitř země pro-

ti sovětskému monopolu zahraničního obchodu. Tato otázka se zvláště vyhroutil, když se někteří vedoucí straníční pracovníci a pracovníci orgánů sovětské moci vyslovili pro zrušení monopolu zahraničního obchodu (G. J. Sokolnikov, N. I. Bucharin, G. L. Pjatakov) nebo pro jeho oslabení (J. V. Stalin, G. J. Zinovjev, L. B. Kameněv).

Do svazku je zařazeno Sdělení J. V. Stalinovi z 15. května 1922 s návrhem usnesení politického byra ÚV KSR(b) o potvrzení monopolu zahraničního obchodu; politické byro tento návrh schválilo. Avšak později, 6. října 1922, schválilo plenární zasedání ústředního výboru za Leninovy nepřítomnosti na základě Sokolnikovova referátu usnesení, jímž se monopol zahraničního obchodu oslaboval. Lenin v dopisu ústřednímu výboru z 13. října (viz tento svazek, s. 256—259) vyjádřil s rozhodnutím plenárního zasedání nesouhlas, podrobil Sokolnikovovo stanovisko kritice a s poukazem na to, že je »nucen přimlouvat se teď za určitou výjimku z pravidla«, navrhl odložit řešení této otázky o dva měsíce, do příštího plenárního zasedání ústředního výboru. Ústřední výbor to akceptoval. Lenin 13. prosince nadiktoval pro plenární zasedání ÚV dopis, v němž podrobně rozebral a vyvrátil Bucharinovy argumenty proti monopolu zahraničního obchodu. Lenin se vyslovil kategoricky proti tomu, aby plenární zasedání ÚV jakkoli oddalovalo rozhodnutí o monopolu zahraničního obchodu. Napsal, že »další váhání v tak závažné otázce je absolutně nepřijatelné a bude na překážku každé práci« (s. 378).

Plenární zasedání ústředního výboru, které se konalo 18. prosince 1922, v souladu s Leninovým návrhem jednomyslně schválilo usnesení, jímž potvrdilo bezpodmínečnou nutnost zachování a upevnění monopolu zahraničního obchodu. Později také XII. sjezd strany potvrdil trvalou platnost monopolu zahraničního obchodu.

Zvláštní význam přikládal Lenin navazování a upevňování přátelských vztahů mezi sovětským státem a zeměmi

Východu. V interview zpravodaji týdeníku Observer a deníku Manchester Guardian M. Farbmanovi vyložil, jaké stanovisko zaujme sovětská vláda na připravované lausannské mezinárodní konferenci k otázkám Blízkého východu. Lenin zdůrazňoval nutnost uspokojit pokrokové národní snahy zemí Blízkého východu a řekl: »Naše zkušenosti nás nezvratně přesvědčily o tom, že jedině nesmírná pozornost k zájmům jednotlivých národů zabraňuje konfliktům, odstraňuje vzájemnou nedůvěru, odstraňuje nebezpečí jakýchkoli intrik a vytváří důvěru, zejména u dělníků a rolníků mluvících různými jazyky, bez níž nejsou absolutně možné ani mírové vztahy mezi národy, ani trochu úspěšný rozvoj všeho, co je v moderní civilizaci cenné« (s. 279).

Sovětská vláda v čele s Leninem vytrvale prováděla mírovou zahraniční politiku. Lenin poukazoval na nutnost důsledného boje proti imperialistickým válkám a zdůrazňoval, že je třeba co nejvíce »rozhodnutí a opatření, která by skutečně vedla k míru, nemluvíme-li už o úplném odstranění nebezpečí války« (s. 279). Lenin navrhoval »rozhodně vyškrtnout« z návrhu prohlášení sovětské delegace na janovské konferenci slova, že »naše pojetí dějin« »předpokládá nevyhnutelnost nových světových válek« (s. 93). Odvrácení nové světové války považoval Lenin za jeden z nejvážnějších problémů. V pozdravném dopisu Skupině Clarté a v Poznámkách k úkolům naší delegace v Haagu napsal, že je nutné rozbít všechny argumenty a sofismata, jimiž ideologové imperialistické buržoazie ospravedlňují válku, odhalovat válečné přípravy imperialistů a vysvětlovat, jak účinně bojovat proti nové válce.

Sovětská vláda navrhla na janovské konferenci odzbrojení jako praktický úkol, jako reálnou cestu k zajištění trvalého míru, a tím dokázala v praxi opravdovost svého stanoviska. Lenin navrhl zařadit na pořad jednání III. zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětu

IX. volebního období otázku snížení stavu Rudé armády: »... vyhlásit snížení početního stavu o jednu čtvrtinu a zdůvodnit to tím, že se v úsilí o příměří přece jenom dosáhlo v Janově určitého reálného pokroku, i když nevelkého a nijak zvlášť nadějného« (s. 237).

Sovětská vláda zároveň prohlašovala, že předpokladem pro realizaci opatření směřujících k omezení zbrojení je plná a bezpodmínečná vzájemnost, tj. stejné kroky ze strany imperialistických zemí, a poskytnutí potřebných záruk pro sovětskou zemi, že nebude proti ní podniknut žádný útok a že se nikdo nebude vměšovat do jejích vnitřních záležitostí. Lenin upozorňoval na to, že hrozí nebezpečí útoku imperialistů na Sovětskou republiku, že v kapitalistických zemích existují vlivné strany, vlivní politikové a finančníci, kteří si přejí válku, a proto vyzýval stranu a všechen sovětský lid k všemožnému upevňování obranyschopnosti sovětského státu a k bdělosti.

Vítězství socialistických revolucí v mnoha evropských a asijských zemích, vytvoření a upevnění světové socialistické soustavy, zhroucení kolonialismu, úsilí národů o mírové soužití a rozvoj hnutí obránců míru, to vše vytvořilo zcela reálnou možnost odvrátit světovou válku, vyloučit světové války ze života společnosti. KSSS a sovětská vláda, vycházejíce z Leninova učení, jsou přesvědčeny, že nejspolehlivější cestou k zajištění trvalého míru je všeobecné a úplné odzbrojení pod přísnou mezinárodní kontrolou.

Leninská orientace na mírové soužití států s rozdílným společenským zřízením vůbec neznamená, že se komunisté smířili s kapitalismem, že se zřekli svého konečného cíle — vítězství socialismu na celém světě. Mírové soužití v leninském pojetí předpokládá neochabující ideologický, politický a hospodářský boj mezi dvěma systémy — socialistickým a kapitalistickým. Navíc právě zachování míru vytváří nejpříznivější podmínky pro vítězství socialismu v hospodářském soutěžení s kapitalismem, pro rozví-

jení třídního boje v kapitalistických zemích a pro rozvoj národně osvobozenického hnutí utlačovaných národů proti imperialismu. Úspěchy socialistického systému a důsledný boj za mír, za odvrácení nové světové války stmelují nejširší lidové masy kolem komunistů a jsou pracujícím pobídkou v jejich revolučním boji proti vykořisťovatelům, proti imperialismu.

Řada Leninových prací a dokumentů zařazených do tohoto svazku je věnována otázkám mezinárodního dělnického a komunistického hnutí: Dopis členům politického byra ÚV KSR(b) s doporučeními k návrhu směrnic exekutivy Kominterny pro delegaci Kominterny na konferenci tří internacionál, doporučení k návrhu rezoluce XI. sjezdu strany ke zprávě delegace KSR(b) v Komunistické internacionále, článek Zaplatili jsme příliš mnoho, Připomínky a doporučení k návrhu usnesení exekutivy Kominterny v souvislosti s ukončením konference tří internacionál, referát na IV. kongresu Komunistické internacionály aj.

Lenin uváděl, že hlavním úkolem komunistických stran je, aby získaly na svou stranu většinu dělníků, většinu pracujících. Důležitým prostředkem v boji o masy je taktika jednotné fronty. V zájmu dosažení dohody komunisté mohou a musí udělat jisté ústupky, ale nesmějí slevovat ze svých stěžejních zásad a musí dosáhnout rovnocenných ústupků i od druhé strany. Lenin odhaloval nesprávnou politickou linii pravicových socialistů a uváděl, že je nutné trpělivě a důkladně vysvětlovat socialisticky smýšlejícím dělníkům, ale tak, aby je to neodrazovalo, nesprávnost reformistické ideologie a politiky. Upozorňoval bratrské strany na nutnost tvůrčím způsobem přijímat zkušenosti bolševické strany a poučení z revoluce v Rusku. Zdůrazňoval, že komunisté musí být ve své taktice pružní a musí ovládat všechny formy a prostředky boje.

Čtyřicátý pátý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina za-

hrnuje poslední dopisy a články, které Lenin nadiktoval v době své nemoci od 23. prosince 1922 do 2. března 1923: Dopis sjezdu, O udělení zákonodárných funkcí Státní plánovací komisi, K otázce národností neboli o »autonomizaci«, Stránky z deníku, O družstevnictví, O naší revoluci (K vzpomínkám N. Suchanova), Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci (Návrh pro XII. sjezd strany) a Raději méně, ale lépe.

Význam posledních Leninových článků a dopisů je neocenitelný. Jako organicky spjatý celek tvoří v podstatě jedno dílo, ve kterém Lenin dalším rozvinutím závěrů a tezí obsažených v jeho předcházejících dílech a projevech dokončil práci na velikém plánu výstavby socialismu v SSSR a v obecné podobě vyložil program socialistické přeměny Ruska z hlediska celkových perspektiv celosvětového osvobozenického hnutí.

Lenin podrobil zdrcující kritice tvrzení západoevropských reformistů a menševiků, že socialismus v Rusku nemůže v důsledku hospodářské a kulturní zaostalosti této země zvítězit. Zároveň byla tato kritika namířena proti oportunistům a kapitulantům ve straně, proti Trockému, který prohlašoval, že vybudovat socialistické hospodářství v Rusku prý bude možné teprve po vítězství proletariátu v nejdůležitějších evropských zemích. Lenin zdůraznil historickou zákonitost Říjnové revoluce a uvedl, že Rusko má »všechno, čeho je třeba a co stačí« k vybudování úplné socialistické společnosti (viz s. 409). Tato geniální teze měla nesmírný, vpravdě historický význam: ukázala straně a všem pracujícím sovětské země široké perspektivy, posílila jejich jistotu, že socialismus bude úspěšně vybudován, a poskytla straně účinnou zbraň v boji proti oportunistům.

Lenin nezastíral mimořádné těžkosti, s nimiž je spojena výstavba socialismu v SSSR. Imperialistické státy, jež zorganizovaly intervenci a blokádu Sovětské republiky, udělaly všechno, aby ji co nejvíce zpustošily. Zároveň se

naprosto zjevně ukázalo, že sovětský lid bude muset ještě dlouho budovat socialismus v nepřátelském kapitalistickém obklíčení. Imperialisté nechtěli poskytnout sovětské zemi půjčky ani úvěry; zahraniční kapitalisté nechtěli ani uzavírat koncese. Lenin však vyjadřoval pevnou jistotu, že sovětský lid pod vedením komunistické strany překoná všechny těžkosti, že z Ruska nepovského se stane Rusko socialistické« (s. 347).

Lenin hluboce rozebral otázky budování materiálně technické základny socialismu. Jeden z posledních dopisů věnoval speciálně plánování národního hospodářství. Poukazoval na to, že bez vytvoření pevné ekonomické základny nelze vybudovat novou společnost.

Lenin ve svých posledních projevech a člancích znovu zdůraznil, že rozhodující význam pro budování socialismu má industrializace země, přednostní rozvoj výroby výrobních prostředků. »Právě tento průmysl, takzvaný „těžký průmysl“, je hlavní základna socialismu,« napsal Lenin. Zároveň s tím tvoří těžký průmysl základ obratnosti země — bez těžkého průmyslu »nevybudujeme žádný průmysl a bez průmyslu jsme jako samostatná země úplně ztraceni«. Proto Lenin doporučoval udělat všechno pro »rozvoj našeho strojového velkoprámyslu, pro rozvoj elektrifikace«. Lenin vytyčil cesty industrializace země a zdůraznil, že zdrojem prostředků pro industrializaci se musí stát příjmy z vnitřního i zahraničního obchodu, zisky podniků lehkého průmyslu, daně a především zdanění nepmanů, zlevnění státního aparátu a co nejpřísnější hospodárnost. Dělnická třída, zdůraznil Lenin, musí budovat průmysl ne »kolonizací« a zbídačováním drobných výrobců, jak to navrhovali trockisté, nýbrž na základě pevného svazku s rolnictvem a neustálého zvyšování životní úrovně pracujících města i venkova (viz s. 245, 326, 442).

Velmi důležitou součástí Leninova plánu výstavby nové společnosti byl program socialistické přestavby země-

dělství. Lenin má velkou zásluhu na tom, že určil konkrétní cestu, jak po dobytí politické moci dělnickou třídou řešit jeden z nejtěžších úkolů proletářské revoluce — jak zapojit milióny rolníků, kteří jsou současně drobnými vlastníky i pracujícími, do socialistické výstavby a jak zajistit jejich přechod od individuálního hospodaření ke kolektivní velkovýrobě. Lenin ukázal, že touto cestou je združstevnění rolnických hospodářství. Ve svém pozoruhodném článku O družstevnictví, v němž zobecnil zkušenosti z rozvoje družstevnictví a ze zakládání prvních kolektivních rolnických hospodářství v Sovětském Rusku, vypracoval geniální družstevní plán přestavby života rolníků podle socialistických zásad. Vybudování potřebné technické základny, zvýšení kulturní úrovně rolnictva, postupné získávání rolníků pro kolektivní formy hospodaření rozvíjením různých forem družstevnictví, přísné dodržování zásady dobrovolnosti při sdružování rolníků do kolektivních hospodářství, usměrňující působení státu a jeho všestranná pomoc družstvům, co nejširší zapojování dělnické třídy do aktivní a přímé účasti na socialistické přestavbě vesnice — to jsou hlavní zásady Leninova družstevního plánu.

V posledních Leninových článcích je zvlášť zdůrazněna nutnost kulturní revoluce jako jednoho z hlavních úkolů socialistické výstavby, nutnost úplné likvidace negramotnosti, výchovy vlastní inteligence a rozvoje vědy.

Lenin uváděl, že společenské zřízení v Sovětské republice je založeno na spolupráci dělnické třídy a rolnictva. V pozdravu Ke čtvrtému výročí listu Bědnota napsal: »Sovětská moc nám dala svazek dělníků a rolníků. Právě v tom je její síla. Právě to je zárukou našich úspěchů i našeho konečného vítězství« (s. 88). Ve svých posledních článcích Lenin zdůraznil, že jedním z nejdůležitějších úkolů strany je udržet vedoucí úlohu dělnické třídy ve vztahu k rolnictvu a důvěru rolníků k dělníkům.

Nesmírný význam přikládal Lenin vytvoření správných vzájemných vztahů mezi národy sovětské země. Vysvětloval, že zájmy socialistické výstavby a obrany země vyžadují, aby se sovětské republiky těsněji semkly, aby se spojily v jeden státní svaz.

V dopisu členům politického byra ÚV KSR(b) O vytvoření Svazu sovětských socialistických republik a v dopisu K otázce národností neboli o »autonomizaci«, jež jsou zařazeny do tohoto svazku, podrobil Lenin ostré kritice Stalinův návrh na spojení sovětských republik v takové podobě, že by Ukrajina, Bělorusko, Ázerbájdžán, Gruzie a Arménie vstoupily do Ruské federace jako autonomní republiky. Lenin hodnotil myšlenku »autonomizace« samostatných neruských republik jako ústup od zásad proletářského internacionalismu, jako ústup, který je v rozporu s dalším upevňováním přátelství mezi národy Sovětského svazu, jejich stmelováním a spoluprací při budování socialismu. Lenin, podle jehož slov »byl celý tento nápad s „autonomizací“ v jádru nesprávný a předčasný«, dále napsal: »Domnívám se, že osudnou úlohu tu sehrála Stalinova unáhlenost a jeho sklon k administrování a také jeho rozlícenost v souvislosti s neblahým „sociálnaciona- lismem“« (s. 394, 395).

Lenin ukázal zásadně jinou cestu ke spojení sovětských republik. V duchu zásad sovětského federalismu, které vypracoval už dříve, a po zobecnění zkušeností z uplatňování národnostní politiky v Sovětské republice určil konkrétní formu svazového státu a vyslovil geniální myšlenku vytvoření Svazu sovětských socialistických republik na základě dobrovolného spojení samostatných sovětských republik. Upozorňoval, že je nepřipustné byrokraticky komolit myšlenku spojení sovětských republik, varoval před nadměrným centralismem a zdůrazňoval, že závaznou podmínkou semknutosti národů je upevňování svrchovanosti každé republiky. Úplná rovnoprávnost, upřímnost, vzájemná úcta, přátelství, bratrská spolupráce

a vzájemná pomoc — to jsou základy správných vztahů mezi národy.

V úsilí o upevnování sovětského státu a o zdokonalování jeho aparátu přisuzoval Lenin důležitou úlohu státní, stranické a veřejné kontrole. Pozorně sledoval činnost lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce a vytrvale usiloval o její zlepšení. V Dopisu J. V. Stalinovi o práci místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany) a v Odpovědi na připomínky k práci místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů) Lenin zdůrazňoval, že je nutné zlepšit systém kontroly a zapojit do ní široké masy pracujících. Kritizoval nedostatky v organizaci práce dělnicko-rolnické inspekce, ale zároveň rozhodně odporoval Trockému, který navrhoval tuto instituci vůbec zrušit.

Ve svých posledních článcích Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci (Návrh pro XII. sjezd strany) a Raději méně, ale lépe vypracoval Lenin plán zásadní změny v organizaci kontroly na podkladě spojení stranické a státní kontroly a vytvoření jednotného orgánu nazvaného ústřední kontrolní komise a dělnicko-rolnická inspekce. Zdůraznil, že vytvoření logicky uspořádaného systému jednotné a trvale působící stranické a státní kontroly bude mít obrovský význam pro úspěšné splnění všech úkolů socialistické výstavby.

Pro poslední Leninovy články a dopisy je příznačné jeho velké úsilí o upevnění ideové a organizační jednoty strany. Za velmi důležitou podmínku takové jednoty považoval Lenin semknutost a stabilitu jejího vedoucího orgánu — ústředního výboru. Jako jedno z opatření, odstraňujících nebezpečí rozkolu v důsledku názorových rozdílů mezi vedoucími činiteli strany, navrhoval v Dopisu sjezdu zvýšit počet členů ústředního výboru na několik desítek, a dokonce až na stovku lidí. Toto opatření mělo zároveň podle Leninova názoru zvýšit autoritu a úlohu ústředního výboru jako kolektivního orgánu, který vede

stranu a celou zemi, umožnit vyškolení většího počtu stranických pracovníků ve funkci členů ústředního výboru a přispět ke zkvalitnění stranického aparátu.

V Dopisu sjezdu se Lenin zamyslel nad otázkou stability ústředního výboru i z hlediska osobních vlastností některých členů ÚV strany. Věnoval pozornost charakteristice Trockého, Zinovjeva a Kameněva, dále Bucharina, Pjatakova a Stalina (viz tento svazek, s. 382—384).

V souladu s Leninovými návrhy zvýšil XII. a XIII. sjezd KSR(b) počet členů ústředního výboru strany. Rozšíření ústředního výboru mělo velký zásadní význam.

Leninovy poznámky z 24. a 25. prosince 1922 a ze 4. ledna 1923, obsahující charakteristiky členů ústředního výboru, byly sděleny jednotlivým delegacím na XIII. sjezdu KSR(b). Delegace se po projednání Leninova Dopisu sjezdu vyslovily pro ponechání Stalina ve funkci generálního tajemníka ústředního výboru vzhledem k jeho významné úloze při odrážení trockistických útoků proti leninismu i k jeho autoritě ve straně a v naději, že si vezme Leninovy kritické připomínky k srdci.

Nesmírný historický význam posledních Leninových prací spočívá v tom, že v nich Lenin zdůvodnil generální linii komunistické strany, zaměřenou na vybudování úplné socialistické společnosti v SSSR, podal hluboký rozbor poměru třídních sil v mezinárodním měřítku a nastínil cesty dalšího vývoje světového osvobozenického hnutí.

Lenin ve svých posledních člancích vyjádřil pevné přesvědčení, že vítězství socialistické revoluce v Rusku a získání obrovské většiny obyvatelstva světa pro boj proti imperialismu povedou nevyhnutelně k vítězství socialismu v mezinárodním měřítku.

Lenin poukázal na velký význam národně osvobozenického boje asijských, afrických a latinskoamerických národů ve světovém revolučním procesu, který podkopává a rozbíjí kapitalismus. Zároveň varoval před vyvozo-

váním mylného závěru, že »tím se prý evropský a americký proletariát vylučuje z revolučních sil« (s. 209). Lenin nejednou uváděl, že ve vyspělých kapitalistických zemích bude vzhledem k mnoha okolnostem obtížnější zahájit socialistické revoluce. Ale o jejich nevyhnutelnosti byl pevně přesvědčen. Vždy zdůrazňoval, že jedině společným bojem lidových mas Západu a Východu proti společnému nepříteli — imperialismu, jedině v případě akční jednoty komunistických stran všech zemí zvítězí socialismus na celém světě.

Rozhodující úloha ve svazku protiimperialistických revolučních sil patří Sovětské republice, učil Lenin. Na rozvoj světové socialistické revoluce působí sovětská země hlavně svým příkladem a především svými hospodářskými úspěchy. Proto Lenin přikládal takový význam tomu, aby sovětský lid získal možnost velmi rychle rozvíjet produktivní síly a »všem bez výjimky názorně a jasně dokázat, že socialismus v sobě skrývá obrovitou sílu a že lidstvo nyní vstoupilo do nového vývojového stadia, skýtajícího neobyčejně skvělé možnosti« (s. 439). Vyjádřil pevné přesvědčení, že sovětská země v historicky krátké době dožene a předežene vyspělé kapitalistické země.

Takový je hlavní obsah posledních Leninových projevů, článků a dopisů. Svým myšlenkovým bohatstvím a závažností teoretických tezí, jež jsou v nich obsaženy, zaujmají přední místo v Leninově ideovém dědictví.

Do tohoto svazku je zařazeno třicet sedm prací a dokumentů, které sice byly už dříve uveřejněny v různých publikacích, ale do Leninových spisů pojaty nebyly. Patří k nim velká skupina dokumentů spojených se zahraniční politikou sovětského státu: Dopis G. V. Čičerinovi, Interview zpravodaji listu New York Herald, Sdělení J. V. Stalinovi, L. B. Kameněvovi a L. D. Trockému s návrhem telegramu do Janova, Dopis J. V. Stalinovi pro členy politického byra ÚV KSR(b) s návrhem telegramu G. V. Či-

čerini, Předsedovi koncesního výboru při Státní plá-
vací komisi, Dopis J. V. Stalinovi pro politické byro ÚV
KSR(b) o poskytnutí koncese L. Urquhartovi aj. Řada do-
kumentů je věnována otázkám hospodářské a kulturní
výstavby, řešení národnostní otázky a reorganizaci apará-
tu rady lidových komisařů: Pokyn N. P. Gorbunovovi
a návrhy k otázce družstevnictví, Dopis G. J. Sokolniko-
vovi k finanční politice, O vytvoření Svazu sovětských so-
cialistických republik. Dopis L. B. Kameněvovi pro členy
politického byra ÚV KSR(b), Návrhy na rozdělení práce
mezi místopředsedy rady lidových komisařů a Rady prá-
ce a obrany, Návrhy k pracovnímu režimu místopředse-
dů a předsedy rady lidových komisařů aj. Několik doku-
mentů se vztahuje k XI. sjezdu KSR(b) a k otázkám vý-
stavby strany: Dopis J. V. Stalinovi a L. B. Kameněvovi,
Doporučení k návrhu rezoluce ke zprávě delegace
KSR(b) v Komunistické internacionále, Návrh usnesení
plenárního zasedání ÚV KSR(b) o organizaci práce se-
kretariátu aj. Řada dokumentů se týká otázek mezinárod-
ního komunistického a dělnického hnutí: Dopis členům po-
litického byra ÚV KSR(b) s doporučeními k návrhu směr-
nic exekutivy Kominterny pro delegaci Kominterny na
konferenci tří internacionál, Připomínky a doporučení k ná-
vrhu usnesení exekutivy Kominterny v souvislosti s ukonče-
ním konference tří internacionál, Předsedovi výkonného
výboru guberniálního sovětu v Permu, Předsednictvu Celo-
ruského ústředního výkonného výboru sovětů aj.

Osmnáct dokumentů zařazených do tohoto svazku je
publikováno poprvé: Pozměňovací návrhy a připomínky
k návrhu prohlášení sovětské delegace na janovské konfe-
renci, Návrh politickému byru ÚV KSR(b), Sdělení poli-
tickému byru ÚV KSR(b) s návrhem telegramu G. V. Či-
čerini, tři telegramy G. V. Čičerinovi, Návrh telegramu
G. V. Čičerinovi, Telegram M. M. Litvinovovi,
Dopis G. V. Čičerinovi a členům politického byra
ÚV KSR(b) o nótě dohodovým státům k lausanské

konferenci, Dopis politickému byru ÚV KSR(b) o smlouvě s konsorciem německých firem, Návrh usnesení politického byra ÚV KSR(b) o předložení souhrnných údajů o naturální dani ústřednímu výboru, Teze o družstevní bance, Návrh politickému byru ÚV KSR(b) na snížení stavu armády, dopis k podmínkám pro přijímání nových členů do strany, Dopis politickému byru ÚV KSR(b) s návrhem směrnice soudruhům odjíždějícím do zahraničí, Usnesení politického byra ÚV KSR(b) o vydání spisů G. V. Plechanova a dvě sdělení politickému byru ÚV KSR(b) s návrhy usnesení k otázkám souvisícím s ukončením konference tří internacionál.

Do Přípravných materiálů jsou zařazeny Materiály k XI. sjezdu KSR(b) a K usnesení o práci místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany) (dokument Hlavní části usnesení je publikován poprvé), Teze dopisu O »dvojí« podřízenosti a zákonnosti, Poznámky o stabilizaci rublu, Osnovy referátu Pět let ruské revoluce a perspektivy světové revoluce na IV. kongresu Komunistické internacionály, Teze projevu na X. celoruském sjezdu sovětů a Materiály k článku Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci.

Do Příloh bylo zařazeno Prohlášení, jímž se G. V. Čičerinovi uděluje plná moc vedoucího sovětské delegace na konferenci v Janově, Dotazník pro delegáty XI. sjezdu KSR (bolševiků) a Deník sekretářek V. I. Lenina. Kromě jiných materiálů vztahujících se k tomuto období má Deník obrovský význam pro správné vylíčení posledního období Leninova života. Den za dnem podává svědectví o tom, jak Lenin statečně překonával těžkou, stále se zhoršující nemoc, jak si přitom zachovával neobyčejně silnou vůli a věnoval všechny své síly věci strany, věci dělnické třídy. Do posledních dnů neochabovala jeho starost o osud a cesty budování socialismu v Rusku, zamýšlel se nad tím, jak upevnit stranu, a sledoval vývoj světového revolučního hnutí.

Čtyřicátý pátý svazek završuje publikování hlavních Leninových děl, zařazených do Sebraných spisů. Další svazky budou obsahovat Leninovu korespondenci.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU
PŘI ÚV KSSS

O MEZINÁRODNÍM
POSTAVENÍ
A VNITŘNÍ SITUACI
SOVĚTSKÉ REPUBLIKY

PROJEV NA ZASEDÁNÍ
KOMUNISTICKÉ FRAKCE
NA CELORUSKÉM SJEZDU KOVODĚLNÍKŮ
6. BŘEZNA 1922¹

(Bouřlivý potlesk.) Soudružky a soudruzí! Dovolte mi, abych poněkud vybočil z vašeho obvyklého pořádku a dotkl se dnes jiných otázek, než které jsou na programu vašeho zasedání a vašeho sjezdu, a to proto, abych vám mohl něco říct o svých závěrech a názorech, pokud jde o hlavní politické úkoly. Už nejednou jsme se obraceli na ty, kteří sice nejsou oficiálními představiteli těch či oněch státních institucí, ale na jejichž bedrech fakticky spočívá obrovská část práce ve správě státu. Všichni víte, že skutečnou praktickou práci ve většině našich státních institucí vykonávají různí příslušníci dělnické třídy a mezi nimi samozřejmě v předních řadách i kovodělníci.

Proto si myslím, že v tomto případě nebude nijak na škodu, když poruším váš obvyklý pracovní pořádek a budu mluvit spíše o politických otázkách, o našem mezinárodním postavení a vnitřní situaci, než o otázkách odborových a stranických. Neboť jsem přesvědčen, že jak v našem mezinárodním postavení, tak i v naší vnitřní situaci existuje něco, co se podobá určitému obratu v politice a co vyžaduje od každého straníka a samozřejmě i od každého uvědomělého dělníka zvláštní pozornost, aby tento obrat v politice plně pochopil, správně mu porozuměl a ve své práci — po státní, stranické, odborové i kterékoli jiné linii — uskutečnil.

Vy všichni, soudružky, a soudruzi, jistě víte, že u nás v popředí mezinárodní politiky stojí nadále Janov². Nejsm nijak zvlášť pevně přesvědčen, že toto místo zaujímá právem, neboť říkáme-li Janov, máme tím na mysli všem dávno známou konferenci svolanou do italského Janova a téměř zcela připravenou, s níž je to ovšem teď bohužel tak nejisté, že nikdo neví (a velmi se obávám, že to nevědí ani sami iniciátoři a organizátoři Janova), jak velké jsou a zda vůbec jsou nějaké vyhlídky, že se bude konat. V každém případě musíme říct sami sobě a říct i každému, komu jakkoliv leží na srdci osud dělnicko-rolnické republiky, že naše stanovisko k této věci, tj. ke konferenci v Janově, bylo od samého začátku naprosto pevné a stejně pevným zůstalo. Není přece naší vinou, jestliže někomu chybí nejen pevnost, ale i ta nejelementárnější rozhodnost, nejelementárnější schopnost uskutečňovat své vlastní záměry. Od prvopočátku jsme prohlašovali, že *Janov vítáme a do Janova pojedeme*; velmi dobře jsme si uvědomovali a ani v nejmenším jsme se netajili tím, že pojedeme do Janova jako obchodníci, protože obchod s kapitalistickými zeměmi (pokud se ještě úplně nezhroutily) je pro nás naprosto nutný, a že tam pojedeme proto, abychom co nejsprávněji a co nejvýhodněji projednali politicky přijatelné podmínky tohoto obchodu, a víc nic. To samozřejmě není pro ty kapitalistické státy, jejichž vlády sestavovaly první program janovské konference a staraly se o její svolání, vůbec žádným tajemstvím. Tyto státy velmi dobře vědí, že se řetěz obchodních smluv, které nás pojí s různými kapitalistickými zeměmi, stále prodlužuje, že přibývá praktických obchodních transakcí a že se nyní velmi podrobně jedná o velkém počtu smíšených ruských a zahraničních obchodních společností v nejrozmanitějších kombinacích různých cizích států a různých odvětví našeho průmyslu. Proto kapitalistické státy velmi dobře znají praktický základ toho, o čem se bude v Janově hlavně jednat. A jestliže tento základ dopl-

ňuje spousta všelijakých politických diskusí, dohadů a plánů jako nadstavba, je nutné chápat, že je to vratká nadstavba, velmi často uměle vykonstruovaná, vyspekulovaná a udržovaná těmi, kdo na tom mají zájem.

Za více než čtyři roky existence sovětské moci jsme pochopitelně získali dostatek praktických zkušeností (kromě toho, že jsme o tom dost věděli i teoreticky), abychom si dovedli udělat správný úsudek o této diplomatické hře, kterou podle všech pravidel zastaralého buržoazního diplomatického umění rozehráli páni představitelé buržoazních států. Velmi dobře chápeme, co je základem této hry: víme, že její podstatou je obchod. *Buržoazní země potřebují obchodovat s Ruskem*: vědí, že bez určitých forem vzájemných hospodářských vztahů bude u nich stejně jako dosud pokračovat rozklad; přes všechna jejich nejskvělejší vítězství, přes všechno bezmezné chvástání, kterým zaplňují noviny a telegramy na celém světě, se jejich ekonomika přece jenom hroubí a už čtvrtý rok po všech svých velkých vítězstvích se marně snaží vypořádat s tím nejjednodušším úkolem — ne budovat nové, nýbrž jenom obnovit staré — a stále ještě se točí kolem toho, jak to udělat, aby se sešly ve třech, ve čtyřech nebo v pěti (je to, jak vidíte, neobyčejně velký počet, příliš ztěžující možnost dohody) a našly takovou kombinaci, která by umožňovala obchodovat.

Chápu, že komunisté skutečně potřebují čas, aby se naučili obchodovat, a že každý, kdo se tomu chce naučit, bude zpočátku pár let dělat velmi hrubé chyby, ale dějiny mu to prominou, protože je to pro něj nová věc. Tady je třeba být pružnější a zbavit se veškeré komunistické či přesněji řečeno ruské oblomovštiny^[10] a mnohého jiného. Ale že by se představitelé buržoazních států museli znovu učit obchodovat, když už to praktikují stovky let a mají na tom založeno celé své společenské bytí — to je divné. Nám to ostatně tak divné nepřipadá: už dávno jsme říkali a věděli, že nehodnotili imperialistickou válku tak správ-

ně jako my. Hodnotili ji podle toho, co měli před nosem, a tři roky po svých obrovských vítězstvích nemohou najít východisko ze situace.

My komunisté jsme říkali, že válku hodnotíme hlouběji a správněji, že její rozpory a útrapy působí nesrovnatelně šířeji, než předpokládají kapitalistické státy. A když jsme jako nezaujatí pozorovali vítěznou buržoazní země, říkali jsme, že si nejdnou vzpomenou na naše předpovědi a naše hodnocení války a jejích následků. Nepřekvapuje nás, že zabloudily mezi čtyřmi — a snad ani ne mezi čtyřmi — buky. Ale zároveň říkáme: dokud existují kapitalistické státy jako takové, nutně potřebujeme s nimi obchodovat. Vyjednáváme s nimi jako obchodníci, a že je to možné, to dokazuje rostoucí počet obchodních smluv s kapitalistickými státy, to dokazuje počet obchodních transakcí. Nemůžeme je uveřejnit, dokud nebudou uzavřeny. Když k nám přijede kapitalistický obchodník a řekne: »Dokud jsme neskončili jednání, musí to zůstat mezi námi,« nelze proti tomu z obchodního hlediska samozřejmě nic namítnout. Ale my víme, kolik smluv je ve stadiu příprav — pouhý jejich seznam zabírá několik stránek — a jsou mezi nimi desítky praktických nabídek, konkrétně projednaných se solidními finančními skupinami. Páni představitelé buržoazních států, kteří se chystají do Janova, to samozřejmě vědí přinejmenším stejně dobře jako my: jakpak by to nevěděli, když přece spojení těchto vlád s jejich kapitalistickými firmami zůstalo. Neпоřádek u nich přece jen ještě není tak velký, aby to nevěděli.

A proto jestliže neustále čteme v telegramech ze zahraničí zprávy, že prý tyto vlády nemají jasnou představu, co se bude v Janově dít, že prý vymýšlejí něco nového, že prý chtějí překvapit svět tím, že předloží Rusku nové podmínky, dovolte, abych jim řekl (doufám, že budu mít v Janově příležitost říct to Lloydovi Georgeovi osobně): Tím, pánové, nikoho nepřekvapíte. Jste obchodnické du-

še a obchodovat umíte skvěle. My se obchodovat teprve učíme a obchodujeme velmi špatně. Ale máme desítky a stovky smluv a návrhů smluv, z kterých je vidět, jak obchodujeme, jaké obchody a za jakých podmínek uzavíráme nebo budeme uzavírat. A když čteme v novinách všelijaké zprávy, které mají leckoho zastrašit, zprávy o tom, že nás podrobí jakési zkoušce, přijímáme to s klidem a s úsměvem. Zažili jsme dost hrozeb, a přitom vážnějších, než jsou hrozby obchodníka, který se chystá prásknout dveřmi a nabízí svou doopravdy poslední cenu. Byly doby, kdy nám dohodové mocnosti, ovládající téměř celý svět, hrozily děly. *Těchto hrozeb jsme se nezalekli. Na to, páni evropští diplomaté, neračte zapomínat.*

Nijak se nehoníme za tím, abychom podepřeli svou vlastní diplomatickou prestiž, své renomé, které je pro buržoazní státy tak mimořádně důležité. Oficiálně o tom nebudeme vůbec mluvit. Ale nezapomněli jsme na to. U nás ani jeden dělník, ani jeden rolník nezapomněl, nemůže zapomenout a nikdy nezapomene, že bojoval, aby uhájil dělnicko-rolnickou moc proti bloku všech nejsilnějších mocností, které podporovaly intervenci. Máme v rukou celý balík smluv, které tyto státy řadu let uzavíraly s lidmi, jako byli Kolčák a Děnikin. Byly uveřejněny, známe je a zná je celý svět. Proč si hrát na schovávanou a tvářit se, jako bychom se všichni stali Ivany Zapomnětlivými*? Každý rolník a každý dělník ví, že bojoval proti těmto státům a že ho tyto státy nepřemohly. A jestliže si, páni zástupci buržoazních států, ráčíte krátit dlouhou chvíli a plýtvat svým papírem (máte ho habaděj, víc, než je třeba) a svým inkoustem, přetěžovat své telegrafní linky a své rozhlasové stanice, abyste celému světu zvěstovali: »Podrobíme Rusko zkoušce,« to se ještě uvidí, kdo s koho. Už jsme byli podrobeni zkoušce, a to ne slovy, ne

* Ivan Zapomnětlivý (Ivan Něpomňaščij) byla v ruštině přezdívka tuláků předstírajících, že se na nic nepamatují, neznají své jméno ani svůj původ. *Čes. red.*

obchodem, ne rublem, ale holí. A za těžké, krvavé a bolestivé rány jsme si už vysloužili, že ne my sami, ale naši nepřátelé musí o nás říct: »Čím víc vrbu řežeš, tím víc roste.«

Vysloužili jsme si to na poli vojenském. Škoda že v obchodě nás komunisty řežou málo, ale já doufám, že tento nedostatek bude v nejbližší budoucnosti napraven, a to se stejným úspěchem.

Řekl jsem, že mám v úmyslu osobně si v Janově o těchto otázkách pohovořit s Lloydem Georgem a říct mu, že *není radno zastrašovat nás nicotnostmi*, neboť tím ztratí prestiž jedině ti, kdo nás chtějí zastrašit. Doufám, že mi v tom nezabrání moje nemoc, která mi už několik měsíců znemožňuje osobně se účastnit politického života a vůbec mi nedovoluje zastávat svěřenou státní funkci. Já mám důvod věřit, že se za pár týdnů budu moct vrátit ke své vlastní práci. *Ale zda se oni za několik týdnů dokážou dohodnout ve třech nebo ve čtyřech o tom, co zvěštovali celému světu, že se totiž dohodli, tím si nejsem jistý.* Dokonce si troufám tvrdit, že si tím není jistý nikdo na světě, a co víc, že to nevědí ani oni sami, protože když se vítězné státy, které mají ve své moci celý svět, sešly po mnoha předchozích schůzkách v Cannes — počet jejich konferencí je nekonečný, dokonce i sám evropský buržoazní tisk si z toho utahuje —, nedokázaly kloudně říct, co chtějí.³

Proto nejsprávněji z hlediska praktických úkolů, a ne z hlediska diplomatického kličkování, charakterizoval situaci soudruh Trockij. Druhý den poté, co došla zpráva, že pokud jde o Janov, je všechno v nejlepším pořádku, všecičko je dohodnuto, že ve věci Janova panuje naprostá jednomyslnost, že si však pouze vratkost jedné buržoazní vlády (tyto vlády se staly jaksi podezřele vratkými) vynutila dočasný odklad⁴, uveřejnil soudruh Trockij rozkaz: »Ať se každý rudoarmějce dobře obeznámí s mezinárodní situací; víme s jistotou, že existuje stabilní skupina, která

se chce pokusit o intervenci; budme ve střehu a každý rudoarmějce at' ví, co je diplomatická hra a co je síla zbraní, která až dosud řešila všechny třídní konflikty.«^[110]

At' každý rudoarmějce ví, co tato hra znamená, co znamená síla zbraní, a pak uvidíme! I když je kapitalismus ve všech kapitalistických zemích v sebevětším rozkladu, mohou se mnohé poměrně vlivné strany o takový kousek pokusit. A jsou-li vlády natolik vratké, že nemohou včas uspořádat schůzku, kdoví, v čích rukou se tyto vlády octnou. Víme, že jsou u nich vlivné strany, vlivné osobnosti i hospodářští magnáti, kteří si přejí válku, to velmi dobře víme a jsme dostatečně informováni i o tom, co je skutečným základem hospodářských smluv. Přestáli jsme neobyčejně mnoho těžkostí a víme, jaké útrapy a strasti nám může přinést nový pokus o rozpoutání války, a tak říkáme, že *to ještě jednou přestojíme, jen si zkuste to zkusit.* Závěr soudruha Trockého, když místo úvah o diplomatickém kličkování uveřejnil svůj rezolutní rozkaz, spočívá v tom, aby každému rudoarmějci byla znovu objasněna mezinárodní situace v tom smyslu, že odsunutí janovské konference pro vratkost italské vlády znamená nebezpečí války. *Dosáhneme toho, že to bude u nás každý rudoarmějce vědět.* Dosáhnout toho bude pro nás tím snazší, že se v Rusku stěží najde taková rodina, takový rudoarmějce, který by to nevěděl, a to nejen z novin, oběžníků nebo rozkazů, ale i ze své vesnice, kde viděl mrzáky, kde viděl rodiny, které tuto válku přežily, kde vidí neúrodu, trýznivý hlad, zpustošení a nevýslovnou nouzi a ví, čím to bylo způsobeno, třebaže nečte pařížské tiskoviny menševiků a eserů, aby si to vysvětloval zhoubnými vlastnostmi bolševiků. Snad nic dnes neovládá celou jeho bytost tak mocně jako vědomí, že je nutné postavit se na odpor (nazvěme to třeba tak), postavit se na odpor těm, kdo nám vnutili a proti nám podporovali Kolčakovu a Děnikinovu válku. Kvůli tomu nemusíme ustavovat nové komise pro agitaci a propagandu.

Pokud jde o janovskou konferenci, je třeba přísně odlišovat podstatu věci od novinářských kachen, které buržoazie pouští do světa; buržoazii se zdá, jaké jsou to strašné bomby, ale nám strach nenahánějí, protože jsme jich zažili hodně, a takové bomby si většinou nezasluhují, aby se na ně reagovalo třeba i jen úsměvem. Všelijaké pokusy vnutit nám podmínky jako poraženým jsou holý nesmysl, který nestojí za to, aby se na něj reagovalo. My jako obchodníci navazujeme styky a víme, co ty jsi povinen nám a co my jsme povinni tobě i jaký může být tvůj oprávněný, ba dokonce i mimořádný zisk. Dostali jsme spoustu nabídek, smluv u nás přibývá a bude přibývat, ať už si skupina tří čtyř vítězných mocností vezme do hlavy cokoli; tímto odsunutím konference ztrácíte vy, protože svým vlastním lidem dokážete, že sami nevíte, co chcete, a že trpíte nemocí, které se říká slabá vůle. Tato nemoc spočívá v tom, že jste nepochopili tu ekonomiku a politiku, kterou jsme zhodnotili hlouběji než vy. Brzy uplyne deset let od chvíle, kdy jsme toto zhodnocení provedli, ale celý ten hospodářský rozvrat a rozklad, který nastal, není buržoazním státům stále ještě jasný.

My už zřetelně vidíme, jaká situace se u nás vytvořila, a můžeme s naprostou jistotou prohlásit, že *ústup, který jsme zahájili, můžeme již zastavit a zastavujeme. Už dost.* Naprosto jasně vidíme a netajíme, že nová ekonomická politika je ústup, že jsme zašli dál, než jsme mohli zvládnout, ale taková je už logika boje. Vzpomene-li si někdo, co bylo v říjnu 1917, nebo byli tehdy politicky nezralý a se situací v roce 1917 se seznámil až později, ví, jakou spoustu kompromisních návrhů dělali tehdy bolševici buržoazii. Říkali: »Pánové, s vámi to jde z kopce, kdežto my se dostaneme k moci a moc udržíme. Račte uvážit, jak byste to, lidově řečeno, urovnali bez skandálů.« Víme, že docházelo nejen ke skandálům, ale i k pokusům o povstání, která osnovali a podporovali menševici a eseri. Ti dříve říkali: »Jsme ochotni třeba hned předat moc sovětům.«

Nedávno jsem četl Kerenského článek proti Černovovi v jednom pařížském časopisu⁵ (tam se podobných tlachů najde velmi mnoho). Kerenskij píše: Cožpak jsme lpěli na moci? Já jsem už za Demokratické porady prohlašoval, že najdou-li se osoby, které se ujmou ustavení homogenní vlády, bude nové vládě předána moc bez jakýchkoli otřesů.

Nezdráhali jsme se převzít moc sami. Prohlašovali jsme to už v červnu 1917.* V říjnu 1917 jsme to na sjezdu sovětů uskutečnili^[72]. Na sjezdu sovětů získali bolševici většinu. Tehdy se Kerenskij obrátil na junkery, běžel ke Krasnovovi, chtěl shromáždit armádu a táhnout na Petrohrad. Trochu jsme je pocuchali a teď jsou dotčeni a říkají: »Jací jste to násilníci, uzurpátoři, jací jste to katané!« Odpovídáme: »Naříkejte sami na sebe, přátelé! Nemyslete si, že ruští rolníci a dělníci zapomněli na to, co jste napáchali! Vyzvali jste nás v říjnu k nejurputnějšímu boji, odpověděli jsme na to terorem, a to trojnásobným terorem, *a bude-li ještě třeba, sáhne k němu znovu, zkusíte-li to ještě jednou.*« Ani jeden dělník, ani jeden rolník nepochybuje o nutnosti teroru; nepochybuje o tom nikdo kromě hysterických intelektuálů.

Za neslýchaných hospodářských těžkostí jsme vedli válku proti nepříteli, který byl stokrát silnější než my; je pochopitelné, že jsme při tom v používání krajních komunistických opatření zacházeli daleko, dál, než bylo třeba; byli jsme k tomu nuceni. Naši odpůrci mysleli, že se s námi vypořádají, mysleli si, že nás ne slovy, ale silou donutí podřídit se. Říkali: »Na žádné ústupky nepřistoupíme.« My jsme odpověděli: »Jestliže si myslíte, že se neodvážíme sáhnout ke krajním komunistickým opatřením, pak jste na omylu.« A odvážili jsme se, udělali jsme to a zvítězili jsme. Dnes říkáme, že tyto pozice nemůžeme udržet, ustupujeme, protože jsme toho vybojovali dost

* Viz Sebrané spisy 32, Praha 1987, s. 282. *Red.*

abychom si udrželi pozice, které jsou nutné. Celá bělogvardějská sebranka v čele s menševiky a esery jása a volá: »Vida, ustupujete!« — Jen si jásejte, tím opájíte samy sebe, říkáme my. Pro nás je výhodné, když se náš nepřítel místo praktické práce věnuje svému opájení. Jen si oslavujte, tím, že se oddáváte iluzím, přivádíte nás do ještě výhodnější situace. Dobyli jsme významné pozice, a kdybychom je od roku 1917 do roku 1921 nebyli dobyli, neměli bychom kam ustoupit — jak ve smyslu geografickém, tak ve smyslu hospodářském a politickém. Udržujeme si moc ve svazku s rolníky, takže nechcete-li přistoupit na podmínky, které vám byly nabízeny před válkou, budete se muset po válce spokojit s horšími podmínkami. To je v diplomatických, hospodářských a politických dějinách od roku 1917 do roku 1921 přesně zaznamenáno, takže to není vůbec žádné vychloubání. Je to prostě konstatování, prostě připomenutí. Kdyby byli páni kapitalisté v říjnu 1917 naše návrhy přijali, měli by pětkrát víc než dnes. Válčili jste tři roky. Čeho jste dosáhli? Chcete ještě válčit? Dobře víme, že zdaleka ne všichni z vás chtějí válčit. Naproti tomu víme, že za krutého hladu a za současného stavu průmyslu nemůžeme udržet všechny pozice, které jsme dobyli od roku 1917 do roku 1921. Celou řadu pozic jsme vzdali. Avšak dnes můžeme prohlásit, že *tento ústup, máme-li na zřeteli ústupky kapitalistům, skončil. Zvážili jsme své vlastní síly i síly kapitalistů. Podnikli jsme celou řadu pokusných průzkumů v tom smyslu, že jsme uzavřeli smlouvy s ruskými i zahraničními kapitalisty, a říkáme, a já doufám a jsem přesvědčen, že také sjezd strany jménem vedoucí strany Ruska oficiálně prohlásí: *Náš hospodářský ústup můžeme teď zastavit. Už dost. Dál ustupovat nebudeme*, ale budeme věnovat pozornost tomu, abychom správně rozvinuli a seskupili síly.*

Když říkám, že náš hospodářský ústup zastavujeme, neznamená to, že jsem nějak pozapomněl na ony strašlivé těžkosti, se kterými se potýkáme, a že bych vás chtěl

v tomto směru uklidnit a ukonejšit. Jak daleko se má ustupovat a zda ústup zastavujeme nebo ne — to nemá nic společného s tím, jaké těžkosti máme před sebou. O těchto těžkostech víme. Víme, co je hlad v rolnické zemi, jako je Rusko. Víme, že zacetit rány způsobené hladem se nám dosud nepodařilo. Víme, co znamená finanční krize v zemi, která je nucena obchodovat a ve které byla dána do oběhu taková spousta papírových peněz, že to svět neviděl.⁶ Známe tyto těžkosti a víme, že jsou obrovské. Nebojím se říct, že jsou nesmírné. To nás vůbec neleká. Právě naopak, čerpáme svou sílu z toho, že dělníkům a rolníkům otevřeně říkáme: »Máte před sebou takové a takové těžkosti, od západních států nám hrozí takové a takové nebezpečí. Pracujme a dívejme se na své úkoly strážlivě!« Jestliže náš ústup zastavujeme, neznamená to, že o tomto nebezpečí nevíme. Díváme se mu přímo do očí. Říkáme: »Tady je hlavní nebezpečí; rány způsobené hladem je nutné zacetit. Ještě jsme je nezacelili. Ještě jsme finanční krizi vůbec nepřekonali.« Proto se slova o zastavení ústupu nesmějí v žádném případě chápat tak, jako bychom se domnívali, že jsme základ (k nové ekonomice) už položili a že můžeme jít klidně dál. Ne, základ ještě není položen. Hledět klidně budoucnosti vstříc ještě nemůžeme. Hrozí nám ze všech stran nebezpečí nejen vojenské, o kterém jsem toho už řekl dost, ale hrozí nám ještě větší nebezpečí uvnitř, kde existuje nebezpečí hospodářské, které spočívá ve strašném zbídačení rolnictva, hladu a finanční neuspořádanosti. Toto nebezpečí je mimořádně velké. Od nás to vyžaduje obrovské vypětí sil. Ale bude-li nám vnucena válka, dokážeme bojovat. Ovšem pro ty druhé také nebude nijak snadné vést válku. V roce 1918 bylo pro ně snadné zahájit válku a stejně tak roku 1919 v ní pokračovat. Jenomže do roku 1922 uteklo mnoho vody, byla prolita spousta krve a stalo se mnoho jiných věcí. Dělníci a rolníci na Západě už vůbec nejsou takoví, jako byli v roce 1919. Balamutit je tvrzením: bo-

jujeme proti Němcům a bolševici jsou jen agenti Němců, a nic víc — to už nejde. Kvůli naší hospodářské situaci nepropadáme panice. Máme dnes desítky smluv uzavřených s ruskými i zahraničními kapitalisty. Víme, před jakými těžkostmi jsme stáli a stojíme. Víme, proč ruští kapitalisté na tyto smlouvy přistoupili. Víme, za jakých podmínek jsou tyto smlouvy uzavřeny. Většina těchto kapitalistů přistupuje na tyto smlouvy jako praktikové, jako obchodníci. Také my na ně přistupujeme jako obchodníci. Jenomže každý obchodník do jisté míry bere v úvahu politiku. Pokud to je obchodník z alespoň trochu civilizované země, neuzavře smlouvu s vládou, která nepůsobí dojmem přílišné stability, nebudí velkou důvěru. Obchodník, který by to udělal, by už nebyl obchodník, ale hlupák. A těch nebývá mezi obchodníky mnoho, protože celá logika obchodního boje je z obchodního kolbiště vyřazuje. Jestliže jsme dříve uvažovali takto: Děnikin ti nařezal, dokaž, že ty dovedeš nařezat jemu, pak nyní uvažujeme jinak: Obchodník ti nařezal, dokaž, že ho umíš přimět, aby s tebou uzavřel obchod. My jsme to dokázali. Máme již řadu smluv s největšími kapitalistickými firmami Ruska i západní Evropy. My víme, na co přistoupí oni. Oni zase vědí, na co přistoupíme my.

Nyní se úkoly naší práce poněkud mění. Právě o tom bych rád řekl ještě několik slov jako dodatek k svému referátu, který se už beztak trochu protáhl.

V souvislosti se situací, kdy Janov je na vážkách, což podle všeho nebude hned tak mít konec, a kdy jsme v naší vnitřní politice udělali tolik ústupků, musíme teď říct: *»Dost, už žádné ústupky!«* Jestliže si páni kapitalisté myslí, že to lze ještě protahovat a že bude následovat čím dál víc ústupků, pak, opakují, je jim třeba říct: *»Už dost, zítřka nedostanete nic!«* Jestliže je dějiny sovětské moci a jejích vítězství ničemu nenaučily, pak se nedá nic dělat. Pokud jde o nás, my jsme udělali všechno a prohlásili jsme to před celým světem. Doufám, že také sjezd schválí, aby-

chom dále neustupovali. *Ústup skončil* a v souvislosti s tím se mění i naše práce.

Je třeba konstatovat, že se u nás při projednávání této otázky dodnes projevuje velká, téměř chorobná nervozita; sestavují se všelijaké plány a předkládají se všelijaká usnesení. Při této příležitosti bych se chtěl zmínit o tom, že jsem si včera náhodou přečetl v *Izvěstijích* Majakovského báseň na politické téma.⁷ Nepatřím ke ctitelům jeho básnického talentu, třebaže plně uznávám, že v této oblasti nejsem kompetentní. Ale už dávno jsem nepociťoval takové uspokojení, pokud jde o politiku a administrativu. *Majakovskij* ve své básni sarkasticky zesměšňuje schůzování a vysmívá se komunistům, že stále jen schůzují a zase schůzují. Pokud jde o poezii, nevím, ale pokud jde o politiku, ručím za to, že báseň plně odpovídá pravdě. Jsme opravdu v situaci lidí — a je třeba říct, že je to situace velmi hloupá —, kteří neustále schůzují, sestavují komise, sestavují plány a tak pořád dokola. V životě Ruska existoval takový typ — *Oblomov*. Ten se stále povaloval na posteli a spřádal plány. Od té doby uplynulo hodně času. Rusko prošlo třemi revolucemi, ale *Oblomovové* jsou stále ještě tu, protože *Oblomov* ztělesňoval nejen statkáře, ale i rolníka, a nejen rolníka, ale i inteligenta, a nejen inteligenta, ale i dělníka a komunistu. Stačí se podívat na sebe, jak schůzujeme, jak pracujeme v komisích, a musíme si přiznat, že *starý Oblomov zůstal mezi námi a že ho bude třeba dlouho umývat, čistit, krákat za vlasy a řezat, aby z něho něco bylo*. V tomto směru si o naší situaci nesmíme dělat žádné iluze. Nenapodobovali jsme nikoho, kdo slovo »revoluce« píše velkým písmenem, jako to dělají eseri. Ale můžeme opakovat Marxova slova, že se za revoluce nedělá méně hloupostí než jindy, a někdy dokonce i více.⁸ Je třeba dívat se na tyto hlouposti střízlivě a nebojácně — tomu se my revolucionáři musíme naučit.

Vykonali jsme toho v této revoluci hodně, co nám ni-

kdo nemůže upřít, co už definitivně zvítězilo a o čem už ví celý svět, že se rozhodně nemáme zač stydět a propadat nervozitě. Nyní je taková situace, že na základě průzkumu prověřujeme vykonanou práci — tato prověrka má velký význam, od ní musíme vykročit dál. A když už máme podstoupit boj proti kapitalistům, musíme naši novou cestu klestit s rozhodností. *Musíme celou naši organizaci vybudovat tak, aby se v čele našich obchodních podniků neocitli lidé, kteří nemají v tomto oboru zkušenosti.* U nás zpravidla bývá postaven do čela instituce komunista — člověk bezesporu svědomitý, který se v boji za komunismus osvědčil, člověk, který sice prošel žalářem, ale obchodovat neumí, a ten stojí v čele státního trastu. Ať má jako komunista všechny nesporné přednosti, obchodník ho přesto napálí — a dobře udělá, neboť nejuctyhodnější, nejskvělejší komunisté, o jejichž oddanosti nikdo kromě pomatence nebude pochybovat, byli nadarmo dosazeni tam, kam bylo nutné poslat obratného, svědomitého obchodního příručího, který se zhostí svého úkolu mnohem lépe než ten nejoddanější komunista. A právě v tom se projevuje naše oblomovština.

Na praktickou práci do výkonných orgánů jsme vyslali komunisty, kteří sice měli všech pět p, ale pro tuto práci se vůbec nehodí. Kolik komunistů u nás sedí ve státních institucích? Máme spoustu materiálu, solidní vědecká díla, která by nadchla i toho nejpeditičtějšího německého vědce, máme haldu popsaného papíru, takže Istpart⁹ bude muset pracovat padesátkrát padesát let, aby se v tom všem vyznala, ale jestliže ve státním trastu opravdu něco potřebujete, nic tam nepořídíte a nedovíte se, kdo za co odpovídá. Praktická realizace dekretů, kterých máme víc než dost a které chrlíme tak překotně, jak to vylíčil Majakovskij, zůstává bez kontroly. Jsou u nás plněny příkazy komunistů na odpovědných místech? Dovedou tito pracovníci organizovat? Ne, nedovedou, a proto se mění i jádro naší vnitřní politiky. Co jsou naše schůze a komise?

Bývá to velmi často pouhá hra. Od té doby, co jsme zahájili čistku ve straně a řekli si: »Pryč s prospěcháři, kteří se vetřeli do strany, pryč se zloději!«, situace se u nás zlepšila¹⁰. Asi sto tisíc lidí jsme vyhodili, což je znamenité, ale to je teprve začátek. Na sjezdu strany tuto otázku jaksepatří projednáme. A pak myslím ony desetitisíce lidí, kteří nyní jen dávají dohromady komise a žádnou praktickou práci nedělají a ani dělat nedovedou, stihne týž osud. Až se takto očistíme, bude se naše strana věnovat skutečné práci a bude ji chápat právě tak, jako ji chápala na poli vojenském. To ovšem není práce jenom na několik měsíců a ani ne na jeden rok. V tom musíme být pevní jako skála. Nebojíme se říct, že se charakter naší práce změnil. Naším nejhorším vnitřním nepřítelem je byrokrat, tj. komunista, který sedí na odpovědném (a pak i neodpovědném) místě ve státním aparátu a jako svědomitý člověk se těší všeobecné úctě. S rytmem je tak trochu na štíru, ale nikdy nepije přes míru*. Nenaučil se bojovat proti byrokratismu, neumí proti němu bojovat, kryje ho. *Tohoto nepřítele se musíme zbavit a za pomoci všech uvědomělých dělníků a rolníků se mu dostaneme na kobyliku. Proti tomuto nepříteli a proti tomuto šlendriánu a oblomovštině půjde celá masa bezpartijních dělníků a rolníků jako jeden muž za předvojem komunistické strany. O tom ať nikdo nepochybuje.*

Končím svou řeč a chtěl bych ji stručně shrnout. Hra na Janov, hra na honičku kolem Janova nás ani v nejmenším nepřiměje ke kolísání. Teď už nás nedoběhnou. *Jdeme k obchodníkům a budeme uzavírat obchodní transakce, přičemž budeme pokračovat ve své politice ústupků, avšak jejich hranice jsou už stanoveny.* To, co jsme obchodníkům v našich smlouvách až dosud dali, udělali jsme jako krok zpátky v našem zákonodárství, ale dál neustoupíme.

V souvislosti s tím se mění naše hlavní úkoly ve vnitř-

* Parafráze dvou veršů z bajky A. I. Krylova Muzikanti. Čes. red.

ní, zejména hospodářské politice. Nepotřebujeme nové dekrety, nové instituce, nové způsoby boje. *Potřebujeme si ověřovat, zda jsou lidé na svém místě, a kontrolovat, co se skutečně vykonalo.* V příští čistce přijdou na řadu komunisté, kteří si myslí, že jsou úředníky. Vy všichni, kdo všechny ty komise, porady a diskuse organizujete, ale běžnou práci neděláte, vrhněte se raději na propagandistickou, agitační a všelijakou jinou užitečnou práci. Vymýšlíte si něco zvláštního a spletitého a zdůvodňujete to tím, že máme novou ekonomickou politiku a že je třeba vymyslet něco nového. Ale to, co vám bylo uloženo, neděláte. Nestaráte se o to, jak ušetřit kopějku, která vám byla svěřena, a nesnažíte se z ní udělat dvě kopějky, ale sestavujete plány na získání sovětských miliard, ba dokonce biliónů. Právě proti tomuto zlu budeme bojovat. *Provéřovat lidi a kontrolovat, co skutečně vykonali* — v tom, ještě jednou v tom a jedině v tom spočívá nyní jádro veškeré práce, veškeré politiky. To není práce na několik měsíců ani na jeden rok, nýbrž na několik let. Musíme oficiálně jménem strany říct, v čem je dnes jádro práce, a podle toho přeskupit své řady. Pak v této nové oblasti zvítězíme stejně, jako jsme dosud vítězili ve všech oblastech činnosti, do kterých se bolševická proletářská moc za podpory rolnických mas pouštěla. (Potlesk.)

Pravda, č. 54
8. března 1922

Podle textu Pravdy
porovnaného se sloupcovým
obtahem

O P O D M Í N K Á C H P R O
P Ř I J Í M Á N Í N O V Ý C H Č L E N Ů
D O S T R A N Y

D O P I S Y V. M. M O L O T O V O V I¹¹

1

Soudruhu Molotovovi

Nemám námitky.¹²

Mnohé je tu nejasné, protože se návrh odvolává na neuvedené dokumenty.¹³ Podle mého názoru by se pro dělníky mělo požadovat alespoň tříleté členství ve straně, pro rolníky a příslušníky Rudé armády čtyřleté a pro ostatní pětileté.

Pojem kandidátská lhůta (»přimykající se«?) vymezit přesněji.

Podrobnosti ať propracuje ústřední výbor.

9. 3.

Lenin

Napsáno 9. března 1922

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

2

Soudruhu Molotovovi

Prosím, abyste plenárnímu zasedání ústředního výboru předložil tento můj návrh:

Považuji za krajně důležité prodloužit lhůtu pro přijí-

mání nových členů do strany. Zinovjev stanoví pro dělníky půlroční a pro ostatní roční kandidátskou lhůtu.¹⁴ Navrhují ponechat půl roku jenom pro ty dělníky, kteří alespoň deset let pracovali skutečně jako dělníci ve velkých průmyslových podnicích. Pro ostatní dělníky stanovit půldruhého roku; dva roky stanovit pro rolníky a příslušníky Rudé armády a tři roky pro všechny ostatní. Zvláštní výjimka je přípustná pouze se společným souhlasem ústředního výboru a ústřední kontrolní komise.¹⁵

Považuji za krajně nebezpečné ponechat beze změny krátké lhůty, jak je navrhuje Zinovjev. Není sporu o tom, že u nás jsou stále považováni za dělníky lidé, kteří neprošli sebemenší opravdovou školou, jakou je práce v průmyslu. Do kategorie dělníků se tak neustále dostávají vyložení příslušníci maloburžoazie, kteří se nahodile a na velmi krátkou dobu stali dělníky. Všichni chytrí bělogvardějci dovedou velmi přesně vystihnout tu okolnost, že proletářský charakter naší strany ve skutečnosti vůbec není zárukou, že v ní nemohou převážit, a to ve velmi krátké době, malovlastnické živly. Při našich nepořádkách a nesystematičnosti v práci budou krátké kandidátské lhůty ve skutečnosti zcela znemožňovat jakoukoli seriózní prověrku, zda se kandidáti opravdu alespoň trochu osvědčili jako komunisté. I 300 000—400 000 členů strany je příliš mnoho, neboť všechny údaje rozhodně nasvědčují tomu, že nynější členové strany nejsou dostatečně vyspělí. Proto velmi důrazně požádají, aby kandidátské lhůty byly prodlouženy a organizačnímu byru uloženo vypracovat a přísně dodržovat zásady, které by opravdu vedly k tomu, aby se z kandidátské lhůty stala velmi seriózní zkouška, a ne pouhá formalita.

Myslím, že tuto otázku bude třeba zvlášť důkladně projednat na sjezdu.

Lenin

Nadiktováno telefonicky

24. března 1922

Poprvé otištěno 23. prosince 1925

v listu Večerňaja Moskva, č. 293

Podle zápisu sekretářky

(strajobis)

3

Soudruhu Molotovovi

s žádostí dát přečíst všem členům ÚV ještě předtím, než se začne o podmínkách pro přijímání nových členů do strany jednat na sjezdu

Přečetl jsem si usnesení plenárního zasedání z 25. března o kandidátských lhůtách pro vstup nových členů do strany a chtěl bych se k tomuto usnesení kriticky vyjádřit na sjezdu.¹⁶ Ale protože se obávám, že na sjezdu nebudu moci vystoupit, prosím, aby si každý přečetl tyto moje připomínky.

Není sporu o tom, že naše strana není dnes větší částí svých členů dostatečně proletářská. Myslím, že to nikdo nemůže popřít, neboť už pouhé nahlédnutí do statistiky tento fakt potvrdí. Od války je složení továrních dělníků v Rusku mnohem méně proletářské, neboť za války přicházeli do továren lidé, kteří se chtěli vyhnout vojenské službě. To je všeobecně známo. Zároveň není sporu o tom, že naše strana je nyní celkově i průměrně (posuzujeme-li úroveň převážné většiny jejích členů) politicky méně vyspělá, než je potřeba pro skutečné uplatňování vedoucí úlohy proletariátu v tak těžké situaci, zejména vezmeme-li v úvahu obrovskou převahu rolnictva, které se rychle probouzí k samostatné třídní politice. Dále je třeba vzít v úvahu, že vstoupit do vládní strany je v dnešní době nesmírně lákavé. Stačí si vzpomenout na všechny publicistické výtvary směnověchovců¹⁷, aby se člověk

přesvědčil, jací lidé, tak vzdálení všemu proletářskému, projevují dnes zaujetí pro politické úspěchy bolševiků. Jestliže nám janovská konference přinese další politický úspěch, nesmírně se tím zvýší nával maloburžoazních živlů i živlů přímo nepřátelských vůči všemu proletářskému do strany. Půlroční kandidátská lhůta pro dělníky v žádném případě nedokáže tento nával zastavit, neboť není nic snazšího než si takovou krátkou kandidátskou lhůtu zajistit uměle, a to tím spíše, že pro velmi mnohé vzdělance a polovzdělance není v našich poměrech nijak těžké vetřít se mezi dělníky. Z toho všeho vyvozují závěr, podepřený podle mého názoru ještě tím, že si bělogvardějci plně uvědomují neproletářské složení naší strany, totiž závěr, že musíme kandidátskou lhůtu značně prodloužit, a pokud ponecháme pro dělníky šest měsíců, bude naprosto nutné, nechceme-li klamat sebe ani jiné, vymezit pojem »dělník« tak, aby se tento pojem vztahoval jen na ty lidi, jejichž životní situace v nich opravdu musela vypěstovat proletářskou mentalitu. To však není možné, pokud po mnoho let nepracují v továrně bez jakýchkoli postranních záměrů, to musí vyplynout z všeobecných podmínek jejich ekonomického a sociálního postavení.

Jestliže nebudeme zavírat oči před skutečností, musíme přiznat, že dnes je proletářská politika strany určována nikoli jejím sociálním složením, nýbrž nesmírnou, bezmeznou autoritou oné velmi malé vrstvy, kterou můžeme nazvat starou stranickou gardou. Stačí, aby v této vrstvě došlo k nevelkému vnitřnímu boji, a její autorita bude ne-li otřesena, tedy v každém případě natolik oslabena, že rozhodování už nebude záviset na ní.

Proto je nutné: 1. prodloužit všechny kandidátské lhůty; 2. zvláště podrobně stanovit, jak má kandidátská lhůta skutečně probíhat, jaké mají být konkrétní a praktické podmínky pro kontrolu, že kandidátská lhůta opravdu plní svou funkci a nezůstává pouhou formalitou; 3. zajistit

v těch institucích, které rozhodují o přijímání nových členů do strany, kvalifikovanou většinu; 4. vázat toto přijetí na rozhodnutí nejen guberniálních výborů, ale i kontrolních komisí; 5. vypracovat ještě další opatření, která by straně usnadňovala zbavit se těch jejích členů, kteří vůbec nejsou komunisty provádějícími zcela uvědoměle proletářskou politiku. Nenavrhuji novou generální čistku ve straně, protože si myslím, že teď je to prakticky neuskutečnitelné, ale najít nějaké prostředky ke skutečnému očištění strany, tj. ke snížení počtu jejích členů, je nutné, a jestliže se nad tím zamyslíte, dokážete najít řadu vhodných opatření.

Prosil bych každého člena ústředního výboru, který bude číst tyto moje připomínky, aby mi na jméno některé ze sekretářek rady lidových komisařů poslal alespoň stručnou telefonickou odpověď.

26. 3. 1922

Lenin

*Poprvé otištěno 23. prosince 1925
v listu Večernaja Moskva, č. 293*

Podle strojopisné kopie

PŘEDSEDOVI
KONCESNÍHO VÝBORU
PŘI STÁTNÍ PLÁNOVACÍ
KOMISI¹⁸

11. 3. 1922

Soudruhu Kržižanovskému
Kopie soudruhu Smoljaninovovi

Koncesnímu výboru Státní plánovací komise se ukládá vyhledávat a soustřeďovat podrobné materiály o *všech* koncesních jednáních a koncesních záležitostech mezi RSFSR a cizími kapitalisty, vedených jak v Rusku, tak v zahraničí. Materiály je třeba vyhledat i za minulé období.

O těchto materiálech je koncesní výbor povinen vést přesnou evidenci s těmito oddíly:

- a) uzavřené smlouvy;
- b) seriózní jednání, na jejichž základě mohou být smlouvy v nejbližší době uzavřeny;
- c) přerušená jednání (uvést příčinu);
- d) všechna ostatní jednání.

V evidenci musí být stručně zaznamenán stav jednotlivých případů (například stav koncesních jednání, předmět koncesního zájmu, jména uchazečů o koncesi, přibližná nebo přesná výše kapitálu, číslo, pod kterým jsou materiály koncesního jednání uloženy).

Kopii evidenčního seznamu je třeba poslat vedoucímu úřadovny Rady práce a obrany¹⁹ a každý měsíc doplňovat novými údaji.

Koncesní výbor ať jmenuje pracovníka (vedoucí úřadovny, tajemník) odpovědného za shromažďování mate-

riálu a za vypracování seznamu a ať jeho jméno urychle-
ně sdělí vedoucímu úřadovny Rady práce a obrany.

Předseda Rady práce a obrany

V. Uljanov (Lenin)

*Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

*Podle strojopisu
podepsaného
V. I. Leninem*

O V Ý Z N A M U B O J O V N Ě H O M A T E R I A L I S M U²⁰

O celkových úkolech časopisu Pod znameněm marksizma^[98] řekl soudruh Trockij^[141] v dvojčísle 1/2 už všechno podstatné, a řekl to velmi dobře. Chtěl bych se zmínit o některých otázkách, které blíže určují obsah a program práce vyhlášené redakcí časopisu v úvodním prohlášení k dvojčíslu 1/2.

V tomto prohlášení se uvádí, že ne všichni, kteří se sdružili kolem časopisu Pod znameněm marksizma, jsou komunisté, ale všichni jsou důslední materialisté. Myslím, že takový svazek komunistů s nekomunisty je bezpodmínečně nutný a správně určuje úkoly časopisu. Jedním z největších a nejnebezpečnějších omylů komunistů (a vůbec revolucionářů, kteří mají úspěšně za sebou začátek velké revoluce) je představa, že revoluci mohou uskutečnit pouze revolucionáři sami. Právě naopak, má-li být jakákoli seriózní revoluční práce úspěšná, je nutné pochopit a umět uvést do života zásadu, že revolucionáři mohou splnit svou úlohu jenom jako předvoj skutečně životaschopné a pokrokové třídy. Předvoj plní své úkoly jenom tehdy, když se neodtrhuje od mas, které vede, a když dokáže tyto masy skutečně vést kupředu. Bez svazku s nekomunisty v nejrůznějších oborech činnosti nemůže být o nějakém úspěšném komunistickém budování ani řeči.

To platí i o obraně materialismu a marxismu, kterou si vytkl za úkol časopis Pod znameněm marksizma. Naštěstí mají hlavní směry pokrokového společenského myšlení v Rusku solidní materialistickou tradici. Není ani třeba

připomínat G. V. Plechanova, stačí uvést Černyševského, od něhož narodnici naší doby (lidoví socialisté, eseri apod.) ustupovali, často v honbě za módními reakčními filozofickými směry, oslněni pozlátkem údajně »posledního slova« evropské vědy a neschopni pod tímto pozlátkem rozpoznat tu či onu odrůdu přisluhování buržoazii, jejím předsudkům a buržoazní reakčnosti.

V každém případě dosud v Rusku máme — a bezpochyby ještě dosti dlouho budeme mít — materialisty i mezi nekomunisty, a proto je naší bezvýhradnou povinností získávat všechny stoupence důsledného a bojovného materialismu pro společný boj proti filozofické reakci a filozofickým předsudkům takzvané »vzdělané společnosti«. Dietzgen starší, jehož si nesmíme plést s jeho synáčkem, stejně tak ambiciózním jako neúspěšným literátem, vyjádřil správně, výstižně a jasně základní marxistické stanovisko k filozofickým směrům, jež vládou v buržoazních zemích a těší se pozornosti vědců a publicistů těchto zemí; řekl totiž, že profesori filozofie v soudobé společnosti nejsou většinou vlastně nic jiného než »diplomovaní přisluhovači kněžourství«²¹.

Naši ruští intelektuálové, kteří se rádi — jako ostatně i jejich kolegové ve všech ostatních zemích — pokládají za pokrokové, velmi nelibě nesou, jestliže se otázka posuzuje z hlediska uvedeného Dietzgenova výroku. A nesou to nelibě proto, že pravda je jim trnem v oku. Stačí se však jenom trochu zamyslet nad státní, pak nad celkovou hospodářskou, potom nad životní a každou jinou závislostí dnešních vzdělanců na vládnoucí buržoazii, abychom pochopili, že pronikavá Dietzgenova charakteristika je naprosto správná. Stačí připomenout převážnou většinu módních filozofických směrů, které tak často vznikají v evropských zemích — počínaje třeba těmi, které souvisely s objevem rádia, a konče těmi, které se dnes snaží chytit se Einsteina —, abychom si ujasnili spojitost mezi třídními zájmy a třídním postojem buržoazie, mezi

její podporou nejrůznějších forem náboženství a ideovým obsahem módních filozofických směrů.

Z toho, co jsem uvedl, je vidět, že časopis, který chce být orgánem bojovného materialismu, musí být bojovným orgánem za prvé v tom smyslu, že bude neúprosně odhalovat a kritizovat všechny dnešní »diplomované přísluhovače kněžourství«, ať už vystupují jako reprezentanti oficiální vědy, nebo jako osamělí běžci, kteří si říkají »demokratičtí levicoví nebo ideově socialističtí« publicisté.

Takový časopis musí být za druhé orgánem bojovného ateismu. U nás máme úřady nebo alespoň státní instituce, které se o to mají starat. Ale starají se o to nanejvýš ledabyle, nanejvýš neuspokojivě, zřejmě pod vlivem celkových podmínek našeho typicky ruského (i když sovětského) byrokratismu. Proto je nesmírně důležité, aby časopis, který se chce stát orgánem bojovného materialismu, doplňoval činnost příslušných státních institucí, přispíval k její nápravě a oživoval ji neúnavnou ateistickou propagandou a bojem. Je třeba pozorně sledovat všechnu příslušnou literaturu ve všech jazycích a všechno, co je alespoň trochu cenné v tomto oboru, překládat nebo alespoň o tom přinášet zprávy.

Engels už dávno radil vůdcům moderního proletariátu, aby překládali a masově rozšiřovali mezi lidem bojovnou ateistickou literaturu z konce 18. století.²² Musíme ke své hanbě přiznat, že jsme to dosud neudělali (je to jeden z četných důkazů, že dobýt moc v revolučním období je mnohem snazší než umět této moci správně užívat). Někdy omlouváme tuto naši ledabylost, nečinnost a neschopnost všelijakými »hlubokomyslnými« úvahami: říká se například, že prý stará ateistická literatura z 18. století zastarala, je prý nevědecká, naivní apod. Není nic horšího než takováto pseudovědecká sofizmata, zastírající buďto pedantství, nebo naprosté nechápání marxismu. V ateistických dílech revolucionářů 18. století se samo-

zřejmě najde mnoho nevědeckého i naivního. Ale vydavatelům těchto děl nikdo nebrání, aby je zkrátili nebo opatřili krátkými doslovy, v nichž by uvedli, jaký pokrok ve vědecké kritice náboženství udělalo lidstvo od konce 18. století, a upozornili na příslušná díla z poslední doby atd. Bylo by největší a nejhorší chybou, které se může dopustit marxista, domnívat se, že se mnohamiliónové lidové masy (zejména rolníci a řemeslníci), odsouzené celou soudobou společností k životu v temnotě, v nevědomosti a v zajetí předsudků, mohou z tohoto temna dostat jen po přímé cestě ryze marxistické osvěty. Těmto masám je nutné dát co nejrozmanitější materiál s ateistickou propagandou, seznámit je s fakty z nejrůznějších oblastí života a přiblížit se k nim tak či onak, aby bylo možné podnítit jejich zájem, probudit je z náboženského spánku, zburcovat je působením z nejrůznějších stran, nejrůznějším způsobem apod.

Svěží, živá, mistrně napsaná publicistická díla starých ateistů 18. století, vtipně a otevřeně útočící na panující tmářství, budou k probuzení lidí z náboženského spánku rozhodně tisíckrát vhodnější než nudné, suchopárné, téměř žádnými vhodně vybranými fakty nepodložené omíláním marxismu, které převládá v naší literatuře a které (proč bychom to měli skrývat) často marxismus znetvořuje. Všechna významnější Marxova a Engelsova díla máme přeložena. Proto k obavám, že u nás starý ateismus a starý materialismus nebude doplněn opravami, které v něm provedli Marx a Engels, není rozhodně žádný důvod. Nejdůležitější — a právě na to naši domněle marxističtí, ale ve skutečnosti marxismus mrzačící komunisté nejčastěji zapomínají — je umět vzbudit zájem u dosud zcela nevyspělých mas uvědomělým postojem k náboženským otázkám a uvědomělou kritikou náboženství.

Ale podívejte se na představitele dnešní, vědecké kritiky náboženství. Téměř vždy tito představitelé vzdělané buržoazie »doplňují« své vlastní vyvracení náboženských

předsudků takovými argumenty, které je rázem odhalují jako ideové otroky buržoazie, jako »diplomované přísluhovače kněžourství«.

Dva příklady. Profesor R. J. Vipper vydal roku 1918 brožuru Vznik křesťanství (nakladatelství Faros, Moskva^[5]). Autor tu sice seznamuje čtenáře s nejdůležitějšími poznatky soudobé vědy, ale nejenže nevyvrací předsudky a lži, tuto zbraň církve jako politické organizace, nejenže se těmto otázkám vyhýbá, ale vyslovuje přímo směšný a veskrze reakční požadavek povznést se nad obě »krajnosti«, jak nad idealistickou, tak nad materialistickou. To je přísluhování vládnoucí buržoazii, která na celém světě vydává na podporu náboženství stamilióny rublů ze zisků vyždímaných z pracujícího lidu.

Známý německý vědec Arthur Drews ve své knize Mýtus o Kristovi^[159] sice vyvrací náboženské předsudky a báchorky a dokazuje, že žádný Kristus neexistoval, ale na konci knihy se vyslovuje pro náboženství, jenže renovované, vyspravené, rafinovanější, schopné čelit »den ode dne stále více a více mohutnějšímu naturalistickému přívalu« (s. 238 čtvrtého německého vydání z roku 1910). Tady máme co činit s přímým vědomým reakcionářem, který otevřeně pomáhá vykořisťovatelům nahradit staré a prohnilé náboženské předsudky zbrusu novými, ještě odpornějšími a ničemnějšími.

To neznamená, že by se Drews neměl překládat. To znamená, že komunisté a všichni důslední materialisté, i když se do jisté míry spojují s pokrokovou částí buržoazie, musí ji neúprosně odhalovat, jakmile propadá reakčnosti. To znamená, že vyhýbat se spojenectví s představiteli buržoazie 18. století, tj. té epochy, kdy buržoazie byla revoluční, by znamenalo zradu na marxismu a materialismu, neboť »spojenectví« s Drewsi v té či oné formě a do té či oné míry je pro nás v boji proti vládnoucím náboženským tmářům nutné.

Časopis Pod znameněm marksizma, který chce být or-

gánem bojovného materialismu, musí věnovat hodně místa ateistické propagandě, přehledu příslušné literatury a nápravě obrovských nedostatků v činnosti našich státních institucí v této oblasti. Zvláště důležité je umět využívat ty knihy a brožury, které obsahují spoustu konkrétních faktů a srovnání, z nichž bude zřejmé sepětí třídních zájmů a třídních organizací dnešní buržoazie s organizacemi náboženských institucí a náboženské propagandy.²³

Neobyčejně důležitý je všechen materiál o Spojených státech severoamerických, kde se oficiální, úřední, státem posvěcené svazky náboženství s kapitálem projevují tak zřetelně. Ale zato tím jasněji si uvědomíme, že takzvaná »moderní demokracie« (které se tak hloupě až k zemi klanějí menševici, eseři a částečně i anarchisté apod.) není nic jiného než svoboda hlásat to, z čeho má prospěch buržoazie, a ta má prospěch z hlásání nejreakčnějších idejí, náboženství a tmářství, z obhajování vykořisťovatelů apod.

Doufejme, že časopis, který chce být orgánem bojovného materialismu, bude naší čtenářské veřejnosti přinášet přehledy ateistické literatury s uvedením, pro jaký okruh čtenářů a k jakému účelu by byla ta či ona díla vhodná, a s údaji, co u nás už vyšlo (z vydané literatury je třeba brát v úvahu jen obstojné překlady, a těch není tak mnoho) a co by se ještě mělo vydat.

Kromě spolenectví s důslednými materialisty, kteří nepatří ke komunistické straně, je pro práci, kterou musí bojovný materialismus vykonat, neméně důležité, ne-li důležitější, spolenectví s představiteli moderních přírodních věd, kteří se přiklánějí k materialismu a nebojí se ho hájit a hlásat proti módnímu filozofickému kolísání směrem k idealismu a skepticismu, jež vládne v takzvané »vzdělané společnosti«.

Článek A. Timirjazeva^[136] o Einsteinově teorii relativity, otištěný v dvojčísle 1/2 časopisu Pod znamenem marksizma, opravňuje k nadějím, že se časopisu podaří uzavřít i toto druhé spojenectví. Musí se tomu věnovat trochu víc pozornosti. Nesmí se zapomínat, že se všechny ty reakční filozofické školy a směry, velké i malé, silné i slabé, ustavičně rodí právě z prudkého zvratu, který prožívá moderní přírodověda. Proto je nutné sledovat otázky, které s sebou přináší nynější revoluce v přírodních vědách, a získávat přírodovědce pro tuto práci ve filozofickém časopisu, jinak bojovný materialismus nemůže být v žádném případě ani bojovným, ani materialismem. Jestliže Timirjazev musel v prvním čísle časopisu výslovně upozornit, že se Einsteinovy teorie — přičemž Einstein, jak tvrdí Timirjazev, sám žádné aktivní tažení proti základům materialismu nevede — chytla už obrovská spousta představitelů buržoazní inteligence ve všech zemích, pak to platí nejen o Einsteinovi, ale i o celé řadě, ne-li o většině velikých reformátorů přírodních věd od konce 19. století.

A nemá-li nás podobný jev zaskočit, musíme pochopit, že žádná přírodní věda, žádný materialismus nemůže v boji proti náporu buržoazních idejí a proti ožívání buržoazního světového názoru obstát bez solidního filozofického zdůvodnění. Má-li přírodovědec v tomto boji obstát a dovést jej s plným úspěchem až do konce, musí být moderním materialistou, přesvědčeným stoupencem onoho materialismu, jehož představitelem je Marx, tj. musí být dialektickým materialistou. Chtějí-li redaktoři časopisu Pod znamenem marksizma dosáhnout tohoto cíle, musí organizovat soustavné studium Hegelovy dialektiky z materialistického hlediska, tj. té dialektiky, kterou Marx prakticky aplikoval jak ve svém Kapitálu^[86], tak ve svých historických a politických pracích, a aplikoval ji tak úspěšně, že dnes každý den, v němž se na Východě (Japonsko, Indie, Čína) probouzejí k životu a k boji další třídy — tj. ty stamilióny lidí, které tvoří většinu obyvatel-

stva zeměkoule a které svou historickou nečinností a svým historickým spánkem byly dosud příčinou stagnace a zahnívání v mnoha vyspělých evropských státech —, že každý den, v němž se probouzejí k životu další národy a další třídy, stále víc a víc potvrzuje marxismus.

Takové studium, takový výklad a takové propagování Hegelovy dialektiky jsou ovšem neobyčejně obtížné, takže první pokusy v tomto směru se jistě neobejdou bez chyb. Ale nechybje pouze ten, kdo nic nedělá. Budeme-li se řídit tím, jak Marx aplikoval materialisticky pojatou Hegelovu dialektiku, budeme moci a budeme muset tuto dialektiku po všech stránkách rozpracovávat, otiskovat v časopisu výňatky z hlavních Hegelových děl a vykládat je materialisticky tak, že je budeme komentovat příklady Marxovy aplikace dialektiky a také příklady aplikace dialektiky v ekonomických a politických vztazích; těchto příkladů najdeme v nejnovějších dějinách, zejména v novodobé imperialistické válce a revoluci, neobyčejně mnoho Skupina redaktorů a spolupracovníků časopisu Pod znamením marksizma musí podle mého názoru tvořit jakousi »společnost materialistických přátel Hegelovy dialektiky«. Moderní přírodovědci najdou (pokud dovedou hledat a pokud se naučíme pomáhat jim v tom) v materialisticky vyložené Hegelově dialektice řadu odpovědí na filozofické otázky, které vytyčuje revoluce v přírodních vědách a při jejichž řešení intelektuálští vyznavači buržoazní módy »sklouzávají« k reakci.

Jestliže si materialismus takový úkol neuloží a nebude jej soustavně plnit, nemůže být bojovným materialismem. Bude — uijeme-li Šcedrinova výrazu — ani ne tak bít, jako spíš bit.^[124] Bez toho budou významní přírodovědci i nadále ve svých filozofických závěrech a zobecněních často bezradní. Neboť přírodní vědy se rozvíjejí tak rychle, prožívají ve všech odvětvích období tak hlubokého revolučního zvratu, že se rozhodně nemohou obejít bez filozofických závěrů.

Na závěr uvedu příklad, který sice nepatří do oblasti filozofie, ale rozhodně patří do oblasti společenských otázek, jimž chce časopis Pod znamenem marksizma také věnovat pozornost.

Je to jeden z příkladů, jak soudobá rádoby věda je ve skutečnosti hlasatelem nejnehoráznějších a nejodpornějších reakčních názorů.

Nedávno jsem dostal 1. číslo časopisu Ekonomist²⁴ (1922)[¹⁵⁴], který vydává XI. odbor Ruské technické společnosti. Mladý komunista, který mi tento časopis poslal (patrně neměl čas seznámit se s jeho obsahem), se o něm unáhleně vyjádřil nanejvýš příznivě. Ve skutečnosti však časopis je — nevím, do jaké míry vědomě — orgánem novodobých feudálů, kteří se ovšem halí do pláštíku vědeckosti, demokratismu apod.

Jistý pan P. A. Sorokin otiskuje v tomto časopisu obšírnou, údajně »sociologickou« studii O vlivu války[¹³¹]. Učený článek se hemží učenými odkazy na »sociologické« práce autora a jeho četných zahraničních učitelů a kolegů. A jeho učenost vypadá takhle:

Na stránce 83 čtu:

»Na 10 000 sňatků v Petrohradě připadá dnes 92,2 rozvodu — fantastické číslo, přičemž ze 100 rozbitých manželství trvalo 51,1 méně než jeden rok, 11 % méně než jeden měsíc, 22 % méně než dva měsíce, 41 % méně než tři až šest měsíců a jenom 26 % déle než šest měsíců. Tato čísla svědčí o tom, že dnešní legální manželství je forma skrývající v podstatě nemanželské pohlavní styky a umožňující záletníkům „zákonně“ uspokojovat své choutky« (Ekonomist, č. 1. s. 83).

Jak tento pán, tak ona Ruská technická společnost, která vydává časopis a otiskuje v něm takové úvahy, se bezpochyby počítají ke stoupencům demokracie a pokládají za velikánskou urážku, když je někdo nazve tím, čím skutečně jsou, tj. hlasateli nevolnictví, reakcionáři, »diplomovanými přísluhovači kněžourství«.

I povrchní znalost zákonů buržoazních zemí o manželství, rozvodu a nemanželských dětech a rovněž faktického

stavu těchto věcí ukáže každému, kdo se o tuto otázku zajímá, že moderní buržoazní demokracie i v těch nejdemokratičtějších buržoazních republikách má v tomto směru právě vůči ženě a vůči nemanželským dětem nevolnický charakter.

To ovšem nebrání menševikům, eserům a některým anarchistům a všem obdobným stranám na Západě, aby dál nevykřikovali o demokracii a o tom, jak ji bolševici porušují. Ve skutečnosti je právě bolševická revoluce jedinou důsledně demokratickou revolucí v takových otázkách, jako je manželství, rozvod a postavení nemanželských dětí. To jsou otázky, které se zcela bezprostředně dotýkají zájmů více než poloviny obyvatelstva v kterékoli zemi. Teprve bolševická revoluce poprvé — přes velký počet předcházejících buržoazních revolucí, které se nazývaly demokratickými — svedla v tomto směru rozhodný boj jak proti reakčnosti a feudálním poměrům, tak i proti vžitému pokrytectví vládnoucích a majetných tříd.

Jestliže se panu Sorokinovi zdá 92 rozvodů na 10 000 sňatků fantastickým číslem, nezbyvá než předpokládat, že buďto autor žil a byl vychován v nějakém klášteře, natolik odloučeném od světa, že v existenci takového kláštera sotvakdo uvěří, nebo že tento autor překrucuje pravdu ve prospěch reakce a buržoazie. Každý, kdo je jen trochu obeznámen se sociálními poměry v buržoazních zemích, ví, že skutečný počet faktických rozvodů (ovšem nesankcionovaných církví a zákonem) je všude nesrovnatelně vyšší. Rusko se v tomto směru liší od jiných zemí pouze tím, že jeho zákony neposvěcují pokrytectví a bezprávné postavení ženy a jejího dítěte, nýbrž veřejně a jménem státní moci vypovídají jakémukoli pokrytectví a jakémukoli bezprávní soustavný boj.

Marxistický časopis musí bojovat i proti takovým novodobým »vzdělaným« stoupencům nevolnictví. Možná že nemalá část těchto lidí dostává u nás dokonce peníze od státu a ve státních službách vzdělává mládež, třebaže

se k tomuto účelu nehodí o nic lépe než notoričtí zvrhlíci do role vychovatelů ve školách pro mladší dorost.

Dělnická třída v Rusku si dovedla vybojovat moc, ale ještě se ji nenaučila užívat, neboť jinak by byla takové učitele a členy vědeckých společností už dávno co nejdvořileji vyprovodila do zemí buržoazní »demokracie«. Tam je pro podobné apoštoly nevolnictví to pravé místo.

Však ona se tomu naučí, jen když bude chtít!

12. 3. 1922

Pod znameněm marksizma
č. 3, březen 1922
Podepsán N. L e n i n

Podle časopisu
Pod znameněm marksizma

D O P I S G. V. Č I Č E R I N O V I

14. 3. 1922

Soudruhu Čičerine! Přečetl jsem si Váš dopis z 10. 3. Myslím, že Vy sám jste pacifistický program vyložil v tomto dopisu výtečně.²⁵

Veškeré umění spočívá v tom, abychom program i naše obchodní návrhy tlumočili jasně a nahlas ještě *před* roztržkou (jestliže to »oni« poženou k rychlé roztržce).

Tohle umění Vy i naše delegace ovládáte.

Myslím, že se Vám už asi třináct bodů (posílám Vám poznámky na Vašem dopisu) výtečně povedlo.

Zaujmeme všechny, když prohlásíme: »Máme rozsáhlý a ucelený program!« Když nám ho nedovolí přednést, *zveřejníme* ho i s protestem *v tisku*.

Všude připojte »maličkou« výhradu asi v tom smyslu, že my komunisté sice máme *svůj* komunistický program (III. internacionála), *ale* přece jenom považujeme za svou povinnost *podpořit* (i když s vyhlídkou jedna ku deseti tisícům) *jako obchodníci pacifisty v druhém*, tj. buržoazním táboře (*do něho* počítáme i Druhou a Dvaapůltou internacionálu²⁶).

Bude to kousavé i »dobromyslné« a pomůže nám to demoralizovat nepřítelé.

S takovou taktikou vyhrájeme, *i když* Janov ztroskotá. Na žádnou dohodu, která by byla pro nás nevýhodná, *ne-
přistoupíme*.

S komunistickým pozdravem Váš *Lenin*

14. 3.

P. S. Soudruhu Čičerine! Proč bychom nemohli jít v naši kousavosti (i »dobromyslnosti«) ještě dále:

navrhněme (bod 14) anulování *všech* válečných dluhů a (bod 15) *revizi* (na základě našich třinácti bodů) versailleské²⁷ a *všech* válečných smluv,

ale ne na základě majorizace menšiny většinou, nýbrž na základě *dohody*, neboť **zde** vystupujeme jako obchodníci, a proto žádnu jinou zásadu než obchodní *tu nemůžeme* vyhlásit. Nechceme majorizovat Spojené státy; jsme obchodníci; chceme je *přemluvit!! Zjistit názory* všech států a **pokusit se přemluvit** ty, které nebudou souhlasit. To je pro buržoazii výhodné i nepřijatelné. Tak je »dobromyslně« zostudíme a znemožníme.

Varianta: podřízení menšiny zemí (podle počtu obyvatel) většině je možné navrhnout pro každý z obou táborů *zvlášť*: pro buržoazii a pro sovětský (uznávající soukromé vlastnictví a neuznávající ho).

Vyrukovat s návrhem i s variantou.

Les rieurs seront avec nous!*

X)** doplněk: výjimka pro drobné vlastníky, *pokud* se podaří přesně dokázat, že to nejsou zdánlivě, ale opravdu drobní, z vlastní práce žijící vlastníci.

POZNÁMKY NA DOPISU

G. V. ČIČERINA

SOUDRUHU LENINOVÍ

10. března 1922

Velevážený Vladimíre Iljiči,

snážně Vás prosím, přečtěte si níže uvedené návrhy a poradte mi. Máme vystoupit s »rozsáhlým pacifistickým pro-

* Posměváčkové budou s námi! *Red.*

** Příslušná značka v dopisu není. *Red.*

gramem«, což je jeden z hlavních prvků našeho připravovaného vystoupení, ale takový program nám chybí. Máme pouze jednotlivé útržky v prvních směrnicích ústředního výboru. A tak se prvně pokouším pustit se do tohoto úkolu.

Hlavní potíž je v tom, že mezinárodní politické a ekonomické formy slouží dnes trvale jako fíkové listy k zastření lupičství imperialistů a zejména jako nástroj proti nám. Společnost národů je pouhým nástrojem Dohody, která ji už využila proti nám. Sám jste upozornil na to, že arbitráž mezi buržoazními a sovětskými státy není možná, jenomže arbitráž je nezbytnou součástí pacifistického arzenálu. Zmezinárodnění Východočínské dráhy je mírnější výraz pro to, že byla nám i Číně vyrvána a že se jí zmocnila Dohoda. Zahraniční emisní banka u nás a zavedení dolaru u nás, jakož i vůbec zavedení jednotné zlaté měnové jednotky na celém světě — to by byl nejúčinnější nástroj Ameriky k úplné ekonomické porobě.

Musíme vnést do současných tradičních mezinárodních forem něco nového, aby se tyto formy nestaly nástrojem imperialismu. To nové nám poskytují jak naše zkušenosti a tvořivost, tak i tvořivost samotného života v procesu prohlubujícího se hospodářského rozvratu a rozkladu imperialistického světa. V důsledku světové války zesílilo osvobozenécké hnutí všech utlačovaných a koloniálních národů. Světové státy začínají dostávat trhliny. Naš mezinárodní program musí zahrnout do mezinárodního schématu všechny utlačované koloniální národy. Všem národům musí být přiznáno právo na oddělení nebo na Home Rule*. Výsledkem africké konference v roce 1885 byly hrůzy Belgického Konga, protože se na ní evropské státy vyžívaly ve filantropii vůči černošům a tato filantropie se stala fíkovým listem pro zastření nejbarbaršějšího vykořisťování. Naše mezinárodní schéma musí být nové v tom, že bude požadovat, aby se černošské a ostatní koloniální národy účastnily spolu s evrop-

1) správ-
ně!

- 2) skými národy jako rovný s rovným konferencí a komisí
a měly právo nepřipustit zasahování do svého vnitřního ži-
vota. Dále musí být nové v tom, že bude požadovat povin-
nou účast dělnických organizací. Za světové války byl v an-
glickém dělnickém tisku velmi populární požadavek, aby na
příští evropský kongres byly pozvány i tradeuniony. My

* — samosprávu. Čes. red.

jsme to fakticky uskutečnili tím, že jsme do naší delegace zařadili tři členy Celoruské ústřední rady odborů. Je třeba stanovit, že třetina hlasů v mezinárodní organizaci, kterou budeme navrhopvat, musí v každé delegaci patřit dělnickým organizacím. Tyto dvě nové věci ovšem nestačí ochránit utlačované národy a pronásledované země před nadvládou imperialismu, neboť vedoucí činitelé koloniálních národů se stejně jako zrádní dělničtí předáci mohou snadno stát v jeho rukou pouhými loutkami. Včlenění jedněch i druhých vytváří prostor pro budoucí boj. Dělnické organizace budou mít za úkol bojovat za osvobození koloniálních národů, za poskytování podpory sovětské moci a proti imperialistickému lupičství. Avšak vůdcové se budou pokoušet o zradu. Je tedy ještě třeba stanovit zásadu nevměšování mezinárodních konferencí nebo kongresů do vnitřních záležitostí jednotlivých národů.

3) Musí být uplatňována dobrovolná spolupráce a pomoc silných slabým, aniž se slabí budou muset podřizovat vůli silných.

Tím dospíváme k velmi smělému a zcela novému návrhu: SVĚTOVÝ KONGRES za účasti všech národů světa na základě úplné rovnosti, na základě práva na sebeurčení, práva na úplné oddělení nebo na Home Rule pro všechny utlačované národy, a rovněž za účasti dělnických organizací, které by tvořily jednu třetinu celého kongresu. Cílem kongresu nebude donucení menšiny, nýbrž úplná dohoda. Bude působit svou morální autoritou. Prakticky to bude vypadat tak, že ustaví technické komise pro realizaci našeho rozsáhlého programu hospodářské obnovy světa.

4))
To je
ono

bit svou morální autoritou. Prakticky to bude vypadat tak, že ustaví technické komise pro realizaci našeho rozsáhlého programu hospodářské obnovy světa.

Všechny projekty Ligy národů neboli Společnosti národů obsahovaly pouze dva typy návrhů, jak donutit státy, aby splnily usnesení Společnosti národů: buď vytvořit spojené armády složené z vojenských jednotek všech států, nebo uvalit na určitý stát nebo na několik určitých států sankce. V prvním případě by vzniklo něco, čemu by chyběla akceschopnost, neboť spojená armáda složená z vojenských jednotek velkého počtu států není k ničemu. V druhém případě by Liga národů neboli Společnost národů byla pouze zástěrkou k ospravedlnění dalších výbojů nejlivnějších států. Je tedy nutné plně odstranit donucování nebo trestné výpravy a ponechat světovému kongresu pouze morální autoritu, aby se stal fórem pro tlumočení stanovisek, na jejichž základe

správně!

||| dě by se mohlo dospívat k dohodám. Odvrácení války je úkolem arbitráže. Existují dva typy arbitráže: buď se obě strany dobrovolně obrátí na arbitra, například na haagský tribunál, přičemž v takových případech by bylo arbitrovo rozhodnutí závazné, nebo jiná metoda, jako je například článek o arbitráži ve smlouvě mezi Anglií a Spojenými státy, podle něhož se v případě nebezpečí války mají ustavit zvláštní smírčí komise, na něž jsou obě strany povinny se obrátit, ale jejichž rozhodnutí je jen fakultativní, i když arbitrážní řízení může trvat určitou dobu, například rok; tato druhá metoda má oddálit zahájení válečných akcí a tak umožnit, aby se vášně obou stran ve stanovené lhůtě uklidnily a konflikty zmírnily. Při první metodě není arbitráž povinná, ale její rozhodnutí je závazné. Při druhé metodě je arbitráž povinná, ale její rozhodnutí závazné není, takže obě strany mají svázané ruce jen po stanovenou dobu.

Z této alternativy není v současné době východisko. Navrhovaný světový kongres by mohl převzít haagský tribunál s jeho fakultativní arbitráží i s jeho dalšími službami. My však budeme považovat mezi kapitalistickým státem a státem sovětským za přípustný pouze takový rozhodčí soud, do

- (5)
- 5) kterého bude za obě strany jmenován stejný počet členů, takže polovinu členů budou tvořit imperialisté a polovinu
- (6)
- 6) komunisté. Současně navrhujeme všeobecné omezení zbrojení podle zásad, které jsme u nás dohodli s Revoluční vojenskou radou republiky; v duchu dalšího rozvinutí tradic haagské a ženevské konvence navrhujeme doplnění válečných pravidel různými zákazy: vyloučení ponorek, chemických látek, minometů, plamenometů a leteckého ozbrojeného boje.
- 7) Technické komise, které bude ustavovat světový kongres, budou řídit plnění rozsáhlého programu celosvětové hospodářské obnovy. Tento program nebude prosazován násilím. Bude to dobrovolný návrh, který bude zdůrazňovat výhodnost pro každého účastníka. Slabým bude poskytována pomoc. Tak bude možné plánovat železnice, říční a námořní komunikace celosvětového významu. Zmezinárodnění těchto komunikací bude záležitostí postupného vývoje, neboť
- 8)
- 9)

donucovat ty, kteří se nebudou chtít připojit, bude nepřipustné. Mezinárodní technické komise budou povinny jednotlivým zemím nabízet hospodářskou a technickou pomoc při stavbě zvláště důležitých komunikací, při regulaci dopravy po mezinárodních tocích, při využívání mezinárodních přístavů a při technických úpravách světových námořních cest. Navrhujeme kapitálu vyspělých zemí vybudovat dálko-

- 10) magistrálu Londýn—Moskva—Vladivostok (Peking) a vysvětlíme, že se tím otevře k všeobecnému využití nepředstavitelné bohatství Sibiře. Pomoc silným slabým bude vůbec hlavní zásadou celosvětové hospodářské obnovy, která bude muset vycházet z hospodářské geografie a z plánovitého rozdělení zdrojů. Celosvětová zlatá měnová jednotka bude možná pouze tehdy, jestliže se hospodářsky slabé země s pomocí silných pozvednou, přičemž toto pozvednutí je v zájmu všech, protože světový hospodářský rozvrat postihuje i silné země a dokonce i v Americe vyvolává nevidanou nezaměstnanost. Poskytováním pomoci slabým si budou silní otvírat přístup na trhy a ke zdrojům surovin. Proto navrhujeme plánovité rozdělení zlata, které dnes leží ladem v trezorech amerických bank. Toto plánovité rozdělení zlata mezi všechny země se musí spojit s plánovitým rozdělením zakázek, obchodu, zásobování nedostatkovými materiály a vůbec s všestrannou hospodářskou pomocí zpustošeným
- 12) zemím. Tato pomoc může mít charakter půjčky, neboť při plánovitém hospodářství se už za několik let začne vyplácet. Sem patří také plán Barterova ústavu (Keynes), nebo Zentralstelle, či národních ústředěn pro obchod. Jestliže Německo postaví proti nám místo jednotlivých obchodníků jednotnou Zentralstelle, bude to pro nás zlé, protože to umožní vnucovat nám špatné zboží za vysoké ceny. Jestliže však tyto Zentralstelle budou nástrojem plánovitého celo-
- 13) světového rozdělování potřebného zboží a formou pomoci silných zemí slabým, stanou se nezbytným článkem rozsáhlého programu hospodářské obnovy. Obilí, které nám Amerika posílá, je už prvním zárodkem mezinárodního rozdělování potravin. Za války se v rámci Dohody již částečně praktikovalo plánovité rozdělování paliv; jednou z hlavních součástí rozsáhlého programu musí být systematické rozdělování ropy a uhlí, ale i v tomto případě je nutné odstranit

donucování a represivní opatření. Mezinárodní technické komise budou povinny v té nejobecnější podobě vypracovávat programy plánovitého rozdělování tepelné a hnací energie. To všechno dohromady nám ukáže, co je v buržoazním zřízení teoreticky možné, ale co bude v historické praxi narážet na národní egoismus a na lupičství kapitalistických oligarchií.

S komunistickým pozdravem *Georgij Čičerin*

Napsáno 14. března 1922

Podle rukopisu

*Poprvé otištěno v neúplném znění
roku 1945 v knize Istorija diplo-
matii, sv. 3, Moskva—Leningrad*

*V plném znění otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

DOPIS ČLENŮM POLITICKÉHO
BYRA ÚV KSR(b)
S DOPORUČENÍMI K NÁVRHU
SMĚRNIC EXEKUTIVY
KOMINTERNY PRO DELEGACI
KOMINTERNY NA KONFERENCI
TŘÍ INTERNACIONÁL²⁸

Zinovjevovi
Stalinovi
Kameněvovi a ostatním členům
politického byra:

Navrhují

bod 11 (druhá část) (o změně postoje k menševikům)
vypustit.

Tohle se dnes nedá říkat ani s výhradami.

Podle mého názoru by se směrnice měla změnit takto:

AA) Chcete-li se zabývat těmi nejspornějšími otázkami,
tj. takovými, které vyvolávají největší nevraživost
III. internacionály k Druhé a Dvaapůlté, souhlasíme
s tím pod podmínkou,

(a) že bude s námi dohodnut seznam otázek

(b) . . . a velmi podrobné zásady pro projednání
práva III. internacionály; ochranu jejích práv
do nejmenších detailů aj. aj.

BB) My však navrhujeme jednat *pouze* o nejméně spor-
ných otázkách s cílem pokusit se o dosažení dílčích,
ale společných **akcí** dělnických mas.

Jestliže se rozhodnou pro AA, připojíme navíc naše
celkové hodnocení Druhé a Dvaapůlté internacionály,
souhrn našich obvinění proti nim atd. atd.

Dále: 25. března, tj. na předběžné poradě, musí být naši delegáti nanejvýš zdrženliví, *dokud* bude naděje na dosažení cíle, tj. že se všechny tři internacionály ((i Druhá, i Dvaapůltá)) sejdou na společné konferenci.

Kvůli jejímu *složení* neodcházet hned z porady; vůbec z ní neodcházet bez předběžné konzultace s Moskvou, pokud se nevyskytne *mimořádná, naprosto nepřipustná* podlost.

Lenin

Napsáno 14. nebo 15. března 1922

Podle rukopisu

Poprvé otištěno v neúplném znění roku

1958 v knize O dějatelnosti V. I. Lenina

v 1917—1922 gody, Moskva

V plném znění otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

DOPIS POLITICKÉMU BYRU
ÚV KSR(b) O TEZÍCH
J. A. PREOBRAŽENSKÉHO
HLAVNÍ ZÁSADY POLITIKY
KSR NA DNEŠNÍ VESNICI²⁹

Soudruhu Molotovovi pro členy politického byra^[53]

O tezích soudruha Preobraženského

1. Titul se nehodí. Nejsou to »hlavní zásady«, neboť ty už jsou stanoveny v programu^[111], nýbrž O práci KSR na vesnici v současné etapě.

Navrhují: uložit autorovi, aby teze *zkrátil* a částečně přepracoval vzhledem k takto pozměněnému tématu. Zejména aby je zkrátil tam, kde se opakují obecné zásady (ty budou na místě v letáku, který bude objasňovat a komentovat budoucí usnesení sjezdu), a aby podrobněji rozvinul *praktické*, zejména *organizační závěry*.

2. V nadpisu k bodu I: »sociální vztahy« místo jednotného čísla.

(Přepis je nedbalý: »objediněnija« místo »obědněnija«
»bezploščadnych« místo »bezloščadnych« . . .)*

3. V bodě I je zvlášť mnoho rozvláčných míst: leccos z toho patří do brožurky.

4. O »združstevňování« se jak v bodě I, tak i v dalších bodech mluví paušálně a abstraktně. To už bylo řečeno

* Přidáním, vypuštěním nebo záměnou písmen došlo ke změně smyslu: »sjednocení« místo »zbídačení«, »bez půdy« místo »bez koní«.
Čes. red.

tisíckrát, omílalo se to do omrzení. Je to třeba vyložit úplně jinak, neopakovat samotné heslo »Vstupujte do družstev!«, nýbrž *konkrétně ukazovat*, jaké jsou *praktické zkušenosti* ze združstevňování a *jak* k němu přispět. Nemá-li autor tento materiál k dispozici, bude třeba zahrnout do sjezdového usnesení *požadavek*, aby se tento materiál shromažďoval a zpracovával, ale ne akademicky, nýbrž prakticky. (Všechny teze soudruha Preobraženského jsou akademické až hrůza, přeakademizované; je to intelektuálština, kroužkaření, literátština místo praktické práce na úseku státní a hospodářské výstavby.)

5. »S výjimkou kolektivních hospodářství« ne rozvoj, nýbrž »tendence k poklesu« (u vesnické chudiny). To nesedí. Za prvé není dokázáno, že »kolektivy« vůbec jsou na tom lépe. Raději nepopuzovat rolníky nepravdivou komunistickou sebechválou. Za druhé ne »tendence k poklesu«, nýbrž stagnace v rozvoji *všude*; pokles — *často*.

6. Že »dobře hospodařící rolnictvo« »*se s nadšením pouští*« »do zvyšování úrovně zemědělské výroby« — to je vyjádřeno neobratně a je to bohužel rovněž »komunistické chvástání«. Je třeba říct: »začíná, třebaže pomalu« (bod I).

7. »Rolnická (?) rovnost se vytrácí« (?). Takhle se to nedá říct.

Konec bodu I vůbec neobstojí: je to pojednání, a ne teze; předpoklady bez konkrétních údajů.

8. V bodě II je začátek formulován nanejvýš nesrozumitelně. V podstatě to nemá v tezích co dělat. Je to z jiného soudku.

9. Druhá věta bodu II (proti »metodám výborů vesnické chudiny«) je škodlivá a nesprávná, neboť například válka může donutit k použití metod výborů vesnické chudiny.

To je třeba vyjádřit úplně jinak, například takto: Protože je nanejvýš důležité povznést zemědělství a zvýšit jeho produkci, musí se nyní politika proletariátu vůči kulctvu a zámožnému rolnictvu zaměřit hlavně na *omezování* jejich vykořisťovatelských snah atd.

Jak náš stát může a musí omezovat tyto snahy, jak může a musí hájit vesnickou chudinu — v tom je celá podstata. To je třeba zkoumat a nechat prakticky zkoumat, všeobecné fráze jsou *k ničemu*.

10. Poslední slova bodu II jsou správná, ale nejsou srozumitelná a nejsou rozvedena. Musí se propracovat.

11. V bodu III věta »Održení« atd. je úplně zkomolená.

12. V celém bodu III převládají v podstatě všeobecné fráze. To nevede k ničemu. Opakovat je jenom tak je škodlivé; vyvolává to znechucení, otrávenost a odpor k přemílání.

Místo toho by se raději měl vzít třeba jeden *újezd* a *věcným* rozbohem ukázat, jak napomáhat »združstevňování«, a nedopalovat rolníky *hloupou, komunisticky se tvářící hrou na družstevnictví*; — jak a čím jsme *prakticky* přispěli k povznesení zemědělské výroby apod. a jak k němu musíme přispívat atd.

To není správný přístup k tématu. Je to škodlivý přístup. Všeobecné fráze lezou všem krkem. *Plodí* byrokratismus a podporují jej.

13. Začátek bodu IV je zvlášť nepodařený. Je to nesrozumitelné pojednání, a ne teze ke sjezdu.

Dále. »Směrnice v podobě dekretu« — to navrhuje autor. To je od základu nesprávné. Byrokratismus nás souží právě proto, že si stále ještě hrajeme na »směrnice v podobě dekretu«. Nic horšího a škodlivějšího by si autor nemohl vymyslet.

Dále. Říkat na sjezdu KSR, že »je třeba splnit usnesení

IX. sjezdu sovětů« — to je vrchol nehoráznosti. A k tomu se píšou teze!!

Celý tento bod je nevhodný. Všeobecné formulace. Fráze. Přání, která všechny omrzela. To je právě »komunistický byrokratismus« *dneška*.

Místo toho by se raději měly vzít *praktické* zkušenosti třeba z jednoho újezdu — třeba jenom z jedné volosti — a zpracovat je ne akademicky, nýbrž *prakticky*: Učte se, rozmilí komunističtí byrokrati, *tohleto nedělat* (konkrétně, s příklady a s udáním míst, s přesným uvedením faktů) a *tohleto dělat* (stejně konkrétně).

Pokud jde o »družstevnictví«, je tento nedostatek tezí zde, v bodě IV, zvlášť velký a zvlášť škodlivý.

14. V bodě V jsou za »kádry zemědělského proletariátu« prohlašováni »dělníci ze sovchozů«. To je nesprávné. To je »komunistické velikášství«. Mnohem častěji to *není* proletariát, nýbrž i »pauperi«, i drobná buržoazie a všechno, co chcete. Není třeba si něco nalhávat. To škodí. To je hlavní zdroj našeho byrokratizmu. A rolníky to *zbytečně* dráždí a uráží. O »kádrech zemědělského proletariátu« v našich sovchozech bude moudřejší zatím pomlčet.

Dále se správně říká, že organizování tohoto »proletariátu« (»velmi různorodého a pestrého« — správně! a proto spíše se podobajícího . . . něčemu neslušnému, ale ne »kádrům«) je »velmi obtížné«.

Správně! A proto by se neměly říkat takové věci, jako »složení sovchozů musí být očištěno od drobných vlastníků«, neboť to vyvolá *smích*, a oprávněný (jako požadavek, aby rolnické chalupy byly očištěny od špatného vzduchu).

Raději neříkat nic.

15. V bodě VI (teprve tady!) se začíná přistupovat k praktickým úkolům. Ale tento přístup je tak chabý, tak málo podložený praktickými zkušenostmi, že je nutné

učinit závěr (jímž se pozměňuje návrh uvedený výše, v bodu 1):

prohlásit teze za nevyhovující;

uložit autorovi plus Osinskému plus Teodorovi-
čovi plus Jakovenkovi, aby na sjezdu uspořádali po-
radu delegátů pracujících na vesnici;

za téma porady v žádném případě nestanovit
»zásady« apod., nýbrž výlučně *zkoumání a hodno-
cení praktických zkušeností*:

jak združstevňovat?

jak bojovat proti špatným sovchozům? pro-
ti špatným družstvům a kolektivům?

jak posílit svaz zemědělských a lesnických
pracovníků³⁰? (poslat tam autora na *delší
dobu* pracovat).

Ať ústřední výbor této poradě uloží, aby se rozhodně
neutápěla v opakování všeobecných pravd, nýbrž jen
a jen aby podrobně zkoumala místní (újezdní, volostní,
vesnické) *praktické* zkušenosti; je-li jich málo (pravdě-
podobně jich málo bude, neboť si nikdo nedal práci, aby
je shromáždil; neshromážděných zkušeností je však velmi
mnoho), bude lépe, aby sjezd

- (a) zvolil komisi pro studium těchto praktických
zkušeností;
- (b) podřídil ji ústřednímu výboru;
- (c) zařadil do ní soudruha Preobraženského;
- (d) zařadil téhož do svazu zemědělských a lesnic-
kých pracovníků;
- (e) uložil komisi shromáždit zkušenosti, zpracovat
a připravit (po řadě článků)

*dotpis ústředního výboru (nového) o práci na ves-
nici, v němž bude bezpodmínečně co nejkonkrétněji
ukázáno, jak združstevňovat, jak »omezovat« kulaky,
aniž se tím zpomalí růst produktivních sil, jak má*

pracovat svaz zemědělských a lesnických pracovníků, *jak* ho posílit atd. atd.

Ústřední výbor ať připraví pro sjezd (přibližně) takovou rezoluci:

Fakta dosvědčují a zvláštní komise sjezdu potvrzuje, že hlavním nedostatkem v práci strany na vesnici je, že se nestudují praktické zkušenosti. To je kořen všeho zla a veškerého byrokratismu. Sjezd ukládá ústřednímu výboru, aby především bojoval proti tomu. Mimo jiné za pomoci takové a takové komise, z jejíchž členů 1 (nebo 2, 3) půjde *trvale* pracovat do svazu zemědělských a lesnických pracovníků.

Komise musí vydávat letáky a brožurky a soustavně studovat zkušenosti, aby mohla dávat rady a příkazy, jak pracovat a jak by se pracovat nemělo.

16. 3. 1922

Lenin

*Poprvé otištěno roku 1925
v publikaci Leninskij sbornik IV*

Podle rukopisu

POKYN
G. J. ZINOVJEVOVI
S NÁVRHEM ODPOVĚDI
SOVĚTSKÉ VLÁDY
É. VANDERVELDEMU³¹

Soudruhu Zinovjevovi
Kopie soudruhu Kameněvovi
soudruhu Molotovovi

Právě jsem mluvil s Kameněvem a dohodli jsme se, že dnes pozdě v noci odpovíte Vanderveldemu, že jste předal jeho telegram sovětské vládě. A zítra mu jménem sovětské vlády pošle odpověď lidový komisař spravedlnosti soudruh Kurskij.

Navrhuji projednat text odpovědi v politickém byru. Za svou osobu navrhuji tento text:

»Ani jeden člen sovětské vlády v Rusku nikdy nepochyboval, že představitelé Druhé internacionály vždy důsledně prováděli politiku, kterou s menšími odchylkami prosazovali také představitelé Vídeňského socialistického sdružení. Právě oni prováděli politiku přímého i nepřímého spojení s těmi vykořisťovatelskými třídami, které ve všech zemích pronásledovaly a vraždily komunisty, o čemž svědčí zvláště četné a názorné příklady v německé demokratické republice. Jedině touto jednotou a politickou příbuzností mezi stranou eserů a stranou menševiků, které fakticky podporovaly vpád Kolčaka, Děnikina a dalších do Ruska, si lze vysvětlit, proč jistě politické kruhy v západní Evropě chovají dnes k eserům a menševikům takovou důvěru. Ve skutečnosti v případě eserů, o kterém píšete, nejenže nebyl vy-

nesen rozsudek, ale dokonce se ani nekonal proces a obžalovaným ještě nebyl doručen ani obžalovací spis. V každém případě považuji za svou povinnost dodat, že sovětská vláda neodmítala věcné návrhy, jako návrh na výměnu zajatců nebo propuštění těch či oněch kategorií zajatců, když podobné návrhy předkládala Děnikinova vláda v době svého přímého vpádu do Sovětského Ruska s cílem obnovit moc statkářů.

Lidový komisař spravedlnosti Kurskij.«

Předseda rady lidových komisařů

V. Uljanov (Lenin)

Nadiktováno telefonicky

17. března 1922

*Poprvé otištěno v neúplném znění
roku 1950*

Sočinenija V. I. Lenina

sv. 33, 4. vydání

V plném znění otištěno

poprvé, podle zápisu

sekretářky

(strojopis)

DO PIS POLITICKÉMU BYRU
ÚV KSR(b) S NÁVRHEM
SMĚRNICE SOUDRUHŮM
ODJÍŽDĚJÍCÍM
DO ZAHRANIČÍ

Soudruhu Molotovovi
pro členy politického byra

Protože soudruh Radek *a prý i soudruh Sosnovskij* jedou do zahraničí,

— a protože *diplomatické vloh*y nepatří k silným stránkám těchto velmi cenných a významných pracovníků, navrhuji, aby politické byro vydalo tuto směrnici:

»Politické byro upozorňuje všechny soudruhy odjíždějící do zahraničí, že současná situace vyžaduje na jedné straně co největší zdrženlivost v prohlášeních a v rozhovorech o menševicích a eserech a na druhé straně naprosto nelítostný boj proti nim a maximální nedůvěru k nim (jako k velmi nebezpečným *faktickým* pomahačům bělogvardějců).«

17. 3.

Lenin

P. S. Prosím *schválit telefonicky*.³²

Lenin

Napsáno 17. března 1922

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

PŘEDMLUVA KE KNIZE
I. I. STĚPANOVA
ELEKTRIFIKACE RSFSR
V SOUVISLOSTI
S PŘECHODNOU FÁZÍ
SVĚTOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ³³

Z celého srdce doporučuji tuto práci soudruha Stěpanova pozornosti všech komunistů.

Autor dokázal podat obdivuhodně zdařilý výklad velmi obtížných a velmi důležitých otázek. Udělal velmi dobře, že se rozhodl napsat knihu ne pro intelektuály (jak je u nás zvykem psát knihy a napodobovat tak nejhorší manýry buržoazních autorů), nýbrž pro pracující, pro skutečné masy lidu, pro obyčejné dělníky a rolníky. V příloze soudruh Stěpanov uvedl seznam literatury jednak pro ty, pro něž by bez vysvětlení bylo obtížné pochopit některá místa v jeho výkladu, jednak také pro ty, kdo se vůbec chtějí seznámit s nejdůležitějšími ruskými i cizími pracemi o této otázce. Zvláště je třeba vyzdvihnout začátek VI. kapitoly, kde autor skvěle vysvětluje význam nové ekonomické politiky a pak brilantně vyvrací rozšířený »lehoučkový« skepticismus, pokud jde o elektrifikaci; takový skepticismus obvykle zakrývá nedostatek opravdového přemýšlení o věci (pokud ovšem nezakrývá, což se také někdy stává, nepřátelský postoj bělogvardějců, eserů a menševiků k jakékoli sovětské výstavbě).

Čeho se nám v lidové osvětě, pokud to má být pořádná (a ne úřednický neplodná) práce, především nedostává, jsou právě takové »školní příručky« (pro všechny, bezpodmínečně pro všechny školy vůbec), jako je tato. Kdyby se všichni naši marxističtí publicisté místo plýtvání silami na politický humbuk v novinách a časopisech, kte-

rý se všem už zprotivil, pustili do takových příruček nebo učebnic o všech společenských otázkách bez výjimky, nemuseli bychom se tak hanbit, že skoro pět let poté, co proletariát vybojoval politickou moc, učí mládež v *jeho* (proletariátu) státních školách a univerzitách staří buržoazní vědci staré buržoazní veteši (přesněji řečeno kazí jí mládež).

Osmý sjezd sovětů se usnesl, že zařazení plánu elektrifikace^[96] do výuky je povinné pro všechny školy v RSFSR³⁴ — pro všechny bez výjimky. Toto usnesení zůstalo, jako mnohá jiná, v důsledku naší (nás bolševiků) zaostalosti jenom na papíře. Teď, když se objevila tato »školní příručka« soudruha Stěpanova, bude třeba dosáhnout toho — a my toho dosáhneme! —, aby v každé újezdní (a později i v každé volostní) knihovně bylo několik výtisků této »příručky«; aby v každé elektrárně v Rusku (a je jich už přes osm set) nejen měli tuto knihu, ale aby se tam také povinně pořádaly volně přístupné populární přednášky o elektřině, o elektrifikaci RSFSR a o technice vůbec; aby každý učitel v každé škole přečetl a zvládl tuto »příručku« (na pomoc této akci se musí v každém újezdě vytvořit kroužek nebo skupina inženýrů a učitelů fyziky), ale nejen přečetl, pochopil a zvládl ji sám, nýbrž aby to dovedl prostě a srozumitelně zprostředkovat žákům ve škole a rolnické mládeži vůbec.

K tomu bude třeba vyvinout nemalé úsilí. Jsme chudí a zaostalí. To není žádné neštěstí. Jen když si uvědomíme, že se musíme učit. Jen když budeme mít chuť učit se. Jen když správně pochopíme, že dělníci a rolníci se teď musí učit ne proto, aby z toho měli »užitek« a zisk statkáři a kapitalisté, nýbrž proto, aby zlepšili *svůj vlastní* život.

Tohle všechno víme. A proto se budeme učit a všemu se naučíme.

18. 3. 1922

N. Lenin

*Pravda, č. 64
21. března 1922*

*Podle textu knihy I. Stěpa-
nova Elektrifikacija
RSFSR v svjazi
s perechodnoj fazoj mirovogo
chozjajstva, Moskva 1922,
porovnaného s rukopisem*

D O P I S P O L I T I C K É M U B Y R U

Ú V K S R(b)³⁵

*Soudruhu Molotovovi pro členy
politického byra*

Není to poprvé, kdy moskevský výbor (včetně soudruha Zelenského) je fakticky *shovívavý* vůči trestuhodně si počínajícím komunistům, kteří patří na šibenici.

Dochází k tomu »nedopatřením«. Ale takové »nedopatření« je mimořádně nebezpečné. *Navrhuji:*

1. *Schválit* návrh soudruha Divilkovského.

2. Udělit moskevskému výboru za *shovívavost* vůči komunistům (forma shovívavosti — zvláštní komise) přísnou důtku.

3. Všem guberniálním výborům připomenout, že za sebelepší pokus »ovlivňovat« soudy, aby »zmírnily« odpovědnost komunistů, bude ústřední výbor *vylučovat ze strany*.

4. Informovat oběžníkem lidový komisariát spravedlnosti (kopii guberniálním výborům strany), že soudy jsou povinny trestat komunisty *přísněji* než nekomunisty.

V případě nesplnění této povinnosti budou soudci a členové kolegia lidového komisariátu spravedlnosti *propuštěni*.

5. Uložit předsednictvu Celoruského ústředního výkonného výboru, aby předsednictvu moskevského sovětu pořádně *vyčinilo* v tisku.

18. 3.

Lenin

P. S. Je to nepředstavitelná ostuda a lumpárna: vládnoucí strana se zastává »vlastních« darebáků!!

*Napsáno 18. března 1922
Poprvé otištěno 20. listopadu
1962 v Pravdě, č. 324*

Podle rukopisu

POKYN N. P. GORBUNOVOVI
A NÁVRHY K OTÁZCE
DRUŽSTEVNICTVÍ³⁶

Soudruhu Gorbunove!

Přečtěte si to, udělejte si stručné poznámky a pošlete to *ihned* soudruhu Molotovovi pro členy *politického byra* a potom i pro *Cjurupu* a *Rykova*.

Družstva podle mého názoru nejsou odbory.

Členství v družstvech musí zůstat povinné.

Zdrojem příjmů budou dobrovolné příspěvky. Budou-li naše družstva obchodovat (a nehrát si na vydávání denního tisku, kde se zahálčiví tluchubové vyžívají v politickém žvanění, které se už všem zprotivilo), musí obchod přinášet zisk. Kdo platí příspěvky, bude se podílet na zisku.

Členy družstev musí být všichni. To potřebujeme pro budoucnost. Nechápu, čemu by to mohlo vadit.

Členské podíly jsou dobrovolné. Kdo složil podíl, dostane část zisku.

Závěr: podle mého názoru by se tato otázka měla odložit; na toto zasedání ji nezařazovat.

18. 3.

Lenin

Napsáno 18. března 1922

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle rukopisu

D O P I S J . V . S T A L I N O V I
O P R Á C I M Í S T O P Ř E D S E D Ů
(MÍSTOPŘEDSEDŮ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
A RADY PRÁCE A OBRANY)^{[60]37}

21. 3. 1922

Mluvil jsem s Cjurupou a Rykovem. Doufám, že se práce bude dařit. Ostatně jedna otázka se týká Vašeho lidového komisariátu³⁸. Cjurupa a Rykov mají (a nyní musí mít) za povinnost hlavně kontrolu plnění úkolů a výběr lidí.

Budeme potřebovat pomocníky. Samotný aparát vedoucího úřadovny rady lidových komisařů na všechno nestačí, ale rozšiřovat ho by nebylo racionální. Vyslovil jsem myšlenku, že by se k tomu měla využít (jako přímá pomoc Cjurupovi a Rykovovi při kontrole plnění úkolů a při dohledu na *nižší orgány* lidových komisariátů) dělnicko-rolnická inspekce. Chtěl bych vědět, zda to schválíte; jestliže ano, bude zapotřebí písemná dohoda mezi Vámi a místopředsedy; na vypracování této dohody bych se chtěl podílet.

Cíl: z nejlepších pracovníků dělnicko-rolnické inspekce, které po dohodě s Vámi vyberou Cjurupa a Rykov, vychovat (tím, že je Vy i oba místopředsedové vyzkoušíte na *praktických* úkolech) lidi zvlášť a bezpodmínečně spolehlivé, kteří dokážou rychle a bezpodmínečně a) *prosazovat* plnění úkolů; b) kontrolovat jejich plnění; c) kontrolovat řádný chod *aparátu* v tom či onom lidovém komisariátu, odboru, v moskevském nebo petrohradském sovětu atd.; d) instruovat o tom, *jak* organizovat práci.

K pracovním povinnostem těchto lidí musí patřit, že budou *osobně* referovat místopředsedům a Vám o průběhu a výsledcích své práce. Tyto lidi vybírat *velmi* obezřet-

ně tak, aby se z nich teprve po několikerém vyzkoušení stali jacísi »zvlášť zplnomocnění« inspektoři a instruktoři; jejich počet *postupně* zvýšit na někoiik desítek. Oni zase budou získávat (*fakticky*) do dělnicko-rolnické inspekce politicky neorganizované dělníky a rolníky.

Budete-li s tím souhlasit, pošlete kopii tohoto dopisu s Vaším písemným vyjádřením Cjurupovi a Rykovovi. Máte-li námítky, napište mi hned pár řádků (a zatelefonojte). Chtěl bych se o tom zmínit ve zprávě sjezdu.

Lenin

*Poprvé otištěno 21. ledna
1930 v Pravdě, č. 21*

Podle strojopisu

D O P I S J. V. S T A L I N O V I
A L. B. K A M E N Ě V O V I

Soudruhu Stalinovi a Kameněvovi

Dostal jsem doplněk k návrhu sjezdového usnesení.³⁹

V podstatě souhlasím. Po zběžném přečtení navrhuji tyto změny:

1. vypustit slovo »nových« (první strana, první řádka zdola),

2. na konci místo »sjezd ukládá komisi« dát: »sjezd ukládá ústřednímu výboru, který přizve soudruhy Cjuru-pu a Kiseljova (dva nečleny ÚV)«.

Mám v úmyslu:

a) navrhnout ještě další, podružnější změny;

b) dodat něco o prověřce lidí a o kontrole plnění úkolů.

O podrobnostech se domluvíme telefonicky.

Jak to předložit?

Připravím pro plenární zasedání ústředního výboru (do 24. března?) dopis.^[57]

V tomto dopisu bude

1. stručná osnova zprávy,

2. odvolám se na dopis Trockého⁴⁰ v tom smyslu, že jsem v podstatě pro,

3. řeknu o své dohodě s Cjurupou a Rykovem,*

4. připojím Váš návrh svým jménem,

5. požádám plenární zasedání ústředního výboru, aby odhlasovalo, zda s tím souhlasí, zda mi dovolí, abych to všechno ve zprávě řekl jménem ÚV.

P. S. Taková forma bude nejlepší.

* Viz tento svazek, s. 84—85. *Red.*

Dodat: proti rozrůstání Celoruského ústředního výkonného výboru: nanejvýš tři za každou gubernii.

21. 3. 1922

Lenin

*Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle strojopisné kopie

KE ČTVRTÉMU VÝROČÍ LISTU BĚDNOTA⁴¹

Zdravím redakci listu Bědnota u příležitosti čtvrtého výročí jeho založení.

Tento list se čtyři roky snažil poctivě a úspěšně sloužit zájmům pracujících rolníků. Válka, kterou vnutili národům kapitalisté a statkáři, zpusťovala Rusko tak, že naši pracující rolníci stále ještě patří mezi chudinu. Pracující masy Ruska čeká ještě mnoho práce, a to těžké práce, než se podaří překonat hlad a bídu, nouzi a rozvrat jako důsledek války.

Rolníci a dělníci Ruska však tuto těžkou práci vykonají a dovedou do konce stůj co stůj. Oporou a posilou v této práci bude pro dělníky a rolníky vědomí, že teď budou pracovat sami pro sebe, pro zlepšení svého života, a ne pro obohacování statkářů a kapitalistů.

Sovětská moc nám dala svazek dělníků a rolníků. Právě v tom je její síla. Právě to je zárukou našich úspěchů i našeho konečného vítězství.

Tento svazek nám přinesl vítězství nad Kolčakem a Děnikinem, kteří se za podpory cizích vojsk, posílaných kapitalisty, pokoušeli obnovit v Rusku nadvládu statkářů.

Dnes jsou zahraniční kapitalisté nuceni uzavírat se Sovětským Ruskem obchodní smlouvy. Tyto smlouvy nám pomohou získat potřebné zemědělské nářadí, stroje a jiné předměty pro obnovu zpustošeného rolnického hospodářství.

Prožíváme nyní nejtěžší jaro po roce hladu. Ale na mysl klesat nebudeme. I když útrapy dělníků a rolníků jsou nesmírné, vybojovali jsme si nyní právo a možnost

pracovat pro sebe, a ne pro statkáře. A my zpustošené
hospodářství obnovíme a zlepšíme.

23. 3. 1922

N. Lenin

*Bědnota, č. 1183
26. března 1922*

Podle rukopisu

D O P I S V. M. M O L O T O V O V I
P R O P L E N Á R N Í Z A S E D Á N Í
Ú V K S R (b) S O S N O V O U
P O L I T I C K É Z P R Á V Y
P R O X I. S J E Z D S T R A N Y⁴²

23. 3. 1922

Soudruhu Molotove!

Prosím, abyste plenárnímu zasedání ústředního výboru tlumočil:

1. Mou žádost, abych byl na plenárním zasedání pro nemoc omluven (je nad mé síly účastnit se tohoto zasedání a navíc přednést zprávu na sjezdu).

2. Bude-li moje přítomnost na plenárním zasedání nutná, abych podal vysvětlení k níže uvedené osnově zprávy, mohu určitě přijít a dostavím se za dvě až tři hodiny po zavolání.

3. Osnova politické zprávy ústředního výboru sjezdu, jak si ji já představuji:

v podstatě zopakovat a v některých bodech rozvinout to, co jsem řekl v projevu na sjezdu kovodělníků 6. března 1922^[73]*. Velmi stručně o Janově. Trochu podrobněji o *Nepu* a o pojmu »státní kapitalismus«.

Zastavení ústupu (hospodářského) a přeskupení sil.

Buržoazie nám dává výstrahu, neboť ústy směnověchovce Ustrjalova prohlašuje, že *Nep* není »taktika«, nýbrž »evoluce« bolševismu.⁴³

To hlavní, co nám chybí, je dostatečná kulturní úro-

* Viz tento svazek, s. 27—42. *Red.*

veň a umění řídit. Ukázat to na několika příkladech. Ekonomicky i politicky nám *Неп* plně umožňuje vybudovat základ socialistického hospodářství. Záleží »jenom« na kulturní úrovni proletariátu a jeho předvoje.

O tom, co naše revoluce jednou provždy vybojovala, a o tom, co nedovedla do konce.

Možnost intervence. Nebezpečí finanční krize. Využít »oddechu«: soustředit těžiště práce na výběr lidí a na kontrolu skutečného plnění úkolů.

Nesoulad mezi velikostí započatých úkolů a chudobou jak materiální, tak i kulturní.

Jako doplněk ke zprávě poukázat na úlohu dvou místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany; na mou korespondenci o této věci s A. D. Cjurupou od konce ledna 1922⁴⁴; na usnesení o nové organizaci práce^[78] s co největší kontrolou plnění úkolů, jehož návrh teď ve třech (plus Rykov) vypracováváme*.

Uvolnit radu lidových komisařů od řešení dílčích otázek; přesněji vymezit její funkce a funkce Rady práce a obrany a malé rady lidových komisařů⁴⁵. Zvýšit autoritu rady lidových komisařů tím, že se jejich zasedání budou zúčastňovat vedoucí soudruzi, lidoví komisaři, a ne pouze jejich náměstkové.

V souvislosti s tím a v souladu s nejedním ústním prohlášením soudruha Kalinina a rovněž v souladu s příloženým písemným sdělením soudruha Jenukidzeho⁴⁶ navrhnout sjezdu jménem ústředního výboru, aby schválil jak shora vyloženou osnovu, tak také svolávání Celoruského ústředního výkonného výboru k delším zasedáním, aby na nich mohly být rozpracovány základní legislativní otázky a soustavně kontrolována práce lidových komisariátů a rady lidových komisařů.

* Viz tento svazek, s. 183—192. *Red.*

Nakonec je nutné mnohem přesněji vymezit funkce strany (a jejího ústředního výboru) a státní moci; zvýšit odpovědnost a samostatnost orgánů státní moci a jejich pracovníků a straně přenechat celkové vedení všech státních orgánů dohromady, bez dosavadního příliš častého, nesoustavného a mnohdy malicherného zasahování.

Vypracovat návrh příslušné rezoluce, který bude předložen ke schválení sjezdu strany.⁴⁷

4. Prosím plenární zasedání ústředního výboru, aby určilo ještě koreferenta za ÚV, neboť moje zpráva je příliš všeobecná a kromě toho si nejsem zcela jistý, že ji budu moci vypracovat, a co je hlavní — už celé měsíce jsem se nezúčastnil běžné práce politického byra.⁴⁸

S komunistickým pozdravem

Lenin

*Poprvé otištěno 30. srpna
1928 v Pravdě, č. 201*

Podle rukopisu

POZMĚŇOVACÍ NÁVRHY
A PŘIPOMÍNKY
K NÁVRHU PROHLÁŠENÍ
SOVĚTSKÉ DELEGACE
NA JANOVSKE KONFERENCI⁴⁹

Soudruhu Molotovovi

V materiálu soudruha Čičerina, který má název Podklady pro první projev na konferenci, navrhuji tyto změny:

1. Sedmá a osmá řádka shora na první straně — navrhuji mluvit o »systémech vlastnictví«, a ne prostě o politicko-ekonomických systémech⁵⁰.

2. Na téže straně, osmá a devátá řádka zdola — rozhodně vypustit i jakoukoli zmínku o »nevyhnutelném násilném převratu a o nevyhnutelnosti krvavého boje« a místo toho říct jenom to, že my komunisté se neztotožňujeme s názory pacifistů, což je z komunistických tiskovin dostatečně známo, ale protože jsme sem přišli jako obchodníci, považujeme bezpodmínečně za svou povinnost všemožně podporovat jakýkoli pokus o pokojné řešení sporných otázek.

3. Na téže straně, druhá a třetí řádka zdola — rozhodně vyškrtnout slova, že naše »pojetí dějin zahrnuje použití násilných opatření«.

4. Druhá strana, druhá a třetí řádka shora — rozhodně vyškrtnout slova, že naše pojetí dějin nutně předpokládá nevyhnutelnost nových světových válek.

V žádném případě taková silná slova nepoužívat, neboť by to znamenalo nahrávat nepříteli. Omezovat se jenom na upozornění, že se názory komunistů nekryjí s názory takových pacifistů, jako jsou státy, se kterými začínáme jednat, nebo státníci typu Hendersona, Keynesa atd.,

ale protože chceme uzavřít hospodářskou dohodu, považujeme za svou povinnost učinit všechno, co je v našich silách, pro co nejúplnější splnění alespoň jisté části tohoto pacifistického programu.

*Nadiktováno telefonicky
23. března 1922*

*Otištěno poprvé,
podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

*XI. SJEZD KSR(b)*⁵¹

27. BŘEZNA — 2. DUBNA 1922

*V plném znění otištěno: zahajovací projev na sjezdu,
politická zpráva ústředního výboru KSR(b),
závěrečné slovo k politické zprávě a závěrečný
projev na sjezdu — 28. a 29. března a 4. dubna 1922
v publikaci Bjulleť XI sjezda Rossijskoj
Kommunističeskoj partii (bolševikov), č. 1, 2 a 8;
doporučení k návrhu rezoluce ke zprávě delegace
KSR(b) v Komunistické internacionále poprvé
otištěno roku 1959 v časopisu Voprosy istorii KPSS, č. 2;
K návrhu rezoluce o práci na vesnici — roku 1925
v publikaci Leninskij sbornik IV; diskusní příspěvek
o uveřejňování inzerátů v Pravdě — roku 1931, Sočiněnija
V. Ī. Lenina, sv. XXVII, 2. a 3. vydání*

*Zahajovací projev na sjezdu, politická zpráva
ústředního výboru KSR(b) a závěrečné slovo
k politické zprávě podle textu knihy Odinnadcatyj
sjezd Rossijskoj Kommunističeskoj partii (bolševikov).
Stenografičeskij otčet, vyd. oddělení ÚV KSR(b), 1922,
porovnaného se stenografickým zápisem; doporučení
k návrhu rezoluce ke zprávě delegace KSR(b)
v Komunistické internacionále, K návrhu rezoluce
o práci na vesnici a závěrečný projev na sjezdu
podle rukopisu; diskusní příspěvek o uveřejňování
inzerátů v Pravdě podle stenografického zápisu*

Z A H A J O V A C Í P R O J E V

N A S J E Z D U

2 7 . B Ř E Z N A

Soudružky a soudruzi! Z pověření ústředního výboru strany prohlašuji XI. sjezd Komunistické strany Ruska za zahájený.

Soudružky a soudruzi! Sešli jsme se na tomto sjezdu poprvé po roce, během něhož nás už neznepokojovala intervence ani vpády kapitalistických států, alespoň ne v té nejbezprostřednější podobě. První rok máme možnost věnovat své síly opravdovým, hlavním, základním úkolům socialistické výstavby.

V tomto směru jsme udělali bezesporu teprve první kroky. Ale jsem přesvědčen, že zhodnotíme-li vykonanou práci s náležitou střízlivostí a nebudeme-li se bát pohledět skutečnosti, ne vždy příjemné, někdy dokonce velmi nepříjemné, do očí, pak všechny těžkosti, které se teprve nyní před námi vynořují v celé své velikosti, všechny tyto těžkosti nepochybně překonáme.

Pohromy, které nás postihly v tomto roce, byly snad ještě těžší než v předcházejících letech.

Jako by se všechny následky imperialistické války a té války, kterou nám vnutili kapitalisté, jako by se všechny najednou nahrnuly a dolehly na nás v podobě hladu a strašlivého zbídačení. Tyto pohromy nejsou dnes ještě ani zdaleka překonány. A nikdo z nás nepočítá, že by je bylo možné rychle překonat.

Avšak jestliže zachováme a upevníme jednotu naší strany, jestliže se dostaneme z mezinárodních těžkostí zrovna tak úspěšně jako dosud a jestliže všechny síly vrhneme na plnění těch úkolů, které dnes s naprostou

nevyhnutelností vyplývají z nynější situace, pak není pochyb, že všechny tyto těžkosti překonáme.

V celém světě roste komunistické hnutí, a i když ani zdaleka ne tak rychle, jak očekávali ti z nás, kteří ho měřili tempem válečné doby a tempem jejího ukončení, přece jenom roste spolehlivě, trvale, do šířky i do hloubky. A jestliže ve spolupráci s komunistickými stranami, které dnes již existují ve všech, nebo až na nepatrné výjimky téměř ve všech zemích světa, dokážeme střízlivě zhodnotit svou situaci a nebudeme se bát uvědomit si své chyby, vyjdeme ze všech těchto těžkostí vítězně.

*Stručná novinová zpráva
otištěna 28. března 1922
v listu Izvěstija VCIK, č. 70*

P O L I T I C K Á Z P R Á V A
 Ú S T Ř E D N Í H O V Ý B O R U K S R (b)
 2 7 . B Ř E Z N A

(Potlesk.) Soudružky a soudruzi! Dovolte mi, abych politickou zprávu ústředního výboru začal nikoli od počátku, ale od konce roku. Nejaktuálnější politickou otázkou je dnes Janov. Ale protože náš tisk o tom již napsal velmi mnoho a protože já sám jsem 6. března v projevu, který vyšel tiskem^[73], řekl o tom to nejdůležitější, dovolte mi, pokud nikdo z vás nebude zvlášť vyžadovat výklad nějakých podrobností, abych nemusel v této otázce zabíhat do detailů.

O Janově víte vcelku všechno, neboť tisk tomu věnoval mnoho místa — podle mého názoru dokonce příliš mnoho, na úkor skutečných, praktických a naléhavých potřeb celé naší výstavby, zejména hospodářské. V Evropě, ve všech buržoazních zemích, pochopitelně velmi rádi zaměstnávají nebo přecpávají hlavy lidí všelijakými senzacemi o Janově. A my je tentokrát (a nejen tentokrát) napodobujeme, a to víc, než je únosné.

Musím říct, že jsme si v ústředním výboru dali velkou práci, abychom sestavili delegaci z našich nejlepších diplomatů (a my teď máme slušný počet sovětských diplomatů, ne tak, jako tomu bylo na počátku existence Sovětské republiky). Vypracovali jsme v ÚV pro naše diplomaty do Janova dostatečně podrobné směrnice^[68, 69, 70]. Vynaložili jsme na to velmi mnoho času, několikrát jsme směrnice projednávali a znovu se k nim vraceli.* Je samozřejmé, že tu jde o otázku, neřekl bych válčení, neboť

* Viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 409—411, 418—420, 421—422, 444—446; tento svazek, s. 61—67, 93—94. *Red.*

toto slovo by mohlo vést k falešnému výkladu, ale v každém případě o otázku zápolení. V buržoazním táboře existuje mimořádně silný směr, mnohem mocnější než jiné směry, který by chtěl janovskou konferenci zmařit. Existují i jiné směry, které ji chtějí stůj co stůj prosadit, dosáhnout toho, aby se sešla. Tyto druhé směry nabyly nyní vrchu. A konečně v táboře všech buržoazních zemí existuje směr, který by bylo možné označit za pacifistický a k němuž je třeba přičíst také celou Druhou a Dvaapůltou internacionálu. Jsou to ty buržoazní kruhy, které se snaží prosadit řadu pacifistických návrhů a vytyčit něco na způsob pacifistické politiky. My komunisté máme na tento pacifismus jednoznačný názor, o němž by bylo zbytečné tady vykládat. Je jasné, že do Janova nejedeme jako komunisté, ale jako obchodníci. My potřebujeme obchodovat a oni také potřebují obchodovat. My chceme obchodovat v náš prospěch, oni zase ve svůj prospěch. Jak se boj vyvine, bude záviset, i když jen v nevelké míře, na umění našich diplomatů.

Ačkoli jedeme do Janova jako obchodníci, není nám pochopitelně lhostejné, zda tam budeme mít co činit s těmi představiteli buržoazního tábora, kteří se přiklánějí k vojenskému řešení problémů, nebo s těmi představiteli buržoazního tábora, kteří tíhnou k pacifismu, i když prašpatnému a z hlediska komunismu pod vší kritiku. Ten, kdo by nedovedl využít tohoto rozdílu a přizpůsobit mu svou taktiku, aby dosáhl praktických cílů, by byl věru špatný obchodník.

Jedeme do Janova s praktickým cílem — rozšířit obchod a vytvořit takové podmínky, aby se mohl co nejširěji a co nejúspěšněji rozvíjet. Ale za úspěch janovské konference se vůbec nezaručujeme. Zaručovat se za něj by bylo směšné a nesmyslné. Musím říct, že i při nejstřízlivějším a nejopatrnějším hodnocení možností, které nyní Janov poskytuje, lze podle mého názoru bez nadsázky prohlásit, že tohoto svého cíle dosáhneme.

Cestou Janova — budou-li naši tamní partneři dostatečně rozumní a ne příliš tvrdohlaví; bez Janova — jestliže si usmyslí postavit si hlavu. Svého cíle však dosáhneme!

Vždyť ty nejneodkladnější, nejnaléhavější a nejpraktičtější zájmy všech kapitalistických států, jak se to jasně projevilo v posledních letech, vyžadují rozvíjení, uspořádání a rozšíření obchodu s Ruskem. A jestliže takové zájmy existují, je sice možné se nedohodnout, je možné se znesvářit, je možné se v různých kombinacích i názorově rozejít — a je dokonce velmi pravděpodobné, že k rozchodu dojde —, ale nakonec si tato základní hospodářská nutnost přece jenom sama proklesí cestu. Myslím, že v tomto směru můžeme být klidní. Neručím za termín, neručím za úspěch, ale právě toto shromáždění umožní s dostatečnou jistotou říct, že se normální obchodní styky mezi Sovětskou republikou a celým ostatním kapitalistickým světem budou nevyhnutelně rozšiřovat. K jakým eventuálním přerušením při tom může dojít — o tom se na patřičném místě ve zprávě ještě zmíním; takže si myslím, že pokud jde o Janov, mohlo by to stačit.

Je samozřejmé, že soudruzi, kteří se budou chtít seznámit s otázkou podrobněji a nespokojí se s výčtem členů delegace uveřejněným v novinách, si mohou zvolit komisi nebo sekci a seznámit se s veškerým materiálem ústředního výboru, s korespondencí a směrnici. Podrobnosti jsme pochopitelně nastínili s určitými výhradami, protože dodnes není přesně známo, kdo v Janově usedne za stůl a jaké podmínky nebo předběžné podmínky či výhady budou při tom vysloveny. Rozebírat je tady všechny by bylo nanejvýš neúčelné a myslím, že dokonce prakticky nemožné. Opakuji, že sjezd má plnou možnost opatřit si o tom prostřednictvím sekce nebo komise všechny dokumenty, a to jak zveřejněné, tak i ty, které má ústřední výbor.

Omezím se na to, co jsem řekl, protože jsem přesvěd-

čen, že v tomhle naše největší těžkosti nespočívají. To není problém, kterému by celá strana měla věnovat svou hlavní pozornost. Evropský buržoazní tisk uměle a záměrně zveličuje a přehání význam této konference, aby klamal pracující masy (tak to dělá vždy devět desetin veškerého buržoazního tisku ve všech těchto svobodných demokratických zemích a republikách). Trochu jsme tomuto tisku podlehlí. Naše noviny jako vždy ještě podléhají starým buržoazním zvykům, nechtějí přecházet do nových, socialistických kolejí, a tak jsme nadělali víc povyku, než celá věc zasluhuje. Pro komunisty, zejména pro ty, kteří přestáli od roku 1917 tak důležitá léta a zažili tak závažné politické kombinace, jako jsme od té doby zažili my, neznamená Janov v podstatě žádné velké problémy. Nevzpomínám si, že by se v této otázce vyskytly v ústředním výboru nebo vůbec mezi členy naší strany nějaké názorové neshody nebo spory. Je to přirozené, protože z hlediska komunistů — dokonce i když vezmeme v úvahu různé odstíny mezi nimi — tu není nic sporného. Opakuji, že jedeme do Janova jako obchodníci, abychom dosáhli co nejvýhodnějších forem rozvoje obchodu, který byl zahájen, který probíhá a který se, i kdyby se jej někomu podařilo na kratší či delší dobu násilně přerušit, přece jenom bude po takovém přerušeni nevyhnutelně dál rozvíjet.

Proto se omezují na tyto stručné poznámky o Janově a přecházím k otázkám, které jsou podle mého názoru hlavními politickými otázkami uplynulého roku a hlavními politickými otázkami nadcházejícího roku. Zdá se mi (nebo je to alespoň mým zvykem), že se v politické zprávě ústředního výboru nemá mluvit jednoduše o tom, co se událo za uplynulý rok, nýbrž o tom, jaká zásadní, podstatná politická poučení jsme v tomto roce získali, abychom mohli správně stanovit svou politiku pro příští rok, abychom se z uplynulého roku něčemu naučili.

Hlavní otázkou je samozřejmě nová ekonomická politika. Celý rok od minulého sjezdu proběhl ve znamení no-

vé ekonomické politiky. Jestliže jsme v tomto roce dosáhli nějakých velkých, významných a nepopíratelných úspěchů (o tom ještě nejsem tak pevně přesvědčen), tak jediné v tom, že jsme se ze zásad této nové ekonomické politiky něčemu naučili. I kdybychom se jinak toho moc nenaučili, pak pokud jde o novou ekonomickou politiku, naučili jsme se v tomto roce opravdu neobyčejně mnoho. A zda jsme se opravdu něčemu naučili a nakolik, to pravděpodobně ukážou teprve další události, takové, které velmi málo závisí na naší vůli, jako například blížící se finanční krize. Myslím, že hlavní, co je třeba mít na zřeteli, pokud jde o naši novou ekonomickou politiku jako základ pro všechny úvahy, pro zhodnocení zkušeností za uplynulý rok a pro získání praktických poučení pro nadcházející rok, jsou následující tři body.

Za prvé je nová ekonomická politika pro nás důležitá především jako prověrka, zda opravdu dosahujeme sepětí s rolnickou ekonomikou. V předcházejícím období vývoje naší revoluce, kdy veškerá pozornost a všechny síly byly upoutány či téměř pohlceny hlavně odrážením vpádu, nemohli jsme se tímto sepětím jak náleží zabývat, měli jsme jiné starosti. V situaci, kdy se před námi vynořil naprosto neodkladný a velmi naléhavý úkol odrazit nebezpečí, že nás obrovské síly světového imperialismu rázem rozdrtí, jsme mohli a museli toto sepětí do určité míry opomíjet.

O obratu k nové ekonomické politice bylo rozhodnuto na minulém sjezdu s opravdu mimořádnou jednomyslností, dokonce s větší jednomyslností než při řešení jiných otázek v naší straně (která se, to je třeba uznat, vyznačuje vůbec velkou jednomyslností). Tato jednomyslnost ukázala, že již plně dozněla nutnost nového přístupu k socialistické ekonomice. Lidé, kteří se v názorech na mnohé otázky rozcházeli a posuzovali situaci z různých hledisek, dospěli jednomyslně a velmi rychle bez jakéhokoli váhání k závěru, že nám chybí správný přístup k so-

cialistické ekonomice, k vybudování jejích základů a že existuje jediný způsob, jak správný přístup najít — totiž nová ekonomická politika. Vývoj válečných událostí, vývoj politických událostí, vývoj kapitalismu ve starých civilizovaných zemích na Západě a vývoj sociálních a politických poměrů v koloniích nás přivedl k tomu, že jsme jako první učinili průlom do starého buržoazního světa v době, kdy naše země byla hospodářsky ne-li nejzaostalejší, tedy jednou z nejzaostalejších. Obrovská většina rolníků v naší zemi má drobné individuální hospodářství. To, co bychom mohli ihned uskutečnit z našeho programu výstavby komunistické společnosti, jsme dělali do určité míry nezávisle na tom, co se odehrávalo v nejširších rolnických masách, kterým jsme ukládali velmi těžké povinnosti s odůvodněním, že válka nepřipouští v tomto směru žádné kolísání. A vezmeme-li toto zdůvodnění v celém rozsahu, rolníci ho přijali bez ohledu na chyby, kterým jsme se nemohli vyhnout. Rolnické masy jako celek viděly a pochopily, že tato obrovská břemena, která jsme na ně uvalovali, byla nezbytná, abychom ubránili dělnicko-rolnickou moc před statkáři a nenechali se zlikvidovat kapitalistickým vpádem, který nás mohl připravit o všechny vymoženosti revoluce. Ale sepětí mezi ekonomikou budovanou ve znárodněných, socializovaných továrnách a sovchozech a rolnickou ekonomikou neexistovalo.

To jsme jasně viděli na minulém sjezdu strany.⁵² Viděli jsme to tak jasně, že o nutnosti nové ekonomické politiky nikdo ve straně nepochyboval.

Je zábavné sledovat, jak toto naše rozhodnutí hodnotí neobyčejně početné tiskové orgány nejrůznějších ruských stran v zahraničí. Rozdíly v jejich hodnocení jsou zcela nepatrné: protože žijí z minulosti, tvrdí ještě i teď, že leví komunisté jsou dosud proti nové ekonomické politice. Roku 1921 si tito lidé vzpomněli na to, co bylo roku 1918 a nač sami leví komunisté u nás zapomněli, dodnes

to přemílají a přežvykují a přitom tvrdí, že tihle bolševici jsou, jak známo, lidé úskoční a prolhaní; prý před Evropou zatajují, že v této věci jsou mezi nimi samými neshody. Když to člověk čte, řekne si: Jen ať si žijou ve svém omylu! Mají-li o tom, co se u nás děje, takové představy, lze si podle toho udělat úsudek o úrovni myšlení těchto údajně nejvzdělanějších lidí minulosti, kteří se nyní vypravili za hranice. Víme, že mezi námi žádné názorové neshody nebyly a nebyly proto, že praktická nutnost jiného přístupu k budování základů socialistické ekonomiky byla všem jasná.

Mezi novou ekonomikou, kterou jsme se pokoušeli vybudovat, a rolnickou ekonomikou u nás žádné sepětí neexistovalo. A teď už existuje? Ještě ne. Teprve se k němu blížíme. Celý význam nové ekonomické politiky, který náš tisk ještě často hledá všude jinde, jenom ne tam, kde je to třeba — celý význam je v tom a jedině v tom: najít propojení mezi tou novou ekonomikou, kterou s nesmírným úsilím budujeme, a rolnickou ekonomikou. V tom je naše zásluha. Jinak bychom nebyli komunisty revolucionáři.

Novou ekonomiku jsme začali budovat naprosto novým způsobem, bez ohledu na všechno staré. Kdybychom ji nezačali budovat, byli bychom už v prvních měsících, už v prvních letech poraženi na hlavu. To ale neznamená, že jsme si umanuli, že novou ekonomiku, do které jsme se pustili s takovou bezmeznou smělostí, budeme určitě dál budovat stejným způsobem. Z čeho se dá vyvozovat takový závěr? Z ničeho.

Od samého začátku jsme říkali, že budujeme naprosto nové dílo a že naše dílo, nepřijdou-li nám rychle na pomoc soudruzi dělníci z kapitalisticky vyspělejších zemí, bude neuvěřitelně obtížné a jistě bude mít celou řadu chyb. Hlavní věc je umět strážlivě se dívat, kde se takové chyby vyskytly, a všechno od začátku předělávat. Bude-li muset předělávat všechno od začátku ne dvakrát,

ale dokonce mnohokrát, bude to důkazem, že ke svému úkolu, který patří k největším na světě, přistupujeme bez předsudků a realisticky.

Ted' je v nové ekonomické politice nejdůležitější správně si osvojit zkušenosti z uplynulého roku. To musíme udělat a to také chceme udělat. A chceme-li toho stůj co stůj dosáhnout (a my toho chceme dosáhnout a dosáhneme!), musíme vědět, že úkolem Nepu, základním a rozhodujícím úkolem, kterému je všechno ostatní podřízeno, je dosáhnout sepětí mezi novou ekonomikou, kterou jsme začali budovat (velmi špatně, velmi nešikovně, ale přesto jsme ji začali budovat na základě zbrusu nové, socialistické ekonomiky, nové výroby a nového rozdělování), a rolnickou ekonomikou, která je ekonomikou miliónů a miliónů rolníků.

Takové sepětí neexistovalo a tohoto sepětí musíme dosáhnout především. Tomu je třeba podřídit všechno. Musíme ještě zjistit, nakolik by se nové ekonomické politice podařilo tohoto sepětí dosáhnout, aniž by zničila to, co jsme začali neobratně budovat.

Budujeme naši ekonomiku společně s rolníky. Musíme ji vícekrát přetvářet a uspořádat tak, aby vzniklo sepětí mezi naší socialistickou prací ve velkém průmyslu a v zemědělství a prací, kterou vykonává každý rolník, a to tak, jak může, aby vybředl z nouze, jak umí, bez dlouhého mudrování (protože k čemu by mu bylo mudrování, když chce uniknout a zachránit se před přímým nebezpečím trýznivé smrti hladem?).

Je třeba ukázat toto sepětí, abychom ho jasně viděli, aby ho viděl všechen lid a aby rolnictvo jako celek vidělo, že mezi jeho dnešním těžkým, neslýchaně zbídačeným, neslýchaně nuzným, strastiplným životem a tím, co se dělá ve jménu vzdálených socialistických ideálů, existuje spojitost. Musíme dosáhnout toho, aby prostý, obyčejný pracující člověk pochopil, že se mu dostalo jistého zlepšení, ale ne takového, jakého se dostávalo hrstce rolníků za

vlády statkářů a kapitalismu, kdy každý krok ke zlepšení (ke zlepšení nesporně docházelo, a to značně velkému) byl spojen s ponižováním, hanobením a tupením mužiků, s pácháním násilí na masách, na což nikdo z rolníků v Rusku nezapomněl a po desetiletí nezapomene. Naším cílem je obnovit potřebné sepětí, dokázat rolníkovi skutky, že začínáme tím, co je mu srozumitelné, známé a čeho přes všechnu svou chudobu může hned dosáhnout, a ne něčím, co je z jeho hlediska vzdálené a fantastické, dokázat, že mu dovedeme pomoci, že drobnému rolníkovi v těžké situaci, kdy je zbídačený, ožebračený a kdy strašně hladoví, komunisté dnes opravdu pomáhají. Buď to dokážeme, nebo nás pošle ke všem čertům. To je na-prosto nevyhnutelné.

Právě v tom tkví význam nové ekonomické politiky, právě v tom je základ celé naší politiky. V tom spočívá hlavní poučení z celého uplynulého roku, ve kterém jsme uskutečňovali novou ekonomickou politiku, a — abych tak řekl — naše hlavní politické pravidlo pro nadcházející rok. Rolník nám poskytuje úvěr a po tom, co prožil, nemůže pochopitelně jednat jinak. Nejširší rolnické vrstvy se s tímto stavem smiřují: »Nu, když to nedovedete, počkáme, snad se to naučíte.« Ale tento úvěr nemůže být nevyčerpatelný.

To je třeba si uvědomit, a i když jsme dostali úvěr, trochu si pospíšet. Neboť je třeba pochopit, že se blíží chvíle, kdy nám rolnická země další úvěr neposkytne, kdy — použijeme-li obchodního termínu — bude chtít zaplatit v hotovosti. »Teď už jste, milí vládcové, po tolika měsících a po tolika letech odkladu jistě našli nejsprávnější, nejspolehlivější způsob, jak nám pomoci z nouze, bídy, hladu a ožebračení. Umíte to, dokázali jste, že to umíte.« Taková zkouška se nevyhnutelně blíží a ta koneckonců rozhodne o všem: o osudu Nepu i o osudu komunistické moci v Rusku.

Dokážeme dokončit své nejvlastnější dílo, nebo to ne-

dokážeme? Hodí se ten náš Nep k něčemu, nebo se nehodí? Jestliže se ukáže, že je správné ustoupit, bude třeba se po ústupu semknout s rolnickými masami a spolu s nimi jít kupředu, sice stokrát pomaleji, ale zato jistě a vytrvale, aby masy pořád viděly, že přece jenom jdeme kupředu. Pak bude naše věc naprosto nepřemožitelná a žádné síly na světě nás nepřemůžou. Zatím, v průběhu prvního roku, jsme toho nedosáhli. To je třeba si otevřeně přiznat. Ale jsem pevně přesvědčen (a naše nová ekonomická politika poskytuje možnost vyvodit tento závěr zcela jasně a bezpečně), že tento úkol splníme, jestliže si v plném rozsahu ujasníme ono obrovské nebezpečí, které se v Nepu skrývá, a soustředíme všechny své síly na slabá místa.

Semkněme se s rolnickými masami, s prostými pracujícími rolníky, a začněme postupovat kupředu, i když mnohem, nesrovnatelně pomaleji, než jsme si představovali, ale zato tak, že všichni rolníci půjdou opravdu s námi. Pak se také tento postup jednou zrychlí natolik, že se o tom dnes ani neodvažujeme snít. To je podle mého názoru první základní politické poučení z nové ekonomické politiky.

Druhým, speciálnějším poučením je prověrka státních a kapitalistických podniků soutěžením. U nás se teď zakládají smíšené společnosti — řeknu o nich pár slov později —, které jako celý náš státní obchod i celá naše nová ekonomická politika znamenají to, že my komunisté aplikujeme obchodní metody, kapitalistické metody. Tyto společnosti mají dále ten význam, že tu začíná probíhat praktické soutěžení mezi metodami kapitalistickými a našimi. Porovnejte to prakticky. Až dosud jsme sepisovali program a slibovali. Svého času to bylo naprosto nutné. Bez programu a slibů nelze hlásat světovou revoluci. Jestliže nám bělogvardějci včetně menševiků za to spílají, dokazuje to jen, že menševici a socialisté z Druhé a Dvaapůlté internacionály nemají ani potuchy o tom, jak se vůbec revoluce vyvíjí. Jinak než tím jsme začít nemohli.

Nyní se však věci mají tak, že již musíme provést opravdovou prověrku své činnosti, ne takovou, jakou provádějí kontrolní orgány vytvářené týmiž komunisty, i kdyby tyto orgány byly sebelepší a v systému státních orgánů i v systému stranických orgánů představovaly téměř ideální kontrolní orgány. Taková prověrka je z hlediska skutečných potřeb rolnické ekonomiky výsměch, ale rozhodně to není výsměch z hlediska naší výstavby. Takové kontrolní orgány nyní vytváříme, jenomže já nemluvím o této prověrce, nýbrž o takové, která je prověrkou z hlediska ekonomiky sloužící masám.

Kapitalista se vyznal v zásobování. Dělal to špatně, dělal to zlodějsky, urážel nás a bral na hůl. To vědí prostí dělníci a rolníci, kteří o komunismu nepřemýšlejí, protože nevědí, co to vlastně je.

»Ale kapitalisté se přece jenom vyznali v zásobování, a vyznáte se v něm vy? Nevyznáte.« Právě takové hlasy se ozývaly — sice ne vždy jasně — loni na jaře, ale podbarvovaly celou loňskou jarní krizi. »Jako lidé jste báječní, ale to, do čeho jste se pustili, hospodaření, to neumíte.« To je velmi prostá, ale velmi zdrcující kritika, kterou vznesli loni proti komunistické straně rolníci a s rolníky četné vrstvy dělníků. Proto tento starý problém, když mluvíme o Nepu, nabývá takového významu.

Potřebujeme skutečnou prověrku. Vedle vás působí kapitalista, počíná si jako lupič, ždímá zisky, ale své věci rozumí. Kdežto vy — vy to zkoušíte novým způsobem: zisky nemáte, zásady máte komunistické, ideály dobré — zkrátka jste přímo světci, zaživa patříte do nebe —, ale svou věc dělat umíte? Je nutné prověřovat, skutečně prověřovat, ale ne tak, že ústřední kontrolní komise něco prošetří a udělí důtku a Celoruský ústřední výkonný výbor stanoví trest — takhle ne, je nutná skutečná prověrka, z hlediska ekonomiky, která slouží lidu.

Komunistům byly lhůty všelijak prodlouženy, dostali takový úvěr, jaký nedostala žádná jiná vláda. Samozřej-

mě, komunisté pomohli rolníkům zbavit se kapitalistů a statkářů, rolníci si toho váží, a proto se splacením úvěru poshověli, ale všeho do času. Pak už nastupuje prověrka: umíte hospodařit alespoň tak jako jiní? Starý kapitalista umí, ale vy neumíte.

To je první poučení, první hlavní část politické zprávy ústředního výboru. Hospodařit neumíme. To se za rok ukázalo. Velmi rád bych uvedl jako příklad několik gostrestů* (mám-li se vyjadřovat onou krásnou ruštinou, kterou tak opěvoval Turgeněv¹⁴⁴) a ukázal, jak umíme hospodařit.

Bohužel z mnoha příčin, do značné míry pro nemoc, jsem tuto část zprávy nemohl propracovat a musím se omezit jenom na vyslovení svého přesvědčení, k němuž jsem dospěl na základě pozorování toho, co se děje. Během tohoto roku jsme naprosto jasně prokázali, že hospodařit neumíme. To je základní poučení. Buď v příštím roce dokážeme opak, nebo sovětská moc nemůže dál existovat. Přitom největším nebezpečím je, že si to ne všichni uvědomují. Podle mého názoru by základní, hlavní závěr měl znít v tom smyslu, že by si všichni komunisté, pracovníci na odpovědných místech, měli jasně uvědomit: neumíme to, začněme se tedy učit od začátku — a pak bychom měli vyhráno. Jenomže oni si to neuvědomují a jsou přesvědčeni, že pokud někdo takhle uvažuje, je to zaostalec, který se neučil komunismu — snad to pochopí, až se mu naučí. Ne, promiňte, ale nejde o to, že se rolníci a bezpartijní dělníci neučili komunismu, nýbrž o to, že jsou pryč ty časy, kdy bylo třeba vypracovat program a vyzvat lid k plnění tohoto velikého programu. Tato doba minula; teď je třeba dokázat, že v nynější svízelné situaci dovedete poskytnout hospodářství dělníka a mužíka praktickou pomoc, aby viděli, že jste v soutěži obstáli.

Smíšené společnosti, které jsme začali zakládat a na

* — gosudarstvennyh trestov, státních trastů. *Čes. red.*

kterých se podílejí jak soukromí kapitalisté — ruší i zahraniční —, tak i komunisté, tyto společnosti jsou jednou z forem, která dovoluje správně zorganizovat soutěžení, ukázat, že dovedeme dosáhnout (a naučit se dosahovat) sepětí s rolnickým hospodářstvím o nic hůře než kapitalisté, že můžeme uspokojit jeho potřeby, že můžeme pomoci kupředu takovému rolníkovi, jaký dnes je, při veškeré jeho zaostalosti, protože v krátké době ho předělat nelze.

Takové soutěžení nás čeká jako absolutně neodkladný úkol. V tom je jádro nové ekonomické politiky a podle mého přesvědčení veškerá podstata politiky strany. Ryze politických problémů a těžkostí máme habaděj. A vy je znáte: je to Janov, je to nebezpečí intervence. Těžkosti jsou velké, ale ve srovnání s touto nesnází jsou všechny mizivé. V jejich případě jsme už viděli, jak se to dělá, už jsme se mnohému naučili a vyzkoušeli buržoazní diplomacii. To je něco, čemu nás menševici učili patnáct let a leccemus užitečnému nás při tom naučili. To není nic nového.

Ale teď jde o věc, kterou musíme vykonat v ekonomice: obstát nyní v soutěžení s obyčejným obchodním příručím, s obyčejným kapitalistou, s obchodníkem, který přijde k rolníkovi a nebude diskutovat o komunismu — představte si, nebude s ním diskutovat o komunismu —, nýbrž povede takovéhle řeči: Bude-li třeba něco opatřit, řádně vyjednat, něco postavit, udělám to sice draho, ale komunisté to možná udělají ještě draž, ne-li desetkrát draž. Taková agitace je dnes podstatou věci, to je základní otázka ekonomiky.

Opakuji, že odklad a úvěr jsme od lidu dostali díky naší správné politice, a to jsou, mám-li se vyjádřit po nepovsku, směňky, ale bez uvedení splatnosti, a kdy budou předloženy k proplacení, to si na nich člověk nepřečte. V tom je nebezpečí, to je ona zvláštnost, kterou se tyto politické směňky odlišují od obyčejných směnek obchod-

ních. Tomu musíme věnovat všechnu pozornost a neutěšovat se tím, že všude ve státních trastech a smíšených společnostech sedí na vedoucích místech výborní komunisté — to nám není nic platné, protože nedovedou hospodařit a v tomto směru jsou na tom hůř než obyčejný kapitalistický obchodní příručí, který prošel školou velké továrny a velké firmy. To si neuvědomujeme, protože tady přetrvává komunistická nadutost — »komnadutost«, mám-li se vyjadřovat velikým ruským jazykem. Jde o to, že komunista na vedoucím místě — i ten nejlepší, bezsporu poctivý a oddaný, který přestál nucené práce a ne báł se smrti — obchodovat nedovede, protože není z oboru, protože se tomu neučil a nechce se učit a protože nechápe, že musí začít od píky. On, komunista, revolucionář, který uskutečnil největší revoluci na světě, on, na kterého se dívá ne-li čtyřicet staletí pyramid, tedy čtyřicet evropských zemí s nadějí, že je zbaví kapitalismu —, a on se musí učit od obyčejného obchodního příručího, který se deset let točil v krámě a který to umí, kdežto on, odpovědný komunista a oddaný revolucionář, to nejen neumí, ale dokonce ani neví, že to neumí.

A proto, soudružky a soudruzi, odstraníme-li alespoň tuto počáteční neznalost, bude to obrovské vítězství. Musíme odejít z tohoto sjezdu s vědomím, že jsme to nevěděli, a budeme se učit od začátku. Přece jen jsme ještě nepřestali být revolucionáři (i když mnozí tvrdí, a dokonce ne zcela bezdůvodně, že jsme zbyrokratičtěli) a můžeme pochopit onu jednoduchou pravdu, že v novém, neobyčejně nesnadném díle je třeba umět začínat od začátku několikrát: začal jsi, dostal ses do slepé uličky — začni znovu a tak to desetkrát předělávej, ale dosáhni svého, nenaparuj se a nenatřásej, že jsi komunista, zatímco nějaký bezpartijní obchodní příručí, a možná bělogvardějec, ba jistě bělogvardějec, umí udělat věc, kterou z ekonomického hlediska je nutné udělat stůj co stůj, a ty to neumíš. Jestliže je někdo odpovědný komunista, který má

stovky hodností a titulů a je »rytířem« komunistických a státních vyznamenání, jestliže to pochopí, pak svého cíle dosáhne, neboť naučit se tomu je možné.

Jakés takés, třebas i malilinké úspěchy v tomto roce máme, ale jsou zcela zanedbatelné. Hlavní nedostatek spočívá v tom, že si všichni komunisté neuvědomují a nejsou přesvědčeni o tom, že my, nesmírně oddaní ruští komunisté na odpovědných místech, toho umíme méně než kterýkoli starý obchodní příručí. Opakuji, že se musíme začít učit od začátku. Jestliže si to uvědomíme, pak obstojíme ve zkoušce, a bude to vážná zkouška, kterou nám připraví blížící se finanční krize, zkouška, kterou nám připraví ruský i světový trh, jemuž jsme podřízeni, s nímž jsme spjati a od něhož se nemůžeme odtrhnout. Je to vážná zkouška, neboť tady můžeme být poraženi hospodářsky i politicky.

Věc se má takto a jedině takto, protože tu jde o vážnou soutěž, a je to soutěž rozhodující. Zkusili jsme mnoho různých cest a východisek z našich politických i hospodářských těžkostí. Můžeme se hrdě pochlubit tím, že dosud jsme dovedli využít všech těchto cest a východisek v různých kombinacích, podle různých okolností, ale teď už žádné východisko nemáme. Dovolte, abych vám to řekl bez jakéhokoli zveličování, takže v tomto smyslu tu doopravdy jde o »poslední bitvu«^[24], ale ne s mezinárodním kapitalismem — s tím bude svedeno ještě mnoho »posledních bitev« — to ne, ale s ruským kapitalismem, s tím, který vyrůstá z drobného rolnického hospodářství a který v něm nachází podporu. Tady nás očekává v nejbližší budoucnosti boj, jehož termín nelze přesně stanovit. Tady nás čeká »poslední bitva«, tady už nebudou možné žádné — ani politické, ani jakékoli jiné — manévry k obejití nepřítele, neboť je to zkouška ve formě soutěžení se soukromým kapitálem. Buď v tomto soutěžení se soukromým kapitálem obstojíme, nebo dojde k úplnému krachu. K tomu, abychom v této zkoušce obstáli, máme

politickou moc a spoustu všelijakých ekonomických i jiných zdrojů, vše, co chcete — až na znalost věci. Znalost věci nám chybí. A proto jestliže si vezmeme toto prosté poučení ze zkušeností uplynulého roku k srdci a budeme se jím řídit po celý rok 1922, překonáme i tuto nesnáz, třebaže je mnohem větší než dřívější, protože vězí v nás samých. To je něco úplně jiného než nějaký vnější nepřítel. Tato nesnáz spočívá v tom, že si sami nechceme uvědomit onu nepříjemnou pravdu, která nám byla vnucena, a že se nechceme dostat do té nepříjemné situace, které se nemůžeme vyhnout: začít se učit od začátku. To je druhé poučení, které podle mého názoru vyplývá z nové ekonomické politiky.

A třetí, doplňující poučení se týká státního kapitalismu. Škoda že na sjezdu není soudruh Bucharin, rád bych si s ním trochu zapolemizoval, ale raději to odložím na příští sjezd. Pokud jde o státní kapitalismus, dopouští se náš tisk a naše strana vůbec té chyby, že propadáme intelektuálštině, liberalismu, že mudrujeme o tom, jak chápat státní kapitalismus, a listujeme ve starých knihách. Ale tam se píše o něčem úplně jiném: tam se píše o státním kapitalismu, který se vyskytuje za kapitalismu; neexistuje však ani jedna kniha, v níž by se psalo o státním kapitalismu za komunismu. Dokonce ani Marxe nenapadlo napsat o tom aspoň pár slov a zemřel, aniž zanechal jediný přesný citát nebo nevyvratitelné pokyny. Proto si z toho teď musíme pomoci sami. Projde-li si člověk v duchu to, co napsal náš tisk o státním kapitalismu, jak jsem se o to pokoušel já, když jsem se připravoval k tomuto referátu, dojde k přesvědčení, že tam strílejí úplně vedle, že hledí úplně na opačnou stranu.

Státní kapitalismus je podle veškeré ekonomické literatury takový kapitalismus, který existuje v kapitalistickém zřízení, kdy si státní moc přímo podřizuje ty či ony kapitalistické podniky. Ale my máme stát proletářský, který se opírá o proletariát, poskytuje proletariátu všechny po-

litické výsady a jeho prostřednictvím získává na svou stranu rolnictvo, počínaje chudinou (vzpomeňte si, že jsme tuto věc začali zakládáním výborů vesnické chudiny). Právě proto státní kapitalismus tolika lidem zamotává hlavu. Chceme-li se tomu vyhnout, musíme mít na zřeteli to základní, že státní kapitalismus v takové podobě, jak jej máme u nás, není analyzován v žádné teorii ani v žádné literatuře z toho prostého důvodu, že všechny obvyklé pojmy spojené s tímto termínem se vztahují k buržoazní moci v kapitalistické společnosti. Jenomže u nás máme společnost, která vyjela z kapitalistických kolejí, ale do nových kolejí dosud nevjela, a tento stát neřídí buržoazie, ale proletariát. Nechceme pochopit, že když říkáme »stát«, že tento stát jsme my, proletariát, předvoj dělnické třídy. Státní kapitalismus je takový kapitalismus, který dovedeme ohraničit, jehož meze dovedeme stanovit; tento státní kapitalismus je spjat se státem, a tento stát — to jsou dělníci, to je vyspělá část dělnictva, to je předvoj, to jsme my.

Státní kapitalismus je takový kapitalismus, který musíme zasadit do určitého rámce, a to my dosud nedovedeme. V tom je ten háček. Přitom jedině na nás závisí, jak bude tento státní kapitalismus vypadat. Politické moci máme dost, té máme ažaž; ekonomických prostředků máme v rukou také dost, ale předvoj dělnické třídy, který je postaven do čela, aby bezprostředně vládl, stanovil meze, vedl dělicí čáru, podřizoval si, a nikoli byl sám podřízen, nemá dostatek znalostí. Tady pomohou jedině znalosti, a ty nemáme.

Vždyť je to v dějinách zcela nevídaná situace: proletariát, revoluční předvoj, má naprostý dostatek politické moci, ale zároveň tu existuje státní kapitalismus. Jde o to pochopit, že je to takový kapitalismus, který můžeme a musíme připustit, který můžeme a musíme zasadit do určitého rámce, neboť tento kapitalismus je nezbytný pro široké masy rolnictva i pro soukromý kapitál, který musí

obchodovat tak, aby uspokojoval potřeby rolnictva. Je nutné zařídit všechno tak, aby byl možný normální chod kapitalistického hospodářství a kapitalistického obratu, neboť to lid potřebuje, bez toho se nedá žít. Všechno ostatní není pro ně, pro tento tábor, absolutně nezbytné — se vším ostatním se mohou smířit. Dokažte, vy komunisté, vy dělníci, vy uvědomělá část proletariátu, která se ujala řízení státu, dokažte to zařídit tak, aby stát, k jehož kormidlu jste se postavili, fungoval podle vaší vůle! Rok už je za námi, stát je v našich rukou — a fungoval stát v tomto roce za nové ekonomické politiky podle naší vůle? Nefungoval. Nechceme přiznat, že podle naší vůle nefungoval. Jak tedy fungoval? Kolos se vymyká z rukou: jako když člověk řídí auto, ale to nejede tam, kam ho řídí on, nýbrž tam, kam ho řídí kdosi jiný — někdo, kdo jedná nelegálně, kdo jedná nezákonně, kdo přichází bůhví odkud, snad spekulanti, snad soukromí kapitalisté, snad obojí zároveň — ale auto nejede docela tak, a velmi často vůbec ne tak, jak si to představuje ten, kdo sedí za jeho volantem. To je základní, co je třeba si zapamatovat o státním kapitalismu. V této základní oblasti je třeba učit se od začátku, a teprve až si to beze zbytku osvojíme a uvědomíme, můžeme se zaručit, že se tomu naučíme.

Nyní přecházím k otázce zastavení ústupu, o níž jsem hovořil ve svém projevu na sjezdu kovodělníků.* Od té doby jsem se nesetkal se žádnými námitkami — ani ve stranickém tisku, ani v soukromých dopisech soudruhů, ani v ústředním výboru. Ústřední výbor mou osnovu^[57] schválil a v této osnově se uvádělo, aby i ve zprávě ústředního výboru na tomto sjezdu bylo se vši rozhodností zdůrazněno, že se ústup zastavuje, a sjezd aby byl požádán o vydání příslušné, již závazné směrnice, a to už jménem celé strany. Rok jsme ustupovali. Teď musíme jménem strany prohlásit: Dost! Cíle, který byl ústupem

* Viz tento svazek, s. 34—42. *Red.*

sledován, jsme dosáhli. Toto období končí nebo již skončilo. Nyní si vytyčujeme jiný cíl — přeskupení sil. Dostali jsme se na nové místo, ustoupili jsme vcelku spořádaně. Pravda, z různých stran se ozývalo dost hlasů, které chtěly tento ústup změnit v ústup panický. Jedni tvrdili, že prý jsme v tom či onom ustupovali nesprávně, jako například někteří představitelé skupiny, která se nazývala »dělnická opozice«⁵³. (Myslím, že se tak nazývali neprávem.) O překot se hnali do jedněch dveří, ale dostali se do druhých, a to se teď názorně projevilo. Tehdy neviděli, že jejich činnost nesměřovala k tomu, aby naše hnutí napravila, ale že ve skutečnosti měla jenom jeden význam — šířila paniku a znemožňovala disciplinovaný ústup.

Ústup je těžká věc, zejména pro ty revolucionáře, kteří si zvykli útočit, zejména když si zvykli útočit po několik let s obrovským úspěchem, zejména když jsou obklopeni revolucionáři z jiných zemí, kteří sní jedině o tom, aby mohli přejít do útoku. Když viděli, že ustupujeme, začali někteří z nich dokonce nepřipustně, dětinsky naříkat, jako se to stalo na posledním rozšířeném zasedání exekutivy Kominterny.⁵⁴ Někteří soudruzi, vedeni nejlepšími komunistickými city a komunistickými snahami, spustili nářek, že dobří ruští komunisté, jen si představte, ustupují. Možná je dnes pro mě už těžké vžít se do této západoevropské psychologie, ačkoli jsem v těchto překrásných demokratických zemích prožil jako emigrant mnoho let. A možná je to z jejich hlediska tak těžké k pochopení, že je to dohání až k pláči. Jenomže my v žádném případě nemáme kdy zdržovat se sentimentalitami. Bylo nám jasné, že právě proto, že jsme mnoho let s takovým úspěchem útočili a dosahovali tolika neobyčejných vítězství (a to všechno v zemi neuvěřitelně zpustošené, bez materiálních předpokladů!), museli jsme naprosto nutně ustoupit, jestliže jsme chtěli výsledky tohoto útoku zabezpečit, když jsme toho už tolik dobyli. Nemohli jsme udržet

všechny pozice, které jsme dobyli prudkým útokem, a na druhé straně jedině díky tomu, že jsme na vlně nadšení dělníků a rolníků dobyli prudkým útokem nesmírně mnoho, jedině díky tomu jsme měli tolik prostoru, že jsme mohli ustupovat hodně daleko a ještě nyní můžeme daleko ustupovat, aniž ztratíme to hlavní a základní. Ústup proběhl vcelku dosti spořádaně, i když panické hlasy, ke kterým patřila i »dělnická opozice« (a v tom byla její největší škodlivost!), způsobily, že v jednotlivých případech byly kázeň a spořádaný ústup porušovány. Nejnebezpečnější věc na ústupu je panika. Jestliže celá armáda (mluvím zde obrazně) ustupuje, nemůže být taková nálada, jako když jdou všichni kupředu. Tady se již na každém kroku setkáte s jistou skleslostí. Našli se dokonce básníci, kteří psali, že prý v Moskvě panuje hlad a chlad, a zatímco dříve tam bylo čisto a krásně, kvete tam nyní černý obchod a spekulace. Máme celou řadu takových básnických výplodů.

Je pochopitelné, že je to vyvoláváno ústupem. Právě v tom se skrývá obrovské nebezpečí: ustupovat po vítězném, velkolepém útoku je hrozně těžké; za ústupu je situace úplně jiná; za útoku, i když se příliš nedbá na kázeň, všichni se sami ženou úprkem vpřed; za ústupu musí být kázeň uvědomělejší a je stokrát potřebnější, protože když ustupuje celá armáda, je zmatená, neví, kde se má zastavit, vidí jenom ústup — pak často stačí i několik panických hlasů, aby se všichni dali na útěk. V tom je obrovské nebezpečí. Když takto ustupuje skutečná armáda, rozeštaví se kulomety, a když spořádaný ústup přerůstá v bezhlavý útěk, zazní povely: »Pal!« A právem.

Jestliže někdo, třeba i z těch nejlepších pohnutek, šíří paniku za neslýchaně obtížného ústupu, kdy všechno záleží na tom, aby byl zachován přísný pořádek — v takové chvíli je nutné trestat sebemenší porušení kázně přísně, tvrdě a nemilosrdně, a to nejen tehdy, jde-li o některé naše vnitrostranické záležitosti, ale v ještě větší míře teh-

dy, jde-li o takové pány, jako jsou menševici nebo všichni páni z Dvaapůlté internacionály.

Nedávno jsem četl ve 20. čísle časopisu *Kommunističeskij internacional*^[32] článek soudruha Rákosiho^[112] o nové brožuře Otty Bauera^[157], od kterého jsme se kdysi všichni učili, ale který se po válce, stejně jako Kautsky, stal ubohým měšťákem.⁵⁵ Dnes Bauer píše: »Tak tedy ustupují ke kapitalismu: vždycky jsme říkali, že je to buržoazní revoluce.«

A menševici i eseri, kteří všichni rozhlašují takové věci, se diví, když říkáme, že za to budeme střílet. Žasnou, ačkoli je to jasné: když armáda ustupuje, je nutná stokrát přísnější kázeň než za útoku, protože za útoku se všichni ženou vpřed. A kdyby se nyní všichni chtěli hnát zpět, byla by to záhuba, neodvratná a okamžitá.

Právě v takové chvíli je nejdůležitější ustoupit spořádaně, přesně stanovit meze ústupu a nepropadat panice. A když menševici říkají: »Nyní ustupujete, a protože jsme byli vždy pro ústup, souhlasíme s vámi, jsme vaši lidé, ustupujme společně,« pak jim na to odpovídáme: »Za veřejné vyznávání menševismu musí naše revoluční soudy střílet, jinak to nebudou naše soudy, nýbrž bůhvíco.«

Menševici to nijak nemohou pochopit a říkají: »Jaké diktátorské manýry mají tito lidé!« Menševici si stále ještě myslí, že je pronásledujeme proto, že se s námi hádali v Ženevě.⁵⁶ Kdybychom však postupovali takto, neudrželi bychom se u moci pravděpodobně ani dva měsíce. Opravdu, taková agitace, jakou vede Otto Bauer, vůdcové Druhé a Dvaapůlté internacionály, menševici a eseri, výstižně charakterizuje jejich povahu: »Revoluce zašla daleko. To, co říkáte teď, jsme tvrdili vždycky. Dovolte nám, abychom to ještě jednou zopakovali.« Na to však odpovídáme: »Dovolte, abychom vás za to postavili ke zdi. Buď si své politické názory necháte pro sebe, anebo chcete-li je hlásat nyní, kdy jsme v mnohem těžší situaci než za přímého vpádu bělogvardějců, pak promiňte, ale budeme

s vámi nakládat jako s nejhoršími a nejškodlivějšími bělovardějskými živly.« Na to nesmíme zapomínat.

Když mluvím o zastavení ústupu, nechci tím rozhodně říct, že jsme se naučili obchodovat. Právě naopak, jsem opačného názoru, a kdyby můj projev zanechal takový dojem, byl bych nesprávně pochopen a znamenalo by to, že nedovedu své myšlenky správně vykládat.

Jde však o to, aby se skoncovalo s nervozitou a shonem, které u nás vznikly v důsledku Nepu, se snahou organizovat všechno novým způsobem, všechno přizpůsobovat. Máme nyní několik smíšených společností. Pravda, není jich nijak mnoho. Za účasti zahraničních kapitalistů bylo u nás založeno devět společností, které schválil lidový komisariát zahraničního obchodu, Sokolnikovova komise⁵⁷ jich schválila šest a Severoles⁵⁸ utvořil dvě. To znamená, že máme nyní sedmnáct společností s mnohamiliónovým kapitálem, které byly schváleny různými instancemi. (Ale i v našich instancích vládne velikánský zmatek, takže se něco mohlo přehlédnout.) V každém případě však máme dnes společnosti s účastí ruských i zahraničních kapitalistů. Není jich mnoho. Tento malý, ale praktický začátek dokazuje, že komunisté byli oceněni, a to z hlediska jejich praxe, nikoliv od takových vysokých orgánů, jako jsou ústřední kontrolní komise a Celoruský ústřední výkonný výbor. Ústřední kontrolní komise je jistě velmi dobrý orgán a my nyní její pravomoc rozšíříme. Přesto však, když tyto orgány prověřují komunisty, pak . . . představte si, že na světovém trhu jejich autoritu neuznávají. (Smích.) Když však obyčejní kapitalisté, ruští i zahraniční, zakládají společně s komunisty smíšené společnosti, říkáme si: »Přece jenom něco umíme, ať je to sebehorší, ať je to sebemizernější, ale pro začátek už přece jenom něco máme.« Není toho ovšem tak mnoho; jen uvažte, uplynul už rok, co jsme prohlásili, že jsme všechnu energii (a energie prý máme mnoho) vynaložili na tuto věc, a po roce máme jenom sedmnáct společností.

To dokazuje, jak jsme zpropadeně neohrabaní a těžkopádní, kolik oblomovštiny^[10], kvůli níž budeme ještě nevyhnutelně biti, v nás dosud vězí. Přesto ale opakují, že začátek tu je, půda je prozkoumána. Kapitalisté by k nám nešli, kdyby pro jejich činnost nebyly vytvořeny základní podmínky. A i když jich přišla pouze nepatrná část, přece jen to dokazuje naše částečné vítězství.

Oni nás ještě v těchto společnostech samozřejmě napálí, a to tak, že se v tom pak ještě pár let budeme snažit vyznat. Ale to nevadí. Neříkám, že je to vítězství — je to průzkum, který dokazuje, že máme již své pole působnosti, kus pevné půdy pod nohama a že ústup již můžeme zastavit.

Průzkum nám přinesl nepatrný počet smluv s kapitalisty, ale ty jsou přece jen uzavřeny. Na tom je třeba se učit a působit v tomto směru dále. Proto je už načase skoncovat s nervozitou, pokřikem a shonem. Přichází dotaz za dotazem, jeden telefonát stíhá druhý: »Nebylo by možné nás také zreorganizovat, když už máme Nep?« Všichni mají naspěch, vzniká zmatek; praktickou práci nikdo nedělá a všichni debatují, jak se přizpůsobit Nepu, ale výsledek se rovná nule.

A obchodníci se komunistům vysmívají a jistě si říkají: »Dříve byli vrchní přemlouvatelé⁵⁹, nyní jsou vrchní rozmlouvatelé.« Kapitalisté si z nás utahovali, že jsme zůstali pozadu, že jsme zaspali — o tom není nejmenších pochyb, a proto říkám, že je nutné, aby tuto směrnici schválil i sjezd.

Ústup skončil. Hlavní metody spolupráce s kapitalisty jsou stanoveny. Vzory tu jsou, i když je jich mizivě málo.

Přestaňte mudrovat a vykládat o Nepu. Verše ať píšou básníci, od toho jsou básníky. Ale vy, ekonomové, nevykládejte o Nepu, nýbrž zvyšujte počet těchto společností a zjišťujte, kolik komunistů dovede rozjet soutěžení s kapitalisty.

Ústup skončil, teď je na řadě přeskupení sil. To je

směrnice, kterou musí sjezd vydat a která musí skoncovat se shonem a zmatkem. Upokojte se, nefilozofujte, bude vám to přičteno k tíži. Musíme prakticky dokázat, že nepracujeme hůř než kapitalisté. Kapitalisté vytvářejí ekonomické sepětí s rolnictvem, aby se obohatili; my však musíme dosáhnout sepětí s rolnickou ekonomikou, abychom posílili hospodářskou moc našeho proletářského státu. Máme nad kapitalisty převahu, protože v našich rukou je státní moc, v našich rukou je celá řada ekonomických prostředků, jenomže je neumíme využívat; posuzujme věci střízlivěji, odhodme pozlátko, slavnostní komunistický háv, učme se prostě obyčejným věcem a pak soukromého kapitalistu porazíme. Máme státní moc, máme spoustu ekonomických prostředků; jestliže porazíme kapitalismus a dosáhneme sepětí s rolnickou ekonomikou, budeme naprosto nepřemožitelní. Pak nebude výstavba socialismu záležitostí kapky v moři, která si říká komunistická strana, nýbrž záležitostí všech pracujících mas; pak prostý rolník uvidí: pomáhají mi; a bude nás následovat tak, že tento postup vpřed bude sice stokrát pomalejší, ale zato bude miliónkrát jistější a pevnější.

V tomto smyslu je tedy nutné mluvit o zastavení ústupu a bylo by správné schválit toto heslo v té či oné formě jako usnesení sjezdu.

V této souvislosti bych se chtěl vyjádřit k otázce, co to je nová ekonomická politika bolševiků — evoluce, nebo taktika? Tak stavějí otázku směnověchovci, společensko-politický směr, který se, jak víte, ujal mezi ruskými emigranty a v jehož čele stojí velmi významní kadetští politikové, někteří ministři bývalé Kolčakovy vlády — lidé, kteří dospěli k přesvědčení, že sovětská moc buduje ruský stát, a je proto třeba ji podporovat. »Jaký stát však tato sovětská moc buduje? Komunisté říkají, že komunistický, a tvrdí, že je to taktika: bolševici v těžké chvíli obejdou soukromé kapitalisty, ale potom prý prosadí svou. Ať si bolševici říkají, co chtějí, ve skutečnosti to není taktika,

nýbrž evoluce, vnitřní přerod; dospějí k obyčejnému buržoaznímu státu, a proto je musíme podporovat. Dějiny se ubírají různými cestami« — tak usuzují směnověchovci.

Někteří z nich se tváří jako komunisté; jsou však i lidé přímější, mezi nimi Ustrjalov. Mám dojem, že za Kolčaka byl ministrem. Nesouhlasí se svými přáteli a prohlašuje: »Říkejte si o komunismu, co chcete, ale já tvrdím, že to u nich není taktika, nýbrž evoluce.« Myslím, že nám tento Ustrjalov tímto svým otevřeným prohlášením prokazuje velkou službu. Každíčký den slýcháme, zejména já ve své funkci, spoustu limonádového komunistického lhaní, »komlhaní«, až se z toho člověku mnohdy dělá příšerně nanic. A tu místo tohoto »komlhaní« přichází číslo Směny věch^[127] a bez obalu říká: »U vás tomu vůbec tak není, to si jenom tak namlouváte, ve skutečnosti však sklouzáváte do obyčejného buržoazního bahna, a tam se budou třepetat komunistické fangličky s všelijakými heslíčky.« To je velmi užitečné, protože v tom nevidíme už prosté přemílání toho, co ustavičně kolem sebe slyšíme, nýbrž prostě třídní pravdu třídního nepřítele. Je velmi prospěšné přechystat si něco takového, co se píše ne proto, že v komunistickém státě je zvykem tak psát nebo zakázáno psát jinak, nýbrž proto, že je to skutečně třídní pravda, drsně a otevřeně vyslovená třídním nepřítelem. »Jsem pro podporu sovětské moci v Rusku,« říká Ustrjalov^[147], třebaže byl kadet, buržoa a podporoval intervenci, »jsem pro podporu sovětské moci, protože vstoupila na cestu, po které sklouzává k obyčejné buržoazní moci.«

To je velmi užitečná věc, kterou je podle mého názoru třeba mít na zřeteli; a je pro nás mnohem lepší, když směnověchovci píšou takto, než když se někteří z nich vydávají div ne za komunisty, takže je z dálky člověk málem nerozezná — možná že věří v boha, možná že v komunistickou revoluci. Takoví otevření nepřátelé jsou užiteční, to je třeba říct přímo. Takové věci, o kterých mluví Ustrjalov, jsou možné, to je třeba říct přímo. Dějiny znají

všelijaké druhy přeměn; spoléhat se na přesvědčení, odanost a jiné skvělé duševní vlastnosti — to je věc v politice naprosto nepodstatná. Skvělé duševní vlastnosti mívá málo lidí, avšak o historickém výsledku rozhodují obrovské masy, které s tímto malým počtem lidí, jestliže jim nevyhovují, nezacházejí vždy příliš zdvořile.

Takových příkladů byla spousta, a proto je třeba tento otevřený projev směnověchovců uvítat. Když nepřítel poukazuje na nebezpečí, které nám hrozí, říká třídní pravdu. Nepřítel se snaží, aby se toto nebezpečí stalo nevyhnutelným. Směnověchovci vyjadřují smýšlení tisíců a desetitísiců všelijakých buržoů nebo zaměstnanců sovětských orgánů, kteří se podílejí na naší nové ekonomické politice. To je hlavní a skutečné nebezpečí. Proto je třeba této otázce věnovat největší pozornost: kdo opravdu nabude vrchu? Mluvil jsem o soutěžení. Přímo na nás nikdo neútočí, nepopadá nás za hrdlo. Co bude zítra, to se ještě uvidí, dnes však proti nám nikdo neútočí se zbraní v ruce, a přesto se boj proti kapitalistické společnosti stal stokrát urputnějším a nebezpečnějším, protože nevidíme vždy jasně, kde stojí proti nám nepřítel a kdo je náš přítel.

O komunistickém soutěžení jsem mluvil nikoli z hlediska komunistických sympatií, nýbrž z hlediska vývoje hospodářských forem a forem společenského zřízení. To není soutěžení, to je rozhořčený, zběsilý — ne-li poslední, tedy téměř poslední — boj na život a na smrt mezi kapitalismem a komunismem.

A tady je nutné se zeptat přímo, v čem je naše síla a co nám chybí? Politické moci máme naprostý dostatek. Stěží se tu najde někdo, kdo by chtěl tvrdit, že komunisté a komunistická strana nemají v té a té praktické otázce, v té a té správní instituci dostatečnou moc. Existují lidé, kteří si to stále myslí, ale to jsou ti, kteří se beznadějně dívají zpátky a nechápou, že je nutné dívat se dopředu. Základ hospodářské moci máme ve svých rukou. Všechny rozho-

dující velké podniky, železnice atd. jsou v našich rukou. Pronájem, ať je tu a tam jakkoli rozšířen, vcelku hraje jenom nepatrnou úlohu, jeho podíl je vcelku úplně mizivý. Proletářský stát v Rusku má ve svých rukou tolik ekonomické síly, kolik potřebuje pro přechod ke komunismu. Co nám tedy chybí? To je jasné: chybí vyšší kulturní úroveň oné vrstvě komunistů, která zastává vedoucí funkce. Vezmeme-li Moskvu, pracuje na odpovědných místech 4700 komunistů, a vezmeme-li tento byrokratický kolos, obludu — kdo koho vede? Silně pochybuji, že by se dalo říci, že tuto obludu vedou komunisté. Máme-li mluvit pravdu, nevedou oni, nýbrž jsou vedeni. Tady se stalo něco podobného, co nám jako dětem vykládali v hodinách dějepisu. Učili nás: stává se, že si jeden národ podrobí druhý, a pak ten národ, který zvítězil, je dobyvatelem, a ten, který byl podroben, poraženým. To je velmi jednoduché a každému srozumitelné. Co se však stává s kulturou těchto národů? Tady to tak jednoduché není. Má-li národ dobyvatelů vyšší kulturu než národ poražený, vnucuje mu svou kulturu, a je-li tomu naopak, stává se, že poražený národ vnucuje svou kulturu dobyvateli. Nedošlo k něčemu podobnému v hlavním městě RSFSR a nedopadlo to zde tak, že 4700 komunistů (téměř celá divize, a vesměs nejlepších) podlehl cizí kulturní úrovni? Tady by ovšem mohl vzniknout dojem, že poražení mají vysokou kulturní úroveň. To rozhodně ne. Jejich kulturní úroveň je ubohá, chudá, ale přece jenom vyšší než naše. Ať je jakkoli žalostná, jakkoli ubohá, je přece jenom vyšší než kultura našich komunistů na vedoucích místech, protože ti dostatečně neovládají umění řídit. Komunisté, kteří jsou postaveni do čela institucí — a někdy je tam úmyslně nastrkují obratným způsobem sabotéři, aby se měli za koho schovat —, bývají často napáleni. Toto přiznání je velmi nepříjemné, nebo alespoň nijak zvlášť příjemné; zdá se mi však, že je nutné, neboť v tom je dnes jádro věci. V tom je podle mého názoru politické

poučení za uplynulý rok a v tomto znamení bude probíhat boj v roce 1922.

Dokážou odpovědní komunisté RSFSR a KSR pochopit, že neumějí řídit? Že si namlouvají, že vedou, ale ve skutečnosti jsou vedeni? Jestliže dokážou tohle pochopit, pak se to ovšem naučí, protože se to dá naučit; jenomže k tomu je třeba se učit, ale u nás se lidé neučí. Ohánějí se napravo i nalevo rozkazy a dekrety, a vychází z toho něco úplně jiného, než chtějí.

Soutěžení a zápolení, které jsme dali na pořad dne, když jsme vyhlásili Nep, je závažné soutěžení. Zdá se, že probíhá ve všech státních institucích, ale ve skutečnosti je to další forma boje dvou tříd navzájem nesmiřitelně nepřátelských. Je to další forma boje mezi buržoazií a proletariátem, je to boj, který ještě není dobojován a který není dokonce ani v moskevských ústředních institucích, pokud jde o dosažení určité kulturní úrovně, překonán. Protože vesměs všichni buržoazní pracovníci rozumějí věci lépe než naši nejlepší komunisté, kteří sice mají všechnu moc a všechny možnosti, ale nedovedou se svými právy a se svou mocí udělat jediný krok kupředu.

Rád bych uvedl jeden citát z brožury Alexandra Todorského.⁶⁰ Vyšla ve Vesjegonsku (je to újezdní město v Tverské gubernii) k prvnímu výročí sovětské revoluce v Rusku — 7. listopadu 1918; tedy již hrozně dávno. Tento vesjegonský soudruh je zřejmě členem strany. Brožuru jsem četl už dávno, takže neručím za to, že se v citování nedopustím chyby. Líčí, jak se pustil do vybavování dvou státních závodů výrobním zařízením, jak k tomu přibral dva buržoazní pracovníky a udělal to tak, jak to bylo tehdy zvykem: pohrozil jim, že je dá zavřít a zabaví jim všechnu majetek. Byli zapojeni do obnovy závodu. Víme, jak byla buržoazie v roce 1918 zapojována do práce (smích), takže je zbytečné se tím podrobněji zabývat; nyní ji zapojujeme jinými metodami. Ale poslechněme si jeho závěr: »To je teprve půl díla — nestačí buržoazii po-

razit a dorazit, je třeba ji donutit, aby pro nás pracovala.«

To jsou skvělá slova. Skvělá slova, která ukazují, že dokonce i ve Vesjegonsku, a to už roku 1918, správně pochopili vztah mezi vítězným proletariátem a poraženou buržoazií.

To je teprve půl díla, jestliže klepneme vykořisťovatele přes prsty, zneškodníme ho a dorazíme. U nás v Moskvě si však asi devadesát vedoucích pracovníků ze sta myslí, že dorazit, zneškodnit a klepnout přes prsty znamená už celé dílo. Co jsem říkal o menševicích, eserech a bělogvardějcích, to všechno velmi často vede ke zneškodnění, ke klepnutí přes prsty (a možná nejen přes prsty, ale i přes jiné místo) a k dorážení. Ale to je jenom půl díla. Dokonce i roku 1918, kdy tato slova pronesl vesjegonský soudruh, to bylo jenom půl díla, natož dnes — dnes je to dokonce ještě méně než čtvrt díla. Musíme je donutit a zařídit to tak, aby svýma rukama pracovali pro nás, a ne tak, aby odpovědní komunisté stáli v čele, měli hodnosti, ale byli ve vleku buržoazie. V tom je celá podstata věci.

Chtít vybudovat komunistickou společnost rukama komunistů je dětinská, veskrze dětinská myšlenka. Komunisté jsou kapkou v moři, kapkou v moři lidu. Budou moct vést lid svou cestou jedině tehdy, jestliže ji stanoví správně nejen v souladu s celkovým směrem vývoje světových dějin. V tomto smyslu jsme naši cestu stanovili naprosto správně a kterýkoli stát je potvrzením toho, že jsme ji stanovili správně; také v naší vlasti, ve vlastní zemi musíme tuto cestu stanovit správně. Je určena nejen tím, ale i tím, že nedojde k intervenci a že dokážeme poskytovat rolníkům za obilí zboží. Rolníci říknou: »Jste správní lidé, bránili jste naši vlast, za to jsme vás poslouchali, ale když neumíte hospodařit, táhněte k čertu.« Ano, to říknou rolníci.

Řídit hospodářství budeme umět tehdy, jestliže komunisté dokážou vybudovat toto hospodářství cizíma ruka-

ma a sami se budou učit od buržoazie a směřovat ji na cestu, na kterou budou chtít oni. Ale když si komunisté myslí: já všechno vím, protože jsem komunista a zastávám odpovědné místo, přemohl jsem docela jiné lidi, než je nějaký obchodní příručí, bili jsme nepřátele na frontách, a jaké nepřátele — převládá-li takové smýšlení, bude to naše záhuba.

Jestliže zneškodníme vykořisťovatele, klepneme je přes prsty a skřípneme, je to ta nejméně důležitá část díla. To je nutné dělat. A naše Státní politická správa ani naše soudy to nesmějí dělat tak liknavě jako dosud, nýbrž si musí uvědomit, že jsou proletářskými soudy obklopenými nepřáteli z celého světa. To není tak těžké, tomu jsme se v podstatě naučili. Zde je nutné vyvíjet určitý tlak, ale je to snadné.

A druhou částí vítězství — budovat komunismus nekomunistickými rukama, umět prakticky dělat to, co bude ekonomicky nutné dělat — je dosahovat sepětí s rolnickým hospodářstvím, uspokojovat rolníky, aby rolníci řekli: »I když je hlad sebetíživější, sebekrutější a sebetřýznivější, přece jenom vidíme, že nám vláda, třeba neobvyklá a zvláštní, přináší praktický, skutečně hmatatelný užitek.« Je nutné dosáhnout toho, aby ony početné živly, které mají nad námi mnohonásobnou převahu a s kterými spolupracujeme, pracovaly tak, abychom dovedli sledovat jejich práci, abychom této práci rozuměli, aby se jejich rukama dělalo něco užitečného pro komunismus. V tom je jádro nynější situace, protože i když tohle jednotliví komunisté chápali a viděli, v širokých vrstvách členstva naší strany toto vědomí, že je nutné přibrat k naší práci nestraníky, chybí. Kolik oběžníků bylo o tom napsáno, co se o tom namluvilo, a udělalo se za rok něco? Neudělalo. Ze stovky výborů naší strany nemůže jich ani pět vykázat praktické výsledky. Natolik jsme zůstali pozadu za našimi dnešními potřebami, natolik žijeme v zajetí tradic z let 1918 a 1919. Byla to veliká léta a bylo v nich

vykonáno obrovské světodějně dílo. Ale kdybychom se dívali zpátky na tato léta a neviděli, jaký úkol přišel na řadu dnes, byla by to záhuba, jistá, absolutní záhuba, a jádro celé věci je v tom, že si to nechceme uvědomit.

Chtěl bych nyní uvést dva praktické příklady, jak to vypadá s naší řídicí činností. Řekl jsem již, že by k tomuto účelu bylo správnější ukázat to na jednom ze státních trustů. Musíte mi odpustit, ale tento správný postup nemohu použít, protože to bych musel co nejkonkrétněji prozkoumat materiál alespoň o jednom státním trustu, což jsem bohužel nemohl udělat; proto vybírám dva malé příklady. Jeden příklad: moskevské spotřební družstvo obvinilo lidový komisariát zahraničního obchodu z byrokratismu; druhý příklad je z Donbasu.

První příklad není dost výstižný, ale nemám možnost uvést lepší. Základní myšlenku však mohu znázornit i na něm. Jak víte z novin, nemohl jsem v posledních měsících přímo vykonávat běžnou práci, nepracoval jsem v radě lidových komisařů ani v ústředním výboru. Za občasných a ojedinělých návštěv v Moskvě vzbudily mou pozornost zoufalé a rozhorlené stížnosti na lidový komisariát zahraničního obchodu. O tom, že komisariát zahraničního obchodu pracuje špatně, že tam vládne byrokratismus, jsem nikdy ani chvíli nepochyboval. Ale když stížnosti začaly být zvlášť alarmující, pokusil jsem se věc vyjasnit: vzít konkrétní příklad, vniknout alespoň jednou do všech podrobností a zjistit, čím to je, že tento aparát nefunguje.

Moskevské spotřební družstvo potřebovalo koupit konzervy. Kvůli tomu přijel jeden francouzský občan. Nevím, zda to dělal v zájmu mezinárodní politiky a s vědomím vedoucích představitelů Dohody nebo se schválením Poincarého a jiných nepřátel sovětské moci (myslím, že v tom naši historikové zjednájí po janovské konferenci jasno), ale je fakt, že se toho francouzská buržoazie účastnila nejen teoreticky, ale i prakticky, protože se zástupce

francouzské buržoazie objevil v Moskvě a nabízel konzervy. Moskva hladová a v létě bude hladovět ještě víc, neboť maso se nedovezlo — a při všech známých vlastnostech našeho lidového komisariátu dopravy se nejspíše nedoveze.

Masové konzervy (nejsou-li ovšem úplně zkažené — to ukáže teprve další šetření) nám prodávají za sovětské peníze. Co může být jednoduššího? Ukazuje se, že usuzujeme-li po sovětsku a jak náleží, není to vůbec jednoduché. Neměl jsem možnost jít za věcí osobně, ale nařídil jsem šetření, a teď mám sešit, v němž je vyloženo, jak se tato povedená historie vyvíjela. Začala tím, že politické byro ústředního výboru KSR 11. února na základě zprávy soudruha Kameněva rozhodlo, že by bylo žádoucí nakoupit v zahraničí potraviny. No ovšem, jak by také mohli občané Ruska vyřešit takovou otázku bez politického byra ÚV KSR! Představte si: jak by mohlo 4700 odpovědných pracovníků (a to jsou jen zaregistrovaní⁶¹) rozhodnout bez politického byra ÚV o nákupu potravin v zahraničí? To je samozřejmě představa neskutečná. Soudruh Kameněv očividně velmi dobře zná naši politiku a naše poměry, a proto se příliš nespolehal na velký počet odpovědných pracovníků, nýbrž začal tím, že popadl býka za rohy, a když ne býka, tedy rozhodně politické byro, a hned (neslyšel jsem, že by se o tom debatovalo) tu byla rezoluce: »Upozornit lidový komisariát zahraničního obchodu, že by bylo žádoucí dovézt potraviny ze zahraničí, přičemž cla« atd. Lidový komisariát zahraničního obchodu byl tedy upozorněn. Věc se dostává do pohybu. To bylo 11. února. Vzpomínám si, že jsem byl v Moskvě až koncem února nebo přibližně v té době, a první věc, se kterou jsem se setkal, byly nářky, přímo zoufalé nářky moskevských soudruhů. Co se děje? Nemůžeme žádným způsobem nakoupit potraviny. Proč? Průtahy v lidovém komisariátu zahraničního obchodu. Dlouho jsem se nezúčastnil běžné práce a tenkrát jsem nevěděl, že o tom exis-

tuje usnesení politického byra, a tak jsem vedoucímu úřadovny rady lidových komisařů jenom řekl, aby věc vyšetřil, opatřil písemný materiál a předložil mi jej. A vše skončilo tím, že když přijel Krasin, Kameněv s ním promluvil, záležitost byla urovnána a konzervy jsme koupili. Konec dobrý, všechno dobré.

Že se Kameněv a Krasin dovedou dohodnout a správně stanovit politickou linii požadovanou politickým byrem ústředního výboru KSR, o tom nemám nejmenších pochyb. Kdyby o politické linii i v obchodních záležitostech rozhodovali Kameněv s Krasinem, měli bychom nejlepší sovětskou republiku na světě; ale takto to nelze dělat, abychom do každého obchodu zatahovali člena politického byra Kameněva a Krasina — Krasina, který byl zaměstnán diplomatickými záležitostmi před Janovem, jež vyžadovaly obrovskou, usilovnou práci —, abychom tyto soudruhy zatěžovali nákupem konzerv od francouzského občana. Tak se pracovat nedá. To není ani nová, ani ekonomická, ani politika, nýbrž prostě výsměch. Nyní mám výsledky šetření o této věci. Mám dokonce výsledky dvojího šetření: jedno provedl vedoucí úřadovny rady lidových komisařů Gorbunov a jeho zástupce Mirošnikov a druhé Státní politická správa. Nevím, proč se vlastně Státní politická správa zajímala o tuto věc, a nejsem pevně přesvědčen, že je to správné, ale zabývat se tím nebudu, protože se obávám, že by bylo třeba nové šetření. Důležité je to, že se shromáždil materiál a já ho mám nyní u sebe.

Jak se mohlo stát, že jsem koncem února po svém příjezdu do Moskvy slyšel opravdový nářek, že »nemůžeme koupit konzervy«, zatímco v Libavě* kotví parník naložený konzervami a za tyto konzervy berou dokonce i sovětské peníze! (Smích.) Jestliže se ukáže, že tyto konzervy nejsou úplně zkažené (a já hned zdůrazňuji »jestliže«,

* — dnes Lijepaja. Čes. red.

protože si nejsem zcela jistý, že pak nenařídím druhé šetření, o jehož výsledcích si samozřejmě pohovoříme až na příštím sjezdu), tedy jestliže se ukáže, že konzervy nejsou zkažené — koupeny už jsou —, ptám se: Jak to, že se taková věc nedala vyřídit bez Kameněva a Krasina? Z výsledků šetření, které mám v rukou, vidím, že jeden odpovědný komunista poslal druhého odpovědného komunistu ke všem čertům. Z výsledků téhož šetření vidím, že jeden odpovědný komunista řekl druhému odpovědnému komunistovi: »Příště se s vámi nebudu bavit bez notáře.« Když jsem si přečetl tuto historku, vzpomněl jsem si, jak jsem před pětadvaceti lety, když jsem byl na Sibiři ve vyhnanství, dělal advokáta. Dělal jsem to nelegálně, protože jsem byl úředně vypovězen, a něco takového bylo zakázáno; ale jelikož tam jiný právník nebyl, chodili lidé za mnou a svěřovali se mi s některými svými problémy. Nejobtížnější však při tom bylo pochopit, oč jde. Přejde ženská, začne samozřejmě od Adama, a bylo neuvěřitelně těžké dostat z ní, oč jde. Říkám jí: »Přines kopii.« Ona však vykládá o bílé krávičce. Říkám jí: »Přines kopii,« ona odchází a povídá: »Bez kopie nechce o bílé krávičce ani slyšet.« Co jsme se v naší kolonii téhle kopii nasmáli! Ale nepatrného pokroku se mi přece jenom podařilo dosáhnout: když lidé ke mně přicházeli, vytahovali z kapsy kopii, takže jsem mohl zjistit, oč jde, proč si stěžují a co je trápí. To bylo před pětadvaceti lety na Sibiři (v místě mnoho set verst vzdáleném od nejbližší železniční stanice).

Ale proč bylo po třech letech revoluce nutné v hlavním městě Sovětské republiky dvojí šetření, Kameněvův a Krasinův zásah a směrnice politického byra, aby se koupily konzervy? Čeho se nedostávalo? Politické moci? To ne. I peníze na to byly, takže tu byla moc jak ekonomická, tak i politická. Všechny instituce byly po ruce. Čeho se nedostává? — Vyšší kulturní úrovně u 99 procent pracovníků moskevského spotřebního družstva, proti kte-

rým nic nemám a které považují za výborné komunisty, a u pracovníků komisariátu zahraničního obchodu, kteří nedovedli přistoupit k věci na úrovni.

Když jsem o tom slyšel poprvé, poslal jsem ústřednímu výboru písemný návrh^[56]: podle mého názoru je třeba všechny — až na členy Celoruského ústředního výkonného výboru, kteří, jak víte, mají imunitu — všechny lidi z moskevských institucí až na členy CÚVV zavřít na 6 hodin a všechny lidi z komisariátu zahraničního obchodu na 36 hodin do nejhoršího moskevského vězení*. A najednou se ukázalo, že viník není k nalezení. (Smích.) Opravdu, z toho, co jsem tu vyprávěl, jasně vysvítá, že viníka nelze najít. Je to prostě obyčejná neschopnost ruské inteligence pracovat prakticky — zabeďněnost a šlendrián. Nejdřív se do něčeho pustí, něco udělají, potom se zamyslí, a když jim to nejde, běží si stěžovat Kameněvovi a tahají věc do politického byra. Politickému byru se samozřejmě musí předkládat všechny složité státní problémy — o tom budu ještě mluvit —, ale nejdřív je nutné věc promyslet a teprve potom jednat. Přichází-li člověk s něčím, ať je tak laskav a přijde s dokumenty v rukou. Napřed pošle telegram, v Moskvě existují také telefony, pošle příslušným institucím telefonickou depeši, předá kopii Cjurupovi a řekne: Považuji obchod za naléhavý a za průtahy budu volat k odpovědnosti. Nad tímto elementárně inteligentním jednáním je třeba se zamyslet a do věci se pouštět s rozmyslem; nedá-li se záležitost vyřídit ihned, ve dvou minutách, telefonicky, sebrat dokumenty, rozložit je a říct: »Budeš-li to protahovat, postarám se, aby tě zavřeli.« Avšak ani špetka rozmyslu, žádná příprava, obyčejný shon, několik komisí, všichni se unavili, utahali, až z toho onemocněli, ale s věcí se dá pohnout, až když se Kameněv spojí s Krasinem. To je typické. A zdaleka ne pouze v hlavním městě Moskvě, pozoru-

* Viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 470. *Red.*

jeme to i v jiných velkých městech, v hlavních městech všech nezávislých republik, v oblastních městech, a i v menších městech neustále dochází k podobným věcem, a dokonce ke stokrát horším.

V našem boji nesmíme zapomínat na to, že komunisté musí jednat s rozmyslem. Dovedou vám skvěle vyprávět o revolučním boji, o stavu revolučního boje na celém světě. Jenomže k tomu, abychom se dostali ze zoufalé bídy a nouze, potřebujeme rozvahu, jistou kulturní úroveň a smysl pro pořádek, a to jim chybí. Budeme-li obviňovat komunisty na vedoucích místech, že přistupují ke své práci nesvědomitě, nebude to správné. V obrovské většině — z 99 procent — to jsou lidé nejen svědomití, ale i takoví, kteří dokázali svou oddanost revoluci v nejtěžší situaci — jak před pádem carismu, tak i po revoluci —, kteří doslova nasazovali svůj život. Hledat příčiny v tom by bylo od základu nesprávné. Je nutné přistupovat k nejjednodušším státním záležitostem s rozhledem, je nutné pochopit, že je to záležitost státní, obchodní; vyskytnou-li se překážky, je třeba umět je odstranit a viníky pohnat za průtahy před soud. Máme v Moskvě proletářský soud a ten musí volat k odpovědnosti všechny, kdo zavinili, že nebylo zakoupeno několik desítek tisíc pudů konzerv. Jsem přesvědčen, že proletářský soud dovede trestat, ale má-li trestat, je nutné vypátrat viníky; já vám však ručím za to, že se viníci nenajdou, i když se každý z vás na tuto věc podívá: viníci nejsou, ale vládne nepořádek, zmatek a hloupost. Nikdo neumí vzít věc za správný konec, nikdo nechápe, že ke státní záležitosti je nutné přistupovat ne tak, ale jinak. A celá bělogvardějská sebranka a sabotéři toho využívají. Byla u nás doba, kdy jsme vedli zuřivý boj proti sabotérům, a tento boj je i dnes na pořadu dne; a to je správné, sabotéři samozřejmě existují a je třeba proti nim bojovat. Ale cožpak je možné proti nim bojovat, když situace je taková, jak jsem ji vylíčil? To je škodlivější než jakákoli sabotáž; sabotér

nepotřebuje nic jiného, než aby viděl, že se dva komunisté spolu hádají o to, kdy je třeba obrátit se na politické byro se žádostí o zásadní směrnici k nákupu potravin, a vetřel se mezi ně. Jakmile se poněkud mazanější sabotér začne točit kolem jednoho nebo druhého komunisty nebo střídavě kolem obou a bude je podporovat, pak je konec, pak je věc navždy ztracena. A kdo je vinen? Nikdo. Protože se dva odpovědní komunisté, oddaní revolucionáři hádají o loňský sníh, o to, kdy předložit záležitost politickému byru, aby obdrželi zásadní směrnici k nákupu potravin.

Tak se věci mají a v tom je celá nesnáž. Kterýkoli obchodní příručí, který prošel školou velkého kapitalistického podniku, dovede takovou věc zařídit, kdežto 99 procent komunistů na vedoucích místech to nedovede a nechce pochopit, že to nedovede, že se musí začít učit od abecedy. Jestliže to nepochopíme a nezačneme se znova učit od samého začátku, v žádném případě nevyřešíme hospodářský úkol, který nyní tvoří základ veškeré politiky.

Druhým příkladem, který bych chtěl uvést, je Donbas. Víte, že je to centrum, skutečný základ veškeré naší ekonomiky. O žádné obnově velkého průmyslu v Rusku, o žádné skutečné výstavbě socialismu nemůže být ani řeči — protože socialismus nelze vybudovat jinak než na základě velkého průmyslu —, jestliže nedáme do pořádku a nepozvedneme na patřičnou výši Donbas. V ústředním výboru jsme se tím zabývali.

V tomto případě nešlo o bezdůvodné, směšné a nesmyslné zatahování bezvýznamné otázky do politického byra, ale šlo o důležitou, absolutně neodkladnou věc.

Ústřední výbor by měl dbát na to, aby se v takových skutečných centrech, v takových základech a fundamentu veškeré naší ekonomiky opravdu pořádně pracovalo a aby tam v čele Ústřední správy kamenouhelného průmyslu byli lidé nejen nesporně oddaní, ale opravdu vzdělaní a mimořádně schopní, a jistě se nezmýlím, když řeknu

— lidé nadaní; proto ústřední výbor věnoval této oblasti pozornost. Ukrajina je nezávislá republika, to je v pořádku, ale ve stranických záležitostech nás často — jak bych to řekl co nejšetrněji — obchází, takže si na ně budeme muset tak trochu posvítit, protože tam sedí chytrí chlápíci, a ÚV — neříkám, že nás klame, ale jaksi před námi uhýbá. Abychom přišli celé věci na kloub, zkoumali jsme ji ve zdejších ÚV a zjistili jsme tam třenice a neshody. Existuje tam Kimka, komise pro využití malých šachet. Mezi ní a Ústřední správou kamenouhelného průmyslu vládnou ovšem silné třenice. Ale my, ústřední výbor, přece jen jisté zkušenosti máme, a proto jsme se jednomyslně usnesli vedoucí pracovníky neodvolávat; budou-li se však třenice vyskytovat dále, bude nutné nám to hlásit, třeba i se všemi podrobnostmi, protože máme-li v této oblasti nejen oddané, ale i schopné lidi, musíme se snažit je podpořit, aby se doučili, když připustíme, že se ještě všemu nenaučili. Skončilo to tak, že se na Ukrajině konal sjezd strany. Nevím, jak to dopadlo, bylo to zamotané. Vypτάval jsem se ukrajinských soudruhů a speciálně jsem požádal soudruha Ordžonikidzeho, a také ÚV mu uložil, aby tam zajel a zjistil, co se tam stalo. Zřejmě tam byly intriky a různé zmatky, takže Istpart se v tom nevyzná ani za deset let, bude-li se tím zabývat. Ve skutečnosti se však stalo, že jedna skupina byla i přes jednomyslné směrnice ÚV nahrazena jinou skupinou. Oč šlo? V podstatě o to, že se část skupiny, přes všechny své vysoké kvality, dopustila jisté chyby. Dostali se do postavení lidí, kteří se dali unést administrováním⁶². Máme tu co činit s dělníky. Když se mluví o »dělnících«, myslí se tím velmi často tovární proletariát. To vůbec neodpovídá skutečnosti. Od začátku války u nás přicházeli do továren lidé, kteří nechtěli na frontu, a ti nemají s proletariátem nic společného; a jsou snad u nás nyní takové sociální a hospodářské poměry, že do továren přicházejí skuteční proletáři? Nejsou. Podle Marxe je tomu tak, jenomže Marx

nepsal o Rusku, nýbrž o kapitalismu jako celku, počínaje 15. stoletím. Pro období šesti set let to platilo, ale pro nynější Rusko to neplatí. Ti, kdo houfně přicházejí do továren, nejsou proletáři, nýbrž všelijaké nahodilé živly.

Naším úkolem je umět správně zorganizovat práci tak, abychom nezůstávali pozadu, abychom včas urovnávali vyskytující se třenice a neodtrhávali administrativní řízení od politiky. Neboť naše politika a administrativní řízení spočívají v tom, aby celý předvoj byl spjat s veškerou proletářskou masou a s veškerou rolnickou masou. Jestliže někdo na tato převodová kolečka zapomene a dá se strhnout pouhým administrováním, bude zle. Chyba, které se dopustili pracovníci v Donbasu, je v porovnání s jinými našimi chybami mizivě malá; je to ale typický příklad, kdy ÚV jednomyslně požadoval: »Ponechte původní skupinu na místě a hlaste nám do ÚV i drobné konflikty, protože Donbas není jen tak ledajaká oblast, nýbrž oblast, bez které socialistická výstavba zůstane pouhým zbožným přáním,« ale veškerá naše politická moc, veškerá autorita ÚV se ukázala jako nedostačující.

Tentokrát se stala chyba samozřejmě v tom, že se přehnala administrativní stránka věci; krom toho se tu vyskytla i spousta jiných chyb.

Tady máte příklad, že celá potíž není v politické moci, ale v tom, abychom dovedli řídit, abychom lidi dovedli správně rozmísťovat, abychom se dovedli vyvarovat drobných konfliktů tak, aby hospodářská činnost státu nebyla narušována. Tak tomu u nás není — a to je právě chyba.

Domnívám se, že když mluvíme o naší revoluci a uvažujeme o jejích osudech, musíme přísně oddělovat ty úkoly revoluce, které jsou vyřešeny beze zbytku a vešly jako něco naprosto neodlučitelného do historie světodějného odvratu od kapitalismu. To naše revoluce vykonala. Jen ať si menševici a Otto Bauer — představitel Dvaapůlté internacionály — vykřikují: »Tam u nich jde o buržo-

azní revoluci,« my však říkáme, že naším úkolem je dovést buržoazní revoluci do konce. Jak se pravilo v jedné bělogvardějské publikaci: čtyři sta let hromadili v našich státních institucích hnůj — a my jsme tento hnůj vyklidili za čtyři léta; to je naše obrovská zásluha. A co vykonali menševici a eseři? Nic. Ani u nás, dokonce ani ve vyspělém, vzdělaném Německu, dokonce ani tam nejsou s to středověký hnůj vyvézt. A naši obrovskou zásluhu nám přičítají k tíži. Že jsme dovedli revoluci do konce — to je naše neodmyslitelná zásluha.

Ted' se schyluje k válce. Dělnické odbory, jako například reformistické, schvalují rezoluce proti válce a hrozí protiválečnou stávkou. Nedávno, jestli se nemýlím, jsem četl v novinách telegrafickou zprávu, že ve francouzské sněmovně jeden výtečný komunista mluvil proti válce a prohlásil, že dělníci dají přednost povstání před válkou.⁶³ Otázku nelze stavět tak, jak jsme ji stavěli v roce 1912, kdy byl uveřejněn basilejský manifest⁶⁴. Teprve ruská revoluce ukázala, jak je možné dostat se z války a jakou námahu to stojí, co to znamená dostat se z reakční války revoluční cestou. Reakční imperialistické války jsou ve všech částech světa nevyhnutelné. A zapomenout, že tehdy byly vyvražděny desetimilióny lidí a že při řešení všech problémů podobného druhu budou zabíjeny i dnes, lidstvo nemůže a ani nezapomene. Žijeme přece ve 20. století, a jediným národem, který se dostal z reakční války revoluční cestou, ne tak, že pomohl té či oné vládě, nýbrž že ji svrhl, byl ruský národ a dopomohla mu k tomu ruská revoluce. A to, co vybojovala ruská revoluce, nelze sprovdit ze světa. To nemůže zvrátit žádná moc, jako žádná moc na světě nemůže vzít zpátky to, že byl vytvořen sovětský stát. To je světodějně vítězství. Po staletí byly státy budovány podle buržoazního typu a poprvé byla nalezena forma státu neburžoazního. Možná že je náš aparát špatný; říká se však, že první parní stroj, který byl vynalezen, byl také špatný, a dokonce se ani ne-

ví, zda fungoval. O to však nejde, jde o to, že vynález je na světě. Aťsi první parní stroj svou konstrukcí nevyhoval, přece máme dnes lokomotivu. Ať je náš státní aparát sebemizernější, přece jenom je na světě, přece jenom došlo k velmi významnému historickému vynálezu a stát proletářského typu je vytvořen. A proto ať celá Evropa, ať tisíce buržoazních listů chrlí do světa zprávy o tom, jaké jsou u nás nepořádky a bída, že pracující lid zná jen a jen utrpení — přesto všichni dělníci na celém světě upírají zraky k sovětskému státu. To jsou obrovské vymoženosti, kterých jsme dosáhli a které nám nikdo nemůže vzít. Ale pro nás, pro představitele komunistické strany, to znamená jen otevření dveří. Před námi nyní stojí úkol vybudovat základ socialistické ekonomiky. Stalo se tak? Nestalo. Socialistický základ dosud nemáme. Ti komunisté, kteří si myslí, že takový základ již máme, jsou na velkém omylu. Jádrem problému je v tom, abychom to, co je světodějnou zásluhou ruské revoluce, rozhodně, jasně a střízlivě oddělili od toho, co děláme úplně špatně, co není ještě vytvořeno a co bude třeba ještě mnohokrát předělávat.

Politické události jsou vždy velmi zamotané a složité. Lze je přirovnat k řetězu. Chceme-li udržet celý řetěz, musíme uchopit hlavní článek. Nelze si libovolně zvolit článek, který má být uchopen. Co bylo rozhodující v roce 1917? Ukončení války, jež požadoval všechen lid, a před tím ustupovalo všechno ostatní do pozadí. Revoluční Rusko se z války vyprostilo. Stálo to velké úsilí, avšak základní potřeba lidu byla uspokojena, což nám zabezpečilo vítězství na mnoho let. Lid pocítil, rolník viděl a každý voják vracející se z fronty velmi dobře chápal, že v sovětské moci dostává moc demokratičtější a pracujícím bližší. Ať už jsme v jiných oblastech nadělali sebevíc hloupostí a nepředložeností, jakmile jsme se zaměřili na tento hlavní úkol, bylo všechno v pořádku.

Co bylo rozhodující v letech 1919 a 1920? Vojenský odpor. Tehdy proti nám táhla a rdousila nás světovládná

Dohoda, a nebylo ani třeba propagandy — každý bezpartijní rolník chápal, oč jde. Šli na nás statkáři. Komunisté proti nim dovedli bojovat. Proto rolníci byli ve své většině pro komunisty, proto jsme zvítězili.

V roce 1921 šlo především o spořádaný ústup. Proto byla nutná co nejpřísnější kázeň. »Dělnická opozice« říkala: »Podceňujete dělníky, dělníci musí projevovat víc iniciativy.« Iniciativa musí spočívat v tom, abychom ustupovali spořádaně a dodržovali přísnou kázeň. Ten, kdo třeba i v sebemenší míře propadá panice nebo porušuje kázeň, může revoluci zahubit, protože není nic obtížnějšího než ustupovat s lidmi, kteří si zvykli vítězit, kteří jsou prodchnuti revolučními názory a ideály a v hloubi duše pokládají jakýkoli ústup za cosi ohavného. Největší nebezpečí spočívá v tom, že by mohl být narušen pořádek, a největší úkol v tom, aby byl pořádek zachován.

A co je teď to hlavní? To hlavní — a tím bych také chtěl svůj referát uzavřít a shrnout — nespočívá dnes v politice, ve smyslu změny politické orientace; o tom se neuvěřitelně mnoho mluví v souvislosti s Nepem. To všechno je mlácení prázdné slámy. To je neobyčejně škodlivé žvanění. Nep u nás vyvolává plno shonu, reorganizují se instituce a zakládají se nové. To je neobyčejně škodlivé. Dospěli jsme k názoru, že rozhodující za dané situace jsou lidé, výběr lidí. Pro revolucionáře, který si zvykl bojovat proti malichernostem, proti kulturničení, je to těžké pochopit. Dostali jsme se však do situace, kterou je třeba střízlivě politicky zhodnotit — postoupili jsme tak daleko, že nemůžeme udržet všechny pozice a ani je nemusíme držet.

Naše mezinárodní postavení se v těchto posledních letech nesmírně zlepšilo. Vybojovali jsme si sovětský typ státu — to je pokrok všeho lidstva a Kominternu nám to potvrzuje každý den zprávami z kterékoli země. O tom nikdo ani v nejmenším nepochybuje. Pokud však jde o praktickou práci, vypadá to tak, že nebudou-li komu-

nisté s to poskytnout rolníkům praktickou pomoc, nebudou je rolníci podporovat. Nejde o to, abychom schvalovali nové a nové zákony, vydávali lepší dekrety atd. Měli jsme u nás období, kdy dekrety sloužily jako jistá forma propagandy. Posmívali se nám a říkali, že si bolševici neuvědomují, že se jejich dekrety nedodržují; všechen bělogvardějský tisk se tomu poškleboval, ale toto období bylo nevyhnutelné, když bolševici převzali moc a řekli prostým rolníkům a prostým dělníkům: Přáli bychom si, aby stát byl řízen takto, tady máte dekret, zkuste to. Prostým dělníkům a rolníkům jsme sdělovali své představy o politice rovnou ve formě dekretů. Tím jsme získali obrovskou důvěru mezi lidem a máme ji dodnes. Byla to doba, bylo to období, které bylo na počátku revoluce nevyhnutelné, jinak bychom se nebyli dostali do čela revoluční vlny, ale belhali se vzadu. Jinak bychom nebyli získali důvěru všech dělníků a rolníků, kteří chtěli vybudovat život na nových základech. Toto období však minulo, ale my to nechceme pochopit. Teď se rolníci a dělníci budou smát, když dostanou příkaz založit nebo reorganizovat tu či onu instituci. Teď o to prostí dělníci a rolníci nebudou mít zájem, a právem, neboť těžiště je v něčem jiném. Teď jako komunisté musíme přijít k lidem s něčím novým. I když my, kteří sedíme ve státních institucích, jsme podobnými maličkostmi zavaleni neustále, není to onen článek řetězu, který je třeba uchopit, to není to hlavní; jádro věci je v tom, že lidé jsou rozmísťováni nesprávně, že komunistovi na vedoucím místě, který skvěle prošel celou revolucí, byla svěřena taková práce v obchodu a průmyslu, které za mák nerozumí, což mu znemožňuje vidět pravdu, neboť za jeho zády se bezpečně schovávají rutiněři a darebáci. Jde především o to, že se u nás v praxi nekontroluje, co se vykonalo. To se považuje za prozaický, nepodstatný úkol, za drobnost; my však žijeme v době po epochálním politickém převratu, v situaci, kdy musíme jistou dobu existovat uprostřed kapitalistic-

kého systému, a jádro celé situace není v politice v úzkém smyslu slova (to, co se píše v novinách, je politický humbuk a není v tom nic socialistického), jádro celé situace není v rezolucích ani v institucích, není v další reorganizaci. Pokud to bude nezbytné, budeme to dělat, ale nechodte s tím mezi lid; raději vyhledávejte potřebné lidi a kontrolujte, co se v praxi udělalo — a lid to ocení.

V lidových masách jsme přece jenom pouhou kapkou v moři, takže můžeme vládnout jedině tehdy, budeme-li správně vyjadřovat to, co si lid myslí. Jinak komunistická strana nepovede proletariát a proletariát nepovede za sebou masy, takže se celý mechanismus rozpadne. Nyní vidí lid a všichni pracující to hlavní pro sebe jedině v tom, aby se prakticky odstranila zoufalá bída a hlad, aby se dokázalo, že opravdu nastává zlepšení, které rolníci potřebují a na které jsou zvyklí. Rolníci znají trh a znají obchod. Přímé komunistické rozdělování jsme zavést nemohli. K tomu nebylo dost továren a výrobního zařízení pro ně. Musíme to tedy obstarat pomocí obchodu, ale ne hůř než kapitalisté, jinak takovou vládu lid nestrpí. V tom je jádro celé situace. A nestane-li se nic neočekávaného, musí se to stát jádrem veškeré naší práce v roce 1922 za tří předpokladů.

Za prvé za předpokladu, že nedojde k intervenci. Děláme prostřednictvím naší diplomacie všechno, abychom se jí vyhnuli, ale přesto k ní může dojít kdykoli. Musíme být opravdu na stráži a v zájmu Rudé armády přinést určité těžké oběti, jejichž míru ovšem přísně stanovíme. Máme proti sobě celý buržoazní svět, který jenom hledá způsob, jak nás zardousit. Naši menševici a eseři nejsou nic jiného než agenti této buržoazie. Takové je jejich politické postavení.

Druhým předpokladem je, že finanční krize nebude příliš hluboká. Schyluje se k ní. Uslyšíte o ní, až se bude mluvit o finanční politice. Bude-li příliš hluboká a těžká, budeme opět nuceni mnohé překonávat a všechny síly

vrhnout na jeden úkol. Jestliže nebude příliš těžká, může být dokonce k užitku: probere komunisty ve všech možných státních trastech. Jenom nesmíme zapomenout udělat to. Finanční krize prosívá instituce a podniky a ty nepotřebné se hroubí nejdříve. Jenom nesmíme dopustit, aby se všechna vina svedla na odborníky, zatímco komunisté na vedoucích místech budou velmi dobří, protože bojovali na frontách a vždy dobře pracovali. Nebude-li tedy finanční krize neúnosně těžká, bude možné ji využít a provést očistu, ale ne tak, jak ji provádí ústřední kontrolní komise nebo ústřední prověřková komise⁶⁵, nýbrž náležitě probrat všechny komunisty na vedoucích místech v hospodářských institucích.

A třetím předpokladem je, abychom se v této době nedopouštěli politických chyb. Budeme-li se dopouštět politických chyb, bude samozřejmě celá hospodářská výstavba podlomena a my se budeme muset zabývat spory o nápravě a celkovém zaměření. Jestliže se takových politováníhodných chyb vyvarujeme, nebudou v nejbližší budoucnosti tím hlavním ani dekrety, ani politika v úzkém smyslu slova, ani instituce a jejich organizace — tím se v případě nutnosti budou zabývat komunisté na vedoucích místech a orgány sovětské moci —, nýbrž jádrem veškeré práce bude výběr lidí a kontrola toho, co bylo vykonáno. Jestliže se v tomto směru něčemu praktickému naučíme a něco pro praxi užitečného vykonáme, pak všechny těžkosti i tentokrát překonáme.

V závěru se musím zmínit o praktické stránce činnosti našich státních orgánů, nejvyšších institucí a o poměru strany k nim. Vytvořil se u nás nesprávný poměr mezi stranou a orgány sovětské moci; v tom se všichni shodujeme. Na jednom příkladě jsem ukázal, s jakou konkrétní maličkostí se jde až do politického byra. Formálně se toho zbavit je velmi nesnadné, protože všechnu moc má u nás jediná vládní strana a nelze členovi strany zakázat, aby si stěžoval. Proto se všechno z rady lidových komisa-

řů přesouvá do politického byra. V tomto směru padá velká část viny i na moji hlavu, neboť spojení mezi radou lidových komisařů a politickým byrem jsem v mnohém udržoval já osobně. A když jsem byl nucen práce zanechat, ukázalo se, že rázem nezapadají do sebe dvě kolečka. Kameněv musel táhnout za tři, aby toto spojení udržel. A protože se v nejbližší době do práce sotva vrátím, zůstává jedinou nadějí to, že nyní máme dva místopředsedy — soudruha Cjurupu, kterého Němci očistili, a soudruha Rykova, kterého Němci úplně a dokonale očistili. Ukázalo se, že se nám hodil dokonce i německý císař Vilém. To jsem vůbec nečekal. Jeho lékař, chirurg, léčil i soudruha Rykova a vyoperoval mu jeho horší část, ta zůstala v Německu, a nechal mu tu lepší; tu lepší část soudruha Rykova, úplně očištěnou, pak poslal k nám. Bude-li se takový způsob dál používat, nebude to vůbec k zahození.

Ale žerty stranou, všimněme si základních směrnic. Tady v ústředním výboru vládne naprostá shoda, a tak doufám, že sjezd tuto otázku velmi pozorně projedná a schválí takové směrnice, které uvolní politické byro i ÚV od projednávání drobných záležitostí a zvýší úroveň práce vedoucích pracovníků. Je třeba, aby lidoví komisaři odpovídali za svou práci, a ne aby nejdříve běželi do rady lidových komisařů a pak do politického byra. Formálně nemůžeme zrušit právo stěžovat si ústřednímu výboru, protože naše strana je jedinou vládní stranou. Tady je nutné zamezit tomu, aby se na něj lidé obraceli s kdejakou maličkostí; k tomu je třeba zvýšit autoritu rady lidových komisařů, aby se práce více účastnili lidoví komisaři, a nikoliv místopředsedové; je třeba změnit charakter práce rady lidových komisařů v tom směru, v jakém se mi to v posledním roce nedařilo dosáhnout: mnohem více pozornosti věnovat kontrole toho, co bylo vykonáno. Budeme mít ještě dva místopředsedy — Rykova a Cjurupu. Když Rykov pracoval jako mimořádný zmoc-

němec Rady práce a obrany pro zásobování Rudé armády a námořnictva⁶⁶, uměl vzít věc za správný konec a všechno klapalo. Cjurupa vybudoval jeden z nejlepších lidových komisariátů. Jestliže tihle dva budou společně dohlížet na lidové komisariáty, aby plnily úkoly a odpovídaly za práci, uděláme tím alespoň malý krůček vpřed. Máme dnes osmnáct lidových komisariátů, z nichž nejméně patnáct nestojí za nic — najít pro všechny dobré lidové komisaře není možné; dej bůh, aby se této věci věnovala větší pozornost. Soudruh Rykov musí být členem byra ústředního výboru i členem předsednictva Celoruského ústředního výkonného výboru, protože mezi těmito institucemi musí být spojení; bez takového spojení se hlavní kola mnohdy točí naprázdno.

V této souvislosti bude nutné zredukovat komise rady lidových komisařů a Rady práce a obrany, dbát o to, aby tyto orgány znaly a řešily své vlastní záležitosti a nerozptylovaly své síly v nekonečném počtu komisí. Nedávno byla mezi komisemi provedena čistka. Bylo napočítáno sto dvacet komisí. A kolik jich bylo skutečně nezbytných? Šestnáct. A to není první čistka. Místo aby příslušní pracovníci cítili odpovědnost za svou práci, aby dali věc schválit radě lidových komisařů a byli si vědomi, že za ni nesou odpovědnost, schovávají se za komise. V komisích se ani čert nevyzná, nikdo nezjistí, kdo za co odpovídá; všechno se zamotává, takže se nakonec schválí usnesení, za které odpovídají všichni.

V této souvislosti je třeba poukázat na to, že je nutné rozšířit a prohloubit autonomii a činnost oblastních hospodářských rad.⁶⁷ Rusko bylo teď podle vědeckých zásad rozděleno na oblasti se zřetelem k hospodářským, klimatickým a sociálním podmínkám, se zřetelem k podmínkám pro opatřování paliva, k místnímu průmyslu atd. Na základě tohoto rozdělení byly ustaveny okresní a oblastní hospodářské rady. Jistě dojde k některým dílčím korekturám, je však třeba pozvednout autoritu těchto hospodářských rad.

Dále je třeba dosáhnout toho, aby Celoruský ústřední výkonný výbor pracoval energičtěji a scházel se pravidelněji na zasedáních, která musí být delší. Na zasedáních musí být projednávány návrhy zákonů, které jsou mnohdy s chvatem předkládány radě lidových komisařů, aniž je to nezbytně nutné. Je lépe věc raději odložit a dát místním pracovníkům možnost, aby ji pečlivě promysleli a byli vůči autorům zákonů náročnější, což se u nás neděje.

Budou-li zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru delší, bude možné rozdělit je na sekce a subkomise, které dokážou kontrolovat práci přísněji a budou se snažit dosáhnout toho, co podle mého názoru tvoří jádro celé věci, veškerou podstatu nynější politické situace: přenést hlavní důraz na výběr lidí a na kontrolu toho, co bylo skutečně vykonáno.

Je nutné si uvědomit a nebát se přiznat, že komunisté na vedoucích místech nejsou v 99 případech ze 100 dosažení tam, kam se hodí, že se v práci nevyznají a že se musí ihned pustit do učení. Když si to přiznáme a budeme mít pro to dostatek možností — a soudě podle celkové mezinárodní situace, budeme mít dost času, abychom se tomu stačili naučit —, musíme to udělat stůj co stůj. (Bouřlivý potlesk.)

Novinové zprávy otištěny

28. března 1922

v listu Izvěstija VCIK, č. 70

a 28. a 29. března 1922

v Pravdě, č. 70 a 71

Z Á V Ě R Ě Č N Ě S L O V O
K P O L I T I C K Ě Z P R Á V Ě
Ú S T Ř E D N Í H O V Ý B O R U K S R (b)
2 8 . B Ř E Z N A

(Potlesk.) Především budu muset věnovat trochu času kritice připomínek, které tu přednesli soudruzi Preobraženskij a Osinskij. Myslím, že soudruzi Preobraženskij a Osinskij v tom hlavním a zásadním stříleli úplně vedle a právě svými příspěvky ukázali, jak nesprávnou představu mají o politice.

Soudruh Preobraženskij mluvil o kapitalismu a o tom, že bychom měli uspořádat o programu všeobecnou diskusi.⁶⁸ Myslím, že by to byla nanejvýš neplodná a zbytečná ztráta času.

Nejdříve ke státnímu kapitalismu.

»Státní kapitalismus je kapitalismus a jedine tak je ho možné a nutné chápat,« řekl Preobraženskij. Já tvrdím, že je to scholastika. Dosud nikdo v dějinách lidstva nemohl napsat knihu o takovém kapitalismu, protože teprve my první ho nyní prožíváme. Jen trochu solidní knihy o státním kapitalismu byly dosud psány za takových podmínek a za takové situace, kdy státní kapitalismus je kapitalismem. Teď to dopadlo jinak a žádný Marx ani žádní marxisté to nemohli předvídat. Není ani třeba se ohlížet zpátky. Když budete psát dějiny, napíšete je velmi dobře, ale když budete psát učebnici, napíšete: Státní kapitalismus je kapitalismus nanejvýš neočekávaný, naprosto nikým nepředvídaný — vždyť nikdo nemohl předvídat, že proletariát dobude moc v jedné z nejméně rozvinutých zemí a pokusí se nejdříve zavést velkovýrobu a rozdělování pro rolníky, ale potom, když pro nízkou kulturní

úroveň tento úkol nezmůže, zapojí do toho kapitalismus. Nic takového nikdo nikdy nepředvídal, a přitom je to zcela nesporný fakt.

Z Larinova vystoupení vysvítá, že má naprosto neujasněnou představu, co je nová ekonomická politika a jak je třeba k ní přistupovat.

Nebyla vznesena jediná seriózní námitka proti tomu, že bylo nutné přejít k nové ekonomické politice. Proletariát se nebojí přiznat, že mu v revoluci něco vyšlo skvěle a něco že mu nevyšlo. Všechny revoluční strany, které dosud zanikaly, zanikaly proto, že zpyšněly a nedokázaly se podívat, v čem je jejich síla, a bály se mluvit o svých slabinách. Ale my nezanikneme, protože se nebojíme mluvit o svých slabinách a naučíme se je překonávat. (Potlesk.) Kapitalismus, který jsme připustili, bylo nutné připustit. Je-li zruďný a špatný, můžeme ho napravit, protože moc je v našich rukou a nemáme se čeho bát. To uznávají všichni a směšovat to se šířením paniky je k smíchu. Kdybychom se to báli uznat, nevyhnuli bychom se zániku. Ale že se tomu naučíme a že se tomu budeme chtít naučit, o tom svědčí ty tři čtyři pět let, kdy jsme se naučili za kratší dobu složitějším věcem. Pravda, tehdy nás popoháněla nutnost. Za války jsme byli popoháněni neobyčejně razantně a zdá se, že ani na jedné frontě, ani za jedné ofenzívy se to bez tohoto popohánění neobešlo: nejprve se nepřítel přibližoval až na sto verst k Moskvě, přibližoval se k Orlu a stál pět verst od Petrohradu. Tehdy jsme se doopravdy vzpamatovali a začali se učit i uplatňovat to, čemu jsme se naučili, a nepřítel jsme vyhnali.

Tisíckrát těžší je situace, kdy máme co dělat s nepřítelem, se kterým se setkáváme tady, v každodenním hospodářském životě. Spory o státním kapitalismu, vedené dosud v literatuře, se mohou v nejlepším případě dostat do učebnice dějepisu. Ani v nejmenším nepopírám užitečnost učebnic a nedávno jsem napsal, že by bylo lépe, kdy-

by naši publicisté věnovali méně pozornosti novinám a politickému humbuku a raději psali učebnice*, což by mnozí dokázali znamenitě, mezi nimi i soudruh Larin. Tam by byly jeho přednosti neobyčejně prospěšné, pak bychom měli vyřešen úkol, který soudruh Trockij správně zdůraznil, když prohlásil, že hlavní věcí je dnes výchova mladé generace, jenže ji nemáme podle čeho vychovávat. Skutečně, z čeho se učí společenským vědám? Ze starého buržoazního braku. To je ostuda! A to v době, kdy máme stovky marxistických publicistů, kteří by mohli napsat učebnice ke všem společenským otázkám, ale nepíší je proto, že se zabývají něčím jiným, že se zaměřují na něco jiného.

Pokud jde o státní kapitalismus, je třeba vědět, co se musí stát heslem pro agitaci a propagandu, co je nutné vysvětlovat a co dělat, aby se to pochopilo v praxi. Vědět, že státní kapitalismus dnes u nás není ten, o kterém psali Němci. Je to kapitalismus, který jsme my dovolili. Je to tak, nebo ne? Všichni vědí, že je to tak!

Na sjezdu komunistů jsme schválili usnesení, že náš proletářský stát dovolil státní kapitalismus,⁶⁹ a stát — to jsme my. Jestliže jsme udělali chybu, že jsme ho dovolili, je to naše vina a není třeba ji svalovat na někoho jiného! Musíme se učit a usilovat o to, aby státní kapitalismus v proletářském státě nemohl a nesměl vybočovat z rámce a podmínek, které mu určil proletariát, z podmínek, které jsou výhodné pro proletariát. Tady kdosi správně poznamenal, že jsme museli počítat s rolníky jako s masou a umožnit jim volný obchod. Každý rozumný dělník chápe, že to je pro diktaturu proletariátu nutné, a tak jenom soudruh Šljapnikov je schopen o tom vtipkovat a vysmívat se tomu. Všichni to pochopili, tisíckrát se to omílalo, jenomže vy to jednoduše nechcete pochopit. Jestliže se rolník za současných podmínek neobejde do určité míry

* Srov. tento svazek, s. 79—80. *Red.*

bez volného obchodu, musíme mu ho umožnit, ale to neznamená, že dovolíme obchodovat s kořalkou. To budeme trestat. To neznamená, že dovolíme obchodovat s politickou literaturou, které se říká menševická a eserská a která je vesměs vydržována z peněz kapitalistů celého světa.

Právě to jsem měl na mysli, když jsem se zmínil o kulometech^[63], a soudruh Šljapnikov to měl pochopit. To, co říká, je holý nesmysl!

Tím nikomu nenaženete strach a u nikoho nevzbudíte soucit! (Potlesk. Smích.)

Chudák Šljapnikov. Lenin se na něho chystal s kulometry.

Jde o stranické prostředky působení, a vůbec ne o nějaké kulometry. Kulometry přicházejí v úvahu v souvislosti s těmi lidmi, kteří si dnes u nás říkají menševici a eseri a dělají takovéto závěry: Vy mluvíte o ústupu ke kapitalismu a my říkáme totéž, jsme tedy stejného názoru! Slyšíme to na každém kroku, i za hranicemi se dělá obrovská agitace, že bolševici chtějí držet menševiky a esery v žalářích, ale sami kapitalismus dovolují. Zajisté, kapitalismus dovolujeme, ale jenom potud, pokud je to nezbytné pro rolníky. To je nutné! Bez toho rolníci nemohou žít a hospodařit. Ale tvrdíme, že bez eserské a menševické propagandy ruští rolníci žít mohou. Kdo tvrdí opak, tomu říkáme, že raději všichni do jednoho zahyneme, ale neustoupíme. Naše soudy to musí všechno pochopit. Když přecházíme od Celoruské mimořádné komise ke státním politickým soudům, je třeba na sjezdu říct, že nadtřídní soudy neuznáváme. Potřebujeme soudy volené, proletářské, a soudy musí vědět, co dovolujeme. Soudci musí velmi přesně vědět, co je státní kapitalismus.

V tom je politické heslo dne, a nikoli ve sporu o tom, jak chápali státní kapitalismus němečtí profesoři a jak chápeme státní kapitalismus my. Od té doby jsme prožili velmi mnoho a ohlížet se zpátky není vůbec na místě.

Jak daleko sahá politická slepota Preobraženského, dokazuje jeho úvaha o hospodářském byru nebo o programu.⁷⁰ Tenhle program je taková krásná věc, a my ho tak překrucujeme! Jak se to jen může stát? To se stává tak, že člověk čte písmenko za písmenkem a řádku za řádkou, ale co je dál, vidět nechce. Vytrhne citát a říká: Vida, tady byl spor. Správnou linii prý měly dělnické fakulty a komunistické buňky, a ne ti, kteří říkali: »Zacházejte s těmihle odborníky obezřetněji, umírněněji.« Že komunistické buňky jsou výborné buňky a dělnické fakulty výborné fakulty — to je pravda, ale nejsou pojištěny proti chybám, nejsou svaté.

Ano, komunistické buňky jsou představiteli naší strany a dělnické fakulty jsou představiteli naší třídy, ale že dělají chyby a my je musíme napravovat, to je elementární pravda. Jak tady zjednávat nápravu, nevím, protože jsem se těch zasedání ústředního výboru, na nichž se o tom jednalo, osobně nezúčastnil. Ale vím, že dělnické fakulty a komunistické buňky ve svém postoji k profesorům přestřelily. Když však ÚV po všestranném projednání celé záležitosti uznal, že se přestřelilo a že vůči těmto profesorům, i když jsou nám cizí, i když nejsou představiteli naší třídy, je třeba postupovat obezřetněji, přichází Preobraženskij, vytahuje program a říká: Žádné politické ústupky této vrstvě, jinak je to porušení programu.

Kdybychom takhle měli vést stranu, určitě by nás to přivedlo do záhuby. Ne proto, že soudruh Preobraženskij nesprávně chápe politiku vůbec, nýbrž proto, že ke všemu přistupuje s tím, co je jeho silnou stránkou: je to teoretik, který se omezuje na určitý navyklý, běžný rámeček, je to propagandista, který používá různé metody, aby dosáhl propagandistických cílů. Všichni znají a oceňují tuto jeho silnou stránku, ale jakmile přistupuje k něčemu politicky a administrativně, vychází z toho něco obludného. Zřídit hospodářské byro?! Vždyť právě teď všichni říkali a všichni s tím souhlasili, takže se všichni plně shodli (a

to je velmi důležité, na této jednotě závisí i jednání) na tom, že stranický a státní aparát je třeba od sebe oddělit.

Udělat to je nesmírně těžké — nejsou lidé! Zrovna Preobraženskij tu dělal jemné narážky, že Stalin sedí ve dvou komisariátech.⁷¹ A kdo z nás je bez viny? Kdo si nebral několik funkcí najednou? A co jiného se dá dělat? Co dnes můžeme udělat, aby byl zajištěn dosavadní stav v lidovém komisariátu pro národnostní záležitosti, abychom se vyznali ve všech turkestánských, kavkazských a jiných takových otázkách? Vždyť to všechno jsou politické otázky! A řešit je musíme, jsou to otázky, jimiž se evropské státy zabývaly po staletí a jež jsou v demokratických republikách vyřešeny jen z nepatrné části. My je řešíme a potřebujeme člověka, ke kterému by mohl kterýkoli představitel kteréhokoli národa přijít a podrobně mu vypovědět, o co jde. Kde takového člověka najít? Myslím, že ani Preobraženskij by nemohl uvést jiného kandidáta než soudruha Stalina.

Totéž platí o dělnicko-rolnické inspekci. Je to gigantická záležitost. Ale k tomu, abychom dovedli kontrolu správně využívat, je třeba, aby v čele stál člověk s autoritou, jinak zabředneme do malicherných intrik a utopíme se v nich.

Soudruh Preobraženskij navrhuje hospodářské byro, jenomže pak by všechno, co říkáme o rozdělení práce po stranické a po státní linii, přišlo vniveč. Soudruh Preobraženskij navrhuje na pohled krásné schéma: na jedné straně politické byro a na druhé straně hospodářské byro a organizační byro. Ale snadné je to jenom na papíře, v praxi je to směšné! Za živý svět nepochopím, jak mohl člověk, který má cit pro reálnou politiku, předložit po pěti letech existence sovětské moci takový návrh a trvat na něm!

Čím se u nás liší organizační byro od politického byra? Vždyť nelze přesně vymezit, která otázka je politická a která organizační. Kterákoli politická otázka může být

organizační a naopak. Pouze ustálená praxe, že z organizačního byra je možné přenést kteroukoli otázku do politického byra, umožnila správně zorganizovat práci ústředního výboru.

Navrhoval někdy někdo něco jiného? Nikdo nikdy nic jiného nenavrhoval, protože z rozumného hlediska nelze jiné východisko navrhnout. Nelze mechanicky oddělit politickou stránku věci od organizační. Politika se dělá prostřednictvím lidí, a když budou sepsovat lejstra jiní lidé, k ničemu to nepovede.

Přece víte, že bývaly revoluce, kdy se na zasedáních parlamentu sepsovala všelijaká lejstra, ale realizovali je příslušníci jiné třídy. To vedlo k třenicím, jež končily vykopnutím. Oddělovat organizační otázky od politiky nelze. Politika je koncentrovaná ekonomika.

Soudruh Kosior si stěžuje na ústřední výbor, uvedl jména (všechna jsem si je zapsal) — já osobně nejsem informovaný a nemohu na to odpovědět, ale máte-li vy jako sjezd strany zájem, je vaší povinností zvolit si komisi, která by se každým jménem zabývala a která by Kosiora a příslušné osoby důkladně vyslechla.⁷² Tady jde v podstatě o to, že ústřední výbor, jestliže se mu upírá právo rozhodovat o rozmísťování lidí, nebude s to řídit politiku. I když se při přemísťování některých lidí dopouštíme chyb, přece jen si dovolím tvrdit, že se politické byro ÚV po celou dobu své činnosti dopustilo minimálního počtu chyb. To není samochvála. Činnost politického byra neprověřují komise ani ti lidé, které určila sama naše strana, ale prověřují ji bělogvardějci, prověřují ji naši nepřátelé; důkazem toho jsou výsledky politiky, v níž se velké chyby nevyskytovaly.

Silnou stránkou Osinského je, že umí energicky a důrazně trvat na tom, do čeho se pustí. Je třeba zařít, aby se tato jeho silná stránka mohla uplatnit tak, že by jeho slabá stránka vedle ní ustoupila do pozadí (i když Osinskij bude křičet, neboť je to člověk energický, ale přece

jenom je třeba to udělat, jinak by byl jako pracovník ztracen). Myslím, že jsme v ÚV udělali opatření, aby jeho slabé stránky byly vyváženy silnými.

Nejlepším obžalovacím materiálem proti Osinskému — kdybych s ním chtěl polemizovat, ale to já nechci — nejlepším materiálem by bylo vytisknout dnešní projev Osinského a vyvěsit ho na tabuli . . . Tím by byl vyřízen . . .

Tento člověk, který je náměstkem lidového komisaře a vedoucí osobností jednoho z nejdůležitějších lidových komisariátů a který zaujímá čelné místo mezi lidmi schopnými předložit ke kterékoli otázce platformu — tento člověk navrhl, abychom přešli ke kabinetnímu systému⁷³. Tvrdím, že tento člověk je navždy nenávratně ztracen. Nemám v úmyslu to rozebírat a rozvlekle polemizovat, máme zájem jenom na tom, aby taková obrovská energie, jakou se vyznačuje Osinskij, byla využita správně. Jestliže se soudruh Osinskij nebude soudružsky stavět k radám, které často dostával v ústředním výboru a na kterých já mám nemalý podíl, a jestliže se v tomto směru nebude krotit, pak nevyhnutelně a až po uši zabředne do bahna, jako se to stalo dnes.

Lidem, kteří rádi prosazují svou osobnost, to bývá velmi nepříjemné; je-li člověk velmi nadaný a chce své nadání uplatnit, je to oprávněná snaha. Na to má každý právo. Ale ústřední výbor musí dbát o to, aby uplatňování osobnosti přinášelo užitek. Musí to zařídit tak, aby se úvahám o kabinetu rázně udělala přítrž, i kdyby si tento člověk, kterému jsou tak říkajíc přistřihována křídla, stěžoval. To bude prospěšné. Člověk musí ovládat své schopnosti, aby nezabředl do tohoto bahna, musí se radit se soudruhy z lidových komisariátů a dodržovat společnou linii; ale cožpak se u nás udělalo alespoň v jediném lidovém komisariátu něco bez sporu? Neudělalo.

»Zlepšení systému řízení a psychologická mobilizace mas.« To je hotová vražda! Kdyby se sjezd postavil na ta-

kové stanovisko politické reakce, byl by to nejjistější a nejlepší způsob sebevraždy.

»Zlepšení systému řízení?!« Dej bůh, abychom už našli cestu, jak se dostat z nynějšího zmatku.

Nemáme systém?! Pět let se nejlepší síly věnovaly tomu, aby tento systém vytvořily! Tento systém znamená obrovský krok vpřed.

Pokud jde o praxi, je aparát špatný. Víme, proč tomu tak je? Nevíme. Ale Osinskij mluví, jako by to věděl. On si přece může sednout a v deseti minutách načrtnout systém řízení, a jestliže toto přání nezkrotíme, bude to škodlivé a bude to politická chyba. Ale za jiné situace, bude-li i nadále projevovat stejnou horlivost, s jakou přistupuje k práci dnes, bude to práce velmi prospěšná.

Tady máte názorný příklad. Když jsem totiž mluvil o tom nejdůležitějším, Preobraženskij a Osinskij to dokázali a Larin to dokázal dvojnásob. Podívejte se, co udělal. Obviňoval mě a vesele žertoval a smál se.

To dovede velkolepě, to je jeho silná stránka. Kdyby tato silná stránka soudruha Larina nesouvisela s tím, že ji musí uplatňovat při práci ve státních orgánech, přinesl by soudruh Larin republice tisíckrát víc užitku, protože je velmi schopný a má bohatou fantazii. Tato vlastnost je neobyčejně cenná. Bylo by mylné se domnívat, že ji potřebuje jenom básník. To je hloupý předsudek! Dokonce i v matematice je potřebná, ba ani diferenciální a integrální počet by nebylo možné objevit bez fantazie. Fantazie je nanejvýš cenná vlastnost, ale soudruh Larin jí má trochu moc. Já bych například řekl, že kdyby se celá zásoba Larinovy fantazie rozdělila rovným dílem mezi všechny členy KSR, bylo by to velmi dobré. (Smích, potlesk.) Ale dokud tuto operaci nemůžeme provést, do té doby nelze Larinovi svěřit státní, hospodářské, plánovací a ekonomické záležitosti; bylo by to totéž jako ve staré Nejvyšší národohospodářské radě, když se Rykov ještě nestačil uzdravit, a tak Larin pracoval a podepisoval se

»J. Larin« jménem celé Nejvyšší národohospodářské rady; bylo to špatné ne proto, že soudruh Larin projevoval pouze své horší vlastnosti, ale naopak — své lepší vlastnosti, neboť o jeho oddanosti a znalosti věci nikdo ani v nejmenším nepochybuje, a přece byla práce nesprávně pojata!

Přesně tak jsem to říkal. To všechno jsou sice banality, ale pro banality se mi vysmíval už Kamkov^[26] na sjezdu eserů. Kamkov říkal: »Lenin dnes hlásá „Nepokradeš!“ a zítra dodá „Nesesmilníš!“«. V tom je celá Leninova velemoudrost.« Tohle jsem slyšel od esera Kamkova už v roce 1918.⁷⁴ A jestliže Kamkov, který doprovázel tyto argumenty hromobitím, žádný dojem neudělal, tím spíš ho neudělá Larin. Dnes je třeba aplikovat tyto úkoly na hlavní momenty naší nové ekonomické politiky. Tady se soudruh Larin pokoušel vést stranu nesprávným směrem; ale kdyby se zabýval něčím, v čem by mohl uplatnit spoustu svých schopností, kde by byl velmi prospěšný mládeži a kde by nemohl provést takovou věc, jakou provedl ve Státní plánovací komisi, bylo by to něco úplně jiného. Tam by soudruh Larin zanechal po sobě pro mladou generaci něco trvalého. Myslím, že jsem to vyjádřil dost jasně. A nebyl by takový zmatek, jaký Larin vnesl sem.⁷⁵

Řekl jsem, že Kameněv předložil v politickém byru návrh směrnice uznat dovoz potravin za užitečný a kupovat konzervy za sovětské peníze. Larin tu seděl, všechno velmi dobře slyšel a všechno si velmi dobře pamatuje, ale hned, jak vkročil na tuto tribunu, řekl: »Lenin pro nemoc zapomněl — protentokrát mu to odpuštěme —, že jde-li o výdaje ze zlatého fondu, je nutné obrátit se na politické byro.« Kdyby soudruh Kameněv navrhoval, abychom francouzským spekulantům platili za konzervy zlatem, vůbec bychom ho ani nevyslechli. Za konzervy jsme nevydali ani jedinou kopějku ve zlatě, platili jsme za ně sovětskými papírovými penězi, a představte si, že jsme je nakoupili. Vulfson mě včera dokonce ujišťoval, že to jsou

kvalitní konzervy (ačkoli ještě nedošly). Ale já mu nevěřím, dokud je neochutnáme, protože v tom ještě může být podvod. Jde však o to, že Larin si to sám popletl: nevydali jsme ani jedinou kopějku ve zlatě, nýbrž jsme zaplatili 160 miliard v sovětských papírových penězích.

Bylo by ovšem směšné a pošetilé si myslet, že Larin takto mluví se zlým úmyslem; to ne, o to nejde, ale jeho fantazie ho unáší na miliardy kilometrů daleko, a z toho vzniká celý ten zmatek.

Dále řekl, že Státní plánovací komise navrhovala, aby tři čtvrtiny železniční dopravy byly pronajaty. Je dobře, že to řekl na sjezdu strany, kde to Kržižanovskij okamžitě vyvrátil. To se tak často nestává. A vy si myslíte, že se s pokusy takhle mluvit setkáváme jenom na sjezdu strany? Chcete se informovat v ústřední kontrolní komisi, jak se řešil případ diskusního klubu v Moskvě⁷⁶, proč se vůbec dostal na přetřes moskevský diskusní klub, kde soudruzi Larin a Rjazanov . . . (Rjazanov z pléna: »O zlatém fondu jsem tam nemluvil, mluvilo se tam o horších věcech.«) Já jsem v Moskvě nebyl, nezúčastnil jsem se řešení této záležitosti, dostal jsem jenom stručnou informaci. (Rjazanov: »Nesmí se věřit každé pověsti.«) Víím to z rozhovoru se soudruhem Solcem, to není pověst, ale rozhovor s někým, koho sjezd jako nejvyšší stranický orgán vyslal do ústřední kontrolní komise, a ten mi o tom řekl, a to, co mi řekl, nemůže vzbuzovat žádnou pochybnost. Nazývat to pověstí lze jen z velké nerozvážnosti. Ústřední kontrolní komise vyšetřovala činnost diskusního klubu a musela jednomyslně konstatovat, že jeho počínání nebylo v pořádku. Mně je jasné, co tam nebylo v pořádku. Dnes se Larin bezděčně podřekl — protože se nechal strhnout, rozohnil ho jeho vlastní projev —, že se pronajímají tři čtvrtiny železniční dopravy a že ústřední výbor to dal do pořádku. Kržižanovskij říká, že se nic podobného nestalo, že ÚV nic do pořádku nedával; Larin všechno popletl, a tak je tomu neustále.

Po čtyři roky se nedovedeme naučit tomu, abychom užitečného pracovníka Larina postavili k opravdu užitečné práci a odvolali ho z práce, kde proti své vůli přináší škodu.

Zdá se to až nepřirozené: diktatura proletariátu, teroristická moc, vítězství nad všemi armádami světa, jenom žádné vítězství nad armádou Larinovou. Zde nás postihla úplná porážka! Larin se vždycky pouští do toho, do čeho nemá. Jeho obrovské vědomosti a jeho schopnost nadchnout lidi by mohly přinést opravdu velký prospěch mladé generaci, která tápe v temnotách. Nedovedeme využít jeho vědomostí, proto začínají rozmršky a odpor; politickému byru, organizačnímu byru a plenárním zasedáním ústředního výboru se vytýká, že mají příliš velkou moc, ale ukazuje se, že nemají dostatečnou moc nebo autoritu, aby postavily všechny soudruhy na správná místa.

Nad tím je třeba se zamyslet a důkladně tuto otázku rozebrat. V tom je těžiště práce, to je třeba dát do pořádku. Jestliže to dáme do pořádku, dostaneme se z obtíží. Dosáhneme toho nápravou, a ne tím, že budeme mluvit o nových úkolech agrárního programu, jak o tom mluvil Osinskij a Larin. Napsal jsem k tomuto programu vyjádření ústřednímu výboru*. Dnes o tom nebudu mluvit — každý člen strany, který se o to zajímá, má právo vyvednout si to a přečíst v sekretariátě. Prosím! Jestliže správně využijeme schopností Larina a Osinského a uděláme přítrž jejich nesprávným snahám, budeme z toho mít obrovský užitek.

Nakonec několik slov o Šljapnikovovi. Chtěl jsem o něm pohovořit trochu víc. Trockij, který spolu se Zinovjevem odpovídal v Kominterně z pověření ÚV na prohlášení dvaceti dvou⁷⁷, vyčerpал toto téma z 99 procent.

Soudruh Šljapnikov se za prvé tvářil, že nechápe, proč

* Viz tento svazek, s. 70—75. *Red.*

jsem mluvil o kulometech a o panikářích; žertoval, že prý byl už tolikrát souzen. Soudruzi, žert je jistě dobrá věc. Na velkém shromáždění se bez žertů nelze obejít, protože lidé bývají unaveni; to je třeba brát lidsky. Ale jsou věci, o nichž není přípustné žertovat; jsou takové věci jako jednota strany.

V situaci, kdy jsme ze všech stran obklíčeni nepřáteli, kdy mezinárodní buržoazie je natolik chytrá, aby nechala Miljukova udělat obrat doleva a poskytla eserům peníze na vydávání všelijakých novin, aby přiměla Vanderveldeho a Ottu Bauera k rozvíření kampaně kolem procesu s esery a k pokřiku, že bolševici jsou bestie; v situaci, kdy se tito lidé po staletí učili politice a mají k dispozici miliardy zlatých rublů, franků atd., kdy tohle všechno máme proti sobě — v takové situaci žertovat, jako žertuje soudruh Šljapnikov, že prý »mě v ÚV soudili« atd. — to je, soudruzi, smutné. Sjezd strany musí vyvodit jednoznačné závěry. My v ÚV nesoudíme pro nic za nic! Šljapnikovův případ byl probrán a v ÚV chyběly tři hlasy, aby byl vyloučen ze strany.⁷⁸ Členové strany, kteří se shromáždili na sjezdu strany, by se o to měli zajímat a nahlédnout do protokolu^[104] z tohoto zasedání ÚV. S tím se nežertuje!

Máte zákonné právo odvolat se ke Kominterně. Ale dávno před tímto odvoláním byla valná většina ústředního výboru pro vyloučení soudruha Šljapnikova, chyběla jenom předepsaná dvoutřetinová většina hlasů. S tím se nesmí žertovat! Nic vám nebrání seznámit se s tím, jak soudruh Šljapnikov na schůzi frakce účastníků sjezdu kodělníků přímo agitoval pro rozkol.⁷⁹

O úloze brožury soudružky Kollontajové^[31] mluvil soudruh Trockij.

Budeme-li s takovými věcmi žertovat, nemůže být ani řeči o tom, že bychom obstáli v těžké situaci, v níž jsme se octli. Pro to, abychom mohli obstát, jsem uvedl tři předpoklady: za prvé, že nedojde k intervenci, za druhé,

že finanční krize nebude příliš hluboká, a za třetí, že se nebudeme dopouštět politických chyb.

Kterýsi z řečníků tady řekl, že prý jsem mluvil o politických komplikacích. Ne, já jsem mluvil o politických chybách. Jestliže se nedopustíme politické chyby, pak mohu říct, že 99 procent strany bude stát za námi, stejně jako budou stát za námi bezpartijní dělníci a rolníci, kteří pochopí, že nyní nastala doba učení.

Vzpomínám si, že soudruh Trockij ve svém článku k výročí Rudé armády psal o »roku učení«^[142]. Toto heslo je stejně platné jak pro stranu, tak pro dělnickou třídu. Za tu dobu vyrostlo u nás mnoho hrdinů, kteří plně zabezpečili zásadní obrat ve světových dějinách. To není ospravedlnění pro to, že jsme nepochopili úkol, který teď stojí před námi — »rok učení«.

Dnes stojíme mnohem pevněji, než jsme stáli před rokem. Buržoazie se jistě i nyní pokusí o novou intervenci, ale půjde jí to obtížněji než dříve; dnes je to těžší než včera.

Abychom mohli začít s učením, nesmíme udělat politickou chybu. Nesmíme ztrácet čas hrou na jednotu strany, jak to dělá soudruh Šljapnikov. S tím si nelze zahrávat! Víme, že bojem ve straně hodně ztrácíme. Na toto poučení nesmíme, soudruzi, zapomínat! O uplynulém roce může ústřední výbor zcela oprávněně říct, že strana přišla na sjezd méně rozštěpená na frakce a jednotnější než v předcházejícím roce. Nechci se chlubit, že všechno frakcionářství v naší straně zmizelo. Ale že je ho méně — to je nesporný, již dokázaný fakt.

Vy víte, že »dělnická opozice« je už jenom stínem té dřívější. Porovnejte podpisy pod prohlášením dvaceti dvou s podpisy pod platformou z doby před X. sjezdem.⁸⁰ Už tu nejsou všechny podpisy. Těm lidem, kteří oprávněně využívají svého práva obracet se na Kominternu, je třeba říct, že se neoprávněně přimlouvali za Mjasnikova. Historie s Mjasnikovem se odehrála v létě minulého ro-

ku.⁸¹ Tehdy jsem v Moskvě nebyl, a tak jsem mu napsal dlouhý dopis^{[13, 58]*}, který Mjasnikov uveřejnil ve své brožurce. Viděl jsem, že je to schopný člověk, že stojí za to s ním promluvit, ale je třeba mu říct, že je nepřipustné, aby vystoupil s takovou kritikou.

Mjasnikov píše dopis: Shromážděte v dané oblasti všechny nespokojené. Ano, shromáždit v dané oblasti všechny nespokojené je velmi snadné. To jsou řeči, jaké vedl Šljapnikov a jaké vede — ne zde — soudruh Medveděv. (Medveděv z pléna: »Kdo vás informuje?«) Informují mě instituce ustavené sjezdem KSR: organizační byro ÚV, sekretariát ÚV a ústřední kontrolní komise. Chcete-li, obraťte se na ně a uvidíte, jaké řeči vede soudruh Medveděv. Jestliže to nepřestane, jednotu neudržíme, a to je snad naše hlavní vymoženost: nemilosrdně odhalovat naše chyby a mluvit o nich. Když si tohle jasně uvědomíme — a na tomto sjezdu to děláme —, pak není nejmenší pochybnosti, že je dokážeme překonat. (Bouřlivý potlesk.)

*Stručná novinová zpráva
otištěna 29. března 1922
v listu Izvěstija VCIK, č. 71*

* Viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 99—104. *Red.*

DOPORUČENÍ K NÁVRHU
 REZOLUCE KE ZPRÁVĚ
 DELEGACE KSR(b)
 V KOMUNISTICKÉ
 INTERNACIONÁLE

Cílem a smyslem taktiky jednotné fronty je získávat pro boj proti kapitálu stále širší a širší masy dělníků a dokonce ani neváhat znovu a znovu vyzývat vůdce Druhé a Dvaapůlté internacionály ke společnému vedení tohoto boje. Když si většina dělníků již určila své třídní zastoupení, tj. zastoupení v sovětech, a ne zastoupení »celonárodní«, tj. společné s buržoazií, a již svrhla politickou nadvládu buržoazie, nemůže taktika jednotné fronty samozřejmě zahrnovat výzvy k takovým stranám, jako jsou menševici (SDDSR) a eseři (Strana socialistů-revolucionářů), neboť tyto strany se projeví jako odpůrci sovětské moci. Vliv na dělnické masy za sovětské moci je třeba rozšiřovat *nikoli* výzvami *k menševikům a eserům*, nýbrž výše uvedenou cestou.⁸²

*Napsáno mezi 29. březnem
 a 2. dubnem 1922*

K NÁVRHU REZOLUCE O PRÁCI NA VESNICI⁸³

DOPIS N. OSINSKÉMU

1. 4. 1922

Soudruhu Osinskij!

Když jsem přemýšlel o našem rozhovoru o práci zemědělské sekce na sjezdu strany, dospěl jsem k závěru, že teď je nejnaléhavější tento úkol:

nesvázat si (ani straně, ani sovětské vládě) ruce žádnými předpisy, směrnicemi nebo zásadami, dokud jsme neshromáždili dostatek faktů o místním hospodářském životě a dokud jsme dostatečně neprozkoumali skutečné podmínky a potřeby nynějšího rolnického hospodářství;

v žádném případě nepřipustit nic, co by se teď mohlo ukázat jako velmi nebezpečné a škodlivé a k čemu by snadno mohly sklouznout místní orgány, a to: zbytečnou a neúspěšnou, ukvapenou, zkušenostmi neověřenou reglementaci.

Poslední sjezd sovětů stanovil linii⁸⁴. Sjezd strany má podle mého názoru za úkol projednat v zemědělské sekci její uplatňování z hlediska *místní praxe a zkušeností*: uložit jak ústřednímu výboru KSR, tak i lidovému komisariátu zemědělství (a orgánům sovětské moci vůbec), aby pečlivěji a v širším měřítku shromažďovaly fakta sloužící ke kontrole; nařídit nebo lépe řečeno vydat komunistické frakci na nejbližším zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů směrnici, aby si při podrobně-

ším zpracovávání usnesení sjezdu sovětů, tj. při přeměně tohoto usnesení v nové a podrobnější zákony, počínala co nejbezpečněji a svými nekvalifikovanými zásahy neztěžovala úspěšný rozvoj zemědělské výroby.

Nejvíc ze všeho je nyní podle mého názoru třeba se obávat právě nekvalifikovaných zásahů, dokud jsme ještě důkladně neprozkoumali skutečné potřeby *místního* zemědělského života a skutečné schopnosti našeho místního mocenského aparátu (schopnosti nepáchat zlo ve jménu zbožného přání dělat dobro).

Proto bych si představoval, že by sjezd strany měl na základě činnosti zemědělské sekce schválit rezoluci *přibližně* v tomto znění:

1. Sjezd strany vyslechl zprávu o činnosti zemědělské sekce a bere ji na vědomí; konstatuje, že shromážděný materiál o zkušenostech z práce v jednotlivých místech je nedostačující, a ukládá proto straně i komunistickým frakcím ve všech sovětských institucích jako prvořadý úkol pečlivě shromažďovat a velmi pozorně studovat místní praktické zkušenosti.

2. Sjezd považuje opatření k rozehnutí (nebo k překotné reorganizaci?) zemědělských družstevních orgánů za chybná a doporučuje v tomto směru co největší obezřetnost.

3. Pokud jde o podmínky používání námezdní práce v zemědělství a propachtování půdy, doporučuje sjezd strany všem pracovníkům na tomto úseku, aby ani jednomu z těchto jevů nebránili zbytečnými formalitami a omezili se na plnění usnesení posledního sjezdu sovětů a rovněž na zkoumání, jakými praktickými opatřeními by bylo účelné potlačit v tomto směru extrém a škodlivé přehánění.

4. Za prvořadý a hlavní cíl veškeré stranické práce mezi rolníky považuje sjezd praktickou pomoc při rozšiřování osevních ploch a orné půdy, při zvyšování množství zemědělských výrobků a zmírňování tíži-

vé bídy rolníků; přitom je třeba všemi silami a prostředky podpořit nejchudší část rolnictva, vybízet k takové pomoci a vytrvale se snažit o vypracování takových opatření, která by se v tomto směru ukázala vhodná pro praxi i za nynějších těžkých podmínek.

S komunistickým pozdravem

Lenin

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
O UVEŘEJŇOVÁNÍ INZERÁTŮ
V PRAVDĚ
2. DUBNA⁸⁵

Soudružky a soudruzi! Tady došlo téměř k fatálnímu nedorozumění. Vzal jsem si slovo k jednacímu řádu (což soudruh předsedající zdůraznil), a ne k závěrečnému projevu. Vyžádal jsem si slovo k jednacímu řádu, neboť chci požádat sjezd, aby dal souhlas k odchýlení od jednacího řádu a od obvyklého postupu. Platí zásada, že jakmile je usnesení schváleno, je jakékoli zasahování do této otázky nepřípustné. Prosím sjezd o 4—5 minut, abych se mohl vyslovit proti usnesení, jehož schválení bylo chybné.

Když jsem se doslechl, že sjezd schválil toto usnesení, a když jsem slyšel, že ho hájil soudruh Rjazanov . . . (Rjazanov: »To není pravda.«) Výborně, alespoň jedno nemsmyslné usnesení se obešlo bez Rjazanova. Kdybychom měli před sebou naivní dívku kolem dvanácti, která se zrovna někde doslechla, že na světě existuje komunismus, oblékla si bílé šaty s červenými mašličkami a prohlásila, že komunisté jsou rození obchodníci, bylo by to k smíchu, člověk by se tomu mohl shovívavě usmát, ale co doopravdy děláme? Odkud vezme Pravda peníze, když jste ji připravili o inzeráty? Kolik peněz Pravda potřebuje, aby nezůstávala pozadu za listem Izvěstija? Vy to nevíte? Já to také nevím!

Z Á V Ě R E Č N Ý P R O J E V

N A S J E Z D U

2. D U B N A

Soudružky a soudruzí! Náš sjezd končí.

Prvním rozdílem, který vynikne při srovnání tohoto sjezdu s předešlým, je větší semknutost, větší jednomyslnost a větší organizační jednota.

Jenom nevelká skupina jedné části opozice z minulého sjezdu se postavila mimo stranu.⁸⁶

Pokud jde o odbory a o novou ekonomickou politiku, nevyskytly se v naší straně názorové neshody nebo se nijak zvlášť markantně neprojevíly.

Podstatnou a hlavní součástí toho »nového«, co nám přinesl tento sjezd, je živoucí důkaz, že naši nepřátelé, kteří bez ustání tvrdili a tvrdí, že naše strana stárne, že ztrácí pružnost myšlení a pružnost celého svého organismu, nemají pravdu.

Ne, tuto pružnost jsme neztratili.

Když bylo třeba — vzhledem k celkové objektivní situaci v Rusku i na celém světě — jít kupředu, útočit na nepřítel s bezmeznou odvahou, rychlostí a rozhodností, tak jsme útočili. A když bude třeba, dokážeme to znovu, a nejednou.

Tím jsme pozvedli naši revoluci na výši, jakou svět dosud neviděl. Žádná moc na světě, i kdyby přinesla miliónům a stamiliónům lidí sebevětší zlo, neštěstí a útrapy, nemůže zvrátit základní vymoženosti naší revoluce, neboť to už nyní nejsou vymoženosti »naše«, nýbrž vymoženosti světových dějin.

A když na jaře 1921 začalo hrozit nebezpečí, že se náš

předvoj revoluce odtrhne od lidových mas, od rolnických mas, které má obratně vést kupředu, dospěli jsme k jednomyslnému a pevnému rozhodnutí ustoupit. A v uplynulém roce jsme ustupovali celkem v revolučním pořádku.

Proletářským revolucím, které zrají ve všech vyspělých zemích světa, se nepodaří splnit svůj úkol, jestliže umění obětavě bojovat a útočit nespojí s uměním v revolučním pořádku ustupovat. Zkušenosti z druhého období našeho boje, tj. zkušenosti z ústupu, budou v budoucnosti dělníkům, alespoň v některých zemích, pravděpodobně stejně prospěšné, jako budou dělníkům všech zemí bezesporu prospěšné naše zkušenosti z prvního období revoluce, zkušenosti z obětavého a smělého útoku.

Nyní jsme se usnesli prohlásit ústup za skončený.

To znamená, že je nově vymezen celkový úkol naší politiky.

Ted' jde především o to, aby se předvoj nebál pracovat na sobě, převychovat sám sebe, otevřeně přiznat svou nedostatečnou průpravu, nedostatečnou znalost věci. Jde především o to, abychom nyní postupovali kupředu v nersrovnatelně širších a mohutnějších masách, ne jinak než společně s rolníky, a dokazovali jim skutky, praxí, zkušenostmi, že se učíme a naučíme se jim pomáhat a vést je kupředu. Tento úkol je možné za nynější mezinárodní situace, za nynějšího stavu produktivních sil v Rusku vyřešit jenom tehdy, budeme-li postupovat velmi pomalu, obezřetně a věcně a budeme-li v praxi každý svůj krok tisíckrát kontrolovat.

Vyskytnou-li se v naší straně hlasy proti tomuto nanejvýš pomalému a nanejvýš obezřetnému postupu, zůstanou tyto hlasy ojedinělé.

Strana jako celek pochopila — a svými činy nyní dokáže, že pochopila — nutnost organizovat v této době svou práci právě tak a jenom tak. A když jsme to pochopili, dokážeme dosáhnout svého cíle!

Prohlašuji XI. sjezd Komunistické strany Ruska za
skončený.

Pravda, č. 76
a Izvěstija VCIK, č. 76
4. dubna 1922

N Á V R H U S N E S E N Í
P L E N Á R N Í H O Z A S E D Á N Í
Ú V K S R (b)
O O R G A N I Z A C I P R Á C E
S E K R E T A R I Á T U

Ústřední výbor ukládá sekretariátu, aby přesně stanovil a dodržel návštěvní hodiny a seznámil s nimi veřejnost; přitom je třeba stanovit zásadu, že kromě opravdu řídicí práce zásadního významu nesmějí tajemníci vykonávat osobně žádnou jinou práci, nýbrž jsou povinni pověřovat jí své pomocníky a tajemníky pro technické záležitosti.

Soudruhu Stalinovi se ukládá, aby si ihned našel zástupce a pomocníky, kteří by převzali jeho práci (kromě řídicí práce zásadního významu) v sovětských úřadech.

Ústřední výbor ukládá organizačnímu a politickému byru, aby do dvou týdnů předložily návrh kandidátů na členy kolegia a na náměstky lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce.⁸⁷

*Napsáno 3. dubna 1922
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

ZAPLATILI JSME PŘÍLIŠ MNOHO⁸⁸

Představte si, že zástupce komunistů má proniknout do místnosti, ve které zmocněnci buržoazie vedou svou propagandu před dosti početným shromážděním dělníků. Představte si dále, že za vstup do této místnosti požaduje buržoazie od nás vysoké vstupné. Jestliže vstupné nebylo předem dohodnuto, musíme pochopitelně smlouvat, abychom příliš nezatížili rozpočet své strany. Jestliže jsme zaplatili za vstup do této místnosti příliš mnoho, bezesporu jsme se dopustili chyby. Ale raději zaplatit mnoho — alespoň dokud se nenaučíme jaksepatří smlouvat — než se vzdát možnosti promluvit k dělníkům, kteří až dosud byli ve výhradním, abych tak řekl, »držení« reformistů, tj. nejvěrnějších přátel buržoazie.

Toto přirovnání mě napadlo, když jsem si v dnešní Pravdě přečetl telegrafickou zprávu z Berlína, za jakých podmínek bylo dosaženo dohody mezi zástupci tří internacionál^[34].

Naši zástupci si podle mého názoru počínali nesprávně, když přistoupili na tyto dvě podmínky: první podmínka, že sovětská vláda nevynese v procesu se 47 socialisty-revolucionáři žádný rozsudek trestu smrti; druhá podmínka, že sovětská vláda povolí zástupcům všech tří internacionál účast na soudním přelíčení.

Obě tyto podmínky nejsou nic jiného než politický ústupek, který učinil revoluční proletariát reakční buržoazii. Jestliže někdo zapochybuje o správnosti tohoto tvrzení, pak k odhalení politické naivnosti takového člověka stačí položit mu otázku: Dala by anglická nebo jiná dneš-

ní vláda souhlas k tomu, aby zástupci všech tří internacionál byli přítomni procesu s irskými dělníky obžalovanými z účasti na povstání⁸⁹? Nebo procesu s jihoafrickými dělníky obžalovanými z účasti na nedávném povstání⁹⁰? Byla by anglická nebo jiná vláda v těchto a v jiných podobných případech ochotna slíbit, že nad jejími politickými odpůrci nebude vynesena rozsudek trestu smrti? Stačí se jen trochu zamyslet nad touto otázkou, aby člověk pochopil prostou pravdu, že reakční buržoazie na celém světě vede boj proti revolučnímu proletariátu. Komunistická internacionála, která v tomto boji zastupuje jednu stranu, dělá v tomto případě druhé straně — reakční buržoazii — politický ústupek. Neboť všichni na světě vědí (kromě těch, kdo chtějí zatajit zřejmou pravdu), že eseri stříleli na komunisty a osnovali proti nim povstání, přičemž fakticky, a někdy i oficiálně, postupovali v jednotné frontě s veškerou mezinárodní reakční buržoazií.

Ptáme se, jaký ústupek nám za to udělala mezinárodní buržoazie? Odpověď na to může být jenom jedna: neudělala nám žádný ústupek.

Jedině úvahy, které zatemňují tuto prostou a jasnou pravdu třídního boje, jediné úvahy, které sypou dělníkům a pracujícím masám písek do očí, mohou být pokusem zastřít tuto zřejmou pravdu. Podle úmluvy, kterou v Berlíně podepsali zástupci III. internacionály, jsme mezinárodní buržoazii udělali hned dva politické ústupky. A za to jsme se od ní nedočkali žádného ústupku.

Zástupci Druhé a Dvaapůlté internacionály sehráli úlohu vyděračů, vymáhajících na proletariátu politický ústupek buržoazii, a přitom rozhodně odmítali prosadit nebo alespoň pokusit se prosadit, aby mezinárodní buržoazie udělala revolučnímu proletariátu také nějaký politický ústupek. Tento nesporný politický fakt byl obratnými zástupci buržoazní diplomacie pochopitelně zastřen (buržoazie učila zástupce své třídy mnoho století, aby byli dobrými diplomaty), ale pokus zastřít skutečnost nic

nemění na skutečnosti samé. V tomto případě je naprosto podřadnou otázkou, zda ti či oni zástupci Druhé a Dvaapůlté internacionály byli s buržoazií v přímém nebo nepřímém spojení. Neobviňujeme je z přímého spojení. Vůbec nejde o to, zda tu bylo přímé spojení, nebo dost zamotané spojení nepřímé. Jde jen o to, že Komunistická internacionála pod nátlakem zmocněnců Druhé a Dvaapůlté internacionály udělala mezinárodní buržoazii politický ústupek a jako náhradu za něj jsme žádný ústupek nezískali.

Jaký závěr z toho vyplývá?

Především ten, že si soudruzi Radek, Bucharin a ostatní, kteří zastupovali Komunistickou internacionálu, počítali nesprávně.

Dále. Vyplývá z toho snad, že máme jimi podepsanou úmluvu zrušit? Ne. Myslím, že takový závěr by byl nesprávný a že podepsanou úmluvu rušit nemáme. Musíme jenom vyvodit závěr, že buržoazní diplomaté byli tentokrát obratnější než naši a že příště — nebude-li vstupné do místnosti předem dohodnuto — budeme muset smlouvat a manévrovat obratněji. Bude třeba, abychom si stanovili jako zásadu, že nebudeme dělat mezinárodní buržoazii politické ústupky (i kdyby tyto ústupky byly jakkoli obratně zastřeny nevím jakými prostředníky), jestliže za ně nezískáme od mezinárodní buržoazie více méně rovnocenné ústupky ve prospěch Sovětského Ruska nebo jiných oddílů mezinárodního proletariátu, bojujícího proti kapitalismu.

Je možné, že italští komunisté a část francouzských komunistů a syndikalistů, kteří byli proti taktice jednotné fronty, vyvodí z výše uvedených úvah závěr, že taktika jednotné fronty je chybná.⁹¹ Tento závěr bude zjevně nesprávný. Jestliže zmocněnci komunistů zaplatili příliš mnoho za vstup do místnosti, kde mají jistou, byť nevelkou možnost promluvit k dělníkům, kteří až dosud byli výlučně v »držení« reformistů, bude třeba se snažit na-

příště tuto chybu napravit. Ale daleko větší chybou by bylo, kdybychom odmítli přijmout jakékoli podmínky a zaplatit jakékoli vstupné, abychom mohli proniknout do této přísně střežené, uzavřené místnosti. Chyba soudruhů Radka a ostatních není velká; tím spíš není velká, protože riskujeme nanejvýš jen to, že nepřátelé Sovětského Ruska, povzbuzeni výsledky berlínské porady, zosnují dva tři — možná úspěšné — atentáty na jednotlivé osoby. Neboť nyní předem vědí, že mohou střílet na komunisty a spoléhat na to, že podobná porada, jako byla berlínská, zabrání komunistům střílet na ně.

Ale v každém případě jsme jistý průlom do uzavřené místnosti udělali. V každém případě se soudruhu Radkovi podařilo alespoň před částí dělníků odhalit, že Druhá internacionála odmítla zařadit mezi hesla pro demonstrace požadavek zrušení versailleské smlouvy⁹². Italští komunisté a část francouzských komunistů a syndikalistů se dopouštějí obrovské chyby, když se spokojují s tím, co sami vědí. Spokojují se s tím, že dobře vědí, že zástupci Druhé a Dvaapůlté internacionály a též pánové Paul Levi, Serrati apod. jsou velmi obratnými zmocněnci buržoazie a šířiteli jejího vlivu. Ale takových lidí a takových dělníků, kteří toto opravdu bezpečně vědí a skutečně chápou význam tohoto faktu, je v Itálii, Anglii, Americe i ve Francii bezesporu menšina. Komunisté se nesmějí dusit ve vlastní šňávě, nýbrž musí se naučit jednat tak, aby beze strachu z určitých obětí, bez obav z možných chyb, které jsou na počátku každého nového a nesnadného díla nevyhnutelné, pronikali do uzavřené místnosti, kde představitelé buržoazie působí na dělníky. Komunisté, kteří to nebudou chtít pochopit a nebudou chtít se tomu naučit, nemohou doufat, že získají většinu dělníků, nebo si přinejmenším ztíží a zpomalí získání této většiny. A to už je něco, co komunistům a všem skutečným přívržencům dělnické revoluce vůbec nelze prominout.

Buržoazie, zastoupená svými diplomaty, se znovu uká-

zala obratnější než zástupci Komunistické internacionály. Takové je poučení z berlínské porady. Na toto poučení nezapomeneme. Vyvodíme z něho všechny potřebné důsledky. Zástupci Druhé a Dvaapůlté internacionály potřebují jednotnou frontu, neboť doufají, že nás oslabí nadměrnými ústupky z naší strany; doufají, že proniknou do naší, komunistické místnosti úplně zdarma; doufají, že taktikou jednotné fronty přesvědčí dělníky o správnosti reformistické taktiky a o nesprávnosti taktiky revoluční. My potřebujeme jednotnou frontu, protože doufáme, že dělníky přesvědčíme o opaku. Přitom chyby našich komunistických zástupců budeme přičítat jim a těm stranám, které se těchto chyb dopouštějí, a zároveň se budeme snažit něčemu se z těchto chyb naučit a dosáhnout toho, aby se v budoucnosti neopakovaly. Ale v žádném případě nebudeme svalovat chyby našich komunistů na masy proletariátu, který na celém světě čelí náporu útočícího kapitálu. Jenom proto, abychom těmto masám pomohli bojovat proti kapitálu, abychom jim pomohli porozumět »důmyslnému mechanismu« dvou front v celé mezinárodní ekonomice a v celé mezinárodní politice, jenom proto jsme zvolili taktiku jednotné fronty a tuto taktiku uskutečníme do všech důsledků.

*Nadiktováno telefonicky
9. dubna 1922*

*Pravda, č. 81, 11. dubna 1922
Podepsán Lenin*

Podle textu Pravdy

S D Ě L E N Í P O L I T I C K É M U
B Y R U Ú V K S R (b)
S N Á V R H Y U S N E S E N Í

1

Soudruhu Molotove, dejte prosím kolovat členům politického byra tento článek* a tyto mé návrhy, ať o nich rozhodnou.

1. Nejsou námitky proti tomu, aby tento článek soudruha Lenina vyšel v úterý v Izvěstijích a v Pravdě^[46, 47].

2. Dát vládnímu a stranickému tisku pokyn, aby z tohoto hlediska zhodnotil berlínskou úmluvu a zvláště podrobně odhalil nespornou skutečnost, jakou je faktické spojení mezi esery a menševiky — mezi pravým křídlem obou těchto stran — a mezinárodní buržoazií.

3. K tomuto účelu urychleně vydat ve všech evropských jazycích Savinkovovu brožuru Boj proti bolševikům^[123] a brožuru St. Ivanoviče Soumrak ruské sociální demokracie^[101] s podrobným komentářem, jak obě tyto brožury dokazují reálné spojení pravého křídla menševiků a eserů s mezinárodní reakcí.

4. Pověřit soudruhu Trockého dohledem nad tím, aby tyto a jim podobné materiály byly s náležitými komentáři vydány ve všech jazycích a co nejrychleji.

5. Vyzvat telegraficky soudruha Radka, aby co nejdříve přijel do Moskvy s úplnými protokoly berlínské porady.

6. Soudruhu Bucharinovi zakázat cestu do Ruska a uložit mu, aby se jel doléčit.

Lenin

* Jde o článek Zaplatili jsme příliš mnoho (viz tento svazek, s. 171—175). *Čes. red.*

Nadiktováno telefonicky
9. dubna 1922

*Otištěno poprvé,
podle zápisu sekretářky
(strojopisná kopie)*

2

Soudruhu Stalinovi
pro politické byro

V souvislosti s návrhem soudruha Zinovjeva jsem nyní pro to, abychom Radka nepovolávali, nýbrž si jenom od něho vyžádali všechny podrobné protokoly berlínské porady s tím, že je má poslat diplomatickou poštou.

Proti Bucharinovu příjezdu co nejrozhodněji protestuji, neboť to by zbytečně ztížilo jeho léčení.⁹³

Lenin

Nadiktováno telefonicky
10. dubna 1922

*Otištěno poprvé,
podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

D O P I S C H A R L E S I
P. S T E I N M E T Z O V I⁹⁴

Moscow, 10. 4. 1922

Drahý Mr. Steinmetz!

Ze srdce Vám děkuji za Váš přátelský dopis z 16. února 1922^[153]. Musím se ke své hanbě přiznat, že jsem poprvé slyšel Vaše jméno teprve před několika měsíci od soudruha Kržižanovského, který byl předsedou naší Státní komise pro vypracování plánu elektrifikace Ruska a teď je předsedou Státní plánovací komise. Řekl mi o tom, jaké vynikající místo zaujímáte mezi elektrotechniky celého světa.

Soudruh Martens mě teď svým vyprávěním o Vás ještě důkladněji s Vámi seznámil. Z tohoto vyprávění jsem se přesvědčil, že sympatie k Sovětskému Rusku ve Vás vyvolaly na jedné straně Vaše sociálně politické názory. Na druhé straně jste se jako elektrotechnik, a to v jedné z technicky nejvyspělejších zemí, přesvědčil, že je nutné a nevyhnutelné, aby kapitalismus byl nahrazen novým společenským zřízením, které zavede plánovité regulování hospodářství a zajistí blahobyt lidových mas na základě elektrifikace celých zemí. Ve všech zemích světa přibývá — pomaleji, než bychom si přáli, ale nezadržitelně a nepřetržitě —, vědců, techniků a umělců, kteří se přesvědčují o nutnosti nahradit kapitalismus jiným společenskoekonomickým zřízením a které »strašlivé těžkosti« (»terrible difficulties«) Sovětského Ruska proti celému kapitalistickému světu neodrazují, neodstrašují, nýbrž naopak, učí je chápat, že tento boj je nevyhnutelný a že oni se ho musí podle svých sil účastnit, že musí pomáhat novému při zdolávání starého.

Zejména bych Vám chtěl poděkovat za Vaši nabídku pomoci Rusku radou, pokyny atd. Protože mezi Sovětským Ruskem a Spojenými státy neexistují oficiální a zákonem uznané vztahy, což mimořádně ztěžuje nám i Vám praktickou realizaci Vaší nabídky, dovolím si Váš dopis i mou odpověď uveřejnit, neboť doufám, že Vám potom mnozí lidé žijící v Americe nebo v zemích spojených obchodními smlouvami jak se Spojenými státy, tak s Ruskem pomohou (informacemi, překlady z ruštiny do angličtiny apod.) uskutečnit Váš záměr — pomoci Sovětské republice.

S přáním všeho nejlepšího
a s bratrským pozdravem Váš *Lenin*

Pravda, č. 85, 19. dubna 1922
Podepsán *N. Lenin*

*Podle strojopisu
opraveného V. I. Leninem*

PŘIPOMÍNKY A DOPORUČENÍ
K NÁVRHU USNESENÍ
EXEKUTIVY KOMINTERNY
V SOUVISLOSTI
S UKONČENÍM KONFERENCE
TŘÍ INTERNACIONÁL^[34]

DOPISY G.J. ZINOVJEVOVI⁹⁵

I

K bodu 1 navrhuji doplněk: zvlášť podrobně vysvětlit 1. faktické spojení našich menševiků a eserů se společnou frontou statkářů a buržoazie proti sovětské moci; přitom zvlášť upozornit na Savinkovovu brožuru Boj proti bolševikům^[123] (Varšava 1920) a také na brožuru St. Ivanoviče Soumrak ruské sociální demokracie^[101], neboť tyto knížky zvlášť názorně ukazují, co je vlastně známo z mnoha jiných dokumentů, že totiž pravé křídlo menševiků a eserů sice formálně vystupuje jako součást celé strany, ale ve skutečnosti jedná naprosto samostatně; 2. zvláštní pozornost věnovat objasnění jednomyslnosti našich menševiků a eserů s vůdci Druhé a Dvaapůlté internacionály a mimořádné škodlivosti poslední brožury Otty Bauera^[157], která fakticky doporučuje a hlásá panický ústup před kapitalismem. Takovou propagandu nemůžeme brát na lehkou váhu, zrovna tak jako jsme nebrali na lehkou váhu, když někdo za války vyzýval k panickému útěku na frontě.

S bodem 2 souhlasím.

K bodu 3:

V této věci mám pochybnosti, neboť si myslím, že pro-
sazení požadavku přísné jednomyslnosti by nás sice mělo

uchránit před chybami, zatímco společná provolání, vysvětlující jednotlivé body schválené na berlínské poradě (obrana Sovětského Ruska apod.), budou pro nás neobyčejně užitečná, neboť jich nejednou využijeme v pozdější době k tomu, abychom ukázali, jak se naši nepřátelé zapletli.

K bodu 4: jsem bezvýhradně pro.

K bodu 5: nemám námitky.

K bodu 6:

Není mi jasný smysl tohoto bodu, neboť si myslím, že ratifikovat berlínskou úmluvu je třeba ihned, jakmile dostaneme oficiální text usnesení, nebo snad dokonce ještě lepší by bylo ratifikovat ji ihned s výhradou, že se ratifikuje text, který byl uveřejněn 9. dubna v Pravdě.

Zejména Vás prosím, abyste zařídil co nejrychlejší odeslání úplného textu protokolu berlínské rady po zvláštním kurýrovi a zjistil, zda tento protokol podepsali oficiální představitelé všech tří internacionál.

Lenin

Nadiktováno telefonicky

11. dubna 1922

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle zápisu sekretářky

(strojopisná kopie)

2

Soudruhu Zinovjeve!

K těm bodům usnesení exekutivy Komunistické internacionály, ke kterým jsme si dnes ráno písemně vyměnili názory, by se mělo ještě dodat:

Kritice politiky Druhé a Dvaapůlté internacionály je teď třeba vtisknout trochu jiný ráz — je třeba, aby tato

kritika (zejména na schůzích, kterých se účastní dělníci příklánějící se k Druhé a Dvaapůlté internacionále, i ve zvláštních letácích a člancích určených pro ně) měla ve větší míře vysvětlující charakter, aby zvláště trpělivě a podrobně, aniž by tyto dělníky odrazovala ostrými slovy, vysvětlovala nesmiřitelné rozpory mezi hesly, která schválili jejich zástupci v Berlíně (například boj proti kapitálu, osmihodinový pracovní den, obrana Sovětského Ruska, pomoc hladovějícím), a veškerou reformistickou politikou.

Možná že by se mělo dřív, než se to otiskne, zjistit, zda Druhá a Dvaapůltá internacionála berlínská usnesení ratifikovaly.

Lenin

Nadiktováno telefonicky

11. dubna 1922

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle zápisu sekretářky

(strojopis)

USNESENÍ O PRÁCI
MÍSTOPŘEDSEDŮ
(MÍSTOPŘEDSEDŮ
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
A RADY PRÁCE A OBRANY)⁹⁶

I. VŠEOBECNÉ A HLAVNÍ ÚKOLY
MÍSTOPŘEDSEDŮ

1. Hlavním úkolem místopředsedů, za něž jsou zvlášť odpovědní a jemuž musí být podřízeno všechno ostatní, je kontrola faktického plnění dekretů, zákonů a usnesení, snižování počtu zaměstnanců v sovětských institucích, dohled nad tím, aby v nich byla uspořádána a zjednodušena administrativa a boj proti byrokratismu a zbytečným průtahům.

Všechno ostatní je rozvedením tohoto hlavního úkolu nebo jeho dílčím doplněním.

Místopředsedům se ukládá:

2. Dbát, aby se záležitosti celostátního významu, které se vyskytnou v jiných institucích, jak státních, tak i stranických (předsednictvo Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů, politické a organizační byro ÚV KSR atd. bez jakékoli výjimky), projednávaly jedině s vědomím a za účasti místopředsedů.

3. Maximálně uvolnit radu lidových komisařů a Radu práce a obrany od vyřizování drobných záležitostí, které mohou být řešeny zčásti (a především) příslušnými resorty, zčásti (zejména v neodkladných a v mimořádně důležitých případech) přímými dispozicemi místopředsedů.

4. Přísně dohlížet na to, aby operativní zasedání *Rady*

práce a obrany a zejména *malá rada lidových komisařů* nerozšiřovaly okruh své činnosti víc, než je to bezpodmínečně nutné, aby si nekomplikovaly svou práci a plnění svých úkolů a nepřipouštěly byrokratické bujení a hypertrofii svých funkcí, ale požadovaly, aby každý lidový komisař a každá jednotlivá instituce pracovali samostatněji a odpovědněji.

5. Nutit lidové komisaře a instituce mající zvláštní postavení, aby samostatně a odpovědně konali svou řídicí práci v rámci vymezených práv a povinností jim uložených.

6. Dbát, aby byla naprosto přesně a individuálně vymezena odpovědnost především členů kolegií a vedoucích pracovníků, později i všech ostatních pracovníků státních orgánů; nemilosrdně bojovat proti převládající mlhavosti a nejasnosti v otázce vymezení úkolů každého jednotlivce a proti naprosté nezodpovědnosti, která z toho vyplývá.

7. Osobně se seznámit s určitým počtem nejen vyšších, ale rozhodně též i středních a nižších pracovníků státních orgánů — zvat si je k pohovoru a podle možnosti navštěvovat jednotlivé instituce v Moskvě i na venkově s cílem prověřovat a vybírat lidi a také doopravdy zlepšovat státní aparát.

8. Zmobilizovat ty lidové komisariáty, jejich odbory a instituce, které na určitou dobu nabývají zcela zvláštního, klíčového významu, maximálně jim pomáhat pracovními silami, finančními prostředky, osobními pokyny místopředsedů apod.

II. SPECIÁLNÍ OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE PRÁCE MÍSTOPŘEDSEDŮ

9. Místopředsedové musí přibližně devět desetin práce věnovat hospodářským lidovým komisariátům a jednu desetinu ostatním.

10. Pro nejbližší dobu se do popředí dostaly otázky finanční, jimž musí místopředsedové věnovat největší pozornost.

11. Zvláště naléhavé je zavedení prémiového systému a odměňování zaměstnanců státních orgánů podle obratu a výše zisku v lidovém komisariátu zahraničního obchodu, v družstvech a ostatních institucích zabývajících se obchodem.

Je nutné systematicky organizovat zkoumání a přípravu opatření, která by rozšířila prémiový systém na veškeré odměňování všech zaměstnanců státních orgánů.

12. Zastavit všechny přípravy ke zřízení zvláštního lidového komisariátu vnitřního obchodu nebo k připojení tohoto resortu k lidovému komisariátu zahraničního obchodu nebo k Nejvyšší národohospodářské radě. Ustavit při *Radě práce a obrany zvláštní komisi pro vnitřní obchod*, která by měla minimální sekretariát a jejímiž jedinými místními orgány by byly guberniální hospodářské rady.

13. Je velmi důležité dohlížet na práci státních trustů, aby obstojně fungující trusty byly odděleny od většiny velmi špatně fungujících a aby tato většina byla neúspěšně zrušena; kontrolovat, jakou úlohu (faktickou) hrají komunisté ve vedení státních trustů; jmenovat osoby, které by opravdu odpovídaly za řízení práce, a to za úspěšné řízení práce.

14. Je nutné, aby každý místopředseda převzal odpovědnost za zorganizování jednoho nebo dvou vzorových odborů či institucí v některém lidovém komisariátě, aby

mohla být vypracována systemizace, aby bylo možné tuto systemizaci si ověřit a zavést nejlepší metody administrativní práce a jejich kontrolu.

Metody práce, způsoby zvyšování její produktivity a metody kontroly, vypracovávané v těchto několika málo, zato opravdu vzorových institucích, je pak nutné postupně zavádět do všech sovětských institucí.

Protože je tato otázka neobyčejně závažná a protože se byrokracie v sovětských institucích staví na velmi houževnatý odpor a hájí staré byrokratické zvyky, je nutné vytrvale bojovat za vytvoření několika málo vzorových institucí, které by podněcovaly ostatní a byly měřítkem pro srovnání. Po dohodě s příslušnými institucemi (ústřední výbor Svazu zaměstnanců sovětských orgánů, Celoruská ústřední rada odborů, Ústav práce atd. apod.) a pod dohledem místopředsedů je nutné přeložit a vydat všechna nejlepší soudobá díla o organizaci práce a řízení, zejména díla americká a německá.

15. Je nutné dohlédnout — i když zpočátku jenom v několika málo institucích — na rozmístění komunistů ve státních orgánech a usilovat o to, aby komunisté zaujímali jen a jen takové funkce (jak na nejvyšších, tak i na nejnižších stupních hierarchického žebříčku), které by jim dovolovaly skutečně kontrolovat průběh práce, skutečně bojovat proti byrokratismu a skutečně dosahovat toho, aby se okamžitě zlepšilo postavení a ulehčil osud těch nešťastníků, kteří jsou nuceni přicházet do styku s naším nemožným státním aparátem.

Komunistům zastávajícím funkce na nižších stupních hierarchického žebříčku věnovat zvláštní pozornost, neboť ti bývají v praxi často důležitější než ti nahoře.

16. Zprávy o činnosti guberniálních hospodářských rad musí pravidelně pročítat za prvé členové Státní plánovací komise a pracovníci Ústředního statistického úřadu a listu *Ekonomičeskaja žizň*⁹⁷, kteří pak musí z těchto

zpráv sestavit velmi stručné hodnocení pro tisk nebo pro své instituce a odpovídat za to, že budou včas vydány potřebné pokyny a vyvozeny závěry; za druhé skupina několika desítek (nejméně) komunistů, kteří by pokud možno nebyli zaměstnanci příslušné instituce a byli by schopni pročitat zprávy o činnosti ne z resortního, nýbrž *jen a jen* z komunistického hlediska.

Skupina v čele se soudruhem Miljutinem v Petrohradě musí řídit rozdělování zpráv guberniálních hospodářských rad k pročitání a k jejich využívání v novinách, časopisech, sbornících apod.

Je nutné vytrvale usilovat o to, aby se okruh povinně otiskovaných zpráv nejrůznějších hospodářských institucí (jak újezdních hospodářských rad, tak i státních trustů, »smíšených společností« atd. apod.) postupně rozšiřoval, neboť dokud se stále větší a větší část obyvatelstva ne naučí studovat takové zprávy v knihovnách, nemůže být o nějaké opravdové přeměně polobarbarské země v zemi kulturně vyspělé a socialistickou ani řeči.

17. *Ekonomičeskaja žižň* se musí stát skutečným orgánem *Rady práce a obrany, orgánem hospodářského řízení*. Oba místopředsedové musí list pravidelně číst a nemilosrdně potírat převládající tendenci všech publicistů a všech pracovníků sovětských orgánů k jeho degradaci na obyčejný »polonezávislý«, buržoazně intelektuálský orgán reprodukcující »úsudky«, názory a slovní potyčky, bez uveřejňování souhrnných zpráv o činnosti, bez kontroly, zda jsou řádně podávány, bez důkladného rozboru hospodářské činnosti *každé jednotlivé instituce*, bez důkladné kritiky institucí, *osob*, pracovních metod atd., které se osvědčily nebo neosvědčily.

O to, aby se *Ekonomičeskaja žižň* stala opravdovým orgánem *hospodářského řízení*, opravdovým orgánem socialistické výstavby, bude třeba bojovat celá léta, ale tím spíše je třeba bojovat vytrvale a systematicky.

18. Totéž se vztahuje na Ústřední statistický úřad. Ten nesmí být »akademickým« ani »nezávislým« orgánem, jakým je podle starých buržoazních zvyklostí z devíti desetin dnes, nýbrž orgánem socialistické výstavby, prověřování, kontroly a evidence toho, co musí socialistický stát vědět teď, v této chvíli a především. Odpor starých zvyklostí bude nevyhnutelně i zde velmi houževnatý; tím houževnatější musí být boj. (Žádám místopředsedy, aby si o tom přečetli moje dopisy redaktorovi listu *Ekonomičeskaja žizň*^[54] a Ústřednímu statistickému úřadu^[76, 77] z léta 1921*.)

III. ZPŮSOB PRÁCE MÍSTOPŘEDSEDŮ; JEJICH APARÁT

19. Místopředsedové se maximálně uvolní od podružných prací a od zbytečných schůzek s lidovými komisaři a členy kolegií, které obvykle zabírají spoustu času a tím znemožňují věnovat se kontrole skutečně vykonané práce.

20. Místopředsedové co nejvíc omezí svou účast v nejrůznějších komisích.

21. Místopředsedové se všemožně vynasnaží, aby zrušili dosavadní komise (které jsou z devíti desetin zbytečné a mají tu vlastnost, že se po svém zrušení velmi brzy vzkřísí pod trošičku jinou firmou), a zabrání ustavování nových.

22. V případech, kdy jsou ustavení a činnost komisí nevyhnutelné, se místopředsedové všemožně vyhnou osobní účasti v komisích a omezí se pokud možno na konečné potvrzení platnosti jejich rozhodnutí nebo urychlí

* Viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 134—137, a Spisy 33, Praha 1962, s. 20—25. *Red.*

jejich práci a předloží jejich rozhodnutí předepsaným způsobem k potvrzení.

23. Aparát místopředsedů tvoří za prvé personál vedoucích úřadoven *rady lidových komisařů* a *Rady práce a obrany*, jejich zástupců a sekretářek. Tento aparát nesmí v žádném případě přesáhnout naprosto nezbytné minimum — a to jenom takové (ne příliš velké), které by místopředsedům plně umožňovalo *osobní* kontrolu. Za druhé, místopředsedové ukládají jednotlivým členům malé rady lidových komisařů dílčí úkoly. Za třetí, hlavním aparátem místopředsedů musí být lidový komisariát dělnické a rolnické inspekce.

Místopředsedové si osobně vybírají pomocné a výkonné pracovníky z tohoto lidového komisariátu, zapracovávají je a kontrolují jejich práci, přičemž zejména usilují o zapojení většího počtu politicky neorganizovaných dělníků a rolníků do této práce (to je neobyčejně těžké, ale zároveň to znamená, že nebude-li se tento záměr postupně rozvíjet, bude sovětská moc odsouzena k jistému zániku).

24. Místopředsedové musí častěji než dosud ukládat ze své pravomoci (urychlit vydání zákona o této věci, jehož návrh připravil soudruh Cjurupa) disciplinární tresty za byrokratismus, za průtahy, za nesvědomitost, za nepřesnost atd. V případě těžšího provinění odvolat z funkce, pohnat před soud a uspořádat prostřednictvím lidového komisariátu spravedlnosti demonstrativní, jasné procesy.

IV. O DOSAŽENÍ JEDNOTY V PRÁCI OBOU MÍSTOPŘEDSEDŮ

25. Aby v práci obou místopředsedů bylo dosaženo naprosté jednoty, budou si navzájem posílat kopie nejdůležitějších příkazů a systematicky zavádět stenografování

těch příkazů, pokynů apod., které vydávají ústně, při osobních setkáních (samozřejmě že jen velmi stručně a jen to nejdůležitější). Proto se počet stenografek v úřadovně rady lidových komisařů musí zvýšit natolik, aby po celou pracovní dobu místopředsedů měly službu vždy dvě stenografky. V případě potřeby objednat dva prvotřídní diktafony ze zahraničí.

26. Totéž platí o nejdůležitějších zprávách — jak písemných, tak i ústních.

27. V naléhavých a velmi závažných případech se místopředsedové spolu radí, aby bylo dosaženo jednoty v chápání úkolů i jednotného postupu a všemožně vyloučena možnost, že se jejich práce bude křížit nebo si odporovat.

V případě, že se místopředsedové neshodnou, rozhoduje předseda rady lidových komisařů a v jeho nepřítomnosti politické byro ústředního výboru nebo jím zvlášť pověřený soudruh.

V. ROZDĚLENÍ PRÁCE MEZI MÍSTOPŘEDSEDY

28. Pro nejbližší měsíce, dokud nevyjde zvláštní usnesení, rozděluje se práce mezi místopředsedy takto:

29. Soudruh Cjurupa předsedá zasedání velké rady lidových komisařů (po dvou hodinách práce zasedání postoupí předsednictví soudruhu Rykovovi). Přítomnost nepředsedajícího místopředsedy je ve velké radě lidových komisařů a v Radě práce a obrany (na plenárním zasedání) povinná.

Soudruh Cjurupa podepisuje pro tisk usnesení velké rady lidových komisařů a telegrafické dispozice vydané jejím jménem a kromě toho dohlíží na komise velké i ma-

lé rady lidových komisařů a na činnost malé rady lidových komisařů. Osobně dohlíží též na činnost úřadovny a sekretariátu velké rady lidových komisařů a současně odpovídá za naprostou jednotu v činnosti tohoto aparátu a aparátu *Rady práce a obrany*, za to, že tu nebude žádná dvojkolejnost a žádná nekoordinovanost.

30. Soudruh Rykov předsedá plenárním zasedáním *Rady práce a obrany*, podepisuje pro tisk její usnesení a její telegrafické dispozice a osobně dohlíží na činnost úřadovny a sekretariátu *Rady práce a obrany* (s výše uvedenou podmínkou, že činnost tohoto aparátu bude plně sladěna s činností aparátu velké rady lidových komisařů).

31. Pokud jde o kontrolu plnění úkolů, o dohled nad snižováním počtu zaměstnanců a nad zlepšováním aparátu a také pokud jde o jednotlivé drobné a běžné otázky, které nevyžadují rozhodnutí velké rady lidových komisařů ani *Rady práce a obrany*, rozdělují se lidové komisariáty mezi oba místopředsedy takto:

soudruhu Cjurupovi podléhají:

- lidový komisariát zemědělství
- lidový komisariát dopravy
- Nejvyšší národohospodářská rada
- lidový komisariát pošt a telegrafů
- lidový komisariát spravedlnosti
- lidový komisariát vnitra
- lidový komisariát pro národnostní záležitosti
- lidový komisariát školství a osvěty

soudruhu Rykovovi podléhají:

- lidový komisariát financí
- lidový komisariát zahraničního obchodu
- komise pro vnitřní obchod
- Ústřední svaz spotřebních družstev
- lidový komisariát práce (a částečně i Celo-

ruská ústřední rada odborů)
lidový komisariát sociální péče
lidový komisariát zásobování
lidový komisariát vojenství
lidový komisariát zahraničních věcí
lidový komisariát zdravotnictví
Ústřední statistický úřad
oblastní hospodářské rady
koncesní výbor
Státní plánovací komise

11. 4. 1922

Předseda rady lidových komisařů
V. Uljanov (Lenin)

*Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sbornik VIII*

Podle rukopisu

Перенести в скорей в 45 стр. (шме) стр.; РСК.; организаци
См. также стр. 21. (С. 2000).

Космановские

О работе замов (заместителей) заместителя СМКА и СМО).

I. Общие и основные задачи замов.

1. Основная работа замов, за которую они специально отвечают и которой должно быть подчинено все остальное, состоит в проверке фактического исполнения декретов, законов и постановлений; в сокращении штатов сов. учреждений, в кадрах на упорядочивании и упрощении делопроизводства в них; в борьбе с бюрократизмом и волокитой.

Все дальнейшее является развитием главной этой основной задачей и является дополнением к нему.

На замов возлагается:

строчку, пропу-
тив

2. — Наблюдение за тем, чтобы ~~были~~ рассматривались совещания вопросов в других учреждениях, как совещания, так и партийные (прежде всего ВКМКА, но и др.) и органы ЦК РКП. — и т. д. без всякого ущерба) происходило не иначе как с ведома и участия замов.

3. — Разгрузка СМКА и СМО в максимальной степени от мелких вопросов, разрешение которых должно производиться ~~самими~~ (и преимущественно) в порядке ведомственного управления, частно (именно в неурочных случаях) непосредственно распоряжением замов.

První strana Leninova rukopisu Usnesení o práci
místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů
a Rady práce a obrany) z 11. dubna 1922

S D Ě L E N Í
J. V. S T A L I N O V I,
L. B. K A M E N Ě V O V I
A L. D. T R O C K Ě M U
S N Á V R H E M T E L E G R A M U
D O J A N O V A

Soudruhu Stalinovi, Kameněvovi a Trockému

Navrhuji poslat tento telegram (a předat redakcím Pravdy a Izvěstij jako směrnicí pro náš tisk):

»Čičerinovi a Sosnovskému

Všechny informace z Janova svědčí o tom, že jsme oběti klamu. Lloyd George brojí proti Francii, čímž zastírá svůj hlavní záměr — donutit nás k placení dluhů vůbec a hlavně bývalým vlastníkům. Je načase začít tento běžný manévř anglických diplomatů systematicky odhalovat, a to jak v našem, tak i v zahraničním komunistickém tisku.«¹⁰¹

Lenin

Nadiktováno telefonicky

19. dubna 1922

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle zápisu sekretářky

(strojopis)

S D Ě L E N Í
J. V. S T A L I N O V I
S N Á V R H E M T E L E G R A M U
G. V. Č I Č E R I N O V I¹⁰²

Soudruhu Stalinovi

Pokud členové politického byra nebudou mít nějaké námítky, pošlete prosím Čičerinovi tento můj telegram.

»Soudruhu Čičerinovi

Nikdy jsem nepochyboval, že Lloyd George jedná pod tlakem anglických žraloků a že Anglie nezůstane bez Francie, ale myslím, že by to ani v nejmenším nemělo ovlivnit naši politiku a že se nesmíme bát ztroskotání konference. Na uznání soukromých dluhů v žádném případě nemůžeme přistoupit. Myslím, že skutečnou situaci znám.

Lenin«

*Nadiktováno telefonicky
21. dubna 1922
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

Простановочные

О работе заимов (заменяющих) в работе заимов СКК и СМО).

I. Общие и основные сведения заимов.

1. Основная работа заимов, за которую они специально отвечают и которой должно быть подчинено все остальное, состоит в проверке фактического исполнения декретов, законов и постановлений; в сокращении штатов сов. учреждений, в надзоре за упорядочением и упрощением делопроизводства в них; в борьбе с бюрократизмом и волокитой.

Все дальнейшее является детализацией этого основного задания или его новыми дополнениями к нему.

На заимов возлагается:

статья пропущена

2. — Наблюдение за тем, чтобы ~~были~~ разрешены спорные вопросы в других учреждениях, как соварках, так и паррикох (кредитном ВКМКА, но-миф и орбитного Цема РКН. — и т. д. без всякого ущерба) происходило не иначе как с ведома и участия заимов.

3. — Разрешка СКК и СМО в максимальной степени от мелких вопросов, разрешение которых должно происходить заимом (и преимущественно) в порядке ведомственного управления, заимом (главно в недер-твике факта и исключитель-но в случаях) непосредственным распоряжением заимов.

První strana Leninova rukopisu Usnesení o práci
místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů
a Rady práce a obrany) z 11. dubna 1922

D O P I S J. V. S T A L I N O V I
P R O Č L E N Y P O L I T I C K É H O
B Y R A Ú V K S R (b)
S N Á V R H E M T E L E G R A M U
G. V. Č I Č E R I N O V I

24. dubna 1922

Soudruhu Stalinovi pro politické byro

Rudzutakův telegram s protestem proti dopisu, který byl poslán Lloyd Georgeovi, podle mého názoru nasvědčuje tomu, že se Čičerin buďto již dopustil, nebo je schopen dopustit se evidentní chyby a porušit směrnici ústředního výboru¹⁰³. Konkrétně jde o to, že nás Čičerin, aniž něčeho praktického dosáhne, může připravit o jediné, velmi výhodné, zásadně důležité vysvětlení nezdaru konference, které nám v budoucnu přinese nesporný prospěch, totiž vysvětlení, že konference ztroskotala pro náš nesouhlas s obnovením soukromého vlastnictví zahraničních kapitalistů.

Proto navrhuji dotázat se ještě dnes telefonicky členů politického byra a poslat mým jménem tento telegram:

»Čičerinovi pro všechny členy delegace

Rudzutakův názor, vyjádřený v jeho telegramu z 22. dubna, považuji za naprosto správný. Pokládám za velmi nebezpečnou chybu každý krok a každou větu, které by nás mohly připravit o jediný výhodný důvod k odchodu z konference, jenž by nám zároveň zajišťoval ve velmi blízké budoucnosti naprosté diplomatické i komerční vítězství, totiž důvod, že kategoricky odmítáme obnovit soukromé vlastnictví zahraničních kapitalistů.

Znovu opakují, že jsme vám poslali naprosto přesné znění našich maximálních ústupků, které nepřekročíme ani o píď. Jakmile se jasně ukáže, že za těchto ústupků není dohoda možná, dáváme vám plnou moc, abyste z konference odešli a ponechali si pro agitaci a pro další diplomatickou ofenzívu dva triunfy:

1. Zásadní význam rusko-německé smlouvy^[121].
2. Naše odlišné stanovisko k obnovení vlastnictví kapitalistů.«

Sdělte mi prosím názor všech nebo alespoň většiny členů politického byra.¹⁰⁴

V sedm hodin večer se spolu s Vámi a pokud možno i s Kameněvem sejdeme na čtvrt hodiny.

Lenin

*Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle strojopisu

USNESENÍ POLITICKÉHO
BYRA ÚV KSR(b) O VYDÁNÍ
SPISŮ G. V. PLECHANOVA

27. DUBNA 1922¹⁰⁵

Soudruhu Kameněvovi se ukládá, aby projednal se soudruhem Terem a zajistil vydání jednosvazkového sborníku Plechanovových revolučních spisů.

*Otištěno poprvé,
podle strojopisu
protokolárního zápisu*

N Á V R H P O L I T I C K É M U B Y R U
Ú V K S R(b)¹⁰⁶

Okamžitě je třeba udělat jenom jedno: zaslat Čičerinovi šifrovaný telegram s žádostí, aby poslal koncept nebo teze manifestu.

Lenin

Napsáno 28. dubna 1922

*Otištěno poprvé,
podle strojopisu*

PŘEDMLUVA K BROŽUŘE
STARÉ ČLÁNKY NA TÉMATA
TÉMĚŘ NOVÁ

PŘEDMLUVA K VYDÁNÍ Z ROKU 1922¹⁰⁷

Tato brožura vychází z iniciativy moskevských komunistů a nikoliv z mé. Původně jsem byl proti tomu, aby se staré vydávalo znovu, protože jsem toto staré považoval za zastaralé.

Když jsem si pročetl text publikace připravené moskevskými soudruhy, přesvědčil jsem se, že staré v tomto případě zastaralo méně, než se dalo očekávat. Toto staré v daném případě z větší části dokonce vůbec nezastaralo, ačkoli od té doby uplynula čtyři léta neobyčejně bouřlivého a rychlého revolučního vývoje.

Situace na jaře 1922 se v hlavních rysech do značné míry podobá situaci na jaře 1918. Tenkrát jsme prožívali »oddech« mezi dvěma válkami: mezi válkou imperialistickou, kterou jsme skončili (přesněji řečeno: téměř skončili) v únoru 1918, a válkou občanskou, která neskončila prvním vítězstvím nad kontrarevolucionáři typu Bogajevského, ale byla teprve připravována Čechoslováky, Kornilovem, Děnikinem a spol.

Dnes Janov znamená opět takový »oddech«, jenomže v nepoměrně větším, celosvětovém měřítku, oddech mezi válkou proti Sovětskému Rusku, kterou světová buržoazie vedla a prohrála, a novou válkou, kterou tato buržoazie připravuje, ale v této chvíli ještě tak docela nepřipravila. (Píšu tyto řádky 28. dubna 1922, kdy poslední zpráva hlásí, že hrozí nezdár konference^[132].)

»Jádrem« veškeré sovětské politiky je dnes stejně jako tenkrát organizace, evidence a kontrola, poznenáhlý, obezřetný, konkrétní přístup k praktickému úkolu, ke

kontrole skutečně vykonané práce, ke studiu našich praktických zkušeností. O tom jsem hovořil^[63] před několika málo týdny na XI. sjezdu KSR^[90]. Sjezd tuto »linii« přijal, což je vidět z jeho rezoluce ke zprávě ústředního výboru^[118] i z jiných rezolucí^[113]. Tuto linii jsem se snažil shrnout v závěrečném projevu^[41] na XI. sjezdu*.

Reedice staré brožury z roku 1918 není dnes zrovna zbytečná, neboť tehdejší spory nám pomáhají, abychom si z nynějších úkolů naší strany leccos ujasnili. Například taková vystoupení soudruhů Preobraženského, Osinského a Larina v diskusi ke zprávě ústředního výboru na XI. sjezdu strany názorně ukázala, že velmi mnozí a velmi význační vedoucí pracovníci strany nezaměřují svou pozornost tam, kam by bylo třeba. »Jádro« úkolů naší politiky je v těchto vystoupeních určeno nesprávně. Doufám, že v brzké době budu moci pohovořit o tom se čtenáři podrobněji. Prozatím se musím omezit na připomínku, že se v novém vydání brožury objasňuje právě to, proč se na první místo kladl tenkrát (*a klade se i dnes*) úkol »učit se pracovat«: správněji rozmísťovat lidi, usilovat o zavedení osobní odpovědnosti každého jednotlivce za přesně vymezenou práci, pozorněji zkoumat a ověřovat praktické zkušenosti z práce a neřonit se za »novými« plány nových institucí nebo nové organizace práce, reorganizace apod.

Na závěr ještě jednu naprosto nutnou připomínku. Vypustil jsem z této brožury svůj závěrečný projev na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů na jaře 1918**. Tento projev je zapsán tak, že není k ničemu. Při této příležitosti musím opakovat, co jsem uvedl už jednou, roku 1919 nebo 1920, v dopisu petrohradským soudruhům^[65], v dopisu, který byl určen pro tisk, ale oni ho bohužel otisknout nedali***: že totiž neodpoví-

* Viz tento svazek, s. 140—146, 167—169. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 289—297. *Red.*

*** Viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 277—279. *Red.*

dám za texty svých projevů, jak jsou obvykle otiskovány v novinách, a proto co nejdůrazněji žádám, aby se tyto projevy nepublikovaly, pokud to není krajně a zvlášť nutné, a v žádném případě ne bez tohoto mého doslovného prohlášení. Nevím, zda se to stává proto, že často mluvím příliš rychle, nebo proto, že často mluvím velmi nesprávně stylisticky, nebo proto, že se běžný zápis projevů dělá u nás narychlo a nanejvýš neuspokojivě, nebo ze všech těchto důvodů a ještě některých dalších dohromady — ale berie to jako fakt, že za zápis svých projevů po stránce textové neodpovídám a žádám, aby nebyly publikovány. Ať za mě odpovídají ti, kdo zápis pořizují. Vždyť pro úsk je tu v případě potřeby spousta brožur a článků, za jejichž text bezpodmínečně a plně odpovídám.

28. 4. 1922

N. Lenin

*Otištěno roku 1922 v brožuře
N. Lenin (V. I. Uljanov),
Staryje stat'ji na blizkije
k novym temy, Moskva, Gosizdat*

Podle rukopisu

TELEGRAM
G. V. ČIČERINOV I¹⁰⁸

Nová konference za takové tři měsíce by byla pro nás ta nejvýhodnější věc. V závěru janovské konference nepřijímejte v žádném případě ani náznak finančních závazků, neuznávejte ani částečně žádné dluhy a vůbec se nebojte nezdaru. Odchylný názor soudruha Krasina svědčí o naprosté nesprávnosti a nepřípustnosti jeho linie. Nezávisle na průběhu a výsledku finančních jednání znovu důrazně navrhněte vyhlášení vzájemného závazku ve prospěch zachování míru a podpořte tento návrh třeba i v takové neuspokojivé formě, jakou navrhuje Lloyd George.

Napsáno 30. dubna 1922

*Otištěno poprvé,
podle strojopisu*

SDĚLENÍ

POLITICKÉMU BYRU ÚVKS R(b) S NÁVRHEM TELEGRAMU G. V. ČIČERINOVÍ¹⁰⁹

Protože se u Čičerina a *Litvinova* (o Krasinovi už nemluvě) projevilo neslýchaně hanebné a *nebezpečné* kolísání, navrhuji *dát jim co proto*.

Můj návrh:

»Je nám velmi líto, že Čičerin a částečně i Litvinov to dopracovali až ke Krasinovým *nesmyslům*. Vzhledem k takovému kolísání nařizujeme delegaci, aby bezpodmínečně, a to co nejdříve, odešla z konference. Přitom ať odchod jasně a jednoznačně motivuje nesouhlasem s obnovením soukromého vlastnictví a prohlásí, že jsme přistoupili na dílčí ústupky jenom za předpokladu, že nám bude poskytnuta velmi výhodná a okamžitá půjčka, a s výhradou, že bezpodmínečně trváme na smlouvě mezi oběma vlastnickými systémy na základě rovnosti. (V případě dalšího sebemenšího kolísání to budeme v Ústředním výkonném výboru veřejně dementovat a kolísavce odvoláme z funkce.) Litvinovův otevřený telegram jasně ukazuje, že nás chtějí napálit.«

Lenin. 2. 5.

Se Stalinovým návrhem, abychom pohružku dementi vypustili, *nesouhlasím. Lenin.*

Soudruhu Staline!

Navrhuji ještě tento dodatek k telegramu do Janova:

Na 12. května je svoláno zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru. Alespoň tři členové delegace musí být v té době i se všemi materiály v Moskvě. Čičerin ať zůstane v Německu a doléčí se.¹¹⁰

Lenin 2. 5.

Napsáno 2. května 1922

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

K DESÁTÉMU VÝROČÍ PRAVDY

Uplynulo deset let od založení legální Pravdy, legálního — podle *carských* zákonů — bolševického deníku.¹¹¹ A tomuto desetiletí předchází přibližně ještě jedno desetiletí — devět let (1903—1912) od vzniku bolševismu, a vezmeme-li to od založení staré Jiskry¹¹² (1900), svým zaměřením už zcela »bolševické«, je to třináct let (1900—1912).

Desáté výročí bolševického deníku, vycházejícího v Rusku . . . Uplynulo teprve deset let! Ale pokud jde o náplň boje a hnutí za tu dobu, prožili jsme sto let. Tempo společenského vývoje za posledních pět let je přímo nadpřirozené, použijeme-li starých měřítek, měřítek evropských šosáků toho druhu, jako jsou hrdinové Druhé a Dvaapůlté internacionály — těchto civilizovaných šosáků, kteří si zvykli pokládat za »přirozené«, že stamilióny lidí (více než jedna miliarda, mám-li být přesný) v koloniích, v polozávislých a zcela chudých zemích byly ochotny trpět, aby se s nimi zacházelo jako s Indy nebo s Čínany, nechat se neslýchaně vykořisťovat a přímo olupovat, snášet hlad, násilí i výsměch, a to všechno proto, aby »civilizovaní« lidé mohli »svobodně«, »demokraticky«, »parlamentárně« rozhodovat o tom, zda se má kořist rozdělit pokojně, nebo zda se má kvůli rozdělení imperialistické kořisti — včera mezi Německo a Anglii, zítra mezi Japonsko a Ameriku (za větší či menší účasti Francie a Anglie) — pobít pár desítek miliónů lidí.

Hlavní příčinou, proč se světový vývoj tak nesmírně zrychlil, je to, že jsou do něho vtahovány další a další sta-

milióny lidí. Stará buržoazní a imperialistická Evropa, která si zvykla pokládat se za pupek světa, začala zahnívat a při prvním imperialistickém masakru praskla jako podebraný vřed. I kdyby Spenglerové^[162] a všichni vzdělání šosáci, kteří se jím dovedou nadchnout (nebo mu alespoň věnovat pozornost), spustili nad tím sebevětší nářek, neznamená tento úpadek staré Evropy nic jiného než pouhou epizodu v dějinách zániku světové buržoazie, která se přecpala z imperialistického loupežení a z utlačování většiny obyvatelstva světa.

Tato většina teď procitla a dala se do pohybu, který nemohou zastavit ani ty nejsilnější a »nejmocnější« možnosti. Jakkpak by mohly! Nynější »vítězové« v prvním imperialistickém masakru nejsou s to porazit ani malé, maličké Irsko, nejsou s to se vymotat ani ze spleti finančních a měnových problémů, která vznikla mezi nimi samými. Přitom v Indii a v Číně to vře. Je to přes 700 miliónů lidí. Připočteme-li k tomu okolní a jim zcela podobné asijské země, je to větší polovina obyvatelstva světa. Schyluje se tam, nezadržitelně a stále rychleji se tam schyluje k roku 1905 — s tím podstatným a obrovským rozdílem, že roku 1905 mohla revoluce v Rusku proběhnout (alespoň zpočátku) ještě izolovaně, tj. nestrhnout hned do revoluce jiné země. Ale narůstající revoluce v Indii a v Číně jsou už dnes strhávány a byly strženy do revolučního boje, do revolučního hnutí, do mezinárodní revoluce.

Desáté výročí legálního bolševického deníku Pravda nám názorně ukazuje jeden z mezníků velkého zrychlení jedné z největších světových revolucí. Zdálo se, že carismus porazil v letech 1906—1907 revoluci na hlavu. Bolševická strana dokázala za několik málo let vniknout — *v jiné formě, jinak* — do nepřítelovy pevnosti a začít den co den »legálně« rozbíjet proklaté carské a statkářské samoděržaví zevnitř. Uplynulo ještě několik málo let a bolševismem organizovaná proletářská revoluce zvítězila.

Když se v roce 1900 zakládala stará Jiskra, podílela se na tom zhruba jedna desítka revolucionářů. Když vznikala bolševismus, podílely se na jeho vzniku na ilegálních sjezdech v Bruselu a Londýně roku 1903 asi čtyři desítky revolucionářů.¹¹³

Legální bolševická Pravda měla v době svého vzniku, v letech 1912—1913, za sebou desítky a stovky tisíc dělníků, kteří sbíráním kopějky ke kopějce přemohli útlak carismu i konkurenci maloburžoazních zrádců socialismu — menševiků.

V listopadu 1917 hlasovalo ve volbách do Ústavodárného shromáždění pro bolševiky 9 z 36 miliónů voličů. Ale ve skutečnosti — ne při hlasování, nýbrž v boji — byla pro bolševiky koncem října a v listopadu 1917 *většina* proletariátu a uvědomělého rolnictva, reprezentovaná většinou delegátů II. celoruského sjezdu sovětu, reprezentovaná většinou nejaktivnější a nejuvědomělejší části pracujícího lidu — tehdejší dvanáctimiliónové armády.

To je malá číselná ilustrace toho, jak se za posledních dvacet let »zrychlilo« světové revoluční hnutí. Je to velmi malý, velmi neúplný obrázek, na němž je jen několika málo tahy načrtnuta historie všehovšudy stopadesátimiliónového národa, zatímco v průběhu těchto dvaceti let začala a v nepřemožitelnou sílu vyrostla revoluce v zemích majících až jednu miliardu a více obyvatel (celá Asie, přičemž se nesmí zapomenout ani na Jižní Afriku, která nedávno připomněla své právo být *lidmi*, a ne otroky, a toto připomenutí nebylo vůbec »parlamentární«).

A jestliže nějaká, promiňte mi ten výraz, »spenglerčata« z toho vyvozují (od »přemoudrých« vůdců Druhé a Dvaapůlté internacionály se lze dočkat leccaké hlouposti), že tím se prý evropský a americký proletariát vylučuje z revolučních sil, pak odpovídáme: tito »přemoudří« vůdcové uvažují stále tak, jako by z faktu, že za devět měsíců

od početí se má očekávat narození dítěte, bylo možné určit hodinu i minutu porodu, polohu dítěte při porodu, stav rodičky v době porodu i přesný stupeň bolestí a nebezpečí, které musí přestát dítě i rodička. To jsou »mudrcové«! Ne a ne se dovítit, že z hlediska vývoje mezinárodní revoluce je přechod od chartismu k Hendersonům, hrbícím se před buržoazií, nebo od Varlina k Renaudelovi, nebo od Wilhelma Liebknechta a Bebela k Südekumovi, Scheidemannovi a Noskemu něco, co se podobá »přechodu« automobilu z hladké a rovné silnice stovky verst dlouhé *do* špinavé, páchnoucí kalužiny na těžé silnici, do kalužiny dlouhé několik aršínů.*

Lidé jsou sami tvůrci svých dějin. Jenomže chartisté, Varlinové a Liebknechtové je tvoří svou hlavou a svým srdcem, kdežto vůdcové Druhé a Dvaapůlté internacionály je »tvoří« docela jinými částmi těla: hnojí půdu pro nové chartisty, pro nové Varliny, pro nové Liebknechty.

Klamat sama sebe by bylo pro revolucionáře v této *velmi obtížné* době nesmírně škodlivé. I když se bolševismus *stal* mezinárodní silou, i když se ve *všech* civilizovaných a vyspělých zemích již zrodili noví chartisté, noví Varlinové, noví Liebknechtové, kteří rostou v podobě legálních (jako byla legální naše Pravda za carismu před deseti lety) komunistických stran, přece jenom zůstává mezinárodní buržoazie prozatím stále ještě nepoměrně silnější než její třídní protivník. Tato buržoazie, která udělala všechno, aby ztížila porod, aby zesateronásobila nebezpečí a porodní bolesti proletářské moci v Rusku, je s to ještě odsoudit k bolestem a k smrti milióny a desetimilióny lidí v bělogvardějských a imperialistických válkách atd. Na to nesmíme zapomínat. Této zvláštnosti nynější situace musíme dovedně přizpůsobovat svou taktiku. Mučit, trýznit a zabíjet může buržoazie prozatím svobodně. Ale zastavit nevyhnutelné a — z hlediska světových dějin

* — versta — 1,06 km, aršín — 0,71 m. *Čes. red.*

—celkem nedaleké úplné vítězství revolučního proletariátu nemůže.

2. 5. 1922

Pravda, č. 98, 5. května 1922
Podepsán N. Lenin

Podle textu Pravdy

DOPIS G. J. SOKOLNIKOVVI K FINANČNÍ POLITICE

Kopie soudruhu Cjurupovi, Rykovovi
a Stalinovi (pro politické byro)

Soudruhu Sokolnikove!

Soudruh Cjurupa mi říkal o Vašem návrhu na vnitřní obilní půjčku a přečetl jsem si i jeho text. Tak se mi zdá, že klamete samy sebe. Jak dokážete, že to může prakticky přinést alespoň něco? Neboli já z toho naopak usuzuji, že se tím naše situace zhorší, protože emise bude paralyzována, tj. podníti černý trh k témuž způsobu boje proti nám, kterého tak úspěšně používá. Trh se zřejmě už takřka naučil tak rychle vyhánět ceny nahoru vzápětí za růstem emise, že emise už přestává odčerpávat od obyvatelstva jakékoli reálné hodnoty, a tak se pro nás stává neplodnou hrou a neplodnou sebeútěchou. (Ostatně o tom, jaké reálné hodnoty se emisí odčerpávají, musí existovat přesné údaje. Měl by se alespoň jednou týdně vypracovávat co nejstručnější přehled. Dělá se to?)

Myslím, že je načase zanechat škodlivého sebeutěšování a udělat opravdu revoluční opatření — na jedné straně k všestranně zvýšenému zdanění a na druhé k co nejrychlejšímu a co nejvýraznějšímu snižování počtu zaměstnanců. Přitom se nezastavovat před uzavřením — částečně bez udání lhůty, částečně do podzimu — celé řady velkých odborů v mnoha lidových komisariátech, a dokonce i celých lidových komisariátů.

Psal jsem dnes Dzeržinskému^[42], aby zjistil, zda se doopravdy připravuje zastavení provozu na železničních tratích třetí kategorie.¹¹⁴ Mám velké obavy, že bez takových revolučních opatření zůstane i sjezdová rezoluce

o finanční politice¹¹⁵ na papíře a vůbec zůstaneme pozadu za životem a riskujeme, že se octneme bezmocní tváří v tvář hrozící katastrofě.

Prosím o Vaše vyjádření.¹¹⁶

Lenin

Nadiktováno telefonicky

2. května 1922

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle zápisu sekretářky

(strojopis)

ODPOVĚĎ NA PŘIPOMÍNKY
K PRÁCI MÍSTOPŘEDSEDŮ
(MÍSTOPŘEDSEDŮ RADY
LIDOVÝCH KOMISARŮ)¹¹⁷

Soudruhu Stalinovi s prosbou, aby to dal kolovat
(nerozmnožovat, abychom zbytečně nerozhlašovali
polemiku)

členům politického byra a soudruhu Cjurupovi (ale každý
ať se na tento dokument podepíše, že to přečetl tehdy
a tehdy)

Promiňte, že odpovídám tak pozdě, měl jsem problémy
s vyjmutím kulky.¹¹⁸

Připomínky soudruha Rykova jsou »kritické«, ale ne-
konkrétní, odpověď proto nevyžadují.

Připomínku soudruha Tomského o prémiovém systé-
mu pokládám za nesprávnou. Ztroskotání odborářského
prémiového systému, který se podle slov soudruha Tom-
ského zvrhl v »odírání státu«, nás musí přimět, abychom
usilovněji studovali a zlepšovali metody uplatňování pré-
miového systému, ale rozhodně ne, abychom od něho
upouštěli.

Připomínky soudruha Trockého jsou částečně také ne-
konkrétní (například »obavy« v bodě 4) a nevyžadují od-
pověď; částečně oživují naše staré neshody se soudruhem
Trockým, které se už mnohokrát projevíly v politickém
byru. Na ty stručně odpovím v poznámce ke dvěma hlav-
ním bodům: a) dělnicko-rolnická inspekce a b) Státní plá-
novací komise.

a) Pokud jde o dělnicko-rolnickou inspekci, nemá sou-
druh Trockij zásadně pravdu. Uvážíme-li, jaká hrozná
»resortnost« vládne i mezi nejlepšími komunisty, jakou
nízkou úroveň mají zaměstnanci, jaké intrikánství bují

v jednotlivých resortech (horší než v dělnicko-rolnické inspekci), nemůžeme se teď bez dělnicko-rolnické inspekce obejít. Můžeme a musíme soustavně a důkladně pracovat na tom, abychom z ní učinili aparát, který by kontroloval a zlepšoval práci celého státního aparátu. Žádný jiný praktický prostředek, jak kontrolovat a zlepšovat práci a jak učit pracovat, neexistuje. Máme-li dnes v aparátu dělnicko-rolnické inspekce na 12 000 pracovníků, špatných a špatně placených, pak je třeba tento aparát zredukovat a zlepšit; například ponechat šestinu stavu a polovinu dosavadního mzdového fondu, tj. zvýšit platy trojnásobně; vybrat zprvu desítky, potom stovky nejlepších, opravdu poctivých a schopných pracovníků, které máme i dnes, ale nejsou podchyceni, vybráni, seskupeni a zorganizováni. To můžeme a musíme udělat. Jinak se proti resortnosti a byrokratismu bojovat nedá. Jinak nelze učit politicky neorganizované dělníky a rolníky spravovat stát, a od tohoto úkolu nelze v dané situaci ani zásadně, ani prakticky ustoupit.

b) Pokud jde o Státní plánovací komisi, tady soudruh Trockij nejenže nemá zásadně pravdu, ale je i překvapivě neinformován o tom, co hodnotí. Státní plánovací komise nejenže netrpí akademičností, ale právě naopak, trpí tím, že je přetížena přespříliš drobnými, každodenními »malichernostmi«. Soudruh Kržižanovskij je člověk povolný a příliš se nechává obměkčit prosbami o okamžitou »pomoc«. Doufám, že Pjatakov jako nový místopředseda Státní plánovací komise bude »přísnější« a pomůže zbavit Státní plánovací komisi jejího nedostatku, který je úplným opakem »akademičnosti«.

Protože dobře znám skutečné nedostatky Státní plánovací komise, dotázal jsem se soudruha Kržižanovského, zda jeho práce netrpí »odtržeností« a jaké má k tomu přesné údaje, abych mohl členům politického byra dát pro informaci faktický, objektivní materiál, a ne výplody fantazie. Soudruh Kržižanovskij mi poslal seznam pro-

blémů, které předsednictvo Státní plánovací komise řešilo v průběhu dvou měsíců — v únoru a březnu 1922. Výsledek: aa) 17 procent problémů souvisejících s plánem; bb) 37 procent závažných hospodářských problémů; cc) 46 procent »malicherností«. Tento materiál mohu poslat kterémukoli členu politického byra k nahlédnutí.

Druhý přípis soudruha Trockého z 23. 4. 1922, adresovaný místopředsedům, s kopií poslanou sekretariátu politického byra (jak se zdá, na kopii pro mě se náhodou zapomnělo), obsahuje za prvé neobyčejně rozčilenou, avšak hluboce nesprávnou »kritiku« usnesení politického byra o vytvoření finanční trojky (Sokolnikov a oba místopředsedové) jako brzdy mezi malou a velkou radou lidových komisařů. Zaslání takové kritiky místopředsedům neodpovídá žádné, ani plánovité, ani alespoň trochu organizované práci ve službách státu.

Za druhé, tento přípis obsahuje táž — od základu nesprávná a naprosto odporující pravdě — obvinění Státní plánovací komise z akademičnosti, obvinění, která vedla soudruha Trockého k tomuto přímo neuvěřitelnému, neinformovaností čišícímu prohlášení: »Není-li stanoven rozsah emise,« píše soudruh Trockij, »a nejsou-li peněžní prostředky rozděleny mezi jednotlivé resorty, neexistuje a ani nemůže teď existovat žádný hospodářský plán. Avšak *pokud to mohu posoudit, nezaujímá* Státní plánovací komise k těmto základním otázkám *žádné stanovisko.*«

Podtržená slova mi jenom vnucují otázku, jak někdo může »posuzovat«, aniž se předtím informoval? Informovat se může snadno každý člen ústředního výboru a každý člen *Rady práce a obrany*. Informovat se by znamenalo dovědět se, že ve Státní plánovací komisi je sekce pro finanční hospodářství, která se zabývá právě těmito otázkami. Jistě, že tato práce má nedostatky, ale ty by se neměly hledat v akademičnosti, nýbrž právě v něčem opačném.

Napsáno 5. května 1922

Podle rukopisu

V neúplném znění poprvé otištěno roku

1928 v publikaci Leninskij sbornik VIII

V plném znění poprvé otištěno roku 1950

Sočiněnija V. I. Lenina, sv. 33, 4. vydání

N Á V R H T E L E G R A M U
G. V. Č I Č E R I N O V I

V souvislosti s novým memorandem dohodových států¹¹⁹ rozhodně z konference odejděte, a to co nejdříve, neboť ústupek vlastníkům neuděláme a vhodnější okamžik se nenaskytne. Oddalování nás oslabuje. Teď, když máme v rukou smlouvu s Německem, nevzdáme se dlouhodobého pokusu vycházet jen z ní. Začněte velmi opatrně flirtovat s Itálií, ale separátně.

Napsáno 5. nebo 6. května 1922

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

TELEGRAM

M. M. LITVINOV OVI¹²⁰

Zdá se nám, že celková nepřijatelnost posledního memoranda mocností^[85] je vhodnou záminkou k odchodu. Ale pokud s tím nesouhlasíte, necháme na vašem uvážení, abyste pro odchod, který považujeme již za jistý, zvolili nejvhodnější okamžik.

Napsáno 8. května 1922

*Otištěno poprvé,
podle strojopisu*

TELEGRAM
G. V. ČIČERINOV I¹²¹

Když uvážíme, jaký význam má rusko-německá smlouva^[121], jak ji Německo přijalo, jaký vliv má na Itálii a jak se mocnosti rvou o koncese na ropu, dospíváme k závěru, že nejsprávnější by teď pro nás bylo vycházet ve veškeré naší zahraniční politice po určitou dobu, přinejmenším několik měsíců, jen a jen z rusko-německé smlouvy a prohlásit ji za jediný vzor, od kterého ustoupíme jenom tehdy, jestliže nám to přinese velké výhody. Snažte se to formulovat jako důvod k odchodu. Chceme spolu s ratifikací rusko-německé smlouvy zahrnout takové prohlášení do deklarace Celoruského ústředního výkonného výboru. Urychleně sdělte telegraficky svůj názor.

Napsáno 9. května 1922

*Otištěno poprvé,
podle strojopisu*

NÁVRH USNESENÍ
POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b)
O PŘEDLOŽENÍ
SOUHRNNÝCH ÚDAJŮ
O NATURÁLNÍ DANI
ÚSTŘEDNÍMU VÝBORU

Ukládá se

1. lidovému komisariátu zásobování
2. lidovému komisariátu zemědělství
3. Ústřednímu statistickému úřadu
4. Státní plánovací komisi
zemědělské sekci

předložit ústřednímu výboru do čtyř dnů a nanejvýš na 1 stránku souhrnné údaje o naturální dani, z nichž by jasně, jednoznačně vyplývalo, kolik bylo v roce 1921/22 vybráno na naturální dani a kolik se podle odhadu tisku vybere v roce 1922/23.¹²²

Napsáno 11. května 1922

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

T E L E G R A M
G. V. Č I Č E R I N O V I¹²³

Pokud jsme správně pochopili komentáře v tisku k situaci, jež vznikla naší odpovědí, je Lloyd George ochoten oddělit okamžitou politickou dohodu o míru od dohod finančních a hospodářských, které se předávají stálé komisi.¹²⁴ To by bylo nejschůdnější východisko a nesporné vítězství, a proto doporučujeme: 1. i nadále projevovat naprostou neústupnost v oblasti hospodářské a souhlasit se stálou komisí, 2. všemožně podporovat Lloyda George v jeho snaze o politickou dohodu (garanční smlouva), 3. všemožně usilovat o separátní dohody s jednotlivými zeměmi, 4. všestranně využít toho, že Lloyd George nadhodil otázku východních hranic Polska a Rumunska, a poukázat na to, že tyto hranice jsou překážkou pro nastolení míru, ale udělat to opatrně, aby to nezavdalo příčinu ke stížnostem, že ustupujeme od řížské smlouvy¹²⁵. Ještě jednou Vás prosím o urychlené sdělení hlavních tezí pro rezoluci Celoruského ústředního výkonného výboru ke zprávě Ioffeho, zejména v souvislosti s rapallskou smlouvou — viz náš telegram č. 3535/s*.

Napsáno 14. května 1922

*Otištěno poprvé,
podle strojopisu*

* Viz tento svazek, s. 220. *Red.*

SDĚLENÍ J. V. STALINOVÍ
S NÁVRHEM USNESENÍ
POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b)
O MONOPOLU
ZAHRANIČNÍHO OBCHODU¹²⁶

Soudruhu Staline! Vzhledem k uvedenému navrhuji, abyste *osobně projednal* s členy politického byra tuto směrnicí: »Ústřední výbor potvrzuje monopol zahraničního obchodu a usnází se zastavit všude práce a přípravy ke sloučení Nejvyšší národohospodářské rady s lidovým komisariátem zahraničního obchodu. Dát podepsat všem lidovým komisařům jako tajné« a originál vrátit Stalinovi, kopie nedělat.

15. 5.

Lenin

*Napsáno 15. května 1922
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

DOPLŇKY K NÁVRHU
UVOZOVACÍHO ZÁKONA
K TRESTNÍMU ZÁKONÍKU
RSFSR A DOPISY
D. I. KURSKÉM U¹²⁷

1

Návrh

UVOZOVACÍ ZÁKON K TRESTNÍMU
ZÁKONÍKU RSFSR

5. Dokud nebudou vytvořeny podmínky, které by chránily sovětskou moc před kontrarevolučními úklady, poskytuje se revolučním tribunálům právo uplatňovat jako nejvyšší míru trestu trest smrti zastřelením za zločiny podle článků 58, 59, 60, 61, 62, 63 + 64 . . . Trestního × zákoníku).

- ×) Doplnit i články 64, 65, 66, 67, 68 a 69.
- × ×) Doplnit: právo změnit trest smrti zastřelením na vypovězení za hranice podle rozhodnutí předsednictva Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů (na určitou dobu nebo natrvalo).
- × × ×) Doplnit: trest smrti zastřelením za nedovolený návrat ze zahraničí.

Soudruhu Kurskij!

Podle mého názoru je třeba použití trestu smrti zastřelením (s možností změnit jej na vypovězení za hranice) rozšířit. Viz čl. 1 *dole*, na všechny druhy činnosti menševiků, *eserů apod.*;

najít takovou formulaci, která by uváděla tyto činy **do spojitosti s mezinárodní buržoazií** a jejím bojem proti

nám (podplácením tisku a agentů, přípravou války apod.).

Vraťte mi to prosím rychle zpátky i se svým vyjádřením.

15. 5.

Lenin

*Napsáno 15. května 1922
V neúplném znění poprvé
otištěno roku 1937 v časopisu
Bolševik, č. 2*

*V plném znění otištěno
poprvé, podle rukopisu*

2

17. 5. 1922

Soudruhu Kurskij! Jako doplněk k naší rozmluvě Vám posílám koncept dodatečného článku trestního zákoníku. Je to hrubý náčrt, který je samozřejmě třeba po všech stránkách upravit a propracovat. Doufám, že hlavní myšlenka je i přes všechny nedostatky konceptu jasná: otevřeně formulovat zásadní a politicky (a nejen úzce právnicky) správnou tezi, která by motivovala *podstatu* a *oprávněnost* teroru, jeho nutnost a jeho meze.

Soud nesmí vyloučit teror; slibovat, to by znamenalo klamat sama sebe nebo vůbec klamat, ale je třeba jej zdůvodnit a uzákonit principiálně, jasně, bez falše a bez příkras. Formulovat to co nejšířeji, neboť jedině revoluční právní vědomí a revoluční svědomí určí, za jakých podmínek ho bude použito — ve větší či menší míře — v praxi.

S komunistickým pozdravem

Lenin

Varianta 1:

Propaganda nebo agitace, účast v organizaci nebo pomoc organizacím, napomáhající (propaganda a agitace) té části mezinárodní buržoazie, která neuznává rovnoprávnost komunistického systému vlastnictví, přicházejícího vystřídat kapitalismus, a snaží se o jeho násilné svržení intervencí, blokadou, špionáží nebo financováním tisku apod., se trestá nejvyšším trestem, přičemž se tento trest v případě polehčujících okolností nahrazuje odnětím svobody nebo vypořádáním za hranice.

Varianta 2:

#

a) Propaganda nebo agitace, objektivně napomáhající té části mezinárodní buržoazie, která atd. až do konce.

b) Těmž trestu podléhají osoby, které se provinily účastí v organizacích nebo poskytováním pomoci organizacím nebo osobám vyvíjejícím činnost výše uvedeného charakteru (jejichž činnost má výše uvedený charakter).

varianta 2b napomáhající nebo schopné napomáhat
--

*Poprvé otištěno roku 1924
v knize V Vserossijskij sjezd
dějatělej sovětskoj justicii.
10—15 marta 1924 goda. Tezi-
sy. Stenografičeskij otčet.
Rezoljucii, Moskva, Jurizdat*

Podle rukopisu

NÁVRH USNESENÍ CÚVV
KE ZPRÁVĚ DELEGACE
NA JANOVSKÉ KONFERENCI

Sestavit návrh rezoluce Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů ke zprávě Ioffeho asi takto:

1. Delegace Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů řádně splnila svůj úkol tím, že hájila naprostou svrchovanost RSFSR, čelila pokusům o zotročení a o obnovení soukromého vlastnictví a uzavřela smlouvu s Německem.^[121]

2. Mezinárodně politická a hospodářská situace se vyznačuje těmito rysy:

— politicky: není mír, hrozí nové imperialistické války [Irsko; Indie; Čína aj.; zostřují se vztahy mezi Anglií a Francií, Japonskem a Spojenými státy *atd. apod.* ((podrobněji))]

3. — hospodářsky: »vítězné« země, světovládne a zbohatlé z války (= loupeže), nemohou za tři a půl roku od skončení války obnovit ani dřívější kapitalistické vztahy [měnový chaos; nesplnění a nesplnitelnost versailleské smlouvy; neplacení dluhů Spojeným státům *atd. apod.* — (podrobněji)].

4. Proto bod 1 canneských rezolucí^[114], uznávající rovnoprávnost obou systémů vlastnictví (kapitalistického neboli soukromého vlastnictví a komunistického, uznávaného *prozatím* jenom v RSFSR), je tak nucen přiznat, i když nepřím, krach, bankrot prvního systému vlastnictví a nevyhnutelnost *dohody* obou systémů jako rovného s rovným.

5. Ostatní body canneských podmínek, jakož i memoranda^[85] a jiné dokumenty mocností v Janově tomu odporují a tím se odsuzují, že zůstanou mrtvou literou.

6. Skutečná rovnoprávnost obou vlastnických systémů, *alespoň jako dočasný stav, dokud celý svět nepřejde od soukromého vlastnictví a jím vyvolávaného hospodářského chaosu a válek k vyššímu systému vlastnictví, je uznávána pouze v rapallské smlouvě. Proto Celoruský ústřední výkonný výbor sovětu*

vítá rapallskou smlouvu jako jedině správné východisko z nesnází, chaosu a válečného nebezpečí (dokud zůstávají oba vlastnické systémy, a tedy i tak zastaralé vlastnictví, jako je vlastnictví kapitalistické);

uznává jako normální pro vztahy RSFSR ke kapitalistickým státům *pouze* smlouvy tohoto typu;

— ukládá radě lidových komisařů a lidovému komisariátu zahraničních věcí provádět politiku v tomto duchu;

— ukládá předsednictvu Celoruského ústředního výkonného výboru sovětu, aby to stvrdilo dohodou se všemi republikami, které tvoří v RSFSR federaci;

— příkazuje lidovému komisariátu zahraničních věcí a radě lidových komisařů, aby se výjimky, tj. odchylky od smluv rapallského typu, připouštěly jen v mimořádných případech, kdy to pracujícím masám RSFSR přinese zvlášť velké výhody apod.¹²⁸

Napsáno 15. nebo 16. května 1922

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1950

Sočiněnja V. I. Lenina,

sv. 33, 4. vydání

D O P I S Y J. V. S T A L I N O V I
P R O Č L E N Y P O L I T I C K É H O
B Y R A Ú V K S R (b)
O R O Z V O J I R A D I O T E C H N I K Y¹²⁹

1

Soudruhu Stalinovi s prosbou dát kolovat
všem členům politického byra

Soudruhu Staline,

přikládám dvě zprávy: první od profesora Osadčiho, odborníka v elektrotechnice, o bezdrátové telegrafii a telefonii; druhou od Bonče-Brujeviče (není to příbuzný známých bratří Bončů-Brujevičů, z nichž jeden byl vedoucím úřadovny rady lidových komisařů a druhý významným carským generálem). Tento Bonč-Brujevič, jehož zprávu přikládám, je vynikajícím pracovníkem a vynálezcem v oboru radiotechniky, jedním z čelných pracovníků Nižněvgorodské radiotechnické laboratoře.

Z těchto zpráv je vidět, že naše technika je plně s to vysílat rádiem bezdrátově živou lidskou řeč na dosti velkou vzdálenost; je také plně s to dát do provozu mnoho set přijímačů, které by mohly přenášet projevy, referáty a přednášky pořádané v Moskvě do stovek míst v republice, vzdálených od Moskvy stovky a za určitých předpokladů i tisíce verst.

Myslím, že uskutečnit tento plán je pro nás naprosto nutné jak z hlediska propagandy a agitace, zejména pro ty masy obyvatelstva, které neumějí číst a psát, tak pro vysílání přednášek. V situaci, kdy nám většina buržoazních profesorů, kterým umožňujeme přednášet společenské vědy, vůbec nevyhovuje, nebo nám dokonce škodí, nemáme jiné východisko než dosáhnout toho, aby těch několik na-

šich komunistických profesorů, kteří jsou schopni přednášet společenské vědy, pořádalo na toto téma přednášky pro stovky míst ve všech koutech federace.

Proto si myslím, že bychom v žádném případě neměli litovat prostředků k dokonalému zorganizování bezdrátové telefonie a k zahájení výroby reproduktorů, které by tomuto účelu plně vyhovovaly.

Navrhuji vydat usnesení, že se ze zlatého fondu mimo rozpočet jako mimořádný výdaj uvolňuje asi 100 000 ve zlatě k zajištění práce Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoře, aby tato laboratoř co nejrychleji dokončila započaté práce spojené s výrobou zcela vyhovujících reproduktorů a mnoha set přijímačů pro celou republiku, které by byly schopny reprodukovat pro široké masy projevy, referáty a přednášky konané v Moskvě nebo jiném centru.

Uložit Radě práce a obrany, aby zavedla zvláštní dohled nad hospodařením s tímto fondem, a bude-li to účelné, třeba i stanovila prémie z tohoto fondu za zvlášť rychlý a úspěšný průběh práce.

Dodávám, že dnešní Izvěstija přinášejí zprávu o anglickém vynálezu v oboru bezdrátové telegrafie^[146], jímž lze předávat radiotelegramy tajně. Kdyby se nám podařilo tento vynález koupit, nabyla by bezdrátová telefonie a telegrafie ještě většího významu pro vojenství.

Lenin

*Nadiktováno telefonicky
19. května 1922
Poprvé otištěno 21. ledna
1949 v Pravdě, č. 21*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis),
porovnaného s textem Pravdy*

Soudruhu Stalinovi

Pokud jde o dnešní přípis Bonče-Brujeviče, myslím, že financovat radiotechnickou laboratoř ze zlatého pokladu nemůžeme, nebude-li pověřena zvláštními úkoly.

Proto navrhuji uložit Radě práce a obrany, aby přesně zjistila, jaké náklady jsou nutné k tomu, aby radiotechnická laboratoř maximálně urychlila zdokonalení a výrobu reproduktorů a přijímačů. Jedině na to bychom podle mého názoru měli mimořádně uvolnit určitou částku ve zlatě.

Lenin

Nadiktováno telefonicky

19. května 1922

Poprvé otištěno roku 1945

v publikaci Leninskij sbornik XXXV

Podle zápisu sekretářky

(strojopis)

O »DVOJÍ« PODŘÍZENOSTI A ZÁKONNOSTI¹³⁰

Soudruhu Stalinovi pro politické byro

Otázka prokuratury vyvolala v komisi ústředního výboru, která byla ustavena k řízení zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru, spory. Jestliže na základě těchto sporů není nutné automaticky přenést celou záležitost do politického byra, pak já za svou osobu považuji tuto záležitost za natolik důležitou, že navrhuji postoupit ji k rozhodnutí politickému byru.

Podstata sporů tkví v tomto: Většina komise zvolené Celoruským ústředním výkonným výborem se v otázce prokuratury vyslovila proti tomu, aby místní představitelé prokuratury byli jmenováni pouze ústředím a podřízeni jedině ústředí. Většina požaduje takzvanou »dvojí« podřízenost, která platí obecně pro všechny místní pracovníky, tj. aby byli podřízeni jednak ústředí reprezentovanému příslušným lidovým komisariátem, jednak výkonnému výboru místního guberniálního sovětu.

Táž většina komise CÚVV zamítla, aby místní představitelé prokuratury měli právo podávat protest z hlediska zachování zákonnosti proti jakémukoli rozhodnutí místních výkonných výborů guberniálních sovětů a místních úřadů vůbec.

Těžko si dovedu představit, jakým argumentem lze hájit tak vyloženě nesprávné rozhodnutí většiny komise CÚVV. Slyšel jsem jenom takové argumenty, že obhajoba »dvojí« podřízenosti je v tomto případě oprávněným bojem proti byrokratickému centralismu, bojem za nutnou samostatnost místních orgánů a proti povýšeneckému postoji ústředí k pracovníkům výkonných výborů gu-

berniálních sovětů. Cožpak je povýšenectvím názor, že zákonnost nemůže být ani kalužská, ani kazaňská, ale že musí být jenom jedna, celoruská zákonnost, a dokonce jedna pro celou federaci sovětských republik? Základní chyba názoru, který ovládl většinu komise CÚVV, je v tom, že zásada »dvojí« podřízenosti je uplatňována nespřímně. »Dvojí« podřízenost je nutná tam, kde je třeba brát v úvahu skutečně existující, nezbytnou odlišnost. Zemědělství v Kalužské gubernii není stejné jako v Kazaňské gubernii. Totéž platí o veškerém průmyslu. Totéž platí i o veškeré administrativní práci čili řízení. Nebrat ve všech těchto otázkách v úvahu místní odlišnosti by znamenalo upadat do byrokratického centralismu apod., znamenalo by to zabraňovat místním pracovníkům, aby přihlíželi k místním odlišnostem, což tvoří základ rozumné práce. Ovšem zákonost musí být jenom jedna. Hlavním zlem veškerého našeho života a celé naší kulturní zaostalosti je shovívavý postoj k prapůvodnímu ruskému názoru a zvyku polovičnických barbarů, kteří chtějí zachovat zákonost kalužskou na rozdíl od zákonosti kazaňské. Nesmíme zapomínat, že prokuratura na rozdíl od kteréhokoli správního orgánu nemá žádnou správní moc a nemá ani v jediné otázce týkající se správy rozhodující hlas. Prokurátor má právo a povinnost dělat pouze jedno: dohlížet, aby se zákonost chápala v celé republice opravdu jednotně, bez ohledu na jakékoli místní odlišnosti a na jakékoli místní vlivy. Prokurátor má jediné právo a povinnost — postoupit věc k rozhodnutí soudu. A jaké jsou to soudy? Soudy jsou u nás místní. Soudce volí místní sověty. Proto orgán, kterému prokurátor postupuje řešení případu porušení zákona, je orgánem místním, který je povinen za prvé absolutně dbát jednotných, pro celou federaci platných zákonů a za druhé je povinen při stanovení výše trestu brát v úvahu všechny místní okolnosti, přičemž má právo prohlásit, že ačkoli zákon byl v tom a tom případě nesporně porušen, přece jen soud považuje

je vzhledem k těm a těm okolnostem, které jsou místním lidem dobře známy a které před místním soudem vyšly najevo, za nutné trest těm a těm osobám zmírnit, nebo ty a ty osoby dokonce žaloby zprostit. Nebudeme-li tuto nejelementárnější podmínku pro zavedení jednotné zákonitosti v celé federaci uplatňovat stůj co stůj, nemůže být o nějaké právní ochraně nebo o nějakém dosažení kulturní úrovně ani řeči.

Právě tak je zásadně nesprávné tvrdit, že prokurátor nemá mít právo podávat protest proti rozhodnutím výkonných výborů guberniálních sovětů a jiných místních orgánů moci; z hlediska zachovávání zákonnosti je prý má posuzovat dělnicko-rolnická inspekce.

Dělnicko-rolnická inspekce posuzuje nejen z hlediska zachovávání zákonnosti, ale i z hlediska účelnosti. Prokurátor je odpovědný za to, že se ani jedno rozhodnutí ani jednoho místního orgánu nebude rozcházet se zákonem, a jedině z tohoto hlediska je prokurátor povinen podávat protest proti jakémukoli nezákonnému rozhodnutí, aniž má právo pozastavovat jeho výkon; má za povinnost jenom učinit opatření, aby zákonnost byla chápána naprosto stejně v celé republice. Proto rozhodnutí většiny komise CÚVV je nejen v zásadě nanejvýš nesprávné, nejen naprosto chybně uplatňuje zásadu »dvojí« podřízenosti, ale podrývá i veškerou snahu o zavedení zákonnosti a minimální kulturnosti.

Dále se musí při řešení této otázky brát v úvahu význam místních vlivů. Není pochyb o tom, že kolem nás je spousta případů nezákonnosti a že místní vlivy jsou jedním z největších, ne-li největším nepřítelem zavedení zákonnosti a kulturnosti. Sotva je pro někoho tajemstvím, že při čistce ve straně většina místních prověřkových komisí zjistila jako převládající fakt, že se při provádění čistky vyřizovaly v organizacích osobní a místní účty. Je to fakt nesporný a nadmíru závažný. Sotva se někdo odváží popírat, že by naše strana snáz našla tucet než něko-

lik set spolehlivých komunistů s dostatečným právnickým vzděláním, schopných čelit všemožným čistě místním vlivům. A právě o to jde, když se mluví o »dvojí« podřízenosti prokuratury a o nutnosti podřídit ji pouze samotnému ústředí. V ústředí ovšem musíme najít asi tucet lidí, kteří budou vykonávat ústřední prokurátorskou moc, totiž funkci generálního prokurátora, Nejvyššího soudu a kolegia lidového komisariátu spravedlnosti (ponechávám stranou otázku, zda generální prokurátor bude vyba-ven nedílnou pravomocí, nebo se o ni bude dělit s Nejvyšším soudem a kolegiem lidového komisariátu spravedlnosti, neboť to je otázka zcela podružná a může být řešena tak či onak, podle toho, zda strana svěří rozsáhlou pravomoc jedné osobě, nebo zda tuto moc rozdělí mezi uvedené tři instance). Tento tucet lidí v ústředí bude pracovat pod přímým dohledem a v bezprostředním kontaktu s třemi stranickými institucemi, které poskytují maximální záruku proti místním a osobním vlivům; jsou to: organizační byro ÚV, politické byro ÚV a ústřední kontrolní komise, přičemž posledně jmenovaný orgán, tj. ústřední kontrolní komise, odpovědný pouze sjezdu strany, je vybudován tak, že funkce členů ústřední kontrolní komise nejsou ani v nejmenším slučovatelné s funkcemi v kterémkoli lidovém komisariátu, v kterémkoli jednotlivém úřadu, v kterémkoli orgánu sovětské moci. Je jasné, že za takových podmínek máme ze všech záruk, které byly dosud vymyšleny, maximální záruku, že strana vytvoří nevelké ústřední kolegium, které bude schopné fakticky čelit místním vlivům, místnímu i každému jinému byrokratismu a zavádět opravdu jednotné uplatňování zákonosti v celé republice a v celé federaci. Proto eventuální chyby tohoto ústředního právníckého kolegia budou okamžitě napravovány hned na místě těmi stranickými orgány, které všeobecně stanoví veškerá základní hlediska a všechna základní pravidla pro veškerou naši práci po stranické a státní linii v republice vůbec.

Upustit od toho znamená podsouvat názor, který nikdo nehájí přímo a otevřeně, totiž názor, jako by kulturní úroveň a s ní nerozlučně spjatá zákonnost byly u nás již natolik rozvinuté, že by se u nás zaručeně našly stovky prokurátorů, kteří by byli absolutně bezúhonní v tom smyslu, že by nikdy nepodlehli žádným místním vlivům a sami od sebe by zaváděli jednotnou zákonnost v celé republice.

Dospívám tedy k závěru, že obhajovat »dvojí« podřízenost prokuratury a upírat jí právo podávat protest proti jakémukoli rozhodnutí místních orgánů je nejen v zásadě nesprávné a je nejen na překážku našemu hlavnímu úkolu — důsledně zavádět zákonnost, ale že je to také vyjádření zájmů a předsudků místní byrokracie a místních vlivů, tj. nejhorší přehrady mezi pracujícími a místní i ústřední sovětskou mocí, a rovněž ústřední mocí Komunistické strany Ruska.

Proto navrhuji ústřednímu výboru, aby v tomto případě zavrhl »dvojí« podřízenost a podřídil místní prokuraturu pouze *ústředí* a aby prokuratuře ponechal právo a povinnost podávat protest proti jakémukoli rozhodnutí místních orgánů z hlediska zákonnosti těchto rozhodnutí nebo usnesení, bez práva pozastavit jejich výkon, s jediným právem — postupovat každý takový případ k rozhodnutí soudu.

Lenin

*Nadiktováno telefonicky
20. května 1922
Poprvé otištěno 23. dubna 1925
v Pravdě, č. 91*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

DO P I S S E K R E T A R I Á T U
Ú V K S R (b) K E S N Í Ž E N Í
S T A V U
R U D Ě A R M Á D Y¹³¹

Myslím, že by se to na pořad jednání mělo zařadit: vyhlásit snížení početního stavu o čtvrtinu a zdůvodnit to tím, že se v úsilí o příměří přece jenom dosáhlo v Janově určitého reálného pokroku, i když nevelkého a nijak zvlášť nadějného.

Lenin

*Nadiktováno telefonicky
20. května 1922
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopisná kopie)*

D O P I S J . V . S T A L I N O V I
P R O P O L I T I C K É B Y R O
Ú V K S R (b) S N Á V R H E M
U S N E S E N Í O S L O Ž E N Í
C Ú V V

Soudruhu Stalinovi pro *politické byro*:

Zasedání CÚVV ukázalo, že složení tohoto orgánu není v pořádku. Převážnou většinu jeho členů tvoří funkcionáři.

Navrhuji, aby se politické byro usneslo:

Uznat za nutné, aby přinejmenším 60 procent členů Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů byli dělníci a rolníci, kteří nezastávají žádné funkce v orgánech sovětské moci, a aby přinejmenším 67 procent jeho členů byli komunisté; vypracování návrhu na řešení této otázky pro nejbližší plenární zasedání ústředního výboru se ukládá těmto třem soudruhům: Kalininovi, Jenukidzemu a Kameněvovi. Návrh předložit nejprve politickému byru a potom plenárnímu zasedání ÚV, aby mohl být schválen na nejbližším celoruském sjezdu sovětů.¹³²

23. 5. 1922

Lenin

*Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

PRVNÍMU SJEZDU
PRACUJÍCÍCH ŽEN
ZAKAVKAZSKA¹³³

Zdravím I. sjezd pracujících žen Zakavkazska. Děkuji za zvolení. Pro nemoc nemohu přijet.

Uljanov-Lenin

Napsáno nejpozději

26. května 1922

Otištěno ázerbájdžánsky

28. května 1922

v listu Kommunist, č. 116

Rusky poprvé otištěno

29. května 1922 v listu

Bakinskij rabočij, č. 117

*Podle textu listu Bakinskij
rabočij porovnaného
s kopií telegramu*

DOPIS J. V. STALINOVÍ
PRO POLITICKÉ BYRO
ÚV K S R(b)
O POSKYTNUTÍ KONCESE
L. URQUHARTOVÍ*¹³⁴

Poskytnout Urquhartovi koncesi jenom tehdy, když dostaneme velkou půjčku.

Ať se všichni členové politického byra seznámí se zprávou Michajlovovy komise, která si byla prohlédnout závody, na něž by se měla Urquhartovi udělit koncese, a vyslovila se k tomu zamítavě.

Nepřátelé počítají s úplným rozvrácením základních fondů naší dopravy a průmyslu. Musíme najít prostředky na jejich obnovu uvalením daně na veškeré spotřební zboží, zejména maximálním zdaněním takového zboží, jako cukr a *pivo*.

Nepustit ze zřetelě vnitřní nucenou půjčku a daň z příjmu.

*Nadiktováno 4. září 1922
Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

*Podle zápisu
F. E. Dzeržinského*

* F. E. Dzeržinskij nad text dopisu připsal: »Směrnice V. I. — 4. 9.« a »soudruhu Stalinovi«, a pod text dopisu: »Správně. Dzeržinskij.« Na dopisu je také Stalinova poznámka: »Názor soudruha Lenina.« *Red.*

L Ž I Č K A D E H T U V S U D U M E D U

Pan O. A. Jermanskij napsal velmi užitečnou a velmi dobrou knihu Vědecká organizace práce a Taylorův systém (Gosizdat 1922)^[16]. Je to přepracované vydání jeho knihy Taylorův systém^[18], jež vyšla roku 1918. Kniha je značně rozšířena; jsou k ní připojeny velmi důležité přílohy: I. Produktivní práce a kultura, II. Problém únavy. Jeden z nejdůležitějších oddílů, který se dříve nazýval Práce a odpočinek a nepřesáhl 16 stránek, se teď rozrostl na 70 stránek (kapitola III: Lidská práce).

Kniha nám podává velmi podrobný výklad Taylorova systému, a to — což je zvlášť důležité — jeho pozitivní i *jeho negativní stránky*, a kromě toho přináší základní vědecké údaje o fyziologickém procesu přijímání a vydávání energie v lidském organismu. Vcelku by se tato kniha podle mého názoru plně hodila jako povinná učebnice pro všechny odborné školy a pro všechny školy druhého stupně vůbec. Naučit se pracovat — to je teď hlavní úkol Sovětské republiky, úkol skutečně všeho lidu. Plně zlikvidovat negramotnost, ale v žádném případě se s tím nespokojit, nýbrž stůj co stůj jít dále a převzít všechno, co je v evropské a americké vědě opravdu cenné — to je náš prvořadý a hlavní úkol.

Kniha pana Jermanského má však jeden vážný nedostatek, který možná nedovolí, aby byla uznána za učebnici. Je to autorova rozvláčnost. Zcela zbytečně opakuje mnohokrát jedno a totéž. Možná že autora může v tomto případě do určité míry omluvit to, že při psaní své knihy nezamýšlel napsat učebnici. Avšak v předmluvě^[17] na

s. VIII autor píše, že spatřuje přednost své knihy v populárním výkladu vědeckých problémů. Má pravdu. Ale i populární výklad vyžaduje vyhnout se opakování. Na čtení tlustých knih nemá »lid« čas. Kniha pana Jermanského je příliš objemná, a to úplně zbytečně. To jí ubírá na populárnosti . . .*

*Napsáno po 10. září 1922
Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sbornik VIII*

Podle rukopisu

* Zde rukopis končí. *Red.*

DO PIS J. V. STALINOV I
PRO ČLENY POLITICKÉHO
BYRA ÚV KSR(b)
O ZAMÍTNUTÍ SMLOUVY
S L. URQUHARTEM

12. 9.

Soudruhu Staline!

Přečetl jsem si Krasinovu smlouvu s Urquhartem a jsem proti jejímu schválení. Urquhart nám slibuje příjmy za dva až tři roky, ale peníze by od nás bral už teď. To je absolutně nepřípustné. Předseda komise Michajlov, který podnikl cestu speciálně kvůli tomu, aby přímo na místě prozkoumal Urquhartovu koncesi, dokázal, že na dezolátním stavu neneseme vinu my, *nýbrž cizinci*. A my bychom to platili!! Výhody prý získáme za x let, ale s placením bychom měli začít hned teď!

Navrhuji tuto koncesi *zamítnout*.

To je zotročování a zlodějna.

Připomínám závěr Michajlovovy komise. Vyzněl proti koncesi.

Žádný pádný argument nepřibyl. Musíme ji zamítnout.

Informujte o tom prosím členy politického byra.

S komunistickým pozdravem *V. Uljanov (Lenin)*

P. S. To je chytristika, že by tato koncese nemusela znamenat precedens.

Určitě a nevyhnutelně *bude* znamenat precedens. *Fak-ticky* se jím přes všechny řeči a ujišťování určitě stane.

Vůbec *nic* z toho, co odhalila Michajlovova komise, se absolutně nevzalo v úvahu. Proti takové koncesi je řada argumentů.

Lenin

*Napsáno 12. září 1922
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

D O P I S V. C E L O R U S K É M U S J E Z D U O D B O R Ů¹³⁵

17. září 1922

Drazí soudruzi!

Poprve po dlouhé nemoci vystupuji — třebaže jen písemně — na sjezdu. Proto mi dovolu, abych se omezil na srdečný pozdrav a několik stručných slov o situaci a úkolech našeho průmyslu a naší republiky. Naše situace je zvláště těžká, protože chybějí prostředky k obnově základního kapitálu, strojů, náradí, budov apod., a přece právě tento průmysl, takzvaný »těžký průmysl«, je hlavní základnou socialismu. V kapitalistických státech se tento základní kapitál obvykle obnovuje pomocí půjček. Nám půjčku nikdo nechce dát, dokud neobnovíme kapitalistické a statkářské vlastnictví, ale to my udělat nemůžeme a také neuděláme. Zbývá neobyčejně strastiplná a dlouhá cesta: shromážďovat po troškách úspory a zvyšovat daně, abychom mohli postupně obnovovat zničené železnice, stroje, budovy aj. Na celém světě zůstáváme prozatím sami jako stát, v němž pracující rolníci pod vedením dělníků budují socialismus a rozhodně odmítají vedení kapitalistů, kteří pod rouškou všelijakých vzletných slov o demokracii, svobodě apod. ve skutečnosti upevňují kapitalistické a statkářské soukromé vlastnictví a nastolují panství několika málo boháčů, kteří si rozdělují svět a válčí mezi sebou o jeho nové rozdělení, o porobení stamiliónových národů, které jsou slabší a zaostalejší.

Dokud zůstáváme sami, doléhá obnova našeho národního hospodářství na naše bedra neobyčejně těžce. Je nutné, aby všichni rolníci a všichni dělníci napínali své síly do krajnosti, je nutné zdokonalovat a zlevňovat náš

státní aparát, který je dosud velmi špatný, abychom tak mohli zlepšovat postavení pracujících a obnovovat, třeba poněmáhlu, naše hospodářství, zpustošené imperialistickou i občanskou válkou.

Ať si každý uvědomělý rolník a dělník, který by snad vlivem těžkých životních podmínek nebo mimořádné zdlouhavosti naší státní výstavby propadl malomyslnosti, vzpomene na nedávnou minulost, kdy vládli kapitalisté a statkáři. Taková vzpomínka mu vrátí chuť do práce. Všemi prostředky a všestranně zintenzívnit a zlepšit práci — v tom je pro dělnicko-rolnickou moc jediná záchrana.

Se soudružským pozdravem

V. Uljanov (Lenin)

*Trud, 18. září 1922
a Pravda, č. 210, 19. září 1922*

Podle rukopisu

O VYTVOŘENÍ SVAZU
SOVĚTSKÝCH
SOCIALISTICKÝCH
REPUBLIK

DOPIS L. B. KAMENĚVOVI PRO ČLENY
POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b)¹³⁶

26. 9.

Soudruhu Kameněve! Pravděpodobně jste už dostal od Stalina rezoluci jeho komise o vstupu nezávislých republik do Ruské socialistické federativní sovětské republiky.

Pokud jste ji nedostal, vyzvedněte si ji u sekretářky a hned si ji prosím přečtete. Včera jsem o tom hovořil se Sokolnikovem a dnes se Stalinem. Zítra se sejdu s Mdivaním (gruzínský komunista podezřelý z »nezávislosti«).

Podle mého názoru je to záležitost nadmíru důležitá. Stalin má tak trochu sklon k ukvapenosti. Měl byste se nad tím (kdysi jste měl v úmyslu se do toho pustit, a dokonce jste se tím trochu zabýval) důkladně zamyslet; Zinovjev také.

V jedné věci je Stalin už ochotný ustoupit. V článku 1 uvést místo »vstup« do RSFSR —

»formální spojení s RSFSR ve Svaz sovětských republik Evropy a Asie«.

Smysl tohoto ústupku je doufám jasný: považujeme se za rovnoprávné s Ukrajinskou socialistickou sovětskou republikou a jinými a společně s nimi jako rovný s rovným vstupujeme do nového svazku, do nové federace, do »Svazu sovětských republik Evropy a Asie«.

Článek 2 je v takovém případě také třeba změnit. Ve-

dle zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů RSFSR vytvořit něco na způsob —

»celofederálního CÚVV Svazu sovětských republik Evropy a Asie«.

Bude-li jednou týdně zasedat ten první a jednou ten druhý (nebo ten druhý dokonce jenom jednou za dva týdny), nebude těžké to sladit.

Je důležité, abychom neposkytovali živnou půdu »stoupencům nezávislosti«, nesahali na jejich *nezávislost*, nýbrž budovali ještě *vyšší stupeň* — federaci *rovnoprávných republik*.

Druhá část článku 2 by mohla zůstat: námitky (proti usnesením *Rady práce a obrany a rady lidových komisariů*) budou postupovány celofederálnímu CÚVV, *aniž se tím pozastaví plnění usnesení (stejně jako v RSFSR)*.

Článek 3 by mohl zůstat v pozměněném znění: »splývají v *celofederální lidové komisariáty* se sídlem v Moskvě, přičemž příslušné lidové komisariáty RSFSR mají ve všech republikách, *kteřé jsou členy Svazu republik Evropy a Asie, své zmocněnce s nevelkým aparátem*«.

Druhá část článku 3 zůstává; aby byl položen větší důraz na rovnoprávnost, dalo by se snad říct: »po dohodě *ústředních výkonných výborů sovětů republik, které jsou členy Svazu sovětských republik Evropy a Asie*«.

Třetí část promyslet: nemělo by se místo »účelným« dát »závazným«? Nebo zavést *podmíněnou závaznost* alespoň ve formě *dotazu* a přípustnosti rozhodovat bez dotazu jen v případech »zvlášť naléhavých«?

Článek 4, snad také »sloučit po dohodě *ústředních výkonných výborů sovětů*«?

Článek 5, možná by se mělo dodat: »se svoláváním společných (nebo všeobecných) konferencí a sjezdů *vylučně poradního rázu (nebo jenom poradního rázu)*«?

Příslušné změny provést v poznámkách 1 a 2.

Stalin je ochoten počkat s předložením rezoluce politickému byru ÚV až do mého příjezdu. Já přijedu v pondělí 2. 10. Rád bych se sešel s Vámi a s Rykovem asi tak na dvě hodiny před obědem, řekněme od 12 do 2, a v případě potřeby odpoledne, dejme tomu od 5 do 7 nebo od 6 do 8.

To je můj předběžný návrh. Na základě rozhovorů s Mdivaním a s jinými soudruhy jej budu doplňovat a měnit. Prosím Vás, abyste to udělal také tak a poslal mi odpověď.

Váš *Lenin*

P. S. Rozeslat kopie *všem* členům politického byra.

Napsáno 26. září 1922

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle rukopisu

SDĚLENÍ L. B. KAMENĚVOVI
O BOJI PROTI
VELMOCENSKÉMU
ŠOVINISMU

Soudruhu Kameněve! Velkoruskému šovinismu vypovídám boj na život a na smrt. Jakmile se zbavím toho ztraceného zubu, roztrhám ho všemi zdravými zuby na cucky.

Je nutné *absolutně* trvat na tom, aby se v celosvazovém ústředním výkonném výboru sovětů střídali v *předsednictví*

Rus

Ukrajinec

Gruzín **atd.**

Absolutně!

Váš *Lenin*

Napsáno 6. října 1922
Poprvé otištěno 21. ledna 1937
v Pravdě, č. 21

Podle rukopisu

BAKUSKÝM DĚLNÍKŮM

Moskva 6. 10. 1922

Drazí soudruzi! Právě jsem vyslechl stručnou zprávu soudruha Serebrovského o situaci ve Státním sdružení izerbájdžánského ropného průmyslu. Problémů je tu užaž. Posílám vám srdečný pozdrav a prosím vás, abyste se pro nejbližší dobu stůj co stůj udrželi. Začátek je pro vás zvlášť těžký. Později to bude snazší. Vítězství musíme dosáhnout a dosáhneme ho děj se co děj.

Ještě jednou vám posílám co nejsrdečnější komunistické pozdravy.

V. Uljanov (Lenin)

*Bakinskij rabočij, č. 251
7. listopadu 1922*

Podle rukopisu

D O P I S G. L. P J A T A K O V O V I
O P O S K Y T N U T Í K O N C E S E
L. U R Q U H A R T O V I

Soudruhu Pjatakove! Včera jste se stejně jako já vyslovoval proti poskytnutí koncese Urquhartovi. Proto si myslím, že jste schopen a budete ochoten celou záležitost s touto koncesí znovu přešetřit (tím spíš, že naše včerejší rozhodnutí celou věc v podstatě znovu oddaluje).

Přešetření by se podle mého názoru mělo týkat *hlavně* monopolu; v tom je jádro věci. Finanční výhodnost koncese je až na druhém místě.

1. Vyzvedněte si v Důlní radě — I. K. Michajlov (předseda komise, který ta místa objel) říká, že tam odevzdal mapu —, vyzvedněte si tam mapu koncesního území.

2. Sestavte tabulku: seznam hlavních surovin; kolik procent se jich u nás těží v jiných dolech (mědi, zinku aj.); kde ještě se těží, *zda hodně daleko* od centra, nebo blíž apod.

3. Závěr: ve kterém odvětví a na které suroviny by Urquhart získal monopol, jeho význam.

4. To nejdůležitější — Ekibastuz a jeho význam pro Ural.

Velmi mě překvapilo, když se Bogdanov uřekl, že »Kuzbas je blíž« (ten je mnohem dál), a soudruh Kržižanovskij prohlásil, že já zastávám zastaralé a překonané Mendělejevovy názory. Jaképak spory, když z Ekibastuzu vede trať k Irtyši a ten zajišťuje nesrovnatelně kratší a levnější vodní dopravu na Ural. Oč tu tedy jde?

Je-li těžba v Kuzbasu mnohem dražší a vzdálenější (doprava nikoli po vodě), *nemáme právo* dát Urquhartovi *celý* Ekibastuz — ať si vezme půlku.

Buďte tak laskav a dejte tenhle dopis přečíst pouze Kržižanovskému; nesvěřujte šetření nikomu cizímu; udělejte to sám (všechny statistické údaje o rozloze a místech těžby zinku, mědi aj. Vám samozřejmě poskytne kterýkoli referent, aniž by věděl, k čemu to bude sloužit); napište mi pár řádek, jestli se do toho pustíte a dokdy byste s tím chtěl být hotov.

6. 10. 1922

S komunistickým pozdravem *Lenin*

*Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

SJEZDU TEXTILNÍCH DĚLNÍKŮ A DĚLNIC¹³⁷

10. 10. 1922

Milé soudružky a soudruzi!

Odpusťte, že jsem vás musel zklamat. Rozbolel mě zub, a to mě hned na počátku mé práce nejen od ní odvedlo, ale znovu mi — na celý týden — poničilo nervy. Všechna setkání (na sjezdech) musím opět na týden odříct.

Je mi strašně líto, že se s vámi na sjezdu nemohu setkat. Pevně doufám, že soudruh Kutuzov vám všechno podrobně vypoví a vyřídí vám mé pozdravy a přání všeho nejlepšího.

Váš *Lenin*

*Otištěno roku 1922 v knize
Otčet o rabotach 5-go Vseros-
sijsskogo sjezda professional-
nogo sojuza tĕkstilščikov. 6 —
11 okt'abrja 1922 g., Moskva*

*Podle faksimile ve zvláštním
vydání listu Golos
tĕkstilej z 25. ledna 1924*

PÁTÉMU SJEZDU
KOMUNISTICKÉHO SVAZU
MLÁDEŽE RUSKA¹³⁸

Drazí přátelé! Je mi velmi líto, že vás nemohu pozdravit osobně. Přeji vašemu V. sjezdu mnoho úspěchů. Jsem přesvědčen, že se mládež dokáže vyvíjet tak úspěšně, aby v době dozrávání další etapy světové revoluce byla plně na výši úkolů.

11. 10. 1922 Se srdečným komunistickým pozdravem
V. Uljanov (Lenin)

*Pravda, č. 230
12. října 1922*

Podle rukopisu

D O P I S J . V . S T A L I N O V I
P R O Č L E N Y Ú V K S R (b)
O M O N O P O L U
Z A H R A N I Č N Í H O O B C H O D U¹³⁹

Tajemníku ÚV soudruhu *Stalinovi*

13. 10. 1922

U snesením plenárního zasedání ústředního výboru z 6. října (protokol č. 7, bod 3) se zavádí na pohled podružná, dílčí reforma: »vydat řadu jednotlivých nařízení *Rady práce a obrany* o dočasném povolení dovozu a vývozu pro jednotlivé druhy zboží nebo pro určitý úsek hranic«.

Ve skutečnosti je to však konec monopolu zahraničního obchodu. Není divu, že se toho domáhal a domohl soudruh Sokolnikov. Ten se toho vždy domáhal, protože má rád paradoxy, pokoušel se vždy dokazovat, že monopol je pro nás nevýhodný. Co však udivuje, že to odhlasovali lidé, kteří jsou zásadně pro monopol, aniž se podrobně informovali u některého z vedoucích hospodářských pracovníků.

Co toto usnesení znamená?

Pro dovoz a vývoz se otvírají nákupní kanceláře. Majitel kanceláře má právo nakupovat a prodávat *pouze* zvlášť uvedené druhy zboží.

Kde je však kontrola? Kde jsou tu prostředky kontroly?

Len stojí v Rusku 4 ruble 50 kopějek, v Anglii 14 rublů. Všichni jsme v Kapitálu^[80] četli, jak se kapitál při rychlém růstu úroků a zisku vnitřně přetváří a stává se troufalým. Všichni si pamatují, že kapitál je s to rychle se

do všeho vrhat po hlavě a že Marx na to upozorňoval již dávno před válkou a před jejími »skoky«.

A co nyní? Jaká síla udrží rolníky a obchodníky, aby se nepustili do velmi výhodného obchodu? Cožpak máme budovat po celém Rusku ještě síť dohlížitelů? Bude snad soused chytat souseda z nákupní kanceláře a dokazovat, že jeho len byl prodán pro tajný vývoz?

Paradoxy soudruha Sokolnikova jsou vždy duchaplné, ale přece jenom je třeba odlišovat paradoxy od smutné pravdy.

Nějaká »zákonnost« v rolnickém Rusku v takovéto věci je absolutně nemožná. Nějaká srovnávání s pašeráctvím vůbec (»stejně prý pašeráctví navzdory monopolu všude pokračuje«) je absolutně nesprávné: jedna věc je profesionální pašerák na hranicích a jiná věc jsou *všichni* rolníci, kteří *všichni* budou hájit sebe a bojovat proti státní moci, která by se pokoušela vzít jim to, co je pro ně »osobně« výhodné.

Ještě jsme nestačili vyzkoušet monopol, který nám teprve začíná vynášet milióny (a bude vynášet desítky miliónů i více), a už děláme úplný chaos; boříme právě ty opory, které jsme sotva začali upevňovat.

Začali jsme budovat systém: překročili jsme k budování monopolu zahraničního obchodu a družstevnictví. Za rok za dva tu budou určité výsledky. Zisk ze zahraničního obchodu jde do mnoha set procent, *začínáme* dostávat milióny a desítky miliónů. *Začali* jsme zakládat smíšené společnosti, začali jsme se učit dostávat od nich *polovinu* jejich (závratných) zisků. Vidíme již určitou perspektivu docela solidních státních příjmů. A to všechno necháváme být a spoléháme na clo, které nemůže ani zdaleka vy nést takový zisk, to všechno necháváme být a honíme se za přízrakem!

Celá věc byla předložena plenárnímu zasedání narychlo. Nebylo tu nic, co by se aspoň trochu podobalo seriózní diskusi. Nemáme žádný důvod pospíchat. Teprve teď

se s věcí začínají obeznamovat vedoucí hospodářští pracovníci. Rozhodovat o tak závažných otázkách obchodní politiky ze dne na den, aniž se shromáždí materiál, aniž se zváží důvody *pro* a *proti* s podklady a čísla — kde je tu alespoň náznak správného přístupu k věci? Unavení lidé to v několika minutách odhlasují, a tím to končí. Méně složité politické otázky jsme zvažovali mnohokrát a často jsme je řešili i několik měsíců.

Velmi lituji, že jsem se pro nemoc nemohl toho dne účastnit zasedání a že jsem nucen přimlouvav se teď za určitou výjimku z pravidla.

Myslím však, že celou věc je nutné zvážit a prostudovat, že spěchat by bylo na škodu.

Navrhuji: odložit řešení této otázky o dva měsíce, tj. do příštího plenárního zasedání, a do té doby shromáždit a ověřit *materiál* o zkušenostech z naší obchodní politiky.

V. Uljanov (Lenin)

P. S. Ve včerejším rozhovoru se soudruhem Stalinem — (nebyl jsem na plenárním zasedání, a tak jsem se snažil informovat u soudruhů, kteří se zasedání účastnili) — přišla řeč mimo jiné na to, že by se na určitou dobu měl otevřít pitěřský a novorossijský přístav. Myslím, že oba případy ukazují, jak krajně nebezpečné jsou takové experimenty, i když tu jde jenom o několik málo druhů zboží. Otevřením pitěřského přístavu se nevídanou měrou rozmůže pašování lnu přes finské hranice. Místo boje proti profesionálním pašerákům zabředneme do boje proti *všem rolníkům* lnářské oblasti. V tomto boji budeme téměř určitě biti, a to nenapravitelně. Otevření novorossijského přístavu povede k rychlému odčerpání přebytků obilí: je to obezřetné, když naše válečné zásoby jsou malé, když řada systematických opatření k jejich zvětšení ještě nestačila přinést výsledky?

Dále je třeba promyslet toto. Monopolem zahraničního obchodu jsme dosáhli toho, že do Ruska začíná plynout zlato. Teď můžeme pomaloučku začít počítat: první cesta toho a toho obchodníka na půl roku do Ruska mu vynesla, řekněme, několik set procent zisku; obchodník nám zvyšuje za takové právo cenu z 25 % na 50 % ve prospěch lidového komisariátu zahraničního obchodu. Tím se nám dostalo možnosti učit se i *zvyšovat* tento zisk. To všechno naráz padá, všechna práce se hroutí, neboť budou-li se po částech a na určitou dobu otvírat různé přístavy, pak nám *žádný obchodník nedá za takový »monopol« ani groš.* To je jasné. Je třeba věc několikrát promyslet a znovu to spočítat, než podstoupíme takové riziko. Ale k tomu ještě přistupuje politické riziko, neboť by to znamenalo pouštět nejen tyto cizí obchodníky, které individuálně kontrolujeme, ale i veškerou maloburžoazii vůbec.

Začali jsme spolu s komisariátem zahraničního obchodu počítat s přílivem zlata. Jinou možnost nevidím, snad kromě lihového monopolu, ale tady je třeba vzít v úvahu velmi vážná morální hlediska i řadu věcných námitek Sokolnikova.

Lenin

P. P. S. Teď mi bylo sděleno (o půl druhé), že řada vedoucích hospodářských pracovníků žádá o odklad. Ještě sem tuto žádost nečetl, ale rozhodně ji podporuji. Jde pouze o dva měsíce.

Lenin

Poprvé otištěno roku 1950
Sočiněnija V. I. Lenina,
v. 33, 4. vydání

Podle rukopisu

PŘEDSEDNICTVU NEJVYŠŠÍ
NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ
RADY

Předsednictvu Nejvyšší národohospodářské rady — *soudruhu Bogdanovovi*

Kopie:

Státní plánovací komisi — *soudruhu Kržičanovskému a Pjatakovovi*

lidovému komisariátu financí — *soudruhu Vladimirovovi*

předsednictvu Celoruského ústředního výkonného výboru
místopředsedům rady lidových komisařů *soudruhu Ka-
meněvovi* a *soudruhu L. B. Krasinovi*

Soudruh Krasin mi poslal dopis, v němž mi podává zprávu o mimořádných výsledcích skupiny inženýrů v čele se soudruhem Gubkinem, která s houževnatostí hraničící s hrdinstvím a za mizivé podpory státních orgánů zorganizovala z ničeho nejen solidní vědecký výzkum hořlavých břidelic a sapropelu, ale naučila se i prakticky vyrábět z těchto nerostů různé užitečné výrobky, jako je ichtyol, černý lak, různá mýdla, parafíny, síran amonný atd.

Protože tyto práce poskytují podle svědectví soudruha Krasina pevný základ pro průmysl, který bude za nějakých deset dvacet let vynášet Rusku stamilióny, navrhuji:

1. Okamžitě zajistit po finanční stránce další rozvoj těchto prací.

2. Odstranit a v budoucnu odstraňovat jakékoli překážky, které je brzdí, a

3. odměnit jmenovanou skupinu inženýrů Řádem rudého praporu práce a velkou peněžní částkou.

O dalším mě prosím písemně informujte prostřednictvím vedoucího úřadovny rady lidových komisařů soudruha Gorbunova. Vyskytnou-li se nějaké překážky, sdělte mi to okamžitě rovněž jeho prostřednictvím.

Předseda rady lidových komisařů a Rady práce a obrany
V. Uljanov (Lenin)

*Napsáno 16. října 1922
Poprvé otištěno 20. ledna
1930 v listu Izvěstija
CIK i VCIK, č. 20*

*Podle strojopisu
podepsaného V. I. Leninem*

D O P I S P O L I T I C K É M U B Y R U
Ú V K S R (b) O S M L O U V Ě
S K O N S O R C I E M
N Ě M E C K Ý C H F I R E M ¹⁴⁰

Soudruhu STALINOVÍ pro POLITICKÉ BYRO
kopie soudruhu KAMENĚVOVI

Pozorně jsem si přečetl smlouvu s Otto Wolffem. Domnívám se, že námitky soudruha Kameněva vycházejí výlučně z nedorozumění, a tak si myslím, že celou věc je třeba hned zítra předložit politickému byru, neboť názorové rozdíly mezi mnou a Kameněvem vyžadují, aby se o tom na patřičné úrovni a s konečnou platností rozhodlo.

Kameněv ve svém dopisu píše, že jsme »povinni koupit od Wolffa jeho zboží«. To je čiré nedorozumění. Při čtení smlouvy jsem v mnoha člancích viděl, že máme právo kontrolovat seznam zboží, který nám Wolff předkládá. Nebereme na sebe ani ten nejmenší závazek, že musíme Wolffovo zboží kupovat. Jestliže Wolff nebude s to uvést seznam zboží, které bychom byli ochotni kupovat, bude smlouva platit pouze pro tu část Wolffova zboží, na jejíž koupi jsme se dohodli. To jsem si dnes podrobně zjistil jak u Ležavy, tak u Frumkina a oba dosvědčují, že jsme se k naprosto žádnému nákupu Wolffova zboží nezavázali.

Zrovna takovým nedorozuměním u soudruha Kameněva si lze vysvětlit i jeho výrok, že Ležava prý »posílil« jeho pochybnosti. Stomoňakovův návrh, který je formulován na druhé stránce protokolu č. 62 a se kterým vyslovi-li jednomyslný souhlas všichni naši vedoucí hospodářští pracovníci, ve skutečnosti vyznívá úplně jinak. Podle to-

hoto návrhu by nám měl Wolff v zájmu našeho obnoveného průmyslu dodávat pokud možno více obráběcích strojů a jiného nezbytného zařízení, například pro elektrotechnický trast. Wolff na to může přistoupit, protože taková zakázka by byla výhodná i pro něho, a o zakázky má vůbec německý kovoprůmysl nouzi. Obráběcí i jiné stroje, například pro elektrotechnický trast, potřebujeme naprosto nutně proto, že se u nás tento průmysl začíná probouzet a je pro nás nanejvýš důležité, abychom jej vybudovali a německými výrobními prostředky definitivně posílili.

Ležavův pozměňovací návrh tedy vyplývá ze správně pochopených hospodářských zájmů Ruska, které teď potřebuje ochránářství, zejména pro celý lehký průmysl, neboť jenom takto můžeme tento průmysl snadněji obnovit a tím zabezpečit zájmy našeho proletariátu. Ležavův pozměňovací návrh nemá s žádným freetradismem a tím méně s otevřením hranic, byť při zachování celních poplatků, nic společného. Soudruh Kameněv v závěru svého dopisu píše:

»Shrnuji: Za to, že nám Wolff povolí jednorochní odklad plateb za zboží, které předem nebudeme znát, poskytujeme mu dnes monopolní právo na nákup a vývoz surovin. Trochu lacino.«

To je naprosté nedorozumění. Nedovedu si představit výhodnější smlouvu, než jakou uzavíráme s Wolffem. Platíme mu 10 % ročně, zatímco dokonce i Anglie nyní 7 %, přičemž německá vláda platí 12 %. To za prvé. Že od něho kupujeme nikoli zboží, které bychom vůbec neznali, ale jenom takové, které jsme zaškrtili v seznamu a povolili k dovozu — to za druhé. Za třetí: monopolní právo na nákup a vývoz mu dáváme za takový podíl na zisku, který se s žádnými celními poplatky nemůže srovnávat. Konkrétně: za prvé dostáváme 10 % dividendy, za druhé dostáváme 10 % ze zisku stejně jako Wolff a za třetí, bude-li zisk přesahovat 40 %, připadne nám 75 % ze zbývajících

cí částky, kdežto konsorcium bude dostávat pouze 25 %.

Myslím, že smlouva s Wolffem je typickou smlouvou s německými kapitalistickými podniky.

Taková smlouva je pro nás nesmírně výhodná už tím, že se o zisk, který pravděpodobně může dosáhnout až několika set procent, dělíme napůl. Zájmy našeho obnovujícího se průmyslu, a tedy i našich průmyslových podniků, jsou přitom plně zajištěny. Po nějakých zhoubných následcích, které by pro nás vyplynuly třeba jen z podmíneného, třeba jen z dočasného otevření hranic, tu není ani stopa. Proto bezpodmínečně trvám na tom, aby smlouva s Wolffem byla schválena, a protože tato záležitost je krajně naléhavá, prosím, aby byla projednána na zítřejší schůzi politického byra. Zároveň přikládám smlouvu s Wolffem a dopis soudruha Kameněva¹⁴¹.

Předseda rady lidových komisařů

V. Uljanov (Lenin)

Napsáno 18. října 1922

*Otištěno poprvé,
podle strojopisu zredigovaného
a podepsaného V. I. Leninem*

CELORUSKÉMU SJEZDU FINANČNÍCH PRACOVNÍKŮ¹⁴²

Milí soudruzi!

Posílit sovětské finance je jeden z nejtěžších úkolů, ale je to teď úkol prvořadý, bez jehož vyřešení nelze udělat významnější kroky vpřed, ani pokud jde o ochranu nezávislosti Sovětského Ruska na mezinárodním kapitálu, ani pokud jde o hospodářský a kulturní rozvoj země. Náš finanční aparát musí vynaložit všechny své síly, aby byl v co nejkratší době schopný výběrem daní zajistit dělnicko-rolnickému státu finanční prostředky nutné pro řádnou činnost všech státních orgánů.

Posílám celoruskému sjezdu finančních pracovníků pozdrav s pevným přesvědčením, že finanční pracovníci splní při budování finančního systému očekávání pracujících mas Sovětského Ruska.

20. října 1922

V. Uljanov (Lenin)

*Pravda, č. 240
24. října 1922*

*Podle textu Pravdy
porovnaného se strojopisem,
který zredigoval a podepsal
V. I. Lenin*

S P O L E Č N O S T I P Ř Á T E L
S O V Ě T S K É H O R U S K A
(V A M E R I C E)¹⁴³

20. 10. 1922

Drazí soudruzi!

Právě jsem si zvláštním dotazem u výkonného výboru guberniálního sovětu v Permu ověřil ony neobyčejně příznivé zprávy, uveřejněné v našich novinách, o práci členů vaší společnosti^[1, 9] vedených Haroldem Warem, kterou vykonali jako traktorová brigáda v Permské gubernii v sovchozu (sovětském hospodářství) Tojkino.

I přes obrovské těžkosti, způsobené zejména tím, že toto pracoviště leží nesmírně daleko od centra, a také tím, že ho Kolčak za občanské války zpustošil, dosáhli jste výsledků, které je třeba označit za zcela výjimečné.

Chci vám vyjádřit hluboké uznání a prosím, abyste to uveřejnili v tiskovém orgánu vaší společnosti a pokud možno také v běžném tisku Spojených států severoamerických.

Obracím se na předsednictvo Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů s žádostí, aby prohlásilo toto sovětské hospodářství za vzorové a aby mu byla poskytnuta zvláštní a mimořádná pomoc jak při stavebních pracích, tak v zásobování benzínem, kovy a jiným materiálem potřebným pro zřízení údržbářské dílny.

Ještě jednou vám jménem naší republiky vyslovuji vřelý dík a ujišťuji vás, že žádná forma pomoci nám nepři-

cháží tak vhod a není pro nás tak důležitá jako pomoc,
kterou jste nám poskytli vy.

Předseda rady lidových komisařů

Lenin

*Pravda, č. 240
24. října 1922*

Podle textu Pravdy

S P O L E Č N O S T I
P R O T E C H N I C K O U P O M O C
S O V Ě T S K É M U R U S K U¹⁴⁴

20. 10. 1922

Drazí soudruzi!

V našich novinách se objevily neobyčejně příznivé zprávy o práci členů vaší společnosti v sovětských hospodářstvích v kirsanovském újezdu Tambovské gubernie a u stanice Mitino v Oděské gubernii, a rovněž o práci skupiny horníků v Doněcké pánvi¹⁴⁵.

I přes obrovské těžkosti a zejména vzhledem ke zpusťování způsobenému za občanské války jste dosáhli úspěchů, které je třeba označit za výjimečné.

Chci vám vyjádřit své hluboké uznání a prosím, abyste to uveřejnili v tiskovém orgánu vaší společnosti a pokud možno také v běžném tisku Spojených států severoamerických.

Obracím se na předsednictvo Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů s žádostí, aby prohlásilo nejúspěšnější hospodářství za vzorová a aby jim byla poskytnuta zvláštní a mimořádná pomoc potřebná pro úspěšný rozvoj jejich práce.

Ještě jednou vám jménem naší republiky vyslovuji vřelý dík a ujišťuji vás, že vaše pomoc při obdělávání půdy traktory nám přichází obzvláště vhod a je pro nás zvláště důležitá.

Mám obzvláštní radost, že vám mohu blahopřát k vašemu úmyslu zorganizovat 200 zemědělských komun.

Předseda rady lidových komisařů

Lenin

*Pravda, č. 240
24. října 1922*

Podle textu Pravdy

PŘEDSEDOVI VÝKONNÉHO
VÝBORU GUBERNIÁLNÍHO
SOVĚTU V PERMU

20. října 1922

Americká traktorová brigáda, která pod vedením sou-
druha Harolda Wara pracuje v ochanském újezdu Perm-
ské gubernie, dosáhla v krátké době značných výsled-
ků. Celkem bylo zoráno kolem 1500 děsjatin, z toho
zhruba 1000 děsjatin bylo oseto ozimy.

Není pochyb, že by se této skupině podařilo dosáhnout
ještě lepších výsledků, nebýt nedostatků, které jsou v naší
praxi tak běžné.

Upozorňujete ve své zprávě na nedostatek benzínu
a mazacích olejů, na potíže s dělníky při stavbě domů, ale
neuvádíte nic o opatřeních výkonného výboru guberniál-
ního sovětu k odstranění těchto těžkostí.

Je zcela nepřijatelné, aby se taková prospěšná iniciati-
va nesetkávala s všemožnou podporou, zejména místních
organizací, které mohou spíše postřehnout vznikající těž-
kosti a přispět k jejich překonání.

Poskytněte prosím uvedené skupině maximální podpo-
ru, zejména pomozte realizovat její plány na racionální
využití traktorů, sehnat benzín, zřídit údržbářskou dílnu,
postavit byty aj.

Pomoc, kterou nám poskytují skupiny amerických ze-
mědělců, je nanejvýš žádoucí a aktuální. Náš úkol zde
spočívá hlavně v tom, abychom jejich iniciativu co nejvy-
datněji a s co nejmenšími průtahy podpořili.

Informujte mě o výsledcích svých opatření prostřed-

nictvím soudruha Smoljaninova, a rovněž o běžných, zvláště naléhavých potřebách, které nejste s to uspokojit sami.

Předseda rady lidových komisařů

V. Uljanov (Lenin)

*Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

*Podle strojopisu
zredigovaného a podepsaného
V. I. Leninem*

PŘEDSEDNICTVU
CELORUSKÉHO
ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO
VÝBORU SOVĚTŮ

24. 10. 1922

V celé řadě novinových článků se píše o zcela mimořádných výsledcích některých amerických zemědělských komun a brigád, které si s sebou přivezly traktory. Zvláštní kontrola zjistila, že v sovchozu Tojokino v Permské gubernii vzorně pracuje traktorová brigáda vedená Haroldem Warem^[1, 9]. Kromě toho dostalo oddělení Nejvyšší národohospodářské rady pro průmyslovou imigraci obdobné zprávy o práci zemědělských komun v kirsanovském újezdu Tambovské gubernie a v obci Migajevo v ti-raspolském újezdu Oděské gubernie.

Americká Společnost pro technickou pomoc Sovětskému Rusku nyní dává dohromady na 200 družstev s 800—1000 traktorů, aby je poslala do Ruska. Jestli se to podaří, mohli bychom zřídit v každém újezdu alespoň jedno ukázkové hospodářství s americkou technikou, což považuji za nesmírně důležité.

Abych tuto iniciativu podpořil, napsal jsem americké Společnosti přátel Sovětského Ruska^[50] a americké Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku^[51] děkovné dopisy, v kterých jsem vyzdvihl, že žádná forma pomoci nám nepřichází tak vhod a není pro nás tak důležitá jako pomoc, kterou poskytují našemu zemědělství*. V těchto dopisech jsem jim sdělil, že se obracím na předsednictvo Celoruského ústředního výkonného výboru so-

* Viz tento svazek, s. 267, 268—269. *Red.*

větů s žádostí, aby prohlásilo permské a další nejúspěšnější hospodářství za vzorová a aby těmto hospodářstvím byla poskytnuta zvláštní a mimořádná pomoc jak při stavebních pracích, tak v zásobování benzínem, kovy a jiným materiálem potřebným pro rozvoj jejich práce a pro zřízení údržbářských dílen.

Projednejte prosím tuto záležitost a vyhovte mé žádosti.¹⁴⁶

Předseda rady lidových komisařů

V. Uljanov (Lenin)

*Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

*Podle strojopisu
podepsaného V. I. Leninem*

DODATKY K PODMÍNKÁM
SMLOUVY
S L. URQUHARTEM¹⁴⁷

1. Ještě: je třeba zmenšit koncesní území a zajistit tím pro RSFSR bezpodmínečně část Ekibastuzu (alespoň čtvrtinu nebo šestinu), která by stačila pro Ural;
2. hlavně: snížit částky, které by měl dostávat Urquhart, tak, abychom nemuseli na svůj zisk čekat až do roku 1934 (?).

Lenin

3. K čemu tyhle připomínky? Jako *přibližná* směrnice našim zmocněncům?

Jsem pro.

Lenin

*Napsáno nejdříve 25. října 1922
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

POZDRAV OSVOBOZENÉMU
PŘÍMORŘÍ¹⁴⁸

Číta. Předsedovi rady ministrů
Dálnovýchodní republiky

Rudá armáda udělala k pátému výročí vítězné Říjnové revoluce další rozhodný krok k úplnému vyčištění území RSFSR a s ní spojených republik od vojsk cizích okupantů. Obsazení Vladivostoku lidovou revoluční armádou Dálnovýchodní republiky spojuje ruské občany, kteří přestáli těžké jařmo japonského imperialismu, s pracujícími masami Ruska. Zdravím u příležitosti tohoto dalšího vítězství všechny pracující Ruska a hrdinnou Rudou armádu a prosím vládu Dálnovýchodní republiky, aby všem dělníkům a rolníkům osvobozených oblastí a města Vladivostoku tlumočila pozdrav rady lidových komisařů RSFSR.

Předseda rady lidových komisařů RSFSR
V. Uljanov (Lenin)

Moskva 26.10. 1922

*Pravda, č. 243
27. října 1922*

Podle textu Pravdy

INTERVIEW Z PRAVODAJI
LISTŮ OBSERVER
A MANCHESTER GUARDIAN
M. FARBMANOVI¹⁴⁹

1. *Otázka.* Protiruský tisk líčí Herriotovu návštěvu v Moskvě a francouzsko-ruská jednání jako rozhodný obrat v zahraniční politice Sovětského Ruska.

Je to pravda? Je pravda, že Rusko považuje anglickou politiku na Blízkém východě za provokaci a že je ochotno uzavřít s Francií dohodu namířenou proti Anglii?

Odpověď. Pokládám za naprosto nesprávné vykládat Herriotovu návštěvu v Moskvě a francouzsko-ruská jednání jako nějaký, byť i sebemenší obrat v politice Sovětského Ruska vůbec a její obrat vůči Anglii zvláště.¹⁵⁰ Není sporu o tom, že si mimořádně ceníme jak Herriotovy návštěvy v Moskvě, tak i onoho kroku ke sblížení s Francií nebo k jednání s ní, což je teď možné, pravděpodobné a řekl bych i nutné. Jakékoli sblížení s Francií je pro nás mimořádně vítané, zejména proto, že obchodní zájmy Ruska naléhavě vyžadují sblížení s touto silnou kontinentální mocností. Jsme však přesvědčeni, že toto sblížení ani v nejmenším neznamena, že by se tím musela nějak měnit naše politika vůči Anglii. Jsme toho mínění, že naprosto přátelské vztahy s oběma státy jsou zcela možné a jsou naším cílem. Myslíme, že právě rozvoj obchodních styků bude nutně vyvíjet neobyčejně silný tlak k dosažení tohoto cíle. Myslíme, že správně pochopené zájmy Anglie a Francie budou rovněž působit tímto směrem. Myslíme, že v obapolných zájmech Anglie a Francie, pokud se dotýkají Ruska, není rozhodně nic, co by svědčilo o nevyhnutelném nepřátelství mezi Anglií a Francií. Právě naopak, my si dokonce myslíme, že mírové a přátelské vztahy těchto států k Rusku jsou určitou zárukou (skoro

bych řekl: velmi silnou zárukou), že mír a přátelství mezi Anglií a Francií budou trvat co nejdéle a že všechny možné a za nynějších podmínek pravděpodobné neshody mezi Francií a Anglií budou co nejrychleji a zcela určitě šťastně vyřešeny.

2. *Otázka.* Není faktické ukončení řecko-turecké války, podporované Anglií, nejpříznivějším okamžikem pro uzavření anglicko-ruské dohody?

Odpověď. Zajisté, ukončením řecko-turecké války¹⁵¹, kterou podporovala Anglie, se v jistém směru zvětšují vyhlídky na uzavření anglicko-ruské dohody. O tuto dohodu jsme usilovali už před skončením této války a budeme o ni usilovat s ještě větší energií i teď. Je pravda, že některé otázky související s ukončením této války vyvolávají naše neshody s Anglií. Avšak za prvé, mír, který vystřídal řecko-tureckou válku, je podle našeho názoru takovým úspěchem mezinárodní politiky vůbec, že díky řecko-tureckému míru doufáme ve zlepšení celkových podmínek této politiky. Za druhé, naše neshody s Anglií v žádném případě nepovažujeme za nepřekonatelné. Právě naopak, doufáme, že nejbližší budoucnost nám ukáže — podle toho, jakými různými stadii bude procházet krize na Blízkém východě — nakolik se splní naše naděje, že právě konec řecko-turecké války bude znamenat také konec těch konfliktů a neshod, které tuto skončenou válku vyzdvihly do popředí mezinárodní politiky. Děláme všechno, aby skončením této války skončily také třenice a neshody s Anglií, a tak doufáme, že zájmy anglické vlády nabudou i v tomto případě vrchu nad jakýmikoli narážkami a často neupřímnými projevy protiruského tisku.

3. *Otázka.* Pokládáte účast Ruska na řešení východní otázky pouze za prestižní záležitost, nebo vycházíte výlučně z reálných zájmů Ruska? Souhlasí ruská vláda s francouzským návrhem, aby se Rusko mohlo zúčastnit jenom té části konference, která se bude zabývat mořskými úžinami?

Odpověď. Účast Ruska na řešení otázky Blízkého východu v žádném případě nepokládám za prestižní záležitost.¹⁵² Doufám, že jsme veškerou naši mezinárodní politikou za pět let jasně dokázali, že prestiž je nám zcela lhostejná a že bychom nikdy nebyli schopni vznášet nějaký požadavek nebo zhoršovat reálné vyhlídky na mír mezi státy jenom z prestižních důvodů. Jsem přesvědčen, že neexistuje stát, kde by lidové masy byly k prestiži jako takové tak lhostejné nebo dokonce tak ochotné pustě se jí vysmát. Jsme toho názoru, že současná diplomacie stále rychleji spěje k tomu, aby se k prestiži chovala právě tak.

Naše politika, pokud jde o Blízký východ, je pro nás výrazem zcela reálného a bezprostředního životního zájmu Ruska a celé řady států, které jsou s ním v jedné federaci. Kdyby všechny tyto státy neprosadily svůj požadavek, aby se mohly zúčastnit konference o Blízkém východě, dalo by to takovou spoustu podnětů k nepřátelství, konfliktům a nespokojenosti a znamenalo by to takové nesnáze v ryze obchodních záležitostech mezi východem Evropy na jedné straně a všemi ostatními státy na straně druhé, že po mírovém soužití by buď bylo veta, nebo by bylo neobyčejně ztíženo.

Proto ruská vláda není srozuměna s návrhem Paříže, aby se Rusko účastnilo pouze té části konference, která se bude zabývat mořskými úžinami. Domníváme se, že takové omezování nevyhnutelně povede k řadě zcela praktických a bezprostředních nepříjemností, zejména v oblasti hospodářské, čímž v nejbližší budoucnosti podle všeho utrpí i sama Francie a Anglie.

4. *Otázka.* Jaký je ruský program vyřešení otázky mořských úžin?

Odpověď. Náš program týkající se mořských úžin (prozatím samozřejmě ještě přibližný) mimo jiné obsahuje:

Za prvé, uspokojení národních snah Turecka. Podle našeho názoru to vyžaduje nejen sám zájem národní nezávislosti. Naše pětileté zkušenosti z řešení národnostní

otázky ve státě, v němž žije taková spousta národů, jaká by se stěžila v jiných státech, nás plně přesvědčují o tom, že jedině správným postojem k zájmům národů bude v takových případech maximální uspokojení těchto zájmů a vytvoření podmínek, které by v tomto směru vyloučily jakoukoli možnost konfliktů. Naše zkušenosti nás nezvratně přesvědčily o tom, že jedině nesmírná pozornost k zájmům jednotlivých národů zabraňuje konfliktům, odstraňuje vzájemnou nedůvěru, odstraňuje nebezpečí jakýchkoli intrik a vytváří důvěru, zejména u dělníků a rolníků mluvících různými jazyky, bez níž nejsou absolutně možné ani mírové vztahy mezi národy, ani trochu úspěšný rozvoj všeho, co je v moderní civilizaci cenné.

Za druhé, podle našeho programu by mořské úžiny měly být uzavřeny pro všechny válečné lodi v době míru i války. Vyžaduje to bezprostřední, přímý obchodní zájem všech států, nejen těch, jejichž území se rozprostírá bezprostředně u mořských úžin, ale i všech ostatních. Je třeba mít na zřeteli, že se pacifistické fráze, řeči a ujišťování, někdy dokonce i přísahy proti válce i proti míru* ozývají v celém světě neobyčejně často, ale s odhodláním podniknout účinné kroky, třeba i ty nejjednodušší, k zajištění míru se setkáváme ve většině států, zejména v moderních civilizovaných státech, neobyčejně zřídka. Chtěli bychom v těchto i v jiných takových záležitostech slyšet co nejméně obecných prohlášení, slavnostních slibů a okázalých hesel a co nejvíce nejjednodušších, co nejjasnějších rozhodnutí a opatření, která by skutečně vedla k míru, nemluvíme-li už o úplném odstranění nebezpečí války.

Za třetí, náš program týkající se mořských úžin obsahuje úplnou svobodu námořní plavby pro obchodní lodi. Myslím, že po tom, co jsem právě řekl, jsou objasňování a konkretizace tohoto bodu naprosto zbytečné.

* Myslí se tím versailleský mír. *Red.*

5. *Otázka.* Souhlasila by ruská vláda s tím, aby mořské úžiny kontrolovala Společnost národů, kdyby tato organizace umožnila členství Rusku, Turecku, Německu a Spojeným státům?

Nebo by Rusko požadovalo pro kontrolu mořských úžin vytvoření zvláštní komise?

Odpověď. My jsme samozřejmě odpůrci Společnosti národů,¹⁵³ myslím, že to není jenom naše ekonomické a politické zřízení se svými zvláštnostmi, co vyvolává náš odmítavý postoj ke Společnosti národů, ale že i zájmy míru, posuzované z hlediska konkrétních podmínek celé současné mezinárodní politiky vůbec, poskytují pro tento odmítavý postoj plné ospravedlnění. Společnost národů nese na sobě tak výrazně pečeť svého původu ze světové války, je tak nerozlučně spjata s versailleskou smlouvou, je natolik vzdálena tomu, co by se jen trochu podobalo reálnému uskutečnění rovnoprávnosti národů a reálným vyhlídkám na mírové soužití mezi nimi, že náš odmítavý postoj ke Společnosti národů je myslím pochopitelný a nepotřebuje žádný další komentář.

6. *Otázka.* Znamená odmítnutí ratifikovat dohodu s Urquhartem vítězství »levých komunistů«? Za jakých objektivních podmínek by bylo možné obnovit jednání a ratifikovat smlouvu s Urquhartem?

Odpověď. O možnosti uzavřít s Urquhartem smlouvu začala naše vláda uvažovat ještě v době, kdy jsem byl nemocen a nemohl jsem se zabývat státními záležitostmi. Proto ještě dnes nejsem o všech podrobnostech této záležitosti plně informován. Nicméně mohu s naprostou jistotou tvrdit, že o vítězství levých komunistů není a nemůže být v této době ani řeči. Víím to proto, že bezprostředně sleduji vývoj státních záležitostí.

Jde o to, že nespravedlivý krok Anglie — odmítnutí pustit nás na konferenci — byl tak nečekaný, vyvolal v Rusku takové pobouření, že semkl nejen pravé komunisty s levými, ale i obrovskou masu politicky neorganizovaného ruského obyvatelstva, dělníků a rolníků,

a k žádným názorovým neshodám mezi levými a pravými komunisty nedošlo a ani dojít nemohlo.

Naše odmítnutí smlouvy s Urquhartem bylo, abych tak řekl, bezprostředním výrazem smýšlení nejen celé strany, ale i všeho lidu, tj. smýšlení všech dělníků a rolníků.

Obnova jednání a následná ratifikace smlouvy s Urquhartem závisí především na tom, zda Anglie skoncuje s křiklavou nespravedlností vůči Rusku, projevující se nejvíce různými omezováními jeho práva zúčastnit se konference o Blízkém východě. Pokud jde o konkrétní podmínky, které nám předložil Urquhart, neměl jsem dosud čas zabývat se tím dost podrobně a mohu jenom říct, že se vláda rozhodla co nejdříve poskytnout zastáncům i odpůrcům této dohody možnost vyslovit se v našem tisku, aby tak z co nejobektivnější a věcné diskuse získala materiál, který by jí umožnil velmi důkladně zvážit všechna »pro« a »proti« a vyřešit tuto otázku v co největším souladu se zájmy Ruska.

7. *Otázka.* Jak dalece jsou oprávněná obvinění protiruského tisku v Anglii, který tvrdí, že nedávné zatýkání průmyslníků v Moskvě znamená konec nové ekonomické politiky a návrat k politice znárodňování a konfiskace?

Odpověď. K Vaší otázce, jak je to s obviněním, které proti nám vznáší protiruský tisk v Anglii v souvislosti se zatýkáním »průmyslníků v Moskvě«, musím říct, že právě dnes jsem četl v našich novinách (Izvestija) notickou nazvanou Zatýkání spekulantů na černé burze^[2]. V této notice nepíše nikdo jiný než vedoucí hospodářské správy při Státní politické správě soudruh Z. B. Kacnelson, že o nějaké zatýkání průmyslníků absolutně nejde, že »fáma, kterou rozšiřují nepřátelé sovětské moci jak na území RSFSR, tak i za hranicemi, že prý toto zatýkání znamená pronásledování volného obchodu, je ve skutečnosti zcela nehorázný výmysl s jasnými kontrarevolučními záměry zmařit navazované hospodářské styky se západní Evropou«.

Ve skutečnosti byli zatčeni jedině spekulanti na takzvané černé burze; naše orgány mají v rukou průkazný materiál o tom, že tito burzovní spekulanti s valutami udržovali spojení s některými pracovníky zahraničních misí v Moskvě, přičemž tento materiál je usvědčuje nejen z prodeje platiny a zlata (prutů), ale i z *organizace podloudné přepravy těchto drahých kovů za hranice*.

Z toho můžete vidět, jak absolutně liché jsou pověsti, že prý končíme s »novou ekonomickou politikou«, a jak naprosto falešná jsou obvinění protiruského tisku v Anglii, který se snaží tím nejneslýchanějším překrucováním a klamáním postavit naši politiku do nepříznivého světla. Ve skutečnosti nebyla v žádných vládních kruzích absolutně žádná řeč o tom, že by se mělo s »novou ekonomickou politikou« skončit a vrátit se ke staré. Veškeré úsilí vlády mimo jiné na nynějším zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru směřuje k tomu, aby to, čemu se říká nová ekonomická politika, bylo co nejpevněji legislativně zakotveno, a byla tak odstraněna sebemenší možnost odchýlit se od ní.

27. 10. 1922

Pravda, č. 254
10. listopadu 1922

*Podle strojopisu
zredigovaného
V. I. Leninem*

PROJEV NA IV. ZASEDÁNÍ
CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU
SOVĚTŮ

IX. VOLEBNÍHO OBDOBÍ

31. ŘÍJNA 1922¹⁵⁴

(Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk. Všichni vstávají.) Soudružky a soudruzi! Dovolte mi, abych se omezil jen na pár pozdravných slov. Především musíme samozřejmě poslat pozdrav Rudé armádě, která v těchto dnech znovu prokázala svou udatnost, když dobyla Vladivostok a vyčistila celé území poslední republiky spojené se Sovětským Ruskem. Jsem přesvědčen, že mluvím za všechny, když řeknu, že všichni zde vítáme tento další hrdinský čin Rudé armády a že vítáme i to, že byl podle všeho učiněn dostatečně rozhodný krok k ukončení války: poslední síly bělogvardějců byly smety do moře. (Potlesk.) Myslím, že naše Rudá armáda nadlouho znemožnila jakékoli opakování útoku bělogvardějců na Rusko nebo na kteroukoli republiku, která je s námi přímo nebo nepřímo, těsně nebo víceméně volně spojena.

Ale abychom najednou nepropadli přílišné samochvále, musíme zároveň říct, že zde sehrály svou úlohu nejen hrdinství Rudé armády a její síla, ale i mezinárodní situace a naše diplomacie.

Byla doba, kdy Japonsko se Spojenými státy americkými podepisovaly dohody o podpoře Kolčaka. Ta doba je už tak dávno za námi, že mnozí z nás na to asi už úplně zapomněli. Ale bylo tomu tak. A jestliže jsme dosáhli toho, že podobná dohoda již není možná, jestliže jsme dosáhli toho, že Japonci přes všechnu svou vojenskou sílu

ohlásili svůj odchod a tento slib splnili, je to samozřejmě také zásluha naší diplomacie.

Nebudu teď protahovat svůj krátký pozdravný projev a mluvit o tom, čím byl tento úspěch podmíněn. Řeknu jenom, že v nejbližší budoucnosti bude na našich diplomatech záležet, aby v nesmírně důležité otázce, na níž máme podstatný zájem, ještě jednou ukázali, co dovedou. Myslím tím konferenci o Blízkém východě, kterou svolává Anglie na 13. listopadu do Lausanne. Jsem přesvědčen, že se naši diplomaté ani tam nedají zahanbit a že dokážeme i tam obhájit zájmy všech republik federalizovaných s RSFSR; v každém případě se nám podaří dosáhnout toho, že masám jasně ukážeme, kde jsou překážky, v čem spočívají, jak dalece směřují proti našim nanejvýš oprávněným přáním a snahám, a nejen proti našim, ale i proti přáním a snahám všech států, které mají zájem na vyřešení otázky mořských úžin.

V otázkách zahraniční politiky se omezím na tyto stručné poznámky a nyní přejdu k vaší práci.

Myslím, že zde jsme dosáhli značných úspěchů, ačkoli se možná tato práce někomu na první pohled nezdála nebo nezdá tak důležitá. Vezměme první zákoník, který jste už odhlasovali — zákoník práce^[30]. Je ohromnou výmohou sovětské moci, že v takové době, kdy všechny země vyrukovaly proti dělnické třídě, přicházíme se zákoníkem, který pevně stanoví základy pracovního zákonodárství, jako například osmihodinový pracovní den. Někdo by sice mohl vyslovit přání, aby toho v tom či onom směru přinášel tento zákoník více, ale já si myslím, že by takové přání nebylo na místě.

Je třeba počítat s tím, že ve srovnání se všemi státy, v nichž se nyní projevuje zuřivá kapitalistická konkurence, v nichž jsou milióny a desítky miliónů nezaměstnaných, v nichž se kapitalisté sami sdružují v mohutné kapitalistické svazy a organizují tažení proti dělnické třídě, že ve srovnání s nimi jsme na nejnižší úrovni, že produk-

tivní síly jsou u nás nejméně rozvinuty, že pracujeme hůř než všichni ostatní. Je to snad velmi nepříjemné, že si to musíme přiznat. Já si však myslím, že právě proto, že takové věci nezahalujeme do líbivých frází a banálních hesel, ale otevřeně se k nim přiznáváme, právě proto, že si to všechno uvědomujeme a nebojíme se to říct veřejně a že na nápravu tohoto stavu je věnováno více sil než v kterémkoli jiném státě, právě proto se nám podaří dohnat jiné státy s takovou rychlostí, o jaké se jim ani nensilo.

Není to samozřejmě žádná fantastická rychlost, jistě bude třeba několika let velmi usilovné práce, abychom toho dosáhli. Z jednoho dne na druhý se samozřejmě mnoho nepořídí. Máme za sebou už pět let a viděli jsme, jak rychle se mění společenské poměry. Naučili jsme se chápat, co znamená čas. A je třeba, abychom se tomu učili i nadále. Ve fantastickou rychlost jakýchkoli změn u nás nikdo neuvěří, ale zato v rychlost skutečnou, v rychlost, jakou nepoznalo dosud žádné období dějinného vývoje — v rychlost dosahovanou pod vedením opravdu revoluční strany, v takovou rychlost věříme a takové rychlosti dosáhneme stůj co stůj.

Dále se zmíním o pozemkovém zákoníku^[19], který jste schválili. Víte, že v tomto směru přinesly naše zákony hned první den po slavném 25. říjnu 1917 na rozdíl od všech ostatních zákonů dekret o půdě^[38], který byl technicky a možná i právně nedokonalý, ale obsahoval všechno podstatné, co bylo pro rolníka naprosto nezbytné, co mu zajišťovalo svazek s dělníkem. A od té doby, ačkoli jsme uplynulých pět let těžce prožívali v neustálých bojích, nepřestávali jsme se starat o to, aby rolníkovy potřeby ohledně půdy byly co nejlépe uspokojeny. A jestliže se ukáže, že si tento zákon, který jste nyní schválili, zaslouží v tom či onom směru opravy, přistoupíme bez jakýchkoli potíží k dalším změnám, k dalším zlepšením stejně tak, jako jste právě teď prováděli změny a zlepšení^[89] v na-

šem trestním zákoníku^[145]. Otázka půdy, otázka uspořádání života obrovské většiny obyvatelstva — rolnického obyvatelstva — je pro nás otázkou základní. V tomto směru jsme již dosáhli toho, že ruský rolník ví, že každý návrh na změnu starých zákonů nejenže se u nás nikdy nesesetká s odporem, nýbrž naopak vždy s podporou a plným porozuměním našeho nejvyššího zákonodárného orgánu.

Dále jste se zabývali ještě takovými otázkami, jako je občanský zákoník^[11] a všeobecné soudnictví^[100]. Vy víte, že vzhledem k naší politice, kterou neochvějně provádíme a v níž nemůže u nás dojít k žádnému kolísání, je to pro široké masy obyvatelstva nanejvýš důležitá věc. A také víte, že jsme se i zde snažili udržet hranici mezi oprávněným uspokojováním potřeb každého občana na podkladě nynějšího hospodářského oběhu a tím, co znamená zneužívání Nepu, které je ve všech státech legální, ale které my legalizovat nechceme. Nakolik úspěšné budou změny, které jste speciálně za tímto účelem provedli a schválili, — to ukáže budoucnost. V této věci si v žádném případě nebudeme svazovat ruce. Jestliže běh života odhalí případy zneužívání Nepu, které jsme dříve nepředvídali, učiníme ihned potřebnou nápravu. Všichni jistě velmi dobře víte, že jiné státy bohužel nemají tak pohotové zákonodárství jako my. Uvidíme, zda je nedaleká budoucnost nedonutí, aby se v tomto směru také vynasnažily trochu dohnat Sovětské Rusko.

Z dalších otázek, neméně důležitých, je třeba se zmínit o té, kterou jste zde rovněž předložili ke konečnému rozhodnutí. Je to otázka sjezdů místních sovětů a otázka výkonných výborů guberniálních sovětů^[99]. S řešením této otázky se ve všech dřívějších systémech zákonodárství a ve všech dřívějších ústavách dosud otálelo. Nepokládalo se to za důležité. Zdálo se, že v místní správě může zůstat všechno při starém. My myslíme, že naopak. Jestliže naše revoluce dosáhla opravdových úspěchů, pak je to

podle našeho přesvědčení proto, že jsme vždy věnovali největší pozornost právě místním orgánům moci a místním zkušenostem. Jestliže revoluce v říjnu 1917 dosáhla rázem takových úspěchů, že se nám na jaře 1918 zdálo, že válka už skončila — pak ve skutečnosti teprve začínala, a to ve své nejhorší podobě, v podobě občanské války; ve skutečnosti mír s Němci znamenal podporu, kterou tito Němci poskytovali nejhorším živlům občanské války; ve skutečnosti tehdejší mír s Němci, který se na podzim zhroutil, znamenal, že těmto živlům poskytovaly všestrannou podporu i spojenecké státy, které nás navíc obviňovaly z uzavření míru s Němci. A jestliže, jak jsem řekl, revoluce s takovou rychlostí v několika měsících, ba dokonce v několika týdnech dokázala své, stalo se tak proto, že jsme plně spoléhali na lidi pracující v místních orgánech, že jsme jim otevřeli volné pole působnosti, že jsme právě od místních orgánů očekávali ono nadšení, které zajistilo nepřemožitelnost a rychlý postup naší revoluce. Víím, že od té doby prožily naše místní orgány mnoho velmi rozmanitých, abych tak řekl perturbací. Vytvořit správný vztah místních orgánů k ústředí bylo pro nás nemalým úkolem a já vůbec nechci tvrdit, že jsme tento úkol vždy řešili ideálně; při naší celkové kulturní úrovni nemůžeme o takovém ideálním řešení ani snít. Že však tato otázka byla řešena upřímněji, pravdivěji a trvaleji než v kterémkoli jiném státě — to můžeme směle říct.

Na závěr se dotknu již jen jedné otázky, která mě zvláště zajímá a která podle mého názoru musí zajímat také vás všechny, třebaže se formálně ani v pořadu vašeho jednání, ani v seznamu otázek předkládaných k projednání nevyskytuje. Je to otázka našeho státního aparátu, otázka stará a věčně nová.

V srpnu 1918 jsme provedli sčítání pracovníků našeho aparátu v Moskvě. Dostali jsme číslo 231 000 zaměstnanců státních orgánů a sovětů v Moskvě, číslo zahrnující za-

městnance jak ústředních úřadů, tak i místních moskevských, městských. Nedávno, v říjnu 1922, jsme provedli toto sčítání ještě jednou v přesvědčení, že jsme náš rozbužejelý aparát zredukovali a že již určitě musí být menší. Ukázalo se, že má rovných 243 000 lidí. Tady máte výsledky všech restrikcí. Tento příklad si vyžádá ještě důkladné zkoumání a srovnávání. Tehdy, v roce 1918, kdy jsme provedli takové sčítání, abych tak řekl, v prvním reformátorském zápalu, jsme z jeho výsledků nemohli, jednoduše řečeno, téměř nic kloudného vyvodit. Nebylo na to kdy. Občanská válka nám nedopřávala ani chvíličku volného času. Nyní doufáme, že to uděláme. Jsme přesvědčeni, že náš aparát, který trpí velmi četnými nedostatky, který se rozrostl na mnohem víc než dvojnásobek, který velmi často pracuje ne pro nás, nýbrž proti nám — není proč se bát vyslovit tuto pravdu, třeba i z tribuny nejvyššího zákonodárného orgánu naší republiky —, že tento aparát bude zlepšen. Na jeho zlepšení bude zapotřebí mnoho práce a dovednosti. Tu a tam se již přikračuje k velmi důkladnému zkoumání otázky, v čem konkrétně musí toto zlepšení spočívat, ale dosud jsou to pouze první kroky — jednotlivé články, jednotlivá šetření místního významu. Jestliže odtud odejdeme všichni s rozhodnutím věnovat této otázce mnohem větší pozornost, než bylo obvyklé, s rozhodnutím ztrácet co nejméně času shonem a zmatkem — a my všichni tím neustále ztrácíme neúměrné množství času — a budeme skutečně zkoumat náš aparát a pracovat na jeho zdokonalování rok za rokem, bude to velký pokrok, právě to bude zárukou našeho úspěchu. Musíme mít odvalu říct, že náš aparát vytváříme živelně. Nejlepší dělníci šli a brali na sebe nejtěžší povinnosti jak v oblasti vojenské, tak i v oblasti civilní, dopouštěli se při tom na každém kroku chyb, ale dovedli své chyby napravovat a pracovat. Vzájemný poměr mezi těmito snad desítkami odvážných lidí a stovkami těch, kteří sedí a sabotují nebo napolo sabotují, zahra-

báni v hromadách svých lejster, tento poměr neustále utápěl naši činorodou práci v nadměrné záplavě papírování. Budeme muset velmi důkladně prozkoumat tuto otázku, kterou jsme dosud prozkoumat nemohli. Projdou dlouhá léta, budeme se muset dlouhá léta učit, protože kulturní úroveň našich dělníků je nízká, pro dělníky je obtížné vpravit se do úplně nové úlohy ve výrobě — a jde-li o upřímnost a nadšení, můžeme se spolehnout pouze na dělníky. Projdou dlouhá léta, než dokážeme zlepšit náš státní aparát, povznést ho — ne pokud jde o jednotlivce, nýbrž aparát jako celek — na vyšší kulturní stupeň. Jsem přesvědčen, že budeme-li napříště věnovat své síly takovéto práci, dospějeme nutně a neodvratně k nejlepším výsledkům. (Dlouhotrvající potlesk.)

*Pravda, č. 247
1. listopadu 1922*

*Podle textu Pravdy
porovnaného se stenografic-
kým zápisem*

DOPIS G. V. ČIČERINOVÍ
A ČLENŮM POLITICKÉHO
BYRA ÚV KSR(b) O NÓTĚ
DOHODOVÝM STÁTŮM
K LAUSANNSKÉ
KONFERENCI¹⁵⁵

31. 10. 1922

Soudruhu Čičerinovi a všem členům politického byra

Nemám teď čas, abych dost důkladně zvážil všechny výrazy obsažené v návrhu nóty dohodovým státům, kterou považuji za velmi důležitou. Myslím, že každé slovo je třeba dvakrát i třikrát uvážit, aby neumožňovalo výklad, že na konferenci nepojedeme.

V tomto smyslu musí být nóta zvlášť »diplomatická«. Zdálo se mi, že se na konci nóty, kterou jsem četl jen velmi zběžně, vyskytují výrazy v tomto smyslu ne dost diplomatické.

Lenin

*Otištěno poprvé,
podle strojopisné kopie*

L I S T U
P E T R O G R A D S K A J A P R A V D A¹⁵⁶

1. 11. 1922

Milí soudruzi! Z celého srdce vám blahopřeji k pátému výročí Říjnové revoluce a přeji, abychom v příštích pěti letech bojovali na mírové frontě se stejným úspěchem jako dosud na frontě válečné.

S pozdravem a s přáním všeho nejlepšího

Váš *V. Uljanov (Lenin)*

*Petrogradskaja pravda, č. 251
5. listopadu 1922*

Podle rukopisu

L I S T U P R A V D A

Milí soudruzi! Srdečně vám blahopřeji k pátému výročí Říjnové revoluce. Přál bych si, abychom v příštích pěti letech toho vydobyli, a to pokojnou prací, alespoň tolik, kolik jsme toho dosud vydobyli se zbraní v ruce.

2. 11. 1922

Váš *Lenin*

Pravda, č. 252
7. listopadu 1922

Podle rukopisu

PRVNÍ MEZINÁRODNÍ
KONFERENCI KOMUNISTŮ
PRACUJÍCÍCH
V DRUŽSTEVNICTVÍ¹⁵⁷

Zdravím mezinárodní konferenci komunistů pracujících v družstevnictví, která byla svolána opravdu v pravý čas, a přeji jí mnoho úspěchů v jednání.

Spolu s účastníky konference si jasně uvědomuji, jak složitý a obtížný je vytčený úkol — získat družstevní aparát, aby pracoval ve prospěch světové revoluce.

Budu velmi rád, jestliže se nám podaří posloužit zkušenostmi z práce v Rusku též společné věci.

Napsáno 2. listopadu 1922

Otištěno 3. listopadu 1922

v Pravdě, č. 249

Podle textu Pravdy

TEZE O DRUŽSTEVNÍ BANCE¹⁵⁸

1. Prémie za rozsah bankovních operací a za jejich rozšíření v újezdech;
2. totéž, pokud jde o vklady;
3. spolupráce komunistů z řad nejvýznamnějších zemědělských družstevníků s bankou; ti by ji kontrolovali a pobízeli k větší aktivitě;
4. stimulovat družstevní banku tím, že jí Státní banka sníží úrokovou sazbu;
5. asignace určité částky Státní bankou.

Napsáno 2. listopadu 1922

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

PETROHRADSKÝM
TEXTILÁKŮM¹⁵⁹

3. 11. 1922

Milí soudruzi! Srdečný dík za pléd, který jste mi poslali, je opravdu vynikající. Je mi nesmírně líto, že jsem nemohl přijmout Šorova.

Mnoho pozdravů!

Váš V. Uljanov (*Lenin*)

*Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

Podle rukopisu

CELORUSKÉMU SJEZDU
STATISTIKŮ¹⁶⁰

4. listopadu 1922

Z celého srdce vám děkuji za pozdrav^[109]. Přijměte prosím moje poděkování a přání mnoha úspěchů ve vašem jednání.

Předseda rady lidových komisařů

V. Uljanov (Lenin)

*Pravda, č. 251
5. listopadu 1922*

Podle rukopisu

INTERVIEW
ZPRAVODAJI LISTU
MANCHESTER GUARDIAN
ARTHURU RANSOMOVI¹⁶¹

PRVNÍ VARIANTA

1. Otázka. Pozoruji obrovské hospodářské oživení, všichni nakupují a prodávají a zřejmě se rodí nová třída obchodníků. Ptám se: *Jak to, že nepman není politickou silou a ani neprojevuje snahu stát se jí?*

Odpověď. Vaše první otázka mi připomněla jeden dávný a dávný rozhovor v Londýně. Byl sobotní večer. Vyšel jsem si s přítelem na procházku, to už je takových dvacet let¹⁶². V ulicích bylo neobyčejně živo. Trhovci rozložili všude na ulicích své stánky a osvětlili své zboží malými petrolejovými lampičkami nebo něčím takovým. Ta světýlka působila velmi hezky. Pouliční ruch byl přímo neobvyklý. Všichni nakupovali nebo prodávali.

V Rusku byl tehdy směr, jehož stoupencům jsme říkali ekonomisté. Pod tímto poněkud buršikózním označením jsme rozuměli naivní zjednodušování Marxova pojetí historického materialismu. Můj přítel byl ekonomista a hned se pustil do vykládání svých rozumů: po této neobvyklé ekonomické aktivitě musí prý následovat snaha stát se politickou silou. Takovému chápání Marxe jsem se musel smát. Spousta drobných trhovců a jejich čilá aktivita ještě nikterak nesevřčí o velké ekonomické síle třídy, síle, z níž by se mohlo a mělo usuzovat na »politickou sílu«. Londýn vospěl ve světovou obchodní sílu, jak ekonomickou, tak i politickou, zřejmě poněkud složitější cestou, než jak si to představoval můj společník, a pouliční trhovci v Londýně i přes svou pozoruhodnou čilost měli k »politické síle« a dokonce i ke snaze stát se jí dosti daleko.

Obávám se, že Vaše otázka, proč »nepman« (tj. pouliční trhovce? drobný kramář?) neprojevuje u nás »snahu stát se politickou silou«, vzbudí u nás úsměv a že na ni odpovíme: z téhož důvodu, proč neprojevoval v Anglii »snahu stát se politickou silou« dav v londýnských ulicích, který každou sobotu v ulicích nakupoval a prodával.

2. *Otázka.* Mám dojem, že v Rusku jsou dnes koupě a prodej i výměna vysoce výnosné, zatímco výroba je možná jenom ve velmi vzácných případech. Koupě a prodej i výměna jsou v rukou nepmanů. Výnosná výroba se většinou provozuje v malém měřítku a je v rukou soukromníků. *Ztrátová výroba je v rukou státu. Ptám se: Neznamenaí to neustálé ekonomické posilování nepmanů a neustálé oslabování státu?*

Odpověď. Obávám se, že i svou druhou otázku formulujete z hlediska téměř »ekonomistického« ve výše uvedeném smyslu. Myslím, že to byl Bastiat, který téměř vážně zastával názor, že »se staří Řekové a Římané živili loupeží«. Ani se nijak zvlášť nezatežoval »ekonomickou« otázkou, odkud se vlastně bralo to, co loupili tito lidé živící se loupeží?

Vy »máte dojem, že v Rusku jsou dnes koupě a prodej i výměna vysoce výnosné«, »zatímco výroba je možná jenom ve velmi vzácných případech«.

Velmi jsem se podivil, když jsem se dočetl, že jste k takovému závěru dospěl na základě pozorování v moskevských ulicích. A napadlo mě, jak je to s milióny a milióny ruských rolníků. To, že obdělávají pole, zřejmě není vzácný a tím spíše ne velmi vzácný případ, nýbrž případ, který v Rusku převládá. Není to »dokonce« častější případ než »nepmanova« »koupě a prodej« čehokoli? A zemědělská výroba v Rusku je podle všeho nejen »možná«, ale i neobyčejně »výnosná«. Odkud by se jinak vzaly ty stamilióny pudů, které v podobě naturální daně naši rolníci tak neobyčejně rychle a snadno už odvedli státu? Odkud by se vzal ten všeobecný rozmach budovatelské činnosti jak na vesnicích obrovského Ruska, tak i ve městech, který může každický člověk nyní pozorovat?

Nepovažuje tazatel za »vysoce výhodný prodej a výměnu« drobný obchod, kdy jeden drobný trhovec dosahuje mnohdy miliónových zisků při klesajícím kursu ruské měny, kdy milión má na volném trhu menší hodnotu než dříve rubl? Takový omyl je sotva možný, neboť náš stát teď — už několik měsíců — škrta na papírových penězích »přebytečné« nuly¹⁶³. Včera to bylo sto miliard, a dnes se čtyři nuly škrtají a je z toho deset miliónů. Stát tím nezbohatne, ale domněnka, že by »se stával slabším«, je velmi podivná, neboť je tu zřejmý krok vpřed, ke zhodnocení peněz. Nepman začíná pozorovat, jak se rubl začíná stabilizovat; například to bylo vidět letos v létě; nepman přichází na to, že »škrtaání« nul bude pokračovat dál, a já pochybuji, že by bylo zastaveno jeho »snahou stát se politickou silou«.

Vracím se k výrobě. Půda je u nás v rukou státu. Drobní rolníci, kteří jsou jejími držiteli, naprosto řádně odvádějí daň. Průmyslová výroba, pokud jde o takzvaný lehký průmysl, zjevně ožívá a je často buď vlastnictvím státu ve správě jeho zaměstnanců, nebo ji mají v rukou nájemci.

Proto k obavám z »neustálého oslabování státu« není důvod.

Je třeba rozlišovat nikoli výrobu a obchod, nýbrž výrobu v lehkém průmyslu a výrobu v těžkém průmyslu. Výroba v těžkém průmyslu je skutečně nevýnosná; z toho pramení opravdu těžká situace našeho státu. Ale o tom později.

3. *Otázka.* Jsou zde náznaky, že bude učiněn pokus (zdaněním) přitit nepmana, aby finančně podporoval výrobu. Ptám se: *Nepovede to jenom ke zvýšení cen, ke zvýšení nepmanova zisku a nepřímo i k nezbytnému zvýšení mezd — tedy k návratu dřívějších poměrů?*

Odpověď. Stát má v rukou stamilióny pudů obilí. Za takových podmínek nelze očekávat, že daně »jenom« zvýší ceny. Daně nám také poskytnou finanční prostředky od

nepmanů i od výrobců na pomoc průmyslu, zejména na pomoc těžkému průmyslu.

4. *Otázka.* Máme-li soudit podle běžných kapitalistických kritérií, měla by být hospodářská situace horší. Máme-li soudit podle komunistických kritérií, měla by být situace rovněž horší (úpadek těžkého průmyslu). Avšak každý člověk, kterého potkám, shodně prohlašuje, že jeho situace je lepší než před rokem. Zřejmě se děje něco, co nepřípouští ani kapitalistická, ani komunistická ideologie. Obě předpokládají postup kupředu. Ale což jdeme-li místo kupředu zpátky? Ptám se: *nejdeme snad místo kupředu, k novému blahobytu, naopak zpátky, ke starým poměrům?* Nejde snad Rusko zpátky, k období zemědělské výroby zhruba uspokojující jeho potřeby a k oživenému vnitřnímu obchodu, jehož se dovoz z ciziny dotýká jen nepatrně? Nemůže snad nastat za proletářské diktatury podobné období, jako bylo kdysi za feudální diktatury?

Odpověď. Nejdříve začněme »soudit« podle »běžných kapitalistických kritérií«. Náš rubl byl celé léto stabilní. To je zřejmý začátek zlepšení. Následovalo nesporné oživení rolnické výroby a výroby v lehkém průmyslu. To je také zlepšení. A konečně naše Státní banka měla čistý příjem přinejmenším 20 miliónů rublů ve zlatě (to minimálně; ve skutečnosti více). Je to málo, ale zlepšení je nesporné. Je to málo, ale základ ke zvětšení fondu pro těžký průmysl byl bezesporu položen.

Dále. Přejdeme k posuzování podle kritérií komunistických. Všechny tři uvedené okolnosti znamenají plus i z komunistického hlediska, neboť státní moc je u nás v rukou dělníků. Jak *krok* ke stabilizaci rublu, tak i oživení rolnické výroby a výroby v lehkém průmyslu, jakož i *první* zisky Státní banky (to jest státu) — to všechno je plus také z komunistického hlediska.

Jak je možné, že kapitalismus a komunismus jsou protikladné, ale různé okolnosti tu z *obou protikladných hledisek* tvoří *plus*? Je to možné, neboť má-li moc ve státě dělnická třída, je přechod ke komunismu možný také prostřednictvím státního kapitalismu. Právě to je »nás nynější případ«.

Úpadek těžkého průmyslu je naše minus. První příjmy Státní banky a lidového komisariátu zahraničního obchodu jsou přípravou ke zlepšení i v této oblasti. Těžkosti tu jsou velké, ale situace není nijak beznadějná.

Pokračujme dál. Nejdeme snad zpátky k něčemu, co se podobá »feudální diktatuře«? Rozhodně ne, protože pomalu, s přestávkami, s občasnými kroky zpět, postupujeme kupředu po linii státního kapitalismu. A to je linie, která nás vede kupředu, k socialismu a ke komunismu (jako vyššímu stupni socialismu), ale rozhodně ne zpátky k feudalismu.

Rozšiřuje se zahraniční obchod; pokračuje, i když s přestávkami, stabilizace rublu; zjevný je vzestup průmyslu jak v Pitěru, tak v Moskvě; skromný, velmi skromný začátek přípravy finančních prostředků státu na pomoc těžkému průmyslu a tak dále. To všechno dokazuje, že Rusko jde kupředu, a ne zpátky, i když — opakuji — velmi pomalu a s přestávkami.

5. Otázka. Nejsme snad svědky smutné podívané, že se promarnuje kapitál, jehož se má použít ve výrobě?

Odpověď. Na tuto otázku byla dána odpověď již v předchozím výkladu.

6. Otázka. Kromě těchto otázek by Manchester Guardian rád slyšel z Vašich úst vyvrácení pověstí, které teď živě kolují po Moskvě, že tuto zimu bude opět zaveden lístkový systém a že zároveň bude provedena úplná rekvizice skladů nepmanů.

Odpověď. Rád potvrzuji naprostou neopodstatněnost pověstí, že prý máme v úmyslu vrátit se zpátky k lístkovému systému nebo přikročit »k úplné rekvizici skladů nepmanů«.

To jsou vyložené báchorky. Na nic takového ani nepomýšlíme.

Nic takového si v nynějším Rusku nelze ani představit. Jsou to povídačky, zlomyslně rozšiřované lidmi, kteří jsou na nás velice rozezlení, ale nejsou příliš důvtipní.

7. *Otázka.* A nakonec, je správná moje domněnka, že smlouva s Urquhartem^[14] nebyla zamítnuta definitivně, nýbrž byla jenom odsunuta, dokud nebudou obnoveny normální přátelské styky s anglickou vládou?

Odpověď. Pokud jde o Urquharta, máte naprostou pravdu. Opakuji, co jsem nedávno řekl Farbmanovi*^[43]. Koncesi Urquhartovi jsme nezamítli definitivně. Zamítli jsme ji jenom z politického důvodu, který jsme veřejně uvedli. Zahájili jsme v našem tisku otevřenou diskusi o všech *pro* i všech *proti*. Doufáme, že si po této diskusi utvoříme konečný názor jak po stránce politické, tak i po stránce ekonomické.

5. 11. 1922

Váš *Lenin*

*Otištěno anglicky 22. listopadu
1922 v listu The Manchester
Guardian, č. 23 797
Rusky poprvé otištěno roku 1930
Sočiněním V. I. Lenina
sv. XXVII, 2. a 3. vydání*

Podle rukopisu

* Viz tento svazek, s. 276—282. *Red.*

DRUHÁ (NEDOKONČENÁ) VARIANTA

Na Vaše otázky odpovídám:

1. Myslím, že »nepman«, tj. představitel vzrnáhajícího se obchodu za »nové ekonomické politiky«, chce být politickou silou, ale nedává to nijak najevo, anebo jen tak, aby svá přání utajil. Musí se snažit svá přání utajit, neboť jinak riskuje, že narazí na vážný odpor naší státní moci, a někdy i na něco horšího než odpor, tj. na přímé nepřátelství.

Myslím, že za situace, kdy naše státní moc soustředila ve svých rukou obrovskou většinu výrobních prostředků, je skutečnou ekonomickou potřebou maloburžoazie svoboda koupě a prodeje spotřebních předmětů. Naše zákonodárství maloburžoazii tuto svobodu zajišťuje.

Slovo »nepman«, jehož používáte, vede k jistému nedorozumění. Toto slovo je vytvořeno ze zkratky »Nep«, což znamená »nová ekonomická politika«, a částice »man«, což dohromady znamená »člověk nebo představitel této nové ekonomické politiky«. V novinářském jazyce vzniklo toto slovo nejdříve jako žertovné označení pro drobného kramáře nebo člověka, který využívá svobody obchodu k nejrozumnějším nekalým transakcím.

Navenek je nová ekonomická politika nejvíc nápadná právě tím, že do popředí vystupuje takovýto »nepman« nebo každý, jak píšete, kdo »prodává a kupuje«.

Avšak skutečná ekonomická činnost skutečné většiny obyvatelstva v tom vůbec nespočívá. Stačí například ukázat na činnost obrovské masy rolnictva, které právě teď s obrovskou energií a nesmírnou obětavostí dává do pořádku svá pole, obnovuje své zemědělské výrobní nástroje, svá obydlí, hospodářské budovy atd. Na druhé straně průmysloví dělníci právě teď se stejnou nezměrnou energií zdokonalují pracovní nástroje, nahrazují opotřebované pracovní nástroje novými, dávají do pořádku pobořené, zchátralé nebo poškozené budovy atd.

»Nepman«, když už užijeme tohoto výrazu, který patří mnohem spíše k novinářské hantýrce než k seriózním termínům politické ekonomie, vzbuzuje mnohem větší rozruch, než odpovídá jeho ekonomické síle. Proto se obávám, že každý, kdo by na našeho »nepmana« aplikoval onu zjednodušenou poučku historického materialismu, že po ekonomické síle musí následovat síla politická, riskuje, že se dopustí závažného omylu a že se dokonce stane obětí celé řady směšných nedorozumění.

Skutečná podstata nové ekonomické politiky spočívá za prvé v tom, že proletářský stát *povolil volný obchod malovýrobcům*, a za druhé v tom, že *pokud jde o výrobní prostředky pro velký kapitál, uplatňuje proletářský stát celou řadu principů, jež se v kapitalistické ekonomice nazývaly »státním kapitalismem«.*

Myslím, že »nepman«, který si z toho vyvodí závěr, že je pro něj žádoucí stát se politickou silou, riskuje, že se nejen zmýlí, ale že se také pro vulgární chápání marxismu stane terčem posměchu v novinách.

2. Váš dojem, že koupě a prodej v Rusku jsou teď neobyčejně výnosné, »zatímco výroba je možná jenom ve velmi vzácných případech«, může podle mého názoru vyvolat jen oprávněný posměch nad politickou ekonomikou »pana „nepmana“«.

Obrovskou většinu obyvatelstva v Rusku tvoří, nemyslím-li se, drobní rolníci, kteří se teď s neobvyklou horlivostí vrhli na výrobu a dosáhli (částečně díky státní pomoci ve formě osiva atd.) obrovských, takřka neuvěřitelných úspěchů, zejména vezmeme-li v úvahu nepředstavitelné škody způsobené občanskou válkou, hladem atd. Drobní rolníci dosáhli přitom takových úspěchů, že neobyčejně snadno a téměř bez jakéhokoli donucování odvedli státní daň, která jde do stamiliónů pudů obilí.

Proto bude myslím správnější říct, že obrovská většina obyvatelstva, jejíž výroba je co do rozsahu malá a je

v soukromých rukou, dosahuje těch největších zisků. To platí o celé zemědělské výrobě rolnictva. Stejně nebo o něco menší zisky přináší průmyslová výroba, která je částečně v soukromých rukou a částečně v rukou státních nájemců nebo státních závodů vyrábějících spotřební předměty pro vesnické obyvatelstvo.

Opravdu nevýnosnou výrobou, jež zůstává v rukou státu, je jenom ta, kterou bychom měli nazvat podle vědecké politickoekonomické terminologie výrobou výrobních prostředků (ruda, kovy atd.) nebo výrobou základního kapitálu. V kapitalistické ekonomice je k reprodukci tohoto druhu kapitálu zapotřebí obvykle státních půjček, které okamžitě poskytnou mimořádně velké částky (stamilióny rublů nebo dokonce dolarů) k reorganizaci mnoha podniků schopných obnovit zničené výrobní prostředky.

Obnovování zničených výrobních prostředků neslibuje u nás nadlouho žádný zisk a je, jak sám říkáte, »nevýnosné«. Budeme muset dost dlouho používat pro reprodukci základního kapitálu příjmy z koncesí nebo státní subvence.

Taková je dnešní ekonomická skutečnost. Jak vidíte, dívám se na tuto skutečnost podstatně jinak než Vy. Obávám se, že Váš názor, že snad u nás dochází k »neustálému ekonomickému posilování nepmanů« a k »neustálému ekonomickému oslabování státu«, by si patrně vysloužil posměch, jaký si Marx tropil z vulgární politické ekonomie.

Já ovšem s dovolením budu zastávat staromódní názor, že o nějaké jiné, nemarxistické politické ekonomii po Marxovi se dá mluvit, jenom když mají být obalamuceni měšťáci, byť měšťáci »vysoce civilizovaní«.

Závěrem k otázce »politické síly«: dělníci a rolnictvo — to je základ politické síly v Rusku. Ve všech kapitalistických zemích olupují rolníky i statkáři, i kapitalisté. Čím uvědomělejšími se rolníci stávají, tím lépe to chápou. Proto masy obyvatelstva za »kupujícími a prodávajícími« nepmany nepůjdou.

3. Nepovedou daně uvalené na »nepmany« jenom ke zvýšení mezd a cen místo toho, aby se tak získaly prostředky pro výrobu?

Ne, neboť základem cen bude obilí. Určitou jeho část, shromážděnou v podobě daně, má v rukou stát. Nepman nemůže samostatně ovlivňovat ceny, protože není výrobcem. Mimochodem, monopol zahraničního obchodu nám pomůže držet nepmana v šachu, neboť ceny budou určovány bez něho, podle výrobní ceny v zahraničí plus naše státní přírážka, jež bude sloužit k subvencování výroby.

Obávám se, že za zvýšení cen prováděné nepmany mnohdy považujete růst nominální hodnoty našich papírových peněz v důsledku vzrůstající emise. To by byla chyba.

*Napsáno mezi 27. říjnem
a 5. listopadem 1922
Poprvé otištěno 21. ledna
1926 v Pravdě, č. 17*

*Podle strojopisu
zredigovaného
a doplněného V. I. Leninem*

KONFERENCI POLITICKY
NEORGANIZOVANÝCH
DĚLNIC A ROLNIC
Z MOSKVY
A Z MOSKEVSKÉ GUBERNIE¹⁶⁴

Milé soudružky! Srdečně vám děkuji za hezká přání a pozdravy. Je mi velmi líto, že nemohu být mezi vámi.

Blahopřeji k pátému výročí revoluce a přeji sjezdu mnoho úspěchů.

6. 11. 1922

Váš *Lenin*

Rabočaja Moskva, č. 227
9. listopadu 1922

*Podle listu
Rabočaja Moskva*

D Ě L N Í K Ů M B Ý V A L É H O
M I C H E L S O N O V A Z Á V O D U¹⁶⁵

Milí soudruzi! Je mi velmi líto, že musím právě dnes sedět doma, neboť mi není docela dobře. Posílám vám nejsrdečnější pozdravy a blahopřání k pátému výročí. Do příštích pěti let vám přeji úspěchy v práci.

7. 11. 1922

Váš *V. Uljanov (Lenin)*

*Poprvé otištěno roku 1942
v publikaci Leninskij sbornik XXXIV*

Podle rukopisu

D Ě L N Í K Ů M
A Z A M Ě Š T N A N C Ů M
S T Á T N Í E L E K T R Á R N Y
E L E K T R O P E R E D A Č A¹⁶⁶

Milí soudruzi!

Dnes, v den pátého výročí revoluce, vítám s mimořádnou radostí otevření vašeho klubu a doufám, že vy, dělníci a zaměstnanci státní elektrárny Elektroperedača, dokážete společným úsilím udělat z tohoto klubu jednu z nejvýznamnějších pozic pro vzdělávání dělníků.

7. 11. 1922

V. Uljanov (*Lenin*)

*Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

*Podle originálu
zredigovaného a podepsaného
V. I. Leninem*

DĚLNÍKŮM STODOLSKÉ
SOUKENICKÉ TOVÁRNY
V KLINCÍCH¹⁶⁷

8. 11. 1922

Milí soudruzi!

Srdečně vám děkuji za pozdrav a dárek. Řeknu vám zcela důvěrně, že není třeba posílat mi dary. Velmi vás prosím, abyste tuto důvěrnou prosbu tlumočili v co nejširším okruhu všem dělníkům.

Mnoho díků, pozdravů a přání všeho nejlepšího.

Váš V. Uljanov (Lenin)

*Poprvé otištěno roku 1924
v příloze k listu Golos
těkstilej Čelnok (Moskva), č.1*

Podle rukopisu

РОССИЙСКАЯ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ
ФЕДЕРАТИВНАЯ
Советская Республика.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
СОВЕТА
ТРУДА И ОБОРОНЫ.

— о —
Москва, Кремль.

Л. П. Д. 1922 г.
№ 8544.

Резьбачи
Стодольской
Средней-школы
в Клинцах.

Дорогие друзья!

Сердечно благодарю вас

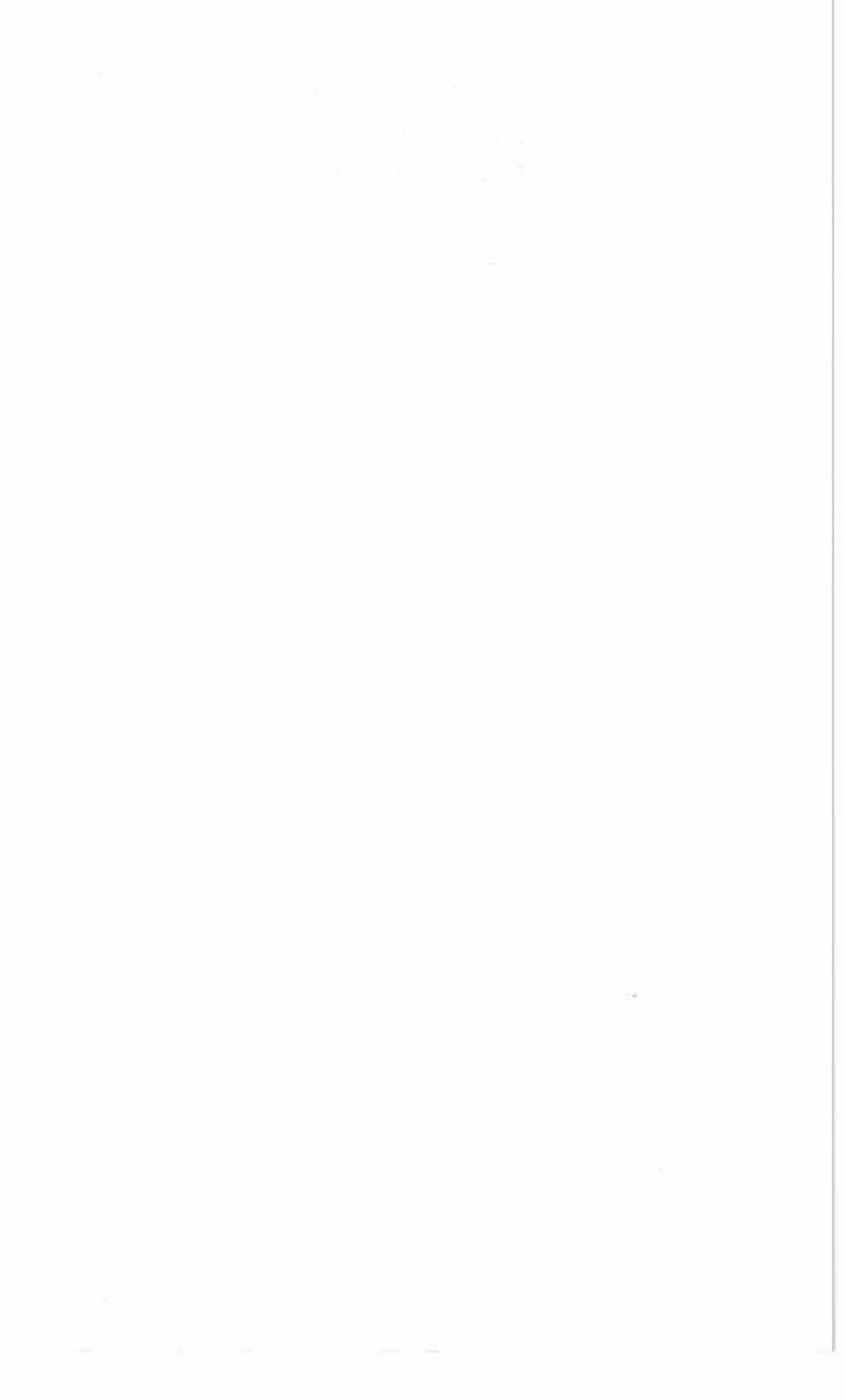
за приверженность и подарки
Но секретно скажу, что
подарков пока еще не
лишались. Просту очень
от всей секретной просьбы
попытайтесь рассуждать всеми
рабочими.

Самые лучшие ста-
новятся и подарки и пере-
медь. (В. Ленин)

Faksimile Lenina dopisu
Dělníkům Stodolské soukenické továrny v Klincích
z listopadu 1922

*IV. KONGRES
KOMUNISTICKÉ
INTERNACIONÁLY*¹⁶⁸

5. LISTOPADU—5. PROSINCE 1922

IV. SVĚTOVÉMU KONGRESU
KOMUNISTICKÉ
INTERNACIONÁLY
A PETROHRADSKÉMU SOVĚTU
DĚLNICKÝCH
ARUDOARMĚJSKÝCH
ZÁSTUPCŮ

Je mi neobyčejně líto, že se nemohu zúčastnit prvního zasedání kongresu a musím se omezit na písemný pozdrav.

Komunistická internacionála i přes obrovské těžkosti, jež stojí v cestě komunistickým stranám, roste a sílí. Hlavním úkolem je i nadále získat většinu dělníků. A tento úkol *splníme* děj se co děj.

Sjednocení Druhé a Dvaapůlté internacionály bude ku prospěchu revolučnímu hnutí proletariátu: méně fikcí, méně klamu — to je dělnické třídě vždy prospěšné.

Petrohradským dělníkům a jejich novému sovětu, kteří ve svém městě hostí IV. kongres Komunistické internacionály, posílám přání všeho nejlepšího a srdečný pozdrav.

Petrohradští dělníci musí být i na hospodářské frontě mezi prvními. S radostí přijímáme zprávy o počínající hospodářské obnově Petrohradu. Doufám, že na vaše pozvání do Petrohradu odpovím v blízké budoucnosti svou návštěvou.

Sovětská moc v Rusku slaví prvních pět let své existence. Je pevnější než kdykoli předtím. Občanská válka skončila. Jsou vidět první hospodářské úspěchy. Sovětské Rusko je nesmírně hrdé, že může pomáhat dělníkům ce-

lého světa v jejich těžkém boji za svržení kapitalismu. Ví-
tězství bude naše.

Ať žije Komunistická internacionála!

Moskva 4. listopadu 1922

V. Uljanov (Lenin)

*Pravda, č. 253
9. listopadu 1922*

*Podle textu listu
porovnaného s originálem,
který zredigoval V. I. Lenin*

PĚT LET RUSKÉ REVOLUCE
A PERSPEKTIVY
SVĚTOVÉ REVOLUCE

REFERÁT NA IV. KONGRESU KOMUNISTICKÉ
INTERNACIONÁLY
13. LISTOPADU

(Soudruha Lenina vítá bouřlivý, neutuchající potlesk a ovace všech přítomných. Všichni vstávají a zpívají Internacionálu.) Soudružky a soudruzi! Na listině ohlášených řečníků jsem uveden jako hlavní referent, ale jistě pochopíte, že po dlouhé nemoci nejsem s to přednést obsáhlý referát. Mohu jenom říct pár slov na úvod k nejdůležitějším problémům. Moje téma bude značně úzké. Téma Pět let ruské revoluce a perspektivy světové revoluce je příliš obsírné a obsáhlé, než aby je vůbec mohl vyčerpat jeden řečník v jediném projevu. Proto jsem si vybral jenom malý úsek tohoto tématu, a to »novou ekonomickou politiku«. Úmyslně volím jenom tento malý úsek, abych vás obeznámil s touto dnes velmi důležitou otázkou — velmi důležitou alespoň pro mě, neboť se jí právě zabývám.

Řeknu vám tedy, jak jsme s novou ekonomickou politikou začali a jakých výsledků jsme touto politikou dosáhli. Jestliže se omezím jenom na to, snad se mi podaří podat celkový přehled a poskytnout o tomto problému celkovou představu.

Mám-li začít tím, jak jsme dospěli k nové ekonomické politice, musím se zmínit o článku, který jsem napsal v roce 1918¹⁶⁹. Začátkem roku 1918 jsem se totiž v krátké polemice dotkl otázky, jaké stanovisko máme zaujmout ke státnímu kapitalismu. Tehdy jsem napsal:

»Vzhledem k dnešní (tj. tehdejší) situaci v naší Sovětské republice by byl státní kapitalismus *krokem vpřed*. Kdyby byl u nás asi tak za půl roku zaveden státní kapitalismus, byl by to obrovský úspěch a nejspolehlivější záruka, že do roka se u nás jednou provždy upevní socialismus a stane se nepřemožitelným.«*

To bylo samozřejmě řečeno v době, kdy jsme byli trochu hloupější než dnes, ale už ne tak hloupí, abychom nedokázali takové otázky rozebírat.

Roku 1918 jsem tedy zastával názor, že vzhledem k tehdejší hospodářské situaci Sovětské republiky by byl státní kapitalismus *krokem vpřed*. Zní to velmi podivně a možná dokonce i protismyslně, neboť naše republika byla už tehdy republikou socialistickou; tehdy jsme každý den s obrovským chvatem — pravděpodobně s přílišným chvatem — prováděli různá nová hospodářská opatření, která nelze označit jinak než jako socialistická. A přesto jsem tehdy soudil, že ve srovnání s tehdejší hospodářskou situací Sovětské republiky by státní kapitalismus znamenal *krok vpřed*, a vysvětloval jsem tuto myšlenku dále tím, že jsem jednoduše vyjmenoval základní prvky ekonomické struktury Ruska. Byly to podle mě tyto prvky: »1. patriarchální, tj. nejprimitivnější forma zemědělství; 2. zbožní malovýroba (sem spadá také většina rolnictva, jež obchoduje obilím); 3. soukromý kapitalismus; 4. státní kapitalismus a 5. socialismus.«** V tehdejším Rusku byly zastoupeny všechny tyto ekonomické prvky. Tehdy jsem si vytkl za úkol vysvětlit, v jakém vzájemném vztahu jsou tyto prvky a zda by jeden z nesocialistických prvků, totiž státní kapitalismus, neměl být hodnocen výše než socialismus. Opakuji: všem se to zdá velmi podivné, že v republice, která se prohlašuje za socialistickou, je nesocialistický prvek hodnocen a stavěn výše než socialismus. Ale celá věc se dá lépe pochopit, jestliže si vzpomenete,

* Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 317. *Red.*

** Srov. tamtéž, s. 318. *Red.*

že jsme se na ekonomickou strukturu Ruska nedívali vůbec jako na něco stejnorodého a vysoce rozvinutého, nýbrž byli jsme si plně vědomi toho, že vedle socialistické formy máme v Rusku patriarchální zemědělství, tj. nejprimitivnější formu zemědělství. Jakou úlohu by tedy mohl v takové situaci hrát státní kapitalismus?

Dále jsem si kladl otázku, který z těchto prvků převládá? Je jasné, že v maloburžoazním prostředí převládá prvek maloburžoazní. Tehdy jsem si uvědomoval, že maloburžoazní prvek převládá: jinak usuzovat nebylo možné. Otázka, kterou jsem si tehdy kladl — bylo to ve zvláštní polemice, která se netýká dnešní otázky — zněla: Jak se stavíme ke státnímu kapitalismu? A odpověděl jsem si: Státní kapitalismus, i když to není forma socialistická, byl by pro nás a pro Rusko vhodnější než nynější forma. Co to znamená? To znamená, že jsme nepřeceňovali ani zárodky, ani základy socialistického hospodářství, ačkoli jsme již uskutečnili sociální revoluci; naopak, už tehdy jsme si do jisté míry uvědomovali, že by bylo lépe, kdybychom nejdříve dospěli ke státnímu kapitalismu a teprve potom k socialismu.

Musím tuto okolnost zvlášť zdůraznit, neboť podle mého názoru jedině tehdy, vycházíme-li z tohoto pojetí otázky, můžeme za prvé vysvětlit, co znamená nynější ekonomická politika, a za druhé z toho můžeme vyvodit velmi důležité praktické závěry i pro Komunistickou internacionálu. Nechci tvrdit, že jsme už předem měli hotový plán ústupu. To ne. Tyto stručné polemické řádky nebyly tehdy v žádném případě plánem ústupu. Není tu například ani slůvko o jedné velmi důležité věci — o volném obchodu, který má pro státní kapitalismus stěžejní význam. Přesto tím byla obecná, neurčitá myšlenka ústupu už vyslovena. Myslím, že bychom tomu měli věnovat pozornost nejen z hlediska země, která svou ekonomickou strukturou byla a dosud je velmi zaostalá, ale i z hlediska Komunistické internacionály a vyspělých západů-

evropských zemí. Nyní například vypracováváme program. Já osobně si myslím, že nejlepší postup by byl, kdybychom všechny programy projednávali teď jenom povšechně, abych tak řekl, v prvním čtení, a dali je vytisknout, ale definitivní rozhodnutí nedělali hned teď, už letos. Proč? Protože především si samozřejmě myslím, že jsme je sotva všichni dobře promyslili. Dále pak také proto, že jsme téměř vůbec nepromyslili možnost ústupu a jeho zajištění. A to je něco, čemu musíme bezpodmínečně věnovat pozornost, protože ve světě došlo k tak podstatným změnám, jako je svržení kapitalismu a budování socialismu, jež je spojeno s obrovskými těžkostmi. Musíme nejen vědět, jak si máme počínat, když přecházíme přímo do útoku a přitom vítězíme. V revoluční době to vůbec není tak obtížné, ale ani tak důležité, alespoň to není to nejdůležitější. Za revoluce bývají vždycky okamžiky, kdy nepřítel ztrácí hlavu, a jestliže na něho v takovém okamžiku udeříme, můžeme snadno zvítězit. Ale to ještě nic neznamena, protože zachová-li si náš nepřítel dostatečnou rozvahu, může včas shromáždit síly aj. Snadno nás pak může vyprovokovat k útoku a potom vrhnout o mnoho let zpátky. Proto myšlenka, že si musíme připravit možnost ústupu, má podle mého názoru neobyčejně velký význam, a to nejen z teoretického hlediska. Také z praktického hlediska musí dnes všechny strany, které se chystají v nejbližší budoucnosti přejít do přímého útoku proti kapitalismu, myslet i na to, jak si zajistit ústup. Jsem přesvědčen, že vezmeme-li kromě všech ostatních poučení z naší revoluce v úvahu i toto poučení, nejenže nám to rozhodně nebude na škodu, ale velmi pravděpodobně nám to v mnoha případech i prospěje.

Když jsem tedy zdůraznil, že jsme už v roce 1918 považovali státní kapitalismus za možnou linii ústupu, přejdu k výsledkům naší nové ekonomické politiky. Opakuji, že tehdy to byla ještě velmi nejasná myšlenka, avšak v roce 1921, kdy jsme překonali velmi důležitou etapu ob-

čanské války a vyšli z ní jako vítězové, octlo se Sovětské Rusko v hluboké — myslím že nejhlubší — vnitropolitické krizi. Tato vnitřní krize odhalila nespokojenost nejen značné části rolnictva, ale i dělníků. Bylo to poprvé, a doufám že i naposled, v dějinách Sovětského Ruska, kdy široké vrstvy rolnictva byly nikoli vědomě, nýbrž instinktivně naladěny proti nám. Čím byla způsobena tato zvláštní a pro nás pochopitelně velmi nepříjemná situace? Tím, že jsme se ve své hospodářské ofenzívě dostali příliš daleko, že jsme si nezajistili dostatečnou základnu, takže masy vycítily to, co jsme tehdy ještě nedovedli vědomě zformulovat, ale co jsme si i my brzy, už za několik týdnů, uvědomili, že totiž přímý přechod k ryze socialistickým formám, k ryze socialistickému rozdělování je nad naše současné síly, a že nedokážeme-li ustoupit a omezit se na snadnější úkoly, hrozí nám záhuba. Krize propukla zdá se v únoru 1921. Už na jaře téhož roku jsme se jednomyslně rozhodli — nějaké větší neshody v názorech na tuto otázku jsem mezi námi nepozoroval — přejít k nové ekonomické politice. Dnes, po půldruhém roce, na sklonku roku 1922, můžeme již provést určitá srovnání. Co se událo? Jak jsme přestáli víc než půldruhého roku? Jaký je výsledek? Přinesl nám tento ústup užitek a skutečně nás zachránil, nebo je výsledek ještě neurčitý? To je hlavní otázka, kterou si kladu, a domnívám se, že tato hlavní otázka má prvořadý význam i pro všechny komunistické strany, neboť kdyby odpověď na ni byla záporná, byli bychom všichni odsouzeni k záhubě. Podle mého názoru můžeme všichni s klidným svědomím odpovědět na tuto otázku kladně, a to v tom smyslu, že uplynulého půldruhého roku pozitivně a absolutně dokazuje, že jsme v této zkoušce obstáli.

Pokusím se to nyní dokázat. Proto musím stručně probrat všechny složky našeho hospodářství.

Především se zmíním o naší finanční soustavě a o znamenitém ruském rublu. Řekl bych, že ruský rubl je mož-

né považovat za znamenitý už jenom proto, že počet rublů dnes převyšuje tisíc biliónů. (Smích.) A to už něco znamená. To je astronomické číslo. Jsem přesvědčen, že zde ani všichni nevědí, co toto číslo obnáší. (Všeobecný smích.) Nepokládáme však, a to z hlediska ekonomické vědy, tato čísla za příliš důležitá, neboť nuly se přece dají škrtnout. (Smích.) V tomto umění, které z ekonomického hlediska je rovněž zcela bezvýznamné, jsme už leccos dosáhli a jsem přesvědčen, že v průběhu dalšího vývoje událostí dosáhneme v tomto umění ještě mnohem víc. Co je opravdu důležité, to je otázka stabilizace rublu. Tuto otázku zkoumáme, zkoumají ji naši nejlepší lidé, a přikládáme jí rozhodující význam. Jestliže se nám podaří stabilizovat rubl na delší dobu a později natrvalo, pak máme vyhráno. Pak všechna tato astronomická čísla — všechny ty bilióny a tisíce biliónů — nebudou znamenat nic. Pak budeme moct postavit naše hospodářství na pevný základ a na pevném základě ho dále rozvíjet. Myslím, že k této otázce vám mohu uvést dosti důležitá a rozhodující fakta. V roce 1921 trvalo období ustáleného kursu papírového rublu necelé tři měsíce. Letos, roku 1922, i když tento rok ještě není u konce, trvalo toto období více než pět měsíců. Domnívám se, že to už stačí. Nestačí to ovšem, jestliže budete na nás požadovat vědecký důkaz, že v budoucnosti tento úkol beze zbytku vyřešíme. Avšak dokázat to plně a beze zbytku není podle mého názoru vůbec možné. Uvedené údaje dokazují, že od loňského roku, kdy jsme začali s naší novou ekonomickou politikou, do dnešního dne jsme se už naučili postupovat kupředu. Když jsme se naučili tomuhle, jsem si jistý, že se naučíme i v budoucnu dosahovat na této cestě dalších úspěchů, jen když se nedopustíme nějaké zvlášť velké hlouposti. Nejdůležitější ovšem je obchod, a to směna zboží, kterou potřebujeme. A jestliže jsme tento problém zvládli během dvou let, přestože jsme byli ve válečném stavu (neboť, jak je vám známo, Vladivostok jsme obsadili teprve před několika

týdny) a teprve nyní můžeme začít zcela systematicky se věnovat hospodářské činnosti, jestliže jsme přesto dosáhli toho, že se kurs papírového rublu držel na stejné výši místo dřívějších tří měsíců už pět měsíců, pak snad mám právo říct, že s tím můžeme být spokojeni. Jsme přece osamoceni. Nedostali jsme a nedostáváme žádné půjčky. Nepomohl nám ani jeden z těch silných kapitalistických států, které své kapitalistické hospodářství organizují tak »skvěle«, že dodnes nevědí, kam spějí. Versailleským mírem vytvořily takový finanční systém, ve kterém se samy nevyznají. Jestliže tyto velké kapitalistické státy takhle hospodaří, pak si myslím, že my, zaostalí a nevzdělaní, můžeme být spokojeni už s tím, že jsme vystihli to nejdůležitější: podmínky pro stabilizaci rublu. To není potvrzeno nějakým teoretickým rozborem, nýbrž praxí, a ta je myslím důležitější než všechny teoretické diskuse na světě. Praxe totiž dokazuje, že jsme zde dosáhli rozhodujících výsledků — začínáme uvádět hospodářství do chodu tím, že stabilizujeme rubl, což má obrovský význam pro obchod, pro volný oběh zboží, pro rolníky a široké vrstvy drobných výrobců.

Dál se zmíním o našich sociálních cílech. Nejdůležitější je samozřejmě rolnictvo. V roce 1921 byla jeho velká část bezesporu nespokojena. Potom přišel hladomor. A to byla pro rolníky nejtěžší zkouška. Je zcela pochopitelné, že cizina tehdy unisono spustila: »Podívejte se, tohle jsou výsledky socialistického hospodářství.« Zcela přirozeně zamlčeli, že hladomor byl ve skutečnosti strašlivým důsledkem občanské války. Všichni statkáři a kapitalisté, kteří proti nám v roce 1918 vytáhli do boje, líčili věc tak, že hladomor je prý výsledkem socialistického hospodářství. Hladomor byl opravdu velkou a vážnou pohromou, takovou, že hrozila přivést celou naši organizační a revoluční práci nazmar.

A tak se nyní ptám: Jaká je po těchto nevídaných a předvídaných útrapách situace nyní, když jsme zavedli

novou ekonomickou politiku a poskytlí rolníkům volný obchod? Odpověď je jasná a všem zřejmá: rolníci se za jeden rok nejen vypořádali s hladomorem, ale i odvedli naturální daň v takovém rozsahu, že jsme už teď dostali stamilióny pudů, a to téměř bez jakýchkoli donucovacích opatření. Rolnická povstání, která dříve, před rokem 1921, byla v Rusku, abych tak řekl, na denním pořádku, dnes téměř úplně vymizela. Rolnictvo je se svým nynějším postavením spokojeno. To můžeme s klidným svědomím tvrdit. Domníváme se, že tyto důkazy jsou důležitější než jakékoli statistické údaje. Nikdo nepochybuje o tom, že rolnictvo je u nás rozhodujícím činitelem. Toto rolnictvo je dnes na tom tak, že se z jeho strany nemusíme obávat nějakého hnutí proti nám. To říkáme s plnou odpovědností a bez zveličování. Toho už jsme dosáhli. Rolníci sice mohou být s tím či oním opatřením naší vlády nespokojeni a mohou si na to stěžovat. To je jistě možné a nevyhnutelné, neboť náš aparát a naše státní hospodářství jsou na tom ještě příliš špatně, než aby bylo možné se toho vyvarovat. Ale v každém případě je naprosto vyloučeno, že by s námi rolnictvo jako celek bylo nějak vážně nespokojeno. Toho jsme dosáhli za jediný rok. Myslím, že už to znamená velmi mnoho.

Teď se zmíním o lehkém průmyslu. Musíme totiž rozlišovat mezi průmyslem těžkým a lehkým, protože jejich stav je různý. O lehkém průmyslu mohu klidně prohlásit, že je celkově na vzestupu. Nebudu zabíhat do podrobností. Není mým úkolem uvádět statistické údaje. Ale tento celkový dojem je podložen fakty a mohu zaručit, že se nezakládá na ničem nesprávném nebo nepřesném. Nastal všeobecný vzestup lehkého průmyslu a v této souvislosti i jisté zlepšení hmotného postavení dělníků jak v Petrohradě, tak i v Moskvě. Jinde to není tak patrné, protože tam převládá těžký průmysl, takže toto zjištění se nesmí zobecňovat. Přesto opakuji, že lehký průmysl je rozhodně na vzestupu a postavení dělníků v Petrohra-

dě a v Moskvě se bezesporu zlepšilo. V obou těchto měsících se mezi dělníky projevovala na jaře 1921 nespokojenost. Dnes už úplně pominula. My, kteří denně sledujeme postavení a smýšlení dělníků, se v této věci nemýlíme.

Třetí otázka se týká těžkého průmyslu. Tady musím říct, že jsme stále ještě v obtížné situaci. Jistý obrat zde nastal v roce 1921/22. Můžeme tedy doufat, že se situace v nejbližší budoucnostilepší. Potřebné prostředky pro tento účel jsme již zčásti shromáždili. V kapitalistické zemi by si zlepšení situace těžkého průmyslu vyžádalo stamiliónovou půjčku. Hospodářské dějiny kapitalistických zemí dokazují, že v zaostalých zemích by bylo možné pozvednout těžký průmysl jenom dlouhodobými stamiliónovými půjčkami v dolarech nebo ve zlatých rublech. My jsme tyto půjčky neměli a dodnes jsme nic nedostali. To, co se nyní píše o koncesích a podobně, zůstává téměř všechno jen na papíře. Psali jsme o tom v poslední době mnoho, zejména i o Urquhartově koncesi. Nicméně naše koncesní politika se mi zdá velmi dobrá. Přesto však žádnou výnosnou koncesi dosud nemáme. Na to prosím nezapomínejte. Situace těžkého průmyslu je tedy pro naši zaostalou zemi opravdu obtížným problémem, protože jsme nemohli počítat s půjčkami od bohatých zemí. Přesto už pozorujeme znatelné zlepšení a vidíme také, že nám naše obchodní činnost již přinesla určitý kapitál. Pravda, prozatím velmi skromný, něco přes dvacet miliónů zlatých rublů. V každém případě je ale základ položen: náš obchod nám poskytuje prostředky, které můžeme využít k pozvednutí těžkého průmyslu. V každém případě je dnes náš těžký průmysl stále ještě ve velmi těžké situaci. Ale rozhodující je podle mého názoru okolnost, že jsme už s to leccos ušetřit. To budeme dělat i nadále. Musíme nyní stále ještě šetřit, i když to je často na úkor obyvatelstva. Teď uvažujeme o tom, jak bychom snížili náš státní rozpočet a omezili náš státní aparát. O našem

státním aparátu řeknu později ještě několik slov. Musíme ho stůj co stůj zredukovat, musíme šetřit, kde se dá. Šetříme na všem, dokonce i na školách. Musí to být, protože víme, že když nezachráníme a neobnovíme těžký průmysl, nevybudujeme žádný průmysl a bez průmyslu jsme jako samostatná země úplně ztraceni. To dobře víme.

Záchranou pro Rusko je nejen dobrá úroda v zemědělství — to ještě nestačí — a nejen dobrý stav lehkého průmyslu, který dodává rolnictvu spotřební předměty — ani to ještě nestačí —, my potřebujeme také *těžký* průmysl. Vyžádá si ovšem několik let práce, než bude uveden do dobrého stavu.

Těžký průmysl potřebuje státní subvence. Jestliže je neopatříme, pak jsme jako civilizovaný stát — neřkuli stát socialistický — ztraceni. V tomto směru jsme tedy učinili rozhodný krok. Začali jsme shromažďovat prostředky potřebné k tomu, aby se těžký průmysl postavil na vlastní nohy. Dosud jsme sice opatřili jenom něco málo přes dvacet miliónů zlatých rublů, ale v každém případě tento obnos máme a je určen pouze na pozvednutí našeho těžkého průmyslu.

Domnívám se, že jsem povšechně a v krátkosti, jak jsem slíbil, rozebral nejdůležitější prvky našeho národního hospodářství, a tak myslím, že se z toho všeho dá vyvodit závěr, že nová ekonomická politika už nyní přinesla jisté plus. Už nyní máme důkaz, že jsme jako stát schopni obchodovat, zajistit si pevné pozice v zemědělství i v průmyslu a jít kupředu. Praktická činnost to dokázala. Myslím, že nám to zatím stačí. Budeme se muset ještě mnoho učit a jsme si vědomi, že se musíme ještě učit. Pět let máme v rukou moc a přitom celých těchto pět let jsme byli ve válečném stavu. Dosáhli jsme tedy úspěchu.

To je pochopitelné, protože rolníci šli s námi. Je těžké najít spolehlivějšího spojence, než jsme našli v rolnictvu. Rolníci si uvědomovali, že za bílými stojí statkáři, které oni nenávidí ze všeho na světě nejvíc. A proto šli s celým

svým nadšením a s celou svou oddaností za námi. Nebylo těžké dosáhnout toho, aby nás rolnictvo bránilo před bílými. Rolníci, kteří předtím válku nenáviděli, dělali nyní všechno možné pro válku proti bílým, pro občanskou válku proti statkářům. Nicméně to ještě nebylo všechno, protože v podstatě tu šlo jenom o to, zda moc zůstane v rukou statkářů, nebo v rukou rolníků. Nám to nestačilo. Rolníci si uvědomují, že jsme uchopili moc ve prospěch dělníků a že chceme s její pomocí vytvořit socialistické zřízení. Proto byla pro nás nejdůležitější ekonomická příprava socialistického hospodářství. Přitom jsme ovšem nemohli postupovat přímo. Byli jsme nuceni udělat to oklikami. Státní kapitalismus, tak jak jsme ho zavedli u nás, je státním kapitalismem zvláštního druhu. Neodpovídá běžnému pojmu státního kapitalismu. Máme v rukou všechny klíčové pozice, máme v rukou půdu, která patří státu. To je velmi důležité, i když naši nepřátelé líčí věc tak, jako by to nic neznamenal. To není pravda. Skutečnost, že půda patří státu, je neobyčejně důležitá a má také velký praktický význam z hlediska ekonomického. Toho jsme už dosáhli a musím říct, že se i veškerá naše další činnost musí rozvíjet jenom v tomto rámci. Dosáhli jsme už toho, že naše rolnictvo je spokojeno, že se průmysl i obchod oživuje. Řekl jsem už, že se náš státní kapitalismus od doslovně chápaného státního kapitalismu liší tím, že proletářský stát má v rukou nejen půdu, ale i všechny nejdůležitější složky průmyslu. Především jsme pronajali jenom určitou část drobného a středně velkého průmyslu, kdežto všechno ostatní zůstává v našich rukou. Pokud jde o obchod, chtěl bych ještě zdůraznit, že se snažíme zakládat a že už zakládáme smíšené společnosti, tj. takové, ve kterých část kapitálu patří soukromým kapitalistům, a to zahraničním, a druhá část patří nám. Za prvé se takto učíme obchodovat, a to potřebujeme, a za druhé máme vždycky možnost, pokud to budeme pokládat za nutné, takovou společnost zrušit, takže, abych tak řekl,

nic neriskujeme. Od soukromého kapitalisty se učíme a snažíme se vystihnout, jak můžeme dosáhnout zlepšení a jakých chyb se dopouštíme. Myslím, že to nemusím dále rozvádět.

Chtěl bych se ještě dotknout některých méně významných bodů. Není sporu o tom, že jsme nadělali a ještě naděláme velkou spoustu hloupostí. Nikdo to nemůže lépe posoudit a jasněji vidět než já. (Smích.) Proč tedy děláme hlouposti? Je to pochopitelné, neboť za prvé jsme zůstala země, za druhé vzdělanost v naší zemi je minimální a za třetí nedostáváme pomoc zvenčí. Ani jeden civilizovaný stát nám nepomáhá. Právě naopak, všechny pracují proti nám. Za čtvrté je tím vinen náš státní aparát. Převzali jsme starý státní aparát, a to bylo naše neštěstí. Státní aparát pracuje velmi často proti nám. Bylo to tak, že v roce 1917, když jsme převzali moc, státní aparát nás sabotoval. Tehdy jsme se velmi polekali a začali prosit: »Buďte tak laskaví a vraťte se k nám zpátky.« A tak se všichni vrátili, což bylo naše neštěstí. Teď máme obrovskou spoustu úředníků, ale nemáme dost vzdělaných lidí, abychom jimi mohli opravdu disponovat. Ve skutečnosti se velmi často stává, že tady nahoře, kde máme státní moc, aparát jakžtakž funguje, kdežto ti dole rozhodují o své vůli, a rozhodují tak, že velmi často maří naše opatření. Nahoře máme, nevím kolik, ale myslím, že určitě jenom několik tisíc, nanejvýš několik desítek tisíc vlastních lidí. Ale dole jsou statisíce starých úředníků, zděděných po carovi a po buržoazní společnosti; ti pracují dílem vědomě, dílem nevědomky proti nám. Tady se v krátké době bezpochyby nic nepořídí. Tady musíme pracovat mnoho let, abychom zdokonalili aparát, přeměnili ho a zapojili do něj nové síly. Děláme to dost rychle, možná až příliš rychle. Byly zřízeny sovětské školy, dělnické fakulty, několik set tisíc mladých lidí se učí, možná že se učí příliš rychle, ale v každém případě tato práce byla zahájena, takže si myslím, že přinese ovoce. Nebu-

deme-li postupovat příliš překotně, budeme mít za několik let spoustu mladých lidí schopných od základů přeměnit náš aparát.

Řekl jsem, že jsme nadělali velkou spoustu hloupostí, ale musím v tomto směru říct leccos i na adresu našich nepřátel. Jestliže nám naši nepřátelé předhazují, že bolševici nadělali velkou spoustu hloupostí, a říkají, vždyť to Lenin sám připouští, chci na to odpovědět: Ano, ale rače si uvědomit, že naše hlouposti jsou přece jen docela jiného druhu než ty vaše. My jsme se teprve začali učit, ale učíme se tak systematicky, že jsme si dobrými výsledky jisti. Jestliže však naši nepřátelé, tj. kapitalisté a hrdinové II. internacionály, zdůrazňují hlouposti, kterých jsme se dopustili, dovolím si zde pro srovnání ocitovat slova jednoho slavného ruského spisovatele, která trošku pozměním, takže pak budou znít: Jestliže bolševici tropí hlouposti, jsou toho typu, jako kdyby bolševik říkal, že »dvakrát dvě je pět«; ale jestliže hlouposti tropí jejich nepřátelé, tj. kapitalisté a hrdinové II. internacionály, vyjde z toho, že »dvakrát dvě je stearínová svíčka«¹⁷⁰. To není těžké dokázat. Vezměte například smlouvu, kterou s Kolčakem uzavřely Amerika, Anglie, Francie a Japonsko. Ptám se vás: Existují na světě vzdělanější státy? A jak to dopadlo? Slíbily Kolčakovi pomoc, aniž to uvážily, aniž si to promyslely, aniž se na něco ohlížely. Bylo to fiasko, které je podle mého názoru z hlediska zdravého lidského rozumu dokonce těžko pochopitelné.

Nebo jiný příklad, ještě srozumitelnější a důležitější: versailleský mír. Ptám se vás: Co tady učinily »velké«, »slávou ověčené« mocnosti? Jak teď mohou najít východisko z tohoto chaosu a absurdity? Myslím, že mohu bez přehánění ještě jednou říct, že naše hlouposti jsou nicotné ve srovnání s hloupostmi, které tropí kapitalistické státy, kapitalistický svět a II. internacionála dohromady. Proto si myslím, že perspektivy světové revoluce — téma, o kterém se musím ve stručnosti zmínit — jsou příz-

nivé. A za určité podmínky, jak doufám, budou ještě lepší. O těchto podmínkách bych chtěl říct několik slov.

V roce 1921 jsme na III. kongresu schválili rezoluci o organizační výstavbě komunistických stran a o metodách a obsahu jejich práce¹⁷¹. Rezoluce je to výborná, ale téměř veskrze ruská, to znamená, že všechno je vzato z ruských poměrů. To je její dobrá, ale také špatná stránka. Špatná proto, že ji, jak jsem přesvědčen, snad ani jeden cizinec nedokáže přečíst — já jsem si tuto rezoluci znovu přečetl předtím, než jsem o ní začal mluvit. Za prvé je příliš dlouhá, má padesát nebo ještě více bodů. Takové věci cizinci obvykle nejsou s to přečíst. Za druhé, i když ji dokonce přečtou, nikdo z nich jí neporozumí právě proto, že je příliš ruská. Ne proto, že je rusky napsána — je velmi dobře přeložena do všech jazyků —, ale proto, že je skrznaskrz prodchnuta ruským duchem. A za třetí, i když jí výjimečně nějaký cizinec porozumí, nebude ji moct splnit. To je její třetí nedostatek. Hovořil jsem s některými delegáty, kteří sem přijeli, a doufám, že si v dalším průběhu kongresu, i když se ho osobně nezúčastním — je to bohužel pro mě nemožné —, přece jenom důkladně pohovořím s větším počtem delegátů z různých zemí. Mám dojem, že jsme se touto rezolucí dopustili velké chyby, a to tím, že jsme si sami zatarasili cestu k dalšímu úspěchu. Jak jsem už řekl, rezoluce je dobře vypracovaná, jsem ochoten podepsat se pod všech jejích padesát či více bodů. Ale nepochopili jsme, jak musíme přistupovat k cizincům, aby jim byly naše ruské zkušenosti srozumitelné. Vše, co je v rezoluci řečeno, zůstalo mrtvou literou. A jestliže to nepochopíme, nedokážeme jít dále. Myslím, že pro nás pro všechny, jak pro ruské, tak i pro zahraniční soudruhy, je nejdůležitější, že se musíme po pěti letech ruské revoluce učit. Teprve nyní se nám naskytla možnost se učit. Nevím, jak dlouho budeme mít tuto možnost. Nevím, jak dlouho nám kapitalistické státy dopřejí v klidu se učit. Avšak každé volné

chvilky, kdy nemusíme bojovat a válčit, musíme využít k tomu, abychom se učili, a to od začátku.

Celá strana a všechny vrstvy v Rusku to dokazují svou touhou po vědění. Tato touha po učení dokazuje, že naším nejdůležitějším úkolem nyní je: učit se a zase se učit. Ale i zahraniční soudruzi se musí učit, i když ne tomu, čemu se musíme učit my, tj. číst a psát a rozumět přečtenému, což my ještě nutně potřebujeme. Mnozí se přou o to, zda to patří k proletářské nebo k buržoazní kultuře. Ponechávám tuto otázku otevřenou. V každém případě je nesporné, že se musíme především učit číst, psát a rozumět přečtenému. Cizinci to nepotřebují. Ti potřebují už něco vyššího: patří k tomu především i to, aby také pochopili, co jsme napsali o organizační výstavbě komunistických stran a co zahraniční soudruzi podepsali, aniž to četli a pochopili. To se musí stát jejich nejpřednějším úkolem. Je nutné začít tuto rezoluci plnit. To se nedá zvládnout přes noc, to je absolutně nemožné. Rezoluce je příliš ruská: obřázejí se v ní ruské zkušenosti, a proto je pro cizince naprosto nesrozumitelná, ale oni se nesmějí spokojit s tím, že si ji pověsí někam do rohu pokoje jako svatý obrázek a budou se k ní modlit. Tím se ničeho nedosáhne. Musí si osvojit část ruských zkušeností. Jak by se to mělo stát, nevím. Možná že nám velké služby prokážou například fašisté v Itálii tím, že vysvětlí Italům, že ještě dostatečně nezmodřeli a že jejich země ještě není zajištěna proti krajní reakci. Možná že to bude velmi užitečné. Také my Rusové musíme hledat způsob, jak cizincům objasnit základy této rezoluce. Jinak nejsou absolutně schopni tuto rezoluci splnit. Jsem přesvědčen, že v tomto směru musíme říct nejen ruským, ale i zahraničním soudruhům, že v nadcházejícím období je nejdůležitější učit se. My se učíme v obecném smyslu. Oni se však musí učit ve zvláštním smyslu tak, aby skutečně pochopili organizaci, strukturu, metodu a obsah revoluční činnosti. Stane-li se tak, jsem si jistý, že perspektivy světové

revoluce budou nejen dobré, ale dokonce i znamenité.
(Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk. Volání »Ať žije
naš soudruh Lenin!« vyvolává nové bouřlivé ovace.)

*Pravda, č. 258
15. listopadu 1922*

*Podle textu 8. čísla Bulletinu
IV. kongresu Komunistické
internacionály z 16. listo-
padu 1922 porovnaného
se stenografickým zápisem
v němčině, který zredigoval
V. I. Lenin*

N Á V R H P O L I T I C K É M U
B Y R U
Ú V K S R (b)
N A S N Í Ž E N Í S T A V U A R M Á D Y

Soudruhu Stalinovi

Doporučuji, abyste ihned poslal členům politického by-
ra k vyjádření tento můj návrh:

schválit záměr soudruha Trockého, aby byl předložen
vládě návrh na snížení stavu armády během ledna
o 200 000 mužů;

dotázat se soudruha Trockého, do kdy bude možné
zpracovat tento návrh tak, aby mohl být předložen ra-
dě lidových komisařů¹⁷².

13. 11. 1922

Lenin

*Otištěno poprvé,
podle strojopisu*

RUSKÉ KOLONIE V SEVERNÍ AMERICE¹⁷³

Zástupce americké Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku soudruh Reichel mi sdělil, že část příslušníků ruské kolonie v Severní Americe má nesprávný názor na novou ekonomickou politiku.

Myslím, že tento nesprávný názor mohl vyplynout ze záměrně zkresleného výkladu této politiky v kapitalistickém tisku a z nesmyslných báchorek, které šíří záštiplní bělogvardějci, vyhnaní ze Sovětského Ruska, spolu s menševiky a esery.

V Evropě vycházejí tyto báchorky o nás a zejména o naší nové ekonomické politice čím dál víc z módy. Nová ekonomická politika žádnou radikální změnu ve společenském zřízení Sovětského Ruska nepřinesla, a dokud je moc v rukou dělníků, ani přinést nemůže, takže o pevnosti sovětské moci dnes snad již nikdo nemůže pochybovat. Nevraživost kapitalistického tisku a příliv ruských bělogvardějců do Ameriky jenom svědčí o naší síle.

Státní kapitalismus, který je jedním z hlavních momentů nové ekonomické politiky, je za sovětské moci takovým kapitalismem, který dělnická třída vědomě připouští a udržuje v určitých mezích. Od státního kapitalismu v zemích majících buržoazní vlády se náš státní kapitalismus liší velmi podstatně právě tím, že stát u nás reprezentuje nikoli buržoazie, nýbrž proletariát, který si dokázal získat plnou důvěru rolnictva.

Zavádění státního kapitalismu nepokračuje u nás bohužel tak rychle, jak bychom si přáli. Až dosud jsme například fakticky neuzavřeli ani jednu významnější konce-

si, a přitom bez účasti zahraničního kapitálu na rozvoji našeho hospodářství není jeho rychlá obnova myslitelná.

Každého, komu naše nová ekonomická politika, jediné správná politika, není dost jasná, odkazuji na projevy soudruha Trockého^[140] a na můj projev^[71] na IV. kongresu Komunistické internacionály*, které jsou věnovány této otázce.

Soudruh Reichel mě informoval, jaké přípravy koná Společnost pro technickou pomoc k zorganizování zemědělských a jiných výrobních komun v Americe, které chtějí odjet pracovat do Ruska a mají v úmyslu přivést s sebou nové výrobní nástroje, traktory, šlechtěné osivo atd.

Ve svých dopisech, které jsem poslal Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku^[51] a Společnosti přátel Sovětského Ruska^[50] k velmi úspěšné činnosti jejich zemědělských komun a pracovních skupin v Rusku v létě 1922, jsem americkým soudruhům již poděkoval**.

Využívám příležitosti, abych jim ještě jednou jménem sovětské vlády poděkoval a zdůraznil, že ze všech druhů pomoci je pomoc našemu zemědělství a zlepšení jeho techniky pro nás nejdůležitější a nejcennější.

Předseda rady lidových komisařů

V. Uljanov (Lenin)

*Napsáno 14. listopadu 1922
Otištěno 10. ledna 1923
v listě Russkij golos
(New York), č. 2046*

*Podle strojopisné kopie
porovnané s textem listu*

* Viz tento svazek, s. 317—332. *Red.*

** Tamtéž, s. 267, 268—269. *Red.*

POZDRAV CELORUSKÉ
ZEMĚDĚLSKÉ VÝSTAVĚ¹⁷⁴

Přikládám výstavě značně velký význam; jsem si jist, že jí všechny organizace poskytnou plnou podporu. Ze srdce jí přeji co největší úspěch.

14. 11. 1922

V. Uljanov (*Lenin*)

*Otištěno roku 1922 v časopisu
Věstník Glavnogo vystavočnogo
komiteta Vserossijskoj selško-
chozjajstvennoj i kustarno-
-promyšlennoj vystavki s ino-
strannym odděлом, č. 1*

Podle rukopisu

SKUPINĚ CLARTÉ¹⁷⁵

15. listopadu 1922

Milí přátelé!

Využívám příležitosti, abych vám poslal co nejsrdečnější pozdrav. Byl jsem těžce nemocný a víc než rok jsem si nemohl přečíst ani jedno dílo vaší skupiny. Doufám, že se vaše organizace »des anciens combattants«* udržela a že roste a sílí nejen početně, ale i duchovně ve smyslu prohlubování a rozšiřování boje proti imperialistické válce. Boji proti takovéto válce stojí za to zasvětit život, v tomto boji je třeba zůstat neoblomným a všechna sofismata na její obranu je nutné pronásledovat až do těch nejzapadlejších koutů.

Srdečné pozdravy.

Váš *Lenin*

*Poprvé otištěno francouzsky
roku 1925 v časopisu Clarté,
č. 71*

*Rusky poprvé otištěno roku 1930
Sočiněnija V. I. Lenina
sv. XXVII, 2. a 3. vydání*

Podle rukopisu

* — bývalých frontových bojovníků. *Red.*

PROJEV NA PLENÁRNÍM
ZASEDÁNÍ
MOSKEVSKÉHO SOVĚTU
20. LISTOPADU 1922¹⁷⁶

(Bouřlivý potlesk, Internacionála.) Soudružky a soudruzi! Je mi velmi líto a velice se omlouvám, že jsem se nemohl dostavit na vaše zasedání dříve. Pokud je mi známo, chtěli jste mě již před několika týdny pozvat do moskevského sovětu. Nemohl jsem přijít, protože jsem od prosince v důsledku nemoci, mám-li se vyjádřit jazykem odborníků, pozbyl na dost dlouhou dobu pracovní schopnost a pro sníženou pracovní schopnost jsem musel své dnešní vystoupení odkládat z týdne na týden. Musel jsem rovněž velmi značnou část práce, kterou jsem zpočátku, jak si vzpomínáte, naložil na bedra soudruha Cjurupy a pak soudruha Rykova, ještě dodatečně přesunout na soudruha Kameněva. Musím říct, že soudruh Kameněv, použiji-li opět stejného přirovnání, táhl najednou za dva. A je třeba dodat, mám-li v tomto přirovnání pokračovat, že se ukázal jako mimořádně schopný a snaživý tahoun. (Potlesk.) Přesto však je nepřípustné, aby jeden táhl za dva, takže já teď netrpělivě čekám, až se soudruzi Cjurupa a Rykov vrátí a rozdělíme si práci alespoň trochu spravedlivěji. Já ovšem v důsledku snížené pracovní schopnosti musím věnovat úředním záležitostem mnohem více času, než bych chtěl.

V prosinci 1921, kdy jsem musel práci úplně přerušit, jsme měli konec roku. Tehdy jsme přecházeli k nové ekonomické politice a již tenkrát bylo vidět, že tento přechod, třebaže jsme k němu přikročili už na začátku roku 1921, je dost těžký, a řekl bych velmi těžký. Uběhlo již půldruhého roku, kdy uskutečňujeme tento přechod, tak-

že by se zdálo, že je už načase, aby většina zaujala nová místa a zařídila se podle nových podmínek, zejména podle podmínek nové ekonomické politiky.

Pokud jde o zahraniční politiku, změnilo se toho u nás nejméně. Tady jsme pokračovali v linii stanovené už dříve, a já vám myslím mohu s čistým svědomím říct, že jsme v ní pokračovali naprosto důsledně a s obrovským úspěchem. Vám o tom ostatně nemusím nijak podrobně referovat: dobytí Vladivostoku a následující manifestace a prohlášení o připojení k federativnímu státu, které jste si v těchto dnech přečetli v novinách, dokazovaly a nad slunce jasněji dokázaly, že v tomto směru nemusíme nic měnit¹⁷⁷. Jdeme cestou, která je zcela jasně a přesně vyznačena, a dosáhli jsme úspěchu před zraky států celého světa, třebaže některé z nich jsou dodnes ochotny prohlašovat, že si s námi za jeden stůl nesednou. Přesto jsou, musí být a jistě budou navazovány a navázány hospodářské styky a po nich styky diplomatické. Každý stát, který se tomu vzpírá, riskuje, že přijde pozdě a že se možná v leccems dost podstatném dostane do nevýhodné situace. To všichni nyní vidíme, a to nejenom z tisku, nejenom z novin. Myslím, že se soudruzi i na svých cestách do ciziny přesvědčují o tom, jak velké změny nastaly. V tomto směru jsme, abych tak řekl, použijí-li starého přirovnání, nikam nepřesedli, ani do jiného vlaku, ani za jiné spřežení.

Ale pokud jde o naši vnitřní politiku, tady nám předsednutí, které jsme uskutečnili na jaře 1921 a které nám bylo diktováno okolnostmi mimořádně mocnými a pádnými, takže o něm mezi námi nebyly žádné spory a žádné názorové neshody — právě toto předsednutí nám nadále působí jisté obtíže a řeknu, že velké obtíže. Ne proto, že bychom pochybovali o nutnosti obratu — o tom není vůbec pochyb —, ne proto, že bychom pochybovali, že pokus s touto naší novou ekonomickou politikou přinese úspěchy, které jsme očekávali. O tom vůbec nepochybují

— to mohu tvrdit s naprostou určitostí — ani členové naší strany, ani široké masy stranicky neorganizovaných dělníků a rolníků.

V tomto smyslu potíže nejsou. Potíže vyplývají z toho, že před námi vyvstal úkol, k jehož splnění je nutné velmi často přibírat nové lidi a používat mimořádná opatření a mimořádné metody. Máme ještě pochybnosti, zda je ta či ona věc správná, dělají se změny v tom či onom směru, a je třeba říct, že to i ono bude ještě drahnou dobu existovat. »Nová ekonomická politika!« Podivný název. Tato politika byla nazvána novou ekonomickou politikou proto, že znamená obrat zpátky. My teď ustupujeme, ustupujeme jakoby zpátky, ale děláme to proto, abychom nejdříve ustoupili, ale potom se rozběhli a udělali ještě větší skok kupředu. Jenom pod touto jedinou podmínkou jsme při uskutečňování naší nové ekonomické politiky ustoupili zpátky. Kde a jak se teď máme přeorientovat, přizpůsobit se a reorganizovat, abychom po ústupu ještě prudčeji vyrazili vpřed, to dosud nevíme. Aby měly všechny tyto operace normální průběh, musíme dřív, než se do toho pustíme, měřit, ale ne dvakrát, jak říká přísloví, nýbrž stokrát. Je to nutné proto, abychom se vypořádali s neuvěřitelnými těžkostmi, které se nám při řešení všech našich úkolů a problémů stavějí do cesty. Velmi dobře víte, kolik obětí jsme museli přinést, než jsme dosáhli toho, co máme, víte, jak dlouho trvala občanská válka a kolik sil nás stála. A tu nám všem dobytí Vladivostoku (Vladivostok leží sice daleko, ale je to přece jenom naše město) (dlouhotrvající potlesk) ukázalo, že všichni se přidávají k nám, k našim vymoženostem. Tady i tam je Ruská socialistická federativní sovětská republika. Toto sjednocení nás také zbavilo vnitřních i vnějších nepřátel, kteří nás napadali. Mám na mysli Japonsko.

Vybojovali jsme si naprosto pevnou diplomatickou pozici, a je to taková diplomatická pozice, kterou uznává celý svět. To všichni vidíte. Vidíte výsledky, ale kolik času

to stálo! Teď jsme dosáhli toho, že naši nepřátelé uznali naše práva jak v hospodářské, tak v obchodní politice. Důkazem toho je uzavření obchodních smluv.

Můžeme si ujasnit, proč se nám po cestě takzvané nové ekonomické politiky, kterou jsme před půldruhým rokem nastoupili, proč se nám po ní kráčí tak neuvěřitelně těžko. Žijeme ve státě, který válka tak zpusťovala, který vyšinula ze všech jen trochu normálních kolejí, který tolik utrpěl a zakusil, že dnes chtěl nechtě vycházíme ve všech propočtech z malého, malinkatého procenta — z procenta předválečného. Podle tohoto měřítka posuzujeme naše životní podmínky — a děláme to často velmi netrpělivě, horečně — a vždy znovu se přesvědčujeme, jaké jsou tu nezměrné těžkosti. Úkol, který jsme si na tomto poli vytyčili, se nám zdá tím spíš nezměrným, že ho porovnáváme s poměry v obvyklém buržoazním státě. Vytyčili jsme si tento úkol proto, že nám bylo jasné, že pomoc od bohatších států, která se obvykle v takové situaci poskytuje, že takovou pomoc čekat nemůžeme*. Po skončení občanské války nás dostaly do postavení, které se rovnalo téměř bojkotu, tj. řekly nám: Hospodářské styky, které obvykle udržujeme a které jsou v kapitalistickém světě normálním jevem, s vámi nenavážeme.

Uplynulo přes půldruhého roku od doby, kdy jsme nastoupili cestu nové ekonomické politiky, ještě více času uplynulo od chvíle, kdy jsme uzavřeli první mezinárodní smlouvu, a přesto dodnes pociťujeme tento bojkot veškeré buržoazie a všech vlád. Když jsme se rozhodli pro nové ekonomické podmínky, nemohli jsme s ničím jiným

* Ve stenografickém zápisu následuje tento text: »a to ani tehdy, i kdybychom vzali v úvahu onen neobvykle vysoký, řekněme úrok, který se v těchto případech uvaluje na stát, jemuž, jak bývá zvykem se vyjadřovat, přicházejí na pomoc. Právě tyto státy mají velmi daleko k tomu, někomu pomoci. Musíme říci otevřeně, že by si zasloužily, aby se použilo mnohem méně zdvořilého výrazu, než je slovo pomoc, ale i ty obvyklé podmínky byly pro nás neúnosné.« *Red.*

počítat, a přece jsme nepochybovali o tom, že takový přechod musíme uskutečnit a dosáhnout úspěchu úplně sami. Je čím dál zřejmější, že jakákoli pomoc, kterou by nám mohly poskytnout nebo kterou nám poskytnou kapitalistické státy, tento stav nejen neodstraní, ale se vši pravděpodobností jej ve velké většině případů ještě zhorší a zostří. »Úplně sami«, řekli jsme si. »Úplně sami«, říkal nám téměř každý kapitalistický stát, ať jsme s ním uzavírali jakékoli dohody, ať jsme s ním sjednávali jakékoli podmínky, ať jsme s ním zahajovali jakékoli jednání. A právě v tom je zvláštní nesnáz. Musíme si jí být vědomi. Stálo nás to přes tři roky neuvěřitelně těžké práce plné neuvěřitelného hrdinství, abychom vybudovali své státní zřízení. V situaci, ve které jsme se doposud nacházeli, jsme neměli čas zkoumat, zda něco neničíme zbytečně, nebylo kdy zkoumat, zda to nebude stát mnoho obětí, protože obětí bylo až dost, protože boj, do kterého jsme se tehdy pustili (to velmi dobře víte, a není třeba se o tom šířit), byl bojem na život a na smrt proti starému společenskému řádu, proti kterému jsme se bili, abychom si vydobyli právo na existenci, na pokojný vývoj. A toto právo jsme si vybojovali. To nejsou naše slova, a není to výpověď svědků, kteří by mohli být nařčeni ze sympatií k nám. To je výpověď svědků, kteří jsou v táboře našich nepřátel a kteří samozřejmě chovají sympatie, jenomže ne k nám, nýbrž právě k druhé straně. Tito svědkové byli v Děnikinově táboře, stáli v čele okupace. A my víme, že jejich sympatie nás přišly velmi drahο, napáchaly nám mnoho škod. Kvůli nim jsme utrpěli všemožné ztráty, ztratili jsme nejrůznější hodnoty a v neuvěřitelné míře i to nejcennější — lidské životy. Teď, když se budeme hluboce zamýšlet nad našimi úkoly, musíme si jasně uvědomit, že hlavním úkolem teď bude nevzdávat se toho, co jsme dříve vybojovali. Ničeho z toho se nevzdáme. (Potlesk.) Zároveň stojíme před zcela novým úkolem; to staré se může stát přímou brzdou. Pochopit tento úkol je

ze všeho nejobtížnější. Ale je třeba ho pochopit, abychom se naučili pracovat, když je třeba, abych tak řekl, úplně se obrátil naruby. Myslím, soudruzi, že tato slova a hesla jsou srozumitelná, protože po téměř celý rok mé nucené nepřítomnosti jste měli možnost různým způsobem a při mnoha příležitostech, bezprostředně při práci, konkrétně o tom hovořit a přemýšlet, a já jsem přesvědčen, že pokud budete o tom přemýšlet, můžete dospět pouze k jedinému závěru: teď se od nás vyžaduje ještě více oné pružnosti, kterou jsme doposud uplatňovali na bojištích občanské války.

Starého se nesmíme vzdávat. Celá řada ústupků, kterými se přizpůsobujeme kapitalistickým mocnostem — tato řada ústupků jim plně umožňuje, aby s námi navazovaly styky, zajišťuje jim zisk, možná že mnohdy větší, než by měl být. Přitom z výrobních prostředků, které má náš stát téměř všechny ve svých rukou, postupujeme jen nepatrnou část. Nedávno se v novinách diskutovalo o koncesi v souvislosti s nabídkou Angličana Urquharta¹⁷⁸, který až dosud téměř po celou dobu občanské války šel proti nám. Říkal: »Svého cíle dosáhneme v občanské válce proti Rusku, proti témuž Rusku, které se opovážilo připravit nás o to a ono.« A přesto přese všechno jsme s ním navázali styky. Neodmítli jsme je, přijali jsme je s velkou radostí, ale prohlásili jsme: »Račte odpustit, ale to, co jsme si vybojovali, zpátky nedáme. Naše Rusko je tak velké a má tolik hospodářských možností, že pokládáme sice za správné vaši laskavou nabídku neodmítnout, ale jako střízliví obchodníci ji uvážíme.« Ovšem naše první rozmluva vyšla naprázdno, protože jsme z politických důvodů nemohli na jeho nabídku přistoupit. Museli jsme mu dát zamítavou odpověď. Dokud Angličané nechtěli připustit, abychom se účastnili jednání o mořských úžinách, o Dardanelách, byli jsme nuceni dát zamítavou odpověď, ale hned po tomto odmítnutí jsme byli nuceni začít zkoumat tuto otázku věcně. Uvažovali jsme, zda je to pro nás

výhodné či ne, zda je pro nás výhodné sjednávat tuto koncesi, a jestliže ano, tedy za jakých okolností. Museli jsme promluvit o ceně. Na tom, soudruzi, jasně vidíte, jak dnes musíme přistupovat k problémům docela jinak než dřív. Dřív komunista říkal: »Obětují život,« a zdálo se mu to velmi prosté, ačkoli to pokaždé tak prosté nebylo. Nyní však my komunisté máme před sebou zcela jiný úkol. Teď musíme všechno propočítávat, takže se každý z vás musí naučit být hospodářem. Protože žijeme v kapitalistickém obklíčení, musíme propočítat, jak zajistit svou existenci, jak získat výhody od svých protivníků, kteří budou samozřejmě smlouvat, kteří se smlouvání nikdy nedonaučili a budou smlouvat, aby na nás vydělali. Ani na to nezapomínáme a rozhodně si to nepředstavujeme tak, že by se někde obchodníci přeměnili v beránky a jako takoví beránkové by nám poskytli všemožné výhody zdarma. To se nestává a my na to nespolehneme, ale počítáme s tím, že my, kteří jsme si zvykli stavět se na odpor, si pomůžeme i tady a naučíme se jak obchodovat, tak dosahovat zisku a dostávat se z těžkých hospodářských situací. A právě tento úkol je velmi obtížný. Právě na tomto úkolu pracujeme. Chtěl bych, abychom si naprosto jasně uvědomovali a uvědomili, jak propastný rozdíl je mezi starým a novým úkolem. Ale ať je tento rozdíl sebevětší, za války jsme se naučili manévrovat a musíme pochopit, že manévr, který nás čeká nyní a který uskutečňujeme, je ten nejtěžší. Zato je to patrně manévr poslední. Tady musíme vyzkoušet své síly a dokázat, že jsme si pouze nenabiflovali včerejší moudrosti a že neopakujeme jen dávno známé věci. To tedy ne, začali jsme se přeškolovat a budeme se přeškolovat tak, že dosáhneme jistého a všem zřejmého úspěchu. Myslím, že právě ve jménu tohoto přeškolování si musíme teď ještě znovu navzájem závazně slíbit, že jsme se pod označením nová ekonomická politika vrátili zpátky, ale vrátili jsme se zpátky tak, abychom se ničeho nového nevzdali a zároveň poskytli kapi-

talistům takové výhody, které přimějí kterýkoli stát, třeba by se k nám stavěl sebevíc nepřátelsky, uzavřít s námi různé dohody a navázat s námi styky. Soudruh Krasin, který už mnohokrát hovořil s Urquhartem, s touto hlavou a oporou veškeré intervence, říkal, že Urquhart, po všech pokusech vnutit nám v celém Rusku stůj co stůj starý řád, si nakonec sedl spolu s ním, s Krasinem, za stůl a spustil: »A zač? A kolik? A na kolik let?« (Potlesk.) Od toho je ještě dost daleko k tomu, abychom uzavřeli řadu koncesních smluv a tím vstoupili do naprosto přesně vymezených a neotřesitelných — z hlediska buržoazní společnosti — smluvních vztahů, ale už teď vidíme, že se k tomu blížíme, že jsme se k tomu bezmála přiblížili, ale ještě jsme toho nedosáhli. To musíme mít, soudružky a soudruzi, na paměti a nesmíme propadat velikášství. Ještě jsme zdaleka nedosáhli v plné míře toho, co nás učiní silnými a samostatnými a dá nám klidnou jistotu, že se žádných dohod s kapitalisty nemusíme bát, co nám dá klidnou jistotu, že i kdyby dohoda byla sebeobtěžnější, uzavřeme ji, pochopíme její podstatu a vše správně vyřešíme. Proto v této práci — jak politické, tak i stranické —, do které jsme se pustili, musíme pokračovat, proto musíme přejít od starých metod k metodám zbrusu novým.

Zůstal nám starý aparát, takže teď je naším úkolem přebudovat ho podle nových zásad. Nemůžeme to udělat naráz, ale musíme to zařídit tak, aby ti komunisté, které máme k dispozici, byli správně rozmístěni. Je nutné, aby tito komunisté ovládali aparát, do něhož jsou vysláni, a ne, jak se u nás často stává, aby tento aparát ovládal je. Není proč to tajit, je třeba o tom mluvit otevřeně. Takové úkoly jsou před námi, takové těžkosti nás čekají, a to právě v době, kdy jsme se pustili do věčné práce, kdy jsme museli přistoupit k socialismu jinak než jako ke svatému obrázku vyvedenému v jásavých barvách. Musíme zvolit správný směr; je třeba, aby bylo všechno prověřováno, aby masy a všechno obyvatelstvo prověřovaly naši cestu

a řekly: »Ano, je to lepší než starý režim.« To je úkol, který jsme si vytyčili. Naše strana, značně malá skupina lidí v porovnání s veškerým obyvatelstvem země, se do toho pustila. Toto zrnko si vzalo za úkol všechno předělat, a ono toho dosáhne. Že to není utopie, ale věc, pro kterou lidé žijí, jsme dokázali. O tom jsme se všichni přesvědčili, to už bylo vykonáno. Je nutné předělat to tak, aby naprostá většina pracujících mas, rolníků a dělníků, řekla: »Nechválíte se vy sami, ale chválíme vás my, když říkáme, že jste dosáhli takových výsledků, že žádný rozumný člověk nikdy nepomyslí na návrat ke starým pořádkům.« Ale tak daleko ještě nejsme. *Proto Nep zůstává nadále hlavním, naléhavým a univerzálním heslem dneška.* Ani jedno heslo, kterému jsme se včera naučili, nezapomeneme. To můžeme naprosto klidně, bez sebemenšího zaváhání říct komukoli a každý náš krok to potvrzuje. Musíme se však ještě přizpůsobit nové ekonomické politice. Všechny její negativní stránky, které není třeba vypočítávat, neboť je velmi dobře znáte, musíme umět překonávat, omezit na jisté minimum, umět zařizovat všechno s rozmyslem. Naše zákonodárství to plně umožňuje. Dokážeme to? To zdaleka ještě není jisté. Učíme se to. Každé číslo našich stranických novin přináší tucet článků, ve kterých se píše: v té a v té továrně, u toho a toho továrníka jsou takové a takové nájemní podmínky, ale tam, kde je ředitelem náš soudruh, komunista, jsou podmínky takové a takové. Přináší to zisk, nebo ne, vyplácí se to, nebo ne? Dostali jsme se až na samý kořen každodenních otázek, a to je obrovský úspěch. Socialismus dnes už není otázkou vzdálené budoucnosti nebo nějaká abstraktní představa či nějaká modla. O modlách jsme si uchovali staré, prašpatné mínění. Vnesli jsme socialismus do každodenního života a tady musíme dokázat, co dovedeme. To je úkol dneška, to je úkol naší epochy. Dovolte mi nakonec vyjádřit přesvědčení, že ať je tento úkol jakkoli nesešný, ať je v porovnání s naším dřívějším úkolem jak-

koli nový a ať nám působí sebevíc těžkostí, my všichni společně, ne snad zítra, ale během několika let, všichni společně tento úkol děj se co děj splníme, takže z Ruska nepovského se stane Rusko socialistické. (Bouřlivý a dlouhotrvající potlesk.)

*Pravda, č. 263
21. listopadu 1922*

*Podle textu Pravdy
porovnaného se stenografic-
kým zápisem*

PŘEDSEDNICTVU
V. CELORUSKÉHO SJEZDU
ODBOROVÉHO SVAZU
PRACOVNÍKŮ
SOVĚTSKÝCH ORGÁNŮ¹⁷⁹

22. 11. 1922

Drazí soudruzi!

Jedním z nejdůležitějších naléhavých úkolů dneška i nejbližších let — velmi závažným úkolem, je systematické redukování a zlevňování státního aparátu tím, že bude omezován, dokonaleji organizován, že budou odstraňovány administrativní průtahy a byrokratismus a snižovány neproduktivní výdaje. Váš svaz čeká v tomto směru velká práce.

Přeji V. celoruskému sjezdu Odborového svazu pracovníků sovětských orgánů úspěch a plodnou práci a doufám, že se sjezd bude zvláště zabývat otázkou státního aparátu.

Předseda rady lidových komisařů

V. Uljanov (Lenin)

*Izvěstija VCIK, č. 267
25. listopadu 1922*

*Podle strojopisu
zredigovaného a podepsaného
V. I. Leninem*

O OMEZENÍ PROGRAMU
OPRAV A STAVBY
VÁLEČNÝCH LODÍ

(DOPISY J. V. STALINOVÍ)

1

Soudruhu Stalinovi

(Prozatím jenom pro užší poradu s prosbou o konzultaci s dalšími členy ústředního výboru¹⁸⁰)

Posílám Vám souhrnnou zprávu o programu oprav lodí. Je třeba to rozhodnout co nejrychleji, řekl bych dokonce ještě dnes. Včera jsem to podrobně rozebíral se Skljanským a trochu jsem zaváhal, ale rozpočet 10 miliónů je tak strašně vysoký, že jsem přece jenom nucen navrhnout toto:

Potvrdit dostavbu křižníku Nachimov a pak ostatní velké lodi (torpédoborce, bitevní lodi apod.) zredukovat o třetinu a příslušnému resortu uložit, aby v souladu s tím snížil všechny ostatní výdaje. Myslím, že v takovém případě by bylo možné dosáhnout celkem 7 miliónů, a ze zbývající částky bude mnohem správnější zvýšit výdaje na školy. Příkladám přísně tajnou souhrnnou zprávu a výsledky činnosti Pjatakovovy komise¹⁸¹, která podle slov soudruha Skljanského snížila výdaje bezmála již o 16 miliónů.

Myslím, že i když je naše loďstvo, pokud jde o jeho největší velikost, opravdu hodně malé, jak správně podotkl soudruh Skljanskij, přece jenom pro nás znamená nepřiměřeně velký přepych. Křižník Nachimov je třeba dostavět, neboť jej výhodně prodáme, a pokud jde o ostatní

lodi, jsem přesvědčen, že se naši námořní odborníci přece jenom nechávají příliš unášet. Loďstvo nutně nepotřebujeme, ale zvýšit výdaje na školy potřebujeme jako sůl.¹⁸²

Lenin

Nadiktováno telefonicky

25. listopadu 1922

v 11 hodin dopoledne

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle zápisu sekretářky

(strojopis)

2

Soudruhu Stalinovi

Pokud jde o obvinění, že redukuji program oprav lodí »od oka«¹⁸³, musím na vysvětlenou dodat:

Celý rozsah programu oprav lodí je třeba uvést do souladu (a to samozřejmě mohou udělat jenom odborníci) s velikostí loďstva, které jsme se rozhodli si z politických a hospodářských důvodů ponechat. Soudruzi mě plně přesvědčili, že křižník Nachimov je nutné zařadit do našeho loďstva, abychom v případě nezbytnosti měli možnost výhodně ho prodat. Dále je v našem programu oprav lodí celá řada torpédoborců, část bitevních lodí a rovněž ponorek atd. Celkový počet těchto lodí se mi zdá zbytečně velký, neboť neodpovídá potřebám našich vojenských námořních sil a je pro náš rozpočet neúnosný. Nevím, o kolik konkrétně je možné tuto část lodí zredukovat, a myslím, že ani Pjatakovova a Sokolnikovova komise neměla možnost to stanovit na základě racionálních, hospodářských a zejména politických úvah.

Pro mě je nepochybné jenom jedno: že totiž celková částka 10 miliónů je nad naše síly. Proto navrhuji stano-

vit tuto částku na 7 miliónů a uložit vojenským odborníkům, aby vypočítali, kolik torpédoborců, bitevních lodí, ponorek a jiných lodí budeme mít, jestliže vezmeme do datečnou sumu v poměru k celkovému počtu všech našich lodí. Myslím, že jinak se nám zredukovat naše loďstvo vůbec nepodaří, neboť námořní odborníci, zaujatí pro svou věc, budou samozřejmě usilovat o to, aby každá stanovená částka byla co nejvyšší, ačkoli vzhledem k obrovským výdajům na naše letectvo musíme být s výdaji na loďstvo čtyřikrát, desetkrát opatrnější, a to tím spíše, že nás pravděpodobně ještě čekají značně velké výdaje v souvislosti s připojením Vladivostoku.

Pokud jde o Kameněvovy připomínky, aby slíbené zakázky byly zadány kovodělným závodům a Hlavní správě elektrotechnického průmyslu, je třeba říct, že zakázky musíme zaměřit na uspokojování potřeb rolníků, a v žádném případě ne na takovou věc, jako je loďstvo¹⁸⁴, neboť držet jenom trochu rozsáhlejší loďstvo si z hospodářských a politických důvodů nemůžeme dovolit.

Proto navrhuji po snížení celkových výdajů o tři milióny vypočítat, v jakých proporcích má být tato částka rozdělena na ty či ony účely v rámci programu oprav lodí, a potom promyslet, jak by bylo možné hned teď přikročit k převádění našich lodních opraven na výrobu kovových výrobků potřebných pro rolnictvo.

Lenin

Nadiktováno telefonicky

29. listopadu 1922 v 19 hodin

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle zápisu sekretářky

(strojopis)

SJEZDU PRACOVNÍKŮ
ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY¹⁸⁵

Děkuji vám za pozdrav, soudružky a soudruzi, a přeji vám, abyste se úspěšně zhostili velkého a odpovědného úkolu, který vám připadá — připravit mladou generaci k budování nového života.

Lenin

*Napsáno 26. listopadu 1922
Otištěno v prosinci 1922
v časopisu Rabotnik
prosvěščenija, č. 10*

*Podle časopisu
Rabotnik prosvěščenija*

TAJEMNÍKOVI MEZINÁRODNÍ
DĚLNICKÉ POMOCI
SOUDRUHU MÜNZENBERGOVI¹⁸⁶

Váš referát na IV. kongresu Komunistické internacionály^[150] bych chtěl doplnit stručným upozorněním na to, jaký význam má organizace pomoci.

Pomoc mezinárodní dělnické třídy hladovějícím velmi značně pomohla Sovětskému Rusku přežít těžké dny loňského hladu a zdolat ho. Dnes potřebujeme zacelit rány způsobené hladem, zabezpečit především mnoho tisíc osiřelých dětí a obnovit zemědělství a průmysl, jež byly v důsledku hladu silně postiženy.

A v tomto směru se už začala projevovat bratrská pomoc mezinárodní dělnické třídy. Americká traktorová kolona u Permu, zemědělské skupiny organizace technické pomoci z Ameriky, zemědělské a průmyslové akce Mezinárodní dělnické pomoci, rozdělení a upisování prvních proletářské půjčky Sovětskému Rusku prostřednictvím Dělnické pomoci — to všechno jsou slibné akce bratrské pomoci dělníků, napomáhající hospodářské obnově Sovětského Ruska.

Takto šťastně zahájené akce hospodářské pomoci Mezinárodní dělnické pomoci Sovětskému Rusku musí mít všestrannou podporu dělníků a pracujících celého světa. Spolu s pokračujícím mocným politickým tlakem na vlády buržoazních zemí, aby uznaly sovětskou vládu, je široká hospodářská pomoc světového proletariátu v této chvíli nejlepší a nejpraktičtější podporou Sovětského Ruska v jeho těžké hospodářské válce proti imperialistickým

koncernům a nejlepší pomocí při budování socialistického hospodářství.

Moskva 2. prosince 1922

Vl. Uljanov (Lenin)

*Poprvé otištěno roku 1924
v knize Tri goda meždunarodnoj
rabočej pomošči. 1921—1924,
Moskva, vydavatelství Mežrabpom*

*Podle originálu podepsaného
V. I. Leninem
Přeloženo z němčiny*

TŘETÍMU SVĚTOVÉMU
KONGRESU KOMUNISTICKÉ
INTERNACIONÁLY MLÁDEŽE
V MOSKVĚ¹⁸⁷

4. 12. 1922

Milé soudružky a soudruzi!

Je mi líto, že vás nemohu pozdravit osobně. Ze srdce vám přeji mnoho úspěchů ve vašem jednání. Doufám, že nehledě na svůj hrdý název nezapomenete na to hlavní — že je třeba prakticky pohnout s výchovou a studiem mládeže.

Se srdečným komunistickým pozdravem

V. Uljanov (Lenin)

*Pravda, č. 275
5. prosince 1922*

*Podle strojopisu
zredigovaného
a podepsaného V. I. Leninem*

POZNÁMKY K ÚKOLŮM NAŠÍ DELEGACE V HAAGU¹⁸⁸

Myslím, že v boji proti nebezpečí války, o němž má jednat konference v Haagu, je nejtěžší překonat předsudek, že jde o prostou, jasnou a poměrně snadnou záležitost.

Na válku odpovíme stávkou nebo revolucí, říkávají obvykle dělnické třídy všichni význačnější reformističtí vůdci. Zdánlivá radikálnost těchto slov dělníky, členy družstev a rolníky velmi často uspokojuje a uklidňuje.

Nejsprávnější by snad bylo začít co nejrozhodnějším vyvrácením takového názoru. Prohlásit, že zejména nyní, po nedávno skončené válce, mohou jedině vyložení hlupáci nebo nenapravitelní lháři tvrdit, že taková odpověď na otázku, jak bojovat proti válce, má nějakou cenu. Prohlásit, že »odpovědět« na válku stávkou je stejně nemožné, jako je nemožné »odpovědět« na válku revolucí v nejprostším a doslovném smyslu těchto slov.

Je třeba lidem vysvětlit reálnou situaci, z jak svrchovaně tajných příčin se rodí válka a jak bezmocná je obyčejná organizace dělníků, i kdyby se označovala za revoluční, vůči skutečně se blížící válce.

Je třeba lidem znovu a znovu zcela konkrétně vysvětlit, jak tomu bylo za poslední války a proč tomu nemohlo být jinak.

Zejména je třeba vysvětlit význam té okolnosti, že se »obrana vlasti« stává nevyhnutelným problémem, který obrovská většina pracujících nutně vyřeší ve prospěch své buržoazie.

Proto je třeba za prvé vysvětlovat, jak je to s »obranou

vlasti«; za druhé v této souvislosti vysvětlovat otázku »poraženectví« a nakonec vysvětlovat, že jedině možným způsobem boje proti válce je udržení a vytváření ilegální organizace, zaměřené na to, aby všichni revolucionáři, účastníci se války, mohly *dlouhodobě* vyvíjet protiválečnou činnost — to všechno je nutné klást na první místo.

Bojkot války je hloupá fráze. Komunisté musí jít do každé reakční války.

Bylo by dobré na příkladech třeba z německé předválečné literatury a zejména na příkladech basilejského kongresu z roku 1912^[160] zcela konkrétně dokázat, že teoretické tvrzení, že válka je zločinem, že válka je pro socialistu nepřipustná apod., jsou prázdná slova, protože takové pojetí otázky je naprosto nekonkrétní. Neposkytujeme masám žádnou skutečně živou představu o tom, jak válka může vzniknout a jak vzniká. Naproti tomu vládní tisk den co den v nesmírném počtu výtisků tuto otázku zamlžuje a rozšiřuje o ní takové lži, proti kterým je slabý socialistický tisk naprosto bezmocný, tím spíše, že i v době míru zastává v této věci od základu nesprávné názory. Zrovna tak se ve většině zemí bude blamovat také komunistický tisk.

Myslím, že by si naši delegáti na mezinárodním kongresu členů družstev a tradeunionistů měli rozdělit úkoly a co nejpodrobněji rozebrat všechna sofizmata, jimiž je nyní válka ospravedlňována.

Možná že hlavním prostředkem, jak masy zatáhnout do války, jsou právě ta sofizmata, jimiž operuje buržoazní tisk, a že nejdůležitější okolností, proč jsme vůči válce tak bezmocní, je to, že buď tato sofizmata zavčas nerozebíráme, nebo ještě častěji je odbýváme lacinými, vychloubačnými a naprosto planými frázemi, že válku nepřipustíme, že si plně uvědomujeme zločinnost války a podobně v duchu basilejského manifestu z roku 1912.

Myslím, že když budeme mít na haagské konferenci několik lidí schopných pronést v tom či onom jazyce pro-

jev proti válce, bude ze všeho nejdůležitější vyvrátit mínění, že účastníci konference jsou odpůrci války, že jsou si vědomi, jak se válka může na ně znenadání přivalit a nezbytně přivalí, že vůbec mají nějakou potuchu, jakým způsobem bojovat proti válce, že jsou alespoň trochu s to podniknout rozumné a k cíli vedoucí kroky v boji proti válce.

Vzhledem k nedávným zkušenostem z války musíme vysvětlit, jaká spousta teoretických i praktických otázek se vynoří hned druhý den po vypovězení války, což obrovské většině povoláných do války vůbec znemožní posuzovat tyto otázky s jakžtakž jasnou hlavou a s jakžtakž poctivou nepředpojatostí.

Myslím, že tuto otázku je třeba velmi podrobně vysvětlovat, a to dvojím způsobem:

Za prvé je třeba vylíčit a rozebrat, co se stalo za předešlé války, a všechny přítomné upozornit, že to nevědí nebo se jenom tváří, že to vědí, ale ve skutečnosti zavírají oči před tím, co je vlastně jádrem otázky, bez jehož poznání se o nějakém boji proti válce nedá mluvit. Myslím, že tady je nutné rozebrat všechny názory, všechny názorové odstíny, které tehdy o válce vznikly mezi ruskými socialisty. Je nutné dokázat, že tyto názorové odstíny nevznikly náhodně, nýbrž že vzešly ze samé podstaty soudobých válek vůbec. Je nutné dokázat, že bez rozboru těchto názorů a bez vysvětlení, jak nevyhnutelně vznikají a jaký rozhodující význam mají pro boj proti válce, že bez takového rozboru se o nějaké připravenosti na válku, nebo dokonce o uvědoměném postoji k ní nedá mluvit.

Za druhé je třeba poukázat na nynější konflikty, i kdyby byly sebenepatrnější, a na jejich příkladu vysvětlit, že válka může vypuknout každým dnem v důsledku sporu mezi Anglií a Francií o nějakou maličkost ve smlouvě s Tureckem, nebo mezi Amerikou a Japonskem pro bezvýznamnou neshodu v některé tichomořské otázce, nebo mezi kterýmikoli velmocemi pro spory o kolonie nebo pro spory týkající se je-

jich celní nebo vůbec obchodní politiky atd. atd. Vzniknou-li sebemenší pochyby, zda budeme mít v Haagu možnost zcela nerušeně proslovit celý projev proti válce, bude podle mého názoru nutné uchýlit se k řadě lstí, abychom řekli alespoň to nejdůležitější a pak to, co se nám nepodaří dopovědět, vydali v brožůře. Musíme se připravit na to, že předseda vezme řečníkovi slovo.

Myslím, že kromě řečníků, kteří budou schopni a povinni proslovit souhrnný projev proti válce, tj. rozvést všechny hlavní argumenty a všechny podmínky pro boj proti válce, by měli být za týmž účelem přibráni do delegace ještě lidé ovládající všechny tři hlavní cizí jazyky; jejich úkolem by bylo hovořit s delegáty a zjišťovat, jak dalece pochopili hlavní argumenty a do jaké míry je třeba ještě uvádět ty či ony argumenty a příklady.

Možná že v mnoha otázkách budeme moct účinně zapůsobit jedině tehdy, uvedeme-li jako příklady fakta z minulé války. Možná že v mnoha jiných otázkách budeme moct účinně zapůsobit jedině tehdy, budeme-li objasňovat nynější konflikty mezi státy a jejich souvislost s eventuálním ozbrojeným střetnutím.

Pokud jde o otázku boje proti válce, vzpomínám si, že existuje celá řada prohlášení našich komunistických poslanců jak v parlamentech, tak i mimo parlamenty, a to takových prohlášení, jež obsahují krajně pochybené a krajně lehkovážné názory o boji proti válce. Myslím, že je třeba proti takovým prohlášením, zejména pokud byla učiněna už po válce, se vši rozhodností vystoupit a bez ohledu na osoby uvádět každého takového řečníka jménem. Vlastní úsudek o takovém řečníkovi je možné jakkoli zmírnit, zejména je-li to nutné, ale ani jeden takový případ se nesmí přejít mlčením, neboť lehkovážný postoj k této otázce je takové zlo, které převyšuje všechno ostatní a k němuž se absolutně nesmíme stavět shovívavě.

Existuje řada neodpustitelně pošetilých a lehkovážných usnesení dělnických sjezdů.

Je nutné ihned shromáždit všechny přístupný materiál a důkladně probrat všechny jednotlivé části a detaily tématu i celou »strategii« na kongresu.

V takové otázce se nejen nesmíme dopustit chyby, ale nesmíme ani nic podstatného vynechat.

4. 12. 1922

*Poprvé otištěno 26. dubna 1924
v Pravdě, č. 96
Podepsán Lenin*

*Podle strojopisu zredigovaného
a podepsaného V. I. Leninem*

NÁVRHY NA ROZDĚLENÍ
PRÁCE MEZI
MÍSTOPŘEDSEDY
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
A RADY PRÁCE A OBRANY¹⁸⁹

Rozdělení práce mezi místopředsedy:

1. Jeden místopředseda převezme *Radu práce a obrany*, druzí dva střídavě po měsíci *radu lidových komisařů*.
2. Lidové komisariáty si mezi sebou rozdělí podle seznamu v souladu (nebo obdobně) se seznamem z jara 1922¹⁹⁰.
3. V již započaté práci (například trasty — komise pro trasty; evidence výdajů na těžký průmysl) ať pokračuje soudruh Kameněv.
4. Každý místopředseda převezme kontrolu aparátu; určitou část bude kontrolovat týdně nebo čtrnáctidenně (kontrolu rozvrhnout a rozdělit tak, aby se postupně zaměřovala na jeden lidový komisariát po druhém; jednou na jeho řídicí orgány, jednou na jeho výkonný aparát; každou kontrolu uzavřít podrobným písemným vyjádřením; ty složky dosud nekontrolovaných lidových komisariátů, které neprovedou snížení stavu a nezajistí zlepšení práce zcela analogické tomu, jež bylo uloženo jiným lidovým komisariátům, budou podléhat trestům, a to včetně vězení a propuštění).

4. 12. 1922

Lenin

*Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

NĚKOLIK SLOV O N. J. FEDOSEJEVOVI¹⁹¹

Moje vzpomínky na Nikolaje Jevgrafoviče Fedosejeva spadají do počátku devadesátých let. Za jejich přesnost neručím.

V té době jsem žil na venkově, a to v Kazani a v Samare. Za svého pobytu v Kazani jsem slýchal o Fedosejevovi, ale osobně jsem se s ním nikdy nesetkal. Na jaře 1889 jsem se přestěhoval do Samarské gubernie, kde jsem se koncem léta 1889 doslechl, že byl zatčen Fedosejev a další členové kazaňských kroužků — mimo jiné i toho, do kterého jsem patřil také já. Myslím, že kdybych byl zůstal toho léta v Kazani, mohl jsem být snadno zatčen i já. Brzy nato se marxismus jako směr začal šířit a postupovat sociálně demokratický směr, který už dříve předtím hlásala v západní Evropě skupina Osvobození práce¹⁹².

N. J. Fedosejev byl jedním z prvních, kteří se začali hlásit k marxistickému směru. Vzpomínám si, že na základě toho začala jeho polemika s N. K. Michajlovským, který mu v časopisu Russkoje bogatstvo odpověděl na jeden z jeho ilegálních dopisů¹⁹³. To dalo podnět k tomu, že jsem si začal s N. J. Fedosejevem dopisovat. Vzpomínám si, že prostředníkem mezi námi byla Gopfengauzová, s níž jsem se kdysi sešel, když jsem se bezúspěšně pokoušel zorganizovat schůzku s Fedosejevem ve Vladimíru. Přijel jsem tam v naději, že se mu podaří dostat se z vězení, ale tato naděje se nesplnila¹⁹⁴.

Pak byl Fedosejev vypovězen současně se mnou na východní Sibiř a tam spáchal sebevraždu, myslím, že pro

těžký osobní život v souvislosti s mimořádně nepříznivými životními podmínkami.

Pokud si vzpomínám, týkala se moje korespondence s Fedosejevem otázek marxistického neboli sociálně demokratického světového názoru, které se tehdy vynořily. Zvláště mi utkvělo v paměti, že se Fedosejev u každého, kdo ho znal, těšil mimořádným sympatiím jako typ revolucionáře starých časů, naprosto oddaného své věci, který si možná zhoršil svou situaci nějakými výroky nebo tím, že si počínal vůči policii neopatrně.

Možná že mám někde nějaké zbylé Fedosejevovy dopisy nebo rukopisy, ale zda se zachovaly a zda bude možné je najít — o tom nemohu říct nic určitého.

V každém případě sehrál v té době Fedosejev v Povolží a v některých krajích středního Ruska velmi významnou úlohu a jako neobyčejně nadaný a své věci neobyčejně oddaný revolucionář měl nepochybně velmi značný vliv na příklon tehdejší veřejnosti k marxismu.

6. 12. 1922

Otištěno roku 1923 v knize Fedosejev Nikolaj Jevgrafovič, Odin iz pioněrov revoljucionnogo marksizma v Rossii (Sbornik vospominanij), Moskva — Petrohrad
Podepsán Lenin

Podle textu sborníku

K N Á V R H U U S N E S E N Í
P O L I T I C K É H O B Y R A
Ú V K S R (b) K E Z P R Á V Ě
S T Á T N Í Z Á S O B O V A C Í K O M I S E

Kromě uvedeného množství zajistit pro všechny školy — jak pro učitele, tak i pro žáky — tolik obilí, kolik potřebují, a uložit soudruhu Kameněvovi, soudruhu Cjuru-povi a soudružce Jakovlevové, aby vypočítali, kolik obilí je k tomuto účelu třeba dát stranou, a připočítali k tomu minimální, důkladně ověřené množství pro zaměstnance.

K výdajům na školy přidat ještě milión rublů ve zlatě¹⁹⁵.

Lenin

*Napsáno 6. nebo 7. prosince 1922
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

*Podle strojopisu
podepsaného V. I. Leninem*

NÁVRH PRO PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ K JEDNACÍMU ŘÁDU POLITICKÉHO BYRA

1. Politické byro zasedá každý čtvrtek od jedenácti na-
nejvýš do dvou.

2. Zůstanou-li neprojednané otázky, odkládají se buď
na pátek, nebo na pondělí na tytéž hodiny.

3. Pořad jednání politického byra musí být rozeslán
nejpozději ve středu do dvanácti hodin. Do téže doby je
nutné rozeslat i materiály (písemné) k pořadu jednání.

4. V den zasedání je možné předkládat k projednání
další otázky pouze za těchto podmínek:

- a) v případě naprosté neodkladnosti (zejména
otázky diplomatické),
- b) jenom písemně,
- c) jenom tehdy, nebude-li mít proti tomu námitky
ani jeden člen politického byra.

Poslední podmínku, že proti návrhům předkládaným
mimo pořad nebude nikdo namítat, není nutné dodržo-
vat jenom tehdy, jde-li o otázky diplomatické, které ne-
strpí žádný odklad.

Lenin

Nadiktováno telefonicky

8. prosince 1922

Poprvé otištěno roku 1945

v publikaci Leninskij sbornik XXXV

Podle zápisu sekretářky

(strojopis)

NÁVRHY K PRACOVNÍMU
REŽIMU MÍSTOPŘEDSEDŮ
A PŘEDSEDY RADY
LIDOVÝCH KOMISAŘŮ¹⁹⁶

*Pracovní režim místopředsedů
a předsedy RLK*

1. Pracovní doba: 11—14, 18—21; společně s předsedou rady lidových komisařů v těchto dnech: *pondělí a úterý, čtvrtek a pátek.*

2. Zvláštní schůze všech místopředsedů a předsedy Rady práce a obrany v týchž dnech a hodinách (minus politické byro, RLK a RPO) pokaždé, kdy to bude třeba, ale *celkem nejméně* dvakrát týdně po hodině. Určovat tuto hodinu nejpozději do devíti hodin večer předchozího dne.

3. Veškerou činnost místopředsedů rozdělit takto:

(a) bezprostřední dohled na činnost malé rady lidových komisařů;

(b) totéž, pokud jde o operativní zasedání *Rady práce a obrany*

(je nutné obnovit operativní zasedání *Rady práce a obrany*, aby byli místopředsedové uvolněni pro jinou, důležitější práci. Operativní zasedání místopředsedové *neřídí*, ale rozhodnutí těchto zasedání nabývají konečné platnosti *teprve s jejich* podpisem);

(c) řízení těch částí zasedání *RLK* a *RPO*, které *neřídí* předseda *RLK*;

(d) účast na schůzích finančního výboru (plus Sokolnikov a jeho náměstek a předseda malé rady lidových komisařů — ten se nemusí účastnit každé schůze finančního výboru);

(Možná by bylo vhodné stanovit, aby se finanční výbor scházel jednou týdně na hodinu a jeho schůze řídil předseda *RLK*.? To je třeba promyslet); .

(e) určování pořadu jednání všech orgánů včetně malé rady lidových komisařů a pořadí projednávaných otázek a vybírání těch nejdůležitějších, které mají být projednávány ve čtyřech za řízení předsedy *RLK*;

(f) bezprostřední dohled na jednotlivé lidové komisariáty a na jejich aparát jednak osobním udělováním dispozic lidovým komisařům a jejich náměstkům, jednak sledováním činnosti jejich aparátu — jeho řídicích i výkonných složek;

(g) k tomuto účelu (bod *f*) se lidové komisariáty rozdělují mezi místopředsedy, a to se schválením předsedy *rady lidových komisařů*.

4. Veškerá výše uvedená práce se rozděluje mezi místopředsedy tak, aby všichni tři (a v případě potřeby i jejich pomocníci — vedoucí úřadoven) »seděli« nad určitou prací *dva měsíce* a potom *přešli na jinou*.

(Je to nutné proto, aby se všichni místopředsedové seznámili s *celým* aparátem a aby se dosáhlo jednoty řízení.)

5. Plán takového rozdělení práce mezi tři místopředsedy vypracují všichni tři ihned a bude schválen ve čtyřech.

6. Protože zlepšovat a napravovat celý aparát je mnohem důležitější než předsedat a klábosit s náměstkami lidových komisařů a s lidovými komisaři, což místopředsedy dosud plně zaměstnávalo, je nutné stanovit a přísně dodržovat, aby každý místopředseda *nejméně na dvě hodiny* týdně »sestupoval úplně dolů« a osobně zkoumal činnost nejruznějších složek aparátu — řídicích i výkonných, a to naprosto neočekávaně. Protokol z takové kontroly, který je třeba nechat potvrdit a seznámit s ním (v určitých případech) resorty, musí směřovat k *omezování* aparátu

a k utužování kázně každického pracovníka v našem státním aparátu.

Lenin

*Napsáno 9. prosince 1922
Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

Podle rukopisu

CELOUKRAJINSKÉMU SJEZDU SOVĚTŮ¹⁹⁷

Zdravím zahájení celoukrajinského sjezdu sovětů.

Jednou z nejdůležitějších otázek, kterou bude muset sjezd projednat, je sjednocení republik. Na správném vyřešení této otázky závisí další organizace našeho státního aparátu, na jehož křiklavé nedostatky tak výrazně a názorně upozornilo poslední sčítání zaměstnanců státních orgánů v Moskvě, Pitěru a Charkově.

Druhou otázkou, které musí sjezd věnovat zvýšenou pozornost, je náš těžký průmysl. Pozvednout Donbas, těžbu ropy a hutnictví na předválečnou úroveň výroby je základním úkolem celého našeho hospodářství a na jeho splnění musíme zaměřovat veškeré své úsilí.

Pevně věřím, že sjezd najde správnou cestu ke splnění těchto úkolů, a z celého srdce mu přeji mnoho úspěchů v jeho jednání.

10. 12. 1922

Lenin

*Kommunist (Charkov), č. 285
12. prosince 1922*

*Podle textu listu Kommunist
porovnaného se strojopisnou
kopií*

D O P I S L. B. K A M E N Ě V O V I,
A. I. R Y K O V O V I
A A. D. C J U R U P O V I
O R O Z D Ě L E N Í P R Á C E
M E Z I M Í S T O P Ř E D S E D Y
R L K A R P O

Soudruhu Kameněvovi, Rykovovi a Cjurupovi

Protože jsem znovu onemocněl, musím teď nechat veškeré politické práce a odebrat se zase na dovolenou¹⁹⁸. Proto naše názorové neshody ztrácejí praktický význam. Musím jenom říct, že s Rykovovou faktickou připomínkou zásadně nesouhlasím a navrhuji něco zcela opačného — úplně svobodné, ničím neomezované, ba dokonce rozšířené přijímání návštěv¹⁹⁹. O podrobnostech si promluvíme osobně, až se sejdeme.

Do značné míry nesouhlasím ani s rozdělením lidových komisariátů. Myslím, že by měly být rozděleny více podle způsobilosti jednotlivých místopředsedů k ryze administrativní práci; podle mého názoru je hlavním nedostatkem vašeho včerejšího návrhu rozdělení to, že takový zřetel postrádá²⁰⁰. Funkce spojené s řízením zasedání a s kontrolou správnosti právnických formulací jak v zákonodárných aktech, tak i v usneseních finančního výboru apod. by měly být mnohem přísněji odděleny od funkcí spojených s kontrolou a zdokonalováním administrativního aparátu. Ty první funkce (tj. řízení zasedání, kontrola správnosti formulací atd.) lépe sedí soudruhu Kameněvovi, zatímco funkce ryze administrativní jsou blízké Cjurupovi a Rykovovi.

Z výše uvedené příčiny musím tuto záležitost odložit,

dokud se nevrátím z dovolené. Jenom vezměte prosím na vědomí, že souhlasím s vaším návrhem rozdělení nikoli na tři měsíce (na rozdíl od vašeho návrhu), nýbrž do mého návratu do práce, pokud to bude dříve než za tři měsíce.

Upozorňuji, že jste při rozdělování úplně zapomněli na tak důležitý orgán, jako je *Ekonomičeskaja žizň*^[155], na který musí někdo dohlížet zvlášť. Já osobně si myslím, že by bylo nejspřávnější, aby na něj dohlížel Rykov.

13. 12. 1922

Lenin

*Nadiktováno telefonicky
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

O MONOPOLU ZAHRANIČNÍHO OBCHODU²⁰¹

Soudruhu Stalinovi pro plenární zasedání ÚV

Pokládám za velmi důležité rozebrat dopis soudruha Bucharina. V prvním bodě říká, že »se ani Lenin, ani Krasin vůbec nezmiňují o nesčetných ztrátách, které utrpělo hospodářství naší země následkem pracovní neschopnosti lidového komisariátu zahraničního obchodu, pramenící z jeho „zásadní“ struktury, ani slovem se nezmiňují o ztrátách, které vznikají tím, že my sami nejsme s to (a z naprosto pochopitelných důvodů dlouho nebudeme s to) mobilizovat rolnický zbožní fond a uplatnit jej v mezinárodní směně zboží«.

Toto tvrzení vůbec neodpovídá pravdě, neboť Krasin v odstavci 2 jasně mluví o založení smíšených společností, které umožní za prvé mobilizovat rolnický zbožní fond a za druhé zvýšit touto mobilizací zisk naší státní pokladny nejméně o polovinu. To znamená, že podstatu věci obchází právě Bucharin, který nechce vidět, že »mobilizace rolnického zbožního fondu« přinese výtěžek jen a jen nepmanům. Jde o to, zda náš lidový komisariát zahraničního obchodu bude pracovat ve prospěch nepmanů, nebo bude pracovat ve prospěch proletářského státu. To je tak zásadní otázka, že je bezpodmínečně možné a nutné poprat se o ni na sjezdu strany.

Otázka pracovní neschopnosti lidového komisariátu zahraničního obchodu je ve srovnání s touto první, základní a zásadní otázkou zcela podružná, neboť tato pracovní neschopnost není větší ani menší než pracovní neschopnost všech našich lidových komisariátů, vyplývající z jejich celkové sociální struktury a vyžadující od nás

dlouhá léta velmi úporné práce, aby se zvýšila vzdělanost a úroveň vůbec.

V druhém bodě Bucharinových tezí se říká, že »takové body, jako například odstavec 5 Krasinových tezí, lze v plné míře uplatnit na koncese vůbec«. To je opět taková do nebe volající nepravda, neboť Krasinova pátá teze tvrdí, že »na vesnici bude uměle přiveden ten nejhorší vykořisťovatel, překupník, spekulant a agent zahraničního kapitálu, který bude platit dolarem, librou, švédskou korunou«. Nic takového nevyplývá z koncesí, u nichž předem stanovíme nejen teritorium jejich platnosti, ale i zvláštní povolení pro obchod se zvláštními výrobky, a navíc — což je to hlavní — máme ve svých rukou obchod s těmi nebo oněmi výrobky pojatými do koncese; Bucharin, aniž by uvedl jedinou námitku proti Krasinovým argumentům, že neudržíme volný obchod v mezích stanovených rozhodnutím plenárního zasedání z 6. října, že nám vyrve obchod z rukou nápor nejen pašeráků, ale i všech rolníků, aniž by se jediným slovem ozval proti tomuto základnímu ekonomickému a třídnímu argumentu, vznáší proti Krasinovi obvinění, která překvapují svou neudržitelností.

V třetím bodě svého dopisu Bucharin píše: »Krasinův odstavec 3.« (Omylem uvádí odstavec 3 místo 4.) »Naše hranice se drží,« a ptá se: »Co to znamená? To ve skutečnosti znamená, že se nic nedělá. Navlas tak jako obchod s pěkným vývěsním štítem, ve kterém nic není (systém hlavní závory).« Krasin zcela jednoznačně říká, že se naše hranice drží ani ne tak zásluhou celní nebo pohraniční ochrany jako spíše tím, že jsme zavedli monopol zahraničního obchodu. Proti tomuto jasnému, přímému a nespornému faktu Bucharin nenamítá a nemůže namítnout ani slovo. Výraz »systém hlavní závory« patří k tomu druhu námitek, na něž Marx^[80] svého času odpovídal výrazem »freetrader vulgaris«²⁰², neboť kromě vulgární free-traderské frazeologie není na nich nic.

Dále ve čtvrtém bodě Bucharin obviňuje Krasina, že prý nevidí, že se musíme zaměřovat na zdokonalování naší celní politiky, a zároveň obviňuje také mne, že prý se mýlím, když mluvím o dohlížitelích po celé zemi, ačkoli ve skutečnosti jde pouze o střediska pro dovoz a vývoz. Opět zde Bucharinovy námitky překvapují svou lehkomyšlností a míjejí se cíle, neboť zdokonalování naší celní politiky Krasin nejen vidí a nejen plně uznává, ale také na něj poukazuje s jednoznačností, která nepřipouští ani stín pochybností. Toto zdokonalování záleží právě v tom, že jsme zavedli v zahraničním obchodu monopol, to za první, a za druhé, že jsme zavedli systém zakládání smíšených společností.

Bucharin nevidí — to je jeho nejvíc zarážející, a přitom ryze teoretický omyl —, že žádná celní politika nemůže být v období imperialismu a propastného rozdílu mezi chudými a neuvěřitelně bohatými zeměmi účinná. Bucharin se několikrát odvolává na celní ochranu a nevidí, že za uvedených podmínek může kterákoli bohatá průmyslová země tuto ochranu úplně prolomit. Takové zemi postačí, když zavede vývozní prémii za dovoz do Ruska u toho zboží, na které je u nás uvaleno clo. Každá průmyslová země má na to peněz víc než dost, takže kterákoli průmyslová země takovým opatřením náš tuzemský průmysl zcela určitě zruinuje.

Proto všechny Bucharinovy úvahy o celní politice neznamenají prakticky nic jiného než naprostou bezbrannost ruského průmyslu a celkem průhledně zahalený přechod k systému volného obchodu. Proti tomu musíme bojovat ze všech sil a jít s tím třeba až na sjezd strany, neboť kromě monopolu zahraničního obchodu nemůže být nyní, v období imperialismu, o nějaké vážně míněné celní politice ani řeči.

Bucharinovo obvinění (v bodě pátém), že prý Krasin plně nechápe důležitost posílení oběhu, je úplně vyvráceno tím, co Krasin říká o smíšených společnostech, neboť

tyto smíšené společnosti nemají žádný jiný cíl než právě posílit oběh a přitom udržet takovou ochranu našeho ruského průmyslu, která by byla reálná, a ne fiktivní, jako je tomu u ochrany celní.

Jestliže Bucharin dále v šestém bodě vznáší proti mně námitku, že prý pro něho není důležité, že rolník uzavře velmi výhodný obchod, a že se boj prý nebude odehrávat mezi rolníky a sovětskou mocí, nýbrž mezi sovětskou mocí a vývozci, je to opět od základu nesprávné, neboť vývozce například při mnou uvedených cenových rozdílech (len stojí v Rusku 4 ruble 50 kopějek, kdežto v Anglii 14 rublů) zmobilizuje ve svém okolí všechny rolníky tím nejrychlejším, nejspolehlivějším a nejjistějším způsobem. Bucharin se prakticky staví na ochranu spekulantů, příslušníků maloburžoazie a horních vrstev rolníků proti průmyslovému proletariátu, který absolutně není s to obnovit svůj průmysl a učinit z Ruska průmyslovou zemi bez jeho ochrany, k čemuž naprosto nestačí celní politika, nýbrž pouze a výlučně monopol zahraničního obchodu. Každé jiné ochránářství za současné situace v Rusku je naprosto fiktivní, papírové ochránářství, které proletariátu nic nepřinese. Proto tento spor má z hlediska proletariátu a jeho průmyslu velmi hluboký, zásadní význam. Systém smíšených společností je jediný systém, který je s to skutečně zlepšit špatný aparát lidového komisariátu zahraničního obchodu, neboť za tohoto systému budou vedle sebe pracovat jak zahraniční, tak i ruští obchodníci. Nedokážeme-li se ani za takových podmínek přiučit, naučit a dokonale vyučit, pak je náš národ zcela beznadějně národem hlupáků.

Budeme-li mluvit o »celní ochraně«, znamená to, že budeme zavírat oči před nebezpečím, na které naprosto jasně upozornil Krasin a které Bucharin ani v jediném bodě nevyvrátil.

Dodávám ještě, že částečné otevření hranic přináší s sebou velmi vážné nebezpečí pro měnu, neboť nás

prakticky uvede do situace Německa, a přináší s sebou velmi vážné nebezpečí, že do Ruska proniknou, aniž budeme mít sebemenší možnost kontroly, maloburžoazní živly a nejrůznější agenti ruské emigrace.

Využívat smíšených společností, abychom se vážně a pozvolna učili — to je jediná cesta k obnově našeho průmyslu.

Lenin

*Nadiktováno telefonicky
13. prosince 1922
V neúplném znění poprvé
otištěno 26. ledna 1924
v listu Izvěštija VCIK, č. 21
V plném znění poprvé otištěno
roku 1930 v časopisu
Proletarskaja revoljucija, č. 2/3*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

D O P I S J. V. S T A L I N O V I
P R O Č L E N Y Ú V K S R (b)

Právě jsem vyřídil svoje záležitosti a mohu klidně odjet.²⁰³ Také jsem se dohodl s Trockým, že bude hájit moje stanovisko ve věci monopolu zahraničního obchodu. Zbývá jenom jedno, co mě zvláště silně znepokojuje, totiž že nebudu moci promluvit na sjezdu sovětů.²⁰⁴ V úterý budou u mě lékaři, a tak uvážíme, jsou-li na takové vystoupení alespoň nějaké vyhlídky. Odříct projev by pro mě bylo, mírně řečeno, velmi nemilé. Teze k němu^[45] jsem si napsal už před několika dny.²⁰⁵ Proto navrhuji, aby si dál někdo jiný připravoval referát místo mě, ale abyste do středy počítali s tím, že možná sám přednesu projev, možná mnohem kratší než obvykle, řekněme na tři čtvrtě hodiny. Takový projev nebude na překážku referátu mého náhradníka (ať tím pověříte kohokoli), ale myslím, že bude prospěšný jak politicky, tak pro mě osobně, neboť odstraní příčinu velkého znepokojení. Mějte to prosím na zřeteli, a kdyby se zahájení sjezdu ještě mělo zdržet, uvědomte mě včas prostřednictvím mé sekretářky.²⁰⁶

15. 12. 1922

Lenin

Jsem rozhodně proti tomu, aby se projednávání monopolu zahraničního obchodu oddalovalo. Kdyby někoho z jakýchkoli důvodů (včetně toho, že při řešení této věci je žádoucí moje účast) napadlo odložit to na další plenární zasedání, co nejrozhodněji bych proti tomu protestoval, neboť jsem si jist, že Trockij obhájí moje stanovisko přinejmenším stejně dobře jako já, to za prvé; za druhé

Vaše a Zinovjevovo, a jak jsem se doslechl, také Kameněvovo prohlášení dokazuje, že část členů ústředního výboru už změnila svůj dřívější názor; za třetí, a to je nejdůležitější: další váhání v tak závažné otázce je absolutně nepřijatelné a bude na překážku každé práci.

15. 12. 1922

Lenin

*Nadiktováno telefonicky
V neúplném znění poprvé otištěno
roku 1930 Sočiněnija V. I. Lenina
sv. XXVII, 2. a 3. vydání*

*Otištěno v plném znění,
podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

POSLEDNÍ DOPISY
A ČLÁNKY V. I. LENINA²⁰⁷

23. PROSINCE 1922—2. BŘEZNA 1923

I
D O P I S S J E Z D U²⁰⁸

Velmi bych doporučoval, aby se na tomto sjezdu provedla řada změn v naší politické struktuře.

Rád bych vás seznámil s některými svými úvahami, které považuji za nejdůležitější.

Především doporučuji zvýšit počet členů ústředního výboru na několik desítek nebo dokonce na sto. Myslím, že bez takové reformy by našemu ústřednímu výboru hrozilo velké nebezpečí, kdyby se události nevyvíjely pro nás zcela příznivě (a s tím musíme počítat).

Dále bych chtěl sjezdu doporučit, aby uvážil, zda by rozhodnutí Státní plánovací komise neměla za jistých předpokladů nabýt platnosti zákona. Tím do jisté míry a za jistých podmínek vycházím vstříc soudruhu Trockému.

Pokud jde o první bod, tj. o zvýšení počtu členů ústředního výboru, myslím, že je to nutné, aby se zvýšila jeho autorita, aby se podstatně zlepšil náš aparát a aby se předešlo tomu, že by konflikty malých skupin v ÚV mohly mít neúměrně velký vliv na celý osud strany.

Myslím, že naše strana má právo požadovat od dělnické třídy 50—100 členů ústředního výboru a že je může od ní dostat bez nadměrného vypětí jejích sil.

Taková reforma by naši stranu značně upevnila a usnadnila by jí boj, který svádí uprostřed nepřátelských států a který se podle mého názoru může v nejbližších letech značně zostřit a také se zostří. Myslím, že takové opatření by nesmírně posílilo stabilitu naší strany.

23. 12. 1922
Zapsala M. V.

Lenin

Pokračování poznámek

24. prosince 1922

Stabilitou ústředního výboru, o níž jsem mluvil výše, rozumím opatření proti rozkolu, pokud taková opatření lze vůbec učinit. Vždyť bělogvardějec v časopisu Russkaja mysl^[119] (byl to tuším S. S. Oldenburg) měl jistě pravdu, když za prvé ve hře bělogvardějců proti Sovětskému Rusku sázel na rozkol v naší straně a když za druhé v naději na tento rozkol sázel na velmi vážné neshody ve straně.

Naše strana se opírá o dvě třídy, a proto by se její stabilita mohla narušit a mohlo by neodvratně dojít k jejímu pádu, kdyby mezi těmito dvěma třídami nebyla možná dohoda. V takovém případě by jakákoli opatření a vůbec úvahy o stabilitě našeho ústředního výboru byly bezpředmětné. V takovém případě žádná opatření nebudou s to rozkolu zabránit. Ale já doufám, že je to budoucnost příliš vzdálená a událost příliš nepravděpodobná, než aby se o ní muselo mluvit.

Mám na mysli stabilitu jako záruku proti rozkolu pro nejbližší dobu, a proto bych zde chtěl vyslovit několik úvah rázu čistě osobního.

Myslím, že pokud jde o stabilitu, jde z tohoto hlediska hlavně o takové členy ústředního výboru, jako jsou Stalin a Trockij. Z jejich vztahů pramení podle mého názoru větší polovina nebezpečí onoho rozkolu, kterému by se dalo předejít, a jedním z prostředků, jak mu předejít, by podle mého názoru mělo být zvýšení počtu členů ústředního výboru na 50 až 100 lidí.

Tím, že se soudruh Stalin stal generálním tajemníkem, soustředil ve svých rukou nesmírnou moc, a já si nejsem jistý, zda vždy dokáže tuto moc obezřetně používat. Naproti tomu soudruh Trockij, jak to již dokázal jeho boj proti ústřednímu výboru v souvislosti s lidovým komisařátem dopravy, se nevyznačuje jen vynikajícími schop-

nostmi. Osobně je to v nynějším ÚV snad nejschopnější člověk, ale zároveň je i přehnaně sebevědomý a příliš se nechává unášet čistě administrativní stránkou věci.

Tyto dvě vlastnosti dvou význačných vůdců dnešního ústředního výboru by mohly mimoděk vést k rozkolu, a kdyby naše strana nepřijala žádná opatření, aby tomu zabránila, mohlo by k rozkolu dojít neočekávaně.

Nebudu dál charakterizovat osobní vlastnosti ostatních členů ústředního výboru. Připomenu jen, že Zinovjevova a Kameněvova říjnová epizoda nebyla jistě ničím náhodným, ale klást ji za vinu jim osobně můžeme zrovna tak málo jako Trockému jeho nebolševismus.

Pokud jde o mladé členy ústředního výboru, chci říct několik slov o Bucharinovi a Pjatakovovi. To jsou podle mého názoru nejlepší síly (z těch nejmladších sil) a je třeba mít u nich na zřeteli toto: Bucharin patří nejen k nejplatnějším a největším teoretikům strany, ale je také právem pokládán za miláčka celé strany; avšak jeho teoretické názory můžeme jen s velkou rezervou považovat za důsledně marxistické, protože Bucharin má v sobě cosi scholastického (nikdy nestudoval a myslím, že nikdy plně nepochopil dialektiku).

25. 12. Dále Pjatakov — bezpochyby člověk s mimořádnou vůlí a vynikajícími schopnostmi, ale příliš se nechává unášet administrováním a administrativní stránkou věci, než aby se na něho dalo spolehnout v závažné politické záležitosti.

Obě moje připomínky platí samozřejmě jenom pro současnost a za předpokladu, že si oba tito vynikající a oddaní pracovníci nenajdou příležitost k doplnění svých znalostí a k překonání své jednostrannosti.

Lenin

25. 12. 1922

Zapsala M. V.

DODATEK K DOPISU
Z 24. PROSINCE 1922^[55]

Stalin je příliš hrubý a tento nedostatek, který se jakžtakž dá trpět ve styku mezi námi komunisty, nelze trpět u generálního tajemníka. Proto soudruhům navrhuji, aby promysleli, jak Stalina z této funkce uvolnit, a jmenovali do ní jiného člověka, který by se ve všem ostatním lišil od soudruha Stalina jenom jedinou předností, že by totiž byl k soudruhům tolerantnější, loajálnější, zdvořilejší a pozornější, méně náladový atd. Mohlo by se zdát, že tato okolnost je nicotnou maličkostí. Avšak chceme-li zabránit rozkolu a vezmeme-li v úvahu vztahy mezi Stalinem a Trockým, o nichž jsem se už zmínil, myslím, že to žádná maličkost není, nebo je to taková maličkost, která může nabýt rozhodujícího významu.

Lenin

Zapsala L. F.
4. ledna 1923

III

Pokračování poznámek
26. prosince 1922

Zvýšení počtu členů ústředního výboru na 50 či dokonce na 100 by podle mého názoru mělo sloužit dvojímu nebo dokonce trojímu účelu: čím víc členů bude ÚV mít, tím víc lidí se naučí pracovat ve funkci členů ústředního výboru a tím menší bude nebezpečí rozkolu, který by mohla vyvolat nějaká neuváženost. Přibrání velkého počtu dělníků do ÚV pomůže dělníkům zlepšit náš aparát, který je víc než špatný. Tento aparát jsme v podstatě zdědili po starém režimu, protože předelat ho v tak krátké

době, zvláště za války, hladu apod., bylo zcela nemožné. Proto těm »kritikům«, kteří nám škodolibě nebo záštiplně vytýkají nedostatky našeho aparátu, můžeme klidně odpovédět, že vůbec nechápou podmínky současné revoluce. Za pět let se žádný aparát pořádně předělat nedá, zvláště ne za podmínek, za jakých probíhala revoluce u nás. Dost na tom, že jsme za pět let vytvořili stát nového typu, ve kterém jdou dělníci v čele rolníků proti buržoazii, a to je za krajně nepříznivé mezinárodní situace samo o sobě obrovské dílo. To nám však v žádném případě nesmí zastírat skutečnost, že jsme v podstatě převzali starý aparát od cara a od buržoazie a že nyní, kdy nadešel mír a kdy máme zajištěno alespoň minimum pro to, abychom utiřili hlad, musíme veškerou práci zaměřit na zlepšení aparátu.

Představuji si to tak, že by se několik desítek dělníků, kteří by se stali členy ústředního výboru, mohlo lépe než kdokoli jiný věnovat kontrole, zlepšování a reorganizaci našeho aparátu. Ukázalo se, že dělnicko-rolnická inspekce, které zpočátku tato funkce příslušela, není s to ji plnit a že může sloužit, ovšem za určitých podmínek, jenom jako »doplňek« nebo jako pomocník těchto členů ÚV. Dělníci, kteří budou přibráni do ÚV, by podle mého názoru měli být vybíráni převážně z těch, kdo nepracovali dlouho v orgánech sovětské moci (v této části svého dopisu počítám všude k dělníkům i rolníky), protože tito dělníci si již vypěstovali určité tradice a určité předsudky, proti nimž je právě záhodno bojovat.

Dělnickými členy ústředního výboru se musí stát převážně ti dělníci, kteří zaujímají nižší postavení než vrstva, jež se u nás během pěti let dostala na místa pracovníků sovětského aparátu, a kteří mají blíž k prostým dělníkům a rolníkům, ale kteří ani přímo, ani nepřímo nepatří k vykořisťovatelům. Budou-li se tito dělníci zúčastňovat všech zasedání ÚV, všech zasedání politického byra a budou-li číst všechny dokumenty ÚV, myslím, že mo-

hou vytvořit kádr lidí oddaných sovětskému zřízení, schopných za prvé posílit stabilitu ÚV a za druhé účinně se zasadit o obrodu a zdokonalení aparátu.

Lenin

Zapsala L. F.

26. 12. 1922

*Poprvé otištěno roku 1956
v časopisu Kommunist, č. 9*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

Pokračování poznámek
27. prosince 1922

O U D Ě L E N Í
Z Á K O N O D Á R N Ý C H F U N K C Í
S T Á T N Í P L Á N O V A C Í
K O M I S I ²⁰⁹

S touto myšlenkou přišel soudruh Trockij tuším už dávno. Vyslovil jsem se proti ní, protože jsem se domníval, že by to mohlo vést k zásadnímu nesouladu v systému našich zákonodárných institucí. Avšak po bedlivém prozkoumání celé věci docházím k názoru, že tato myšlenka má vlastně zdravé jádro: Státní plánovací komise stojí totiž poněkud stranou našich zákonodárných institucí, ačkoli jako instituce sdružující odborníky, experty, vědce a techniky má vlastně nejlepší předpoklady pro správné posuzování věcí.

Až dosud jsme však vycházeli ze stanoviska, že Státní plánovací komise má dodávat státu kriticky zpracovaný materiál a že státní instituce mají řešit státní záležitosti. Myslím, že za nynější situace, kdy se státní záležitosti neobyčejně zkomplikovaly, kdy je ustavičně třeba řešit hned problémy vyžadující odborný posudek členů Státní plánovací komise, hned problémy, jež takový posudek nevyžadují, a dokonce řešit i takové záležitosti, v nichž některé body posudek Státní plánovací komise vyžadují a některé ne, myslím, že nyní musíme přikročit k rozšíření kompetence Státní plánovací komise.

Představuji si to tak, že by rozhodnutí Státní plánovací komise nemohla být běžným postupem orgánů sovětské moci zvrácena, že by k jejich změně bylo třeba zvláštního postupu, například by se celá věc předkládala zasedání

Celoruského ústředního výkonného výboru, změna rozhodnutí by se připravovala podle zvláštní instrukce, přičemž by se podle zvláštních směrnic vypracovávaly důvodové zprávy, aby se mohlo zvážit, má-li být toto rozhodnutí Státní plánovací komise zrušeno, a konečně by se pro změnu rozhodnutí Státní plánovací komise stanovily zvláštní lhůty apod.

V tomto směru je myslím možné a nutné vyjít soudruhu Trockému vstříc, ale ne v tom smyslu, že by předsedou Státní plánovací komise měla být ať již určitá osobnost z našich vedoucích politiků, nebo předseda Nejvyšší národohospodářské rady apod. Zdá se mi, že se tu nyní se zásadní otázkou příliš těsně prolínají i otázky osobní. Myslím, že útoky, které se teď ozývají na adresu předsedy Státní plánovací komise soudruha Kržižanovského a jeho náměstka soudruha Pjatakova a které míří z obou stran, takže z jedné strany slyšíme obviňování z přílišné mírnosti, nesamostatnosti a bezcharakternosti a z druhé strany zase z přílišné těžkopádnosti, zupáctví, ne dost solidní vědecké průpravy apod. — myslím, že tyto útoky vyjadřují dvě stránky věci, které jsou zveličovány do krajnosti, a že ve skutečnosti potřebujeme ve Státní plánovací komisi vhodně spojit dva typy charakterů, z nichž příkladem jednoho může být Pjatakov a příkladem druhého Kržižanovskij.

Myslím, že v čele Státní plánovací komise by měl stát člověk, který by byl také vědecky fundovaný, zvláště v technickém směru nebo v agronomii, s bohatými, mnoha desetiletými ověřenými zkušenostmi z praxe buď v technice, nebo v agronomii. Takový člověk by podle mého názoru měl mít ani ne tak administrativní schopnosti jako spíše bohaté zkušenosti a schopnost získávat si lidi.

Lenin

27. 12. 1922

Zapsala M. V.

Pokračování dopisu o zákonodárném
charakteru usnesení
Státní plánovací komise
28. 12. 1922

Všiml jsem si, že někteří soudruzi, kteří by mohli rozhodujícím způsobem ovlivňovat zaměření státních záležitostí, přehánějí administrativní stránku, která je na patřičném místě a v patřičné době jistě nutná, ale kterou nesmíme směřovat se stránkou vědeckou, se schopností obsáhnout život v celé šíři, se schopností získávat lidi atd.

V každé státní instituci, zejména pak ve Státní plánovací komisi, musí být obě tyto vlastnosti spojeny. Když mi soudruh Kržižanovskij řekl, že získal pro Státní plánovací komisi Pjatakova a dohodl se s ním o práci, vyslovil jsem s tím souhlas, i když jsem na jedné straně měl v duchu určité pochybnosti, ale na druhé straně jsem zase doufal, že se nám tu podaří spojit oba typy státních činitelů. Zda se tato naděje splnila, na to je třeba ještě počkat a posoudit to na základě delších zkušeností, ale v zásadě myslím nemůže být pochyb o tom, že takové spojení charakterů a typů (lidí, vlastností) je pro správný chod státních institucí bezpodmínečně nutné. Přehánět »administrování« je zde podle mého názoru stejně škodlivé jako každé přehánění vůbec. Vedoucí pracovník státní instituce musí mít mimořádnou schopnost získávat si lidi a mít dostatečně solidní vědecké a technické znalosti, aby mohl kontrolovat jejich práci. To je to hlavní. Bez toho se nedá řádně pracovat. Na druhé straně je velmi důležité, aby se vyznal v administrativě a měl pro tuto práci schopného pomocníka nebo pomocníky. Pochybují, že bychom nacházeli obě tyto vlastnosti spojené v jedné osobě, a myslím si, že to ani nebude nutné.

Lenin

Zapsala L. F.
28. 12. 1922

VI

Pokračování poznámek
o Státní plánovací komisi
29. prosince 1922

Naše státní plánovací komise se zřejmě všestranně vyvíjí v komisi expertů. V čele takové instituce nutně musí stát člověk s bohatými zkušenostmi a s všestranným vědeckým vzděláním technického zaměření. Administrativa tu musí mít v podstatě funkci pomocnou. Určitá nezávislost a samostatnost Státní plánovací komise je z hlediska autority této vědecké instituce nutná a záleží jenom na tom, jak svědomití budou její pracovníci a jak svědomitě budou usilovat o realizaci našeho plánu hospodářské a sociální výstavby.

S touto vlastností se ovšem můžeme dnes setkat jen výjimečně, neboť převážná většina vědeckých pracovníků, z nichž se přirozeně Státní plánovací komise skládá, je nutně zatížena buržoazními názory a buržoazními předsudky. Kontrolovat je po této stránce by mělo být úkolem několika osob, komunistů, kteří mohou tvořit předsednictvo Státní plánovací komise a v průběhu každodenní práce sledovat, do jaké míry jsou buržoazní vědci oddáni naší věci, zda se zbavují buržoazních předsudků a zda zároveň postupně přecházejí na stanovisko socialismu. Tato oboustrannost takové vědecké kontroly by spolu s ryze administrativní prací měla být ideálem vedoucích pracovníků Státní plánovací komise v naší republice.

Zapsala M. V.
29. prosince 1922

Lenin

Je účelné třístit práci Státní plánovací komise na dílčí úkoly a nemělo by se naopak usilovat o vytvoření okruhu

stálých odborníků, které by předsednictvo Státní plánovací komise soustavně kontrolovalo a kteří by mohli řešit celý komplex otázek spadajících do její pravomoci? Myslím, že účelnější je to druhé a že je třeba usilovat o snížení počtu krátkodobých a nárazových dílčích úkolů.

Lenin

29. prosince 1922

Zapsala M. V.

*Poprvé otištěno roku 1956
v časopisu Kommunist, č. 9*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

Pokračování poznámek
29. prosince 1922

(K Č Á S T I O Z V Ý Š E N Í P O Č T U Č L E N Ů Ú V)

Při zvyšování počtu členů ústředního výboru se podle mého názoru budeme muset zabývat také, a snad především, kontrolou a zlepšováním našeho aparátu, který nestojí za nic. K tomu musíme využít služeb vysoce kvalifikovaných odborníků, a úkol vyhledat tyto odborníky musí připadnout dělnicko-rolnické inspekci.

Jak spojovat tyto odborníky pro záležitosti kontroly, kteří mají dostatečné znalosti, s těmito novými členy ÚV — to musí ukázat praxe.

Domnívám se, že výsledkem činnosti dělnicko-rolnické inspekce (v důsledku jejího vývoje i v důsledku našeho nepochopení jejího vývoje) je to, co pozorujeme dnes, totiž přechodný stav od zvláštního lidového komisariátu ke zvláštní funkci členů ÚV; od instituce revidující kdeco ke sboru kontrolorů, ne příliš početných, zato však prvotřídních, kteří musí být dobře placeni (to je zvlášť nutné v naší době, kdy se musí platit za všechno, a v situaci, kdy kontroloři jsou přímo ve službách těch institucí, které jim zaplatí víc).

Jestliže se počet členů ústředního výboru náležitě zvýší a jestliže budou tito členové za pomoci takových vysoce kvalifikovaných odborníků a členů dělnicko-rolnické inspekce, kteří mají ve všech odvětvích velkou autoritu, rok od roku procházet školou správy státu, pak myslím, že tento úkol, se kterým jsme si tak dlouho nedovedli poradit, splníme úspěšně.

Celkem tedy nanejvýš 100 členů ústředního výboru

a ne víc než 400—500 jejich pomocníků, členů dělnicko-rolnické inspekce, kteří budou podle jejich pokynů provádět kontrolu.

Lenin

29. prosince 1922

Zapsala M. V.

*Poprvé otištěno roku 1956
v časopisu Kommunist, č. 9*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

K O T Á Z K E N Á R O D N O S T Í
N E B O L I
O »A U T O N O M I Z A C I I«²¹⁰

Jak se zdá, velmi jsem se prohřešil vůči dělníkům Ruska tím, že jsem dost rázně a dost ostře nezasáhl do smutně proslulé otázky autonomizace, oficiálně tuším nazývané otázkou svazu sovětských socialistických republik.

V létě, kdy se tato otázka vynořovala, jsem byl nemocen a později, na podzim, jsem příliš spoléhal na to, že se uzdravím a že říjnové a prosincové plenární zasedání mi umožní do této otázky zasáhnout. Ale ani říjnového plenárního zasedání (k této otázce), ani prosincového jsem se zúčastnit nemohl, a tak mě tento problém téměř zcela minul.

Stačil jsem si jen pohovořit se soudruhem Dzeržinským, který přijel z Kavkazu a vyprávěl mi, jak to v tomto směru vypadá v Gruzii. Rovněž jsem si stačil vyměnit pár slov se soudruhem Zinovjevem a svěřit se mu se svými obavami v této věci. To, co mi řekl soudruh Dzeržinskij, který vedl komisi vyslanou ústředním výborem k »prošetření« gruzínského incidentu, mohlo ve mně vzbudit jen ty největší obavy. Jestliže to došlo tak daleko, že se Ordžonikidze nechal strhnout až k fyzickému násilí, jak mě o tom informoval soudruh Dzeržinskij, pak si můžeme představit, do jakého bahna jsme zabředli. Zřejmě byl celý tento nápad s »autonomizací« v jádru nesprávný a předčasný.

Prý bylo třeba jednoty aparátu. Odkud však tato tvrzení vycházela? Jestlipak ne od téhož ruského aparátu, který, jak jsem již uvedl na jedné z předchozích stránek

svého deníku, jsme převzali od carismu a jenom lehounce přetřeli sovětskými barvami?*

Není sporu o tom, že jsme s tímto opatřením měli počkat tak dlouho, až bychom mohli říct, že za svůj aparát ručíme jako za opravdu svůj. Teď však musíme poctivě přiznat pravý opak, že za svůj označujeme aparát, který je nám ve skutečnosti ještě veskrze cizí a je buržoazní a caristickou směsicí, kterou překonat během pěti let bez pomoci jiných zemí a za situace, kdy nás »zaměstnávaly« převážně vojenské záležitosti a boj proti hladu, nebylo při nejlepší vůli možné.

Za takových okolností je zcela přirozené, že »právo na vystoupení ze svazu«, kterým svůj postup ospravedlňujeme, zůstane pouhým cárem papíru, který nebude s to uchránit příslušníky neruských národů a národností před expanzí pravého ruského našince, velkoruského šovinisty, v podstatě padoucha a násilníka, jakým je typický ruský byrokrat. Není pochyb o tom, že se nepatrné procento prosovětských a pro sovětský režim získávaných dělníků bude topit v tomto moři velkoruské šovinistické sběře jako moucha v mléce.

Na obhajobu tohoto opatření se uvádí, že byly vyčleněny lidové komisariáty, které se bezprostředně zabývají národní mentalitou a národní osvětou. Je však otázka, je-li možné tyto lidové komisariáty úplně vyčlenit, a dále, zda jsme se dostatečně postarali o to, abychom skutečně ochránili příslušníky neruských národů a národností před vyslovenými ruskými děřžimordy**. Myslím, že jsme taková opatření neudělali, ačkoli jsme je mohli a měli udělat.

Domnívám se, že osudnou úlohu tu sehrála Stalinova unáhlenost a jeho sklon k administrování a také jeho rozlícenost v souvislosti s neblahým »sociálnacionalismem«.

* Viz tento svazek, s. 387—391. *Red.*

** Děřžimorda — postava hrubého a omezeného policisty z Gogolova Revizora. *Čes. red.*

Rozlíčenost obvykle hraje v politice vůbec tu nejhorší úlohu.

Obávám se rovněž, že soudruh Dzeržinskij, který jel na Kavkaz vyšetřovat »přečiny« těchto »sociálnacionalistů«, se tam vyznamenal také jenom svým ryze ruským smýšlením (je známo, že porušitelé příslušníci neruských národů vždy přehánějí, pokud jde o ryze ruské smýšlení) a že nezaujatost celé jeho komise dostatečně charakterizují Ordžonikidzeho »facky«. Myslím, že toto ruské fackování nelze omluvit žádnou provokací, ba ani žádnou urážkou a že soudruh Dzeržinskij má neodčinitelnou vinu na tom, že bral toto fackování na lehkou váhu.

Ordžonikidze byl pro ostatní občany na Kavkaze představitelem státní moci. Neměl právo na rozčilení, na něž se on i Dzeržinskij odvolávali. Ordžonikidze byl naopak povinen jednat s takovým sebeovládáním, jaké není povinen projevovat žádný prostý občan, tím méně občan obviňovaný z »politického« přečinu. Vždyť přece po pravdě řečeno sociálnacionalisté byli občané obviňovaní z politického přečinu a všechny okolnosti tohoto obviňování opravňovaly jenom k takovéto kvalifikaci.

Tady se už dostáváme k důležité otázce zásadního významu: Jak chápat internacionalismus?*

30. 12. 1922
Zapsala M. V.

Lenin

* Dále je ve stenografickém zápisu přeškrtnut tento text: »Myslím, že se naši soudruzi nedovedli v této důležité otázce zásadního významu dostatečně orientovat.« *Red.*

K O T Á Z C E N Á R O D N O S T Í N E B O L I O » A U T O N O M I Z A C I « (Pokračování)

Už ve svých pracích o národnostní otázce jsem psal o tom, že abstraktní chápání otázky nacionalismu jako takového není k ničemu. Je nutné rozlišovat nacionalismus národa utlačujícího a nacionalismus národa utlačovaného, nacionalismus velkého národa a nacionalismus národa malého.

Pokud jde o onen druhý nacionalismus, byli jsme my, příslušníci velkého národa, v historické praxi téměř vždy vinni nekonečnou spoustou násilností, a co víc — dopouštíme se nekonečné spousty násilností a urážek, aniž si to sami uvědomujeme — stačí, když si vybavím své vzpomínky na Povolží, na to, jak se u nás šikanovali příslušníci neruských národů a národností, jak se Polákovi neřekne jinak než »Polačisko«, jak se Tatarovi posměšně přezdívá »kníže«, Ukrajinci se neřekne jinak než »chochol«, Gruzíncům a dalším příslušníkům neruských národů na Kavkaze »Kapkazan«.

Proto internacionalismus utlačujícího nebo takzvaného »velkého« národa (byť i velkého jenom jeho násilnostmi, velkého jenom v tom smyslu, jako je někdo velký dřezimorda) musí spočívat nejen v zachovávání formální rovnosti národů, ale i v takové nerovnosti, kterou by národ utlačující, národ velký, vyvažoval onu nerovnost, která se v životě skutečně vyskytuje. Kdo to nepochopil, ten nepochopil skutečně proletářské stanovisko k národnostní otázce, ten v podstatě setrval na maloburžoazním stanovisku, a proto nutně musí každou chvíli sklouzávat na stanovisko buržoazní.

Co je pro proletáře důležité? Pro proletáře je nejen důležité, ale i životně nutné, aby měl zajištěnu maximální důvěru příslušníků jiných národů v třídním boji proletariátu. Čeho je k tomu třeba? K tomu nestačí jen formální rovnost. K tomu je třeba též vyvážit tak či onak svým jednáním nebo svými ústupky vůči příslušníkům jiného národa onu nedůvěru, onu podezíravost a ony křivdy, které mu v minulosti způsobila vláda »velmocenského« národa.

Myslím, že bolševikům, komunistům to není třeba dá-
le a podrobně vysvětlovat. A také si myslím, že v daném případě, pokud jde o gruzínský národ, máme typický pří-
klad toho, kdy skutečně proletářský vztah k věci vyžaduje od nás obzvláštní opatrnost, předvídavost a snášenlivost. Gruzíнец, který tuto stránku věci přezírá a který povýše-
necky kdekoho obviňuje ze »sociálnacionalismu« (zatím-
co sám je skutečným a opravdovým nejen »sociálnaciona-
listou«, ale i neurvalým velkoruským děržimordou), takový Gruzíнец v podstatě poškozujе zájmy proletářské třídní solidarity, protože nic tak nebrzdí rozvíjení a upevňo-
vání proletářské třídní solidarity jako národnostní nespravedlnost a na nic nejsou příslušníci »ukřivděného« národa tak citliví jako na pocit rovnosti a na její porušování, i kdyby to bylo z nedbalosti či dokonce z žertu, na porušování této rovnosti vlastními soudruhy proletáři. Proto je v tomto případě lépe svou snášenlivost a mírnost vůči národnostním menšinám přehnat, než jim ji zůstat dlužen. Proto v tomto případě životní zájem proletářské solidarity, a tedy i proletářského třídního boje vyžaduje, abychom nikdy nepřistupovali k národnostní otázce formálně, nýbrž vždy měli na zřeteli nevyhnutelný rozdíl ve vztahu proletáře národa utlačovaného (nebo malého) k národu utlačujícímu (nebo velkému).

Zapsala M. V.
31. 12. 1922

Lenin

Jaké praktické kroky je tedy třeba za této situace podniknout?

Za první je třeba zachovat a upevnit svaz socialistických republik; o tomto opatření nemůže být pochyb. Je nutné pro nás stejně jako pro mezinárodní komunistický proletariát v boji proti mezinárodní buržoazii a na obranu proti jejím úkladům.

Za druhé je třeba zachovat svaz socialistických republik, pokud jde o diplomatický aparát. Mimochodem řečeno, tento aparát zaujímá v našem státním aparátu výjimečné postavení. Nepřipustili jsme, aby v něm byl jediný alespoň trochu vlivný člověk, který sloužil ve starém carském aparátě. Celé alespoň trochu autoritativní jádro aparátu bylo vytvořeno z komunistů. Proto si tento aparát už získal (to můžeme směle říct) pověst prověřeného komunistického aparátu, nesrovnatelně důkladněji očištěného od starého carského, buržoazního a maloburžoazního aparátu, na rozdíl od toho, kterým musíme brát za vděk v ostatních lidových komisariátech.

Za třetí je třeba exemplárně potrestat soudruha Ordžonikidzeho (říkám to s tím větším politováním, že osobně patřím k jeho přátelům a pracoval jsem s ním v cizině v emigraci) a také doplnit nebo znovu přešetřit všechny materiály komise Dzeržinského, aby bylo možné napravit obrovskou spoustu chyb a zaujatých úsudků, které tam bezpochyby jsou. Politickou odpovědnost za celou tuto vskutku velkoruskou nacionalistickou kampaň musí samozřejmě nést Stalin a Dzeržinskij.

Za čtvrté je třeba stanovit co nejpřísnější zásady pro užívání národního jazyka v neruských republikách patřících do našeho svazu a zvláště důkladně tyto zásady ověřit. Není pochyb o tom, že pod záminkou jednotného železničního provozu, pod záminkou fiskální jednoty u nás apod. bude za dnešního stavu v našem aparátě vel-

mi často docházet ke zlořádům ruského rázu. Boj proti těmto zlořádům vyžaduje mimořádnou vynalézavost, nemluvě už o mimořádné poctivosti těch, kteří se do takového boje pustí. Zde budeme potřebovat podrobný kodex, který mohou s jakýms takýms úspěchem sestavit jenom příslušníci národa žijícího v příslušné republice. Přitom v žádném případě nesmíme předem vylučovat možnost, že se na základě celé této práce vrátíme na příštím sjezdu sovětů zpět, tj. že ponecháme svaz sovětských socialistických republik jenom ve smyslu vojenském a diplomatickém, kdežto ve všech ostatních směrech obnovíme plnou samostatnost jednotlivých lidových komisariátů.

Je nutné mít na zřeteli, že roztržičnost lidových komisariátů a nekoordinovanost jejich práce s Moskvou a jinými centry lze dostatečně vyvážit autoritou strany, jestliže se bude této autority používat alespoň trochu uvážlivě a nezaujatě; škoda, kterou může náš stát utrpět tím, že národní aparáty nebudou sjednoceny s aparátem ruským, bude nepoměrně menší, neskonale menší než škoda, kterou bychom utrpěli nejen my, ale i celá internacionála, a rovněž i stamilióny příslušníků asijských národů, které v nejbližší budoucnosti, hned po nás, vstoupí do popředí historického dění. Byl by to neodpuštělný oportunismus, kdybychom si v předvečer tohoto aktivního vystoupení Východu a na začátku jeho probuzení podkopávali u něho svou autoritu byť i sebemenší hrubostí a nespravedlností vůči našim vlastním příslušníkům neruských národů. Jedna věc je nutnost semknout se proti západním imperialistům, kteří hájí kapitalistický svět. Tady nemůže být žádných pochyb a je zbytečné říkat, že taková opatření bezvýhradně schvaluji. A jiná věc je, když se my sami dostáváme, třeba jen v maličkostech, do imperialistických vztahů vůči utlačovaným národům a národnostem, a tím zcela podkopáváme veškerou svou zásadovou upřímnost, veškerou svou zásadovou obhajobu boje proti imperialis-

mu. Protože právě zítřek bude ve světových dějinách dnem, kdy se procitající národy utlačované imperialismem definitivně probudí a kdy začne rozhodný, dlouhý a těžký boj za jejich osvobození.

Lenin

31. 12. 1922
Zapsala M. V.

*Poprvé otištěno roku 1956
v časopisu Kommunist, č. 9*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

Nedávné vydání publikace o gramotnosti obyvatelstva v Rusku podle údajů získaných sčítáním lidu v roce 1920 (Gramotnost v Rusku^[12], Moskva 1922, Ústřední statistický úřad, odbor školské statistiky) je velmi významnou událostí.

Uvádím tabulku o gramotnosti obyvatelstva v Rusku v roce 1897 a v roce 1920, převzatou z této publikace:

	z 1000 mužů gramotných		z 1000 žen gramotných		z 1000 všech obyvatel gramotných	
	1897	1920	1897	1920	1897	1920
Evropské Rusko	326	422	136	255	229	330
Severní Kavkaz	241	357	56	215	150	281
Sibiř (západní)	170	307	46	134	108	218
<i>Celkem</i>	318	409	131	244	223	319

Zatímco jsme žvanili o proletářské kultuře a o jejím vzájemném vztahu s buržoazní kulturou, předkládá nám život čísla, která svědčí o tom, že to u nás vypadá velmi bledě dokonce i s buržoazní kulturou. Ukázalo se, jak se ostatně dalo čekat, že k všeobecné gramotnosti máme ještě velmi daleko a že dokonce i náš pokrok v porovnání s carskou dobou (s rokem 1897) je příliš malý. To je vážné varování a výtky na adresu těch, kdo se vznášeli a vznášejí v nadoblačných výšinách »proletářské kultury«. To ukazuje, kolik neodkladné všední práce máme

ještě před sebou, abychom dosáhli úrovně obyčejného civilizovaného západoevropského státu. To dále ukazuje, jaká spousta práce nás ještě čeká, abychom na základě našich proletářských vymožeností dosáhli alespoň trochu uspokojivé kulturní úrovně.

Nesmíme se omezovat na toto nesporné, avšak příliš teoretické tvrzení. Je třeba, abychom při nejbližší revizi našeho čtvrtletního rozpočtu přistoupili k tomu také prakticky. Především musí být samozřejmě sníženy výdaje nikoliv lidového komisariátu školství a osvěty, nýbrž jiných resortů, aby se takto uvolněných částek mohlo použít pro jeho potřeby. Nesmíme v takovém roce, jako je ten letošní, kdy jsme obstojně zásobeni obilím, skrblit při zvyšování přídělů chleba pro učitele.

O práci, kterou dnes děláme ve školství, se vcelku nedá říct, že by byla nějak zvlášť malá. Dělá se toho poměrně dost, abychom zburcovali staré učitelstvo, abychom ho získali pro nové úkoly, abychom v něm probudili zájem o nové pojetí pedagogiky, abychom v něm vzbudili zájem o takové otázky, jako je otázka náboženská.

Ale to hlavně neděláme. Nestaráme se vůbec nebo jenom velmi nedostatečně o to, abychom dostali učitele na takovou úroveň, bez níž se nedá mluvit o žádné kultuře — ani o proletářské, ba ani o buržoazní. Tady je nutné mluvit o zcela asiatské nevzdělanosti, z níž jsme se dosud nevymanili a z níž se bez opravdového úsilí vymanit nemůžeme, i když možnosti k tomu máme, protože nikde nejsou lidové masy na skutečné kultuře tak zainteresovány jako u nás; nikde se otázky této kultury neberou tak vážně a tak důsledně jako u nás; nikde, v žádné jiné zemi není státní moc v rukou dělnické třídy, která si ve svém celku velmi dobře uvědomuje nedostatečnost své, neříkám vzdělanosti, nýbrž své gramotnosti; nikde není odhodlána přinášet a také nepřináší pro zlepšení svého postavení v tomto směru tolik obětí jako u nás.

Dosud se u nás dělá příliš málo, strašně málo pro to,

aby celý náš státní rozpočet byl přizpůsoben především potřebám základního vzdělání lidu. Vždyť i v resortu lidového komisariátu školství a osvěty se na každém kroku setkáváme s nepřipustně nadměrným stavem zaměstnanců kdekákeho státního nakladatelství, aniž někdo dbá na to, že stát se má především starat ne o vydávání knih, nýbrž o to, aby knihy měl kdo číst, aby bylo co nejvíc těch, kdo umějí číst, aby vydavatelská činnost v budoucím Rusku měla zajištěnou větší politickou účinnost. Technickým věcem, jako je vydavatelská činnost, stále ještě věnujeme podle starého (špatného) zvyku mnohem více času a sil než takové obecně politické otázce, jako je naučit lidi číst a psát.

Vezmeme-li Hlavní správu odborného vzdělávání, jistě i zde najdeme mnoho a mnoho zbytečného, co pro účce resortní zájmy rozbujelo a co neodpovídá potřebám rozsáhlého vzdělávání lidu. V této hlavní správě nelze ani zdaleka všechno omlouvat přáním pozvednout nejdříve úroveň vzdělání naší mládeže ze závodů a dát tomuto vzdělání praktické zaměření. Kdybychom pozorně přezkoumali stav zaměstnanců této hlavní správy, ukázalo by se, že je tam z tohoto hlediska velmi mnoho nadbytečného a fiktivního, co by se mělo odstranit. V proletářsko-rolnickém státě se ještě může a musí velmi mnoho ušetřit, aby se zvýšila základní vzdělanost, i za cenu toho, že zrušíme všelijaké instituce, ať už hříčky zpola panského typu, nebo takové instituce, bez kterých se za takového stavu gramotnosti lidu, jaký ukazuje statistika, budeme moct a budeme muset ještě dlouho obejít.

Musíme dostat učitele na takovou úroveň, na jaké nikdy v buržoazní společnosti nebyli, nejsou a ani být nemohou. To je pravda, která nepotřebuje žádný důkaz. Takového stavu musíme dosáhnout tím, že budeme soustavně, neochvějně a houževnatě usilovat o jejich duchovní rozvoj, o jejich všestrannou průpravu, aby mohli plnit své opravdu vysoké poslání, ale hlavně, hlavně

a ještě jednou hlavně se budeme snažit zlepšit jejich hmotné postavení.

Musíme soustavně zlepšovat organizovanost učitelů, aby se z nich místo opory buržoazního režimu, kterou ve všech kapitalistických zemích bez výjimky dosud jsou, stala opora sovětského režimu a abychom s jejich pomocí odpoutali rolníky od svazku s buržoazií a získali je pro svazek s proletariátem.

V krátkosti připomínám, že zvláštní úlohu tu musí sehrát pravidelné cesty na vesnici, což se u nás ostatně už dělá a musí se dělat plánovitě. Na takovou věc, jako jsou cesty na vesnici, není škoda peněz, kterými dost často mrháme na státní aparát, patřící téměř úplně do staré historické epochy.

Shromáždil jsem si materiál k neuskutečněnému projevu na sjezdu sovětů v prosinci 1922 o patronátu městských dělníků nad venkovským obyvatelstvem. Některé materiály o tom mi opatřil soudruh Chodorovskij, a tak nyní toto téma předávám soudruhům, aby je zpracovali, když jsem se k jeho zpracování sám nedostal a nemohl jsem s ním na sjezdu sovětů seznámit veřejnost.

Základní politickou otázkou je tu vztah mezi městem a vesnicí, který má pro celou naši revoluci rozhodující význam. Zatímco se buržoazní stát soustavně snaží všemi prostředky otupovat městské dělníky a používá k tomu veškerou literaturu, jež vychází nákladem státu, nákladem caristických a buržoazních stran, my můžeme a musíme využít své moci k tomu, aby se z městského dělníka opravdu stal propagátor komunistických myšlenek mezi vesnickým proletariátem.

Řekl jsem »komunistické« a honem se opravuji, neboť se obávám, že by to mohlo vyvolat nedorozumění, nebo že by mě mohl někdo pochopit příliš doslovně. V žádném případě se to nesmí chápat tak, že máme přinášet na vesnici hned ryze komunistické myšlenky v úzkém smyslu tohoto slova. Dokud není na naší vesnici pro komunis-

mus materiální základna, bylo by to, dá se říct, škodlivé, bylo by to pro komunismus, dá se říct, zhoubné.

Tak ne. Musíme začít tím, že navážeme styk mezi městem a vesnicí, aniž si předem vytkneme za cíl vnést na vesnici komunismus. Takového cíle teď nelze dosáhnout. Pro takový cíl nedozrála doba. Kdybychom si takový cíl vytkli, bylo by to věci na škodu, a ne na prospěch.

Avšak navázat styk mezi dělníky ve městech a pracujícími na vesnici, vytvořit mezi nimi takovou formu soudružských vztahů, které lze mezi nimi snadno dosáhnout — to je naše povinnost, to je jeden ze základních úkolů dělnické třídy, která je u moci. K tomu je nutné založit řadu organizací (stranických, odborových, speciálních) továrních dělníků, které by si vytkly za úkol soustavně pomáhat vesnici v jejím kulturním rozvoji.

Podarí se nám »přidělit« všechny městské buňky všem buňkám vesnickým tak, aby se každá dělnická buňka »přidělená« příslušné vesnické buňce při každé příležitosti a v každém případě systematicky snažila uspokojit tu či onu kulturní potřebu své patronátní buňky? Anebo se podaří najít jiné formy spojení? Omezují se tu jen na nadhození otázky, abych na ni soudruhy upozornil, abych připomenul zkušenosti ze západní Sibiře (na tyto zkušenosti mě upozornil soudruh Chodorovskij) a abych ukázal tento obrovský kulturní úkol světodějného významu v celém jeho rozsahu.

Mimo náš oficiální rozpočet nebo mimo naše oficiální styky neděláme pro vesnici téměř nic. Je pravda, že kulturní styky mezi městem a vesnicí samy od sebe, a to nevyhnutelně, mění svůj charakter. Za kapitalismu dávalo město vesnici to, co ji politicky, hospodářsky, morálně, fyzicky apod. rozvracelo. U nás začíná město samo od sebe dávat vesnici pravý opak. Ale to všechno se děje právě samo od sebe, živelně, a my to všechno můžeme znásobit (a později i zestonásobit), vneseme-li do této činnosti cílevědomost, plánovitost a systematicčnost.

Budeme se dostávat kupředu teprve tehdy (a pak určitě půjdeme stokrát rychleji), až tuto otázku důkladně prozkoumáme a budeme zakládat nejrůznější sdružení dělníků — všemožně se budeme snažit vyvarovat se jejich zbyrokratizování —, abychom dali tuto otázku na pořad dne, posoudili ji a realizovali.

2. ledna 1923

Pravda, č. 2
4. ledna 1923
Podepsán N. Lenin

Podle zápisu sekretářky
(strojopis) porovnaného
s textem Pravdy

I

Myslím, že se u nás nevěnuje dostatečná pozornost družstevnictví. Není asi každému jasné, že nyní, po Říjnové revoluci a nezávisle na Nepu (zde naopak je třeba říci: právě zásluhou Nepu), nabývá u nás družstevnictví zcela mimořádného významu. Představy starých stoupenců družstevnictví jsou hodně fantastické. Svou fantastičností působí často až směšně. Co je však na nich fantazií? To, že tito lidé nechápou základní, zásadní význam politického boje dělnické třídy za svržení nadvlády vykořisťovatelů. Nyní je u nás tato nadvláda svržena, takže mnohé z toho, co bylo v představách starých stoupenců družstevnictví fantastické, a dokonce romantické, až bláznivé, se stává nijak nepřikrášlenou skutečností.

Protože státní moc je u nás v rukou dělnické třídy a protože této státní moci patří všechny výrobní prostředky, zůstalo našim úkolem opravdu jenom sdružit obyvatelstvo do družstev. Bude-li v družstvech co nejdříve obyvatel, dosáhne cíle sám od sebe ten socialismus, který dříve budil oprávněné úsměšky, úšklebky a pohrdání těch, kdo byli právem přesvědčeni o nutnosti třídního boje, boje o politickou moc atd. A tu si mnozí soudruzi neuvědomují, jakého obrovského, nesmírného významu nabývá nyní pro nás budování družstev v Rusku. Nepem jsme udělali ústupek rolníkovi jako obchodníkovi, zásadě soukromého obchodu; právě proto má družstevnictví (na rozdíl od obecného mínění) tak obrovský význam. Dostatečně široké a důsledné zapojení ruského obyvatelstva do družstev za Nepu je celkem vzato vše, co potřebujeme, protože jsme nyní našli správný stupeň sjednocení soukromého

zájmu, soukromého obchodního zájmu, se státním dohledem a kontrolou, stupeň jeho podřízení společným zájmům, což dříve bývalo pro mnohé a mnohé socialisty kamenem úrazu. A vskutku, vlastní-li stát všechny důležité výrobní prostředky, je-li státní moc v rukou proletariátu, existuje-li svazek tohoto proletariátu s mnohamiliónovými masami drobných a nejdrobnějších rolníků, je-li zajištěno vedoucí postavení proletariátu vůči rolnictvu atd. — není to snad vše, čeho je třeba, aby z družstevnictví, z pouhého družstevnictví, na které jsme dříve pohlíželi svrchu jako na kramářské a na které tak v jistém smyslu můžeme právem pohlížet i nyní, za Nepu, není to snad vše, co je nutné k vybudování úplné socialistické společnosti? Není to ještě vybudování socialistické společnosti, ale je to všechno, čeho je třeba a co stačí k tomu, abychom ji vybudovali.

Právě to mnozí naši praktikové nedoceňují. Na družstevnictví se u nás pohlíží pohrdavě, protože lidé nechápou, jaký mimořádný význam má toto družstevnictví, za prvé ze zásadního hlediska (vlastnictví výrobních prostředků v rukou státu) a za druhé z toho hlediska, aby přechod k novému řádu byl *pro rolníka co nejjednodušší, nejsnazší a nejschůdnější*.

A to je přece to hlavní. Fantazírovat o všelijakých dělnických sdruženích k vybudování socialismu je jedna věc, ale druhá věc je naučit se tento socialismus prakticky budovat tak, aby se tohoto budování mohl účastnit *každý* drobný rolník. Právě tohoto stupně jsme nyní dosáhli. Ale ačkoli jsme ho dosáhli, využíváme ho nepoměrně málo, to je jisté.

Při přechodu k Nepu jsme to nepřehnali v tom, že jsme vyhradili příliš mnoho místa volnému podnikání a obchodu, nýbrž v tom, že jsme při tom pozapomněli na družstevnictví, že ho dnes nedoceňujeme, že jsme už začali zapomínat na jeho obrovský význam z obou výše uvedených hledisek.

Chtěl bych si nyní pohovořit se čtenářem o tom, co je prakticky možné a nutné udělat hned teď, vycházíme-li z tohoto »družstevního« principu. Jakými prostředky je možné a nutné hned teď začít s rozvíjením tohoto »družstevního« principu, aby byl opravdu každému jasný jeho význam pro socialismus.

Po stránce politické musí být postavení družstev takové, aby všeobecně a vždy měla nejen jisté výhody, ale aby to byly výhody čistě materiální (výše bankovního úroku apod.). Je třeba poskytovat družstvům ze státních prostředků půjčky, které by byly třeba jen o málo, ale přece jenom vyšší než naše půjčky soukromým podnikům, nevyjímaje ani těžký průmysl atd.

Každý společenský řád vzniká jedině za finanční podpory určité třídy. Je zbytečné připomínat, kolik set miliónů rublů stálo zrození »svobodného« kapitalismu. Nyní si musíme uvědomit, že společenským systémem, který musíme mimořádně podporovat, je v nynější době systém družstevní, a tento poznatek musíme prakticky uplatnit. Tento systém je ovšem nutné podporovat ve správném smyslu slova, tj. nemyslet si, že stačí podporovat jakoukoli družstevní směnu zboží — tuto podporu je nutné chápat jako podporu takové družstevní směny, které *se skutečně účastní skutečné masy obyvatelstva*. Dávat prémii rolníkovi, který se účastní družstevní směny zboží, je forma naprosto správná, avšak přitom je třeba kontrolovat tuto účast, prověřovat její uvědomělost a správné provádění — v tom je jádro věci. Když přijede družstevní pracovník na vesnici, aby tam zřídil družstevní prodejnu, obyvatelstvo se toho ve vlastním smyslu slova nijak neúčastní, ale zároveň si v zájmu vlastního prospěchu pospíší, aby jí mohlo využít.

Tato věc má ještě jinou stránku. Z hlediska »civilizovaného« (především gramotného) Evropana nám zbývá vykonat už jen velmi málo, abychom všechny bez výjimky přiměli k účasti na družstevních operacích, a to k účasti

nikoli pasívní, nýbrž aktivní. Zbylo nám vlastně vykonat »jenom« jedno: »zcivilizovat« naše obyvatelstvo natolik, aby pochopilo všechny výhody plynoucí ze všeobecné účasti v družstvech a aby tuto účast zorganizovalo. »Jenom« to. Pro přechod k socialismu teď už žádné další moudrosti nepotřebujeme. Jenomže k tomu, abychom uskutečnili toto »jenom«, je nutný úplný převrat, celé období kulturního vývoje všech lidových mas. Proto se musíme řídit zásadou: co nejméně mudrování a co nejméně květnatých frází. Nep znamená v tomto směru pokrok v případě, že se přizpůsobuje úrovni nejprostšího rolníka a nepožaduje na něm nic náročnějšího. Ale abychom dokázali prostřednictvím Nepu zapojit do družstevnictví veškeré obyvatelstvo — k tomu je zapotřebí celé historické období. Tímto obdobím můžeme projít v nejlepším případě za jedno za dvě desetiletí. Ale přesto to bude zvláštní historické období a bez tohoto historického období, bez všeobecné gramotnosti, bez dostatečného porozumění, bez toho, že bychom obyvatelstvo dostatečně naučili čerpat poučení z knih, a bez materiální základny toho všeho, bez určitého zajištění, řekněme proti neúrodě, hladu atd. — bez toho všeho nemůžeme svého cíle dosáhnout. Nyní jde jen a jen o to, abychom dovedli spojit onen revoluční elán, ono revoluční nadšení, které jsme již projevili, a projevili jsme ho dostatek, a které bylo korunováno plným zdarem, abychom ho dovedli spojit (tady si skoro troufám říct) se schopností být rozumným a gramotným obchodníkem, což je pro dobrého družstevního pracovníka plně dostačující. Pod schopností být obchodníkem rozumím schopnost být obchodníkem na určité kulturní úrovni. To ať si zapíše za uši každý Rus nebo prostě rolník, který si myslí, že když už obchoduje, znamená to, že umí být obchodníkem. To je velký omyl. Obchoduje, ale k tomu, aby byl obchodníkem na určité kulturní úrovni, má ještě velmi daleko. Dnes obchoduje po asiatsku, ale aby uměl být obchodníkem, musí obchodovat po evropsku. A od toho jej dělí celá epocha.

Tedy na závěr: řada ekonomických, finančních a bankovních výsad pro družstva — v tom musí spočívat podpora poskytovaná naším socialistickým státem novému principu sdružování obyvatelstva. Tím je však úkol vytyčen teprve v obecných rysech, protože ještě zbývá stanovit a podrobně vyložit celý obsah úkolu prakticky, tj. je třeba umět najít onu formu »prémii« (a podmínky jejich poskytování), kterou budeme dávat za zakládání družstev, onu formu prémie, kterou bychom družstevnictví dostatečně pomáhali, onu formu prémie, s jejíž pomocí bychom dosáhli toho, aby se členové družstev zcivilizovali. A systém civilizovaných členů družstev, jestliže vlastnictví výrobních prostředků je společenské a jestliže proletariát dosáhl třídního vítězství nad buržoazií — to je systém socialistický.

4. ledna 1923

II

Vždycky, když jsem psal o nové ekonomické politice, citoval jsem svůj článek z roku 1918^[48] o státním kapitalismu*. To nejednou vyvolávalo pochybnosti u některých mladých soudruhů. Ale jejich pochybnosti se týkaly převážně abstraktně politické stránky.

Zdálo se jim, že státním kapitalismem nelze nazývat systém, v němž výrobní prostředky patří dělnické třídě a v němž má tato třída v rukou státní moc. Ale ušlo jim, že jsem termín »státní kapitalismus« užíval *za prvé* proto, abych uvedl naše nynější stanovisko do historické spojitosti se stanoviskem ve své polemice proti takzvaným levým komunistům, a kromě toho jsem už tehdy dokazoval, že státní kapitalismus by stál výš než naše nynější ekono-

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 305—337. *Red.*

mika; záleželo mi na tom, abych určil kontinuitu mezi obyčejným státním kapitalismem a oním specifickým, dokonce zcela specifickým státním kapitalismem, o kterém jsem mluvil, když jsem uváděl čtenáře do nové ekonomické politiky. *Za druhé* byl pro mě vždycky důležitý praktický cíl. A praktickým cílem naší nové ekonomické politiky bylo získání koncesí; koncese by v našich poměrech již nesporně byly čistým typem státního kapitalismu. Takhle jsem tedy uvažoval o státním kapitalismu.

Ale je tu ještě jedna stránka věci, při níž by se nám mohl hodit státní kapitalismus nebo alespoň srovnání s ním. Je to otázka družstevnictví.

Je nesporné, že družstva v kapitalistickém státě jsou kolektivními kapitalistickými institucemi. Rovněž je nesporné, že v našem nynějším ekonomickém systému, kdy kombinujeme soukromokapitalistické podniky — ale jenom na společenské základně, jenom pod kontrolou státní moci, která je v rukou dělnické třídy — s podniky důsledně socialistického typu (státu patří výrobní prostředky i půda, na níž podnik stojí, a rovněž celý podnik jako takový), objevuje se ještě třetí druh podniků, které co do zásadního významu nebyly dříve samostatné, a to podniků družstevních. Za soukromého kapitalismu se družstevní podniky liší od kapitalistických jako podniky kolektivní od soukromých. Za státního kapitalismu se družstevní podniky liší od státně kapitalistických tím, že to jsou podniky za prvé soukromé a za druhé kolektivní. Za našeho nynějšího zřízení se družstevní podniky liší od podniků soukromokapitalistických tím, že jsou kolektivní, ale neliší se od podniků socialistických, jestliže půda, na níž stojí, a výrobní prostředky patří státu, tj. dělnické třídě.

Právě tato okolnost se u nás nebere dostatečně v úvahu, když se mluví o družstevnictví. Zapomíná se, že družstevnictví nabývá u nás vzhledem ke zvláštnosti našeho státního zřízení zcela mimořádného významu. Ponecháme-li stranou koncese, které se u nás mimochodem řeče-

no nijak zvlášť nerozšířily, pak se družstevnictví v našich poměrech vesměs plně kryje se socialismem.

Chtěl bych svou myšlenku blíže objasnit. V čem tkví fantastičnost plánů starých stoupenců družstevnictví, počínaje Robertem Owenem? V tom, že snili o socialistické přeměně soudobé společnosti pokojnou cestou, aniž přihlíželi k takové základní otázce, jako je otázka třídního boje, dobytí politické moci dělnickou třídou a svržení hegemonie třídy vykořisťovatelů. Proto oprávněně pohlížíme na tento »družstevní« socialismus jako na čistou fantazii, na cosi romantického, a dokonce jako na blouznivé snění o tom, jak pouhým sdružením obyvatelstva do družstev udělat z třídních nepřátel třídní spolupracovníky a z třídní války třídní mír (takzvaný občanský mír).

Je nesporné, že z hlediska hlavního úkolu dneška jsme měli pravdu, neboť bez třídního boje o politickou moc ve státě nelze socialismus uskutečnit.

Ale všimněte si, jak se změnila situace dnes, kdy státní moc je už v rukou dělnické třídy, kdy politická moc vykořisťovatelů je svržena a kdy všechny výrobní prostředky (až na ty, na které dělnický stát dobrovolně uděluje vykořisťovatelům na jistou dobu a podmíněně koncese) má v rukou dělnická třída.

Dnes můžeme oprávněně říct, že už pouhý rozvoj družstev znamená pro nás totéž (až na výše uvedenou »malou« výjimku) co rozvoj socialismu, a zároveň si musíme přiznat, že se celé naše pojetí socialismu od základu změnilo. Tato základní změna záleží v tom, že dříve jsme hlavní důraz kladli a museli klást na politický boj, na revoluci, na dobytí moci atd. Naproti tomu dnes se těžiště naší činnosti mění natolik, že se přesunuje na pokojnou organizační »kulturní« činnost. Skoro bych řekl, že se těžištěm naší práce stává pozvednutí kulturní úrovně, kdyby tu ovšem nebyly mezinárodní vztahy, kdybychom nemuseli bojovat o své postavení ve světě. Jestliže však ponecháme tuto věc stranou a omezíme se na vnitřní ekono-

mické vztahy, pak těžiště práce u nás nyní opravdu spočívá ve zvyšování kulturní úrovně.

Máme před sebou dva hlavní převratné úkoly. Je to úkol přebudovat náš aparát, který jsme celý převzali z dřívějšíka a který nestojí za nic; za pět let jsme nestačili a ani nemohli stačit důkladně ho přebudovat. Druhým naším úkolem je kulturní práce mezi rolnictvem. A ekonomickým cílem této kulturní práce mezi rolnictvem je právě združstevnění. Kdyby združstevňování bylo již úplně dokončeno, stáli bychom oběma nohama na půdě socialismu. Avšak předpokladem pro úplné združstevnění je taková kulturní úroveň rolnictva (právě rolnictva, neboť tvoří obrovskou masu), že bez dokončené kulturní revoluce není úplné združstevnění možné.

Naši odpůrci nám nejednou tvrdili, že se bez rozmyslu pouštíme do zavádění socialismu v zemi, která není kulturně dost vyspělá. Zmýlili se však v tom, že jsme nezačali z toho konce, jaký se předpokládal podle teorie (všelijakých pedantů), ale že politický a sociální převrat u nás předcházela onomu kulturnímu převratu, oné kulturní revoluci, před níž dnes přece jenom stojíme.

Dnes nám tato kulturní revoluce postačí k tomu, abychom se stali úplně socialistickou zemí, avšak tato kulturní revoluce nám působí neuvěřitelné těžkosti jak čistě kulturního rázu (neboť u nás máme negramotnost), tak rázu materiálního (neboť k tomu, abychom byli kulturní, je zapotřebí určitý rozvoj materiálních výrobních prostředků, je zapotřebí určitá materiální základna).

6. ledna 1923

*Poprvé otištěno 26. a 27. května
1923 v Pravdě, č. 115 a 116
Podepsán N. Lenin*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis) porovnaného
s textem Pravdy*

O NAŠÍ REVOLUCI

(K VZPOMÍNKÁM N. SUCHANOVA²¹³)

I

Listoval jsem v těchto dnech v Suchanovových vzpomínkách na revoluci. Zvlášť nápadně zde vystupuje pedantství všech našich maloburžoazních demokratů, stejně jako všech hrdinů II. internacionály. Kromě toho, že jsou nesmírně zbabělí, že se dokonce i nejlepší z nich ohrazují, jde-li o sebenepatrnější odchýlení od německého vzoru, kromě této vlastnosti všech maloburžoazních demokratů, která se dostatečně projevila v průběhu revoluce, bije do očí jejich otrocké napodobování minulosti.

Všichni o sobě prohlašují, že jsou marxisté, ale chápou marxismus nemožně pedantsky. To, co je v marxismu rozhodující — jeho revoluční dialektiku — vůbec nepochopili. Absolutně nepochopili ani výslovná Marxova upozornění, že se za revoluce vyžaduje co největší pružnost²¹⁴, a dokonce přehlédli například i Marxovy výroky v korespondenci vztahující se tuším k roku 1856, kdy vyslovoval naději, že se selská válka v Německu, která by mohla vyvolat revoluční situaci, spojí s dělnickým hnutím²¹⁵; dokonce i tento jednoznačný výrok obcházejí a chodí kolem něho jako kolem horké kaše.

Celým svým počínáním se projevují jako zbabělí reformisté, kteří se bojí odpoutat od buržoazie a tím spíš úplně se s ní rozejít, a přitom zastírají svou zbabělost nejnehoráznějšími frázemi a chvastounstvím. Ale i z hlediska čistě teoretického je u nich nápadná naprostá neschopnost pochopit tyto teze marxismu, neboť doposud sledovali určitou cestu vývoje kapitalismu a buržoazní demokracie v západní Evropě a nyní si nedovedou představit,

že tuto cestu je možné považovat jenom za vzor *mutatis mutandis**, jedině s jistými korekturami (z hlediska celkového průběhu světových dějin zcela zanedbatelnými).

Za první — revoluce spjatá s první světovou imperialistickou válkou. V takové revoluci se musely projevit nové nebo válkou pozměněné rysy, protože takovou válku, válku v takové situaci, svět dosud nikdy neviděl. Dodnes jsme svědky toho, že buržoazie nejbohatších zemí není s to po této válce obnovit »normální« buržoazní poměry, avšak naši reformisté, maloměšťáci, kteří si hrají na revolucionáře, pokládali a pokládají normální buržoazní poměry za mez (kterou není dovoleno překročit), přičemž chápou tuto »normu« krajně šablonovitě a omezeně.

Za druhé — je jim naprosto cizí jakákoli myšlenka, že všeobecné zákonitosti vývoje v celých světových dějinách naprosto nevyklučují, nýbrž naopak předpokládají jednotlivá vývojová období, která se vyznačují buď specifickou formou, nebo specifickým způsobem tohoto vývoje. Například jim ani nepřijde na mysl, že Rusko, které stojí na rozhraní zemí civilizovaných a zemí, které jsou touto válkou poprvé definitivně vtahovány do sféry civilizace, zemí celého Východu, zemí mimoevropských, že Rusko proto mohlo a muselo vykazat jisté specifické rysy, které sice jsou v souladu s celkovou linií světového vývoje, ale odlišují revoluci v Rusku od všech předšlých revolucí v západoevropských zemích a přinášejí s sebou při přechodu k zemím východním některé částečně nové rysy.

Zcela otřepaný je například jejich argument, kterému se naučili nazpaměť v době, kdy se rozvíjela západoevropská sociální demokracie, a který spočívá v tom, že prý jsme pro socialismus ještě nedorostli, že nám pro socialismus chybějí, jak se vyslovují různí »učení« pánové mezi nimi, objektivní ekonomické předpoklady. Přitom

* — s příslušnými změnami. *Red.*

nikoho ani nenapadne, aby si položil otázku: A neměl se snad lid, když se octl v revoluční situaci, v takové situaci, jaká se vytvořila za první imperialistické války, neměl se snad tento lid vzhledem k beznadějnosti svého postavení pustit do takového boje, který by mu skýtal alespoň nějaké vyhlídky, že si vydobude pro sebe byť ne zcela obvyklé podmínky k dalšímu rozvoji civilizace?

»Rusko ještě nedosáhlo takové úrovně rozvoje produktivních sil, při níž je socialismus možný.« S touto tezí běhají všichni hrdinové II. internacionály a mezi nimi pochopitelně i Suchanov jako slepice s vejcem. Tuto nepopiratelnou tezi omílají tisícerým způsobem, až se jim zdá, že je pro hodnocení naší revoluce rozhodující.

A co když svéráznost situace přivedla Rusko za prvé do světové imperialistické války, do níž byly zapleteny všechny alespoň trochu vlivné západoevropské země, co když dovedla jeho vývoj na prahu začínajících a zčásti už započatých revolucí na Východě do takového stadia, že jsme byli s to uskutečnit právě ono spojení »selské války« s dělnickým hnutím, o kterém jako o jedné z možných perspektiv psal roku 1856 takový »marxista«, jako je Marx, v souvislosti s Pruskem?

A co když nám naprostá bezvýchodnost situace, zdesateronásobující síly dělníků a rolníků, umožňovala přikročit k vytváření základních předpokladů civilizace jinak, než tomu bylo ve všech ostatních západoevropských státech? Změnila se tím snad celková vývojová linie světových dějin? Změnily se tím snad základní vzájemné vztahy mezi hlavními třídami v každém státě, který je vtahován nebo už byl vtážen do všeobecného běhu světových dějin?

Je-li k vybudování socialismu nutná určitá kulturní úroveň (ačkoli nikdo nemůže říct, jak vlastně tato určitá »kulturní úroveň« vypadá, neboť je v každém západoevropském státě jiná), proč bychom nemohli začít nejdříve tím, že revoluční cestou vybojujeme předpoklady pro tu-

to určitou úroveň, a teprve *potom*, na základě dělnicko-rolnické moci a sovětského zřízení, se pohnout z místa a dohánět jiné národy?

16. ledna 1923

II

Říkáte, že k vybudování socialismu je nutná civilizovanost. Velmi správně. Ale proč bychom tedy u nás nemohli nejdřív vytvořit takové předpoklady civilizovanosti, jako je vyhnání statkářů a vyhnání ruských kapitalistů, a teprve potom nastoupit cestu k socialismu? V kterých knihách jste se dočetli, že takové modifikace obvyklého chodu dějin jsou nepřípustné nebo nemožné?

Vzpomínám si, že Napoleon napsal: »On s'engage et puis . . . on voit.« Volně přeloženo to znamená: »Nejdřív je třeba pustit se do vážného boje, a potom se uvidí.« A tak jsme se tedy v říjnu 1917 nejdřív pustili do vážného boje a teprve potom jsme uviděli takové detaily vývoje (z hlediska světových dějin jsou to bezesporu detaily), jako je brestlitevský mír nebo Nep apod. Dnes už nemůže být pochyb, že v tom základním jsme zvítězili.

Naše Suchanovy, nemluvě už o sociálních demokratech stojících ještě víc vpravo, ani ve snu nenapadne, že jinak se revoluce vůbec nedají dělat. Naše evropské šosáky ani ve snu nenapadne, že další revoluce v zemích Východu, nesrovnatelně lidnatějších a vyznačujících se nesrovnatelně větší rozmanitostí sociálních podmínek, budou nesporně vykazovat více specifických rysů než ruská revoluce.

Je jisté, že učebnice napsaná podle Kautského byla svého času velmi užitečná. Ale přece jenom je už načase vzdát se myšlenky, že v této učebnici jsou předvídaný všechny formy dalšího vývoje světových dějin. Každého,

kdo si to myslí, by bylo načase prohlásit jednoduše za
hlupáka.

17. ledna 1923

*Otištěno 30. kvěna 1923
v Pravdě, č. 117
Podepsán Lenin*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)
porovnaného s textem Pravdy*

JAK REORGANIZOVAT
DĚLNICKO-ROLNICKOU
INSPEKCI^[44]

(NÁVRH PRO XII. SJEZD STRANY)²¹⁶

Je nesporné, že s dělnicko-rolnickou inspekcí máme nesmírné potíže a že tyto potíže dosud nebyly překonány. Myslím, že nemají pravdu soudruzi, kteří je chtějí vyřešit popřením užitečnosti nebo potřebnosti dělnicko-rolnické inspekce. Zároveň však nepopírám, že náš státní aparát a jeho zlepšení představuje velmi obtížný, ani zdaleka nevyřešený a zároveň neobyčejně naléhavý problém.

Náš státní aparát, až na lidový komisariát zahraničních věcí, je z převážné části pozůstatkem minulosti a jen z nepatrné části v něm došlo k nějakým vážnějším změnám. Dostal jenom trošku jiný zevní nátěr, ale jinak v něm zůstalo to, co je opravdu typicky staré v našem státním aparátě. Proto chceme-li najít způsob, jak státní aparát skutečně obrodit, bude myslím nutné sáhnout ke zkušenostem z naší občanské války.

Jak jsme si počínali v nejnebezpečnějších chvílích občanské války?

Soustřeďovali jsme nejlepší síly naší strany v Rudé armádě; mobilizovali jsme naše nejlepší dělníky; vyhledávali jsme nové síly tam, kde má naše diktatura nejhlubší kořeny.

Právě tam bychom měli podle mého názoru hledat zdroj pro reorganizaci dělnicko-rolnické inspekce. Navrhují našemu XII. sjezdu strany, aby schválil níže uvedený plán takovéto reorganizace, založený na zvláštním rozšíření naší ústřední kontrolní komise.

Plenární zasedání ústředního výboru naší strany už projeвило tendenci plnit funkci jakési nejvyšší konference

strany. Schází se průměrně nejvýš jednou za dva měsíce, kdežto běžné záležitosti jménem ÚV vyřizuje jak známo naše politické byro, naše organizační byro, náš sekretariát atd. Myslím, že bychom měli tento nastoupený kurs dotáhnout do konce a z plenárních zasedání ÚV definitivně udělat nejvyšší konference strany, svolávané jednou za dva měsíce za účasti ústřední kontrolní komise. A tuto ústřední kontrolní komisi sloučit za níže uvedených podmínek s jádrem reorganizované dělnicko-rolnické inspekce.

Navrhuji sjezdu, aby zvolil 75—100 (všechna čísla jsou samozřejmě přibližná) nových členů ústřední kontrolní komise z řad dělníků a rolníků. Ti, co by přicházeli v úvahu, musí být stranicky prověřeni stejně, jako by šlo o řádné členy ústředního výboru, neboť zvolení členové budou muset mít všechna práva členů ÚV.

Zároveň musí být stav dělnicko-rolnické inspekce snížen na 300—400 zaměstnanců, u nichž bude zvlášť ověřena svědomitost a znalost našeho státního aparátu a kteří také obstojí ve zvláštní zkoušce ze znalostí základů vědecké organizace, práce vůbec a zejména práce řídicí, administrativní atd.

Takové sloučení dělnicko-rolnické inspekce s ústřední kontrolní komisí bude podle mého názoru na prospěch oběma těmito institucím. Na jedné straně tím získá dělnicko-rolnická inspekce tak vysokou autoritu, že její postavení přinejmenším nebude horší než našeho lidového komisariátu zahraničních věcí. Na druhé straně nastoupí náš ústřední výbor společně s ústřední kontrolní komisí definitivně cestu vedoucí k jejich přeměně v nejvyšší konferenci strany, na kterou již v podstatě vskočil a po níž bude muset jít až do konce, má-li své úkoly řádně splnit v dvojím směru: jednak v plánovitosti, účelnosti a systematickosti *vlastní* organizace a práce, jednak ve spojení s opravdu širokými masami prostřednictvím našich nejlepších dělníků a rolníků.

Předpokládám jednu námitku, vycházející přímo nebo nepřímou z oněch kruhů, které činí náš aparát starým, tj. od těch, kdo chtějí zachovat náš aparát v téže nemožně a nepřístojně předrevoluční podobě, kterou má dodnes (mimochodem řečeno, naskytla se nám teď příležitost, v dějinách dost vzácná, že můžeme stanovit lhůtu pro uskutečnění radikálních sociálních přeměn, takže teď jasně vidíme, co lze udělat za pět let a co vyžaduje mnohem delší dobu).

Tato námitka tkví v tom, že z reorganizace, kterou navrhuji, prý vzejde jenom chaos. Členové ústřední kontrolní komise budou bloumat po všech úřadech, protože nebudou vědět, kam, proč a na koho se obrátit, budou všude dělat zmatek, vytrhovat zaměstnance z jejich běžné práce atd. apod.

Myslím, že zlovolnost této námitky je tak zřejmá, že ani není třeba na ni odpovídat. Je pochopitelné, že předsednictvo ústřední kontrolní komise, lidový komisař dělnicko-rolnické inspekce a jeho kolegium (a v případě potřeby také sekretariát našeho ústředního výboru) budou muset vynaložit nejeden rok houževnaté práce, aby správně zorganizovali svůj lidový komisariát a jeho součinnost s ústřední kontrolní komisí. Lidový komisař dělnicko-rolnické inspekce může (a měl by) podle mého názoru zůstat lidovým komisařem, stejně jako celé kolegium, a ponechat si řízení práce celé dělnicko-rolnické inspekce a tedy i všech členů ústřední kontrolní komise, kteří budou k němu »odveleni« a dáni mu k dispozici. Zbývajících 300—400 zaměstnanců dělnicko-rolnické inspekce bude podle mého plánu vykonávat čistě sekretářské práce u jiných členů dělnicko-rolnické inspekce a u nově zvolených členů ústřední kontrolní komise, ale přitom to musí být vysoce kvalifikovaní, zvláště osvědčení a zvláště spolehliví lidé a musí mít vysoký plat, aby se úplně dostali z nynějšího vskutku ubohého (nemám-li se vyjádřit hůře) postavení úředníků dělnicko-rolnické inspekce.

Jsem přesvědčen, že snížením stavu zaměstnanců na uvedený počet se mnohonásobně zvýší jak kvalita pracovníků dělnicko-rolnické inspekce, tak i kvalita veškeré práce, a zároveň bude lidovému komisaři a členům kolegia umožněno, aby se plně soustředili na organizaci práce a na soustavné, nepřetržité zvyšování její kvality, která je pro dělnicko-rolnickou moc a pro naše sovětské zřízení tak naprosto nezbytná.

Dále si též myslím, že se lidový komisař dělnicko-rolnické inspekce bude muset zabývat jednak sloučením, jednak koordinováním činnosti nejvyšších ústavů pro organizaci práce (Ústřední ústav práce, Ústav vědecké organizace práce atd.), kterých dnes máme v republice přinejmenším dvanáct. Přílišné ztotožňování těchto ústavů a z toho vyplývající tendence k jejich sloučení by byly škodlivé. Tady je naopak třeba najít rozumnou a účelnou střední cestu mezi sloučením všech těchto institucí v jedno a správným vymezením působnosti každého jednotlivého ústavu při zachování jeho určité samostatnosti.

Není pochyb o tom, že takovou reorganizací získá stejně tak dělnicko-rolnická inspekce jako i náš ústřední výbor, neboť jednak se utuží jeho spojení s masami, jednak se zvýší pravidelnost a solidnost jeho práce. Pak bude možné (a nutné) důkladněji a odpovědněji připravovat zasedání politického byra, kterých se musí zúčastňovat určitý počet členů ústřední kontrolní komise, stanovený buď pro určité období, nebo podle určitého organizačního plánu.

Lidový komisař dělnicko-rolnické inspekce bude spolu s předsednictvem ústřední kontrolní komise určovat, jak má být rozdělena práce jejích členů vzhledem k jejich povinnosti účastnit se zasedání politického byra a zkoumat všechen materiál, který bude tak či onak postoupen k projednání v jejich orgánu, nebo vzhledem k jejich povinnosti věnovat svou pracovní dobu teoretické přípravě a studiu vědecké organizace práce či vzhledem k tomu, že

jsou povinni prakticky se účastnit kontroly a zlepšování našeho státního aparátu, od nejvyšších státních institucí až po nejnižší místní orgány atd.

Myslím také, že kromě politického prospěchu z toho, že členové ústředního výboru a členové ústřední kontrolní komise budou po provedení takové reformy mnohem lépe informováni a mnohem lépe připraveni na zasedání politického byra (všechny podklady k těmto zasedáním musí všichni členové ÚV a ústřední kontrolní komise dostat nejpozději čtyřadvacet hodin před zasedáním politického byra, kromě případů, které nestrpí naprosto žádný odklad a vyžadují, aby o nich byli členové ústředního výboru a ústřední kontrolní komise informováni zvlášť a aby je zvlášť řešili), bude třeba k výhodám připočítat i to, že se v našem ÚV oslabí vliv čistě osobních a nahodilých okolností a tím se zmenší nebezpečí rozkolu.

Z našeho ústředního výboru se stala přísně centralizovaná skupina s vysokou autoritou, ale podmínky, za nichž pracuje, její autoritě neodpovídají. To má odstranit reforma, kterou navrhuji; přitom členové ústřední kontrolní komise, kteří jsou povinni účastnit se v určitém počtu každého zasedání politického byra, musí utvořit semknutou skupinu, jež bude muset »bez ohledu na osoby« dbát o to, aby jim ničí autorita, ani generálního tajemníka, ani kteréhokoli jiného člena ÚV, nemohla zabránit vznášet dotazy, kontrolovat písemný materiál a vůbec se o všem náležitě informovat a dosáhnout maximální korektnosti v práci.

V naší Sovětské republice je samozřejmě základem společenského zřízení spolupráce dvou tříd — dělníků a rolníků — a k této spolupráci jsou nyní připuštěni za jistých podmínek i »nepmani«, tj. buržoazie. Vzniknou-li mezi těmito třídami vážné třídní neshody, nevyhneme se rozkolu, avšak v podstatě našeho společenského zřízení neexistuje nic, co by nutně muselo takový rozkol vyvolat, takže hlavním úkolem našeho ústředního výboru

a ústřední kontrolní komise, a rovněž celé naší strany, je pozorně si všímat okolností, které by mohly k rozkolu vést, a předcházet jim, neboť osud naší republiky bude nakonec záviset na tom, zda rolnické masy půjdou s dělnickou třídou a zůstanou věrny svazku s ní, anebo zda připustí, aby je »nepmani«, tj. nová buržoazie, s dělníky znesvářili a od nich odtrhli. Čím jasněji budeme před sebou vidět tuto dvojí alternativu, čím jasněji si ji budou uvědomovat všichni naši dělníci a rolníci, tím větší budeme mít vyhlídky, že se nám podaří vyhnout se rozkolu, který by byl pro Sovětskou republiku zhoubný.

23. ledna 1923

Pravda, č. 16
25. ledna 1923
Podepsán N. Lenin

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)
porovnaného s textem Pravdy*

Pokud jde o zlepšení našeho státního aparátu, nesmí se dělnicko-rolnická inspekce podle mého názoru hnát za kvantitou ani se ukvapovat. Dosud jsme měli tak málo času zamýšlet se nad kvalitou našeho státního aparátu a starat se o ni, že je teď naprosto na místě zabývat se tím zvlášť důkladně a snažit se o to, aby v dělnicko-rolnické inspekci byli soustředěni lidé, kteří budou opravdu na výši doby, tj. kteří nebudou zůstávat pozadu za nejlepšími západoevropskými vzory. Pro socialistickou republiku je to jistě podmínka až příliš skromná. Jenomže prvních pět let nás naplnilo notnou dávkou nedůvěry a skepse. Mimoděk jsme náchylní k nedůvěře a skepsi vůči těm, kdo příliš mnoho a příliš lehkovážně halasí, například o »proletářské« kultuře: nám by pro začátek stačila opravdová buržoazní kultura, pro začátek by stačilo, kdybychom se mohli obejít bez těch nejhorších typů kultury buržoazního řádu, tj. kultury byrokratické nebo feudální apod. V otázkách kultury není nic škodlivějšího než ukvapenost a velikášství. To by si měli mnozí z našich mladých publicistů a komunistů náležitě zapsat za uši.

Pokud jde tedy o státní aparát, musíme nyní z dosavadních zkušeností vyvodit závěr, že lépe by bylo postupovat trochu pomaleji.

Se státním aparátem to u nás vypadá tak žalostně, neřkuli hanebně, že si musíme nejdřív pořádně rozvážit, jak bojovat proti jeho nedostatkům, a mít přitom na paměti, že kořeny těchto nedostatků tkví v minulosti, která sice byla vyvrácena, ale ne překonána, nepřešla dosud do sta-

dia kultury dávné minulosti. Mluvím tu vysloveně o kultuře, protože v těchto věcech je třeba pokládat za dosažené jedině to, co se stalo součástí kultury, součástí každodenního života, co se stalo zvykem. Avšak u nás se dá říct, že to, co je v našem společenském zřízení dobré, je krajně nepromyšlené, nepochopené, nezažitě, udělané ve spěchu, neověřené, nevyzkoušené, nepotvrzené zkušenostmi, neupevněné atd. V revoluční době a při tak závratné rychlosti vývoje, která nás během pěti let přivedla od carismu k sovětskému zřízení, tomu jistě ani jinak být nemohlo.

Musíme včas vzít rozum do hrsti. Musíme se vyzbrojit spásnou nedůvěrou k překotně rychlému postupu vpřed, ke každému vychloubání atd. Musíme si promyslet, jak si ověřovat všechny ty kroky vpřed, které každou hodinu vyhlašujeme, každou minutu děláme a pak každou sekundu dokazujeme jejich nepevnost, nesolidnost a nepochopitelnost. Nejškodlivější ze všeho by tu byl spěch. Nejškodlivější by bylo spoléhat se na to, že něco přece jenom známe nebo že máme slušné množství prvků k vybudování opravdu nového aparátu, který by si opravdu zaslouhoval přívlastek socialistický, sovětský apod.

Ne, takový aparát nemáme a i jeho prvků máme směšně málo, a musíme si uvědomit, že na jeho vytvoření nesmíme litovat času a že si to vyžádá mnoho a mnoho let.

Jaké prvky máme k vytvoření tohoto aparátu? Jenom dva. Za prvé dělníky, kteří nadšeně bojují za socialismus. Nejsou však dostatečně vzdělaní. Chtěli by pro nás vybudovat co nejlepší aparát, ale nevědí, jak na to. Nemohou to dokázat. Nejsou doposud tak vyspělí, na takové kulturní úrovni, jak by bylo potřeba. A právě vyšší kulturní úroveň je k tomu nezbytná. Tady se nic nedá lámat přes koleno, nic se nepořídí žádným náparem, rázností nebo energičnost, ani tou vůbec nejlepší lidskou vlastností. Za druhé jsou to vědomosti, vzdělání a studium, a toho máme v porovnání se všemi ostatními státy směšně málo.

Přitom se nesmí zapomínat, že máme ještě příliš velký sklon nahrazovat tyto vědomosti (nebo se domnívat, že je lze nahradit) horlivostí, překotností atd.

Chceme-li přebudovat náš státní aparát, musíme si stůj co stůj stanovit úkol: Za prvé učit se, za druhé učit se a za třetí učit se a potom se starat o to, aby vědění u nás nezůstávalo mrtvou literou nebo módní frází (a to se u nás, ruku na srdce, stává velmi často), aby vědění opravdu přecházelo lidem do krve, aby se plně a doopravdy stávalo součástí jejich každodenního života. Zkrátka nesmíme si klást takové požadavky, jaké si klade buržoazní západní Evropa, ale požadavky důstojné a hodné takové země, která si vytkla za úkol vospět v zemi socialistickou.

Závěry z toho, co tu bylo řečeno: musíme z dělnicko-rolnické inspekce jakožto nástroje ke zlepšení našeho aparátu vytvořit opravdu vzornou instituci.

Aby se dělnicko-rolnická inspekce dostala na patřičnou úroveň, musíme se řídit zásadou: dvakrát měř, jednou řež.

K tomu je třeba, aby se skutečně to nejlepší, co je v našem společenském zřízení, použilo nanejvýš obezřetně, promyšleně a se znalostí věci k vytvoření nového lidového komisariátu.

K tomu je třeba, aby nejlepší lidé, jaké máme v našem společenském zřízení — a to za prvé vospělí dělníci a za druhé lidé skutečně vzdělaní, za které se lze zaručit, že ničemu neuvěří na slovo, že neřeknou nic, co by se nerosnávalo s jejich svědomím — aby se tito lidé nebáli přiznat si jakoukoli nesnáz a nezalekli se žádného boje za dosažení cíle, který si odpovědně vytyčili.

Už pět let se lopotíme, abychom zlepšili náš státní aparát, ale není to opravdu nic jiného než lopocení, které za pět let prokázalo jenom svou marnost, neužitečnost či dokonce škodlivost. Toto lopocení budilo zdání, že pracujeme, ale ve skutečnosti zaneřádilo naše instituce a zatemnilo naše mozky.

To se konečně musí změnit.

Musíme se řídit zásadou: raději méně co do množství, ale více co do kvality. Musíme se řídit zásadou: raději až za dva nebo dokonce za tři roky, než ve spěchu a bez jakékoli naděje, že získáme solidní lidi.

Vím, že dodržovat tuto zásadu a uplatnit ji v našich poměrech bude obtížné. Vím, že tisícerými zadními vrátky si bude u nás razit cestu opačná zásada. Vím, že bude nutné vyvinout obrovský protitlak, že bude nutné projevit ďábelskou houževnatost, že to bude, alespoň v prvních letech, práce po čertech nevděčná; nicméně jsem přesvědčen, že jedině takovou prací budeme moct dosáhnout svého cíle a že teprve potom, až ho dosáhneme, vytvoříme republiku, která si opravdu zaslouží přívlastek sovětská, socialistická aj. aj. apod.

Mnozí čtenáři pravděpodobně považují čísla, která jsem uvedl jako příklad ve svém předešlém článku*, za příliš nízká.

Jsem přesvědčen, že je možné uvést mnoho propočtů na důkaz toho, že tato čísla jsou nedostatečná. Domnívám se však, že všem takovým a onakým propočtům musíme nadřadit jedno: zájem na skutečně vzorné kvalitě.

Myslím, že se náš státní aparát právě teď konečně dočkal toho, že se jím musíme jaksepatří, se vši vážností zabývat, a snad největší škodu by tu napáchal chvat. Proto bych důrazně varoval před zvyšováním těchto čísel. Naopak, podle mého názoru musíme zde být na čísla zvlášť skoupí. Řekněme si to otevřeně. Lidový komisariát dělnicko-rolnické inspekce nemá dnes ani za mák autority. Každý ví, že se nenajde hůř organizovaná instituce než naše dělnicko-rolnická inspekce a že za nynějších poměrů nemůžeme od tohoto lidového komisariátu ani nic požadovat. To musíme mít stále na paměti, chceme-li si opravdu vytknout za cíl vytvořit za několik let instituci,

* Viz tento svazek, s. 421—426. *Red.*

kteřá by za prvé byla vzorná, za druhé budila u všech na-
prostou důvěru a za třetí všem a každému dokázala, že
činnost tak vysoce postavené instituce, jako je ústřední
kontrolní komise, má své oprávnění. Jakékoli obecné nor-
my týkající se počtu zaměstnanců je třeba podle mého
názoru ihned a jednou provždy zavrhnout. Zaměstnance
dělnicko-rolnické inspekce musíme vybírat zcela zvláštní-
m způsobem — jedině na základě co nejpřísnější
zkoušky. Proč bychom jinak zřizovali lidový komisariát,
kdyby měl pracovat ledabyly, kdyby zase neuměl budit
ani tu nejmenší důvěru a kdyby jeho slovo nemělo mít
skoro žádnou váhu? Myslím, že vyvarovat se toho je při
takové reorganizaci, jakou nyní zamýšlíme, naším hlav-
ním úkolem.

Dělníci, které přibíráme za členy ústřední kontrolní
komise, musí být jako komunisté bezúhonní, a myslím, že
jim budeme muset ještě dlouho pomáhat, aby si osvojili
metody práce a pochopili své úkoly. Dále jim v této práci
musí pomáhat určitý počet sekretářského personálu, kte-
rý budeme muset před přijetím na tato místa trojnásobně
prověřit. A konečně ti lidé, které se výjimečně rozhodne-
me přijmout hned za zaměstnance dělnicko-rolnické in-
spekce, musí splňovat tyto podmínky:

za prvé musí mít doporučení několika komunistů;

za druhé musí obstát při zkoušce ze znalostí našeho
státního aparátu;

za třetí musí obstát při zkoušce ze znalostí základů teo-
rie o našem státním aparátu, základních znalostí vědy
o řízení, kancelářské agendy atd.;

za čtvrté se musí pracovně sehrát s členy ústřední kon-
trolní komise a se svým sekretariátem tak, abychom
mohli ručit za práci tohoto aparátu jako celku.

Vím, že tyto podmínky jsou neobyčejně náročné, a tak
se velmi obávám, že je většina »praktiků« v dělnicko-rol-
nické inspekci prohlásí za nesplnitelné nebo se k nim bu-
de stavět přezíravě a s posměchem. Ptám se však kohoko-

li z nynějších vedoucích pracovníků dělnicko-rolnické inspekce nebo kohokoli z těch, kdo s ní přicházejí do styku, zda mi může podle svého nejlepšího svědomí říct, k čemu je takový lidový komisariát, jako je dělnicko-rolnická inspekce, v praxi dobrý. Myslím, že taková otázka mu pomůže najít cit pro správnou míru. Bud' nestojí za to pouštět se do další reorganizace — těch jsme měli už habaděj — tak beznadějně instituce, jako je dělnicko-rolnická inspekce, nebo si musíme opravdu stanovit úkol vytvořit pozvolna, pracně a netradičním způsobem, s využitím mnohonásobné kontroly instituci opravdu vzornou, která by u všech a u každého vzbuzovala úctu, a to nejen proto, že to vyžadují hodnosti a tituly.

Jestliže se neobrníme trpělivostí a nebudeme tomu věnovat několik let, pak se raději do toho vůbec nepouštějme.

Z těch institucí, které tu už vyrostly jako houby po dešti, institucí typu nejvyšších ústavů práce apod., je třeba podle mého názoru vybrat minimální počet, prověřit, zda jsou opravdu náležitě zorganizovány, a pokračovat v práci jedině tak, aby to opravdu odpovídalo úrovni moderní vědy a skýtalo nám všechny její jistoty. Potom nebude utopií věřit, že za několik let budeme mít instituci, která bude s to plnit své poslání, totiž soustavně a důsledně zlepšovat náš státní aparát, a přitom bude mít důvěru dělnické třídy, Komunistické strany Ruska a všeho obyvatelstva naší republiky.

S přípravou by se mohlo začít už teď. Kdyby lidový komisariát dělnicko-rolnické inspekce souhlasil s plánem skutečné reorganizace, mohl by ihned podniknout přípravné kroky a pracovat systematicky až do konce příprav, bez chvatu a bez odmítání předělávat to, co bylo už jednou uděláno.

Jakékoli polovičaté řešení by tu bylo nanejvýš škodlivé. Všechny normy stanovící počet zaměstnanců dělnicko-rolnické inspekce, i kdyby vycházely z jakýchkoli jiných hledisek, by v podstatě vyplývaly ze starých byrokratic-

kých hledisek, ze starých předsudků, z toho, co již bylo zavrženo, co je všem k smíchu, atd.

V podstatě jde o to:

Bud' nyní dokážeme, že jsme se při budování státu něčemu opravdu naučili (za pět let jsme se už mohli něčemu naučit), anebo ukážeme, že pro to ještě nejsme zralí, a pak nemá smysl se do ničeho pouštět.

Když uvážíme, jaké máme lidi, pak snad nebude ne-skromné předpokládat, že jsme se už naučili dost, abychom systematicky a nově vybudovali alespoň jeden lidový komisariát. Ovšem tento jeden lidový komisariát musí určovat ráz celého našeho státního aparátu.

Je nutné ihned vypsát konkurs na napsání dvou nebo více učebnic o organizaci práce vůbec a zvláště práce řídicí. Za základ by bylo možné vzít už vydanou knihu Jermanského^[16], ačkoli budiž dodáno, že Jermanskij chová zjevné sympatie k menševismu a není ten pravý k sestavení učebnice vhodné pro sovětskou moc. Dále by bylo možné vzít za základ nedávno vydanou knihu Keržencevovu^[28], koneckonců se mohou hodit i leckteré z dosavadních speciálních příruček.

Je třeba poslat několik kvalifikovaných a svědomitých lidí do Německa nebo do Anglie, aby opatřili literaturu a prostudovali tuto problematiku. Anglii uvádím pro případ, že by nebylo možné uskutečnit cestu do Ameriky nebo do Kanady.

Je nutné jmenovat komisi, která by sestavila předběžný program zkoušek pro kandidáty na funkci v dělnicko-rolnické inspekci; totéž pro kandidáty na členství v ústřední kontrolní komisi.

Těmito a podobnými pracemi samozřejmě nebude zatěžován ani lidový komisař, ani členové kolegia dělnicko-rolnické inspekce, ani předsednictvo ústřední kontrolní komise.

Zároveň bude nutné ustavit přípravnou komisi, která by vyhledala kandidáty na funkci členů ústřední kontrol-

ní komise. Doufám, že pro tuto funkci se dnes u nás už najde kandidátů víc než dost, a to jak mezi zkušenými pracovníky ze všech resortů, tak i mezi studenty našich sovětských škol. Bylo by asi sotva správné tu či onu kategorii předem vylučovat. Pravděpodobně bude nutné dát přednost různorodému složení této instituce, v níž musíme usilovat o spojení mnoha vlastností, o spojení různých předností, takže na sestavení seznamu vhodných osob bude třeba dát si záležet. Bylo by například velmi nežádoucí, kdyby byl nový komisariát sestaven podle jednotné šablony, řekněme z lidí úřednického typu, nebo kdyby z něho byli vyloučeni lidé, kteří dovedou agitovat nebo kteří jsou svou povahou družní nebo dovedou pronikat do kruhů, v nichž se pracovníci tohoto typu nijak běžně nepohybují atd.

Myslím, že svou myšlenku nejlépe vyjádřím, přirovnám-li svůj plán k institucím akademického typu. Členové ústřední kontrolní komise budou muset pod vedením svého předsednictva soustavně zkoumat všechna akta a dokumenty politického byra. Zároveň budou muset správně rozdělovat svůj čas na jednotlivé práce spojené s kontrolou úřední agendy v našich institucích, od těch nejmenších a nejspeciálnějších až po nejvyšší státní instituce. A konečně bude do okruhu jejich činnosti patřit také teoretické studium, tj. studium teorie organizace té práce, které mají v úmyslu se věnovat, a praktické školení pod vedením buď zkušených soudruhů, nebo lektorů z vědeckých ústavů pro organizaci práce.

Myslím však, že se vůbec nebudou moci omezit jenom na takovou akademickou činnost. Zároveň se budou muset připravovat k činnosti, kterou se nerozpakují nazvat průpravou k chytání, neříkám zrovna podvodníků, ale lidí podobného druhu, a k vymýšlení zvláštních fint, jimiž by toto své tažení, své metody apod. zamaskovali.

V západoevropských institucích by takové návrhy vzbudily neslýchanou nevoli, mravní rozhořčení atd., ale já doufám, že my jsme ještě natolik nezbyrokratičtější, abychom něčeho takového byli schopni. U nás si Nep ještě nezískal takovou vážnost, aby se někdo cítil dotčen při pomyšlení, že tu někdo může chtít někoho chytat. Naše sovětská republika byla zřízena teprve nedávno a nakupila se u nás taková spousta všelijakého neřádstva, že sotva někoho napadne pozastavit se nad tím, že by se při prohrabávání tohoto neřádstva mohlo používat nějakých lstí, že by se mohlo pátrat po mnohdy vzdálených zdrojích nebo že by se mohly dělat dosti značné okliky, a kdyby se někdo nad tím přece jenom pozastavil, může si být jistý, že se mu všichni z celého srdce vysmějeme.

Doufejme, že se naše nová dělnicko-rolnická inspekce vyhne oné vlastnosti, kterou Francouzi nazývají pruderii a kterou my můžeme nazvat směšnou přepjatostí nebo směšnou nedůtklivostí a která přichází velmi vhod veškeré naší byrokracii jak ve státních, tak i ve stranických orgánech. Budiž k tomu dodáno, že byrokracii máme nejen ve státních, ale i ve stranických institucích.

Jestliže jsem výše napsal, že se musíme učit a učit v ústavech pro dokonalejší organizaci práce apod., pak to vůbec neznamená, že chápu toto »učení« nějak školometsky nebo že bych měl na mysli učení jen jako ve škole. Žádný skutečný revolucionář mě doufám nebude podezřívat, že bych se zříkal toho, abychom v tomto případě chápali pod pojmem »učení« nějaký povedený kousek, nějakou lest, nějakou nástrahu nebo něco podobného. Víím, že by ve spořádaném a váženém západoevropském státě tato myšlenka vyvolala skutečné zděšení a nikdo z řádných úředníků by nechtěl ani slyšet, aby se o ní třeba jenom diskutovalo. Doufám však, že my jsme ještě nedostatečně zbyrokratičtější a že diskuse o této myšlence nevyvolá u nás nic jiného než veselí.

Skutečně, proč nespojit příjemné s užitečným? Proč

bychom nemohli využit nějakého bystrého nebo povedeného kousku k odhalení něčeho směšného, něčeho škodlivého, něčeho, co je napůl směšné, napůl škodlivé atd.?

Myslím, že naše dělnicko-rolnická inspekce hodně získá, vezme-li v úvahu tyto náměty, a že k případům, které znamenaly pro naši ústřední kontrolní komisi nebo její kolegy z dělnicko-rolnické inspekce určité skvělé úspěchy, přibudou mnohé příhody našich budoucích »dělnicko-rolnických inspektorů« a »kontrolorů ústřední komise« z míst, o nichž se důstojné a škrobené učebnice právě ochotně nezmiňují.

Jak lze spojit stranické instituce s institucemi státními? Není v tom něco nepřijatelného?

Vyslovuji tuto otázku nikoliv za svou vlastní osobu, nýbrž jménem těch, o nichž jsem se už zmínil, když jsem řekl, že byrokraty máme nejen ve státních, ale i ve stranických institucích.

Proč by se vlastně obě instituce nemohly spojit, jestliže to je v zájmu věci? Cožpak si nikdo nikdy nepovšiml, že v takovém lidovém komisariátě, jako je lidový komisariát zahraničních věcí, přináší podobné spojení neobyčejný prospěch a praktikuje se od samého začátku? Neprojednávají se snad v politickém byru ze stranického hlediska mnohé podružnější i závažnější otázky, když jde o to, jakými »protitahy« odpovědět na »tahy« cizích mocností, abychom zabránili jejich, nu řekněme, úskokům, mám-li se vyjádřit dost slušně? Nespočívá snad v tomto pružném spojování státního se stranickým zdroj neobyčejné síly v naší politice? Myslím, že to, co se osvědčilo a natrvalo ujal v naší zahraniční politice a stalo se již natolik běžným, že to v této oblasti nevzbuzuje žádné pochyby, se hodí přinejmenším stejně (a já myslím, že mnohem více) i pro celý náš státní aparát. Vždyť přece dělnicko-rolnická inspekce má sloužit celému našemu státnímu aparátu

a její činnost se má vztahovat bez výjimky na všechny státní instituce, místní i ústřední, obchodní i výlučně administrativní, školské, archívní, divadelní atd. — zkrátka na všechny bez sebemenší výjimky.

Proč by tedy u instituce s tak širokým polem působnosti, od které se mimoto vyžaduje ještě mimořádná pružnost forem práce — proč by se tedy u ní nemělo připustit svérázné sloučení kontrolního orgánu strany s kontrolním orgánem státním?

Já bych v tom žádné překážky neviděl. Nejen to, já si myslím, že takové spojení je jedinou zárukou úspěšné práce. Myslím, že jakékoli pochybnosti v této věci pocházejí z nejjatukhlejších koutů našeho státního aparátu a že je na ně třeba odpovědět jedině posměchem.

Další pochybnost: je vhodné spojovat studijní činnost s úřadováním? Zdá se mi, že je to nejen vhodné, ale i nutné. Celkem vzato jsme se už přes všechn svůj revoluční poměr k západoevropské formě státu stačili od ní nakazit spoustou velmi škodlivých a velmi směšných předsudků a zčásti nás tím úmyslně nakazili naši rozmilí byrokraté, kteří nikoliv bez postranního úmyslu spekulovali s tím, že se jim v kalných vodách takových předsudků nejjednou pošťestí ulovit bohatou kořist; a lovili v těchto kalných vodách tak, že jedině úplně slepí mezi námi neviděli, v jakém rozsahu se tento lov praktikoval.

V celé oblasti společenských, ekonomických a politických vztahů jsme »strašně«
revoluční. Avšak pokud jde o respekt k úřadům, o dodržování formalit a předpisů v úřední agendě, mění se naše »revolučnost«
vesměs v nejjkostnatější rutinérství. Tady můžeme často pozorovat velmi zajímavý jev, jak se obrovský skok vpřed v životě společnosti pojí s hrozitánským strachem ze sebemenších změn.

To je pochopitelné, protože nejjmělejší kroky vpřed se

dělaly v oblasti, která byla odedávna doménou teorie, v oblasti, která se pěstovala hlavně, ba dokonce téměř výhradně teoreticky. Ruský člověk v duchu unikál z protivné byrokratické skutečnosti a obíral se neobyčejně smělymi teoretickými konstrukcemi, a proto u nás nabývaly tyto neobyčejně smělé teoretické konstrukce krajně jednostranné povahy. Vedle teoretické smělosti v obecných konstrukcích se u nás vyskytoval zarážející strach ze sebe-nepatrnějších reforem v administrativě. Když šlo o grandiózní agrární revoluci celosvětového významu, byla propracovávána se smělostí v jiných státech nevídanou, ale přitom chyběla fantazie k jakékoli zcela podřadné reformě v administrativě; nedostávalo se fantazie nebo trpělivosti aplikovat při této reformě tytéž obecné zásady, které přinášely tak »skvělé« výsledky, jestliže jich bylo použito v otázkách všeobecných.

A proto náš dnešní život v sobě slučuje v ohromující míře rysy šílené odvahy se strachem ze sebenepatrnějších změn.

Myslím, že tomu nebylo jinak ani v jediné opravdu velké revoluci, protože skutečně velké revoluce se rodí z rozporů mezi starým, mezi úsilím o přepracování starého a vysloveně abstraktním usilováním o nové, které musí být již natolik nové, aby neobsahovalo ani špetku starého.

A čím prudší je tato revoluce, tím déle se bude udržovat celá řada takových rozporů.

Obecným rysem našich dnešních poměrů je toto: vyvrátili jsme kapitalistický průmysl, udělali jsme všechno, abychom nadobro rozbili středověké instituce a statkářské vlastnictví půdy, a na tomto základě jsme vytvořili drobné a nejdrobnější rolnictvo, které jde za proletariátem, protože má důvěru k výsledkům jeho revoluční činnosti. Udržet si však tuto důvěru až do vítězství socialistické re-

voluce ve vyspělejších zemích není pro nás snadné, neboť hospodářství drobných a nejdrobnějších rolníků, zvláště za Nepu, má z ekonomických důvodů neobyčejně nízkou produktivitu práce. A také mezinárodní situace způsobila, že Rusko je dnes vrženo zpátky, že produktivita práce lidu je teď u nás celkově mnohem nižší než před válkou. Západoevropské kapitalistické mocnosti zčásti záměrně, zčásti samovolně udělaly všechno, aby nás vrhly zpátky, aby využily občanské války v Rusku k co největšímu rozvrácení naší země. Právě takové vyústění imperialistické války mělo pro ně pochopitelně značné výhody: nevyvrátíme-li revoluční režim v Rusku, pak v každém případě znesnadníme jeho vývoj k socialismu — asi tak usuzovaly tyto mocnosti a ze svého hlediska ani nemohly usuzovat jinak. Dopadlo to tak, že svého cíle dosáhly napolovic. Nesvrhly sice nový režim vytvořený revolucí, ale nedovolily mu také udělat hned takový krok vpřed, který by potvrdil správnost předpovědí socialistů a umožnil jim s nesmírnou rychlostí rozvinout produktivní síly, rozvinout všechny možnosti, z nichž by vznikl socialismus, a všem bez výjimky názorně a jasně dokázat, že socialismus v sobě skrývá obrovitou sílu a že lidstvo nyní vstoupilo do nového vývojového stadia, skýtajícího neobyčejně skvělé možnosti.

Dnes se vytvořil takový systém mezinárodních vztahů, že jeden evropský stát, a to Německo, byl poroben státy vítěznými. Dále je tu řada států, a to nejstarších států na Západě, které dosáhly v důsledku svého vítězství takového postavení, že mohou využít toto vítězství k tomu, aby svým utlačovaným třídám poskytly řadu celkem bezvýznamných ústupků — tyto ústupky ovšem přece jen brzdí revoluční hnutí v těchto zemích a vytvářejí jakýsi druh »sociálního míru«.

Zároveň celá řada zemí — Východ, Indie, Čína apod. — byla právě poslední imperialistickou válkou nadobro vyšinuta ze svých kolejí. Jejich vývoj se definitivně začal ubírat cestou, kterou kráčí celá kapitalistická Evropa. Za-

čalo to v nich vřít stejně jako v celé Evropě. A celému světu je nyní jasné, že byly strženy na takovou cestu vývoje, která nemůže vést jinam než ke krizi celého světového kapitalismu.

Nyní tedy stojíme před otázkou: podaří se nám, přestože u nás převládá drobná a nejdrobnější rolnická výroba, přestože u nás dosud vládne rozvrat, udržet se tak dlouho, dokud západoevropské kapitalistické země nedovrší svůj vývoj k socialismu? Avšak vývoj v těchto zemích neprobíhá tak, jak jsme kdysi očekávali. Neprobíhá v nich rovnoměrné »uzrávání« socialismu, nýbrž jedny státy vykořisťují druhé, vykořisťují první stát z těch, které byly poraženy v imperialistické válce, a zároveň vykořisťují celý Východ. Ale Východ se zase právě vlivem této první imperialistické války dostal definitivně do revolučního pohybu a byl definitivně stržen do všeobecného víru světového revolučního hnutí.

Jakou taktiku tedy tato situace diktuje naší zemi? Zřejmě tuto: chceme-li uhájit svou dělnickou moc, chceme-li udržet její autoritu u našeho drobného a nejdrobnějšího rolnictva a její vedení tohoto rolnictva, musíme být nanejvýš obezřetní. Máme tu výhodu, že v celém světě už nyní dochází k takovému hnutí, z kterého musí vzejít světová socialistická revoluce. Máme však tu nevýhodu, že se imperialistům podařilo rozdělit celý svět na dva tábory, přičemž je toto rozdělení komplikováno tím, že pro Německo, zemi s opravdu vyspělým kulturním kapitalistickým vývojem, je dnes nanejvýš obtížné postavit se na nohy. Všechny kapitalistické mocnosti takzvaného Západu na něj dorážejí a nedovolují mu, aby se vzchopilo. A naproti tomu se celý Východ se svým stamiliónovým vykořisťovaným pracujícím obyvatelstvem, jež se octlo na nejzazší hranici lidské bídy, dostal do situace, kdy se jeho fyzické a materiální síly vůbec nemohou měřit s fyzickými, materiálními a vojenskými silami kteréhokoli z mnohem menších západoevropských států.

Můžeme se zachránit před blížícím se střetnutím s těmito imperialistickými státy? Máme naději, že nám vnitřní rozpory a konflikty mezi prosperujícími imperialistickými státy na Západě a prosperujícími imperialistickými státy na Východě přinesou oddech podruhé, jako nám jej přinesly poprvé, když tažení západoevropské kontrarevoluce na pomoc ruské kontrarevoluci ztroskotalo pro rozpory v táboře kontrarevolucionářů Západu a Východu, v táboře vykořisťovatelů východních a vykořisťovatelů západních, v táboře Japonska a Ameriky?

Na tuto otázku je myslím třeba odpovědět tak, že řešení tu závisí na příliš mnoha okolnostech, takže celkový výsledek boje se dá předvídat jedině na základě toho, že obrovskou většinu obyvatelstva zeměkoule koneckonců připravuje a vychovává k boji sám kapitalismus.

Výsledek boje závisí nakonec na tom, že Rusko, Indie, Čína apod. tvoří obrovskou většinu obyvatelstva. A právě tato většina obyvatelstva je v posledních letech neobyčejně rychle vtahována do boje za své osvobození, takže v tomto smyslu nemůže být o konečném výsledku světového boje naprosto žádných pochyb. V tomto smyslu je konečné vítězství socialismu plně a bezpodmínečně jisté.

Nám však nejde o toto nevyhnutelné konečné vítězství socialismu. Nám jde o to, jakou taktiku musíme my, Komunistická strana Ruska, my, sovětská moc Ruska, uplatňovat, chceme-li kontrarevolučním západoevropským státům zabránit, aby nás rozdrtily. Má-li být naše existence zajištěna do příštího vojenského střetnutí mezi kontrarevolučním imperialistickým Západem a revolučním a nacionalistickým Východem, mezi nejcivilizovanějšími státy světa a státy orientálně zaostalými, které však tvoří většinu, pak se tato většina musí dokázat zcivilizovat. Ani my nejsme dost civilizovaní, abychom mohli bezprostředně přejít k socialismu, i když pro to máme politické předpoklady. Musíme uplatňovat takovouto taktiku čili, chceme-li se zachránit, musíme provádět tuto politiku:

Musíme se vynasnažit vybudovat stát, ve kterém by si dělníci udrželi své vedoucí postavení vůči rolníkům i jejich důvěru a nanejvýš hospodárně vymýtli ze svých společenských vztahů absolutně všechno zbytečné.

Musíme náš státní aparát maximálně zhospodárnit. Musíme z něho vymýtiti absolutně všechny zbytečnosti, kterých v něm tolik zůstalo po carském Rusku, po jeho byrokraticko-kapitalistickém aparátu.

Nebude to říše rolnické omezenosti?

Nebude. Jestliže dělnické třídě zajistíme vedoucí postavení vůči rolnictvu, budeme moct při maximální, při co největší šetrnosti v hospodářství našeho státu věnovat každou sebemenší úsporu na rozvoj našeho strojového velkopřůmyslu, na rozvoj elektrifikace, na hydraulickou těžbu rašeliny, na dobudování Volchovské vodní elektrárny aj.

V tom a jedině v tom bude naše naděje. Teprve pak budeme moct, obrazně řečeno, přeseďlat z jednoho koně na druhého, a to z rolnické, mužické, vychrtlé herky, z herky přísné hospodárnosti, nezbytné ve zpustošené rolnické zemi, na oře, jakého hledá a musí hledat proletariát, na oře strojového velkopřůmyslu, elektrifikace, Volchovské vodní elektrárny atd.

Takhle bych si představoval celkový plán naší práce, naší politiky, naší taktiky a naší strategie ve spojení s úkoly reorganizované dělnicko-rolnické inspekce. Z tohoto důvodu také považuji za správnou onu mimořádnou péči, onu mimořádnou pozornost, kterou musíme věnovat dělnicko-rolnické inspekci, když ji pozvedneme na tak mimořádnou výši a propůjčíme jí práva ústředního výboru atd. apod.

Považuji to za správné proto, že jedině pomocí co nejdůslednější očisty našeho aparátu, co nejdůslednějšího odstranění všeho, co v něm není absolutně nezbytné, se dokážeme jistojistě udržet. A přitom se dokážeme udržet ne na úrovni malorolnické země, ne na úrovni této vše-

obecné omezenosti, nýbrž na úrovni, která nezadržitelně stoupá výš a výš, k strojovému velkopřemyslu.

Takové jsou velké úkoly naší dělnicko-rolnické inspekce, které mi tanou na mysli. Proto pro ni plánuji sloučení vysoce autoritativního orgánu strany s »řadovým« lido-
vým komisariátem.

2. března 1923

Pravda, č. 49
4. března 1923
Podepsán N. Lenin

Podle zápisu sekretářky
(strojopis)
porovnaného s textem Pravdy

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

MATERIÁLY
K XI. SJEZDU KSR(b)

1

OSNOVY POLITICKÉ ZPRÁVY
ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU KSR(b)*

1

K osnově politické zprávy na sjezdu

Celý výklad musí směřovat ke třem hlavním závěrům.

1 (A) Janov. Nenecháme se zahnat do úzkých.

Nad námi nevyhráli a nevyhrají a ani nás nenapálí.

2 (B) Komunistická internacionála. Bilance, závěr, výsledek světodějných úspěchů velké ruské revoluce

α : buržoazní demokracie: 400 let hnoje za 4 roky

β : východisko (revoluční) z reakční, imperialistické války

γ : sovětský typ státu (první parní stroj byl špatný!).

3 (C) nyní oddech pro *všední* práci.

Odpovědní komunisté z vedoucích míst dolů!

Obyčejný obchodní příručí nahoru!

Po kousíčkách.

Drobné věci.

Kulturní a hospodářská činnost.

Limonádové komunistické lha- Nedovedeme řídit: ob-
ní (dělá se z toho člověku chodní příručí versus ko-

* Viz tento svazek, s. 99—146. *Red.*

nanic) a Ustrjalovova^[147] třídní pravda.

muňista na vedoucím místě
příklad (Donbasu a Pjatakova).

Vuplynulém roce (1921/22), pokud jde o Nep, jsme se ani tak nebili, jako jsme byli biti. »Jeden bitý vydá za dva . . .«

2

Výsledky politiky za rok; poučení z politiky za rok — to je téma.

Chronologicky: 1. Nep; 2. Komunistická internacionála; 3. Janov

Opačné pořadí:

○ *Janově* — nil novi* po mém projevu^[73] z 6. III.** a projevů soudruha Trockého, jež jsou všem známy.

○ *Komunistické internacionále* — téma soudruha Zinovjeva? Vůbec vypustit?

Nep:

Jeho celkové hodnocení. Podáno již v roce 1918^[48] . . .***

Pojem »*státního kapitalismu*« . . .

První rok. Teprve začátek, pouhý začátek. (Hlad aj.)

Přizpůsobit se rolnictvu ve smyslu *přechodu, přístupu*.

Zastavení ústupu.

* — nic nového. *Red.*

** Viz tento svazek, s. 27—42. *Red.*

*** Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 315—337. *Red.*

Мана, јерм на 27. III. 1922:

1. О буџе крај ко нод. скуп. б. III. 1922. (дефиниц. скуп. - скуп. јуџе. од. на јуз. и на др. - уџе?)

2. КММ. II. узврата сав. буџе "":
(а). буџе сав. ко "буџе" с крајем
27-кој.

3. (б) буџе сав. ко "буџе" сав. ко "буџе"
узв. узв. узв. (у јуз. и узв. узв. узв. узв.)

4. Зокрајџе. Сав. ко. 25. јуџе. и узв. сав.
које сав. које. (сав. које. - 25. јуџе. узв.)

(2)

5. Буџе сав. које. које. које. које. које.
које. које. које. које. које. које. које. које.
које. које. које. које. које. које. које. које.
које. које. које. које. које. које. које. које.

Буџе сав. које. Буџе.

6. Буџе сав. које. које. које. које. које.
које. које. које. које. које. које. које. које.

7. Буџе сав. које. које. које. које. које.
које. које. које. које. које. које. које. које.

8. Буџе сав. које. које. које. које. које.

(Ср. буџе сав. које. које. које. које. које. које. које. које.)

9. Буџе сав. које. које. које. које. које.

Које. које. које. које. које. које. које. које.

10. Буџе сав. које. које. које. које. које.

(буџе сав. које. које. које. које. које.)

11. Буџе сав. које. које. које. које. које.

(буџе сав. које. које. које. које. које.)

12. Буџе сав. које. које. које. које. које.

13. Буџе сав. које. које. које. које. које.

(а). Буџе сав. које. које. које. које. које.

(б). Буџе сав. које. које. које. које. које.

(в). Буџе сав. које. које. које. које. које.

које. које. које. које. које.

које. које. које. које. које. које. које. које.

14. Буџе сав. које. које. које. које. које.

První strana Leninova rukopisu
Osnova projevu na 27. III. 1922.
25.—26. března 1922

Stačí pro vítězství socialismu.

Otázka kulturní úrovně.

Finanční krize, daně ((*státní rozpočet a Larin . . . ?*))²¹⁷.

Ustrjalov.

Umění obchodovat a umění řídit . . .

Todorskij, citát z něho.

Obchodní příručí *versus* komunisté.

Člověk, který se nechal unést administrativní stránkou věci . . .²¹⁸

Závěr:

Jaký »článek řetězu«? 1918 — sověty. 1919—1920
— vojenský odpor.
1921 — začátek výstavby. Hlad.
1922: *nesoulad* (propast) mezi obrovským rozsahem úkolů a materiální i kulturní bídou.
Zasypat tuto propast.

Doplňky:

Dodatek k referátu:

naléhavá praktická opatření:

Cjurupa »omlazený«

+

Rykov: 1. K leccemus se hodí i Vilém prostřednictvím svého chirurga.

2. horší část odřízli a nechali v kapitalistické společnosti, kdežto tu lepší vrátili do socialistického Ruska.

Zastavit ústup:

Nám stačí (k zabezpečení socialismu) to, co proletářský stát »zabral«, *minus* to, co bylo poskytnuto *Nepu* jako ústupek.

Zajištěn úspěch,
bude-li stačit? co?
kulturní úroveň!!!

3. Rykov, zbavený »malého« přebytku kolektivnosti v Nejvyšší národohospodářské radě, projevil se v důsledku neomezené moci jako mimořádný komisař zásobování.

Ustrjalov ze *Směny věch*^[127] jako skvělý protijed proti »limonádovému komunistickému lhaní«.

Všechno zlé je k něčemu dobré: odpočíval jsem a půl roku (1921 a 1922) jsem se díval »nezúčastněně«²¹⁹.

NB

Korespondence s Cjurupou od konce ledna 1922 o nové organizaci práce.^[49,78]

V této souvislosti úleva pro *politické byro*, jeho uvolnění od záležitostí, které mu nepřísluší, zvýšení jeho autority a pracovní schopnosti (příklad: komise Trockého ohledně Hlavní správy papírenského průmyslu. Takové komise šířeji praktikovat).

Pro nemoc jenom stručně a to hlavní. V případě potřeby doplní referát někdo jiný.

1. O *Janově* opakovat to, co bylo řečeno 6. III.
2. O *Nepu*. Dvě hlavní zásady: (a) **příhodnější** pro rolníky jako přechod k socialismu, tradiční; **jedině** možná cesta při rozvratu velkého průmyslu.

Nep =

- (1) prověrka »*sepětí*« s rolnickou ekonomikou.
- (2) prověrka soutěžení s kapitalismem (obchodním i průmyslovým) (ruským i zahraničním)*

3. (b) »Státní kapitalismus«. Scholastické pojetí? Ne. Ne takový, jaký byl za *kapitalismu*, nýbrž *nové* pojetí, neboť je to nový jev. Stát = dělnická třída, její předvoj, její vykrytalizovaná organizační a kulturní moc.
4. Zastavení ústupu (to bylo řečeno už 6. III. 1922) — jménem ÚV**.

Průzkum byl proveden; základ byl položen; smíšené společnosti lancés***. Jestliže ústup skončil, co je tedy úkolem, um im Bilde zu bleiben****? *Přeskupení sil*; příprava (ekonomická) *útoku* (na soukromohospodářský kapitál).

5. Evoluce, nebo taktika? Ustrjalov ve **Směně věch**. Je to lepší než »limonádové komunistické lhaní«.
6. Co nabude vrchu? Co nám chybí? Vyšší kulturní úroveň. Umění řídit (včetně vedení státního obchodu).

* Tyto body připsal Lenin později. *Red.*

** Viz tento svazek, s. 33—42. *Red.*

*** — zavedeny. *Red.*

**** — aby zůstala zachována perspektiva. *Red.*

7. Todorskij^[137] (už v roce 1918 již ve Vesjegonsku!): $\left. \begin{array}{l} \text{podmanitel a} \\ \text{podmaněný:} \\ \text{čímá rukama budovat ko-} \\ \text{munismus?} \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{kulturní} \\ \text{úroveň*} \end{array}$

8. Neznalost řízení: »my víme«, že to neznáme = začátek poznání.

Dva příklady.

9. (a) Jak moskevské spotřební družstvo bojovalo proti byrokratismu komisariátu zahraničního obchodu?

$\left[\begin{array}{l} \text{Co zde chybělo?} \\ \text{kulturní úroveň.} \end{array} \right] \text{ Vyšší } \left[\begin{array}{l} \text{Dodat: státní rozpočet} \\ \text{(Larin) určitě: státní tra-} \\ \text{sty (úloha komunistů).} \end{array} \right]$

10. (b) Jak se jeden nadaný komunistka »předadministroval«?

$\left[\begin{array}{l} \text{a zde? Umění spojovat administrativní řízení s poli-} \\ \text{tikou.} \end{array} \right]$

11. Bilance předcházejících úvah a *typických* příkladů: *Ekonomické a politické* prostředky plně stačí pro vybudování **základu** socialistické společnosti.

Co nám chybí? Vyšší kulturní úroveň, znalost věci.

12. Srovnej bělogvardějsko- $\left(\left(\begin{array}{l} \text{za 4 roky} \\ \text{400 let hnoje} \end{array} \right) \right)$
-menševické hodnocení. $\left(\left(\begin{array}{l} \text{za 4 roky} \\ \text{400 let hnoje} \end{array} \right) \right)$
(●) buržoazní demokracie?

Ano! a vy?

(β) východisko z války. (A dnes?)

(γ) Sovětský stát. *První parní stroj.*

Tři velké věci byly vykonány a natrvalo zabezpečeny.

* Tato slova připsal Lenin později. *Red.*

|| Čtvrtá a hlavní: základ socialistické ekonomiky?
Ještě není. Mokrát předělávat, dokončíme.

13. Který »článek řetězu« nyní uchopit?

1917 — východisko z války

1918 — sovětská ústava^[33] versus Ústavodárné shromáždění

1919 a 1920 — vojenský odpor

1921 — ústup (Nep) spořádaný[]]*

1922 — *ještě intervence?* **Finanční krize?** Oddech?

prověřování lidí, kontrola faktického plnění.

Jádro věci: *nesoulad* mezi světodějnou velikostí úkolů, vytyčených a započatých a bídou materiální i *kulturní*.

14. V čele mas (jinak jsme my všichni kapkou v moři).

Masy právě teď budou považovat hospodářskou a kulturní činnost za svou.

V revoluční situaci jsme udělali maximum.

V nerevolučním mezidobí je třeba umět pozvednout kulturní úroveň.

15. Nezneužívat dekretů (»*období propagandy pomocí dekretů*« **minulo**), reorganizací apod. apod. Skromná kulturní a kulturně hospodářská činnost. **Kontrola plnění!!!**

Doplňky: 1. RLK a RPO.

Místopředsedové.

2. Strana versus činnost státních orgánů

NB

zejména

oblastní

hospodářské

rady**

* Slovo »spořádaný[]]« připsal Lenin později. *Red.*

** Slova »NB« až po »rady« připsal Lenin později. *Red.*

3. CÚVV.

Návrh směrnice bude předložen.

4

Osnova projevu na 27. III. 1922

1. O *Janově* stručně zopakovat to, co bylo řečeno 6. III. 1922.

+ Delegation byla sestavena. — Směrnice byly nejednou, mnohokrát podrobně projednávány. — »Jsme připraveni.«
--
2. *Nep.* Hlavní body této »otázky«:
 - (a) Prověrka »sepětí« s rolnickou ekonomikou.
 3. (b) Prověrka soutěžením státních a kapitalistických podniků (*obchodních i průmyslových; ruských i zahraničních*).
4. (c) »Státní kapitalismus«. Scholastický *versus* revoluční a praktický význam tohoto slova.

Státní kapitalismus. Stát — to jsme »my«.

5. (d) Zastavení ústupu. Ne Průzkum byl proveden. *Smíšené společnosti*.
v tom smyslu: »už jsme se naučili«, nýbrž ve smyslu: nepropadej nervozitě, nevymýšlej si, nýbrž za *daných poměrů* se uč, »přeskupení sil a příprava«

= heslo dne. Příprava útoku
na soukromohospodářský
kapitalismus = heslo.

6. »Evoluce, nebo taktika?« Ustr-
jalov ve Směně věch: je to uži-
tečnější než »limonádové ko-
munistické lhaní«.

7. Co nabude vrchu? Co nám
chybí? Vyšší kulturní úroveň,
umění řídit (včetně vedení stát-
ního obchodu).

8. *Todorskiij, s. 62, zdůraznit.*
Již v říjnu 1918!

Srovnej podma-
nitel a podmaně-
ný: kdo je na vyš-
ší kulturní úrov-
ni? 4700 komu-
nistů na vedou-
cích místech
v Moskvě a mos-
kevská byrokra-
cie.

Dva typické příklady:

9. Příklad č. 1: *Moskevské spotřební družstvo* bojovalo
proti byrokratismu *lidového komisariátu zahraničního*
obchodu.

»Kopie o bílé krávkě.« Co »jim« (bez Krasina a Ka-
meněva) chybělo? *Vyšší kulturní úroveň.*

*(Materiály o »případu«
moskevského spotřebního
družstva versus*

lidový komisariát zahraničního obchodu.)

10. Příklad č. 2: Jak se »on«
(a »oni«) *přeadministroval?*
(v Donbasu). (Tady svou úlohu sehrálo *nedostatečné* umění řídit + určitá *politická* chyba.)
11. »Státní trasty«: příklad . . . až (úloha komunistů: *jsou špatní!*)
v příštím roce!
12. Bilance: máme naprostý dostatek prostředků pro vítězství v Nepu: politických i ekonomických. Jde »jenom« o *kulturní úroveň!*
13. Bělogvardějci (včetně *menševiků* a *eserů* a spol.) v tom spatřují *cosi* ve svůj prospěch! Plané naděje! Přehled o dokončeném a nedokončeném je velmi užitečný:
- (α). Buržoazně demokratická revoluce — to říkají »oni«. Proti nim (400 let hnoje za 4 roky!)
- (β). východisko z války: *revoluční* východisko z reakční války. A u nich?
- (γ). Sovětský stát. První na světě. Nová epocha: horší než *první parní stroj!!*
Tři věci nám nikdo nemůže vzít.
Čtvrtá, a *hlavní*, není dokončena: *základ socialistické ekonomiky*. Mnohokrát předělávat.
14. Který »článek řetězu« je třeba nyní uchopit?
1917 — východisko z války.
1918 — sovětský stát versus Ústavodárné shromáždění.
1919 a 1920 — odrážení vpádu.
1921: ekonomický přístup k rolnictvu. *Hledání hospodářské politiky.*

1922: *Jádro věci* není ani v institucích, ani v reorganizacích, ani v nových dekretech, nýbrž v *lidech* a v *kontrole plnění*. Výběr lidí a kontrola plnění.

Za tři (3) předpokladů:

(α) že nedojde k intervenci.

Menševiky a esery: za politické *vyznávaní zastřelit*.

(β) Finanční krize nebude příliš hluboká (nijak zvlášť hluboká? čistka ve státních trastech).

(γ) Nebudeme se dopouštět *politických chyb*.

15. »Klíčový problém dneška« (hlavní článek řetězu) = nesoulad mezi velikostí vytyčených úkolů a *bídou* nejen materiální, ale i *kulturní*.

16. Je třeba být v čele mas, jinak jsme kapkou v moři.

»*Období propagandy pomocí dekretů*« *minulo*. Masy pochopí a ocení **jenom** konkrétní praktickou činnost, *praktický úspěch* v hospodářské a kulturní činnosti.

$\Sigma\Sigma^*$ = Výběr lidí a kontrola plnění!

Doplňky:

1. Strana versus orgány státní moci. (Uvolnit od drobných záležitostí. Zvýšit odpovědnost pracovníků státních orgánů.)
2. CÚVV? Poněkud prodloužit zasedání. Věnovat větší pozornost projednávání. Důkladněji kontrolovat.
3. RLO a RPO.
Mojí zástupci (Rykov a prospěšnost Viléma II.),

* Summa summarum — celkem, úhrnem. *Red.*

korespondence od ledna 1922. Kontrola plnění, utužování disciplíny, *čistka shora*.

4. RLK. Zvýšit autoritu, uvolnit od drobných záležitostí.
5. RPO. Rozvíjení a rozšiřování *činnosti oblastních hospodářských rad*.
6. Malá rada lidových komisařů. Také tu uvolnit od drobných záležitostí.

Návrh směrnic (z příkazu ÚV) bude předložen.

*Napsáno: 1., 2. a 3. varianta
osnovy 21.—25. března 1922,
4. varianta 25.—26. března 1922
Poprvé otištěno: 1., 2. a 3. varianta
roku 1930 v publikaci Leninskij
sborník XIII, 4. varianta roku 1926
v časopisu Bolševik, č. 4*

Podle rukopisu

POZNÁMKY ZE ZASEDÁNÍ
SJEZDU 2. DUBNA

Sedoj:

α) . . . Rozpory, nenormálnost, nedůslednost . . .

β) »obrovská důvěra« a!!?

1. Nepodloženost obvinění ÚV, že pronásleduje bývalou *dělnickou opozici*^[115]

2. odmítání pozitivní práce

3. soustředění na hru na opozičnost

4. počínání kovodělníků na sjezdu

5. totéž po sjezdu

6. rýsuje se v bývalé *dělnické opozici* taková diferenciacce, která by nutila stranu dělat rozdíl mezi většinou, pracující i přes odlišné názory loajálně ve straně, a menšinou (možná že dokonce jen mizivou), počínající si naprosto neloajálně?

Napsáno 2. dubna 1922

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle rukopisu

K U S N E S E N Í O P R Á C I
M Í S T O P Ř E D S E D Ů
(M Í S T O P Ř E D S E D Ů R A D Y
L I D O V Ý C H K O M I S A Ř Ů
A R A D Y P R Á C E A O B R A N Y) *

1
O S N O V Y U S N E S E N Í

4. IV. 1922

**O místopředsedech
rady lidových komisařů**

1. Devět desetin hospodářským lidovým komisariátům.
Jedna desetina ostatním.
Základ tvoří finance.
2. Hlavní věc — kontrola plnění.
3. Aparát — úřadovny RLK a RPO.
Nadměrně nezvětšovat.
Minimum.
Aparát + dělnicko-rolnická inspekce.
4. Prověrka místních pracovníků
(a reorganizace komunistických buněk?)
5. Rozmístit komunisty mezi zaměstnance státních orgánů tak, aby nebyli zatlačeni do pozadí, nebyli pouhými pěšci, nýbrž *chytali darebáky a urychlovali vyřizování spisů.*

* Viz tento svazek, s. 183—192. *Red.*

6. Číst deník *Ekonomičeskaja žizň* musí povinně oba místopředsedové.

Je třeba, aby se stala *orgánem* hospodářského řízení, kontroly, zda jsou řádně podávány zprávy o činnosti, atd.

7. *Ústřední statistický úřad* se z akademického orgánu musí stát orgánem na pomoc řízení.

(NB: **Pešechonov**)

8. Převedení celého aparátu lidového komisariátu zahraničního obchodu Ústředního svazu spotřebních družstev na % z obchodního obrátu + výše zisku

Prémiový systém

9. *Čistka ve státních trzích a zvláště důkladné prošetření jejich zlodějny.*

Komise + guberniální hospodářské rady

10. *Lidový komisariát vnitřního obchodu?*

Lidový komisariát zahraničního obchodu?
Nejvyšší národohospodářská rada

11. Oblastní hospodářské rady: zvát si pracovníky k pohovoru? zprávy o činnosti?

+ *cesty na venkov*

+ snižování počtu zaměstnanců

+ zlepšení a zjednodušení administrativy.

(12) Povinnost číst zprávy o činnosti guberniálních hospodářských rad?

(13) Stenografické zápisy o práci náměstků

Část III (s. 3).

O práci místopředsedů

- U Cjurupy čtyři části: I. úkoly (I, 1—11)
II. způsob práce (II, 1—6)
III. kontakt (III, 1—4)
IV. rozdělení práce (IV, 1—2,
a—e)

(V) + zvláštní otázky.

Tři části:

- A) Všeobecné úkoly.
B) Rozdělení lidových komisariátů.
C) Zvláštní otázky (lidový komisariát vnitřního obchodu;
zprávy o činnosti).

U Cjurupy:

1. Kontrola faktické práce.
2. Kontrola plnění.
3. Donucení k samostatnosti a odpovědnosti.
4. Zavedení osobní odpovědnosti.
5. Přísný a důsledný kvalifikovaný dohled nad pracovníky.
6. *Osobní* seznámení s pracovníky.
42. 31 a).
7. Boj proti byrokratismu a průtahům.

8. Uvolnění RLK a RPO od vyřizování drobných záležitostí.
 9. Je třeba, aby malá rada lidových komisařů a *operativní* zasedání Rady práce a obrany nerozšiřovaly okruh své činnosti.
 10. Vyhlášení mimořádné situace ve zvláště důležitých lidových komisariátech.
 11. Pověření nejdůležitějších oddělení zvláštním dohledem. Ad 40.
-

- I) 12. Místopředsedové se uvolňují od podružných prací.
13. Idem* — od práce v komisích.
 14. Usilují o zrušení komisí.
 15. Omezují svou osobní účast v komisích.
 16. Využívají **dělnicko-rolnické inspekce a úřadoven** RLK a RPO.
 17. Tresty — disciplinární tresty a soudní stíhání (výchovné procesy).
-

- I) 18. Posílají si kopie (zápisy).
19. Idem, pokud jde o výtahy ze zpráv.
 20. Společně se radí.
 21. Vylučují možnost, aby se jejich práce křížila.
-

- ✓) 22. Střídají se v předsednictví po týdnech.
23. Rozdělují si lidové komisariáty.
24. — ne nadlouho.

* Totéž. *Red.*

- 25. — hospodářské i nehospodářské.
- 26. — tříštění lidových komisariátů.
- 27. — s Leninovým souhlasem.
- 28. Nejvyšší národohospodářská rada a lidový komisariát zásobování.
- 29. Malá rada lidových komisařů.
- 30. Úřadovna *rady lidových komisařů*.
- 31. Oblastní hospodářské rady.
- 31. a) Zvou si pracovníky k pohovoru.

32. Spojení se státními *institucemi*.

V. část:

- (V) 33. Devět desetin hospodářským lidovým komisariátům.
- 34. Z toho devět desetin *financím*.
- [34 a): *Lidový komisariát dopravy*.]
- 35. Ekonomičeskaja žizň.
- 36. Ústřední statistický úřad.
- 37. Obchod. % %.
- (Zahraniční
obchod.
Družstva.)
- 38. *Vnitřní obchod*.
- 39. Státní trasty.
- 40. Vzorové odbory (administrativa).

NB ||| 41. Snižování počtu zaměstnanců.

ad 6.42. Místní pracovníci.

43. Cesty na venkov.
44. Nové rozdělení, rozmístění komunistů v sovětských orgánech.
45. *Zprávy o činnosti a jejich pročitání.*

I. To hlavní:

1. { Kontrola faktického plnění [1 a 2]; snižování počtu zaměstnanců; boj proti byrokratismu a průtahům [7].
2. Projednávání záležitostí celostátního významu v jiných institucích [32 u Rykova].
3. Uvolnění *RLK* a *RPO* od vyřizování drobných záležitostí [bod 8].
4. Idem, pokud jde o malou radu lidových komisařů a operativní zasedání Rady práce a obrany [bod 9].
5. Donucení k samostatnosti a odpovědnosti [bod 3].
6. Zavedení osobní odpovědnosti [4] (přísný a kvalifikovaný dohled: [5]).
7. Osobní seznámení s *místními* pracovníky. Cesty na venkov.

$$[6 + 42 + 31a) + 43]$$

8. [bod 10] : Vyhlášení mimořádné situace ve zvlášť důležitých lidových komisariátech nebo odborech (za jistých »okolností«) (nebo *zvláštního dohledu*).

II.

9. Devět desetin hospodářským komisariátům [33].
10. Z toho devět desetin financím [34].

10. Zvlášť důležité — lidový komisariát dopravy* [34 a] .
11. *Prémiový systém* [37] . Lidový komisariát zahraničního obchodu a Ústřední svaz spotřebních družstev (všude? prémiový systém?)
12. Lidový komisariát vnitřního obchodu [38] .
13. Státní trasty [39] .
14. 2—4 vzorové odbory [40, 41]
 - { snižování počtu zaměstnanců
 - { systemizace
 - { odměňování podle výsledků snižování?
15. Rozmístění komunistů v orgánech sovětské moci [44] .
16. Zprávy hospodářských rad o činnosti [45] .
17. *Ekonomičeskaja žižň* [35] .
18. Ústřední statistický úřad [36] .

III. *Způsob práce.*

19. [12] Uvolnit se od podružných prací a od zbytečných *schůzek*
20. idem — od práce v komisích [13]
21. zrušení komisí [14]
22. omezit svou osobní účast v komisích [15] .
23. Aparát *dělnicko-rolnické inspekce*
a úřadoven RLK a RPO (minimum) [16] .
24. Tresty — osobní disciplinární tresty a soudní stíhání [17] .

* Lenin v rukopisu tento bod přeškrtl. *Red.*

IV. *Kontakt.*

25. Výměna kopií a zápisů [18] *
 26. idem, pokud jde o výtahy ze zpráv [19] .
 27. Společně se radí [20]
 28. vylučují možnost, aby se jejich práce křížila [21] .*
-

V.

29. Zasedání řídí v *RLK* — *Cjurupa*
v *RPO* — *Rykov*.
30. Podepisování telefonických příkazů.
31. Rozdělení lidových komisariátů,
pokud jde o *dohled nad aparátem*
a *nad plněním*.

Poprvé otištěno roku 1928
v publikaci Leninskij sbornik VIII

Podle rukopisu

2

HLAVNÍ ČÁSTI USNESENÍ

Části:

- I. Všeobecné a hlavní úkoly místopředsedů.
- II. Speciální otázky týkající se práce místopředsedů.
- III. Způsob práce. Aparát.
- IV. Kontakt mezi místopředsedy.
- V. Rozdělení práce mezi místopředsedy.

Napsáno nejpozději
11. dubna 1922

Otištěno poprvé,
podle rukopisu

* Lenin tyto body přeškrtl. *Red.*

T E Z E D O P I S U
O » D V O J Í « P O D Ř Í Z E N O S T I
A Z Á K O N N O S T I *

(a) (b)

Dvojí podřízenost a dohled nad zákonností.

Proti byrokratickému centralismu? — pro nezbytnou samostatnost místních orgánů? — proti povýšeneckému postoji k pracovníkům výkonných výborů guberniálních sovětů?

Je povýšenectvím názor, že zákonnost nemůže být kalužská či kazaňská?

Dvojí podřízenost — tam, kde je třeba brát v úvahu rozdílnost:

zemědělství kalužské a kazaňské, průmysl, *veškeré* administrativní řízení. Zákonnost musí být jedna. Jinak není možná ani kulturní úroveň, ani politická vyspělost.

Jednotná zákonnost — místní správa — také *soudy místní*. Prokuratura není správním orgánem a o ničem nerozhoduje.**

Dbá na zákonnost: nepozastavuje výkon rozhodnutí výkonného výboru guberniálního sovětu a nevyslovuje se o účelnosti (jako dělnicko-rolnická inspekce), nýbrž jednotnou zákonnost jenom chrání.

Proto uplatňování zásady dvojí podřízenosti je principiálně krajně nesprávné a od základu chybné.

Kromě toho je ještě otázka místních vlivů.

Nesmírná spousta případů nezákonnosti a škodlivosti místních vlivů. Příklad: čistka ve straně. Může to někdo

* Viz tento svazek, s. 232—236. *Red.*

** V rukopisu je prvních šest odstavců škrtnuto. *Red.*

popřít, nebo v tom spatřovat povýšenecký postoj k pracovníkům výkonných výborů guberniálních sovětů?

10 nebo 100 členů strany, schopných bojovat proti místnímu vlivu?

(αα) organizační byro + politické byro + *ústřední kontrolní komise*
ústředí = generální prokurátor + Nejvyšší soud + lidový komisariát spravedlnosti
+ (αα)

A || $\sum \sum$ = místní byrokracie s místními vlivy = nejhorší přehrada mezi pracujícím lidem a státní mocí

B || zákonnost a kulturnost minimum jednotné, a ne »kalužské«.

Napsáno nejpozději 20. května 1922

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

OSNOVA PROJEVU NA
IV. ZASEDÁNÍ
CELORUSKÉHO
ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO
VÝBORU SOVĚTŮ
IX. VOLEBNÍHO OBDOBÍ*

1. *Vladivostok*: Dálnovýchodní republika
japonský imperialismus
||| válka a diplomacie.
2. Zákoníky: práce^[30]. Nestačí? *Produktivita práce.*
Nízká úroveň.
3. — o půdě^[19]: zajištění a zdokonalení, shromažďování
zkušeností.
4. a 5. — o občanském právu^[11] a o soudnictví^[100] (také
NB).
6. o *místních sovětech*,
výkonných výborech { základ celé naší }
guberniálních sovětů { ústavy^[33] }
etc.^[99]

Nebudu pokračovat v přehledu vaší práce také systematicky, neboť si myslím, že to hlavní jsem uvedl.

Jenom o *našem státním aparátu*.

Nedávné sčítání pracovníků (1. října 1922) — 243 tisíc proti 231 tisícům (28. srpna 1920)**.

Studium, zlepšování aparátu, zvýšení kulturní úrovně.

Napsáno po 25. říjnu 1922

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1945

v publikaci Leninskij sbornik XXXV

* Viz tento svazek, s. 283—289. *Red.*

** Tamtéž, s. 531. *Red.*

POZNÁMKY O STABILIZACI RUBLU ²²⁰

1. Trvala téměř šest měsíců (od května do půli října)

relativní *stabilizace* (úspěch — stojí za to pracovat)
 2. v příštích šesti měsících to bude horší, naděje na *daně*. (*Možná že lepší než v uplynulém roce*) ((říjen, listopad))
 3. u Státní banky 20 miliónů zlatých rublů na krytí obligací
pomoc průmyslu
α)
β) zahraničnímu obchodu
-
-

obecný zájem celého národního hospodářství
plus průmyslu

*Napsáno koncem října až
začátkem listopadu 1922
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

OSNOVY REFERÁTU
PĚT LET RUSKÉ REVOLUCE
A PERSPEKTIVY SVĚTOVÉ
REVOLUCE NA IV. KONGRESU
KOMUNISTICKÉ
INTERNACIONÁLY *

1

1. Ne jako referent, nýbrž jenom *krátký úvod* do diskuse (nemoc atd.).
2. Téma: *Nep* ověřen zkušenostmi? pro (zkušenosti), nebo proti?
3. O »státním kapitalismu« byla zmínka již v roce 1918.
4. Citát z brožury²²¹ Seite 5. || »Státní kapitalismus by byl krok vpřed.«
5. Citát: »Pět základních prvků« ekonomiky Ruska.
6. Citát: který prvek převládá?
7. V čem spočívá plán nebo myšlenka či podstata *Nepu*?
 - α) půda zůstává v rukou státu
 - β) také všechny klíčové pozice v oblasti *výrobních prostředků* (doprava atd.)
 - γ) volný obchod v oblasti malovýroby
 - δ) státní kapitalismus v tom smyslu, že zapojujeme *soukromý kapitál* (koncese i *smíšené společnosti*).
8. Vcelku to znamená: roku 1918 byl zajištěn ústup.

* Viz tento svazek, s. 317—332. *Red.*

9. Pět let jsme sami; revoluce v jiných zemích ještě nejsou;
válnka a hlad. Zahynout?
10. Trochu *ustoupit*. Ustoupili jsme. *Výsledek?*
11. Od jara 1921 do podzimu 1922. Jaké jsou výsledky?
12. *Rubl*. Jeho stabilizace < 3 měsíce 1921
> 5 „ 1922
Dostáváme se z toho sami, bez cizí pomoci.
(tisíc biliónů? Ano, ale zanedlouho bude třeba škrtnout.)
13. Rolnictvo? *Naturální daň* (úspěšně vybrána; stamilióny).
14. Lehký průmysl? *Všeobecný vzestup!*
15. Těžký průmysl?
velmi obtížná situace.
1921 — 1922 obrat k lepšímu, ale velmi malý
(*příjmy Státní banky: 20 miliónů ve zlatě, možnost pomoci*).
16. Výsledek: úspěch je tedy možný, úspěch
je tu.
Systém není libovolný ani zmatený,
je prakticky vyzkoušen.
Jsme sami, dostáváme se z toho bez cizí pomoci.
17. Těžkosti jsou *značně velké, ještě několik let.*
Spousta hloupostí. Ano. Cesta je nová.
Žádná pomoc, naopak.
Aparát je cizí.
Naše hlouposti $2 \times 2 = 5$.
»jejich« hlouposti: $2 \times 2 = \text{stearínová svíčka}^{[143]}$.
1) Kolčak
2) versailleský
mír } }

18. Proto

perspektivy jsou výborné.

A budou ještě lepší, jestliže

v příštích pěti letech vezmeme do učení hlavně
též *Komunistickou internacionálu*, neboť rezoluce o *organizační výstavbě stran* (1921)^[134] **není splněna**

perspektivy

. . . budou ještě lepší.

Název:

»o organizační výstavbě komunistických stran«

»o metodách a obsahu jejich práce«

Organisatorischer Aufbau der kommunistischen Parteien,
Methoden und Inhalt ihrer Arbeit.*

Projev 13. XI. 1922 v Kominterně.

Napsáno před 13. listopadem 1922

Podle rukopisu

Poprvé otištěno 21. ledna 1926

v Pravdě, č. 17

* Text od slova »Název« Lenin přeškrtl. *Red.*

Páté výročí ruské revoluce
a perspektivy světové revoluce

Diktatury

Pět let (až do Vladivostoku 1922²²²) bojů, války a hladu.
Teprve nyní mírová výstavba.

»Nep«.

Rolnictvo, vztah k němu (vybírání naturální daně 1922) průmysl, začátek jeho vzestupu

a) spotřební zboží

b) výrobní prostředky (těžký průmysl)

{ Začátek?? }
{ Těžké }

Lítá nenávisť

— — — zpočátku (průběh boje; vítězství)
zpuštění — — — nyní. Oběti války.

učit se

nesouvisí s předcházejícím?
zatím jsme zůstali sami. Nízká úroveň
už předtím a *bída* = dva faktory souvislosti

Kdo povede?

(rolnictvo) buržoazie

nebo proletariát?

vypovězení za hranice = jakoby »prostředek k rozptýlení«

dvě Ruska

*Jiné země*²²³.

1. *Kein Berichterstatter.* (Krankheit).

Nur kurze *Einleitung* und nur über ein *Thema*: ob die neue ökonomische Politik *gute* Resultate gebracht hat, oder schlechte, oder unbestimmte.

2. War die »neue ökonomische Politik« ganz unvorge-
sehen, unvorbereitet, oder schon früher vorgesehen?
3. Meine Erklärung aus dem Jahre 1918 || (S. 5)
(Erstes Zitat).
4. Zweites Zitat: S. 6: 5 Elemente. }
5. Welches Element vorherrscht? (Zitat) (S. 6).
6. Also? »Neue ökonomische Politik« =
 - 1) *Kommandohöhen* in unseren Händen
 - 2) Grund und Boden dem Staate
 - 3) Freiheit der wirtschaftlichen Tätigkeit der Bauern
 - 4) Große Industrie (und große Agrikultur) in unseren Händen
 - 5) Privatkapitalismus — für ihn möglich Konkurrenz gegen *Staatskapitalismus*
 - 6) Staatskapitalismus so geartet, daß wir das Privatkapital heranziehen zusammen mit *unserem* Kapital.

7. Es war nicht absichtlich gemacht, aber das Resultat dieser Erklärungen war *dies*: **Rückzug gesichert.**

Drei Hauptpunkte
praktisch

{ { Staatska-
pitalismus } }	=	{	(1) Freiheit des Handels für den Kleinbesitz
			(2) Alle Kommandohöhen (große Agrikultur und große Industrie) in unseren Händen
			(3) Gemischte »Gesellschaften« = »Garantie des Lernens«.

8. Das Resultat? 1921 Frühling eingeführt »Neue ökonomische Politik«.
1922 *Ende? Vergleichen wir.*
9. *Der Rubel?* 1921 < als 3 Monate stabil
1922 > als 5 Monate stabil
(Überflüssige Nullen zu streichen).
NB
10. Bauernschaft? Schon jetzt Mill. Pud.
11. Leichte Industrie. *Aufschwung* überall.
Schwere Industrie:
(1) Lage schwer.
(2) Eine **kleine** Besserung im Vergleich mit 1921.
(3) Mittel (sind) *da*, um weiter zu helfen
(20 Mill. Rub. in Gold. Staatsbank).
12. *Monopol des auswärtigen Handels.*
13. $\Sigma\Sigma$ = Der erste Erfolg ist *da*.
Bis jetzt *keine* Schulden
nichts gezahlt
keine irgendwie ernstzunehmenden Konzessionen.
14. Das genügt für mich.
Das neue System *ist* nicht willkürlich
ist nicht Konfusion
ist keine »Erfindung«, »Utopie«
usw.
ist praktisch *erprobt*.
15. Noch enorme Schwierigkeiten? Absolut richtig?
Noch unzählige Dummheiten? Ganz richtig.
Aber der Charakter, der Typus der Dummheiten?
Unserer? der Gegner?

$$2 \times 2 = 5$$

2×2 macht *Stearinlicht*

{ 2 Beweise: Koltschak
Versailler Frieden }

16. Eben deshalb Perspektiven der Weltrevolution *ausgezeichnet*.

Noch besser, wenn wir weiter lernen

(das garantiere ich ihnen) ((Staatsapparat
fremder))

Für Kommunistische Internationale?

Resolution nicht gelesene, nicht zu erfüllende.

NB ||||| Wenn das gebessert, dann auch in dem Sinne
Perspektiven ausgezeichnet.

PŘEKLAD

1. *Ne jako referent (nemoc).*

Jenom jako krátký úvod a jenom na jedno téma: zda nová ekonomická politika přinesla dobré výsledky nebo špatné či neurčité.

2. Byla »nová ekonomická politika« neplánovaná, nepřipravovaná, nebo se s ní počítalo už dříve?

3. Moje prohlášení z roku 1918 || (s. 5)
(První citát).

4. Druhý citát: s. 6: **pět prvků.**

5. Který prvek převládá? (Citát) (s. 6).

6. Tedy? »Nová ekonomická politika« =

1) *klíčové pozice* v našich rukou

2) půda patří státu

3) svoboda hospodářské činnosti rolníků

4) velkoprůmysl (a zemědělská velkovýroba)
v našich rukou

5) soukromý kapitalismus — ten může konkurovat *státnímu kapitalismu*

6) státní kapitalismus takového druhu, že zapojujeme soukromý kapitál spolu s *naším* kapitálem.

7. To nebylo učiněno úmyslně, ale výsledek těchto prohlášení byl *takový: ústup byl zajištěn.*

Prakticky tři hlavní body

$\left\{ \begin{array}{l} \text{státní ka-} \\ \text{pitalismus} \end{array} \right\} = \left\{ \begin{array}{l} (1) \text{ Volný obchod pro malo-} \\ \text{výrobce} \\ (2) \text{ Všechny klíčové pozice} \\ \text{(zemědělská a průmyslová} \\ \text{velkovýroba) v našich ru-} \\ \text{kou} \\ (3) \text{ Smíšené »společnosti« =} \\ \text{»záruka učení«.} \end{array} \right.$

8. Výsledek? Na jaře 1921 zavedena »nová ekonomická politika«.

Konec roku 1922? *Srovnejme.*

9. *Rubl?* 1921 stabilní < než 3 měsíců

1922 stabilní > než 5 měsíců

(Přebytečné nuly bude třeba škrtnout).

NB

10. Rolnictvo už nyní u miliónů pudů.

11. Lehký průmysl. Všeobecný *vzestup.*

Těžký průmysl:

(1) Těžká situace.

(2) Malé zlepšení ve srovnání s rokem 1921.

(3) Prostředky pro pozdější poskytnutí pomoci jsou *tu* (20 miliónů rublů ve zlatě. Státní banka).

12. *Monopol zahraničního obchodu.*

13. $\Sigma\Sigma$ = První úspěch je *tu*.
 Dosud *žádné* dluhy
 nic se neplatilo
 žádné alespoň trochu významnější koncese.
14. To mi stačí.
 Nový systém *není* libovolný
není zmatený
 není »výmysl«, »utopie« atd.
 je prakticky *vyzkoušen*.
15. Ještě obrovské těžkosti? Naprosto správně?
 Ještě spousta hloupostí? Zcela správně.
Ale charakter, typ hloupostí? Našich? Odpůrců?
 $2 \times 2 = 5$
 2×2 se rovná *stearínové svíčke*
 { dva důkazy: Kolčak }
 { versailleský mír }
16. Právě proto jsou perspektivy světové revoluce *v ý b o r - n é*.
 Budou ještě lepší, jestliže se dále budeme učit
 (to vám zaručuji) ((Státní aparát))
 cizí))
 Pro Komunistickou internacionálu?
 Rezoluce se nedá číst, je nesplnitelná.
 NB ||| Jestliže se to zlepší, pak i v tomto smyslu
 jsou *perspektivy výborné*.

Napsáno před 13. listopadem 1922
Poprvé otištěno roku 1959
v časopisu Voprosy istorii KPSS, č. 2

Podle rukopisu

T E Z E P R O J E V U
N A X . C E L O R U S K Ě M
S J E Z D U S O V Ě T Ů²²⁴

1. Páté výročí (Vladivostok).
2. Občanská válka *stmelovala* dělnickou třídu a rolnictvo, a v tom je *záruka nepřemožitelnosti*.
3. Občanská válka je vyškolila a zocelila (Děnikin a ostatní byli dobří učitelé; učili jaksepatří; všichni naši nejlepší pracovníci byli v armádě).
- 3 a): . . . 3 a): *diplomacie* (NB)

Aparát je
snazší vytvořit.

4. Loňský hlad jsme také zdolali.
5. Nyní se *ze všech sil* pustit do *ekonomiky*; jak (NB) *dospět k socialismu?*
6. Ne jinak než prostřednictvím *Nepu*.
7. *Prověrka za rok?*
8. *Finance. Malý krok vpřed.*
9. *Kricman*, 1920 — 16 %; 1921 — 50 %; 1922 — 60 %²²⁵.
10. Růst obchodu, *vnitřního*
11. — — i zahraničního.
12. — Smíšené společnosti; **dobrá škola.**
13. Průmysl. Lehký průmysl *se zlepšil*,
14. — — — těžký *s neshodami*, ale ne beznadějně; krůček vpřed byl udělán.
15. *Ústřední svaz spotřebních družstev*: jeho zvláštní význam.
16. Státní aparát vůbec: **pod vší kritiku**; *na nižší kulturní úrovni než buržoazní.*

(»polekali se« v roce 1917, v listopadu); jde právě

o všeobecnou kulturní úroveň, ale její *pozvednutí bude trvat léta*.

- NB
17. Statisíce zaměstnanců ve státním aparátu. *Zvětšení*.
 18. Sčítání 1922 (X.—XI.).
 19. Jeho výsledky.
 20. *Kinův článek*²²⁶.
 21. Nepředělávat, nýbrž *nové rozmístění a restrikce*.
 22. *Práce na mnoho let*; (jsme sami, táhneme káru místo toho, abychom se na ní *sami vezli*).
 23. Rychleji (1917—1922)
pomaleji (1922—1927??) («heslo»).
 24. Patronát městských buněk nad vesnickými a *vice versa**.
Často: tento aparát nepatří nám, ale my patříme jemu!!
Zásobení surovinami aj. na *příští rok!* N B (nebezpečí).

*Napsáno v první polovině
prosince 1922
Poprvé otištěno 27. září 1925
v Pravdě, č. 221*

Podle rukopisu

* — naopak. *Red.*

M A T E R I Á L Y K Č L Á N K U
J A K R E O R G A N I Z O V A T
D Ě L N I C K O - R O L N I C K O U
I N S P E K C I *

1

O S N O V A Č L Á N K U C O U D Ě L A T
S D Ě L N I C K O - R O L N I C K O U
I N S P E K C Í ?

1. — Náš státní aparát jako celek je nejmíc spjat se starou dobou a nejmíc prostoupen jejím duchem.

Proto ho maximálně obrozujeme.

2. — Nejpružnější je takový typ aparátu, který je přímo spjat s ústředním výborem.

3. — Bude mít obrovskou autoritu.

4. — Nebude pak mít ÚV příliš mnoho členů?

5. — Charakter plenárních zasedání ÚV jako konferencí vyplynul již z naší dosavadní výstavby strany.

6. — Bylo by možné schválit usnesení o omezení účasti členů ÚV na zasedáních nejvyšších vládních institucí (RLK, RPO, CÚVV atd.).

7. — Mohli by se v účasti na těchto zasedáních střídat.

8. — Mohli by se střídat na schůzích kolegia dělnic-ko-rolnické inspekce.

9. — Eventuální námitka proti tomuto plánu: příliš mnoho revizorů, příliš mnoho dohledu, příliš mnoho nadřízených, kteří by měli právo požadovat okamžité skládání účtů a odváděli by zaměstnance od jejich vlastní práce, atd.

* Viz tento svazek, s. 421—426. *Red.*

10. — Odpověď: předpokládáme, že zaměstnanci dělnicko-rolnické inspekce nebudou pracovníci běžného typu.

11. — Jak to, že v lidovém komisariátu zahraničních věcí je lepší personální složení? A jaké podmínky se vytvářejí pro to, aby se z dělnicko-rolnické inspekce stal právě takový obrozený aparát?

12. — Dělnicko-rolnická inspekce musí hned teď začít s novou organizací práce na základě zkušeností uplynulých pěti let.

13. — Sekretariát ÚV zajistí novou organizaci práce (zasvětit nové členy ÚV do všech podrobností řízení).

14. — Přesnější organizační řád pro zasedání politického byra již vyplývá z průběhu práce.

15. — Významným přínosem zvýšení počtu členů ÚV — bude méně subjektivnosti, nahodilosti v jeho usneseních atd.

Nadiktováno nejpozději

9. ledna 1923

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle zápisu sekretářky

(strojopis)

CO UDĚLAT S DĚLNICKO-ROLNICKOU INSPEKČÍ?

Není pochyb, že s dělnicko-rolnickou inspekcí máme nesmírné potíže. Doposud neměla žádné výsledky, takže otázka její organizace, a dokonce vůbec účelnosti zůstává nadále otázkou.

Myslím, že ti, kdo pochybují o její potřebnosti, jsou na omylu. Zároveň však nepopírám, že náš státní aparát a jeho zlepšení je problém velmi obtížný a není ani zdaleka vyřešený.

Náš státní aparát, až na lidový komisariát zahraničních věcí, je tím největším pozůstatkem minulosti, jehož se zásadní změny dotkly nejméně. Dostal jen lehký zevní nátěr. A v ostatních směrech, má-li být státní aparát uveden správně do chodu, musí dělnický a rolnický stát, stát vybudovaný na zbrusu nových zásadách, soustředit na všech jeho stupních členy strany — to bylo potřebné vždy a je to potřebné i dnes.

K potvrzení toho, co jsem uvedl, bychom si měli připomenout, jak jsme si počínali v těžkých chvílích občanské války, jak jsme své nejlepší stranické síly soustřeďovali v Rudé armádě, jak jsme mobilizovali nejvyspělejší dělníky organizované ve straně.

A tak si myslím, že ze všech našich pokusů zreorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci vyplývá závěr, že jsme zůstali dlužni ještě jeden pokus. Nepokusili jsme se totiž svěřit tuto záležitost našim dělníkům a rolníkům tím, že bychom je postavili do čela naší strany jako členy ÚV.

Představuji si toto přebudování dělnicko-rolnické inspekce takto: Do ústředního výboru strany bude k dosa-

vadním členům ÚV zvoleno dodatečně několik desítek (50—75) dělníků a rolníků, kteří plně osvědčili svou svědomitost a oddanost. Zároveň se dělnicko-rolnická inspekce konečně (konečně!) zredukuje na několik málo set pracovníků, jednak takových, kteří nejlépe ovládají problematiku dělnicko-rolnické inspekce, tj. vysoce kvalifikovaných odborníků, vyznačujících se jak znalostí našeho aparátu, tak teoretickou průpravou k organizování práce v institucích i metodami kontrolní a vyšetřovací činnosti, kteří by se nejlépe vyznali ve všeobecném dohledu nad naším aparátem, a jednak pracovníků, kteří by plnili ryze sekretářské funkce, tj. tvořili pomocný aparát.

Noví členové ústředního výboru, kteří budou mít naprosto stejná práva jako ostatní členové ÚV, dostanou za úkol nelitovat času ani námahy na zkoumání a zlepšování našeho státního aparátu. V tom jim budou pomáhat všichni ostatní zaměstnanci dělnicko-rolnické inspekce: jednak ti, kteří jsou s tímto aparátem nejlépe obeznámeni a nejlépe znají práci dělnicko-rolnické inspekce, jednak zaměstnanci vykonávající sekretářské práce.

Lidový komisariát dělnicko-rolnické inspekce by přitom mohl zůstat lidovým komisariátem jako dosud. Nové členy ústředního výboru by bylo možné považovat za dočasně k němu přidělené. Lidový komisař dělnicko-rolnické inspekce by si stejně jako členové jeho kolegia mohl ponechat svůj titul, své postavení i svá práva.

Co bychom takovou organizací získali? Především bychom mohli jednou provždy upustit od dalších reorganizací, k nimž dochází pro nedostatečnou znalost našeho aparátu. Za druhé bychom rázem pozvedli autoritu tohoto lidového komisariátu jednak tím, že bychom do jeho práce zapojili členy ústředního výboru, jednak tím, že by se počet jeho zaměstnanců zredukoval na několik málo set. Neboť z nynějšího stavu, kdy členové lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce zpravidla žijí z milodarů institucí, ve kterých vykonávají inspekci, bychom se

rázem dostali do takové situace, že by zaměstnancům dělnicko-rolnické inspekce byla zaručena maximální nezávislost buďto velmi vysokým platem (toho lze dosáhnout snížením počtu zaměstnanců na několik set neobyčejně vysoce kvalifikovaných a osvědčených vyšších úředníků), nebo prostřednictvím oněch pomocníků s ryze sekretářskými funkcemi, kteří by byli pod stálou kontrolou a dohledem jak výše uvedených členů ÚV, tak i několika odborníků, které bychom tam ponechali po důkladném prověření počtu zaměstnanců lidového komisariátu.

Noví členové ústředního výboru by dostali za úkol pozorněji a bedlivěji prozkoumat náš státní aparát ve všech jeho složkách, mimo jiné i ve státních trastech.

Taková věc se nedá udělat rychle. Proto by pro svůj úkol nedostali žádný pevný termín. Nebo by mohli počítat s tím, že by v této funkci pracovali několik let, přičemž by se při plnění téhož úkolu vystříдалo více členů ÚV, to znamená, že bychom usnesením sjezdu strany zaručili členům ÚV možnost pracovat na tomto místě několik let a potom se vrátit na své dřívější místo.

9. ledna 1923

Lenin

Zapsala M. V.

CO UDĚLAT
S DĚLNICKO-ROLNICKOU
INSPEKČÍ?
(Pokračování)

Už předem vím, že právě takový plán vyvolá spoustu námitek, z nichž většina bude podnícena zlostným povykem těch nejhorších starých živelů v našem státním aparátu, těch, co zůstali opravdu starými, tj. předrevolučními. Bu-

de se říkat, že to vyvolá úplný chaos v práci, že členové ústředního výboru nebudou vědět, co mají dělat, a tak budou bloumat po lidových komisariátech, po úřadech, na každém kroku kdekoho zdržovat při práci, požadovat vysvětlení atd. apod.

Myslím, že z charakteru takových námitek je příliš jasně vidět jejich původ a že na ně ani není třeba odpovídat. Je samozřejmé, že kdyby šlo o zaměstnance běžného typu, mohla by pravděpodobně alespoň část takových námitek obstát. Jenomže pro tento lidový komisariát nepočítáme se zaměstnanci běžného typu, nýbrž vybíráme pro něj výhradně nejlepší dělníky, kteří si po prověření na sjezdu strany zaslouží, aby byli zvoleni do ústředního výboru. Tím podle mého názoru zaručíme, že lidový komisariát dělnicko-rolnické inspekce nebude v budoucnu svým personálním složením kvalitativně o nic horší než náš nejlepší lidový komisariát, totiž komisariát zahraničních věcí. Čím vysvětlit, že lidový komisariát zahraničních věcí má nejlepší personální složení? Tím, že v něm za prvé nemohli zůstat v nějaké větší míře diplomaté staré školy, za druhé že jsme tam vybírali nové soudruhy, že jsme je vybírali výlučně podle nových kritérií, v souladu s novými úkoly, za třetí že tam, v lidovém komisariátu zahraničních věcí, není taková přemíra zaměstnanců posbíraných ze všech koutů, kteří by se v podstatě jako vejce vejci podobali starým úředníkům, jako je tomu v jiných lidových komisariátech, a za čtvrté že lidový komisariát zahraničních věcí pracuje pod přímým vedením našeho ÚV. Je to vlastně jediný náš lidový komisariát, který jsme od základu přebudovali a který pracuje opravdu pro dělnicko-rolnickou moc a v jejím duchu, a ne tak, že by jenom budil zdání takové práce, zatímco ve skutečnosti by ve svém celku pracoval proti této moci nebo v rozporu s jejím duchem.

A nyní, jaké podmínky musíme splnit, abychom udělali z dělnicko-rolnické inspekce také takový opravdu nový

aparát? První podmínka — svědomitost, jež bude plně zajištěna výběrem; druhá podmínka — vynikající vlastnosti pracovníků, pokud jde o jejich oddanost věci a jejich schopnosti; třetí podmínka — budou mít blízko k nejvyššímu stranickému orgánu a stejná práva jako ti, kdo vedou naši stranu a jejím prostřednictvím i celý náš státní aparát.

Někdo může namítnout, že žádná svědomitost a žádná stranická autorita nemůže nahradit to, co je v tomto případě hlavní, totiž znalost věci, znalost našeho státního aparátu a znalost toho, jak by měl být přebudován.

Na to odpovím takto: Jednou z nejdůležitějších podmínek v mém návrhu je to, že od nového lidového komisariátu neočekáváme brzké výsledky práce a předem počítáme s tím, že se tato práce protáhne na mnoho let. Tím se celá věc redukuje už jenom na organizaci práce nového lidového komisariátu.

A tak zde snad mohu právem vyslovit předpoklad, že jak naši straničtí pracovníci, tak i vedoucí činitelé naší nynější dělnicko-rolnické inspekce získali dostatek zkušeností, dostatek znalostí, dostatek dovedností a jiných kvalit, aby správně zorganizovali školení nových členů ÚV, a to školení v praxi, tj. seznamovali je se všemi podrobnostmi našeho státního aparátu a zároveň s tím, čeho dosáhla moderní věda buržoazního státu v úsilí o organizaci nejefektivnější práce zaměstnanců nejrůznějších typů.

13. ledna 1923

Lenin

Zapsala L. F.

CO UDĚLAT
S DĚLNICKO - ROLNICKOU
INSPEKcí?
(Druhé pokračování)

Pokládám za samozřejmost, že dělnicko-rolnická inspekce začne hned teď, na základě pětiletých zkušeností, organizovat práci novým způsobem; že rozdělí nové pracovníky do několika skupin a systematicky rozdělí mezi tyto skupiny práci; že rozdělí tyto skupiny na pracovníky, kteří se budou soustavně prakticky seznamovat se zahraničními zkušenostmi, a na pracovníky, kteří budou teoreticky studovat výsledky moderní vědy v oblasti organizace práce vůbec a řídicí práce zvlášť. Rozdělí všechny pracovníky dělnicko-rolnické inspekce tak, aby systematicky prošli zdola nahoru všemi pracemi, které jim budou uloženy, v různých funkcích a v různých odvětvích správy, na různých místech, v různých pracovních podmínkách z hlediska národnostního atd.

Zkrátka předpokládám, že se soudruzi v dělnicko-rolnické inspekci za těch pět let něčemu naučili a že dokážou uplatnit získané znalosti v nové organizaci lidového komisariátu. Kromě toho se nesmí zapomínat, že máme tuším tři vědecké instituce, které se zabývají studiem organizace práce (Ústřední ústav práce, skupina, která byla k tomuto účelu vytvořena v dělnicko-rolnické inspekci, a skupina v lidovém komisariátu vojenství). Nedávno se konal sjezd všech těchto tří skupin²²⁷, a tak doufejme, že teď budou pracovat lépe, ve větší shodě a účelněji než dosud.

Jakou novou organizaci práce očekávám od sekretariátu našeho ústředního výboru? Protože ÚV bude mít několik desítek členů, vyžádá si to samozřejmě novou organizaci práce. Musím však poznamenat, že k tomu, aby plenární zasedání našeho ÚV plnila funkci nejvyšších

konferencí, jsme už fakticky přešli. Teď jde o to, aby tito noví členové ÚV byli zasvěceni do veškeré práce v ústředním výboru a seznámili se s prací nejvyšších státních institucí. Jestliže se s tím opozdíme, nesplníme jednu z našich hlavních povinností — povinnost využít toho, že jsme u moci, k tomu, abychom naučili ty nejschopnější z řad pracujících spravovat stát do všech podrobností. Taková opatření, jako je přesnější organizační řád zasedání našeho politického byra, vyhrazení dvou dnů v týdnu pro tato zasedání a snížení počtu schůzovacích hodin, zlepšení přípravy všech materiálů pro zasedání a jejich včasnější rozesílání všem členům ÚV — taková opatření už dnes vyplývají z celého průběhu práce a jsou naléhavě nutná, takže proti nim lze sotva něco namítat. Samozřejmě si vyžádají zvýšení výdajů na zaměstnance vykonávající sekretářské práce, ale litovat na tyto výdaje peněz by bylo krajně nerozumné.

Kromě toho nebudu před soudruhy skrývat, že za důležitý klad zvýšení počtu členů ÚV považuji omezení subjektivnosti a nahodilosti v jeho rozhodnutích, jejich lepší přípravu, důkladnější kontrolu všech usnesení schválených na takových zasedáních a v této souvislosti větší stabilitu našeho ÚV, pokud jde o kontinuitu v jeho práci i o jeho schopnost čelit rozkolům, které by mohly být vyvolány při nedostatečném spojení tohoto orgánu s masami.

13. ledna 1923

Lenin

Zapsala L. F.

*Nadiktováno 9. a 13. ledna 1923
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

*Podle zápisu sekretářky
(strojopis)*

PŘÍLOHY

PROHLÁŠENÍ, JÍMŽ SE
G. V. ČIČERINOVÍ UDĚLUJE
PLNÁ MOC VEDOUCÍHO
SOVĚTSKÉ DELEGACE
NA KONFERENCI V JANOVĚ

Le Soussigné, Président du Conseil des Commissaires du Peuple de la République Socialiste Fédérative des Soviets de Russie, Président de la Délégation de Russie à la Conférence Européenne, déclare par les présentes que son surchargement par des affaires d'Etat et l'état non pas absolument satisfaisant de sa santé faisant impossible son départ de Russie, il transmet en vertu de la Résolution de la session Extraordinaire du Comité Central Executif Panrusse en date du 27 Janvier 1922, tous les droits de Président de la Délégation Russe au citoyen G. V. Tchitcherine, vice-Président de la Délégation de Russie.

Moscou, au Kremlin, le 25 mars 1922

Vl. Oulianoff (Lénine)

Poprvé otištěno (faksimile)

24. dubna 1962

Pravdě, č. 114

Podle originálu

podepsaného V. I. Leninem

PROHLÁŠENÍ, JÍMŽ SE
G. V. ČIČERINOVÍ UDĚLUJE
PLNÁ MOC VEDOUCÍHO
SOVĚTSKÉ DELEGACE
NA KONFERENCI V JANOVĚ

Níže podepsaný předseda rady lidových komisařů Ruské socialistické federativní sovětské republiky a vedoucí ruské delegace na evropskou konferenci tímto oznamuje, že přemíra státních záležitostí a ne zcela uspokojivý zdravotní stav znemožňuje jeho odjezd z Ruska, a proto na základě rezoluce mimořádného zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů z 27. ledna 1922 postupuje všechna práva vedoucího ruské delegace občanu G. V. Čičerinovi, zástupci vedoucího ruské delegace.

Moskva, Kreml, 25. března 1922

Vl. Uljanov (Lenin)

*Poprvé otištěno roku 1961
v knize Leninskije ideji živut
i pobeždajut, Moskva*

Přeloženo z francouzštiny

D O T A Z N Í K P R O D E L E G Á T Y
X I . S J E Z D U K S R
(B O L Š E V I K Ů)

1. Příjmení, křestní jméno a jméno po otci: *Uljanov Vladimír Iljič**
2. S jakým hlasem $\frac{\text{poradním}}{\text{rozhodujícím}}$ se účastníte
3. Delegátský průkaz číslo:
4. Která organizace Vás delegovala: . . . *Moskva*
5. Věk: *52 let*
6. Národnost: *Rus*
7. Vzdělání: *vysokoškolské*
8. Ke které sociální skupině patříte (dělník, rolník, zaměstnanec) *
9. Kolik let jste ve svém oboru pracoval: 28 let jako publicista
10. Jakou stranickou práci nyní konáte: *člen ÚV KSR*
11. Jakou práci v orgánech sovětské moci nyní konáte: *předseda rady lidových komisařů a Rady práce a obrany*
12. Jaké práce se nyní účastníte:

a) v družstevnictví	}	žádné
b) v odborovém hnutí		
13. Kdy jste vstoupil do KSR: . . . *hned při založení (1895)*
14. Byl jste předtím v některé jiné straně, kdy a ve které: Ne

Podpis V. Uljanov (Lenin)

Dne 27. března 1922

*Poprvé otištěno roku 1930
v publikaci Leninskij sbornik XIII*

*Podle formuláře částečně
vyplněného V. I. Leninem*

* Odpovědi vysázené kurzívou jsou napsány rukou M. I. Uljanovové. *Red.*

D E N Í K
S E K R E T Á Ř E K V. I. L E N I N A²²⁸

21. listopadu 1922—6. března 1923

21. listopadu dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Dopoledne byl u Vladimíra Iljiče Gorbunov. Od 11.30 Kameněv; v 18 hodin zasedání²²⁹. Žádné příkazy. U Lýdie Alexandrovny [Fotijevové] leží jeden spis²³⁰ k hlasování*. Vladimír Iljič chtěl, abych mu ho mezi pátou a šestou připomněla, neboť si chce o něm promluvit se Stalinem. Avšak Lýdie Alexandrovna si spis vzala k sobě a řekla, že vysvětlení, které chce Vladimír Iljič od Stalina, mu podá sama, takže se mu to připomínat nemusí, ale přesto mu to Lýdie Alexandrovna připomene. Od 10.15 do 10.45 Kameněv.

21. listopadu večer

Haskell — 11.30	} objednáni na 22. listopad.**
Stalin — 12.30	

O Haskellovi a Lersovi (tlumočnickovi) velitelství vyrozuměno.

22. listopadu dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

I. Dopoledne žádné příkazy. Objednaní byli přijati. [Na] večer na 18. hodinu — Kivdilo a Brodovskij (děl-

Poznámky v rubrice Vyřízeno:

* Vysloven souhlas. Předáno politickému byru. Oznámeno Čičerini a Stalinovi. Volodičovová.

** Haskell prostřednictvím Kameněva. Lers je tlumočnick. Stalin — vyřízeno. Dostavili se oba.

níci z porcelánky)*, jejich návštěva bude probíhat takto: před 18. hodinou přijdou do kanceláře ke Gorbunovovi, ten s nimi promluví a oznámí nám to, potom tam Vladimír Iljič na chvíli zajde.

Dát příkaz k vystavení propustky (přes Trojickou bránu).

II. Vladimír Iljič dal rozeslat všem členům politického byra a Čičerinovi přísně tajný dopis o Haskellově návrhu. Osm exemplářů bylo posláno Nazaretjanovi, aby je rozeslal k hlasování**. Zkontrolovat u Burakovové — doručeno.

III. Dát Vladimíru Iljiči k podpisu Gorbunovovy přípisy adresované předsednictvu V. celoruského sjezdu Odborového svazu pracovníků sovětských orgánů²³¹ (po podpisu vrátit Gorbunovovi).

23. listopadu dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Dopoledne měl Vladimír Iljič od 11.00 do 14.30 zasedání politického byra. Příkazy zatím žádné.

Zeptá-li se Vladimír Iljič na dopis Hooverovi, říct mu, že si to všechno vzal na starost Čičerin sám. Haskell odjíždí dnes v 19.20. Dopis předá Lander (jak si přál Vladimír Iljič). Na večer zatím žádné návštěvy.

23. listopadu večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

V 17.40 byl Vladimír Iljič ve své pracovně. Vyžádal si materiály od Skljanského a ptal se, kdy bude hotov protokol politického byra a jaký je technický postup. Zavolala jsem Skljanskému a ten slíbil, že materiály pošle 24. listopadu ráno.

V 18.45 materiál pro Sokolnikovu.

Ve 20.05 chtěl Vladimír Iljič mluvit se Stalinem, ten

* Kivdilovi a Brodovskému oznámeno prostřednictvím Zakse, bližší údaje o nich je možné zjistit u něho.

** Byly odeslány v 15.20, č. 8565.

však byl na schůzi sekretariátu ústředního výboru. Vladimír Iljič požádal o vyřízení vzkazu: »buďto dnes večer, nebo zítra ráno, teď by bylo zbytečné ho vyrušovat«. Ve 20.30 odešel.

Vladimír Iljič si prohlédl všechny knižní novinky. Odevzdala jsem mu listovní zásilku od Zinovjeva²³² a materiál od Zakse. Vladimír Iljič si vyžádal program zasedání velké rady lidových komisařů a dal přeložit jeden dopis z ruštiny do angličtiny. Ve 22.05 Vladimír Iljič odešel.

24. listopadu dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič chtěl přijmout Mejsnera (z Hlavní správy rybolovu, rybného hospodářství a průmyslu), možná že ho přijme dnes, zatím se neví.

Možná že Vladimír Iljič dnes večer nebo zítra během dne přijme Skljanského a Pancendžanského, aby s nimi prohodil program stavby lodí*.

Vladimír Iljič si přál, aby Earsman a Garden, představitelé australské strany, byli dnes večer od 17 do 21 hodin telefonicky na dosah. Budou čekat v Luxu, pokoj 294. Spojení je možné přes velitelství.

Volala Burakovová a prosila, abych předložila Vladimíru Iljiči k hlasování Čičerinův návrh²³³ k telegramu Vorovského o mořských úžinách.**

24. listopadu večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

Před zasedáním byl u Vladimíra Iljiče Kameněv. Od 18.00 do 19.30 se Vladimír Iljič účastnil zasedání Rady práce a obrany. Z politického byra dostal k hlasování návrh na složení komise, která má projednat prohlášení gruzínského ústředního výboru²³⁴. Vladimír Iljič se hlasování zdržel.

* Skljanskij byl přijat.

** Večer odesláno politickému byru.

Návrh ve věci mořských úžin, o němž se hlasovalo, dal odeslat politickému byru. Od 19.30 do 20.30 byl u něho Skljanskij a potom Kržižanovskij — v bytě.

25. listopadu dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič se necítí dobře, zdržel se v pracovně jenom pět minut, nadiktoval telefonicky tři dopisy, na něž si chtěl později vyžádat odpovědi.

Marie Iljinična [Uljanovová] říkala, aby ho nikdo nevyrušoval, a kdyby se sám sháněl po odpovědích, máme se informovat na příslušných místech. Návštěvy žádné, příkazy prozatím také žádné. Jsou tu dvě obálky od Stalina a od Zinovjeva²³⁵ — o nich ani muk, dokud nepřijde zvláštní příkaz a povolení.

25. listopadu večer

Přišel v 18 hodin. Několik minut telefonoval. Od 18.30 do 19.30 tady byl A. D. Cjurupa. Vladimír Iljič hned potom odešel, ale předtím požádal, aby všech Kameněvův materiál, který leží u něho na stole ve dvojích deskách, byl poslán Cjurupovi a články o Urquhartově koncesi Čičerinovi²³⁶. Vyřízeno. (Ale část materiálu je u Nikolaje Petroviče [Gorbunova] nebo v archívu.)

Čičerin vzkázal, že by chtěl ve věci Urquhartovy koncese dostat osobní instrukce. Odjíždí (Čičerin) zítra večer. Vyřídit v neděli dopoledne. (Dosud nevyřízeno.)

Od 20.30 do 20.45 telefonický hovor. Gorbunov si vyžádal všechen materiál o trastech, o otázkách financování a informaci z Kameněvova sekretariátu, protože ho Vladimír Iljič požádal, aby s tím seznámil Cjurupu. Vyjádření o trastech a informaci od Kameněva jsem Cjurupovi už poslala; Cjurupa to dostal a požádal, aby si to prozatím mohl nějaký čas ponechat a seznámit se s tím. Nikolaj Petrovič mu zřejmě dal ještě nějaký další materiál.

Obálky jsem neukázala. Přitom jsou zřejmě velmi důležité. Bylo by třeba se o tom poradit s Lýdií Alexandrovnou.

26. listopadu, neděle dopoledne (zapsala Š. M. Manučarjancová)

Vladimír Iljič přišel ve 12 hodin, telefonoval, prohlížel si knihy, některé si vzal s sebou. Ve 13.30 odešel a vzal si s sebou zprávu V. Miljutina²³⁷ a další písemnosti.

26. listopadu, neděle večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

Vladimír Iljič přišel v 18.50, telefonoval; v 19.30 přišel Cjurupa. Odešel ve 20.30 a současně odešel i Vladimír Iljič.

27. listopadu dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič byl ve své pracovně kolem dvanácté hodiny, na nikoho se neptal a brzy odešel. Vyžádal si prostřednictvím Naděždy Konstantinovny všechn materiál o zahraničním obchodu; všechno bylo posláno do bytu. Zatím žádné příkazy ani návštěvy. Ani žádná pošta.

27. listopadu večer (zapsala M. A. Volodičovová)

Gorbunov žádal, abych pokud možno dala Vladimíru Iljiči k podpisu Zinovjevův dopis týkající se Münzenberga (pokud došel) a aby mu (Gorbunovovi) byl poslán materiál o zahraničním obchodu, protože ho Vladimír Iljič požádal, aby s ním seznámil Cjurupu. Avšak Vladimír Iljič ho dnes nevrátil. Má ho doma. Od Vladimíra Iljiče žádné příkazy. Po šesté hodině jsem zařídila na velitelství, aby pustili do bytu Kramera.

Spousta pošty, mimo jiné i z Berlína.

28. listopadu dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič do své pracovny nepřišel, dvakrát mluvil telefonicky s Lýdií Alexandrovnou*. Vyžádal si Sorokinův článek z listu *Ekonomičeskaja žižň* z 26. listopadu²³⁹ o 159 směrnicích**, potom dával příkazy Lýdii Alexandrovně. Na večer zatím žádné úkoly, poštu také nenechávám.

28. listopadu večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

V 19.45 Vladimír Iljič žádal, abych vyhledala Avanešova a zeptala se ho, zda může Leninovi zavolat. Volal podruhé a sdělil své telefonní číslo. Vyřídila jsem Vladimíru Iljiči, že Avanešov je na zasedání kolegia dělnicko-rolnické inspekce. »Tak to nevádí, zavolám Vám dopoledne.« Od Gorbunova přišel Vladimíru Iljiči k podpisu dopis předsednictva Celoruského ústředního výkonného výboru, kopie pro Bogdanova a Fomina, aby CÚVV přezkoumal otázku převedení závodů na impregnaci pražců z kompetence Nejvyšší národohospodářské rady do kompetence lidového komisariátu dopravy²⁴⁰. Vladimír Iljič ho podepsal (doma a poslal do sekretariátu).

29. listopadu dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič byl od 12.20 ve své pracovně, zavolal si Stalina, ten se u něho zdržel do 13.40. Příkazy na večer žádné. Pošta zatím také ne.

29. listopadu večer (zapsala M. A. Volodičovová)

Z politického byra oznámili (č. 8812), že otázka svazových republik přijde v politickém byru na pořad zítra (materiál se nedává na vědomí, nýbrž k posouzení).²⁴¹

* Viz zvláštní lístek.²³⁸

** Článek jsem vystříhla, nalepila a poslala do bytu.

Vladimír Iljič telefonoval od půl šesté do šesti hodin. Ptal se, zda přišel od Stalina přípis o programu oprav lodí. Několik minut mluvil telefonicky s Kameněvem. Telefonicky nadiktoval své připomínky k programu oprav lodí a žádal, aby byly poslány Stalinovi a Kameněvovi (což bylo provedeno).²⁴²

Ptal se, zda byl poslán telegram Haskellovi do Londýna. Sekretářka z Čičerinovy kanceláře odpověděla, že ano*. Zítř ráno pošle písemnou zprávu. Sděleno Vladimíru Iljiči.

Od 19.50 do 20.55 byl u Vladimíra Iljiče Avaněsov. Hovořili v pracovně. Odešel v 21 hodin. Během rozhovoru s Avaněsovem se Vladimír Iljič zajímal, na kdy je stanoveno plenární zasedání ústředního výboru. Zítř se to bude projednávat v politickém byru (zároveň s pořadem jednání). Na posledním plenárním zasedání ÚV bylo rozhodnuto svolat plenární zasedání v době, kdy se bude konat sjezd sovětů. Bylo to oznámeno Vladimíru Iljiči.²⁴³

30. listopadu dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič přišel do své pracovny ve 13.10 a vyžádal si telefonicky Posledníje novosti, č. 763 z 13. října; zajímá ho tam Pešechonovův článek²⁴⁴. Noviny jsem vyhledala a zanesla do bytu. Ve své pracovně se Vladimír Iljič zdržel přesně pět minut a hned potom odešel domů. Příkazy nedal žádné. Pošta zatím také žádná. Lýdie Alexandrovna žádala, abych zapsala — jen pro informaci —, že dopisy Haskella a Čičerina adresované Vladimíru Iljiči byly předány Kameněvovi.

30. listopadu večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

Vladimír Iljič přišel do své pracovny v 18.45, zeptal se,

* Kopie telegramu, podepsaná Litvinovem, byla poslána Haskellovi. Ten ji dostal 30. listopadu.

co je nového a kdy skončilo zasedání politického byra. Sdělila jsem mu, že přišly nové knihy; požádal, abych mu je přinesla. Vrátil Poslednije novosti z 13. října.

V 19.55 přišel k Vladimíru Iljiči Adoratskij a zdržel se u něho do 20.40. Vladimír Iljič telefonoval. Vyžádal si protokol politického byra, a tak jsem mu ho dala. Poté chtěl, abych ho uschovala. Zejména pak chtěl uschovat Engelsův Politický odkaz. Vrátil knižní novinky, které si už prohlédl. Odešel v 21 hodin.

1. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič volal v 11.20 Lýdii Alexandrovně a požádal ji, aby na 12. hodinu pozvala Molotova*.

Molotov se Sycovem zde byli od 12.00 do 13.30. Příkazy na večer zatím žádné. Pošta také žádná.

1. prosince večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

Vladimír Iljič přišel v 17.30, v 17.45 se dostavil Cjurupa.

V 19 hodin přišli Earsman, Garden a tlumočnick Vojtinskij, odešli ve 20.40. Vladimír Iljič odešel ve 20.45.

2. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič přišel ve 12.30, zdržel se pouze 10 minut a volal Lýdii Alexandrovně. Žádal ji, aby na 18. hodinu vyhledala materiál o Hlavní správě rybolovu, rybného hospodářství a průmyslu pro schůzku s Knipovičem, kterou si přál sjednat na 19. hodinu. Materiál je u Gorbunova, je třeba zařídit, abychom k šesté hodině měli všechno zde. Knipovičovi zajistit vstup u všech strážných, protože nemá propustku.

Ráno byl u Vladimíra Iljiče lékař a řekl mu, že nutně musí každé dva měsíce jednou nebo i dvakrát odjet na několikadenní zotavenou. V úterý mu ještě nedovolil ří-

* Molotov byl pozván na 12. hodinu a dostavil se.

dit zasedání, dovoluje mu to ve čtvrtek, ale ne nadlouho, a po čtvrtku musí bezpodmínečně na několik dní odjet.

Volal Gorbunov a chtěl, abychom Vladimíru Iljiči při nejbližší příležitosti vyřídili, že Rykov vyjel 1. prosince rychlíkem z Tiflisu. Bezpodmínečně vyřídít, protože Vladimír Iljič se o to velmi zajímá.

Na 20. hodinu si Vladimír Iljič objednal Kameněva (volal ve 14.05).

Je třeba připomenout Lýdii Alexandrovně, aby se Vladimíra Iljiče zeptala, konkrétně o kterém Kinově článku²⁴⁵ mluvil s Cjurupou, protože Cjurupa ho vůbec nemůže najít.

2. prosince večer

V pracovně byl od 18.30. Od 19 do 20 hodin Knipovič, od 20.00 do 21.15 Kameněv.

Dal mi anglický dopis a uložil mi, abych zjistila, kdy odjíždí Earsman. Dotázán správce Luxu Kajzer, který sdělil, že Earsman dnes pravděpodobně neodjede a že přesné datum jeho odjezdu sdělí zítra*. Pak to říct Vladimíru Iljiči a předat mu tento dopis.

Dopis Münzenbergovi** podepsal²⁴⁶, ale s výhradou: není přesvědčen o tom, že by začátek dopisu byl napsán správnou němčinou. Přál si, aby kopie (č. 8579) zůstala u něho v sekretariátě.

Má u sebe k podpisu dopis Sviděřskému, kopie je u nás. Jestli podepíše, odeslat adresátovi²⁴⁷.

Gorbunov poslal výstřižky z novin***: jedny desky s čerstvým materiálem, druhé se starším. Vladimír Iljič si vyžádal tento materiál pro svůj projev na sjezdu sovětů. Myslím, že bychom se měli zeptat Lýdie Alexandrovny, zda mu ho můžeme dát v neděli.

* Zpráva od Kajzera: Earsman sám přesně neví, kdy odjede, ale zdrží se tu dlouho, možná i několik měsíců.

** Dopis odevzdal Münzenbergovi Gorbunov. M. Volodičovová.

*** Položila jsem je Vladimíru Iljiči na stůl.

Vladimír Iljič mi uložil, abych zjistila u Běleňkého, kdy (přesně) přijedou Rykov a Dzeržinskij*. Má o to velký zájem. Běleňkého jsem se ještě neptala.

Vyřídila jsem Vladimíru Iljiči, že Frumkin materiály připravuje a pošle je v pondělí ráno nebo v neděli večer.²⁴⁸

Vladimír Iljič několikrát žádal od Gorbunova zprávu Michajlovského o finanční otázce. Je to nejspíš u Nadi [Allilujevové]. Obě zprávy, od Michajlovského a od Krasnoščokova, se mu mají podle možnosti vrátit.²⁴⁹ Odešel v 21.30.

3. prosince dopoledne (zapsala S. A. Flaksermanová)

Vladimír Iljič přišel do své pracovny ve 14 hodin. Chtěl, abych zavolala stenografku. Volodičovová nebyla doma a Vladimír Iljič nechtěl, abychom ji sháněli, protože nemá mnoho psaní a napíše si to rukou. Vyřízeno Vladimíru Iljiči: informace Běleňkého o příjezdu Rykova a Dzeržinského a také Kajzerova informace o Earsmanově odjezdu. Vladimír Iljič mi uložil, abych prostřednictvím Vojtinského z Kominterny, který umí anglicky, zjistila, kdy Earsman bude potřebovat dopis.

Vladimír Iljič se v pracovně zdržel 20 minut a odešel.

3. prosince, neděle večer (zapsala S. A. Flaksermanová)

Vladimír Iljič přišel do své pracovny v šest hodin večer.

Běleňkij sdělil, že Rykov podle informace lidového komisariátu dopravy vyjel 3. prosince z Baku a v Rostově je

* Běleňkij sdělil, že Dzeržinskij vyjede z Tiflisu asi 8. prosince, cestou se bude zastavovat, aby prováděl revize, a v Moskvě bude přibližně 13. prosince. Rykov odjel z Tiflisu 2. prosince a bude zde 4. prosince ráno. (Informaci o Rykovovi ještě jednou ověří a zavolá.) Běleňkij volal znovu a řekl, že Rykov přijede dnes večer v šest hodin, ale chtěl to ještě jednou ověřit a zavolat. Informaci si vyžádal telefonicky.

očekáván 5. prosince. Dzeržinskému byl poslán pro kontrolu telegram. Vladimíru Iljiči jsem to nevyřizovala.

V 18.45 Vladimír Iljič žádal, abych vyřídila Avaněsovovi, že jeho dopis dostal, přečetl si ho a chtěl by s ním mluvit nejdřív telefonicky. Vyřídít zítra ráno.

V sedm hodin večer Vladimír Iljič z pracovny odešel.

4. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič přišel do své pracovny v 11.05. Chtěl přesnou informaci o Rykovově příjezdu*. V 10.40 Vladimír Iljič volal, abych objednala na 11 hodin Avaněsova. Ten přišel v 11.15 a odešel ve 12.10. Mluvili o zahraničním obchodu. Ve 12.30 odešel Vladimír Iljič do Gorbunovovy kanceláře, potom se vrátil a začal telefonicky diktovat Volodičovové. Ve 14 hodin odešel domů. V šest hodin večer k němu přijde Kolegajev (telefon 174-14 nebo přes ústřednu Trockého).

Až přijede Rykov (bude-li Vladimír Iljič už na venkově, odjíždí ve čtvrtek), je třeba ho spojit s Vladimírem Iljičem telefonicky**. Na 17.50 je k Vladimíru Iljiči pozvaný na 10 minut Žukov. Od 19 do 20 hodin Frumkin, od 20.15 do 21.00 Cjurupa (pokud se to nebude Vladimíru Iljiči hodit, přijde zítra v 11.00 nebo ve 12.30).

4. prosince večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

V 17.30 diktoval Vladimír Iljič Volodičovové dopis Litvinovovi a pozdrav III. kongresu Komunistické internacionály mládeže²⁵⁰. Zavolal přímou linkou a zeptal se, co tu mám na dnešek. Sdělila jsem mu, kdo a v kolik hodin má být přijat. V 17.50 přišel Kolegajev, jednalo se o uzavření divadel, zdržel se do 18.10. Hned nato přišel Žukov

* Volala jsem Běleňkému, aby ještě jednou všechno přesně zjistil. Slíbil, že podá zprávu dnes večer.

** Hlídat to.

s Golcmanem a Lavrentějevem, byli zde do 18.50, mluvili o elektrotechnickém průmyslu. Po nich přišel na řadu Frumkin od 18.50 do 19.25, jednali o zahraničním obchodu. V 19.30 Vladimír Iljič z pracovny odešel a ve 20 hodin se vrátil. Ptal se na odpověď od Litvinova. Vyžádal si telegram od Haskella. Přinesl knihu španělského autora Cesara Reyese a požádal o přeložení jejího názvu a obsahu²⁵¹. Dne 4. prosince (dnes) večer zasedala komise ve složení Zinovjev—Trockij—Bucharin, které byl poslán (na Bucharinovo jméno) exemplář poznámek Vladimíra Iljiče k úkolům naší delegace v Haagu²⁵².

V 21 hodin Vladimír Iljič odešel z pracovny.

5. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Litvinov sdělil, že má potvrzeno, že Haskell dostal telegram prostřednictvím naší mise. Oznámit to Vladimíru Iljiči.

Vladimír Iljič přišel do své pracovny v 10.45; zeptal se, zda zasedala komise Bucharin—Zinovjev—Trockij. Odpověděla jsem mu, že zasedala v noci. Odešel ve 13.40.

V 18 hodin přijdou k Vladimíru Iljiči českoslovenští dělníci (viz seznam)²⁵³. Je třeba dát všem strážným příkaz, aby je pustili. Propustky do Kremlu mají (na 15 minut). Byli uvědoměni.

V 19 hodin přijde na půl hodiny Popov (byl uvědoměn). Od Litvinova má přijít písemné hlášení o doručení telegramu Haskellovi.

5. prosince večer (zapsala M. A. Volodičovová)

Od 18.00 do 18.45 tu byli Čechoslováci: Josef Hais, Chramosta, Franěk, Richter a Chábera, s nimi Ancelovič.

Od 19 do 20 hodin Popov (o sčítání zaměstnanců). Několikaminutová přestávka (odešel domů). Ve 20.20 přišel do pracovny A. D. Cjurupa. Odešel ve 21.25.

6. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič přišel do své pracovny po jedenácté. Požádal Lýdii Alexandrovnu, aby napsala podle jeho dispozic několik dopisů (Jakovlevové, Kameněvovi a Cjurupovi). Uložil mi, abych ho spojila telefonicky se Stalinem. Dohodl se s ním o schůzce. Stalin přišel ve 12.40, zdržel se do 14.20. Na 19.30 mám pozvat Ejduka, v 18 hodin přijde Dovgalevskij, v 19 hodin Bogdanov. Po Stalinovi chtěl Vladimír Iljič mluvit s Meščerjakovem.*²⁵⁴

Ve 14.25 odešel Vladimír Iljič domů. Volal Kameněv, že pošle k rukám soudruha Lenina dopis, který se musí odevzdat jemu osobně**.

6. prosince večer (zapsala M. A. Volodičovová)

Dopis od Kameněva si Vladimír Iljič přečetl v 18 hodin.

Od 18.05 do 18.30 — Bogdanov; od 18.55 do 19.20 — Ejduk; od 19.25 do — Dovgalevskij.

Asi 15—20 minut diktoval své vzpomínky na N. J. Fedosejeva²⁵⁵. Odešel po deváté. Vzpomínky jsem na jeho žádost odeslala Anně Iljiničně (Jelizarovové) (viz kopii průvodky).

7. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič přišel do své pracovny v 10.55. V 11 hodin začalo zasedání politického byra, předsedal Kameněv. Vladimír Iljič se zúčastnil. Ve 14.20 odešel ze zasedání domů.

7. prosince večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

Vladimír Iljič přišel do své pracovny v 17.30, mluvil telefonicky se Stalinem a dalšími soudruhy, dal celou řadu

* Nemluvil s ním, protože se zdrželi.

** Došel ve tři čtvrtě na pět odpoledne a byl položen v pracovně na stůl. Volodičovová.

pokynů pro politické byro a pro Jakovlevovou. V 18.15 odjel do Gorek a vzal si s sebou nevyřízené spisy.

8. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Ve 12.10 volal Vladimír Iljič Lýdii Alexandrovně a mluvil s ní o včerejších usneseních politického byra.

Ve 12.15 jsem poslala Vladimíru Iljiči po Běleňkém: 1. protokol politického byra č. 39²⁵⁶ a 2. seznam vedoucích pracovníků ústředních a oblastních orgánů (od Syrcova). Vladimír Iljič chtěl později zavolat a něco nadiktovat.

8. prosince večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

Vladimír Iljič volal v 17.35, diktoval Volodičovové, v 17.50 s ním mluvila Lýdie Alexandrovna. Schválil tři body projednávané v politickém byru: telegram Vorovského, Mdivaniho a Čičerina ze 7. prosince 1922, složení komise k posouzení rezolucí pro X. sjezd sovětů a pozdrav celoukrajinskému sjezdu²⁵⁷. Nadiktoval jednacích řád politického byra²⁵⁸. S odkladem plenárního zasedání souhlasí. Hovor skončil v 18.20. Přišel mu lék z Berlína.

9. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Ze včerejšího večera žádné příkazy. Volala Marie Iljinična, že Vladimír Iljič chce od 17.45 něco diktovat a v 18 hodin chce mluvit s Rykovem, který přijel a je doma. Příkazy žádné. Pošta ano.

9. prosince večer (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič volal v 18.05 a dal příkazy. Jeho dopisy o práci místopředsedů²⁵⁹ jsem odeslala Rykovovi, Stalinoovi, Cjurupovi a Kameněvovi.

Běleňkij přiveze od Kameněva pro Vladimíra Iljiče zásilku.

Dopis Vladimíra Iljiče, psaný francouzsky, vrátí Souvarine dnes večer²⁶⁰.

Vladimíru Iljičovi jsem poslala: 1. jeho dopis o práci místopředsedů (originál, kopii a kopii starého usnesení²⁶¹), dopis od Zetkinové a lék.

10. prosince dopoledne

Od Vladimíra Iljiče nic nového.

10. prosince večer

Volal po osmnácté hodině, žádal o spojení se Stalinem. Schválil telegram od Kirova, Vasiljeva a Polujana o eserech²⁶².

Při nejbližší příležitosti se musí Vladimíru Iljičovi poslat jeho francouzsky psaný dopis Lazzarimu, opravený Souvarinem. Dopis je na strážnici. Ve 20.45 mi Vladimír Iljič uložil poslat Frumkinovi dopis, v němž se ptá na jeho názor na Avaněsovovy teze. Poslán. Zítرا ráno je třeba zjistit, kdy Frumkin pošle své vyjádření²⁶³.

Také Gorbunova se máme ráno zeptat (viz kopie č. 8605 a 8606)²⁶⁴.

Dopis Lazzarimu není třeba posílat zvlášť. Až příležitostně — tak to řekl Vladimír Iljič.

11. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Žádné příkazy. Vladimír Iljič ani jednou nevolal. Dohlédnout, aby večer bylo v jeho pracovně alespoň 14 stupňů tepla.

11. prosince večer (zapsala Š. M. Manučarjancová)

Žádné příkazy. Vladimír Iljič ani jednou nevolal.

12. prosince dopoledne (zapsala N. S. Allilujevová)

Vladimír Iljič přijel v 11 hodin do Moskvy, do své pracovny přišel v 11.15, dlouho se nezdržel a odešel do 12 hodin domů. Ve 12 hodin mají k němu přijít Rykov, Kameněv a Cjurupa*.

Vladimír Iljič odešel z pracovny ve 14 hodin, do 14 hodin u něho byli Rykov, Kameněv a Cjurupa.

Na večer prozatím není nic.

12. prosince večer (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič je ve své pracovně od 17.30. Několik minut telefonoval. Uložil mi, abych odeslala dopis Italovi Lazzarimu a abych zvlášť dohlédla na to, kdo jej poveze (aby to byl spolehlivý soudruh). Od 18.00 do 18.45 Dzeržinskij.

Stomoňakov — (jednání o monopolu zahraničního obchodu) — 19.45.

Odešel ve 20.15.

Dopis Vladimíra Iljiče Lazzarinu byl poslán Souvarinovi (Lux, pokoj 23). Ten se dohodne se spolehlivými soudruhy a zítra ráno podá zprávu, anebo raději zavolá Vladimíru Iljiči**.

13. prosince dopoledne (zapsala L. A. Fotijejvová)

V 11 hodin tu byli lékaři. Nařídili naprostý klid a odjezd.

Kolem 12. hodiny si pozval do bytu Fotijejvovou k vyřízení různých záležitostí. Nadiktoval jí: dopis ústřednímu výboru o Rožkovovi, dopisy Frumkinovi, Stomoňakovovi a Trockému o zahraničním obchodu a místopředsdům o rozdělení práce.²⁶⁵ Ve 12.30 přišel Stalin, odešel ve 14.35.

* Dostavili se.

** Na žádost Vladimíra Iljiče je na to třeba zvlášť dohlédnout. Souvarinovo písemné potvrzení přišlo.

13. prosince večer (zapsala L. A. Fotijeová)

V 17.55 si zavolal Fotijeovou. Vyřídila mu odpovědi od Frumkina a Trockého. Pozval si Kržižanovského na 12. hodinu 14. prosince. Od 19.30 do 20.25 diktoval dopis plenárnímu zasedání ústředního výboru o zahraničním obchodu²⁶⁶. Chtěl se sejít s Frumkinem, ale pak si to rozmyslel. Měl dobrou náladu, žertoval. Jenom vyřízení restů mu dělalo starosti.

14. prosince dopoledne (zapsala L. A. Fotijeová)

Volal v 11 hodin, mluvil s Fotijeovou o včerejším dopisu o zahraničním obchodu a žádal, aby ho nikomu nedávala, protože ho chce doplnit. Ptal se, zda přijde Kržižanovskij. V 11.10 volal znovu.

Ve 13.10 žádal o spojení s Jaroslavským. Protože Jaroslavskij nebyl k nalezení, odložil rozhovor nebo schůzku s ním na večer. Ve 14.25 zavolal Fotijeovou, dal jí písemný vzkaz pro Avaněsova, aby mu ho poslala zároveň s dopisem o zahraničním obchodu. Nařídil, aby dopis, až přijde zpátky, byl poslán Frumkinovi, kterého pravděpodobně přijme večer. Byl velmi spokojený, když se dověděl o usnesení politického byra ve věci Rožkova, smál se, říkal, že je to velmi dobrá novina²⁶⁷. Má, jak se zdá, dobrou náladu, žertuje a směje se.

14. prosince večer (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič volal ve tři čtvrtě na šest. Sháněl se po protokolu politického byra. Řekl, že má v úmyslu diktovat. Požádal o spojení s Jaroslavským. (Jaroslavskij přišel.) Po šesté hodině byl u něho lékař. Přišel Frumkin, ale s Vladimírem Iljičem nemluvil. Po osmé hodině se po něm Vladimír Iljič ptal. Požádal Lýdii Alexandrovnu, aby mu ho připomněla zítra ve 12 hodin, až bude Frumkin u Cjurgery. Žádal, abych zjistila, zda byly Trockému odeslány

všechny materiály o monopolu zahraničního obchodu, a předal mi ty, které měl u sebe. Mám je ukázat Lýdii Alexandrovně. Dopis Vladimíra Iljiče o Bucharinově dopisu byl na přání Vladimíra Iljiče odeslán Stalinovi a Trockému*. Dodatek prý napíše zvlášť.

Před 20. hodinou řekl Lýdii Alexandrovně, že bude diktovat: 1. Dopis Zinovjevovi o Rožkovovi ve Pskově; 2. Kameněvovi o Svazu socialistických republik; 3. doplněk k dopisu o zahraničním obchodu.

Kolem 21. hodiny to opakoval s tím, že si vyhrazuje právo do 22 hodin ještě zavolat. Kolem 22. hodiny však volala Marie Iljinična, že Vladimír Iljič dnes už diktovat nebude.

15. prosince dopoledne (zapsala L. A. Fotijejová)

Volal v 11.50. Vyžádal si kopie včerejších dopisů. Pozval si Fotijejovou k sobě do bytu, dal jí vlastnoručně napsaný dopis pro Trockého a nařídil jí, aby ho osobně přepsala na stroji, odeslala a kopii uložila v zapečetěné obálce do tajného archívu²⁶⁸. Píše se mu velmi těžce, originál nařídil zničit. Zůstal však i s kopií uložen v tajném archívu.

Dal pokyny ohledně knih: dávat zvlášť knihy technické, lékařské apod. a vracet je, zemědělské knihy předávat Marii Iljiničně, knihy o výrobní propagandě, organizaci práce a pedagogice Naděždě Konstantinově, beletrii nechat až do vyžádání a knihy publicistické a politické, paměti, vzpomínky apod. odložit pro něho.

Kromě toho si vyžádal všechny protokoly finančního výboru se zprávou sekretářky, ne příliš dlouhou, ale zase ne příliš krátkou, aby si z ní mohl udělat o práci finančního výboru jasnou představu. Náladu neměl valnou, říkal, že se cítí hůř a v noci prý nespál.

* Má se poslat i Frumkinovi?

15. prosince večer (zapsala L. A. Fotijevová)

Volal ve 20.30. Diktoval (napřed telefonicky, potom mě pozval domů) dopisy Stalinovi a Trockému. Stalinovi psal o svém eventuálním vystoupení na sjezdu sovětů²⁶⁹, Trockému o tom, že je třeba kategoricky protestovat proti stažení otázky zahraničního obchodu z pořadu plenárního zasedání, kdyby se taková snaha projevila. Skončil kolem deváté.

16. prosince dopoledne (zapsala L. A. Fotijevová)

Od 11.00 do 11.45 byli u Lenina lékaři (Kramer a Koževnikov). Naděžda Konstantinovna odeslala dopis místopředsedům, který jí Vladimír Iljič nadiktoval patrně včera večer nebo dnes před příchodem lékařů. Pakaln říká, že se Vladimíru Iljiči nechce do Gorek, což vysvětluje tím, že cesta motorovými saněmi je únavná a autem se jet nedá. Pakaln vypravuje, že každý den v 9.30 vodí psa (Ajdu) k Vladimíru Iljiči, který si s ním hraje a velmi si ho oblíbil. Přišel telegram od Foerstera, v němž se potvrzuje, že má-li Vladimír Iljič mluvit na sjezdu, musí mít předtím nejméně sedm dnů naprostého klidu. Vladimír Iljič ani jednou nevolal a nedal žádné příkazy.

16. prosince večer (zapsala L. A. Fotijevová)

Volala Naděžda Konstantinovna, abych Stalinovi od Vladimíra Iljiče vyřídila, že na sjezdu sovětů mluvit nebude. Na dotaz, jak se Vladimír Iljič cítí, odpověděla, že průměrně, napohled vypadá dobře, ale jinak těžko říct. Žádala, abych rovněž z jeho pověření tajně zavolala Jaroslavskému, aby na plenárním zasedání zapisoval projevy Bucharina a Pjatakova a pokud možno i ostatních, až se tam bude mluvit o zahraničním obchodu.

18. prosince *dopoledne* (zapsala N. S. Allilujevová)

Koná se plenární zasedání ústředního výboru. Vladimír Iljič se ho neúčastní, je nemocen. Žádné úkoly ani příkazy.

18. prosince *večer*

Pokračuje plenární zasedání. Vladimír Iljič se ho neúčastní. Večerním jednáním plenární zasedání končí.

23. prosince (zapsala M. A. Volodičovová)

Po osmé hodině večer si mě Vladimír Iljič zavolał k sobě do bytu. Čtyři minuty mi diktoval. Necítil se dobře. Byli u něho lékaři. Než začal diktovat, řekl: »Chci Vám nadiktovat dopis sjezdu. Pište!« Diktoval rychle, ale bylo znát, že je nemocen. Když skončil, zeptal se, kolikátého je, proč jsem tak bledá a proč nejsem na sjezdu²⁷⁰; litoval, že mě připravuje o čas, který jsem tam mohla strávit. Žádné další příkazy mi už nedal.

24. prosince (zapsala M. A. Volodičovová)

Druhý den (24. prosince) si mě Vladimír Iljič mezi šestou a osmou hodinou večer opět pozval. Upozornil mě, že všechno, co mi nadiktoval včera (23. prosince) a dnes (24. prosince), je absolutně tajné. Zdůraznil to několikrát. Nařídil, aby všechno, co diktuje, bylo uloženo na osobní zodpovědnost na zvláštním místě a považováno za přísně tajné²⁷¹. Potom mi dal ještě jeden úkol.

Pro Vladimíra Iljiče byly vypůjčeny Suchanovovy Vzpomínky na revoluci, sv. III. a IV.^[133]

29. prosince²⁷²

Vladimír Iljič požádal prostřednictvím Naděždy Konstantinovny, abychom mu vypracovali seznamy nových knih. Lékaři mu dovolili číst. Vladimír Iljič čte Suchano-

vovy Vzpomínky na revoluci (III. a IV. sv.). O beletrii nemá zájem. Přál si, aby seznamy knih byly vypracovány podle oborů.

5. ledna 1923

Vladimír Iljič požádal o seznamy nových knih z 3. ledna a o Titlinovovu knihu Nová církev.

17. ledna (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič si mě pozval na půl hodiny mezi šestou a sedmou hodinou večer. Četl Suchanovovu knihu o revoluci a psal si k ní poznámky a připomínky. Asi 10 až 15 minut pokračoval o této knize diktováním²⁷³.

Měl radost z nového stojánku, který mu usnadňoval čtení knih a vlastních rukopisů.

Když mi diktoval větu »Naše Suchanovy . . .«, zarazil se u slov »ani ve snu nenapadne«, a zatímco promýšlel, jak dál, podotýkal žertem: »To mám ale paměť! Načisto jsem zapomněl, co jsem chtěl říct! Aby to čert vzal! To je hrozné, taková zapomnětlivost!« Pak mě požádal, abych poznámky hned přepsala a dala mu je.

Za těch několik dní, co mi diktoval, jsem si všimla, že nemá rád, když ho někdo přeruší uprostřed věty, protože pak ztrácí myšlenkovou souvislost.

18. ledna (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič mě nevolal.

19. ledna (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič mě dnes volal kolem sedmé a po osmé hodině večer. Diktoval mi asi 30 minut svou druhou variantu o dělnicko-rolnické inspekci (Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci?)²⁷⁴. Říkal, že by to chtěl mít co nejdřív napsané.

20. ledna

Vladimír Iljič si mě dnes pozval mezi dvanáctou a třináctou hodinou. Pročítal svůj článek Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci? Doplnoval ho a opravoval.

Řekl, že mu Naděžda Konstantinovna dá jeden materiál k jedné části jeho článku, a uložil Lýdii Alexandrovně, aby přesně zjistila totéž: jaké máme instituce zabývající se problematikou vědecké organizace práce, kolik jich máme, kolik sjezdů se k této problematice konalo a jaké skupiny se jich účastnily. Není k tomu nějaký materiál v Pitěru? (Chlopljankin poslal týž materiál, který měla Naděžda Konstantinovna, jen o něco podrobnější.)

Požádal o úplný seznam knih²⁷⁵. Byla jsem u něho asi 30 minut.

21. ledna (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič mě nevolal.

22. ledna (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič si mě zavolal na 25 minut (od 12.00 do 12.25). Dělal opravy v druhé variantě o dělnicko-rolnické inspekci; pro tuto variantu se definitivně rozhodl. Protože měl čas vymezený, velmi spěchal. Nařídil mi, abych článek upravila, přepsala na stroji a kvečeru mu ho přinesla. Když mě k němu Naděžda Konstantinovna pouštěla, řekla, že si přes zákaz prodloužil povolenou dobu o několik minut na přehlédnutí článku. Naděžda Konstantinovna mi sdělila, že mě sestra (která právě měla službu) nechtěla k němu pustit. Když jsem od Vladimíra Iljiče odešla, zastavila se Naděžda Konstantinovna v sekretariátu a vyřídila mi od něho vzkaz, abych v těch případech, kdy jsem nestačila všechno zapsat, nechala prázdné místo. Řekla, že Vladimíru Iljičovi připadalo, že mu těžko stačím, protože velmi pospíchal. Vzkázala jsem mu, že je

zapsáno všechno, ale kdybych měla nějaké pochybnosti, udělám to tak, jak žádal.

23. ledna (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič si mě pozval mezi dvanáctou a třináctou hodinou. Ještě jednou zběžně pročítal výše zmíněný článek a prováděl v něm drobné úpravy. Požádal mě, abych je přenesla do jeho i do našeho exempláře a jeden z nich předala Marii Iljiničně pro Pravdu. Článek jsem opravila a odevzdala Marii Iljiničně před patnáctou hodinou. Zeptal se mě, zda se vrátila Lýdie Alexandrovna a zda už máme svátky za sebou.

30. ledna (zapsala L. A. Fotijevová)

Dne 24. ledna zavolal Vladimír Iljič Fotijevovou a uložil jí, aby si vyžádala u Dzeržinského nebo u Stalina materiál komise pro gruzínskou otázku a aby ho podrobně prostudovala. Dostali to za úkol Fotijevová, Gljasserová a Gorbunov. Měli vypracovat pro Vladimíra Iljiče zprávu, kterou potřebuje pro sjezd strany. Že se o tom bude jednat v politickém byru, zřejmě nevěděl²⁷⁶. Řekl: »Krátce před mým onemocněním mě Dzeržinskij informoval o práci komise a o „incidentu“, a to na mě velmi těžce zapůsobilo.«

Ve čtvrtek 25. ledna se mě zeptal, zda jsem materiál dostala. Odpověděla jsem, že Dzeržinskij přijede až v sobotu, takže jsem ho o něj ještě nemohla požádat.

V sobotu jsem Dzeržinského o něj požádala a on řekl, že ho má Stalin. Poslala jsem Stalinovi dopis, ale ukázalo se, že není v Moskvě. Včera, 29. ledna, Stalin volal, že bez vědomí politického byra nemůže materiál dát. Ptal se, zda neříkám Vladimíru Iljiči víc, než je třeba, a jak to, že je o všem informován. Například jeho článek o dělnicko-rolnické inspekci prý svědčí o tom, že jsou mu známy jisté okolnosti. Odpověděla jsem, že mu nic takového

neříkám a nemám žádný důvod si myslet, že by byl o všem informován. Dnes mě Vladimír Iljič volal, chtěl znát odpověď a říkal, že bude usilovat o to, aby materiál dostal.

Dne 26. ledna mi Vladimír Iljič uložil, abych řekla Cjurupovi, Sviděřskému a Avaněšovovi, že pokud souhlasí s jeho článkem, měli by svolat několik porad a ještě před sjezdem projednat, zda by se neměla sestavit osnova, teze učebnic (zřejmě o normalizaci práce). Jestli vědí o knihách Kerženceva a Jermanského.²⁷⁷ Plán vědecké organizace práce máme; v dělnicko-rolnické inspekci máme i oddělení normalizace.

Dnes se zeptal, co odpověděl Cjurupa, zda souhlasí s článkem a zda s ním souhlasí také Sviděřskij, Avaněšov, Reske a další členové kolegia. Řekla jsem, že nevím. Ptal se, zda Cjurupa neváhá, zda to nechce odložit, mluví-li otevřeně. Řekla jsem, že jsem zatím neměla možnost s ním mluvit, jenom jsem mu vyřídila, co má udělat.

Dne 24. ledna Vladimír Iljič řekl: »Především k naší „tajné“ záležitosti: Víím, že mě klamete.« Na moje ujišťování, že tomu tak není, namítl: »Myslím si o tom své.«

Dnes, 30. ledna, Vladimír Iljič řekl, že včera lékař na jeho dotaz, zda bude moci promluvit 30. března na sjezdu, odpověděl záporně, ale slíbil mu, že do té doby už bude moci vstát a za měsíc mu už budou povoleny noviny. Vrátil se k záležitosti gruzínské komise a řekl se smíchem: »To ale přece nejsou noviny, takže to mohu číst hned teď.« Zřejmě měl docela dobrou náladu. Obklad na hlavě nemá.

1. února (zapsala L. A. Fotijevová)

Dnes si mě Vladimír Iljič zavolal (v 18.30). Sdělila jsem mu, že politické byro svolilo dát mu k dispozici materiál²⁷⁸. Dal mi pokyny, nač se mám zaměřit a vůbec jak s materiálem nakládat²⁷⁹. Vladimír Iljič řekl: »Kdybych

byl na svobodě (napřed se přerekl, ale potom se smíchem opakoval: kdybych byl na svobodě), snadno bych si s tím vším poradil sám.« Předpokládalo se, že na prostudování materiálu budou zapotřebí asi čtyři týdny.

Zeptal se na stanovisko Cjurupy a dalších k jeho článku. Odpověděla jsem podle sdělení Cjurupy a Sviděrského, že Sviděrskij s ním plně souhlasí. Cjurupa vítá tu část, která se týká zapojení členů ústředního výboru, ale má pochybnosti o tom, zda dělnicko-rolnická inspekce zvládne všechny nynější funkce, bude-li její stav zredukován na 300—400 osob. Co o tom soudí Avaněsov. Zítرا bude porada celého kolegia.

Zeptal se, zda se o článku jednalo v ústředním výboru. Řekla jsem, že nevím. Vladimír Iljič se s těmito odpověďmi spokojil.

2. února (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič si mě zavolal v 11.45. Diktoval mi článek Raději méně, ale lépe²⁸⁰. Skončil ve 12.30.

Žádal Lýdii Alexandrovnu, aby k němu chodila obden. Na otázku, v kolik hodin, odpověděl, že je teď přece svobodný člověk. Mimochodem prohodil, že se k němu nesmí jenom mezi 14. a 17. hodinou; řekl, že bych snad mohla chodit v šest, nebo abych se dohodla s jeho sestrou.

Neviděla jsem ho od 23. ledna. Napohled značná změna k lepšímu: vypadá svěže a čile. Diktuje jako vždy skvěle: bez přestávek, jen málokdy musí hledat vhodný výraz, přesněji řečeno nediktuje, nýbrž hovoří a přitom gestikuluje. Obklad na hlavě nemá.

3. února (zapsala L. A. Fotijeová)

Vladimír Iljič si mě zavolal na pár minut v sedm večer. Zeptal se, zda jsme materiál už pročetli. Odpověděla jsem, že jenom zběžně a že ho není tolik, kolik jsme oče-

kávali. Zeptal se, zda se o této otázce jednalo v politickém byru. Odpověděla jsem, že nemám právo o tom mluvit. Zeptal se: »Máte zakázáno mluvit právě a výhradně o tom?« »Ne, nemám právo mluvit o žádné probírané otázce.« »Takže se tato otázka právě probírá?« Pochopila jsem, že jsem udělala chybu. Opakovala jsem, že nemám právo mluvit. Řekl: »Znám tuto záležitost od Dzeržinského ještě z doby před mým onemocněním. Podala komise zprávu politickému byru?« »Ano, podala, politické byro, pokud si vzpomínám, její rozhodnutí vcelku schválilo.« Řekl: »Myslím, že mi podáte svou zprávu asi tak za tři týdny, a já pak k tomu napíšu dopis.« Odpověděla jsem: »Je možné, že to za tři týdny nestihneme.« Potom přišli lékaři (Foerster, který právě přijel, Koževnikov a Kramer), a tak jsem odešla. Vypadal vesele a čile, snad byl poněkud rozrušen před návštěvou Foerstera, který u něho dlouho nebyl.

4. února (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič si mě dnes pozval kolem 18. hodiny. Zeptal se, zda nemám nic proti tomu, že mě volá i v neděli. (»Přece si také chcete někdy odpočinout?«)

Přes půl hodiny diktoval pokračování článku Raději méně, ale lépe. Vypadal svěže, mluvil živě. Obklad neměl. Skončil slovy: »To by zatím stačilo. Cítím se trochu unavený.« Požádal mě, abych to přepsala a zavolala mu, až budu hotová, protože pravděpodobně bude ještě dnes v článku pokračovat; řekl, že byl vždy zvyklý mít při psaní rukopis před sebou, jinak se mu prý těžko pracuje.

Naděžda Konstantinovna mi sdělila, že byl u něho německý lékař (Foerster), který mu řekl mnoho potěšujícího, dovolil mu cvičit a prodloužil mu čas na diktování článků, takže Vladimír Iljič byl velmi spokojen.

Ve 20 hodin si mě zavolal znovu, ale nediktoval, jenom si prohlížel napsaný text a doplňoval ho. Když byl s prací hotov, řekl, že než dá článek do tisku, chce ho na-

před ukázat Cjurupovi a snad i některým dalším členům jeho kolegia a chce prý k těmto svým myšlenkám ještě leccos dodat. Diktoval pomaleji než obvykle. Měl na hlavě obklad, byl pobledlý a zřejmě unavený.

5. února (zapsala M. A. Volodičovová)

Dnes si mě Vladimír Iljič zavolal ve 12 hodin. Byla jsem u něho tři čtvrtě hodiny. Diktoval pomalu. Na jednom místě nemohl najít vhodný výraz a řekl: »Dneska mi to jde nějak ztuha, nějak pomalu« (toto slovo pronesl s důrazem). Vyžádal si svůj článek Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci? a mlčky ho asi 3—4 minuty pročítal. Potom ještě chvíli diktoval, ale rozhodl se toho nechat; dodal, že mě zavolá dnes ve čtyři, v pět, možná v šest večer.

5. února večer (zapsala M. I. Gljasserová)

Vladimír Iljič si v 19 hodin (přesněji v 18.50) zavolal Lýdii Alexandrovnu, ale protože jí nebylo dobře, pozval mě.

Zeptal se, zda jsme už začali studovat materiál gruzínské komise a kdy předpokládáme, že s tím budeme hotovi. Odpověděla jsem, že jsme si materiál rozdělili a začali ho pročítat, a pokud jde o termín, počítáme s tím, který nám stanovil, tj. se třemi týdny. Zeptal se, jak budeme při četbě materiálu postupovat. Odpověděla jsem, že jsme dospěli k názoru, že každý z nás bude muset přečíst všechno. »To je vaše jednomyslné rozhodnutí?« »Ano.« Vladimír Iljič začal počítat, kolik času zbývá do sjezdu. Na moje slova, že zbývá měsíc a 25 dní, odpověděl, že to je, jak se zdá, dostatečně dlouhá doba, ovšem bude-li zapotřebí dalšího informačního materiálu, může být i krátká, tím spíš, vezme-li se v úvahu, že cesta na Kavkaz by ji ještě zkrátila. Zeptal se, kolik má každý z nás práce, a řekl, že v případě potřeby můžeme zapojit do práce Volo-

dičovovou i Šušaniku Manučarjancovou. Potom se zeptal, zda rozhodnutí, aby každý četl všechno, je oficiální. Odpověděla jsem, že jsme toto rozhodnutí nikam nezapsali, a otázala se, zda snad nemá něco proti tomu. Řekl, že by si samozřejmě přál, abychom všichni přečetli všechno, ale že úkoly naší komise nejsou přece zcela vyhraněné. Na jedné straně by nás prý nechtěl příliš zatěžovat, ale na druhé straně se musí počítat s tím, že se v průběhu práce vynoří další úkoly. Možná že bude nutné si vyžádat další materiál. Zeptal se, kde je materiál uložen, jak s ním pracujeme, zda pořídíme z veškerého materiálu stručný výťah a zda ho napíšeme na stroji («Nebude vám to zatěžko?»). Nakonec Vladimír Iljič rozhodl, že se příští týden dohodneme, kolik času budeme potřebovat a jakým způsobem tento materiál zpracujeme, a že musíme při práci dbát na to, abychom sestavili celkový přehled všech faktů o problémech, které komise určila, a dále o těch, s nimiž se bude on v průběhu práce na nás obracet.

Potom mi Vladimír Iljič uložil, abych se zeptala Popova, jak dalece je zpracován materiál Ústředního statistického úřadu ze sčítání zaměstnanců v Petrohradě, Moskvě a Charkově (zda bylo v Charkově sčítání provedeno), kdy bude podle jeho předpokladu materiál zpracován a zda bude uveřejněn. Vladimír Iljič by ho rád viděl v tisku ještě před sjezdem strany; vzhledem ke zvláštní důležitosti tohoto sčítání by materiál podle jeho názoru měl být uveřejněn, přestože se údaje z předchozích sčítání nepublikovaly a Popov posílal Vladimíru Iljiči jenom tabulky. Proto je třeba na Popova zvlášť došlápnout, napřed s ním promluvit a pak mu poslat oficiální dotaz.

Zdržela jsem se u Vladimíra Iljiče jenom 20 minut. Od jeho onemocnění jsem ho viděla poprvé. Řekla bych, že vypadá dobře a svěže, jenom je trochu bledší, než býval. Mluví pomalu, gestikuluje přitom levou rukou a pohybuje prsty pravé ruky. Obklad na hlavě nemá.

6. února večer (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič si mě zavolal mezi sedmou a devátou hodinou večer. Byla jsem tam asi půldruhé hodiny. Nejdřív začal pročitat svůj článek Raději méně, ale lépe. Rozveselily ho opravy červeným inkoustem (ne opravy samy, ale způsob, jak byly provedeny!). Článek na jeho přání nebyl přepsán, nýbrž v původním dešifrovaném zápisu byly jenom dodatečně provedeny opravy, které Vladimír Iljič navrhoval při čtení. Ale protože se neprováděly korektorskými značkami, nýbrž obyčejně, jak jsou sekretářky zvyklé, bylo to pro Vladimíra Iljiče při druhém čtení nepřehledné. Žádal, aby se napříště všechno přepsalo znovu. Při pročitání článku Vladimír Iljič občas něco prohodil; říkal, že byl vždy zvyklý psát, a ne diktovat; že teď chápe, proč mu stenografové nevyhovují (řekl »nevyhovovali«); že byl zvyklý mít svůj rukopis před sebou, a když narazil na nějaký problém, se kterým »nemohl hnout«, zastavit se u něho a promýšlet jej, přecházet po pokoji nebo dokonce jednoduše někam utéct a projít se; že i teď by často nejradyji popadl tužku a psal nebo sám prováděl opravy.

Vzpomínal, jak se ještě v roce 1918 pokoušel nadiktovat svůj článek stenografovi Trockého, a když se mu zdálo, že »nemůže z místa«, v rozrušení »uháněl« s »neuvěřitelnou« rychlostí stále dál a dál, a tak se stalo, že musel celý rukopis spálit; pak si sedl a vlastnoručně napsal Renegáta Kautského²⁸¹, s nímž už byl spokojen.

Všechno to vyprávěl Vladimír Iljič velmi vesele a smál se svým nakažlivým smíchem. V takové náladě jsem ho dosud neviděla. Nadiktoval mi další část téhož článku. Trvalo to asi 15 až 20 minut a pak diktát sám ukončil.

7. února (zapsala L. A. Fotijeová)

Vladimír Iljič si mě zavolal a mluvil o třech věcech:

1. O výsledcích sčítání (vyžádal si k nahlédnutí korek-

туру sborníku o sčítání. Řekla jsem, že je k tomu třeba Stalinovo svolení).

2. O gruzínské komisi. Ptal se, jak pokročila naše práce, kdy budeme se čtením hotovi, kdy se sejdeme apod.

3. O dělnicko-rolnické inspekci. Zda má kolegium teď v úmyslu učinit nějaké rozhodnutí, »udělat státně důležitý krok«, nebo to odložit do sjezdu. Řekl, že píše článek, ale nějak se mu prý nedaří, nicméně ho chce ještě dopsat, a než ho odevzdá do tisku, chce ho dát přečíst Cjurupovi. Uložil mi, abych se Cjurupy zeptala, zda má s tímto článkem spěchat, nebo ne.

Koževnikov dnes řekl, že se zdravotní stav Vladimíra Iljiče velmi zlepšil. Už může pohybovat rukou a sám začíná věřit, že jí bude plně vládnout.

7. února dopoledne (zapsala M. A. Volodičovová)

Byla jsem u Vladimíra Iljiče asi ve 12.30. Říkal, že mi bude diktovat různé věci a uspořádá je až později. Diktoval za prvé o tom, jak lze spojit stranické orgány s orgány státními, a za druhé, je-li vhodné spojovat studium s výkonem funkce.

Při slovech »a čím radikálnější je tato revoluce« se zarazil, pak je několikrát opakoval, zřejmě nevěděl, jak dál. Požádal, abych mu pomohla a přečetla, co bylo předtím, pak se zasmál a řekl: »Tady jsem myslím uvázl nadobro, tak si to také poznamenejte: na tomto místě uvázl.«

Na moje slova, že jsem pro něho nutným zlem na krátkou dobu, neboť už brzy bude moct psát sám, odpověděl: »Kdoví kdy to bude!« Jeho hlas zněl unaveně a s bolestným odstínem.

7. února večer (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič si mě zavolal mezi sedmou a devátou hodinou. Byla jsem tam asi půldruhé hodiny. Dokončil větu, u níž předtím uvázl, a řekl: »Teď se pokusím rozvést ná-

sledující téma.« Přitom se zeptal na témata zaznamenaná dříve²⁸²; když jsem je přečetla, poznamenal, že na jedno zapomněl (o vzájemném vztahu mezi Hlavní správou odborného vzdělávání a všeobecně osvětovou prací mezi lidem). Nadiktoval všeobecnou část svého článku Raději méně, ale lépe. Diktoval rychle a lehce, bez námahy, a přitom gestikuloval.

Když skončil, řekl, že se později pokusí skloubit tuto část s celým článkem a vytvořit z toho jeden celek. Byl unavený. Večer jsem se od Naděždy Konstantinovny dověděla, že zítra Vladimír Iljič diktovat nebude, že má v úmyslu číst.

9. února (zapsala L. A. Fotijejová)

Vladimír Iljič si mě pozval dopoledne. Potvrdil, že otázku dělnicko-rolnické inspekce předloží sjezdu. Pokud jde o sčítání zaměstnanců, dělá mu starost, zda budou tabulky otištěny v náležitě podobě. Souhlasil s mým návrhem, aby to Kameněv nebo Cjurupa dali někomu zkontrolovat. Měli tím být pověřeni Kržižanovskij a Sviděrskij. Vladimír Iljič měl skvělou náladu, vypadal velmi dobře. Říkal, že Foerster má v úmyslu dovolit mu návštěvy dřív než čtení novin. Když jsem poznamenala, že z lékařského hlediska by to asi skutečně bylo lepší, zamyslel se a velmi vážně odpověděl, že podle jeho názoru by to právě z lékařského hlediska bylo horší, protože tisk se přečte a hotovo, kdežto návštěva znamená výměnu názorů.

9. února dopoledne (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič si mě zavolal po dvanácté hodině. Řekl, že znovu přepsaný text mu lépe vyhovuje. Četl tu část článku, kterou posledně nadiktoval, a téměř nic neopravil. Když byl hotov, řekl: »Myslím, že tohle se mi celkem povedlo.« Měla jsem dojem, že byl s touto částí svého člán-

ku velmi spokojen. Požádal mě, abych napsala konec: »Takhle bych si představoval . . .« atd. Byla jsem tam asi hodinu.

9. února večer

Vladimír Iljič si zavolal Lýdii Alexandrovnu. Naděžda Konstantinovna si vyžádala všeobecnou část článku, protože Vladimír Iljič ji požádal, aby si ji přečetla.

10. února (zapsala L. A. Fotijevová)

Zavolal si mě po osmnácté hodině. Uložil mi, abych článek Raději méně, ale lépe dala přečíst Cjurupovi, pokud možno do dvou dnů.

Požádal o knihy podle seznamu²⁸³. Vypadá unaveně, mluví s velkou námahou, zapomíná, co chtěl říct, a plete si slova. Má na hlavě obklad.

12. února (zapsala L. A. Fotijevová)

Vladimíru Iljiči je huř. Má silné bolesti hlavy. Zavolal si mě na několik minut. Jak říkala Marie Iljinična, lékaři ho rozrušili tak, až se mu chvěly rty. Foerster včera řekl, že mu kategoricky zakazuje noviny, návštěvy i politické informace. Na jeho dotaz, co myslí politickými informacemi, Foerster odpověděl: »Například to, že se zajímáte o sčítání zaměstnanců státních orgánů.« Vladimíra Iljiče to zřejmě rozčililo, že lékaři jsou tak informováni. Kromě toho měl zřejmě dojem, že místo aby lékaři dávali pokyny ústřednímu výboru, dává ústřední výbor instrukce lékařům.

Mluvil se mnou stále o týchž třech tématech a omlouval se bolestí hlavy. Řekla jsem mu žertem, že ho budu léčit sugescí a že ho bolest hlavy za pár dní přejde.

14. února (zapsala L. A. Fotijevová)

Vladimír Iljič si mě zavolal po dvanácté hodině. Hlava ho nebolí. Řekl, že je zcela zdrav. Že jeho choroba je nervového původu a že se někdy cítí zcela zdrav, tj. že má úplně jasnou hlavu, a jindy je mu zase hůř. Proto si máme pospíšet s úkoly, které nám ukládá, protože bezpodmínečně chce leccos připravit pro sjezd a doufá, že to dokáže. Ale kdybychom to zdržovali a tím celou věc zmařili, velmi, velmi by se zlobil. Pak přišli lékaři a museli jsme práci přerušit.

14. února večer

Zavolal si mě znovu. Mluvil s námahou, byl zřejmě unaven. Hovořil znovu o třech bodech svých pokynů. Zvlášť podrobně mluvil o tom, který mu dělá největší starosti, tj. o gruzínské otázce. Naléhal, abychom si pospíšili, a dal mi některé pokyny²⁸⁴.

5. března (zapsala M. A. Volodičovová)

Vladimír Iljič si mě pozval kolem dvanácté. Žádal mě, abych napsala dva dopisy: jeden Trockému²⁸⁵ a druhý Stalinovi²⁸⁶; první, Trockému, abych osobně vyřídila telefonicky a co nejdříve mu sdělila odpověď. Pokud jde o druhý dopis, přál si, abych s ním prozatím počkala, protože dnes se mu prý práce nějak nedaří. Necítil se dobře.

6. března (zapsala M. A. Volodičovová)

Ptal se po odpovědi na první dopis (telefonickou odpověď jsem zapsala těsnopisem). Přečetl si druhý dopis (Stalinovi) a požádal mě, abych ho doručila osobně a osobně převzala odpověď. Nadiktoval mi dopis pro skupinu Mdivaniho²⁸⁷. Cítil se špatně. Naděžda Konstantinovna

mě prosila, aby se tento dopis Stalinovi neposílal, a tak 6. března poslán nebyl. Ale 7. března jsem namítla, že musím splnit příkaz Vladimíra Iljiče. Naděžda Konstantinovna promluvila s Kameněvem, načež byl dopis předán Stalinovi a Kameněvovi a později i Zinovjevovi, když se vrátil z Pitěru. Stalin odpověděl hned, jakmile dopis Vladimíra Iljiče dostal (předala jsem ho Stalinovi osobně a on mi nadiktoval pro Vladimíra Iljiče odpověď). Vladimíru Iljiči nebyla odpověď dosud odevzdána, protože onemocněl²⁸⁸.

*Poprvé otištěno roku 1963
v časopisu Voprosy
istorii KPSS, č. 2*

Podle zápisů sekretářek

SEZNAM DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL*

SMĚRNICE EXEKUTIVY KOMUNISTICKÉ
INTERNACIONÁLY PRO DELEGACI
KOMUNISTICKÉ INTERNACIONÁLY
NA KONFERENCI KOMUNISTICKÉ, DRUHÉ
A DVAAPŮLTÉ INTERNACIONÁLY

Lenin v dopisu členům politického byra ÚV KSR(b) ze 14. nebo 15. března 1922 předložil řadu návrhů, které byly pojaty do textu směrnic schválených 17. března 1922 exekutivou Kominterny (viz tento svazek, s. 68—69).

REZOLUCE XI. SJEZDU KSR(b)
KE ZPRÁVĚ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU

Do návrhu rezoluce, jež byla schválena 28. března 1922 na XI. sjezdu KSR(b), byly pojaty Leninovy připomínky a doplňky obsažené v jeho dopisu J. V. Stalinovi a L. B. Kameněvovi z 21. března 1922 (viz tento svazek, s. 86—87; Odinnadcatyj sjezd RKP(b). Stenografičeskij otčet, 1961, s. 159—163, 525—526).

REZOLUCE XI. SJEZDU KSR(b)
KE ZPRÁVĚ DELEGACE KSR(b)
V KOMUNISTICKÉ INTERNACIONÁLE

Lenin předložil k návrhu této rezoluce o taktice jednotné fronty doporučení, jež bylo v plném rozsahu pojato do rezoluce schválené 2. dubna 1922 na XI. sjezdu KSR(b) (viz tento svazek, s. 162; Odin-

* Protože seznam dosud nenalezených Leninových prací obsahuje pouze dopisy, bude uveden v příslušném svazku korespondence.

nadcatyj sjezd RKP(b). Stenografičeskij otčet, 1961, s. 518—520, 526—528, 619—620).

REZOLUCE KOMISE ÚV KSR(b)
O SJEDNOCENÍ SOVĚTSKÝCH REPUBLIK,
KTEROU JAKO SMĚRNICI SCHVÁLILO
PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ ÚV 6. ŘÍJNA 1922

Do návrhu rezoluce byly pojaty Leninovy připomínky obsažené v jeho dopisu L. B. Kameněvovi pro členy politického byra ÚV KSR(b) z 26. září 1922 (viz tento svazek, s. 247—249).

USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b)

SMĚRNICE G. V. ČIČERINOVÍ PRO VŠECHNY ČLENY SOVĚTSKÉ DELEGACE NA JANOVSKÉ KONFERENCI. 25. dubna 1922.

USNESENÍ O POVINNÉM ČLENSTVÍ, DOBROVOLNÝCH PŘÍSPĚVČÍCH A JEDNOTĚ SPOTŘEBNÍCH DRUŽSTEV. 12. května 1922.

USNESENÍ O SNÍŽENÍ SUBVENCÍ STÁTNÍM DIVADLŮM. 16. listopadu 1922.

USNESENÍ KE ZPRÁVĚ STÁTNÍ ZÁSOBOVACÍ KOMISE. 7. prosince 1922.

USNESENÍ O VZÁJEMNÝCH VZTAZÍCH MEZI LIDOVÝM KOMISAŘEM ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY A. V. LUNAČARSKÝM A JEHO NÁMĚSTKY. 7. prosince 1922.

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy návrhy uvedených usnesení politického byra ÚV KSR(b) s Leninovými doplňky a připomínkami. Leninovy návrhy, pojaté do usnesení O povinném členství, dobrovolných příspěvcích a jednotě spotřebních družstev a ke zprávě Státní zásobovací komise, byly uveřejněny (viz tento svazek, s. 83, 364).

TRESTNÍ ZÁKONÍK RSFSR
[ZVLÁŠTNÍ ČÁST. KAP. I.
ZLOČINY PROTI STÁTU. 1. O KONTRAREVO-
LUČNÍCH ZLOČINECH]

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen návrh Uvozovacího zákona k Trestnímu zákoníku RSFSR s Leninovými doplňky a dva Leninovy dopisy D. I. Kurskému z 15. a 17. května 1922, jež obsahují jeho návrhy k zákoníku (viz tento svazek, s. 224—226). Leninovy doplňky a návrhy byly pojaty do Trestního zákoníku, do části nazvané O kontrarevolučních zločinech. Trestní zákoník RSFSR byl schválen na III. zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů 24. května 1922.

DEKRETY CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU SOVĚTŮ,
PROHLÁŠENÍ A NÓTY VLÁDY RSFSR

DEKRET CÚVV O LIDOVÉM KOMISARIÁTU DĚLNICKO-
ROLNICKÉ INSPEKCE. *16. března 1922.*

PROHLÁŠENÍ SOVĚTSKÉ DELEGACE NA PRVNÍM PLENÁR-
NÍM ZASEDÁNÍ JANOVSKÉ KONFERENCE. *10. dubna 1922.*

NÓTA VLÁDY RSFSR VLÁDÁM ANGLIE, FRANCIE A ITÁLIE.
2. listopadu 1922.

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy návrhy výše uvedených dokumentů s Leninovými doplňky a připomínkami (viz tento svazek, s. 93—94; Leninskij sbornik XXXVI, s. 440—441).

SEZNAM PRACÍ, JEJICHŽ
AUTOREM JE PRAVDĚPODOBŇ
V. I. LENIN

USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
O ZPŮSOBU ZAŘAZOVÁNÍ PROBLÉMŮ
NA POŘAD JEDNÁNÍ
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ

Na zasedání rady lidových komisařů 3. října 1922 referoval Lenin o způsobu zařazování problémů na pořad jednání rady lidových komisařů (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). To opravňuje k předpokladu, že napsal také návrh usnesení rady lidových komisařů.

USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b)
O POZVÁNÍ ZÁSTUPCŮ AMERICKÝCH
PODNIKATELSKÝCH KRUHŮ
DO SOVĚTSKÉHO RUSKA K JEDNÁNÍ
O HOSPODÁŘSKÝCH OTÁZKÁCH

Při projednávání této otázky na zasedání politického byra ÚV KSR(b) 19. října 1922 vystupoval Lenin jako referent. Lze tedy předpokládat, že napsal rovněž text usnesení politického byra.

POZNÁMKY

¹ V. *celoruský sjezd Svazu kovodělníků* se konal ve dnech 3.—7. března 1922 v Moskvě. Účastnilo se ho 318 delegátů (z toho 282 komunistů), zastupujících 534 626 členů Svazu kovodělníků. Úkolem sjezdu bylo především reorganizovat činnost svazu v souladu s novou ekonomickou politikou. Sjezd projednal tyto otázky: 1. zprávu ústředního výboru a ústřední revizní komise Celoruského svazu kovodělníků; 2. zprávy hospodářských orgánů (Hlavní správy kovoprůmyslu, Rady vojenského průmyslu a Hlavní správy elektrotechnického průmyslu); 3. úkoly Svazu kovodělníků v podmínkách Nepu; 4. organizační výstavbu svazu; 5. činnost mezinárodního výboru pro organizaci a propagandu; 6. úkoly delegace zvolené na IV. sjezdu Celoruského svazu kovodělníků na kongres kovodělníků v Luzernu.

Ještě před zahájením sjezdu, 1. března 1922, bylo na zasedání byra komunistické frakce ústředního výboru Celoruského svazu kovodělníků se zástupci velkých oblastních delegací rozhodnuto zařadit na pořad sjezdového jednání referát na téma Mezinárodní postavení a vnitřní situace republiky a požádat o referenta ústředního výboru KSR s uvedením, že sjezdoví delegáti prosí, aby na toto téma promluvil Lenin.

Lenin přednesl svůj projev na dopoledním zasedání komunistické frakce na sjezdu 6. března. K Leninovu referátu nebyla přijata žádná rezoluce, frakce ho vzala na vědomí. — 27

² Lenin má na mysli mezinárodní konferenci o hospodářských a finančních otázkách, která se měla konat v Janově. Podnět ke svolání konference, na níž byly projednány otázky nastolení míru a navázání hospodářské spolupráce v Evropě, a rovněž i otázka dluhů Ruska, dala sovětská vláda, která v této záležitosti zaslala 28. října 1921 nótu Francii, Itálii, Japonsku, USA a Velké Británii. O svolání konference rozhodla 6. ledna 1922 Nejvyšší rada Dohody na konferenci v Cannes.

Dohodové země se rozhodly pozvat Sovětské Rusko na konfe-

renci v naději, že se jim podaří sovětskou vládu přimět k řadě politických a hospodářských ústupků a zároveň navázat se Sovětským Ruskem hospodářské styky. Sovětská vláda, která se řídila zásadou mírového soužití a považovala za nutné navázat s kapitalistickými zeměmi diplomatické a hospodářské styky, vyslovila s účastí na konferenci souhlas. Dne 27. ledna byla na mimořádném zasedání CÚVV zvolena delegace na janovskou konferenci. Vedoucím delegace byl jmenován V. I. Lenin a jeho zástupcem lidový komisař zahraničních věcí G. V. Čičerin »se všemi právy vedoucího pro případ, že by okolnosti znemožnily soudruhu Leninovi odjet na konferenci« (Dokumenty vnějšej politiky SSSR, sv. V, Moskva 1961, s. 67). Členy delegace byli L. B. Krasin, M. M. Litvinov, N. N. Narimanov, V. V. Vorovskij, J. E. Rudzutak aj. O Leninově cestě na janovskou konferenci se široce hovořilo mezi pracujícími sovětských republik. V četných dopisech vyjadřovali pracující obavy o Leninovu bezpečnost a život a vyslovovali se proti jeho cestě. Lenin sám chtěl do Janova jet, aby vedoucím představitelům imperialistických států osobně vyložil stanovisko sovětské vlády. Přetíženi státními záležitostmi a zdravotní stav mu však znemožnily odjet z Ruska. Ústřední výbor KSR(b) v důsledku toho zvláštním usnesením rozhodl, aby Lenin pověřil pravomocemi vedoucího delegace G. V. Čičerina (viz tento svazek, s. 495, 496). Ačkoli se Lenin nemohl osobně účastnit konference, konaly se všechny přípravy k ní pod jeho vedením a také činnost sovětské delegace se řídila jeho směrnicemi. Leninovy návrhy směrnic, schválené ústředním výborem KSR(b), jeho dopisy politickému byru a G. V. Čičerinovi k programovému prohlášení sovětské delegace na janovské konferenci, jeho telegramy do Janova a další dokumenty podrobně stanovily úkoly a celkový postup sovětských zástupců na konferenci (viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 409—411, 418—420, 421—422, 444—446, a tento svazek, s. 61—67, 93—94, 194, 195, 196, 197—199, 204, 205—206, 218, 219, 220, 222).

Janovská konference trvala od 10. dubna do 19. května 1922. Zúčastnili se jí zástupci 29 zemí: Sovětského Ruska, Velké Británie, Francie, Itálie, Belgie, Japonska, Německa, aj. Vláda USA účast na konferenci odmítla, neboť považovala projednávání otázky hospodářské obrody Ruska za »zbytečné«, dokud nebudou v Rusku vytvořeny »nezbytné podmínky« a především dokud nebude obnoveno soukromé vlastnictví. Místo toho vyslala na konferenci svého velvyslance v Itálii jako pozorovatele.

Na prvním zasedání konference přečetl Čičerin prohlášení sovětské vlády, jež vycházelo z hlavní zásady sovětské zahraniční

politiky — ze zásady mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením. Uvádělo se v něm, že ruská delegace, zůstávajíc věrna zásadám komunismu, zároveň považuje za nutné navázat hospodářskou spolupráci mezi státy reprezentujícími dva rozdílné systémy vlastnictví a potvrzuje úmysl sovětské vlády navázat hospodářské styky se všemi zeměmi »na základě vzájemnosti, rovnoprávnosti a úplného a bezvýhradného uznání« (Dokumenty vněšněj politiky SSSR, sv. V, Moskva 1961, s. 192). Sovětská vláda navrhla řadu opatření k zajištění hospodářské spolupráce západních států se Sovětským Ruskem. Sovětská delegace oznámila svůj úmysl předložit konferenci k projednání návrh na všeobecné omezení zbrojení a na svolání celosvětového kongresu k nastolení světového míru.

Prohlášení sovětské vlády, zejména návrh na omezení zbrojení, narazilo na prudký odpor zástupců kapitalistických zemí. Imperialistické státy požadovaly, aby sovětský stát uznal všechny dluhy carské a prozatímní vlády a finanční závazky všech bývalých mocenských orgánů v Rusku — jak oblastních, tak i místních, aby převzal odpovědnost za všechny ztráty způsobené činností jak sovětské vlády, tak i předcházejících vlád nebo územních orgánů, aby vrátil znárodněné podniky zahraničním majitelům, zavedl pro cizí státní příslušníky hospodářské a právní výsady a akceptoval řadu požadavků, které by fakticky znamenaly zrušení monopolu zahraničního obchodu.

Sovětská delegace tyto pokusy imperialistů o vměšování se do vnitřních záležitostí sovětského státu energicky odrazila, odmítla jejich požadavky směřující k hospodářskému a politickému zotročení Sovětského Ruska, k likvidaci sovětské moci a k přeměně Ruska v polokoloniální přívěsek světového kapitalismu a předložila západním státům svůj požadavek — nahradit ztráty, jež byly Sovětskému Rusku způsobeny cizí vojenskou intervencí a blokádou.

V průběhu celé konference hájila sovětská delegace zásady zformulované v jejím programovém prohlášení a usilovala o dohodu, přičemž vyjadřovala ochotu učinit na základě vzájemnosti řadu ústupků. Avšak imperialistické státy si nepřály dohodu se Sovětským Ruskem na základě rovnoprávnosti a setrvaly na svých požadavcích.

V důsledku nesmiřitelného postoje dohodových zemí konference bezprostřední praktické výsledky v normalizaci vztahů mezi Sovětským Ruskem a kapitalistickými státy nepřinesla. Dne 19. května, na posledním plenárním zasedání konference, bylo rozhodnuto ustavit dvě komise expertů (sovětskou a západních

států), které se měly sejít v červnu 1922 v Haagu, aby dál jednaly o otázkách, které nebyly v Janově vyřešeny.

Zásadová a zároveň pružná linie sovětského státu na janovské konferenci posílila jeho mezinárodní pozice a autoritu. Sovětský stát dal najevo, že je s ním možno jednat pouze na základě rovnoprávnosti. Názorně prokázal před celým světem svou mírumilovnost a touhu po přátelství a spolupráci se všemi národy.

— 28

- ³ Lenin má na mysli konferenci Nejvyšší rady Dohody, která se konala ve dnech 6.—13. ledna 1922 v Cannes. Hlavním dokumentem canneské konference byla rezoluce z 6. ledna o svolání mezinárodní hospodářské konference do Janova. V této rezoluci byly zformulovány podmínky, jejichž přijetí bylo podle názoru Nejvyšší rady Dohody nutné, jestliže měla připravovaná konference přinést pozitivní výsledky. První z těchto podmínek stanovila: »Žádný národ si nesmí osobovat právo diktovat druhým národům, podle jakých zásad mají organizovat svůj systém vlastnictví, vnitřní hospodářský život a způsob vlády. Každý národ má v tomto směru právo zvolit si takový systém, kterému dává přednost« (Dokumenty vněšněj politiky SSSR, sv. V, Moskva 1961, s. 58). Podmínky dále požadovaly: zaručit nedotknutelnost a možnost zisku pro zahraniční kapitál v případě, že poskytne některé zemi pomoc; uznat všechny dluhy a závazky, které vlády té či oné země uzavřely a uzavřou nebo se za ně zaručily a zaručí; povinně nahradit všechny ztráty a škody způsobené cizím zájmům konfiskací nebo sekvestrací majetku; upustit od propagandy zaměřené na svržení pořádku a politického systému v jiných zemích a od nepřátelských akcí proti dohodovým státům. Na závěr se prohlašovalo, že dohodové mocnosti mohou uznat sovětskou vládu teprve tehdy, až přijme všechny tyto podmínky. Účastníci canneské konference se usnesli, že je nutné vytvořit mezinárodní syndikát (konsorcium), jehož cílem by bylo napomáhat »hospodářské obnově Evropy« a zajišťovat »spolupráci mezi všemi národy«. Toto rozhodnutí bylo motivováno především snahou monopolního kapitálu západních států podrobit si ekonomiku Sovětského Ruska.

Text rezoluce canneské konference spolu s oficiálním pozváním delegace sovětské vlády k účasti na janovské konferenci zaslal jménem Nejvyšší rady Dohody 13. ledna 1922 předseda italské vlády I. Bonomi G. V. Čičerinovi. V prvním bodu rezoluce, kterou zaslal Bonomi, byla vypuštěna slova »svůj vlastnický systém«. Proto Lenin žádal Čičerina, aby mu poslal text rezoluce

uveřejněný předtím v buržoazním tisku a také v 6. čísle listu *Izvěstija VCIK* z 10. ledna 1922, v němž byla tato slova uvedena (viz *Sebrané spisy* 44, Praha 1989, s. 406).

Lenin při kládal velký význam formulaci prvního bodu canneských podmínek, kterou považoval za nepřímé přiznání bankrotu kapitalistického systému vlastnictví a nevyhnutelnosti souběžné existence socialistického systému vlastnictví. Upozorňoval, že ostatní canneské podmínky, jež měly vést k podřízení Sovětského Ruska cizímu kapitálu, zjevně protiččily prvnímu bodu (viz tento svazek, s. 227—228).

V průběhu příprav janovské konference usilovaly vládnoucí kruhy Francie a britský premiér Lloyd George o to, aby pozvání Sovětského Ruska na janovskou konferenci bylo vázáno na to, že jeho vláda předběžně uzná canneskou rezoluci.

Lenin v dopisu z 15. února 1922 uložil Čičerinovi »*přesně* zjistit *formálně* nepopíratelná fakta«;

»(1) Když nás zvali, *nepožadovali* od nás jednoznačné, jasné oficiální prohlášení, že *uznáváme* canneské podmínky.

(2) Sami jsme v odpovědi nic takového *neprohlásili*. A nikdo nám *nesdělil*, že by naše odpověď byla *neúplná*.

(3) *Všechen* anglický buržoazní tisk ve sporu s Francouzi *konstatoval*, že není nutné canneské podmínky předem uznávat« (*Sebrané spisy* 44, Praha 1989, s. 430). — 32

⁴ Italský ministr zahraničních věcí D. Torretta 24. února 1922 v radiotelegramu adresovaném G. V. Čičerinovi sděloval, že italská vláda je v důsledku vládní krize nucena odsunout zahájení janovské konference. Radiotelegram byl uveřejněn ve 45. čísle listu *Izvěstija VCIK* z 25. února^[94].

Lenin též den v dopisu J. V. Stalinovi a L. B. Kameněvovi navrhl »uložit Čičerinovi, aby co nejdřív poslal náležitě jízlivou nótu s návrhem, aby byl závazný termín stanoven na 15. března« (*Sebrané spisy* 44, Praha 1989, s. 448). Dne 25. února byl italskému ministru zahraničních věcí Torrettovi a britskému ministru zahraničních věcí Curzonovi poslán telegram s Čičerinovým dopisem, v němž se uvádělo: »Ruská vláda nečekala, že se setká s takovou vratkostí politických vztahů, kdy změny ve složení vlády v jednotlivých zemích, nedotýkající se přitom podstaty jejich politiky, mohou mít vliv na mezinárodní závazky vítězných mocností, uzavřené před celým světem.« Sovětská vláda navrhla stanovit definitivní termín svolání konference na 23. března (viz *Dokumenty vnějšněj politiky SSSR*, sv. V, Moskva 1961, s. 113—115). — 32

- ⁵ Myslí se tím článkem A. F. Kerenského Únor a Říjen v časopisu *Sovremennyye zapiski*, Paříž 1922, sešit IX^[27, 129]. — 35
- ⁶ Zostření finanční krize — nepřetržité klesání kursu rublu — koncem roku 1921 mělo řadu příčin. Válkou rozvrácený průmysl nejenže nepřinášel žádný zisk, ale sám existoval jedině díky státním dotacím, zásoby potravin byly velmi malé a hlad vyvolal prudký růst cen; v době válečného komunismu se nevybíraly peněžní daně a poplatky za služby poskytované státem (doprava včetně městské, poštovní styk, nájemné z bytů apod.). Ve státním rozpočtu schváleném na IX. celoruském sjezdu sovětů koncem roku 1921 činil rozdíl mezi výdaji a příjmy téměř miliardu předválečných rublů. Schodek byl vyrovnáván neustále se zvyšující emisí papírových peněz, jejichž kupní síla (v situaci, kdy chybělo průmyslové zboží i potraviny) byla mizivá.
- O tom, jak tuto finanční krizi překonat, se jednalo na IX. sjezdu KSR(b). Sjezd v rezoluci O finanční politice stanovil řadu konkrétních opatření, jež měla vést k ozdravení sovětských financí a k obnovení peněžního oběhu na základě zlatého krytí (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 481—486). — 37
- ⁷ Myslí se tím básně Vladimíra Majakovského *Uporadovavši se* (V. Majakovskij, *Spisy* IV, Praha 1961, s. 17—19). — 39
- ⁸ Lenin má na mysli Engelsova slova z článku *Emigrantská literatura* (K. Marx—B. Engels, *Spisy* 18, Praha 1966, s. 554). — 39
- ⁹ *Istpart* — komise pro shromažďování a studium materiálů k dějinám VŘSR a komunistické strany, ustavená při lidovém komisiariátu školství a osvěty usnesením rady lidových komisařů z 21. září 1920. Prvním předsedou komise byl M. S. Olminskij. Vzhledem k obrovskému významu studia dějin strany zřídil ústřední výbor KSR(b) zvláštním oběžníkem z 31. ledna 1921 ve 44 guberniích místní střediska pro studium dějin stranických organizací. V prosinci 1921 přešel *Istpart* usnesením ústředního výboru strany pod pravomoc ÚV KSR(b) s právy oddělení ÚV. Všem oblastním a guberniálním výborům strany bylo doporučeno, aby zřídily příslušná oddělení *Istpartu*. Tato oddělení zahájila rozsáhlou badatelskou činnost. Zabývala se shromažďováním a studiem dokumentárního materiálu, poskytovala pomoc starým členům strany při psaní memoárů a vydávala publikace věnované dějinám strany a jejich územních organizací. V archívu a knihov-

ně Istpartu byly soustředěny velmi cenné materiály k dějinám strany a revolučního hnutí. Istpart připravil reedici protokolů sjezdů strany a listů Jiskra, Vperjod a Proletarij, vydával Bjulleten a časopis pro dějiny strany Proletarskaja revoljucija (od října 1921) a zřídit řadu muzeí revoluce a dějin strany. — 40

- ¹⁰ Čistka ve straně probíhala od 15. srpna do prosince 1921 na základě rezoluce X. sjezdu KSR(b) O výstavbě strany (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 395—408). Ze strany bylo vyloučeno a vyškrtáno 159 355 lidí (24,1%) (do tohoto počtu nebyly zahrnuty údaje z Brjanské a Astrachaňské gubernie a údaje Komunistické strany Turkestánu). Mezi vyloučenými a vyškrtnutými ze strany bylo 20,4% dělníků, 44,8% rolníků, 23,8% zaměstnanců a příslušníků svobodných povolání a 11% ostatních. První výsledky čistky byly shrnuty na XI. celoruské konferenci KSR(b) v prosinci 1921 a její konečné výsledky oznámeny na XI. sjezdu KSR(b), který potvrdil rezoluci XI. konference strany O upevnování strany na základě zkušeností z prověrky jejího členstva^[17] a rezoluci porady tajemníků oblastních výborů, oblastních byr a guberniálních výborů KSR(b) Praktické návrhy k organizačním otázkám výstavby strany jako doplněk k rezoluci o upevnování strany v souvislosti s čistkou ve straně^[9] (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 499—508). Čistkou se zlepšilo sociální složení strany, utužila se kázeň, stoupla autorita strany v bezpartijních masách dělníků a rolníků a upevnila se ideová a organizační semknutost strany. — 41

- ¹¹ Tyto dopisy napsal Lenin v souvislosti s hodnocením výsledků čistky ve straně a jejího vlivu na upevnění strany, které bylo zařazeno na pořad jednání XI. sjezdu KSR(b), a v souvislosti s vypracováním tezí k této otázce.

Již v prosinci 1921 napsal Lenin, když si prostudoval první výsledky čistky ve straně, dopis P. A. Zaluckému, A. A. Solcovi a všem členům politického byra ÚV KSR(b), v němž doporučoval, aby v usnesení připravované XI. konference strany byly stanoveny přísnější podmínky pro přijímání nových členů do strany (viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 315—316).

V Připomínkách k návrhu rezoluce XI. konference KSR(b) o čistce ve straně Lenin napsal: »Nemám vůbec nic proti tomu, aby se usnadnil vstup do strany skutečným dělníkům, ale nestanovíme-li velmi přísná měřítka pro to, koho lze považovat za

průmyslového dělníka, okamžitě nám touto skulinou znovu do strany nalezte spousta chamradi« (Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 317).

XI. celoruská konference KSR(b) nezměnila podmínky pro přijímání do strany, ale vyslovila přání, aby na XI. sjezdu strany byly provedeny nezbytné změny v té části stanov strany, která se týká podmínek pro přijímání nových členů do strany. — 43

- ¹² Jde o předběžný návrh tezí O upevňování strany^[20], který pro XI. sjezd KSR(b) připravil z pověření politického byra ÚV KSR(b) G. J. Zinovjev. Tento návrh byl z rozhodnutí politického byra z 8. března 1922 rozeslán členům politického byra. V návrhu se předpokládalo, že rolníci a příslušníci Rudé armády by měli být přijímáni do strany na doporučení tří členů KSR(b) s nejméně tříletým členstvím ve straně, kdežto zaměstnanci apod. na doporučení pěti členů strany s pětiletým členstvím ve straně.

Lenin neměl námitky proti tomu, aby tento návrh tezí byl vzat za základ, ale zároveň navrhoval, aby při přijímání dělníků do strany bylo požadováno doporučení členů KSR(b) s nejméně tříletým členstvím, při přijímání rolníků a příslušníků Rudé armády se čtyřletým členstvím a při přijímání ostatních s pětiletým členstvím, a zároveň požadoval, aby byla vyřešena otázka kandidátské lhůty (otázka »přimykajících se«), která v návrhu tezí chyběla.

Politické byro 13. března schválilo přepracované a doplněné Zinovjevovy teze a 17. března byly uveřejněny v 62. čísle Pravdy.

Lenin se zasedání politického byra, na němž byly teze schvalovány, nezúčastnil. Ta část tezí, která pojednávala o podmínkách přijímání do strany; vzbudila u něho vážné námitky, které vyložil v dopisu z 24. března. — 43

- ¹³ Lenin má na mysli rezoluci XI. celoruské konference KSR(b) O upevňování strany na základě zkušeností z prověrky jejího členstva^[117] a rezoluci porady tajemníků oblastních výborů, oblastních byr a guberniálních výborů KSR(b) Praktické návrhy k organizačním otázkám výstavby strany jako doplněk k rezoluci o upevňování strany v souvislosti s čistkou ve straně^[91] (prosinec 1921), jejichž text v původním návrhu Zinovjevových tezí O upevňování strany nebyl uveden. — 43

- ¹⁴ Jde o pátý bod Zinovjevových tezí O upevňování strany a o jejich nových úkolech^[20], schválených politickým byrem ÚV KSR(b),

kteřý obsahoval tuto tezi: »XI. sjezd se usnáší změnit stanovy strany (oddíl II, lánek 7) v tom smyslu, že dělníci a rolníci musí zůstat kandidáty nejméně šest měsíců a ostatní nejméně rok« (Odinnadcatyj sjezd RKP(b). Stenografičeskij otot, Moskva 1961, s. 684). — 44

¹⁵ *Ústřední kontrolní komise* — nejvyšší orgán stranické kontroly. Usnesení o ustavení kontrolní komise, volené na sjezdu strany, a stranických komisí při guberniálních výborech strany současne s dalšími praktickými opatřenimi k posílení vnitrostranické demokracie a k utužení jednoty strany a kázně bylo schváleno na IX. celoruské konferenci KSR(b), která se konala ve dnech 22.—25. zarí 1920 (viz rezoluci O nejbližších úkolech výstavby strany — KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 439—444). Kontrolní komise se měly vytvářet z nejnezaujatejších komunistů, kteří měli všeobecnou důvěru. Lenin považoval za nutné udělat z kontrolní komise »skutečný orgán stranického a proletarského svědomí« (Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 424). Poprvé byla ústřední kontrolní komise zvolena na X. sjezdu KSR(b), který se konal ve dnech 8.—16. března 1921. — 44

¹⁶ Plenární zasedání ústředního výboru KSR(b) schválilo 25. března 1922 Leninův návrh na změnu páteho bodu Zinovjevových tezí, ale nepřihlédlo ke všem Leninovým pokynům. Usneslo se předložit sjezdu bod o podmínkách přijímání nových členů do strany v tomto znění: »Aby se rozhodně zabránilo vstupu takových lidí, kteří žijí z vykořisťování cizí práce, ze spekulací apod., stanovit kandidátskou lhůtu pro dělníky na šest měsíců, pro příslušníky Rudé armády na rok a pro rolníky a ostatní osoby na půldruheho roku a učinit zvlášt' odpovědnými soudruhy doporučující nové členy do strany« (Odinnadcatyj sjezd RKP(b). Stenografičeskij otot, Moskva 1961, s. 737—738).

V rezoluci XI. sjezdu KSR(b) O upevnování strany a o jejich nových úkolech byl jako změna stanov strany platných pro celé období do XII. sjezdu schválen nový způsob přijímání do KSR(b). Pro přijímání do strany byly zavedeny tři kategorie: 1. dělníci a příslušníci Rudé armády z řad dělníků a rolníků; 2. rolníci (kromě příslušníků Rudé armády) a domácí výrobci, kteří nevykořisťují cizí práci; 3. ostatní (zaměstnanci apod.). Kandidátská lhůta byla pro první kategorii stanovena na šest měsíců, pro druhou na rok a pro třetí, stejně jako i pro bývalé členy jiných stran, na dva roky. Pro první a druhou kategorii se při přijímání

do strany požadovalo doporučení tří členů strany, kteří byli jejími členy alespoň tři roky, přičemž v případě dělníků a příslušníků Rudé armády z řad dělníků a rolníků schvaloval přijetí újezdní nebo obvodní výbor a v případě rolníků a domácích výrobců guberniální výbor. Ostatní (zaměstnanci atd.) a rovněž bývalí členové jiných stran mohli být přijati do KSR(b) na doporučení pěti členů strany s alespoň pětiletým členstvím a jejich přijetí musel schválit guberniální výbor. Mládež do dvaceti let včetně (s výjimkou příslušníků Rudé armády) mohla vstupovat do strany pouze prostřednictvím Komunistického svazu mládeže Ruska. Seznamy lidí, kteří si přáli vstoupit do strany, měly být zveřejňovány předem.

Sjezd znovu potvrdil, že ručitelé nesou co nejpřísnější odpovědnost za doporučované, a uložil ústřednímu výboru, aby vypracoval konkrétní formy této odpovědnosti (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 492—494). — 45

- ¹⁷ *Směnověchovci* — představitelé společenskopolitického směru, který vznikl v roce 1921 mezi ruskou bělogvardějskou inteligencí v emigraci. Směnověchovství se setkalo s podporou také v části staré, buržoazní inteligence, která z různých důvodů ze Sovětského Ruska neemigrovala. Svůj název odvodili směnověchovci od sborníku *Směna věch* [Změna orientace], který vyšel roku 1921 v Praze. Ideology směnověchovců byli bělogvardějští emigranti kadetského ražení J. V. Ključikov, N. V. Ustrjalov, S. S. Lukjanov, A. V. Bobriščev-Puškin, S. S. Čachotin, J. N. Potěchin aj. Tiskovým orgánem směnověchovců byl časopis *Směna věch*, který vycházel od října 1921 do března 1922 v Paříži.

Sociálním základem směnověchovství bylo jisté oživení kapitalistických živlů v Sovětské republice v souvislosti se zavedením nové ekonomické politiky. Směnověchovci považovali přechod k Nepu za evoluci sovětské moci směrem k restauraci kapitalismu, a proto jí nabízeli spolupráci v naději, že se sovětský stát přemění v buržoazní republiku. Část směnověchovců ovšem měla v úmyslu poctivě spolupracovat se sovětskou mocí. XII. celoruská konference KSR(b) (4.—7. srpna 1922) na základě toho ve své rezoluci O protisovětských stranách a směrech zdůraznila: »Takzvaný směnověchovský směr dosud hrál a ještě může hrát objektivně pokrokovou úlohu. Stmeloval a stmeluje ty skupiny emigrace a ruské inteligence, které „se smířily“ se sovětskou mocí a jsou ochotny spolupracovat s ní k obrodě země. *Potud* si směnověchovský směr zaslouhoval a zaslouhuje, abychom se k němu

stavěli kladně. Zároveň se však nesmí ani na okamžik zapomínat, že i ve směnověchovském směru jsou silné buržoazně restaurační tendence, že směnověchovce spojuje s menševiky a esery společná naděje, že po hospodářských ústupcích budou následovat politické ústupky buržoazní demokracii apod.« (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 548).

Většina směnověchovců později zaujala nezastřeně kontrarevoluční postoj.

Leninovu charakteristiku směnověchovství viz tento svazek, s. 122—124. — 45

¹⁸ Obdobný dopis s Leninovým podpisem byl poslán také předsedovi komise pro smíšené (úvěrové a akciové) společnosti G. J. Sokolnikovovi (viz Leninskij sbornik XXXVI, s. 449—450). — 48

¹⁹ *Rada práce a obrany* — stálá komise rady lidových komisařů. Vznikla v dubnu 1920 reorganizací Rady dělnické a rolnické obrany. Předsedou Rady práce a obrany byl Lenin. — 48

²⁰ Článek *O významu bojovného materialismu* napsal Lenin pro 3. číslo časopisu *Pod znamenem marksizma*, které mělo vyjít k X. sjezdu strany.

Obsah tohoto článku, jak vzpomíná N. K. Krupská, promýšlel Lenin, když odpočíval ve vesnici Korzinkino. Prolistoval tehdy mnoho knih a brožur s protináboženskou tematikou, přečetl knihu Arthura Drewse *Die Christusmythe* [Mýtus o Kristovi] a knihu Uptona Sinclaira *The Profits of Religion* [Výnosnost náboženství] (v překladu do ruštiny vyšla kniha roku 1925 pod názvem *Religija i naživa*) aj. »Na procházkách«, napsala Krupská, »jsme diskutovali o Drewsovi a Sinclairovi, o tom, jak povrchně se u nás dělá protináboženská propaganda, kolik je v ní vulgarizace, jak plytké je její sepětí s přírodními vědami, jak nedostatečně jsou odhalovány sociální kořeny náboženství, jak málo vyhovuje potřebám dělníků, jež v letech revoluce tak nesmírně vzrostly« (N. K. Krupskaja, *Iz ateističeskogo nasledija*, Moskva 1964, s. 201).

Dne 12. března 1922 byl článek dokončen, avšak Lenin na něm nepřestával pracovat. Svě sekretáře poslal písemný vzkaz: »Přeneste prosím co nejpečlivěji do druhého exempláře (číslo 2) změny a doplňky, které jsem udělal v exempláři číslo 1, a exemplář číslo jedna pošlete proti potvrzení časopisu *Pod znamenem marksizma*« (Leninskij sbornik XXXV, 1945, s. 340). Lenin do-

plnil článek vsuvkou o současných představitelích vědecké kritiky různých náboženství Drewsovi a Vipperovi (s tím zřejmě souvisí Leninova poznámka »+ Drews + Vipper« na úvodním prohlášení redakce⁹³) v exempláři v dvojčísle 1/2 časopisu Pod znamením marksizma, uloženém v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS), vyškrtl zmínku o Sinclairově knize Výnosnost náboženství a v obecné formě poukázal na to, jak je důležité v protináboženské propagandě využívat takovéto knihy, brožury aj.

Pod znamením marksizma — časopis pro filozofické, sociální a ekonomické otázky, který měl propagovat bojovný materialismus a ateismus a bojovat proti »diplomovaným přísluhovačům kněžourství«. Časopis vycházel od ledna 1922 do června 1944 v Moskvě jako měsíčník (v letech 1933—1935 jako dvouměsíčník). — 50

- ²¹ Lenin má na mysli tato slova J. Dietzgena: »Z hloubi duše pohrdáme nabubřelou frází o „vzdělání a vědě“, řečmi o „ideálním štěstí“ z úst diplomovaných přísluhovačů, kteří dnes ohlupují lid falešným idealismem, stejně jako ho kdysi pohanští kněží balamutili tehdejšími prvními poznatky o přírodě« (J. Dietzgen, *Schriften in drei Bänden*, Bd. I, Berlin 1961, S. 225). — 51
- ²² Viz B. Engels, *Emigrantská literatura* (K. Marx—B. Engels, *Spisy* 18, Praha 1966, s. 551—552). — 52
- ²³ Původně zde byl tento text: »V těchto dnech jsem pročetl knihu Uptona Sinclaira *Výnosnost náboženství*. Není pochyb, že autor má určité nedostatky, pokud jde o jeho přístup k otázce a o způsob jejího výkladu. Ale tato knížka je cenná tím, že je napsána živě, přináší spoustu konkrétních faktů a srovnání . . .«
Knihu, jak vzpomíná N. K. Krupská, poslal autor na její jméno i s dopisem, v němž »psal o tom, jak bojuje pomocí svých románů«. Lenin »si vzal na pomoc anglický slovník a začal po večerech číst. Knížka ho z hlediska protináboženské propagandy nijak zvlášť neuspokojila, ale zalíbila se mu kritika buržoazní demokracie« (N. K. Krupská, *Iz ateističeskogo nasledija*, Moskva 1964, s. 201). — 55
- ²⁴ *Ekonomist* — časopis Ruské technické společnosti, odboru pro ekonomiku průmyslu. Tato společnost sdružovala buržoazní technickou inteligenci a bývalé podnikatele, kteří se stavěli k sovětské moci nepřátelsky. Časopis vycházel od prosince 1921 do

června 1922 (na obálce 1. čísla je uveden rok 1922) v Petrohradě. Lenin označil tento časopis za »zjevné centrum bělogvardějců«.

První číslo časopisu poslal Leninovi redaktor časopisu D. A. Lutochin a předal mu ho N. P. Gorbunov. — 58

- ²⁵ Politické byro ÚV KSR(b) schválilo 28. února 1922 s menšími doplňky Leninův Návrh usnesení ÚV KSR(b) o úkolech sovětské delegace v Janově a uložilo delegaci, aby vypracovala podrobný program, který měl být předložen na konferenci (viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 444—446). G. V. Čičerin podle směrnic ústředního výboru KSR(b) vypracoval tento program a vložil ho v dopisu Leninovi.

Leninovy doplňky k programu, který měla sovětská delegace předložit na konferenci, byly pojaty do návrhu prohlášení, který vypracoval Čičerin 21. března. Pozměňovací návrhy a připomínky k tomuto návrhu viz tento svazek, s. 93—94. — 61

- ²⁶ *Dvaapůltá internacionála* (oficiální název Mezinárodní pracovní společenství socialistických stran) — mezinárodní organizace centristických socialistických stran a skupin, které pod tlakem revolučních mas vystoupily z II. internacionály. Byla založena v únoru 1921 na konferenci ve Vídni. Vůdcové Dvaapůlté internacionály sice slovy kritizovali II. internacionálu, ale ve všech důležitějších otázkách proletářského hnutí fakticky prováděli oportunistickou, rozbíječskou politiku a snažili se za pomoci této organizace čelit vzrůstajícímu vlivu komunistů na dělnické masy. »Pánové z Dvaapůlté internacionály,« napsal Lenin, »kteří si přejí být označováni za revolucionáře, se ve skutečnosti projevují v každé ošemetnější situaci jako kontrarevolucionáři, protože se bojí násilného rozbití starého státního aparátu a nevěří v síly dělnické třídy« (Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 127).

V květnu 1923 se Druhá a Dvaapůltá internacionála spojily v takzvanou Socialistickou dělnickou internacionálu. — 61

- ²⁷ *Versailleskou mírovou smlouvu*, kterou byla ukončena první světová válka, podepsaly 28. června 1919 USA, Velká Británie, Francie, Itálie, Japonsko a jejich spojenci na jedné straně a Německo na straně druhé.

Lenin hodnotil versailleskou mírovou smlouvu takto: »Je to neslýchaný, lupičský mír, který přivádí desítky miliónů lidí, i těch nejcivilizovanějších, do postavení otroků« (Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 383). Versailleskou mírovou smlouvou mělo být potvrzeno nové rozdělení kapitalistického světa ve prospěch

vítězných států a vytvořen takový systém vztahů mezi zeměmi, který by umožnil zlikvidovat Sovětské Rusko a potlačit revoluční hnutí na celém světě. — 62

- ²⁸ Boj Komunistické internacionály za vytvoření jednotné dělnické fronty proti náporu buržoazie a snaha dělnických mas o jednotu přiměly vedení Dvaapůlté internacionály, aby 19. ledna 1922 poslalo exekutivě Kominterny a II. internacionále návrh, aby byla na jaře 1922 svolána mezinárodní konference, na níž by byly projednány problémy hospodářské situace Evropy a boje dělnické třídy proti reakci. Komunistická internacionála tento návrh přijala.

Uvedený dopis napsal Lenin v souvislosti s přípravou směrnic exekutivy Kominterny pro delegaci Komunistické internacionály na konferenci tří internacionál. Obsahuje připomínky k návrhu směrnic, který vypracoval G. J. Zinovjev a 14. března 1922 poslal Leninovi s žádostí, aby se Lenin k němu vyjádřil ještě předtím, než bude tento návrh předložen exekutivě Kominterny.

Směrnice opravené a doplněné podle Leninových připomínek a doporučení schválilo politické byro. Dne 17. března pak směrnice jednomyslně schválila exekutiva Kominterny.

Konference tří internacionál se konala ve dnech 2.—5. dubna 1922 v Berlíně.

Na konferenci se rozpoutal prudký boj mezi představiteli Druhé a Dvaapůlté internacionály a představiteli Komunistické internacionály. Delegace Kominterny navrhla svolat světový kongres za účasti odborových a jiných dělnických organizací, na němž by byly projednány otázky boje proti náporu kapitálu, proti reakci, proti přípravě nových imperialistických válek, otázky pomoci Sovětskému Rusku, versailleské smlouvy a hospodářské obnovy oblastí postižených válkou. Představitelé II. internacionály za faktické podpory delegace Dvaapůlté internacionály se pokoušeli donutit delegaci Komunistické internacionály, aby přistoupila na nepřijatelné podmínky: odtržení Gruzie od sovětského státu, upuštění od zakládání komunistických buněk v masových dělnických organizacích a propuštění politických vězňů. Delegace tyto požadavky odmítla, ale přistoupila na podmínku, že sovětská moc neuplatní v rozsudcích nad kontrarevolučními esery trest smrti a povolí zástupcům Druhé a Dvaapůlté internacionály účast na soudním přelíčení. V článku Zaplatili jsme příliš mnoho podrobil Lenin ostré kritice ústupky, které učinili zástupci Komunistické internacionály N. I. Bucharin, K. B. Radek aj., a označil je za chybné (viz tento svazek, s. 171—175).

Na konferenci byla schválena obecná deklarace, v níž se připouštěla možnost pořádání společných porad a akcí ke konkrétním otázkám.

Konference vyzvala pracující k masovým demonstracím v době janovské konference pod hesly boje za osmihodinový pracovní den, proti nezaměstnanosti, proti náporu kapitalismu, na obranu ruské revoluce, za navázání politických a hospodářských styků všech států se Sovětským Ruskem a za obnovení jednotné proletářské fronty ve všech zemích v národním i mezinárodním měřítku.

Konference se vyslovila pro co nejrychlejší svolání světového kongresu a ustavila devítičlennou organizační komisi (po třech zástupcích za každou internacionálu), která měla připravovat další konference a kongresy.

Avšak vůdcové Druhé a Dvaapůlté internacionály, kteří přistoupili na tuto dohodu pod tlakem širokých mas pracujících, začali dohodu sabotovat a mařit. Řada stran Druhé a Dvaapůlté internacionály schválila 21. května 1922 rozhodnutí svolat do Haagu světovou konferenci bez komunistů. Proto delegace Komunistické internacionály na zasedání komise devíti, konaném dne 23. května 1922 v Berlíně, oznámila, že z komise vystupuje. — 68

²⁹ Dne 10. března 1922 byly všem členům organizačního a politického byra ÚV KSR(b) rozeslány teze J. A. Preobraženského Hlavní zásady politiky KSR na dnešní vesnici, připravené k XI. sjezdu strany. Po přečtení tezí napsal Lenin tento dopis. Politické byro po projednání tezí Preobraženského schválilo 18. března Leninovy návrhy zformulované v patnáctém bodu jeho dopisu. — 70

³⁰ Lenin má na mysli Celoruský odborový svaz pracovníků v zemědělství a lesním hospodářství. — 74

³¹ Dne 28. února 1922 bylo uveřejněno rozhodnutí Státní politické správy, aby členové ústředního výboru a aktivní členové strany socialistů-revolucionářů byli za kontrarevoluční a teroristický boj proti sovětské moci postaveni před Nejvyšší tribunál. Jako reakci na to skupina eserů v emigraci, která se nazývala Zahraniční delegací strany socialistů-revolucionářů, uveřejnila 11. března 1922 v 913. čísle svého listu *Golos Rosii*, vydávaného v Berlíně, výzvu Socialistickým stranám celého světa s protestem proti údajně předem připravenému rozsudku smrti nad obžalovanými. Tuto

výzvu podpořily strany Druhé a Dvaapůlté internacionály, reformistické odbory a buržoazní inteligence.

Otištěné sdělení bylo napsáno v souvislosti s telegramy, které poslala Leninovi a G. V. Čičerinovi národní rada Nezávislé labouristické strany Velké Británie, předseda Sociálně demokratické strany Dánska T. Stauning, jeden z vůdců II. internacionály ě. Vandervelde a předsednictvo Všeobecného německého dělnického spolku, aby byl soud nad esery odložen až do berlínské konference tří internacionál.

Leninův návrh odpovědi schválilo 18. března 1922 s menšími změnami politické byro ÚV KSR(b) a 21. března byl s podpisem lidového komisaře spravedlnosti D. I. Kurského uveřejněn v 64. čísle listu *Izvěstija VCIK*.

Soud nad esery se konal ve dnech 8. června—7. srpna 1922 v Moskvě. Obžalováno bylo 34 lidí: členové ústředního výboru a moskevského byra ÚV i jednotliví členové eserské strany, kteří se řídili směrnicemi jejího ústředního výboru. Proces v plném rozsahu potvrdil obžalobu a odhalil aktivní kontrarevoluční činnost ústředního výboru strany eserů: osnování spiknutí a povstání proti sovětské moci, vraždění dělnických vůdců a podporování cizí intervence. Nejvyšší soud odsoudil dvanáct hlavních viníků (Goce, Donského, Gendelmana-Grabovského, Ratnera-Elkinda, Timofejeva aj.) k nejvyššímu trestu. Předsednictvo Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů tento rozsudek potvrdilo a rozhodlo, aby byl vykonán v tom případě, že se strana eserů nezřekne metod ozbrojeného boje proti sovětské moci a bude pokračovat v taktice teroru a dále organizovat povstání. Část obžalovaných byla odsouzena k přísné samovazbě na dobu 2—10 let. Řadě obžalovaných, kteří projeví lítost a pomohli odhalit zločinnou činnost ústředního výboru strany eserů, byl trest promínut. — 76

³² Dne 18. března 1922 politické byro ÚV KSR(b) Leninův návrh schválilo. — 78

³³ Knihu Elektrifikace RSFSR v souvislosti s přechodnou fází světového hospodářství [¹²⁶] napsal I. I. Skvorcov-Stěpanov z pověření Lenina, který přikládal této práci velmi velký význam.

Lenin se stále zajímal o postup práce na knize, pomáhal autorovi a snažil se vytvořit mu co nejpříznivější podmínky. Například 17. července 1921 požádal Skvorcova-Stěpanova o sdělení, jak slíbená práce »pokračuje a kdy bude hotová« (Leninskij sborník XX, 1932, s. 221); 20. září přikázal N. P. Gorbunovovi, aby

vyhledal pro Skvorcova-Stěpanova všechnu literaturu o elektrifikaci v ruštině a němčině; koncem října se Lenin obrátil na organizační byro ÚV KSR(b) s žádostí, aby byl zrušen příkaz k služební cestě Skvorcova-Stěpanova »a aby byl *poslán . . . do jednoho* ze sovchozů specializovaného na výrobu mléka *v blízkosti Moskvy*, tak aby mohl během jednoho až půldruhého měsíce ničím nerušen dokončit započatou knihu« (Leninskij sborník XXX, s. 284).

Skvorcov-Stěpanov poslal 20. ledna 1922 Leninovi dopis, v němž o práci na knize napsal: »Drahý Vladimíre Iljiči, nadále zuřivě elektrifikuji . . . Potřebuji se s Vámi sejít, až budete v Moskvě, jako obvykle na pět minut, abych se trochu vzpružil. Vy jako moudrý vykořisťovatel dovedete báječně zvyšovat pracovní elán. Pevně Vám tisknu ruku. Děkuji Vám, že jste mě posadil k takové práci« (Proletarskaja revoljucija, 1929, č. 10, s. 122).

Lenin v dopisu z 19. března sděloval Skvorcovovi-Stěpanovovi, že mu posílá předmluvu, a blahopřál mu »ke skvělému úspěchu« (Spisy 36, Praha 1958, s. 548).

Leninova předmluva byla otištěna ještě před vydáním knihy 21. března 1922 v 64. čísle Pravdy. Když kniha vyšla, věnoval Skvorcov-Stěpanov Leninovi jeden její výtisk s touto dedikací: »Drahému soudruhu V. I. Leninovi-Uljanovovi autor, který byl k této práci nemilosrdně „donucen“ a k svému překvapení v ní našel své „poslání“. Jen víc takového „donucování“! I. Stěpanov, 23. 10. 1921—29. 3. 1922« (Bibliotěka V. I. Lenina v Kremle, Moskva 1961, s. 318). — 79

³⁴ Lenin má na mysli rezoluci VIII. celoruského sjezdu sovětů Ke zprávě soudruha Kržižanovského o elektrifikaci^[97], schválenou 29. prosince 1920 (viz Vosmoj Vserossijskij sjezd Sovětov rabočich, krestjanskich, krasnoarmejskich i kazačjich deputatov. Ste-nografičeskij otčet, Moskva 1921, s. 271—272). Návrh této rezoluce napsal Lenin (viz Sebrané spisy 42, Praha 1989, s. 218—219). — 80

³⁵ Leninův dopis byl napsán v souvislosti s následujícími okolnostmi. Protože přišla celá řada stížností na nešvary v ústředním bytovém odboru moskevského sovětu, byla nařízena revize v tomto odboru. A protože takové stížnosti byly adresovány i Leninovi, účastnila se revize velmi aktivně i úřadovna rady lidových komisařů (A. A. Divilkovskij). Revize zjistila, že řada odpovědných pracovníků ústředního bytového odboru zneužívala svou moc a že jim v tom napomáhal vedoucí odboru moskevského komu-

nálního hospodářství Sovětnikov, který byl členem strany. Byro městského výboru KSR(b), jež zasedalo 14. března za účasti předsednictva moskevského sovětu, označilo závěry revize za nepodložené a rozhodlo postoupit případ k přešetření nové, stranické komisi. V dopisu N. P. Gorbunovovi z 15. března, zasláném všem členům politického byra ÚV KSR(b) na vědomí, označil Divilkovskij toto rozhodnutí v uvedené záležitosti za »po-hřeb první třídy«; zdůraznil, že rozhodnutí odporuje Leninovým příkazům nemilosrdně stíhat »byrokratický banditismus, zejména jestliže ho praktikují nekalé živly, které se vetřely do strany«, a žádal, aby bylo zrušeno a viníci postaveni před soud (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Lenin na dopis V. M. Molotovovi pro členy politického byra připsal: »Gorbunovovi, aby ho ihned rozeslal a *seznámil s ním Cjuru-pu a Rykova.*« — 82

- ³⁶ Dokument byl napsán v souvislosti s dopisem L. M. Chinčuka ze 17. března 1922, v němž pisatel žádal Lenina o pokyn, zda se má na připravované páté zasedání rady zmocněnců Ústředního svazu spotřebních družstev zařadit otázka dobrovolnosti členství v družstvu.

Leninovy návrhy byly pojaty do usnesení politického byra ÚV KSR(b) z 12. května 1922 O povinném členství, dobrovolnosti příspěvků a jednotě spotřebních družstev. — 83

- ³⁷ O nutnosti reorganizovat práci rady lidových komisařů a Rady práce a obrany a rozdělit povinnosti mezi místopředsedy obou orgánů se Lenin poprvé zmínil v korespondenci s A. D. Cjuru-pou v lednu-únoru 1922 (viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 397—405). Později Lenin vypracoval návrh Usnesení o práci místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany) (viz tento svazek, s. 183—192). — 84

- ³⁸ Jde o lidový komisariát dělnicko-rolnické inspekce.

Dělnicko-rolnická inspekce vznikla z Leninova podnětu v únoru 1920 reorganizací lidového komisariátu státní kontroly, zřízeného v prvních měsících nastolení sovětské moci. — 84

- ³⁹ Jde tu zřejmě o doplněk k návrhu rezoluce k politické zprávě ústředního výboru KSR(b) na XI. sjezdu strany ve věci vymezení funkcí stranických a státních orgánů (text doplňku nebyl nalezen). Tuto otázku pojal Lenin do osnovy politické zprávy ústředního výboru, kterou předložil plenárnímu zasedání ÚV KSR(b),

svolanému na 25. března 1922 (viz tento svazek, s. 90—92).
— 86

⁴⁰ Zřejmě se tím myslí dopis Trockého z 10. března 1922 o vzájemných vztazích mezi stranickými a státními orgány a o nutnosti vymezit jejich funkce, který byl rozeslán členům politického byra ÚV KSR(b) v souvislosti s projednáváním Zinovjevova návrhu tezí O upevňování strany. — 86

⁴¹ Pozdrav *Ke čtvrtému výročí listu Bědnota* napsal Lenin na žádost redaktora listu V. A. Karpinského.

Lenin se vždy zajímal o práci redakce Bědnoty. Požadoval, aby mu Karpinskij pravidelně podával zprávy o dopisech, které rolníci a příslušníci Rudé armády posílali redakci, o jejich počtu, o celkovém ladění a o hlavních problémech (viz Spisy 35, Praha 1962, s. 499).

. Dne 21. března 1922 posílal Karpinskij Leninovi souhrnnou zprávu o dopisech adresovaných redakci a napsal: »Vážený souduhu! Posílám Vám další „barometr“ a při této příležitosti Vás snažně prosím, abyste napsal kratičký článek ke čtvrtému výročí Bědnoty, do soboty 25. března. Pevně doufáme, že . . . neodmítnete napsat pár řádek o Bědnotě, možná že právě v souvislosti s informacemi, které Vám redakce posílala a které Vám možná posloužily při sestavování nejrůznějších rolnických dekretů« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Lenin si pozorně přečetl dopis Karpinského, podtrhl místa, kde se mluvilo o náladách mezi rolníky v souvislosti s hladem a chybami při provádění nové ekonomické politiky, a doporučil všem členům politického byra ÚV KSR(b), Rykovovi a Cjurupovi, aby se s tímto dopisem seznámili.

Pozdrav poslal Lenin redakci Bědnoty se stručným průvodním dopisem, v němž kvůli nemoci uvedl omluvu: »Napsat ke čtvrtému výročí Bědnoty něco *kloudného* nemohu. Jestli vám přiložený text bude vyhovovat, uveřejněte ho; jestli ne, hod'te ho do koše, to bude nejlepší« (V. I. Lenin, Stažji i reči 1922—1923 gg., Moskva 1936, s. 147).

Bědnota — rolnický deník; vycházel od 27. března 1918 v Moskvě. Od 1. února 1931 se Bědnota sloučila s listem Socialističeskoje zemleděljje. — 88

⁴² Plenární zasedání ústředního výboru KSR(b), pro něž byl určen tento dopis, se konalo 25. března 1922. Hlavním předmětem jed-

nání byla příprava nadcházejícího XI. sjezdu strany. Plenární zasedání se usneslo: »a) Schválit osnovu referátu na sjezdu, kterou předložil soudruh Lenin; b) Jako koreferenta k politické zprávě ústředního výboru určit soudruha Kameněva; c) Doporučit soudruhu Leninovi, aby se ve svém referátu, tam, kde se bude mluvit o rozvíjení činnosti Rady práce a obrany a o jejích opěrných bodech v nižších správních jednotkách, zmínil o významné úloze oblastních hospodářských rad.« (Tento bod byl schválen na návrh F. E. Dzeržinského.) (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.)

Když Lenin dostal usnesení plenárního zasedání, připsal na okraj třetí, ještě před plenárním zasedáním napsané varianty osnovy politické zprávy tuto poznámku: »NB zejména *oblastní hospodářské rady*«, a později do konečné varianty, kterou nazval Osnova projevu na 27. 3., podle níž pronesl svůj projev na sjezdu, zařadil bod »Rozvíjení a rozšiřování činnosti *oblastních hospodářských rad*« (tento svazek, s. 453, 458). — 90

⁴³ Lenin tu má na mysli článek N. V. Ustrjalova Evoluce a taktika^[147], který vyšel 21. ledna 1922 ve 13. čísle časopisu Směna věch^[127]. — 90

⁴⁴ Lenin má na mysli dopisy o reorganizaci práce rady lidových komisařů, Rady práce a obrany a malé rady lidových komisařů, adresované A. D. Cjurupovi^[49] (viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 397—405). — 91

⁴⁵ *Malá rada lidových komisařů* byla zřízena v prosinci 1917, aby uvolnila radu lidových komisařů od řešení dílčích otázek; měla pravomoc komise rady lidových komisařů. Všechna jednomyslně přijatá rozhodnutí malé rady lidových komisařů podepisoval Lenin a tím nabývala platnosti usnesení rady lidových komisařů; v případě názorových neshod se záležitost postupovala radě lidových komisařů. — 91

⁴⁶ V dopisu Leninovi z 21. března 1922 navrhoval tajemník Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů A. S. Jenukidze svolávat CÚVV nejméně jednou za tři měsíce až ke čtrnáctidennímu zasedání, aby jeho předsednictvo mohlo zlepšit řízení výkonných výborů územních sovětů a aby byly při řešení hospodářských otázek vytvořeny mezi ústředními lidovými komisariáty a výkonnými výbory územních sovětů správné vzájemné vztahy. Napsal, že »usnesení plenárních zasedání CÚVV budou správ-

nější, neboť jednání se budou účastnit pracovníci ze všech končin Ruska s obrovskými místními zkušenostmi, a budou mít větší autoritu než usnesení předsednictva CÚVV. Další spolupráce s místními pracovníky na zasedáních poskytne členům předsednictva bohatý materiál a umožní jim poznat nálady i potřeby v jednotlivých místech, což značně oživí a zlepší činnost samotného předsednictva CÚVV mezi zasedáními« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). — 91

⁴⁷ Leninovy návrhy byly pojaty do rezoluce XI. sjezdu KSR(b) Ke zprávě ústředního výboru a do rezoluce O upevňování strany a o jejích nových úkolech (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 467—468, 488—498). — 92

⁴⁸ L. B. Kameněv, který byl plenárním zasedáním určen jako koreferent k politické zprávě ústředního výboru, na XI. sjezdu KSR(b) k této otázce nevystoupil. — 92

⁴⁹ Všechny Leninovy pozměňovací návrhy a připomínky k návrhu prohlášení sovětské delegace na janovské konferenci, předložené mu G. V. Čičerinem, byly přijaty. Prohlášení sovětské delegace přečetl Čičerin na prvním plenárním zasedání janovské konference 10. dubna 1922. — 93

⁵⁰ Lenin má na mysli tuto pasáž z návrhu projevu G. V. Čičerina: »Připisujeme nesmírnou důležitost prvnímu bodu canneské rezoluce o vzájemném uznání politických a ekonomických systémů obou táborů současného světa« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Tuto pasáž v Čičerinově návrhu Lenin po straně zaškrtl. Slova, o nichž je zmínka v druhém třetím a čtvrtém bodě připomínek, Lenin v Čičerinově návrhu podtrhl. — 93

⁵¹ XI. sjezd KSR(b) se konal ve dnech 27. března—2. dubna 1922 v Moskvě.

Sjezd byl svolán rok po skončení občanské války a po přechodu sovětské země k mírové hospodářské výstavbě. Jeho úkolem bylo zhodnotit výsledky prvního roku nové ekonomické politiky a stanovit další plán socialistické výstavby.

Sjezdu předcházely rozsáhlé přípravy, jež pod Leninovým vedením vykonal ústřední výbor strany. Lenin vypracoval nejdůležitější sjezdové dokumenty nebo se na jejich přípravě podílel. Při

přípravě návrhu sjezdové rezoluce o upevnování strany a o jejích nových úkolech napsal Lenin ústřednímu výboru tři dopisy o podmínkách přijímání nových členů do strany. Lenin se osobně podílel na vypracování rezoluce k politické zprávě ústředního výboru a doplnil návrh rezoluce ke zprávě delegace KSR(b) v Komunistické internacionále. Podrobil ostré kritice teze J. A. Preobraženského Hlavní zásady politiky KSR na dnešní vesnici a zformuloval hlavní body sjezdové rezoluce o práci na vesnici. Lenin vypracoval Návrh tezí o úloze a úkolech odborů za nové ekonomické politiky (viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 373—385), který byl vzat za základ usnesení ústředního výboru k této otázce, schváleného na sjezdu. Bezprostředně před sjezdem poslal Lenin plenárnímu zasedání ÚV, jež se konalo 25. března, k projednání osnovu politické zprávy ústředního výboru, protože se nemohl osobně tohoto zasedání zúčastnit. Plenární zasedání tuto osnovu a pořad jednání sjezdu s menšími doplňky schválilo. Po plenárním zasedání vypracoval Lenin podrobnou osnovu politické zprávy, přičemž vzal v úvahu doplňky schválené na plenárním zasedání.

IX. sjezdu strany se účastnilo 522 delegátů s rozhodujícím hlasem a 164 delegátů s hlasem poradním. Zahajovací projev na sjezdu přednesl Lenin.

Na pořadu sjezdu byly tyto otázky: 1. politická zpráva ústředního výboru; 2. organizační zpráva ústředního výboru; 3. zpráva revizní komise; 4. zpráva ústřední kontrolní komise; 5. zpráva delegace KSR(b) v Komunistické internacionále; 6. odbory; 7. o Rudé armádě; 8. finanční politika; 9. výsledky čistky ve straně a upevnění strany; koreferáty o práci mezi mládeží, o tisku a propagandě; 10. volby ústředního výboru a ústřední kontrolní komise. Kromě toho sjezd vytvořil komisi pro přípravu materiálu o práci strany na vesnici, který měl být projednán v zemědělské sekci sjezdu a na jeho základě vypracována rezoluce.

Referát o politické činnosti ústředního výboru přednesl Lenin. Uvedl, že nejvýznamnější událostí mezinárodního života jsou přípravy ke svolání janovské konference, že se sovětská vláda, jež vyslovila s účastí na této konferenci souhlas, snaží upevnit mír a navázat s kapitalistickými zeměmi obchodní styky. Lenin vložil a zdůvodnil plán další socialistické výstavby na základě nové ekonomické politiky a v této souvislosti zdůraznil, že je nutné zastavit ústup a přeskupit síly k přípravě útoku proti kapitalistickým živelům. V závěrečném slově upozornil na neudržitelnost názorů J. A. Preobraženského, N. Osinského (V. V. Obolenského), J. Larina a A. G. Šljapnikova, kteří se ve svých vystoupeních

na sjezdu pokoušeli revidovat linii strany v otázce nové ekonomické politiky.

Sjezd schválil politickou a organizační linii ústředního výboru strany a konstatoval, že nezbytné ústupky soukromohospodářskému kapitalismu byly učiněny a ústup v tomto smyslu skončil. Za hlavní úkol strany označil sjezd přeskupení stranických sil tak, aby byla zajištěna realizace politiky strany. Upozornil, že je nutné přesněji vymezit funkce stranických orgánů a orgánů sovětské moci tak, aby strana, jež řídí politiku sovětského státu, zajistila zvýšení úlohy sovětských orgánů v hospodářské výstavbě. Sjezd schválil postup delegace KSR(b) v Komunistické internacionále a přihlásil se k politické linii exekutivy Kominterny a k taktice jednotné fronty, kterou Kominternu schválila a uplatňovala.

Značná pozornost byla na sjezdu věnována úloze odborů v podmínkách nové ekonomické politiky. Pokus Trockého dokázat, že teze ústředního výboru prý vyplývají z jeho dřívějšího stanoviska ve věci postátnění odborů, a vyvrátit rezoluci X. sjezdu o odborech se na sjezdu nesetkal s podporou. Sjezd ve své rezoluci k této otázce zdůrazňoval, že odbory musí být nejbližším spolupracovníkem státní moci ve veškeré její politické a hospodářské činnosti, a potvrdil jejich význam jako školy komunismu.

Sjezd projednal finanční politiku sovětského státu a stanovil opatření k úpravě státního rozpočtu a ke zvýšení státních příjmů; zdůraznil, že je nutné stimulovat rolníky k přechodu od hospodářství spotřebního k hospodářství tržnímu, neboť to je jediná záruka vzestupu zemědělství.

Na jedenáctém zasedání sjezdu vyslechli delegáti zprávu zemědělské sekce. V rezoluci O práci na vesnici se konstatovalo, že je nutné pečlivě shromažďovat a studovat místní zkušenosti a odsoudit nejrůznější pokusy o administrování ve vztahu k družstvům. Za hlavní úkol strany na vesnici stanovil sjezd praktickou pomoc rolnictvu při zvyšování zemědělské výroby.

Velký význam měla rezoluce sjezdu O upevňování strany a o jejich nových úkolech. Byly v ní zformulovány úkoly a konkrétní opatření, jak upevnit spojení strany s masami a zvýšit její vedoucí úlohu, jak zlepšit práci stranického aparátu a upevnit stranickou kázeň. Aby se zabránilo pronikání cizích živlů do strany, byly v rezoluci stanoveny nové podmínky pro přijímání do strany.

Sjezd schválil usnesení O úkolech a cílech kontrolních komisí, usnesení O kontrolních komisích a o ústřední revizní komisi, projednal činnost Komunistického svazu mládeže Ruska a úkoly tisku a propagandy a zabýval se prací mezi dělnicemi a rolnicemi.

Dne 2. dubna vyslechl sjezd zprávu o poradě vojenských delegátů sjezdu; schválil směrnice k upevnění Rudé armády, v nichž se zdůrazňovala nutnost zvyšovat bojeschopnost armády, i kdyby mezinárodní postavení Sovětské republiky umožnilo snížit její stav.

V rezoluci O některých členech bývalé »dělnické opozice« sjezd konstatoval, že je nepřijatelné pokračovat ve frakčním boji, a rozhodně odsoudil ty členy »dělnické opozice«, kteří nepravdivě informovali Komunistickou internacionálu o straně, čímž zkreslili skutečný obraz vzájemných vztahů mezi stranou a celou dělnickou třídou (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 526—527). Sjezd zdůraznil, že jednota strany a přísná stranická kázeň jsou nejdůležitější podmínkou vítězství dělnické třídy.

Ve svém závěrečném projevu na sjezdu vyslovil Lenin přesvědčení, že neexistuje síla, která by mohla zmařit výsledky revoluce, protože to jsou historické výsledky celosvětového významu, a že strana splní své úkoly a dosáhne svého cíle. — 95

⁵² *Jde o X. sjezd KSR(b)* — první sjezd strany po skončení občanské války a po přechodu k mírové výstavbě.

Sjezd se konal ve dnech 8.—16. března 1921 v Moskvě. Podle údajů mandátové komise se ho účastnilo 694 delegátů s rozhodujícím hlasem a 296 delegátů s hlasem poradním, kteří zastupovali 732 521 členů strany. Sjezd schválil usnesení k základním otázkám politického a hospodářského života země. Jednání sjezdu řídil Lenin. Pronesl zahajovací projev, zprávu o politické činnosti ÚV, referát o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky, referát o jednotě strany a anarchosyndikalistické úchylce, projev a odborech a o palivové otázce a závěrečný projev na sjezdu. Lenin vypracoval návrhy nejdůležitějších sjezdových rezolucí. Ve zprávě o činnosti ÚV a v referátu o zavedení naturální daně místo povinnosti odvádět všechny přebytky hluboce teoreticky a politicky zdůvodnil nutnost přechodu k nové ekonomické politice. Na základě Leninova referátu schválil sjezd historicky významné usnesení o zavedení naturální daně místo povinného odvádění všech přebytků a o přechodu strany od »válečného komunismu« k nové ekonomické politice, jíž mělo být získáno mnohamiliónové rolnictvo pro výstavbu socialismu a vybudován ekonomický základ socialistické společnosti.

Zvláštní pozornost věnoval sjezd jednotě strany. Oportunistické skupiny se přesto, že v průběhu diskuse o odborech utrpěly ve stranických organizacích porážku, postavily na sjezdu proti ve-

doucí úloze strany v hospodářské výstavbě a v budování státu. Lenin ve svých projevech podrobil protimarxistické názory opozičních skupin ostré kritice. Rezoluce O jednotě strany (viz Sebrané spisy 43, Praha 1989, s. 109—112), schválená na Leninův návrh, požadovala okamžité rozpuštění všech frakčních skupin. Sjezd zmocnil ústřední výbor, aby vůči členům ÚV, kteří se dali cestou frakcionářství, použil jako krajní opatření vyloučení ze strany. Sjezd schválil také rezoluci O syndikalistické a anarchistické úchylyce v naší straně (viz tamtéž, s. 113—117), jejíž návrh vypracoval Lenin. Stanovil opatření k rozšíření vnitrostranické demokracie a k reorganizaci činnosti strany na co nejširším demokratickém základě v období mírové socialistické výstavby.

Významné místo na X. sjezdu zaujala otázka úlohy odborů v hospodářské výstavbě. Sjezd shrnul výsledky diskuse o odborech; rázně odsoudil názory trockistů, bucharinovců, »dělnické opozice«, skupiny »demokratického centralismu« a jiných oportunistických skupin a obrovskou většinou hlasů schválil Leninovu koncepci, jež chápala poslání a úkoly odborů jako školu komunismu a stanovila opatření k rozšíření odborové demokracie.

Velký význam pro stanovení národnostní politiky strany v nové situaci měla usnesení X. sjezdu o národnostní otázce, jež vypracovala komise pod Leninovým vedením. Sjezd vytyčil úkol úplně odstranit faktickou nerovnost dříve utlačovaných národů a zapojit je do aktivní účasti na výstavbě socialismu. Sjezd odsoudil protistranické úchyly v národnostní otázce — velmocenský šovinismus a místní nacionalismus — jako vážné nebezpečí pro komunismus a proletářský internacionalismus.

X. sjezd strany zvolil nový, 25členný ústřední výbor v čele s Leninem. — 104

⁵³ »Dělnická opozice« — frakční skupina, v jejímž čele stáli A. G. Šljapnikov, S. P. Medveděv, A. M. Kollontajová, J. Ch. Lutovinov aj. Pod tímto názvem vystoupila skupina poprvé v září 1920 na IX. celoruské konferenci KSR(b); v listopadu zahájila frakční boj o podkopání jednoty strany, když na guberniální konferenci KSR(b) v Moskvě uspořádala zvláštní poradou. Definitivně se »dělnická opozice« zformovala v průběhu diskuse o odborech v letech 1920—1921. Její názory byly projevem anarchosyndikalistické úchylyce ve straně. Nejučeněji byly vyloženy v brožuře A. M. Kollontajové Dělnická opozice, která vyšla těsně před X. sjezdem KSR(b). Opozice odmítala vedoucí úlohu komunistické strany v systému diktatury proletariátu a redukovala úlohu proletářského státu v budování socialistické ekonomiky na nulu;

navrhovala předat řízení celého národního hospodářství »celoruskému sjezdu výrobců« sdružených v odborové výrobní svazy, které by měly volit ústřední orgán pro řízení celého národního hospodářství. »Dělnická opozice« stavěla odbory proti sovětskému státu a komunistické straně, přičemž za nejvyšší formu organizace dělnické třídy nepovažovala stranu, nýbrž odbory. Platformou »dělnické opozice ve vnitrostranických otázkách byla pomlouvačná nařčení stranického vedení z »odtržení od mas«, z »podceňování tvůrčích sil proletariátu« a z »degenerace vedoucích kruhů strany«.

X. sjezd KSR(b) zasadil ideologii a frakční činnosti »dělnické opozice« drtivou ránu. V jeho rezoluci O syndikalistické a anarchistické úchylce v naší straně, jejíž návrh vypracoval Lenin, se zdůrazňovalo, že názory »dělnické opozice« jsou teoreticky nesprávné, »v praxi oslabují důslednou vůdčí linii komunistické strany a fakticky pomáhají třídním nepřátelům proletářské revoluce« (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 414). Sjezd strany označil propagování idejí »dělnické opozice« za neslučitelné s příslušností ke komunistické straně. Po sjezdu se většina řadových členů »dělnické opozice« rozešla s touto skupinou a podpořila linii strany. Avšak zbytky opozice v čele se Šljapnikovem a Medveděvem zachovaly svou ilegální organizaci a pokračovaly v protistranické propagandě. S konečnou platností byla »dělnická opozice« organizačně rozdrčena v roce 1922 na XI. sjezdu KSR(b). Viz také poznámku 77. — 117

⁵⁴ Jde zřejmě o část delegace Francouzské komunistické strany [dnes Komunistická strana Francie] na prvním rozšířeném plenárním zasedání exekutivy Kominterny — o Daniela Renoulta, Louise Selliera aj., kteří nepochopili podstatu a význam nové ekonomické politiky KSR(b), neboť se domnívali, že tato politika vede k restauraci kapitalismu v Rusku a oslabuje mezinárodní revoluční hnutí.

První rozšířené plenární zasedání exekutivy Kominterny se konalo ve dnech 21. února—4. března 1922 v Moskvě. Účastnilo se ho 105 delegátů z 36 zemí.

Na pořad jednání plenárního zasedání byly zařazeny tyto otázky: zprávy o komunistických stranách Německa, Francie, Československa, Velké Británie, Itálie, USA, Polska a balkánských zemí; zpráva o činnosti exekutivy Kominterny; o taktice jednotné fronty; o odborovém hnutí; o nebezpečí nové války; o nové ekonomické politice aj. Stěžejní otázkou na plenárním zasedání byla

taktika jednotné fronty. Plenární zasedání doporučilo všem komunistickým stranám, aby si konkrétně určily formy uplatňování taktiky jednotné fronty podle specifických podmínek každé země. V tezí Nová ekonomická politika Sovětského Ruska byla potvrzena správnost Nepu a zdůrazněn jeho mezinárodní význam.

— 117

- ⁵⁵ Lenin má na mysli článek M. Rákosiho Nová ekonomická politika v Sovětském Rusku, věnovaný rozboru brožury Otty Bauera »Der neue Kurs« in Sowjetrußland [Nový kurs v Sovětském Rusku], Vídeň 1921. Článek vyšel v březnu 1922 ve 20. čísle časopisu *Kommunističeskij internacional*.

Kommunističeskij internacional — tiskový orgán exekutivy Komunistické internacionály; vycházel rusky, německy, francouzsky, anglicky, španělsky a čínsky. První číslo vyšlo 1. května 1919. Přestal vycházet v červnu 1943 v souvislosti s usnesením předsednictva exekutivy Kominterny z 15. května 1943 o rozpuštění Komunistické internacionály. — 119

- ⁵⁶ Myslí se tím boj mezi bolševiky a menševiky v emigraci. — 119

- ⁵⁷ Jde o komisi pro smíšené společnosti při Radě práce a obrany, zřízenou usnesením RPO z 15. února 1922. Jejím předsedou byl G. J. Sokolnikov. Podle Výnosu o komisi, který schválila Rada práce a obrany 8. března 1922, patřilo k jejím úkolům »projednávání návrhů na zřizování obchodních a průmyslových společností a úvěrových ústavů s účastí státu (smíšených společností) a rovněž akciových společností všech typů« (Sobranije uzakoněnij i rasporjaženij rabočego i krest'janskogo pravitel'stva, Moskva 1922, č. 23, 15. dubna, čl. 251, s. 387).

Dne 4. dubna 1922 schválila rada lidových komisařů dekret o ustavení Hlavního výboru pro koncese a akciové společnosti při Radě práce a obrany a současně zrušila komisi pro smíšené společnosti — 120

- ⁵⁸ Severoles — orgán pro řízení lesního hospodářství v severní bělomořské oblasti. — 120

- ⁵⁹ »Vrchní přemlouvatel« — přezdívka, kterou dali vojáci ministru vojenství a námořnictva prozatímní vlády A. F. Kerenskému za to, že jako vykonavatel vůle anglických a francouzských imperialistů a ruské buržoazie přemlouval během své cesty na frontě v létě 1917 vojáky, aby šli do útoku. — 121

⁶⁰ Jde o knihu A. I. Todorského *Rok s puškou a pluhem*^[137], kterou v roce 1918 vydal výkonný výbor újezdního sovětu ve Vesjegonsku (Tverská gubernie). Knihu napsal redaktor újezdního listu A. I. Todorskij k prvnímu výročí Říjnové revoluce jako zprávu o tom, co vykonala v újezdu sovětská moc během roku. Tato zpráva, určená guberniálnímu výboru strany ve Tveru, byla vytištěna v tisícovém nákladu a rozeslána všem vesnicím v újezdu a rovněž redakcím ústředních listů a listů sousedních gubernií. Lenin si hned po přečtení této knihy poznamenal: »Znameníta kniha! *Alexandr Todorskij: Rok s puškou a pluhem* . . . (Zvlášť poučná je kapitola nebo část knihy s názvem *Pila a koželužna*, s. 61, 62)«, a napsal sekretářce: »Přepište prosím na stroji s jednou kopií z knihy Todorského část nazvanou *Pila a koželužna* (s. 61—62 s přesným uvedením názvu knihy) a jeden exemplář mi pošlete a jeden nechte u mne v archívu, aby byl snadno k nalezení.« A dále: » . . . P. S. Až to přepíšete a zkontrolujete, vraťte knihu ještě jednou *mně*« (Istoričeskij archiv, 1958, č. 4, s. 4).

Zvláštní pozornost věnoval Lenin tomuto odstavci na 62. straně knihy: »Udělalí jsme teprve půl díla, jestliže klepneme vykořisťovatele přes prsty, zneškodníme je nebo „dorazíme“. Celý svůj úkol splníme úspěšně tehdy, přimějeme-li je k práci a práci vykonanou jejich rukama pomůžeme zlepšit nový život a upevnit sovětskou moc.« Tento odstavec Lenin podtrhl, označil na okraji třemi čarami a poznamenal »NB« (exemplář knihy s Leninovými poznámkami je uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Později ho ocitoval v článku *Malý obrázek k objasnění velkých problémů*, napsaném koncem roku 1918 nebo začátkem roku 1919. Zdůraznil v něm, že je třeba vzít si z budování sovětské moci ve vesjegonském újezdu »velmi vážné poučení o nejdůležitějších otázkách socialistické výstavby«, a vyzval k většímu rozšíření knihy Todorského (viz *Sebrané spisy* 37, Praha 1988, s. 435—439).

Kniha vyšla v několika vydáních. Poslední vydání vyšlo v roce 1961 spolu s esejem o soudobém Vesjegonsku *Velké v malém*. — 126

⁶¹ Jde o registraci vedoucích pracovníků, provedenou v červenci 1921; jejím účelem bylo zjistit, jaké je kvantitativní i kvalitativní složení vedoucích pracovníků strany v guberniálních a újezdních orgánech, jak jsou rozmístěni a zda jsou účelně využiti. — 130

⁶² Jde o Ústřední správu kamenouhelného průmyslu Donbasu, která sice vykonala mnoho pro organizaci těžby uhlí ve velkých

donbaských dolech, ale podcenila význam obnovy malých šachet a jiných průmyslových odvětví a také potlačovala iniciativu místních stranických a odborových organizací v hospodářské výstavbě.

G. L. Pjatakov, který stál v čele tohoto orgánu, začal uplatňovat v řízení průmyslu administrativní a vojenskobyrokratické metody, čímž se zpomalovalo zapojování širokých dělnických mas do práce na obnově národního hospodářství v Donbasu. Tak vznikly jak mezi vedoucími hospodářskými pracovníky navzájem, tak mezi ústřední správou na jedné straně a místními pracovníky na druhé straně názorové neshody. Na VI. konferenci Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků), která se konala ve dnech 9.—13. prosince 1921, vystoupili delegáti doněcké a dalších organizací s rozhodným odsouzením Pjatakovových pracovních metod. Po konferenci byl Pjatakov z práce v Donbasu odvolán. — 136

⁶³ Lenin má na mysli tuto telegrafickou zprávu z Varšavy, uveřejněnou 22. března 1922 v 65. čísle Pravdy pod hlavním titulkem Francie. Proti militarismu^[148]: »Francouzský tisk věnuje velkou pozornost neobyčejně působivému projevu člena Poslanecké sněmovny komunisty Jeana Renaulta, pronesenému při projednávání zákona o délce vojenské služby a namířenému proti militarismu a imperialismu. Jean Renault za povyku pravicových poslanců prohlašuje, že proletariát dá přednost povstání před novou válkou. Jestliže se buržoa pachtí za dividendami, cení si proletariát přinejmenším stejně vysoko sociální revoluci z roku 1793 ve Francii, kterou dovede do vítězného konce . . .« — 138

⁶⁴ *Basilejský manifest z roku 1912* — manifest o válce, schválený na mimořádném mezinárodním socialistickém kongresu v Basileji, který se konal ve dnech 24.—25. listopadu 1912. Manifest varoval národy před hrozbou blížící se světové imperialistické války, odhaloval její lupičské cíle a vyzýval dělníky všech zemí, aby rozhodně bojovali za mír a aby postavili proti »kapitalistickému imperialismu sílu mezinárodní solidarity proletariátu«. Basilejský manifest opakoval Leninem zformulovaný bod z rezoluce stuttgartského kongresu z roku 1907, že v případě imperialistické války musí socialisté využít hospodářskou a politickou krizi vyvolanou válkou k boji za socialistickou revoluci. — 138

⁶⁵ *Ústřední prověřková komise* — pětičlenná komise, kterou 25. června 1921 zřídil ústřední výbor KSR(b), aby po dobu čistky ve

straně řídila činnost místních prověřkových komisí (viz Pravda, č. 140, 30. června 1921). Ústřední prověřková komise dvakrát podávala zprávu o výsledcích čistky ve straně — na XI. konferenci strany a na XI. sjezdu strany. — 143

- ⁶⁶ Funkce mimořádného zmocněnce Rady práce a obrany pro zásobování Rudé armády a námořnictva byla zřízena dekretem Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů z 8. července 1919 O změně v organizaci zásobování Rudé armády (viz Izvestija VCIK, č. 150, 11. července 1919). Usnesením CÚVV z 16. srpna 1921 byl aparát mimořádného zmocněnce zrušen a jeho pracovníci a inventář předáni resortu Nejvyšší národohospodářské rady. — 145
- ⁶⁷ *Oblastní hospodářské rady* — územní orgány Rady práce a obrany, vytvořené začátkem roku 1921 na základě usnesení VIII. celoruského sjezdu sovětů (prosinec 1920) O územních orgánech pro řízení hospodářství.

Podle Prozatímního nařízení o oblastních hospodářských orgánech, schváleného Radou práce a obrany a podepsaného Leninem (viz Izvestija VCIK, č. 68, 30. března 1921), se oblastní hospodářské rady zřizovaly proto, aby koordinovaly a zlepšily činnost všech místních hospodářských orgánů a guberniálních hospodářských rad. K hlavním úkolům oblastních hospodářských rad patřil dohled nad včasným a přesným plněním usnesení všech vyšších orgánů v hospodářských otázkách, projednávání a koordinování hospodářských plánů oblastí, kontrola jejich plnění a dohled nad správným využíváním materiálových zdrojů a nad rozvíjením místní iniciativy. Členy oblastních hospodářských rad byli místní pracovníci Nejvyšší národohospodářské rady, lidových komisariátů dopravy, zásobování, zemědělství, práce, financí, dělnicko-rolnické inspekce (s poradním hlasem) a Celoruské ústřední rady odborů. Předsedy oblastních hospodářských rad jmenovala Rada práce a obrany.

Lenin přisuzoval hospodářským radám velký význam a ukládal různým sovětským orgánům, aby kontrolovaly jejich činnost a analyzovaly jejich materiály. Zdůrazňoval, že zprávy hospodářských rad je třeba pozorně studovat, a navrhoval, aby se s těmito zprávami seznamovaly velké skupiny komunistů a aby se o činnosti hospodářských rad psalo v tisku (viz tento svazek, s. 186—187). Rozšíření činnosti místních hospodářských rad považoval Lenin za jeden z důležitých prostředků k správné organizaci práce ústředních orgánů, k redukování jejich aparátu, zvyšo-

vání odpovědnosti pracovníků a rozvíjení hospodářské iniciativy místních řídicích orgánů i širokých mas pracujících.

XI. sjezd strany v rezoluci Ke zprávě ústředního výboru zdůraznil, že »další práce spojená s hospodářskou výstavbou v celostátním měřítku se může opírat jedině o zkušenosti zdola« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 468). — 145

⁶⁸ Lenin má na mysli tu část projevu J. A. Preobraženského, v níž byly vysloveny námitky proti Leninovovu pojetí státního kapitalismu v podmínkách diktatury proletariátu. — 147

⁶⁹ Lenin má na mysli rezoluci X. sjezdu KSR(b) Sovětská republika v kapitalistickém obklíčení [¹²⁸] (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 452—453). — 149

⁷⁰ J. A. Preobraženskij ve svém projevu navrhol vytvorit pro řízení hospodářské výstavby vedle politického a organizačního byra ÚV KSR(b) ještě jeden orgán ústředního výboru — hospodářské byro. Politické byro zamítlo tento návrh ještě před sjezdem.

Dále Preobraženskij obviňoval ÚV z porušování té části programu strany [¹¹¹], která se týkala poměru k buržoazním odborníkům a v níž se uvádělo, že při vytváření prostředí družné spolupráce pro odborníky a zvyšování jejich materiální úrovně je nutné nedělat této vrstvě politické ústupky a potlačovat její kontrarevoluční spády. Preobraženskij tvrdil, že ústřední výbor strany prý udělal profesorům, kteří se v letech 1921—1922 účastnili na mnoha vysokých školách v Moskvě, Kazani, Petrohradě a dalších městech stávek, politický ústupek. Jedním z hlavních požadavků byla revize nového Výnosu o vysokých školách, který vypracovala Hlavní správa odborného vzdělávání a na podzim 1921 schválila rada lidových komisařů. Profesori se stavěli proti existenci dělnických fakult při vysokých školách a proti tomu, aby do vedení vysokých škol byli podle nového výnosu jmenováni i zástupci studentstva, odborů a hlavní správy, a požadovali, aby toto právo bylo přeneseno na pedagogické sbory. Kromě toho vznášeli i řadu hospodářských požadavků. Hlavní správa odborného vzdělávání, v jejímž čele tehdy stál Preobraženskij, zaujala nesprávný postoj, neboť trvala na tom, aby vůči všem stávkujícím profesorům byla uplatněna co nejpřísnější opatření včetně jejich uvěznění. Stejně stanovisko zaujaly komunistické buňky a dělnické fakulty některých vysokých škol.

Politické byro ÚV KSR(b) se zabývalo touto záležitostí několikrát; protože bylo nutné volit k odborníkům pružný přístup, napravovalo nesprávnou linii hlavní správy a ukládalo vedoucím pracovníkům lidového komisariátu školství a osvěty — A. V. Lunáčarskému, M. N. Pokrovskému aj., aby věcně projednávali požadavky profesorů a usilovali o dohodu s nimi, ale nedělali jim přitom zásadní, politické ústupky (viz Leninovy dopisy k této otázce v publikacích Leninskij sbornik XXXIV, s. 406, a Leninskij sbornik XXXVI, s. 216, 219). V únoru 1922 zřídilo politické byro komisi složenou ze zástupců lidového komisariátu školství a osvěty, ústředního výboru Odborového svazu pracovníků školství a osvěty a profesorů, jež měla prozkoumat hospodářskou situaci vysokých škol, a uznalo za nutné uvést nový Výnos o vysokých školách do praxe. Po četných poradách komise s profesory a po mnoha dalších opatřeních, která z pověření ÚV strany přijal lidový komisariát školství a osvěty, byly stávky ukončeny. — 151

⁷¹ J. V. Stalin byl lidovým komisařem pro národnostní záležitosti od 26. října (8. listopadu) 1917, kdy byl tento komisariát zřízen, až do července 1923, kdy byl zrušen. Od března 1919 byl Stalin také lidovým komisařem státní kontroly a po reorganizaci lidového komisariátu státní kontroly v únoru 1920 byl až do 25. dubna 1922 lidovým komisařem dělnicko-rolnické inspekce. — 152

⁷² V. V. Kosior ve svém projevu obvinil ústřední výbor strany, že prý přemísťoval vedoucí stranické a odborové pracovníky údajně z frakčních důvodů. Toto obvinění vyvrátil V. M. Molotov ve svém závěrečném slově k organizační zprávě ústředního výboru, v němž uvedl fakta svědčící o tom, že osoby, o nichž Kosior mluvil, byly převedeny na jinou práci z ryze pracovních důvodů. Ve skutečnosti však vystoupení Kosiora, který v době diskuse o odborech zastával stanovisko Trockého, bylo namířeno proti upevnění vedoucí úlohy strany v odborech, o něž usiloval ústřední výbor v období mezi X. a XI. sjezdem strany. — 153

⁷³ N. Osinskij (V. V. Obolenskij) navrhl ve svém projevu vytvořit »kabinet« komisařů, jehož členy by nejmenoval Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů, nýbrž výlučně jeho předseda, odpovědný CÚVV.

Lenin si v průběhu diskuse na sjezdu poznamenal:

»//, Vytvořit kabinet!«//

jeden člen má vytvořit kabinet« (Leninskij sbornik XIII, 1930, s. 22). — 154

⁷⁴ Jde zřejmě o diskusní příspěvek V. Kamkova na III. sjezdu strany levých eserů (28. června—1. července 1918), namířený proti Leninovu článku Nejblíží úkoly sovětské moci, v němž Lenin napsal: »Ved' přesnou a svědomitou evidenci o penězích, šetrně hospodař, nelajdač, nekrad' a dodržuj nejprísrnější pracovní kázeň — právě takováto hesla, jimž se revoluční proletáři právem vysmívali v době, kdy buržoazie podobnými slovy zastírala svou nadvládu jako třídy vykořisťovatelů, se stávají nyní, po svržení buržoazie, nejaktuálnějšími a hlavními hesly dne« (Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 195). Kamkov na sjezdu opakoval, to, co napsal ve svém článku V zajetí kontrarevoluce (Naš puť [⁸⁸], květen 1918, sešit II.) — 156

⁷⁵ J. Larin ve svém diskusním příspěvku na sjezdu prohlásil, že příslušná komise Státní plánovací komise prý vypracovala jako materiál pro jednání sovětské delegace na janovské konferenci návrh na pronajmutí (jako koncesi) tří čtvrtin sovětských železnic, vodní cesty Petrohrad—Rybinsk, uralských hutí se silniční sítí dlouhou 3000 verst a elektrotechnického průmyslu.

Toto Larinovo tvrzení vyvrátil ve svém příspěvku G. M. Kržižanovskij. — 156

⁷⁶ *Diskusní klub* při moskevském výboru KSR(b) byl zřízen v srpnu 1921. Na základě usnesení sekretariátu a byra moskevského výboru KSR(b) z 29. prosince 1921 byly diskusní kluby zřízeny také v moskevských obvodech. Jejich úkolem bylo projednávat otázky výstavby strany a sovětského státu, hospodářské politiky Sovětské republiky a jiné. Záhy však začaly tribuny klubu při městském výboru strany využívat různé opoziční skupiny k propagování svých názorů. Otázka diskusního klubu se projednávala v ústřední kontrolní komisi, jež ve svém rozhodnutí konstatovala, že »v poslední době nabyly diskuse v klubu demagogického, nestraničského charakteru«, a doporučila moskevskému výboru strany, aby »věnoval činnosti klubu zvlášť velkou pozornost«.

Politické byro ÚV KSR(b) projednalo záležitost diskusního klubu 20. února 1922. Uložilo moskevskému výboru prověřit vedení klubu z hlediska jeho kádrového složení a učinit veškerá opatření, aby se diskusní klub stal »skutečným klubem k diskusi o otázkách zajímavých široké masy« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). — 157

⁷⁷ *Prohlášení dvaceti dvou* [¹⁵¹] — prohlášení, jež předložila 26. února 1922 předsednictvu rozšířeného plenárního zasedání exekuti-

vy Komunistické internacionály skupina členů bývalé »dělnické opozice« (A. G. Šljapnikov, S. P. Medveděv, A. M. Kollontajová, G. I. Mjasnikov a další), která v rozporu s rezolucí X. sjezdu KSR(b) O jednotě strany pokračovala ve své frakční činnosti. V prohlášení, jež bylo předáno předsednictvu exekutivy Kominterny, aniž s ním byl předtím obeznámen ústřední výbor KSR(b) a ruská delegace v exekutivě Kominterny, se tvrdilo, že »s jednotnou frontou to v naší zemi vypadá špatně«, že ústřední orgány strany prý ignorují potřeby a zájmy dělníků a že prý strana stojí na prahu rozkolu.

Exekutiva Komunistické internacionály ustavila komisi v tomto složení: C. Zetkinová, M. Cachin, J. Friis, V. Kolarov, K. Kreibich, U. Terracini a A. MacManus. Komise měla prozkoumat »prohlášení dvaceti dvou«. Na základě zprávy této komise schválilo plenární zasedání exekutivy Kominterny 4. března jednomyslně (při čtyřech abstencích) rezoluci, v níž odmítlo obvinění obsažená v prohlášení a odsoudilo stanovisko dvaceti dvou jako odporující usnesením X. sjezdu KSR(b) a poskytující nepřátelům komunismu »zbraň proti straně a proti diktatuře proletariátu«. Plenární zasedání varovalo signatáře tohoto prohlášení, že »budou-li pokračovat v započatém boji, nutně se dostanou do rozporu s KSR, s jejími úkoly a zájmy proletariátu Ruska, a tak se octnou mimo II. internacionálu« (viz Odinnadcatyj sjezd RKP(b). Stenografičeskij otčet, Moskva 1961, s. 751 — 752).

Také XI. sjezd KSR(b) vytvořil k prozkoumání »prohlášení dvaceti dvou« komisi o devatenácti členech. Komise důkladně prostudovala všechny materiál spojený s činností skupiny bývalé »dělnické opozice«. Na základě zprávy této komise schválil sjezd na uzavřeném zasedání 2. dubna zvláštní rezoluci O některých členech bývalé »dělnické opozice«, v níž se uvádělo: »Sjezd pokládá za zcela nepřípustné podávat Komunistické internacionále zprávy, o nichž zvláštní komise vytvořená Kominternou zjistila, že jsou lživé. Sjezd co nejrozhodněji odsuzuje počínání jednotlivých členů této skupiny, kteří ve svých vysvětleních komisi Komunistické internacionály uvedli lživé informace o straně, jež zkreslují skutečný obraz vzájemných vztahů mezi KSR a celou dělnickou třídou« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 526—727). Sjezd varoval Šljapnikova, Medveděva a Kollontajovou, že bude-li se jejich frakční činnost opakovat, budou vyloučeni ze strany (tamtéž, s. 527). — 158

⁷⁸ Lenin má na mysli spojené plenární zasedání ÚV KSR(b)

a ústřední kontrolní komise 9. srpna 1921, na němž se na Lenínův návrh projednával případ člena ústředního výboru A. G. Šljapnikova, který porušil stranickou disciplínu. Bezprostředním podnětem ke svolání tohoto zasedání byl Šljapnikovův projev v červenci 1921 na schůzi členů buňky KSR(b) Moskevské elektrárny, v němž byla ostře kritizována některá vládní usnesení, zejména rozhodnutí Nejvyšší národohospodářské rady o pronájmu četných podniků, jež bylo učiněno v souladu s celkovou politikou ústředního výboru. Lenin na základě rezoluce X. sjezdu O jednotě strany požadoval, aby Šljapnikov byl za protistranické jednání vyloučen z ústředního výboru i ze strany. Zdůvodňoval svůj návrh tím, že ÚV strany nemůže dopustit, aby kdokoli z jeho členů mařil jeho politiku. K uplatnění tohoto krajního opatření však chyběl do požadované dvoutřetinové většiny členů a kandidátů ÚV jeden hlas. Jednomyslně (při třech abstencích) bylo schváleno toto usnesení:

»Protože soudruh Šljapnikov jako člen ústředního výboru nejdnou porušil stranickou kázeň, konstatuje zasedání, že další projevy, prohlášení a kritická vystoupení soudruha Šljapnikova mimo rámec ústředního výboru, namířené proti politice ÚV a odporující usnesením, která vyjadřují skutečné mínění sjezdu strany, jsou zcela nepřijatelné a že je naléhavě nutné položit si otázku, zda soudruh Šljapnikov vůbec může v ústředním výboru pracovat. Proto zasedání kategoricky vyzývá soudruha Šljapnikova, aby v tomto směru radikálně změnil veškeré své politické jednání a uvedl je do souladu s linií ústředního výboru, jehož je členem. V případě, že soudruh Šljapnikov napříště své počínání nezmění, ukládá se ústřednímu výboru, aby svolal stejné zasedání (plenární zasedání členů a kandidátů ÚV a ústřední kontrolní komise), na němž by byla tato otázka projednána« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 525). — 159

⁷⁹ Protože »dělnická opozice« měla v ústředním výboru Svazu kovodělníků značný vliv, považovalo politické byro ÚV KSR(b) 4. března 1922 za nutné informovat komunistickou frakci na V. celoruském sjezdu Svazu kovodělníků o rozhodnutí komise, kterou vytvořilo rozšířené plenární zasedání exekutivy Komunistické internacionály k prozkoumání »prohlášení dvaceti dvou«. A. G. Šljapnikov obvinil 6. března na zasedání frakce komisi Komunistické internacionály z neobjektivní analýzy »prohlášení dvaceti dvou«, vyslovil námitky proti rezoluci rozšířeného plenárního zasedání exekutivy Kominterny k této otázce, opakoval

demagogické teze prohlášení a pokoušel se dokázat, že toto prohlášení nesledovalo frakční cíle. Šljapnikovovo vystoupení se na zasedání frakce nesetkalo s podporou. Frakce jednomyslně při pěti abstencích schválila tuto rezoluci: »Frakce V. celoruského sjezdu Svazu kovodělníků po vyslechnutí jednomyslného usnesení komise a plenárního zasedání exekutivy Komunistické internacionály a také po vysvětlení soudruhů Zinovjeva, Šljapnikova a C. Zetkinové k prohlášení dvaceti dvou komunistů plně podporuje toto usnesení nejvyššího mezinárodního komunistického orgánu a považuje za povinnost každého komunisty bezvýhradně se tomuto usnesení podřídit. Zároveň frakce varuje soudruhy před opakováním takových akcí, které hrozí rozkoem v nejdisciplinovanější komunistické straně na světě — v Komunistické straně Ruska. Ve jménu této pevné jednoty vyzývá frakce na sjezdu soudruhy, kteří prohlášení podepsali, aby projeвили větší kázeň, zásadovost a smysl pro pořádek, zejména v této těžké době, kdy sebemenší zakolísání v Komunistické straně Ruska jakožto straně vládnoucí v první republice pracujících na světě podněcuje troufalost a sebevědomí světové buržoazie v postupu proti proletářskému státu a proti mezinárodní dělnické třídě« (Odinnadca-tyj sjezd RKP(b). Stenografičeskij otčet, Moskva 1961, s. 752). — 159

³⁰ Lenin má na mysli Teze »dělnické opozice« [135], uveřejněné 25. ledna 1921 v 15. čísle Pravdy. Z 38 lidí, kteří tyto teze podepsali, podepsalo se pod »prohlášení dvaceti dvou« pouze 9 osob. — 160

⁸¹ G. I. Mjasnikov zorganizoval v motivilišském okrese Permské gubernie protistranickou skupinu, která zahájila boj proti politice strany. Organizační byro ÚV KSR(b) projednalo 29. července 1921 Mjasnikovova vystoupení v permské organizaci a Mjasnikovův článek Palčivé otázky spolu s písemnou zprávou adresovanou ústřednímu výboru KSR(b), kvalifikovalo je jako protistranické a zřídilo komisi, které bylo uloženo přešetřit Mjasnikovovu činnost. Na základě zprávy komise označilo organizační byro ÚV KSR(b) Mjasnikovovy teze za neslučitelné se zájmy strany. Mjasnikovovi zakázalo vystupovat s jeho tezemi na oficiálních stranických schůzích, odvolalo ho z permské organizace a dalo k dispozici ústřednímu výboru. Mjasnikov se usnesení ÚV nepodrobil a po návratu do Motivilichy pokračoval v protistranické činnosti. Současně se pokoušel zorganizovat protistranickou skupinu v Petrohradě. Komise ÚV KSR(b), která přešetřovala jeho činnost,

navrhla jeho vyloučení ze strany za opakované porušování stranické kázně a za to, že v rozporu s usnesením X. sjezdu KSR(b) o jednotě strany zorganizoval zvláštní skupinu k boji proti straně. Dne 20. února 1922 bylo usnesení komise o vyloučení Mjasnikova ze strany potvrzeno politickým byrem ÚV KSR(b) s dodatkem, že Mjasnikov má právo požádat za rok o opětné přijetí do strany (viz *Odinnadcatyj sjezd RKP(b). Stenografičeskij otčet, Moskva 1961, s. 748—749*).

O Mjasnikovovi viz také *Leninskij sbornik XXXVI, 1959, s. 299, 308. — 161*

⁸² Leninem navržená formulace byla v plném rozsahu pojata do rezoluce XI. sjezdu KSR(b) Ke zprávě delegace KSR v Komunistické internacionále, schválené 2. dubna 1922 (viz *KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 468—470*). — 162

⁸³ Dokument byl napsán v souvislosti s činností zemědělské sekce XI. sjezdu strany.

Bod o politice KSR(b) na vesnici nebyl zařazen na pořad jednání XI. sjezdu. Na návrh M. P. Tomského, předložený z pověření porady delegací, zvolil sjezd devítičlennou komisi a uložil jí připravit materiál o práci na vesnici, který pak měla projednat zemědělská sekce. Z materiálů sekce se zachoval jenom seznam otázek pro její členy, vypracovaný s přihlédnutím k Leninovým připomínkám a návrhům obsaženým v dopisu politickému byru ÚV KSR(b) z 16. března 1922 (viz tento svazek, s. 70—75).

V průběhu diskuse v sekci se ukázalo, že místní orgány dosud neshromáždily dostatečné zkušenosti z realizace usnesení X. sjezdu KSR(b) o politice strany na vesnici a IX. sjezdu sovětů o opatřeních ke konsolidaci a k rozvoji zemědělství.

Lenin, který pozorně sledoval diskusi k této otázce, navrhl v tomto dopisu N. Osinskému, rozeslaném na Leninův příkaz také všem členům politického byra, aby sekce vypracovala rezoluci praktického rázu, která by stanovila jako hlavní úkol studium a hodnocení místních zkušeností. Týž den, jak sděluje Osinskij, přečetli tento dopis všichni členové sjezdové komise. S návrhem rezoluce, který v něm byl obsažen, byli seznámeni všichni členové zemědělské sekce a schválili ho. Dne 2. dubna schválil sjezd rezoluci O práci na vesnici, do níž byly pojaty všechny Leninovy návrhy. Kromě toho uložil sjezd ústřednímu výboru, aby ustavil při ústředním výboru komisi pro práci na vesnici (viz *KSSS v re-*

zolučích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 487—488). — 163

- ⁸⁴ Lenin má na mysli Usnesení o opatřeníh ke konsolidaci a k rozvoji zemědělství [¹⁰²] a Usnesení o zemědělských družstvech [¹⁰³]. Tato usnesení byla schválena na IX. celoruském sjezdu sovětů v prosinci 1921 (viz Děvjatyj Vserossijskij sjezd Sovětov rabočich, kresťjanskich, krasnoarmejskich i kazačjich deputatov. Ste-nografičeskij oščot, Moskva 1922, s. 286—294).

Sjezd zdůraznil, že co nejrychlejší obnova zemědělství je nezbytnou podmínkou rozvoje celého sovětského národního hospodářství, a stanovil rozsáhlý program praktických opatření ke konsolidaci a k rozvoji zemědělství. Sjezd konstatoval, že je nezbytné zavést dlouhodobé zemědělské úvěry, rozvíjet agronomické vzdělání, zvyšovat výrobu zemědělských strojů a náradí atd. Lidovému komisariátu zemědělství se ukládalo, aby vypracoval a realizoval potřebná opatření k obnově a dalšímu rozvoji živočišné výroby. Sjezd se usnesl zřídít při Celoruském ústředním výkonném výboru sovětů zemědělskou komisi se zvláštní pravomocí a v nižších správních jednotkách ustavit při výkonných výborech sovětů guberniální a újezdni zemědělské výbory a uložit jim, aby zajistily v roce 1922 včasné provedení zemědělských prací.

Sjezd kromě toho, že stanovil opatření k pozvednutí individuálního rolnického hospodářství, upozornil na nutnost rozvíjet na vesnici družstevnictví jako základ pro další upevnění kolektivních forem hospodaření. Uložil všem orgánům sovětské moci, aby podporovaly budování družstev, a vybídl k rozvoji propagandy družstevnictví.

Lenin se bezprostředně podílel na vypracování Usnesení o opatřeníh ke konsolidaci a k rozvoji zemědělství: pronesl na poradě bezpartijních delegátů sjezdu diskusní příspěvky, přečetl návrh usnesení a provedl v něm některé úpravy. — 163

- ⁸⁵ Při projednávání rezoluce O tisku a propagandě na XI. sjezdu KSR(b) navrhl D. B. Rjazanov doplnit rezoluci tím, že se ruší uveřejňování inzerátů ve stranickém tisku. Sjezd schválil tento návrh s výhradou, že zákaz uveřejňování inzerátů neplatí pro stranický tisk vůbec, nýbrž pouze pro Pravdu. Lenin v té době nebyl na zasedání přítomen. Když se o tomto rozhodnutí sjezdu dozvěděl, napsal L. B. Kameněvovi, který zasedání řídil, tento vzkaz: »Soudruhu Kameněve! Je to pravda, že sjezd zrušil uveřejňování inzerátů v *Pravdě*? Nedalo by se to napravit? Vždyť je to zjevná chyba« (Leninskij sbornik XIII, 1930, s. 29). Protože Ka-

meněv považoval za nemožné změnit schválené usnesení, navrhol najít jiné způsoby, jak poskytnout Pravdě podporu. Avšak Lenin již po ohlášení seznamu členů ústředního výboru a ústřední kontrolní komise zvolených na sjezdu navrhl zrušit toto usnesení s odůvodněním, že za nové ekonomické politiky by bylo nesprávné spoléhat na dotace pro tisk ze zlatého pokladu nebo z daňových příjmů. Tento návrh byl schválen.

Protože stenografický zápis Leninova projevu byl částečný a neuspokojivý, je projev v tomto vydání otištěn v neúplném znění. — 166

⁸⁶ Lenin má zřejmě na mysli G. I. Mjasnikova, kterého ústřední výbor KSR(b) vyloučil 20. února 1922 ze strany, dále F. A. Mitina a N. V. Kuzněcova, které vyloučil ze strany XI. sjezd KSR(b). — 167

⁸⁷ Plenární zasedání ústředního výboru KSR(b) schválilo 3. dubna 1922 tento návrh s dodatkem: ». . . s tím, aby soudruh Stalin mohl být během měsíce zcela uvolněn z práce v dělnicko-rolnické inspekci«. V souvislosti s rozhodnutím plenárního zasedání jmenovat Stalina generálním tajemníkem ÚV KSR(b) byl Stalin usnesením rady lidových komisařů z 25. dubna 1922 uvolněn z funkce lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce. — 170

⁸⁸ Lenin poslal svůj článek Zaplatili jsme příliš mnoho V. M. Molotovovi s tímto vzkazem: »Dejte prosím kolovat členům politického byra tento můj článek a tyto mé návrhy, ať o nich rozhodnou« (tento svazek, s. 176).

Politické byro ÚV KSR(b) schválilo 10. dubna 1922 toto usnesení: »Není námitek, aby byl článek soudruha Lenina Zaplatili jsme příliš mnoho uveřejněn v úterý v listu Izvěstija a v Pravdě« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Článek byl 11. dubna uveřejněn. — 171

⁸⁹ V Irsku se v roce 1918 pod vlivem Říjnové revoluce v Rusku zdvihla nová vlna národně osvobozeneckého hnutí. Ve volbách do britského parlamentu, které se konaly v prosinci 1918, získali v Irsku většinu mandátů představitelé strany Sinn Féin (buržoazně nacionalistické strany, jež bojovala za nezávislost Irska). Dne 21. ledna 1919 se sešli v Dublinu, prohlásili se za irský parlament a vyhlásili Irskou republiku. Britské orgány na to odpověděly vojenským terorem. Protože britské vládě se nepodařilo násilím potlačit národně revoluční boj irského lidu, orientovala se

na dohodu s pravým křídlem strany Sinn Féin. V prosinci 1921 byla mezi nimi uzavřena smlouva, podle níž byla jižní část Irsku prohlášena za Irský svobodný stát (Éire) s právy dominia, kdežto Severní Irsko (Ulster) zůstalo ve svazku Velké Británie. Proti věrolomné dohodě pravice s britskými imperialisty se postavilo levé, republikánské křídlo strany Sinn Féin. V Irsku vypukla občanská válka. Republikáni však nevytyčili taková hesla, která by jim zajistila podporu širokých mas dělníků a rolníků. Na jaře 1923 ohlásilo vedení republikánů zastavení vojenských akcí. V Irsku byla nastolena moc buržoazie a venkovských kapitalistických vrstev. — 172

- ⁹⁰ Povstání jihoafrických dělníků vypuklo v březnu 1922 v Johannesburgu, Benoni a Brakpanu.

Majitelé dolů, kteří si v souvislosti s poklesem cen zlata na světovém trhu chtěli zachovat své zisky, sáhli ke snižování mezd dělníků evropského původu a k jejich hromadnému propouštění. To vedlo 9. ledna 1922 k vyhlášení stávky ve zlatých dolech. V březnu stávka přerostla v povstání. V rukou dělníků se octla města Benoni a Brakpan a dělnická předměstí Johannesburgu — Fordsburg a Jeppe. Povstání se aktivně účastnila mladá Komunistická strana Jižní Afriky. Mnozí komunisté, mezi nimi vůdcové stávky Fischer a Spendiff, padli jako hrdinové v ozbrojeném boji. Dne 10. března vyhlásila reakční vláda generála Smutse ve výše uvedených městech výjimečný stav a vyslala proti povstalcům vojska. Dne 14. března bylo povstání potlačeno. Vláda se s jeho účastníky surově vypořádala: bylo zatčeno přes 10 000 lidí a tisíce dělníků byly postaveny před vojenský soud. — 172

- ⁹¹ Lenin má zřejmě na mysli postoj delegace Komunistické strany Itálie [dnes Italská komunistická strana] (E. Ambrogi, R. Roberto a U. Terracini) a části delegace Komunistické strany Francie [dnes Francouzská komunistická strana] (M. Cachin, R. M. Meillier, D. Renoult a L. Sellier) na prvním rozšířeném plenárním zasedání exekutivy Komunistické internacionály (21. února—4. března 1922), když se projednávala taktika jednotné fronty. Rezoluce k této otázce byla schválena většinou devatenácti delegací proti třem (italské, francouzské a španělské). — 173
- ⁹² Lenin tím myslí odmítnutí zástupců II. internacionály zařadit heslo zrušení versailleské smlouvy mezi hesla určená pro demonstrace pracujících, jež se na výzvu konference tří internacionál měly konat 20. dubna nebo 1. května 1922. — 174

⁹³ Politické byro ÚV KSR(b) schválilo 12. dubna 1922 Leninův návrh. — 177

⁹⁴ Leninův dopis významnému americkému vědci v oboru elektrotechniky Charlesi P. Steinmetzovi byl napsán jako odpověď na tento Steinmetzův dopis:

»Panu N. Leninovi.

Drahý pane Lenine! Návrat pana B. V. Loseva do Ruska je pro mne vítanou příležitostí, abych Vám vyjádřil svůj obdiv nad tím, jak pozoruhodnou práci ve prospěch společenské a průmyslové obrody koná Rusko za tak těžkých podmínek.

Přeji Vám co největší úspěch a jsem pevně přesvědčen, že úspěchu dosáhnete. Musíte dosáhnout úspěchu, protože nelze připustit zroskotání tak obrovského díla, které Rusko započalo.

Jestliže mohu v technických otázkách a zejména otázkách výstavby elektráren být Rusku nějakým způsobem — radou, návrhem či návodem — nápomocen, vždycky velmi rád udělám všechno, co je v mých silách. S bratrským pozdravem Váš Ch. Steinmetz. «

Podle vzpomínek B. V. Loseva, tehdejšího tajemníka newyorské pobočky Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku, Steinmetz už v červnu 1920, když ho navštívila delegace společnosti, vyjádřil přání, aby byl informován o všech hospodářských a průmyslových problémech Sovětské republiky, a nabídl svou pomoc při vypracovávání technické dokumentace pro výstavbu elektráren a vysokonapěťového elektrického vedení v Sovětském Rusku.

Když Steinmetz, jak vzpomíná Losev, předával v únoru 1922 Losevovi před jeho odjezdem do Moskvy dopis pro Lenina, řekl: »Lituji, že nemohu jet s Vámi, opravdu velice lituji. Světová válka vedla podle mého názoru k takovým důsledkům, že kdyby nebylo v Sovětském Rusku nastoleno sovětské zřízení, neměl by život vůbec žádný smysl Ať se v Rusku dovědí, že já a mnozí další sympatizujeme s jejich cílem, že jsme celým srdcem i rozumem s nimi. Určitě popřejte Rusům úspěch v tom zatraceně těžkém díle, do něhož se pustili« (B. V. Losev, Historie jednoho dopisu. — Večerníjaja Moskva, č. 95, 22. dubna 1960).

Lenin se po obdržení Steinmetzova dopisu obrátil na G. M. Kržižanovského a L. K. Martense s prosbou, aby mu poskytl podrobnější informace o americkém vědci. Dne 2. dubna napsal Lenin koncept odpovědi Steinmetzovi, v němž použil Kržižanovského návrhu varianty posledního odstavce dopisu, a poslal ho Kržižanovskému s tímto písemným vzkazem: »Soudruhu Kržiža-

novskij! Posílám Vám koncept odpovědi Steinmetzovi. Vraťte mi ho prosím i se svými připomínkami nebo doplňky. S komunistickým pozdravem Lenin« (Leninskij sborník XXXVI, 1959, s. 463). Dne 10. dubna napsal Lenin na konečné variantě dopisu tyto příkazy: »Dejte to do Kominterny přeložit do angličtiny (*a at' to zkontroluje a parafuje Angličan*) a přepsat na stroji na můj úřední papír a pak mi to dejte k podpisu« a nadepsal anglicky Steinmetzovu adresu. K dopisu přepsanému na úřední papír v angličtině připojil Lenin datum »12. dubna 1922« a svůj podpis: »fraternally Yours Lenin« (»s bratrským pozdravem Váš Lenin« — *Red.*), a pak dal sekretářce tento pokyn: »a) 1 exemplář poslat doporučeně do Ameriky. *Adresu* napsanou přesně anglicky i rusky *mi ukažte zítra*. b) 1 exemplář poslat Martensovi. c) 1 exemplář založit. 2. Steinmetzův dopis a mou odpověď v ruštině pošlete *Kržižanovskému*, aby je dal otisknout (rusky), a po otištění mi je vraťte zpátky« (Istoričeskij archiv, 1961, č. 5, s. 12).

Steinmetzův dopis a Lenina odpověď byly 19. dubna uveřejněny v sovětských listech a 20. dubna byl v 86. čísle Pravdy uveřejněn Steinmetzův životopis, který napsal Kržižanovskij. — 178

- ⁹⁵ Tyto připomínky a doporučení se týkají návrhu usnesení předsednictva exekutivy Komunistické internacionály přijatého v souvislosti s konferencí tří internacionál, jež se konala v Berlíně: »1. Zesílit kampaň proti menševikům a eserům v celém mezinárodním komunistickém tisku. 2. Začít systematicky využívat materiály berlínské porady k napadání každé slabiny nepřítele. 3. Společné provolání k devítce prozatím nevydávat. 4. V průběhu demonstrace 20. dubna při agitaci směle kritizovat nepřítele. 5. Jednotlivé sekce působí podle konkrétních podmínek. 6. Jakékoli další kroky delegace se odkládají, dokud nebude rozhodnuto o ratifikaci berlínských výsledků« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

G. J. Zinovjev poslal tento návrh Leninovi s prosbou, aby se k němu vyjádřil ještě týž den, do zasedání předsednictva exekutivy Kominterny. — 180

- ⁹⁶ *Usnesení o práci místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany)* je výsledkem velkého Lenina úsilí o vypracování usnesení o nové organizaci činnosti rady lidových komisařů a Rady práce a obrany, jež se promítlo v jeho korespondenci s A. D. Cjurupou (viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 397—405) i v jiných dokumentech.

Příprav návrhu usnesení se účastnili místopředsedové rady li-

dových komisařů a Rady práce a obrany A. D. Cjurupa a A. I. Rykov. Cjurupa předložil dvě varianty rozdělení lidových komisiariátů do dvou skupin, mezi místopředsedy rady lidových komisařů a Rady práce a obrany, aby bylo možné zavést novou organizaci práce. Kromě toho Cjurupa vypracoval podrobnou důvodovou zprávu k reorganizaci práce místopředsedů. Lenin po obdržení Rykovových připomínek a úprav k Cjurupovým návrhům napsal na první variantu: »Přijata první varianta s Rykovovými úpravami (viz další stránku) 4. 4. 1922«, včlenil do ní řadu Rykovových návrhů a nastínil rozdělení lidových komisiariátů na dvě skupiny, mezi Cjurupu a Rykova. Týž den vypracoval Lenin podrobnou osnovu Usnesení o práci místopředsedů. Za základ vzal Cjurupovu důvodovou zprávu, přečísloval nejdříve všechny jeho návrhy (body 1—28) a pak Rykovovy doplňovací návrhy (body 29—32). Zřejmě potom napsal dalších třináct bodů osnovy. Pak Lenin spojil všechny návrhy v podrobnou osnovu o 45 bodech. Teprve potom, po spojení shodných bodů, vypracoval konečnou osnovu usnesení o 31 bodech (viz tento svazek, s. 460—467), které byly také v usneseních podrobně rozvedeny.

Na rukopis návrhu usnesení Lenin připsal: »Přepsat co nejrychleji ve 4—5 exemplářích (mně; Cjurupovi; Rykovovi; ostatní Stalinovi pro členy politického byra).« Leninovu odpověď na připomínky k návrhu usnesení viz tento svazek, s. 214—217.

K této otázce se Lenin vracel také v prosinci 1922 (viz tento svazek, s. 361, 366—368, 370—371). — 183

⁹⁷ *Ekonomičeskaja žizň* — deník; vycházel v Moskvě od listopadu 1918 do listopadu 1937; zpočátku jako orgán Nejvyšší národohospodářské rady a hospodářských lidových komisiariátů, od července 1921 jako orgán Rady práce a obrany, Státní plánovací komise, Státní banky a lidového komisiariátu financí. Lenin často poskytoval redakci listu rady a usiloval o to, aby *Ekonomičeskaja žizň* byla bojovým orgánem hospodářské výstavby.

V roce 1928, u příležitosti desátého výročí založení listu, konstatoval ústřední výbor KSR(b), že *Ekonomičeskaja žizň* se stala vůdčím programovým listem, který pevně hájí zásady leninismu a všestranně osvětluje praxi hospodářské výstavby. Od 16. listopadu 1937 vycházel list pod názvem *Finansovaja gazeta*. Jeho vydávání bylo v červnu 1941 zastaveno. — 187

⁹⁸ *The New York Herald* — americký deník, orgán republikánské strany; vycházel od roku 1835 do roku 1924 v New Yorku. — 193

⁹⁹ Jde o smlouvu, kterou 16. dubna 1922 uzavřelo Sovětské Rusko s Německem v Rapallu v době janovské konference.

Již v první etapě konference se projevil vážné rozpory mezi Německem a vítěznými zeměmi. Pokusy německé vlády dohodnout se s dohodovými státy na úkor sovětského státu ztroskotaly, takže Německo bylo nuceno jednat o uzavření smlouvy s ním, a tak upevnit své pozice ve vztazích se západními zeměmi.

Smlouva stanovila, že se obě strany zřeknou vzájemných nároků, které byly důsledkem první světové války. Německé vláda se zřekla požadavku, aby bývalým německým majitelům byly vráceny podniky znárodněné sovětskou vládou, a to tehdy, jestliže sovětská vláda nebude uspokojovat obdobné nároky jiných států. Zároveň byly mezi oběma zeměmi navázány diplomatické styky a v hospodářských otázkách zavedena zásada nejvyšších výhod.

Podepsání rapallské smlouvy bylo velkým úspěchem sovětské diplomacie, protože se tím upevňovalo mezinárodní postavení sovětského státu a zároveň to zmařilo pokusy o vytvoření jednotné protisovětské fronty. Uzavření smlouvy potvrdilo, že sovětská vláda bude normalizovat své vztahy s buržazními státy pouze za předpokladu, že bude uznána rovnoprávnost dvou systémů vlastnictví. Smlouva měla velký význam také pro Německo, protože mu umožňovala navázat vzájemně výhodné hospodářské a obchodní styky se sovětským státem.

Rapallskou smlouvu zhodnotil Lenin v Návrhu usnesení CÚVV ke zprávě delegace na janovské konferenci (viz tento svazek, s. 227 — 228).

Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů v usnesení ke zprávě delegace, schváleném 17. května 1922, konstatoval, že »pro vztahy RSFSR s kapitalistickými státy jsou normální pouze smlouvy tohoto typu« (III sessija Vserossijskogo Centralnogo Iсполnitel'nogo Komiteta IX sozyva. Bjuletteň No 5, 19. května 1922, s. 17). Zpráva o podepsání rapallské smlouvy byla uveřejněna 19. dubna 1922 v 85. čísle listu Izvěstija VCIK^[4]. — 194

¹⁰⁰ Lenin má na mysli situaci, jež vznikla na janovské konferenci.

Dne 11. dubna 1922 byla sovětské delegaci předána takzvaná zpráva expertů, kterou v březnu 1922 vypracovali v Londýně experti Velké Británie, Francie, Itálie, Belgie a Japonska (londýnské memorandum). »Zpráva expertů« obsahovala požadavek, aby sovětská vláda zaplatila všechny dluhy carské i prozatímní vlády a vůbec všech bývalých vlád v Rusku, vrátila cizím státním příslušníkům jejich dřívější majetek, znárodněný sovětským státem, nebo jim poskytla náhradu za škodu způsobenou na jejich majet-

ku nebo za jeho ztrátu, aby poskytla cizím státním příslušníkům hospodářské i právní výsady, jakož i řadu takových požadavků, které fakticky znamenaly zrušení monopolu zahraničního obchodu.

Ve dnech 14. — 15. dubna se konala u Lloyda George neoficiální porada, které se účastnili zástupci RSFSR, Francie, Itálie a Belgie. Na poradě se projednávalo londýnské memorandum. Sovětská delegace odmítla požadavky západních států a předložila své vlastní požadavky: sověští delegáti prohlásili, že škody způsobené Sovětskému Rusku intervencí a blokadou činí 39 miliard rublů ve zlatě. Zástupci dohodových států ve snaze vyhnout se odpovědnosti za obzrojenou intervenci odmítli uznat sovětské požadavky a trvali na tom, aby je sovětská delegace stáhla zpátky. Za to navrhovali »odepsat« část válečných dluhů Ruska.

Když bylo politické byro ÚV KSR(b) informováno o situaci na konferenci, poslalo 17. dubna sovětské delegaci tuto směrnici týkající se podmínek dohody: válečné dluhy a úroky z předválečných dluhů musí být kryty sovětskými požadavky; restituce (obnovení soukromého vlastnictví) se kategoricky zavrhuje; jako maximální ústupek může být bývalým vlastníkům cizí státní příslušnosti přiznáno přednostní právo na získání jejich bývalých podniků do nájmu nebo na získání koncese na ně — za jinak stejných ostatních podmínek; se splácením předválečných dluhů, pokud budou uznány, se začne za patnáct let (maximální ústupek — deset let); sovětská vláda se zavazuje, že bude dbát zájmů drobných vlastníků. Za závaznou podmínku výše uvedených ústupků považovalo politické byro okamžité poskytnutí vysoké půjčky sovětské vládě. Ve směrnici politického byra se uvádělo, že tyto ústupky je třeba chápat jako krajní mez.

»V Moskvě převládá pevný postoj,« psal 18. dubna náměstek lidového komisaře zahraničních věcí L. M. Karachan G. V. Čičerinovi, »takže vaše zprávy, že to zavání nezdarem, nikoho nezviklaly.«

Oficiální odpověď sovětské delegace na »zprávu expertů« obsahovalo její memorandum z 20. dubna. Kategoricky odmítla požadavky obsažené v této zprávě jako pokus »přimět Rusko k postupným kapitulacím, ohrožujícím jeho svrchovanost« (Dokumenty vnějšej politiky SSSR, sv. V, Moskva 1961, s. 235), a vznesla požadavek, aby Sovětskému Rusku byly nahrazeny ztráty, jež utrpělo cizí intervencí. Přitom zdůraznila, že vláda RSFSR je ochotna jednat o náhradě ztrát cizím státním příslušníkům jedině tehdy, bude-li dodržena zásada vzájemnosti. — 194

- ¹⁰¹ Leninův návrh obsažený v tomto dokumentu schválilo 19. dubna 1922 politické byro ÚV KSR(b). Telegram byl též den odeslán prostřednictvím lidového komisariátu zahraničních věcí G. V. Čičerinovi a L. S. Sosnovskému a rovněž redakci Pravdy a listu Izvestija VCIK. — 195
- ¹⁰² Tento Leninův telegram, který byl 21. dubna 1922 poslán do Jasnova, byl odpovědí na telegram G. V. Čičerina z 20. dubna. Čičerin totiž nesouhlasil s Leninovým hodnocením situace na konferenci a psal, že na poskytnutí náhrady cizím státním příslušníkům za znárodnění jejich majetku »má zájem především Lloyd George, který je pod tlakem všemocných anglických žraloků«. »Celá věc prozatím zůstává otevřená — ještě se o ní bude jednat,« tvrdil Čičerin. »Anglie nezůstane, jestliže Francie odejde. Unionisté to nepřipustí« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). — 195
- ¹⁰³ Dne 20. dubna 1922 poslal G. V. Čičerin Lloyd Georgeovi dopis se sdělením, že v případě anulování válečných dluhů a úroků ze všech dluhů, poskytnutí dostatečně vysoké finanční pomoci a uznání Sovětské republiky de iure by tato »byla ochotna vrátit bývalým vlastníkům do užívání znárodněný nebo zabavený majetek nebo tam, kde by to nebylo možné, uspokojit oprávněné nároky dřívějších vlastníků buď na základě přímé dohody s nimi, nebo podle smlouvy, jejíž podrobnější podmínky budou projednány a schváleny na této konferenci« (Dokumenty vnějšjí politiky SSSR, sv. V, Moskva 1961, s. 260).
- Většina sovětské delegace kvalifikovala Čičerinův dopis jako porušení směrnic politického byra ÚV KSR(b). J. E. Rudzutak o tom podal 22. dubna lidovému komisariátu zahraničních věcí telegrafickou zprávu. — 197
- ¹⁰⁴ Dne 24. dubna 1922 schválilo politické byro ÚV KSR(b) text telegramu G. V. Čičerinovi, navržený Leninem, v tomto znění: »Rudzutakovy obavy, vyjádřené v jeho telegramu z 22. dubna, považujeme za naprosto oprávněné. Pokládáme za velmi nebezpečnou chybu každý krok a každou větu, které by nás mohly připravit o jediný výhodný důvod k odchodu, zaručující nám zároveň ve velmi blízké budoucnosti naprosto diplomatické i obchodní vítězství, totiž důvod, že kategoricky odmítáme obnovit soukromé vlastnictví zahraničních kapitalistů. Znovu opakujeme, že jsme vám poslali naprosto přesné znění našich maximálních ústupků, od nichž se neodchýlíme ani o písmeno. To znamená,

že restituci a peněžní náhradu odmítáme a že uznáváme pouze přednostní právo na pronájem a koncesi. Jakmile se naprosto jasně ukáže, že za těchto ústupků není dohoda možná, dáváme vám plnou moc, abyste z konference odešli, ale ponechali si pro agitační a pro další diplomatickou akci dva trumfy:

1. Zásadní význam rusko-německé smlouvy.

2. Naše rozdílné stanovisko výlučně k obnovení vlastnictví kapitalistů« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Po schválení tohoto usnesení přišly od Čičerina dopisy a telegramy, v nichž vedoucí sovětské delegace informoval o svém jednání s Lloydem Georgem a vysvětloval, že v okamžiku vzniku nebezpečí, že toto jednání ztroskotá, považoval za možné navrhnout formulaci, která nespojovala sovětské delegaci ruče, ale umožňovala přenést další jednání do komise, a tak získat čas, aby ústřední výbor KSR(b) mohl poslat delegaci další pokyny.

Po tomto vysvětlení uznalo politické byro Čičerinův postup za správný a poslalo 25. dubna do Janova směrnicí, že bude-li nezdar nevyhnutelný, má delegace zdůraznit, že k nezdaru »dochází výlučně kvůli otázce obnovení soukromého vlastnictví«. »Ve věci škod způsobených bývalým vlastníkům cizí státní příslušnosti,« uvádělo se ve směrnicí, »je krajní mez našich ústupků taková: 1. Podle směrnice ze 17. dubna bude přednostní právo na koncesi poskytnuto tam, kde takovou koncesi uznáme za možnou. Jestliže bude podnik nabídnut k pronájmu, ale bývalý vlastník cizí státní příslušnosti tuto nabídku odmítne, ztrácí právo na jakoukoli náhradu. 2. Vlastníkům těch podniků, jejichž hospodářské vedení zůstává v pravomoci státu, bude poskytnuta náhrada, pokud jejich nároky uznáme za oprávněné, ve výši, kterou sami stanovíme.« V nejkrajnějším případě považovalo politické byro za možné navrhnout, že se uznání nároků bývalých vlastníků a výše náhrady budou řídit dohodou mezi sovětskou vládou a každým jednotlivým vlastníkem pod podmínkou, že takové dohody nebudou podléhat žádné arbitráži. Politické byro znovu zdůraznilo nutnost přísně vázat ústupky na výši půjčky poskytnuté Sovětskému Rusku a na podmínky jejího splácení (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Leninovo hodnocení stanoviska Lloyda George a dalších britských vedoucích činitelů, obsažené v telegramech do Janova (viz tento svazek, s. 195, 196), se v průběhu konference potvrdilo. V dalších dnech ustoupila britská delegace dokonce i od dohody, že vezme Čičerinův dopis z 20. dubna za základ pro další jednání. Čičerin 28. dubna v dopisu adresovaném předsedovi konfe-

rence napsal, že berou-li západní státy zpátky svůj souhlas považovat obsah dopisu z 20. dubna za základ jednání, nebude se sovětská delegace cítit tímto dopisem vázána a vrátí se ke stanovisku, jež vyložila 20. dubna v memorandu (viz Dokumenty vnější politiky SSSR, sv. V, Moskva 1961, s. 276—277). — 198

¹⁰⁵ Lenin navrhl politickému byru ÚV KSR(b), aby projednalo vydání spisů G. V. Plechanova. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen exemplář programu zasedání politického byra z 27. dubna 1922 s devatenácti body, za nimiž je Leninovou rukou připsáno: »*Plechanovy spisy*.« — 199

¹⁰⁶ Tento dokument napsal Lenin v souvislosti s návrhem Trockého, který ho předložil 28. dubna 1922 politickému byru ÚV KSR(b): 1. Vydat z agitačních důvodů prohlášení, že kdyby dohodové vlády zkonfiskovaly všechny kapitál ruských kapitalistů v zahraničí, zavázala by se sovětská vláda nevznášet proti tomu protest, 2. v případě, že jednání na janovské konferenci ztroskotá, vydat manifest k obyvatelstvu. Lenin podtrhl v dopisu Trockého větu: »Měli bychom naši delegaci požádat, aby nám nastínila hlavní body takového manifestu (jinak by nám mohly důležité momenty ujít)«, a poznamenal na okraj: »Souhlasím pouze s poslední větou.«

Týž den se politické byro usneslo: »Poslat soudruhům Čičerini a Litvinovovi telegram tohoto znění: „V případě nezdaru považujeme za nutné, aby byl jménem rady lidovým komisařů nebo CÚVV vydán manifest k obyvatelstvu. Načrtněte prosím návrh manifestu nebo jeho hlavní body a urychleně je pošlete do Moskvy.“« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.)

↳ V dalším průběhu jednání potřeba vydání manifestu odpadla. — 200

¹⁰⁷ Leninovu brožuru *Staré články na témata téměř nová. K »nové ekonomické politice«* (Dva články a jeden projev z roku 1918)^[74] vydala v roce 1922 moskevská pobočka Státního nakladatelství. Do brožury byla zařazena Předmluva k vydání z roku 1922, článek Nejbližší úkoly sovětské moci^[52], Referát o nejbližších úkolech sovětské moci^[39], přednesený 29. dubna 1918 na zasedání CÚVV, a článek O »levém« dětinství a maloburžoaznosti^[48] (viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 187—229, 263—288, 305—337).

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS se zachoval obtah této brožury s Leninovými korekturami a poznámkami. Nad Závěrečné slovo k referátu o nejbližších úkolech sovětské moci, přednesené 29. dubna 1918 na zasedání CÚVV (viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 289—297), jež bylo původně do brožury zařazeno, nadepsal Lenin: »celé vypustit«. — 201

¹⁰⁸ Tento telegram byl 30. dubna 1922 schválen politickým byrem ÚV KSR(b) a odeslán G. V. Čičerinovi. Byla to odpověď na Čičerinovy telegramy se sdělením, že se uvažuje o přenesení »ruské otázky« na novou konferenci, která se má sejít za tři měsíce, a rovněž na telegramy, v nichž Čičerin psal o odlišném názoru L. B. Krasina na jednání janovské konference. Krasin prohlašoval, že »se jednání octlo ve slepé uličce« a že dosáhnout dohody a získat půjčku není na základě směrnic ústředního výboru možné. Krasin navrhoval udělat dalekosáhlé ústupky: uznat předválečné dluhy bez úroků, což by podle jeho názoru nepřesahovalo osm miliard rublů ve zlatě, a připustit možnost poskytnutí jednorázové náhrady za ztráty všech soukromých osob a firem ve výši tři až čtyř miliard rublů ve zlatě; na tuto částku vypsat půjčku a rozdělit obligace mezi bývalé vlastníky; úhradu celé částky vázat na to, že západní státy uznají sovětskou vládu de iure a že jejich vlády oficiálně slíbí pomoc při zajišťování úvěru pro Sovětské Rusko.

Čičerin v odpovědi na Leninův telegram uznal, že nová konference za tři měsíce je lepší než úplná roztržka. Upozornil však, že »Lloyd George usiluje o dohodu s námi, aby se zachránil, ale za tři měsíce může být situace v Anglii pro nás mnohem horší«. Čičerin dále uváděl, že dohodové státy jsou ochotny hovořit konkrétně o poskytnutí úvěru Sovětskému Rusku teprve tehdy, až sovětská vláda přistoupí na poskytnutí náhrady všem bývalým vlastníkům cizí státní příslušnosti (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). — 204

¹⁰⁹ Tento dokument napsal Lenin v souvislosti s celou řadou zpráv z Janova vyvolávajících obavy, aby Čičerin a Litvinov neudělali při jednání s představiteli dohodových mocností větší ústupky, než stanovily směrnice ústředního výboru.

Litvinov v telegramu z 30. dubna 1922 sděloval, že zástupci dohodových států v případě, že sovětská vláda vysloví souhlas s uspokojením nároků soukromých vlastníků, předloží plán na vytvoření mezinárodního konsorcia pro poskytnutí pomoci a úvě-

ru Sovětskému Rusku, pro organizaci vývozu železničního zařízení a jiného materiálu, pro vyslání technického personálu do Ruska aj. Litvinov soudil, že s okamžitým poskytnutím půjčky nelze počítat, a upozorňoval, že to bude možné jedině tehdy, bude-li dosaženo dohody o poskytnutí náhrady vlastníkům cizí státní příslušnosti. Kromě toho Litvinov v telegramu, který přišel do Moskvy 2. května, sděloval, že dohodové státy »do té doby, než uznáme zásadu poskytnutí náhrady všem vlastníkům zahraničního majetku v Rusku . . ., rozhodně odmítají dokonce i jen projednávat podrobnosti týkající se úvěrů« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Ve dnech 1. a 2. května dostalo politické byro telegramy s Čičerinovým podpisem, obsahující návrhy, aby sovětská vláda současně s vyhlášením nezadatelného práva na vyvlastnění soukromého majetku prohlásila, že vzhledem k nutnosti získat úvěr je ochotna přistoupit na poskytnutí peněžní náhrady soukromým vlastníkům, a to na základě vydání sovětských státních dluhopisů se splatností za deset let.

Později Čičerin sdělil, že autorem těchto telegramů byl A. A. Ioffe a že cílem výměny názorů na vydání dluhopisů, jež předcházela telegramu politického byra z 2. května, bylo pouze vyjasnit, za jakých podmínek by bylo možné dosáhnout dohody. Čičerin zdůraznil, že se delegace ve své činnosti řídí směrnicemi politického byra. — 205

¹¹⁰ Tento návrh projednalo politické byro ÚV KSR(b) 2. května 1922. K návrhu telegramu, který předložil Lenin, schválilo politické byro tyto Stalinovy úpravy: 1. vypustit větu o dementi; 2. telegram ukončit slovy: »Ústřední výbor kategoricky požaduje splnění této směrnice.« Na Stalinův návrh bylo slovo »nesmyslům« v první větě telegramu nahrazeno slovem »chybám«. Dodatek k telegramu schválilo politické byro beze změn. — 206

¹¹¹ *Pravda* — legální bolševický deník; první číslo vyšlo 22. dubna (5. května) 1912 v Petrohradě.

Pravda začala vycházet v období nového revolučního rozmachu, kdy celou zemi zachvátila po událostech a střelení do dělníků na řece Leně vlna masových politických stávek. List byl vydáván z prostředků získaných dělnickými peněžními sbírkami; byl distribuován zhruba ve 40 000 výtiscích, náklad jednotlivých čísel dosahoval až 60 000 výtisků. Založení dělnického deníku označil Lenin za obrovský historický čin, který vykonali petrohradští dělníci.

Pravda byla každodenním pojítkem mezi stranou a širokými lidovými masami. Kolem listu se vytvořila mnohatisícová armáda dělnických dopisovatelů; v každém čísle se uveřejňovaly desítky dělnických příspěvků; za dva roky a několik měsíců jich vyšlo přes 17 000.

Ideovým vůdcem Pravdy byl Lenin; téměř denně do ní psal články a dával pokyny redakci a usiloval o bojovný, revoluční charakter listu. V redakci Pravdy se soustřeďovala značná část organizační činnosti strany. Konaly se tu schůzky s představiteli místních stranických organizací, přicházely sem zprávy o stranické práci v továrnách a závodech a vycházely odtud směrnice ústředního a petrohradského výboru strany.

Pravda byla vystavena neustálé policejní perzekuci a 8. (21.) července 1914 bylo její vydávání zastaveno. Obnoveno bylo až po únorové revoluci 1917. Počínaje 5. (18.) březnem 1917 začala Pravda vycházet jako orgán ústředního a petrohradského výboru SDDSR.

Pravda zaujímá v dějinách bolševického tisku mimořádně významné místo. Generace pokrokových dělníků, kterou odchovala, sehrála významnou úlohu v Říjnové revoluci a při výstavbě socialismu. Pravda byl první legální masový dělnický list, který zahájil novou etapu ve vývoji tisku dělnické třídy Ruska i mezinárodního proletariátu. Od roku 1914 se 5. květen, kdy Pravda vyšla poprvé, slaví jako Den dělnického tisku. — 207

¹¹² *Jiskra* (stará) — první celoruský ilegální marxistický list, který měl rozhodující význam pro vytvoření revoluční marxistické strany dělnické třídy Ruska. *Jiskru* založil v roce 1900 Lenin. První číslo leninské *Jiskry* vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od července 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Členy redakce *Jiskry* byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, J. O. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lehmannová a později, od jara 1901, N. K. Krupská, která také vyřizovala veškerou korespondenci *Jiskry* se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku. Lenin byl fakticky šéfredaktorem a vůdčí osobností *Jiskry* a psal pro tento list články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje ruského proletariátu.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry. V mnoha ruských městech (v Petrohradě, Moskvě, Samaře i jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR pracující v duchu leninské *Jiskry*.

V lednu 1902 byla na sjezdu jiskrovců v Samaře založena ruská organizace Jiskry. Jiskrovské organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků I. V. Babuškina, N. E. Baumana, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Krasikova, G. M. Kržižanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčenka aj.

Z Leninova podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce Jiskry návrh programu strany (byl uveřejněn 1. června 1902 v 21. čísle Jiskry) a připravila II. sjezd SDDSR, na němž byly položeny základy revoluční marxistické strany v Rusku. Ve zvláštním usnesení ocenil sjezd mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR.

Brzy po II. sjezdu strany za Plechanovovy podpory ovládli Jiskru menševici. Od 52. čísla přestala být Jiskra orgánem revolučního marxismu. — 207

- ¹¹³ Jde o II. sjezd SDDSR, který se konal ve dnech 17. (30.) července — 10. (23.) srpna 1903. Prvních 13 zasedání probíhalo v Brusele, další musela být pro policejní perzekuci přenesena do Londýna. Na sjezdu bylo přítomno 43 delegátů, kteří zastupovali 26 organizací.

Nejdůležitějšími úkoly sjezdu bylo schválení programu a stanov strany a zvolení jejích vedoucích orgánů. Lenin a jeho stoupci rozvinuli na sjezdu energický boj proti oportunistům.

Sjezd jednomyslně (při jedné abstenci) schválil program strany, v němž byly zformulovány jak nejbližší úkoly proletariátu v nadcházející buržoazně demokratické revoluci (minimální program), tak i úkoly zaměřené na vítězství socialistické revoluce a nastolení diktatury proletariátu (maximální program). Při projednávání stanov strany se rozpoutal prudký boj o organizační zásady výstavby strany. Lenin a jeho stoupci usilovali o vytvoření bojové revoluční strany dělnické třídy. Proto v Leninově návrhu formulace prvního článku stanov bylo členství ve straně podmíněno nejen uznáním programu a hmotnou podporou strany, ale i osobní účastí na práci v některé stranické organizaci. Martov předložil sjezdu vlastní formulaci prvního článku, která podmiňovala členství ve straně kromě uznání programu a hmotné podpory strany pouze pravidelnou osobní pomocí straně pod vedením některé její organizace. Martovovu formulaci, která usnadňovala vstup do strany všem nestálým živilům, sjezd nepatrnou většinou hlasů schválil. V podstatě však sjezd schválil stanov v té podobě, jak je vypracoval Lenin. Sjezd schválil rovněž řadu rezolucí o taktice.

Na sjezdu došlo k rozkolu mezi důslednými zastánci jiskrovského směru (Leninovými stoupenci) a »měkkými« jiskrovci (Martovovými stoupenci). Stoupenci leninského směru získali ve volbách do ústředních stranických orgánů většinu (bolšinstvo) a začali se nazývat bolševiky, kdežto oportunisté, kteří se octli v menšině (menšinstvo), se začali nazývat menševiky.

Historický význam II. sjezdu SDDSR je v tom, že na něm byla vytvořena opravdu revoluční strana, strana bolševiků, a to podle organizačních zásad, které vypracovala leninská Jiskra. Lenin napsal: »Bolševismus jako směr politického myšlení a jako politická strana existuje od roku 1903« (Sebrané spisy 41, Praha 1989, s. 38). Bolševická strana jako proletářská strana nového typu se stala vzorem pro revoluční marxisty všech zemí. — 209

¹¹⁴ Viz V. I. Lenin, Staťi i řeči 1922—1923 gg., Moskva 1936, s. 283. — 212

¹¹⁵ Jde o rezoluci XI. sjezdu KSR(b) O finanční politice^[116] (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 481—486). — 213

¹¹⁶ G. J. Sokolnikov ve své odpovědi Leninovi ze 4. května 1922 dokazoval, že vypsání obilní půjčky přispěje k účinným opatřením, jež Lenin navrhl k vyrovnání státního rozpočtu, umožní zmenšit množství nově vydávaného oběživa (emisi papírových peněz) a část dosud vydaného oběživa stáhnout z oběhu.

O vypsání obilní půjčky se jednalo na několika zasedáních rady lidových komisařů. Dne 13. května 1922 schválila rada lidových komisařů návrh usnesení o obilní půjčce a předložila ho k projednání III. zasedání CÚVV. První vnitřní krátkodobou obilní půjčku vypsál lidový komisariát financí na podkladě usnesení CÚVV z 20. května 1922 na celkové množství 10 miliónů pudů žita (zrna), které se stát zavázal vrátit v době od 1. prosince 1922 do 31. ledna 1923. Prodej obligací začal 1. června. Jejich cenu stanovila v každé příslušné oblasti Státní banka podle průměrné tržní ceny žita (zrna), přičemž rolník, který kupoval obligace, platil 95 procent ceny. Obligace obilní půjčky bylo možné používat jako zástavy, prodávat je nebo splácet jimi naturální daň. Aby byla záruka, že obligace budou vyplaceny, bylo lidovému komisariátu zásobování uloženo vytvořit z obilí odevzdávaného v rámci naturální daně zvláštní fond, určený na výplatu obligací. Pro případ, že by lidový komisariát zásobování nebyl s to splnit své závazky, vytvořil stát garanční fond ve výši 10 mi-

liónů rublů ve zlatě na nákup obilí (viz Izvěstija VCIK, č. 112 a 121, 21. května a 2. června 1922). — 213

- ¹¹⁷ Na dokumentu byl napsán příkaz sekretáře: »s. Lepešinské: přepište to trojmo: dva exempláře pro Stalina a jeden pro mě. Zkontrolujte přepis *osobně a dvakrát*. 5. 5. Lenin.«

Připomínky k návrhu Usnesení o práci místopředsedů (viz tento svazek, s. 183—192), jež dostal Lenin, shrnula zřejmě na jeho příkaz sekretářka v souhrnnou zprávu a rozeslala všem členům politického byra a A. D. Cjurupovi. Na obálce, v níž byly uloženy dokumenty k této otázce v Leninově archívu, bylo jeho rukou napsáno: »Usnesení o práci místopředsedů 11. 4. 1922 a „polemika“ z května 1922.« — 214

- ¹¹⁸ Dne 23. dubna 1922 byla Leninovi v Soldatěnkovově nemocnici (nyní nemocnice S. P. Botkina) vyoperována jedna ze střel, které mu zůstaly v těle po atentátu z 30. srpna 1918. — 214

- ¹¹⁹ Jde o memorandum dohodových států z 2. května 1922^[85], jež bylo 3. května předloženo sovětské delegaci na konferenci. Dohodové země v tomto memorandu znovu požadovaly, aby sovětská vláda převzala všechny dluhy a státní závazky carské i prozatímní vlády a zavázala se navrátit cizím státním příslušníkům jejich bývalý majetek, který byl znárodněn. Zároveň však dohodové země kategoricky odmítly nahradit škody, jež byly Sovětskému Rusku způsobeny intervencí a blokádou. — 218

- ¹²⁰ Tento telegram, který schválilo politické byro ÚV KSR(b) 8. května 1922, je odpovědí na telegram M. M. Litvinova z 6. května. Litvinov v něm upozorňoval, že memorandum dohodových států z 2. května není ultimátum, nýbrž ponechává možnost pokračovat v jednání. Dále psal o snaze sovětské delegace v Janově vyhnout se nezdaru jednání a upozorňoval, že je nutné, aby politické byro poslalo delegaci směrnice k dalšímu postupu. — 219

- ¹²¹ Leninův návrh telegramu byl schválen 9. května 1922^[75] politickým byrem ÚV KSR(b) a odeslán G. V. Čičerinovi. — 220

- ¹²² Leninův návrh schválilo politické byro ÚV KSR(b) 11. května 1922.

Dne 16. května byla na základě usnesení politického byra na poradě zástupců Ústředního statistického úřadu, Státní plánovací

komise a lidových komisariátů zásobování a zemědělství schválena informace o tom, kolik se vybralo na naturální dani v roce 1921/22 a kolik se podle předpokladu vybere v roce 1922/23. Na exempláři protokolu porady, zasláném politickém byru a uloženém v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS spolu s touto informací, je Leninova vlastnoruční poznámka: »do archívu«. — 221

¹²³ Telegram v tom znění, jak ho navrhl Lenin, byl schválen 14. května 1922 politickým byrem ÚV KSR(b) a odeslán G. V. Čičerinovi. — 222

¹²⁴ Jde o memorandum sovětské delegace z 11. května^[120].

Delegace na podkladě směrnic ÚV KSR(b) odmítla v tomto memorandu požadavky dohodových států a prohlásila, že neuznají-li zásadu vzájemnosti, neudělá Sovětské Rusko žádné ústupky. Sovětská delegace navrhla ustavit smíšenou komisi expertů, která by prozkoumala sporné finanční otázky.

Jednání v Janově tedy ztroskotalo vinou dohodových států, které se nechtěly vzdát svého kolonialistického postoje k Sovětskému Rusku.

Postup sovětské delegace byl schválen na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů, jež schválilo 17. května rezoluci ke zprávě A. A. Ioffeho. Její návrh napsal Lenin (viz tento svazek, s. 227—228). — 222

¹²⁵ Podle řížské mírové smlouvy^[46], kterou 18. března 1921 Rusko a Ukrajina uzavřely s Polskem, vedla hranice mezi RSFSR a Polskem východněji, než to navrhoval Curzon ve své nótě sovětské vládě z 11. července 1920 v době polsko-sovětské války. Západní Ukrajina a západní Bělorusko připadly podle této smlouvy Polsku. M. M. Litvinov sdělil 2. května 1922 z Janova lidovému komisariátu zahraničních věcí: »Angličané nám naznačují, že bychom měli požadovat revizi rusko-polských hranic, neboť by si přáli, aby byly posunuty na Curzonovu linii« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

G. V. Čičerin 17. května na janovské konferenci při projednávání návrhu paktu o neútočení prohlásil, že »bude-li pakt o neútočení spočívat na zásadě respektování územního statu quo, nesmí být toto respektování považováno za uznání tohoto statu quo . . . Například respektování statu quo mezi Ukrajinou a Rumunskem vůbec neznamená, že by Rusko uznávalo nynější územní status quo Rumunska a zejména uznání nynější rumun-

ské okupace Besarábie« (Dokumenty vnějšněj politiky SSSR, sv. V, Moskva 1961, s. 401). — 222

¹²⁶ Tento dokument byl napsán v souvislosti s diskusí o monopolu zahraničního obchodu, jež probíhala ve vedoucích stranických kruzích koncem roku 1921 a po celý rok 1922.

Monopol zahraničního obchodu byl zaveden dekretem rady lidových komisařů z 22. dubna 1918 a později byl několikrát potvrzen usneseními sovětské vlády. S přechodem k nové ekonomické politice a s rozšířením obchodních styků se zahraničím bylo nutné zákony o zahraničním obchodu doplnit. V Tezích o zahraničním obchodu, které na Leninův příkaz vypracoval náměstek lidového komisaře zahraničního obchodu A. M. Ležava, byla zdůrazněna nutnost upevnit monopol zahraničního obchodu a stanoveny podmínky vývozu a dovozu zboží v nové situaci. Lenin vyslovil s tezemi souhlas a 4. ledna 1922 je schválila Nejvyšší hospodářská komise rady lidových komisařů. Proti zachování monopolu zahraničního obchodu se vyslovili G. J. Sokolnikov, N. I. Bucharin a G. L. Pjatakov. Sokolnikov navrhl, aby monopol zahraničního obchodu byl zrušen a nahrazen systémem obchodních koncesí. J. V. Stalin, G. J. Zinovjev a L. B. Kameněv se vyslovili pro omezení monopolu zahraničního obchodu. Dne 4. března 1922 schválilo politické byro ÚV KSR(b) po určitých úpravách Teze o zahraničním obchodu. Jejich konečné znění bylo potvrzeno 10. března. Na jejich základě schválilo předsednictvo CÚVV 13. března 1922 usnesení O zahraničním obchodu (bylo uveřejněno 15. března 1922 v 60 čísle listu Izvestija VCIK).

Sokolnikov bez ohledu na usnesení politického byra setrval na svém stanovisku a podal návrh, aby se trastům, družstvům aj. povolilo nakupovat potraviny v zahraničí; také náměstek lidového komisaře zahraničního obchodu M. I. Frumkin hájil omezení monopolu a navrhoval ponechat v rukou státu na základě přísného monopolu pouze velkoobchod se 4—5 druhy zboží.

Když Lenin dostal 15. května od zplnomocněného zástupce RSFSR v Německu N. N. Krestinského doklady o tom, jaký negativní vliv má vnitrostranický boj v otázce monopolu zahraničního obchodu na obchodní jednání se zahraničními kapitalisty, napsal uvedený návrh usnesení a rovněž dopis J. V. Stalinovi a M. I. Frumkinovi s pokynem, že »je třeba *oficiálně zakázat* jakékoli rozhovory, jednání, komise apod. o omezení monopolu zahraničního obchodu« (Leninskij sbornik XXXVI, 1959, s. 484). Stalin na Leninův dopis připsal: »Proti „oficiálnímu zakazu“ ja-

kýchkoli kroků k *omezení* monopolu zahraničního obchodu v *tomto* stadiu nic nenamítám. Přesto si myslím, že se *omezení* stává nevyhnutelným« (V. I. Lenin, Biografija, Moskva 1963, s. 600—601).

Leninův návrh usnesení schválilo politické byro 22. května. Viz také tento svazek, s. 372—376, 377—378. — 223

- ¹²⁷ Tyto dokumenty Lenin napsal, když lidový komisiariát spravedlnosti vypracovával Trestní zákoník RSFSR, který byl ve dnech 12.—26. května 1922 projednáván na III. zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů IX. volebního období. Doplnky a první dopis napsal Lenin na návrhu Uvozovacího zákona k Trestnímu zákoníku RSFSR, který mu poslal lidový komisař spravedlnosti D. I. Kurskij. Po osobním rozhovoru s Kurským napsal Lenin druhý dopis s nástinem dodatečného článku Trestního zákoníku. K Leninovým návrhům bylo přihlédnuto při dalším zpracovávání oddílu Trestního zákoníku O kontrarevolučních zločinech.

Trestní zákoník RSFSR byl schválen na III. zasedání CÚVV a 1. června 1922 nabyl platnosti (viz Sobranije uzakoněnij i rasporjaženij rabočego i krestjanskogo pravitelstva, Moskva 1922, č. 15, 1. června, čl. 153, s. 202—239^[145]). — 224

- ¹²⁸ Dne 17. května 1922 se na III. zasedání CÚVV IX. volebního období jednalo o janovské konferenci a bylo schváleno usnesení, jehož podkladem byl Leninův návrh (viz III sessija VCIK IX sozva. Bjulleten' No 5, 19. května 1922, s. 15—17). — 228

- ¹²⁹ Lenin přikládal rozvoji rozhlasu — »novin bez papíru a „bez vzdáleností“« — velký význam, a proto hned na samém začátku činnosti Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoře, v únoru 1920, napsal jejímu vedoucímu M. A. Bončovi-Brujevičovi: »Slibuji, že Vám při této práci a při podobných pracích poskytnu všemožnou pomoc« (Spisy 35, Praha 1962, s. 395). Dne 17. března podepsal Lenin usnesení Rady obrany, v němž se uvádělo: »1. Uložit Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoři lidového komisiariátu pošt a telegrafů zřídit neprodleně, nejpozději do dvou a půl měsíce, ústřední radiotelefonní stanici s dosahem 2000 verst. 2. Umístit ji v Moskvě a ihned zahájit přípravné práce« (Vzpomínky na Vladimíra Iljiče Lenina, č. II, Praha 1958, s. 691—692).

Dne 27. ledna 1921 podepsal Lenin dekret o zavádění bezdrátové telefonie, který obsahoval široký program zavádění této sdě-

lovací techniky a zdůrazňoval jeho celostátní význam a mimořádnou naléhavost. Výroba radiotelefonních vysílačů a přijímačů byla opět svěřena Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoři.

Zvláštní pozornost věnoval Lenin zřízení radiotelefonní stanice v Moskvě. Uložil vedoucímu úřadovny rady lidových komisařů a Rady práce a obrany N. P. Gorbunovovi, aby zvláště dohlédl na plnění tohoto úkolu a podával mu zprávy o průběhu práce.

Dne 13. května 1922, několik měsíců před uvedením radiotelefonní stanice do provozu, hovořil Lenin telefonicky s inženýrem V. A. Pavlovem, aby si upřesnil informace o nákladech na zřízení stanice, a později, 18. května, ho požádal, aby u Bonče-Brujeviče zjistil, jaká celková částka (v předválečných rublech) by byla nutná, aby práce mohla úspěšně pokračovat (viz Leninskij sbornik XXXVI, s. 482, 486—487).

Když Lenin dostal 19. května zprávu Bonče-Brujeviče, že normální provoz radiotechnické laboratoře vyžaduje pevný rozpočet, který se odhaduje minimálně na 7500 předválečných rublů měsíčně (za normální rozpočet, který by zajišťoval další rozvoj radiotechnické laboratoře, považoval Bonč-Brujevič 20 000 předválečných rublů měsíčně), předložil v politickém byru ÚV KSR(b) návrh na poskytnutí chybějících dotací pro radiotechnickou laboratoř ze zlatého pokladu, aby tato laboratoř mohla maximálně urychlit výrobu reproduktorů a rozhlasových přijímačů. Politické byro Leninův návrh 22. května schválilo.

Lenin vysoce hodnotil činnost Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoře. Dne 11. května napsal lidovému komisaři pošt a telegrafů V. S. Dvogalevskému, že považuje za nutné podpořit žádost městského sovětu v Nižním Novgorodě, aby CÚVV udělil Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoři Řád rudého praporu práce a aby profesori Bonč-Brujevič a Vologdin byli zapsáni na desku cti (viz Spisy 45, Praha 1970, s. 527). Dne 19. září 1922, po uvedení radiotelefonní stanice v Moskvě do provozu, byl Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoři usnesením CÚVV udělen Řád rudého praporu práce; týmž usnesením byla oceněna činnost vedoucích vědeckých pracovníků laboratoře.

— 229

¹³⁰ Dopis *O »dvoji« podřízenosti a zákonnosti* napsal Lenin v souvislosti s projednáváním návrhu Výnosu o zavedení prokurátorského dozoru, který předložil 13. května 1922 na III. zasedání CÚVV IX. volebního období lidový komisariát spravedlnosti.

Návrh byl na zasedání podroben ostré kritice. Zvláště prudké diskuse vyvolal pátý bod, podle něhož místní prokurátoři měli

podléhat pouze prokurátoru republiky, a nikoli ještě výkonným výborům sovětů; jmenování, propouštění, překládání a odvolávání prokurátorů mělo být rovněž pouze v pravomoci prokurátora republiky. Na základě referátu N. V. Krylenka schválilo zasedání většinou hlasů rozhodnutí postoupit návrh zákona jako materiál zvlášť zvolené komisi. Komise se ve své většině vyslovila pro dvojí podřízenost místních prokurátorů — výkonným výborům guberniálních sovětů a ústředí (reprezentovanému prokurátorem republiky). Ke stejnému rozhodnutí dospěla i komise, kterou jmenoval ústřední výbor KSR(b) k řízení zasedání CÚVV. Zásadu »dvojí podřízenosti« hájili členové komise L. B. Kameněv a A. I. Rykov. Lenin v uvedeném dopisu politickému byru doporučil tuto zásadu zavrhnout. Politické byro 22. května většinou hlasů schválilo Leninův návrh a postoupilo tuto záležitost k projednání komunistické frakci na zasedání CÚVV. V usnesení politického byra se uvádělo: »zavrhnout „dvojí podřízenost“ a podřídit místní prokuraturu pouze ústředí reprezentovanému generálním prokurátorem. Místní prokurátory jmenuje generální prokurátor pod kontrolou Nejvyššího soudu, lidového komisariátu spravedlnosti a organizačního byra ústředního výboru. Ponechat prokuratuře právo a povinnost vznášet proti jakémukoli rozhodnutí místních orgánů námitky z hlediska zákonnosti těchto rozhodnutí nebo usnesení bez práva pozastavit jejich výkon, s jediným právem — postupovat každý takový případ k rozhodnutí soudu.«

Avšak frakce se vyslovila pro »dvojí podřízenost«. Politické byro potvrdilo 24. května své usnesení z 22. května, vypustilo z něho však tato slova: »s jediným právem — postupovat každý takový případ k rozhodnutí soudu«, a usneslo se: »informovat frakci na zasedání CÚVV, že politické byro považuje za nutné prosadit zákon o prokuratuře ještě na tomto zasedání s tím, že se frakce může proti tomu odvolat na plenárním zasedání ústředního výboru, a v případě, že plenární zasedání toto usnesení změní, na dalším zasedání CÚVV« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Komise, zvolená na zasedání, po dlouhém jednání schválila pátý bod ve formulaci lidového komisariátu spravedlnosti, jež odmítala »dvojí podřízenost«. V takové podobě byl výnos o prokurátorském dozoru schválen na zasedání CÚVV a dekretem z 8. července uveden od 1. srpna 1922 v platnost. — 232

¹³¹ Tento Leninův dopis je odpovědí na dotaz sekretariátu ÚV KSR(b), zda se má na připravovaném III. zasedání CÚVV IX. vo-

lebního období jednat o snížení stavu Rudé armády. Revoluční vojenská rada republiky vypracovávala plán snížení stavu Rudé armády v souvislosti s možností všeobecného omezení zbrojení, které na janovské konferenci navrhla sovětská delegace. Tato otázka byla na zasedání CÚVV zařazena podmíněně, v závislosti na výsledcích janovské konference. Dne 24. května 1922 schválilo III. zasedání CÚVV usnesení, v němž se uvádělo: »Janovská konference díky linii, kterou zastávala naše delegace, vzbuzuje naději, že bude možné podstatně snížit stav armády.« »Avšak janovská konference,« pravilo se dále v usnesení, »nevyřešila ani ty nejnaléhavější problémy v oblasti vzájemných vztahů mezi Sovětskou republikou a buržoazními státy a odsunula řešení základních otázek do Haagu . . .« Proto byla otázka snížení stavu armády z programu III. zasedání CÚVV vypuštěna. Zasedání uložilo vládě a lidovému komisariátu vojenství, aby předložily příslušný návrh, až budou známy výsledky haagské konference (viz III. sešsija VCIK IX sozyva. Bjulleteň No 10, 26. května 1922, s. 18—19). — 237

¹³² Politické byro ÚV KSR(b) projednalo na zasedání 26. května 1922 Leninův návrh a usneslo se postoupit ho jako materiál komisi, kterou jmenoval ústřední výbor pro řízení III. zasedání CÚVV IX. volebního období. — 238

¹³³ *I. sjezd pracujících žen Zakavkazska* byl zahájen 26. května 1922 v Baku. Na sjezdu byly předneseny tyto referáty: rozvoj ženského hnutí v Sovětském Rusku i na celém světě a úkoly mezinárodního sekretariátu žen; zakavkazská pracující žena a III. internacionála; o současné situaci aj. Sjezd skončil 30. května.

Pozdravem Prvnímu sjezdu pracujících žen Zakavkazska odpověděl Lenin na dopis pracujících žen Gruzie, Arménie a Ázerbájdžánu, v němž mu bylo oznámeno jeho zvolení za delegáta sjezdu.

Pozdrav byl přečten na prvním sjezdovém zasedání. — 239

¹³⁴ Myslí se tím jednání o poskytnutí koncese na těžbu nerostných surovin britskému průmyslníkovi a finančníkovi Lesliemu Urquhartovi, který byl až do Říjnové revoluce předsedou Rusko-asijské spojené společnosti a majitelem velkých báňských podniků v Rusku (Kyštym, Ridder, Leningorsk, Tanalyk a Ekibastuz).

Jednání mezi lidovým komisařem zahraničního obchodu L. B. Krasinem a Lesliem Urquhartem začalo v polovině června 1921 v Londýně. Od srpna do září 1921 pokračovalo jednání v Moskvě. Sovětská vláda byla ochotna poskytnout Urquhartovi za jis-

tých podmínek koncesi na podniky, které vlastnil před Říjnovou revolucí. Lenin stanovil hlavní podmínky pro poskytnutí koncese a pozorně sledoval průběh jednání (viz Leninskij sbornik XX, s. 188; XXIII, s. 63—69, XXXV, s. 219—220, 221—222, 223; XXXVI, s. 261—262, 311—312). V průběhu jednání byl vypracován návrh koncesní smlouvy. Avšak v říjnu 1921 Urquhart jednání přerušil a zapojil se do protisovětské kampaně; počítal s tím, že si nátlakem a vydíráním vymůže na sovětské vládě dalekosáhlé ústupky.

Ústřední výbor KSR(b) ustavil na Leninův návrh komisi v čele s I. K. Michajlovem, která měla prohlédnout závody určené k předání Urquhartovi do koncese. Komise dospěla k závěru, že rozvrat v těchto závodech zavinili cizinci, a vyslovila se proti poskytnutí koncese Urquhartovi.

Návrhy politickému byru ÚV KSR(b), které jsou zde publikovány, Lenin napsal, když obdržel zprávu Michajlovovy komise. Lenin v nich upozornil, že koncese může být Urquhartovi udělena jedině tehdy, jestliže Urquhart poskytne sovětskému státu značnou půjčku.

Jednání s Urquhartem bylo v roce 1922 obnoveno.

Dne 9. září 1922 podepsal Krasin s Urquhartem předběžnou koncesní smlouvu. Podle ní byly Urquhartovi předány do koncese bývalé podniky Rusko-asijské spojené společnosti na Urale a na Sibiři (v oblasti Kyštymu, Tanalyku, Ridderu a Ekibastuzu) na 99 let (sovětská vláda si vyhradila právo po uplynutí čtyřiceti let od podepsání smlouvy všechny koncesní podniky před vypršením smlouvy vykoupit).

Podle smlouvy, kterou podepsal Krasin, měla sovětská strana poskytnout koncesionáři materiální pomoc při obnově oběžného kapitálu i podniků samých v rozsahu, který měl být stanoven po zjištění škod, jež utrpěl koncesionář ve svých podnicích v důsledku opatření sovětské vlády. Ta si ovšem vymínila, že celková částka takové pomoci »nebude převyšovat 20 miliónů rublů ve zlatě«. V rámci uvedené částky byla sovětská strana ochotna poskytnout koncesionáři do dvou měsíců ode dne, kdy bude smlouva definitivně potvrzena, 150 000 liber šterlinků. Zbytek uvedené částky měl být koncesionáři vyplacen obligacemi, každá v hodnotě 10 000 rublů, na doručitele se splatností do patnácti let od potvrzení smlouvy. Po třech letech od podepsání smlouvy měl být koncesionáři poskytován z těchto obligací tříprocentní úrok. Koncesionáři bylo na území vymezeném koncesní smlouvou přiznáno výsadní právo těžít dřevo a nerostné suroviny a rovněž právo prodávat za určitých podmínek vytěžené suroviny

a výrobky na vnitřním trhu (v RSFSR) i v zahraničí. Koncesní podniky byly osvobozeny od místních daní a poplatků, ale podléhaly všeobecným státním daním a poplatkům stanoveným sovětskými zákony pro podniky státního průmyslu. Koncesionář se zavazoval zajistit stanovenou minimální výrobu kovů, nepřetržitě zvyšovat výrobu v garantovaném rozsahu a pravidelně o tom předkládat sovětské vládě výkazy. Dále se zavazoval, že za udělení koncese bude vládě RSFSR každoročně vyplácet v penězích (v britské měně) nebo v naturální formě, podle uvážení sovětské vlády: 6 % z celkového množství vytěženého kovu a jakýchkoli nerostů určených k prodeji; 6 % z celkového množství vytěženého uhlí, rašeliny nebo surovin; 4 % v hotovosti z vlastních nákladů na ostatní výrobky — »vyráběné materiály, průmyslové a jiné výrobky apod.«. Sovětské vládě se vyhrazovalo právo nakupovat u koncesionáře »až 50 procent jím vyráběného kovu a kovových výrobků, vytěžených nerostných surovin a jiného zboží«. Po vypršení koncesní smlouvy byl koncesionář povinen předat všechny podniky bezplatně sovětské vládě.

K platnosti smlouvy bylo třeba, aby ji do měsíce od jejího podepsání potvrdila rada lidových komisařů.

Když si Lenin smlouvu podepsanou Krasinem přečetl, dospěl k názoru, že je pro sovětský stát zjevně nevýhodná, a vyslovil se proti jejímu schválení (viz tento svazek, s. 243—244). O smlouvě s Urquhartem se jednalo na zasedání politického byra ÚV KSR(b) 14., 21. a 28. září a na plenárním zasedání ústředního výboru KSR(b) 5. října 1922. Plenární zasedání ÚV schválilo usnesení, v jehož jednom bodu se uvádělo: »I. a) Smlouvu s Urquhartem zamítnout. Příčinou odmítnutí je mimo jiné nestálost obchodní smlouvy s Anglií, kterou Anglie může kdykoli jednostranným rozhodnutím zrušit. Ale hlavní důvod tkví v tom, že podepsat mimořádně rozsáhlou a významnou koncesi je pro Sovětské Rusko, v důsledku současné nepřátelské politiky Anglie, v otázce pro Rusko tak životně důležité, jako jsou Dardanely, nepřípustné. Tento důvod musí být výslovně uveden v oficiálním usnesení rady lidových komisařů.« Dne 6. října rada lidových komisařů smlouvu zamítla (viz Izvěstija VCIK, č. 226, 7. října 1922).

Lenin považoval za nutné znovu důkladně prověřit všechny podmínky koncese (viz tento svazek, s. 252). Mimo jiné navrhoval zmenšit území vymezené koncesí a snížit částky, které by měl Urquhart dostat (viz tento svazek, s. 274).

O tom, proč sovětská vláda zamítla dohodu s Urquhartem, a o možnosti obnovit jednání s ním se zmínil Lenin ve svém in-

terviewu, který poskytl 27. října 1922 zpravodaji britských listů The Observer a The Manchester Guardian Michaelu Farbmanovi (viz tento svazek, s. 280—281), a v interview zpravodaji listu The Manchester Guardian A. Ransomovi 5. listopadu 1922 (viz tento svazek, s. 301—302). — 240

¹³⁵ *Pátý celoruský sjezd odborů* se konal ve dnech 17.—22. září 1922 v Moskvě. Účastnilo se ho 970 delegátů (775 s rozhodujícím hlasem a 195 s hlasem poradním), kteří zastupovali přes 5 miliónů organizovaných dělníků. Sjezd zvolil Lenina čestným členem předsednictva.

Na pořadu jednání sjezdu byly tyto otázky: 1. zpráva Celoruské ústřední rady odborů o činnosti a zpráva revizní komise, 2. zpráva o výsledcích nové odborové politiky a nejbližší úkoly odborového hnutí, 3. zpráva Nejvyšší národohospodářské rady o situaci v průmyslu, 4. zpráva lidového komisariátu práce, 5. organizační výstavba odborů, 6. regulování mezd a kolektivní smlouvy, 7. kulturně osvětová činnost odborů, 8. sociální pojištění, 9. informační zpráva o činnosti odborů v souvislosti s hladem, 10. zpráva Rudé odborové internacionály, 11. volby.

Před sjezdem, začátkem září, se předseda Celoruské ústřední rady odborů M. P. Tomskij obrátil na Lenina s prosbou, aby poslal sjezdu dopis. Lenin odpověděl kladně. Dne 9. září Tomskému napsal: »Milerád Vaší prosbě vyhovím. Napište mi prosím několika slovy, zda bych neměl ve svém dopise věnovat některým věcem zvláštní pozornost. Zůstal jsem za událostmi značně pozadu, a tak nevím, zda bude vhodné, abych se omezil na pouhý všeobecný pozdrav, anebo zda bych neměl pohovořit podrobněji o některém speciálním tématu. S vřelým komunistickým pozdravem celému předsednictvu Lenin.« Návrh dopisu, napsaný 13. září, poslal Lenin J. V. Stalinovi s tímto vzkazem: »Soudruhu Staline! Dejte prosím soudruhu Tomskému (a bude-li třeba také Kameněvovi, Zinovjevovi, Rykovovi atd.) přečíst tento návrh dopisu a *hned zítra mi jej prosím vraťte předeepsaný na stroji*. Pošlu jej před zahájením sjezdu 16. t. m. nebo kdy bude zapotřebí. *Lenin*.« Na písemném vzkazu, který byl vrácen Leninovi zpátky, vyjadřují členové politického byra souhlas s textem dopisu a Tomskij na něm poznamenává: »Bylo by dobře říct poněkud podrobněji pár slov o *dělnících* v tom smyslu, že velký průmysl je základnou socialismu.« Zřejmě v souvislosti s touto poznámkou vsunul Lenin do návrhu dopisu slova »a přece právě tento průmysl, takzvaný „těžký průmysl“, je hlavní základnou socialismu.«

Leninův dopis byl přečten na prvním zasedání sjezdu, 17. září

odpoledne. Přitom Tomskij z Leninova pověření a jeho jménem ústně tlumočil sjezdu a jeho prostřednictvím všem odborově organizovaným pracujícím Leninův srdečný pozdrav a přání mnoha úspěchů. Sjezd odpověděl Leninovi pozdravem, v němž se uvádělo: »Již pouhá myšlenka, že jste opět mezi námi, že Vás opět uvidíme za kormidlem, nás naplňuje optimismem a víra v konečné vítězství se stává jistotou.« »Vynaložíme všechny síly,« uvádělo se dále v pozdravu, »aby náš průmysl byl v nejbližší době obnoven v rozsahu, který značně převýší předválečnou úroveň. Sjezd Vám jménem organizovaných dělníků dává na to čestné slovo, které bude do písmene splněno.« — 245

¹³⁶ Dne 10. srpna 1922 doporučilo politické byro ÚV KSR(b) organizačnímu byru, aby ustavilo komisi a uložilo jí připravit do příštího plenárního zasedání ústředního výboru strany návrh na řešení vztahů mezi RSFSR a nezávislými neruskými sovětskými republikami. Členy komise organizačního byra ÚV, vytvořené 11. srpna, se stali J. V. Stalin, V. V. Kujbyšev, G. K. Ordžonikidze, Ch. G. Rakovskij, G. J. Sokolnikov a zástupci neruských republik S. A. Agamali-ogly (Ázerbájdžán), A. F. Mjasnikov (Arménie), P. G. Mdivani (Gruzie), G. J. Petrovskij (Ukrajina), A. G. Červjakov (Bělorusko) aj.

Stalin vypracoval návrh rezoluce komise O vzájemných vztazích mezi RSFSR a nezávislými republikami, podle něhož měly Ukrajina, Bělorusko, Ázerbájdžán, Gruzie a Arménie vstoupit do ruské federace jako autonomní republiky. Stalinův návrh byl rozeslán k projednání ústředním výborům komunistických stran neruských sovětských republik. Ústřední výbory komunistických stran Ázerbájdžánu a Arménie jeho návrh podpořily. ÚV Komunistické strany Gruzie se postavil proti němu a na zasedání 15. září 1922 schválil většinou hlasů toto usnesení: »Sjednocení ve formě autonomizace nezávislých republik, navrhané na základě tezí soudruha Stalina, považovat za předčasné. Sjednocení hospodářského úsilí a celkové politiky považujeme za nezbytné, avšak při zachování všech atributů nezávislosti.« ÚV Komunistické strany Běloruska se ve svém usnesení vyslovil pro zachování smluvních vztahů mezi nezávislými republikami. ÚV Komunistické strany Ukrajiny návrh neprojednával.

Komise zasedala 23. a 24. září 1922 za předsednictví V. M. Molotova a schválila jako základ svého jednání Stalinův návrh (při jedné abstenci — gruzínského zástupce). Ve zvláštním bodě zamítla rezoluci ÚV Komunistické strany Gruzie. Když se projednávaly jednotlivé body Stalinova návrhu, byly většinou hlasů

schváleny s některými změnami a doplňky, které ovšem podstatu návrhu neměnily. Například druhý bod — o tom, že usnesení Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů, rady lidových komisařů a Rady práce a obrany RSFSR jsou pro příslušné instituce neruských republik závazná — byl schválen osmi hlasy proti jednomu (Mdivani) při jedné abstenci (Petrovskij).

Konečný text rezoluce komise, kterou Lenin rozebírá v uvedeném dopisu členům politického byra, zní:

»1. Prohlásit za účelné uzavření smlouvy mezi sovětskými republikami Ukrajiny, Běloruska, Ázerbájdžánu, Gruzie a Arménie a mezi Ruskou socialistickou federativní sovětskou republikou o tom, že tyto republiky oficiálně vstupují do RSFSR, přičemž otázku Buchary, Chórezmu a Dálnovýchodní republiky ponechat otevřenou a omezit se na uzavření smluv s nimi o celní politice, zahraničním obchodu, zahraniční politice, vojenství aj.

Poznámka: Příslušné změny v ústavách republik uvedených v bodě 1 a v Ústavě RSFSR provést po schválení orgány sovětské moci.

2. V souladu s tím považovat usnesení CÚVV RSFSR za závazná pro ústřední instituce republik uvedených v bodě 1 a usnesení rady lidových komisařů a Rady práce a obrany RSFSR za závazná pro spojené komisariáty těchto republik.

Poznámka: Do předsednictva CÚVV RSFSR jsou přibírání představitelé těchto republik.

3. Zahraniční záležitosti (lidové komisariáty zahraničních věcí a zahraničního obchodu), vojenství, dopravu (kromě místní dopravy) a lidový komisariát pošt a telegrafů republik uvedených v bodě 1 sloučit s příslušnými lidovými komisariáty RSFSR, přičemž tyto komisariáty RSFSR budou mít v republikách své zmocněnce s nevelkým aparátem.

Zmocněnce jmenují lidové komisaři RSFSR po dohodě s ústředními výkonnými výbory republikových sovětů.

Považovat za účelné, aby představitelé zainteresovaných republik byli zastoupeni v příslušných zahraničních zastupitelstvech lidových komisariátů zahraničních věcí a zahraničního obchodu.

4. Rozšířit na lidové komisariáty financí, zásobování, práce a národního hospodářství republik platnost směrnic příslušných lidových komisariátů RSFSR.

5. Ostatní lidové komisariáty republik uvedených v bodě 1, a to spravedlnosti, školství a osvěty, vnitra, zemědělství, dělníko-rolnické inspekce, zdravotnictví a sociální péče, považovat za samostatné.

Poznámka 1: Orgány pro potírání kontrarevoluce v uvedených

republikách podřídit směrnicím Státní politické správy RSFSR.

Poznámka 2: Ústředním výkonným výborům republikových sovětů ponechat právo udělovat amnestii pouze ve věcech občanskoprávních.

6. Toto usnesení, bude-li schváleno ústředním výborem KSR, se nezveřejní, nýbrž předá ústředním výborům neruských komunistických stran jako oběžník s příkazem, aby bylo realizováno prostřednictvím ústředních výkonných výborů nebo sjezdů sovětů uvedených republik až do svolání celoruského sjezdu sovětů, na kterém bude toto usnesení vyhlášeno jako požadavek těchto republik« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Návrh G. I. Petrovského — povolit projednávání rezoluce, schválené komisí, byrům guberniálních výborů strany v republikách — byl pěti hlasy proti čtyřem (Petrovskij, Červjakov, Agamali-ogly a Mdivani) zamítnut; Petrovskij pak navrhl zanést do protokolu komise, že ÚV Komunistické strany Ukrajiny otázku vzájemných vztahů s RSFSR neprojednával.

Materiál komise (Stalinův návrh, rezoluce a protokoly ze zasedání komise, jakož i rezoluce ústředních výborů komunistických stran Gruzie, Ázerbájdžánu a Arménie) byl 25. září poslán Leninovi do Gorek. Zároveň sekretariát ÚV, aniž čekal na Leninovy pokyny a aniž byla tato otázka projednána v politickém byru, rozeslal rezoluci komise všem členům a kandidátům ústředního výboru KSR(b) ještě před plenárním zasedáním, které se mělo konat 5. října.

Když se Lenin seznámil s materiálem komise, napsal publikovaný dopis členům politického byra. Dopis je datován 27. září, ale zřejmě jde o přepsání, neboť v knize pro registraci dopisů, vzkazů a příkazů V. I. Lenina je uvedeno, že Stalinův dopis byl členům politického byra odeslán 26. září. Kromě toho měl Lenin rozhovor se Stalinem, o němž je v dopise zmínka, 26. září, z čehož se dá usoudit, že dopis byl napsán 26. září.

V dopisu členům politického byra se Lenin postavil proti Stalinově myšlence »autonomizace« samostatných neruských sovětských republik a ukázal zásadně jinou cestu k jejich spojení, když navrhl vytvořit Svaz sovětských socialistických republik (viz také Stalinův dopis K otázce národností neboli o »autonomizaci« — tento svazek, s. 394—401).

Stalin zaujal k Stalinově kritice na svou adresu a k Stalinovu návrhu na spojení sovětských republik na základě rovnoprávnosti a zachování jejich svrchovanosti zcela nesprávné stanovisko. Nepochopil internacionalistickou podstatu myšlenky vytvoření Sva-

zu sovětských socialistických republik a v dopisu členům politického byra z 27. září 1922 označil Leninovo stanovisko za »liberalismus v národnostní otázce«. Nesouhlasil s tím, aby vedle Celo-ruského ústředního výkonného výboru sovětů RSFSR byl vytvořen Svazový ústřední výkonný výbor sovětů, a navrhoval jeho přetvoření ve federální ústřední výkonný výbor sovětů. Ale protože mu bylo jasné, že ústřední výbor strany podpoří Lenina, rozhodl se netrvat na svém stanovisku a přepracoval rezoluci komise organizačního byra ÚV podle všech Leninových návrhů. Nový návrh se Stalinovým, Ordžonikidzeho, Mjasnikovovým a Molotovovým podpisem byl rozeslán členům a kandidátům ústředního výboru. Avšak autoři návrhu v úvodní části zamlčovali, že byl přepracován na základě Leninových zásadních pokynů, stírali zásadní rozdíl mezi plánem »autonomizace« a Leninovým plánem na vytvoření Svazu sovětských socialistických republik a tvrdili, že nová rezoluce je jenom »poněkud pozměněným, upřesněným zněním« rezoluce komise organizačního byra ÚV, která je »v zásadě správná a naprosto přijatelná«.

Text nové rezoluce zněl:

»1. Prohlásit za nutné uzavření smlouvy mezi Ukrajinou, Běloruskem, Federací zakavkazských republik a RSFSR o jejich spojení ve Svaz socialistických sovětských republik, ale zachovat přitom právo každé z nich svobodně vystoupit ze Svazu.

2. Za nejvyšší orgán Svazu považovat Svazový ústřední výkonný výbor sovětů, skládající se ze zástupců ústředních výkonných výborů sovětů RSFSR, Zakavkazské federace, Ukrajiny a Běloruska proporcionalně k počtu obyvatel, které zastupují.

3. Za výkonný orgán Svazového ÚVV pokládat svazovou radu lidových komisařů, jmenovanou Svazovým ÚVV.

4. Lidové komisariáty zahraničních věcí, zahraničního obchodu, vojenství, dopravy a pošt a telegrafů republik a federací, jež jsou členy Svazu, sloučit s příslušnými lidovými komisariáty Svazu sovětských socialistických republik, přičemž tyto lidové komisariáty Svazu republik budou mít v republikách a federacích své zmocněnce s nevelkým aparátem, jmenované lidovými komisaři Svazu po dohodě s ústředními výkonnými výbory federací a republik.

Poznámka: Považovat za nutné, aby představitelé zainteresovaných republik byli zastoupeni v příslušných zahraničních zastupitelstvech lidových komisariátů zahraničních věcí a zahraničního obchodu.

5. Rozšířit na lidové komisariáty financí, zásobování, národního hospodářství, práce a inspekce republik a federací, které jsou

členy Svazu republik, jakož i na jejich ústřední orgány pro potírání kontrarevoluce platnost směrnic příslušných lidových komisariátů a usnesení rady lidových komisařů a Rady práce a obrany Svazu republik.

6. Ostatní lidové komisariáty republik a federací, které patří do Svazu republik, a to spravedlnosti, školství a osvěty, vnitra, zemědělství, zdravotnictví a sociální péče, považovat za samostatné« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Dne 6. října 1922, kdy se na plenárním zasedání ÚV KSR(b) jednalo o vzájemných vztazích mezi RSFSR a nezávislými republikami, poslal Lenin, který se zasedání nemohl zúčastnit, L. B. Kameněvovi sdělení, v němž zdůraznil nutnost bojovat proti velmocenskému šovinismu, a jako doplněk k rezoluci navrhl, aby se ve Svazovém ústředním výkonném výboru sovětů střídali v předsednictví zástupci všech spojených republik (viz tento svazek, s. 250).

Plenární zasedání ÚV KSR (b) plně podpořilo Leninovo stanovisko, schválilo jako směrnici ÚV rezoluci vypracovanou na základě jeho návrhů a uložilo nové komisi, které předsedal Stalin, vypracovat pro sjezd sovětů návrh zákona o vytvoření Svazu sovětských socialistických republik. Členové ústředního výboru v diskusi rázně odsoudili projevy velmocenského šovinismu. Zároveň se plenární zasedání postavilo proti Mdivanimu, který zprvu protestoval proti vytvoření SSSR a potom trval na tom, aby Gruzie vstoupila do Svazu sovětských socialistických republik nikoli prostřednictvím Zakavkazské federace, nýbrž přímo.

Ústřední výbor strany se řídil zásadními Leninovými směrnicemi a zaměřil všechnu svou další činnost na spojení republik. Schválil Leninův návrh na zavedení instituce několika předsedů Svazového ústředního výkonného výboru sovětů (podle počtu spojených republik) a jejich střídání v předsednictví. Na návrh M. I. Kalinina bylo rozhodnuto, aby za nejvyšší orgán Svazu republik byl považován celosvazový sjezd sovětů, jímž bude volen federální ústřední výkonný výbor sovětů, který bude volit svazovou radu lidových komisařů. Plenární zasedání ústředního výboru KSR(b) 18. prosince projednalo návrh na uzavření svazové smlouvy, který komise předložila. Usneslo se, že celosvazový sjezd sovětů by měl schválit deklaraci o vytvoření Svazu sovětských socialistických republik, zvolit ústřední výkonný výbor sovětů a vypracovat na základě směrnice plenárního zasedání ÚV z 6. října text smlouvy. Text smlouvy, vypracovaný na sjezdu, by pak měl být předložen ke schválení zasedáním ústředních výkon-

ných výborů sovětů smluvních republik. Text smlouvy nabude platnosti ihned, jakmile ho schválí ústřední výkonné výbory sovětů smluvních republik a potvrdí příští zasedání Svazového ústředního výkonného výboru sovětů. Text smlouvy pak musí s konečnou platností potvrdit II. sjezd SSSR. Volby do svazové rady lidových komisařů a zřízení lidových komisariátů se odkládají až do zasedání Svazového ÚVV, jež bude svoláno v dubnu 1923.

Dne 30. prosince 1922 se konal I. celosvazový sjezd sovětů, na němž byl vytvořen Svaz sovětských socialistických republik.
— 247

¹³⁷ *V. celoruský sjezd Odborového svazu textilních dělníků* se konal ve dnech 6.—11. října 1922 v Moskvě. Účastnilo se ho 350 delegátů s rozhodujícím hlasem a 117 delegátů s hlasem poradním. Sjezd projednal zprávu ústředního výboru odborového svazu o činnosti, zprávy o situaci v textilním průmyslu, o celoruském odborovém sjezdu, o organizační otázce, o pracovních podmínkách, o kulturní činnosti a o účasti textilních dělníků na mezinárodním dělnickém hnutí.

Na prvním zasedání zvolili delegáti V. I. Lenina čestným předsedou sjezdu a poslali mu pozdrav. Dne 9. října 1922 se obrátili na Lenina s prosbou, aby přijel na sjezd. Lenin jim to přislíbil, ale protože se jeho zdravotní stav zhoršil, nemohl se na sjezd dostavit.

Předseda vedení Odborového svazu textilních dělníků I. I. Kutuzov, který s Leninem 10. října hovořil, na sjezdu řekl: »Vy víte, že včera soudruh Lenin slíbil přijet na sjezd. Přes všechny své nemoci, mimo jiné i přes bolest zubu, se rozhodl přijít mezi nás.

Právě jsem se od něho vrátil, a když jsem k němu přijel, sám jsem si všiml, jak se od včerejška změnil. Prohlásil, že je nemocen a neví, jak to dopadne, pravděpodobně nebude moci přijít, ale bude záležet na tom, co řeknou lékaři. Vtom přišli lékaři a ti mu kategoricky zakázali ještě asi týden chodit ven.

... Soudruh Lenin se velmi živě zajímal o průběh našeho sjezdu, o smýšlení delegátů a o to, jak to vypadá v jednotlivých místech. Popřál našemu sjezdu mnoho úspěchů a velmi litoval, že se ho nemůže zúčastnit.«

Leninův pozdrav byl přečten na dopoledním zasedání sjezdu 10. října. Předsednictvo sjezdu mu jménem delegátů odpovědělo dopisem. — 254

¹³⁸ *Pátý celoruský sjezd Komunistického svazu mládeže Ruska* se konal

ve dnech 11. — 17. října v Moskvě. Byly na něm vyslechnuty tyto referáty: 1. o mezinárodním postavení a vnitřní situaci republiky, 2. zpráva exekutivy Komunistické internacionály mládeže, 3. zpráva o činnosti ÚV Komunistického svazu mládeže Ruska, 4. hlavní úkoly komunistické výchovy mládeže za Nepu, 5. vzdělávání dělnické mládeže a 6. práce na vesnici. Část těchto bodů byla projednána na zasedáních čtyř sekcí: organizační, politicko-osvětové, ekonomické a sportovní.

Leninův pozdrav byl přečten na prvním zasedání 11. října. Sjezd poslal Leninovi pozdravný dopis. »Proletářská revoluce,« napsali v něm sjezdoví delegáti, »probudila takové široké masy pracující mládeže a strhla do politického života takové vrstvy dělnické a rolnické mládeže, že se v jejích řadách nahromadila obrovská revoluční síla a energie. Je naším úkolem dát této energii správné zaměření a vyhraněné třídní uvědomění . . . Komso- molské Rusko bude vždy připraveno na Vaši výzvu „šturmovat nebe“.« — 255

¹³⁹ Tento dopis byl napsán v souvislosti s tím, že plenární zasedání ÚV KSR (b), jež se konalo ve dnech 5. — 6. října 1922, schválilo za Leninovy nepřítomnosti na svém zasedání 6. října na základě referátu G. J. Sokolnikova usnesení, jež oslabovalo monopol zahraničního obchodu. V usnesení se uvádělo: »a) Neohlašovat žádné změny týkající se monopolu zahraničního obchodu, nýbrž vydat řadu jednotlivých nařízení Rady práce a obrany o dočasném povolení dovozu a vývozu pro jednotlivé druhy zboží nebo pro určité hraniční přechody; b) uložit Radě práce a obrany, aby ihned přikročila k realizaci uvedených opatření a neodkládala je až do doby, kdy bude vypracován celkový seznam zboží určeného k vývozu nebo dovozu a rovněž seznam přístavů a hraničních přechodů, přes něž se má zboží dovážet a vyvážet . . . « (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Lenin s usnesením plenárního zasedání nesouhlasil s odůvodněním, že povede ke zmaření monopolu zahraničního obchodu. Leninovo stanovisko sdílel lidový komisař zahraničního obchodu L. B. Krasin, který poslal politickému byru článek týkající se této otázky. Námitky proti oslabení monopolu zahraničního obchodu vyslovil také předseda Ústředního svazu spotřebních družstev L. M. Chinčuk, který v této věci poslal 12. října Leninovi dopis, a řada dalších hospodářských pracovníků.

V publikovaném dopisu ústřednímu výboru KSR(b), jehož první část byla napsána 12. října (Lenin s ním předtím seznámil Krasina) a postskripta 13. října, upozornil Lenin na nesprávnost

usnesení plenárního zasedání o zahraničním obchodu a navrhl odložit vyřešení této otázky o dva měsíce, až do příštího plenárního zasedání ústředního výboru strany.

Politické byro 12. října, ještě předtím, než dostalo tento dopis (ale to už znalo Leninův názor, protože Lenin o této záležitosti hovořil se Stalinem), projednalo Krasinův článek a schválilo toto usnesení: »a) Uložit sekretariátu, aby se dotázal všech členů ústředního výboru, kteří jsou v Moskvě, jaký mají názor na odložení realizace usnesení plenárního zasedání o zahraničním obchodu o dva měsíce; b) členové ústředního výboru uloží soudruhu Krasinovi, aby nejpozději do dvou dnů poslal ústřednímu výboru své vyjádření k této otázce, které pak sekretariát rozešle všem členům ÚV; c) v případě, že dotazováním nebude získána absolutní většina hlasů, postoupit konečné rozhodnutí politickému byru« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Sekretariát rozeslal 13. října členům ústředního výboru Leninův dopis a Krasinovy Teze lidového komisariátu zahraničního obchodu o zahraničním obchodu. Členové ÚV podpořili Leninův návrh, i když někteří z nich dál setrvali na svém stanovisku. Například N. I. Bucharin se ve svém dopisu Stalinovi z 15. října pokoušel zdůvodnit požadavek, aby byl monopol zahraničního obchodu zrušen. Stalin v dopisu členům ÚV napsal: »Dopis soudruha Lenina nezviklal moje přesvědčení, že usnesení plenárního zasedání ústředního výboru z 6. října o zahraničním obchodu je správné . . . Ale protože soudruh Lenin tak naléhavě žádá odklad realizace usnesení plenárního zasedání ÚV, jsem *pro* odklad s tou podmínkou, že tato otázka bude znovu zařazena na pořad jednání plenárního zasedání za účasti soudruha Lenina.« Jenom G. J. Zinovjev prohlásil, že »je rozhodně proti revizi usnesení, jež schválilo plenární zasedání ve věci lidového komisariátu zahraničního obchodu, a to jak z formálních, tak i zásadních důvodů«, a že hlasuje »proti jakékoli revizi« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Viz také Leninův dopis Stalinovi pro plenární zasedání ÚV o monopolu zahraničního obchodu z 13. prosince 1922 (tento svazek, s. 372—376) a poznámka k němu. — 256

¹⁴⁰ Jde o dohodu mezi vládou RSFSR a konsorciem německých firem v čele s Otto Wolffem, jež byla uzavřena 9. října 1922 v Berlíně. Skládala se ze všeobecného protokolu a tří smluv. První z nich obsahovala základní ustanovení o zakládání smíšené Rusko-německé obchodní akciové společnosti, stanovila způsob rozdělová-

ní zisku a způsob řešení sporných otázek. Druhá smlouva upravovala obchodní činnost společnosti, jež podléhala kontrole lidového komisariátu zahraničního obchodu, a řešila otázky nákupu, dovozu a vývozu zboží a stanovení cen. Podle třetí smlouvy poskytovalo konsorcium sovětské vládě úvěr až do 500 000 liber šterlinků na nákup zboží z produkce konsorcia, a to na dobu jednoho roku na desetiprocentní úrok, a Rusko-německé obchodní akciové společnosti ve výši 750 000 liber šterlinků za týchž podmínek, přičemž se počítalo s možností poskytnutí dalších úvěrů. Doba platnosti smluv nebyla stanovena. Každá strana je mohla zrušit do dvanácti měsíců ode dne jejich vypovězení.

Protokol o založení společnosti byl podepsán 16. listopadu 1922 v Berlíně. Do jara 1923 otevřela společnost své pobočky v mnoha sovětských městech — v Moskvě, Petrohradě, Rostově na Donu a jinde. Uzavření smlouvy s Wolffovým konsorciem a její ratifikace vyvolaly v zahraničí obrovský ohlas a vytvořily příznivé ovzduší pro jednání s dalšími podnikateli a společnostmi.

Později se však konsorcium začalo vyhybat plnění závazků vyplývajících z dohody a v roce 1924 z Rusko-německé obchodní akciové společnosti vystoupilo. — 262

¹⁴¹ Smlouva s konsorciem německých firem v čele s Otto Wolffem byla potvrzena dekretem rady lidových komisařů z 19. října 1922. Týž den se konalo zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž podal Lenin zprávu o uzavření koncesní smlouvy s Wolffovou firmou. Politické byro se po vyslechnutí zprávy usneslo: »Vzhledem k dosažené dohodě stáhnout tento bod z pořadu. Materiál o celé této záležitosti rozeslat pro informaci členům politického byra.«

Na sdělení, že rada lidových komisařů smlouvu potvrdila (uveřejněno 20. října 1922 ve 237. čísle listu *Izvěstija VCIK*), napsal Lenin tyto příkazy: »Uveřejnit zítra v denním tisku, 19. října 1922. Předseda rady lidových komisařů V. Uljanov (Lenin)« a »Poslat telegrafickou zprávu do zahraničí. Lenin« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). — 264

¹⁴² *Celoruský sjezd finančních pracovníků* se konal ve dnech 22.—28. října 1922 v Moskvě. Účastnilo se ho 147 delegátů s rozhodujícím hlasem a 126 delegátů s hlasem poradním. Sjezd vyslechl tyto zprávy: 1. o finanční politice, 3. o finančním plánu na rok 1922/23, 3. o daňové politice a racionalizaci daňového systému,

4. o dani z majetku a z příjmů, 5. o místním rozpočtu — o jeho náplni a organizaci — a řadu dalších. Ve sjezdových usneseních se poukazovalo na nutnost uplatňovat ve finanční politice důslednou orientaci na stabilizaci rublu, na omezení emise a na zvýšení významu peněžních daní a příjmů z průmyslu, aby tak byl posílen sovětský stát a rozvíjelo se národní hospodářství. Sjezd schválil zásady vytváření daňového aparátu a jeho struktury a návrh dekretu o všeobecné dani občanů, které vypracovala daňová sekce; potvrdil systemizaci, kterou organizační sekce navrhla pro guberniální, újezdní a oblastní finanční oddělení, a schválil řadu dalších usnesení.

Leninův pozdrav sjezdu finančních pracovníků byl přečten na prvním zasedání 22. října. Dne 27. října byl na dopoledním zasedání sjezdu schválen dopis, který byl odpovědí na Leninův pozdrav. — 265

¹⁴³ *Společnost přátel Sovětského Ruska (v Americe)* vznikla v červnu 1921. Její založení bylo oficiálně ohlášeno na konferenci zástupců Americké dělnické aliance, Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku a mnoha dalších organizací, jež se konala ve dnech 7.—9. srpna v New Yorku. Společnost měla přes dvě stě místních organizací. V čele každé z nich stál výkonný nebo akční výbor, který měl přímý kontakt s národním výkonným výborem společnosti. Národní výkonný výbor a poradní výbor Společnosti přátel Sovětského Ruska řídily veškerou organizační a agitační činnost a soustřeďovaly výtěžek peněžních sbírek do jednotného fondu. Společnost si kladla za úkol poskytovat dělníkům a rolníkům Sovětského Ruska pomoc, šířit v USA pravdivé informace o Sovětském Rusku a usilovat o to, aby americká vláda zrušila hospodářský bojkot Ruska.

V květnu 1922 vyslala společnost do Ruska traktorovou brigádu, jež 17. července zahájila práci v sovchoze Tojkino (sarapulský újezd Permské gubernie, nyní bolšesosnovský okres Permské oblasti). Činnost traktorové brigády, jež se velmi vydatně zasloužila o pozvednutí sovchozu, názorně ukázala rolníkům přednosti velkého hospodářství, vybaveného stroji. Dne 15. října přinesla Pravda článek vedoucího brigády Harolda Wara Americká traktorová brigáda, který upoutal Leninovu pozornost.

Na Leninův návrh prohlásilo předsednictvo CÚVV 9. listopadu 1922 sovchoz Tojkino za vzorové hospodářství.

Leninův dopis byl uveřejněn v angličtině 15. listopadu 1922 v časopisu Sovětskaja Rossija, který vydávaly v New Yorku ruské dělnické organizace v USA. — 266

¹⁴⁴ *Společnost pro technickou pomoc Sovětskému Rusku* založili v květnu 1919 ruští přistěhovalci v New Yorku. Podobné společnosti byly zakládány i v dalších amerických a kanadských městech. Přistěhovalcům z Ruska aktivně pomáhali při zakládání společnosti i Američané a Kanadčané. Společnost si kladla za úkol přispívat k obnově národního hospodářství Sovětského Ruska tím, že tam bude z USA a Kanady vysílat kvalifikované dělníky a techniky. Ve dnech 2.—4. července 1921 se v New Yorku konal I. sjezd společností pro technickou pomoc Sovětskému Rusku. Místní společnosti, které vznikly v mnoha amerických a kanadských městech, se na něm sloučily v jednotnou Společnost pro technickou pomoc Sovětskému Rusku v USA a Kanadě. K řízení její činnosti zvolil sjezd ústřední byro a schválil stanovy společnosti. Členem společnosti se mohl stát každý odborník z oblasti techniky, který »uznává vládu lidových komisařů a je ochoten přispět svými znalostmi a prací k uspořádání Ruska podle komunistických zásad«. V roce 1923 měla společnost přes 75 poboček v různých amerických a kanadských městech s celkovým počtem více než 20 000 členů. Pobočky společnosti byly zřízeny v New Yorku, Chicagu, Bostonu, Filadelfii, Pittsburghu a dalších městech. Při mnoha pobočkách byly zřízeny školy pro některý technický obor, například v Chicagu automobilová, traktorová a elektrotechnická škola, v New Yorku institut pro výuku mechaniky, v Pittsburghu mechanická dílna a ve východní Virginii škola pro horníky, kteří už měli určitou kvalifikaci. Od konce roku 1921 do října 1922 vyslala společnost do Sovětského Ruska sedm zemědělských, dvě stavební a jednu hornickou komunu a řadu skupin. Tyto skupiny dovezly do Ruska stroje, osivo, potraviny a různé zařízení v hodnotě asi půl miliónu dolarů.

V červnu 1923 se konal II. sjezd Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku, který se usnesl nejen pokračovat v organizování komun a skupin kvalifikovaných dělníků a v jejich vysílání do Sovětského Ruska, ale ještě více tuto činnost zintenzívnit. Sjezd v telegramu adresovaném Leninovi pozdravil »první dělnicko-rolnickou republiku na světě« a slíbil jí v jejím hrdiněm boji za svobodu a štěstí utlačovaných a vykořisťovaných celého světa plnou podporu.

Aktivní činnost společnosti pro poskytnutí hospodářské pomoci pokračovala až do roku 1925. Po splnění stanovených úkolů zastavila společnost v roce 1925 svou činnost.

Činnost Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku i Společnosti přátel Sovětského Ruska v USA, zaměřenou na pomoc Sovětské republice, hodnotil Lenin jako výrazný projev pro-

letářského internacionalismu a bratrské solidarity pracujících.

Leninův dopis byl uveřejněn v angličtině v prosinci 1922 v časopisu Sovětskaja Rossija, který vydávaly v New Yorku ruské dělnické organizace v USA. — 268

¹⁴⁵ V kirsanovském újezdu Tambovské gubernie pracovala americká zemědělská komuna. Vytvořila ji v lednu 1921 v USA Společnost pro technickou pomoc Sovětskému Rusku z rolníků a továrních dělníků, kteří emigrovali z Ruska před carskou perzekucí a po nastolení sovětské moci vyslovili přání vrátit se do vlasti. První skupina 65 lidí (z toho 5 žen a 7 dětí) přijela do Tambovské gubernie v dubnu 1922. Komuně byl přidělen bývalý sovchoz Ira v irské volosti kirsanovského újezdu, zpustošený v létě 1921 Antonovými bandity. Za poměrně krátkou dobu, již do podzimu 1922, dokázala komuna pozvednout své hospodářství, obnovit všechny hospodářské budovy, postavit jednopatrový dům pro členy komuny, kteří až dosud žili ve stanech, postavit pilu a mechanické dílny a značně zvýšit početní stav hovězího dobytka. Komuna pomáhala rolníkům sousedních vesnic tím, že jim poskytovala nenávratné i návratné půjčky obilí, půjčovala jim svůj inventář a ve své dílně jim bezplatně zajišťovala opravy. Komuna svou činností dokázala rolníkům výhodnost kolektivní práce a pomáhala je získávat pro kolektivní formy hospodaření. Sami rolníci říkali, že komuna »je pro obyvatelstvo vzorem a příkladem«, a nazývali ji »naším majákem«. Na Leninův návrh prohlásilo předsednictvo Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů 9. listopadu 1922 komunu za vzorové hospodářství. Komuně byla poskytnuta vydatná materiální pomoc — byly jí dány úvěry, zapůjčeno osivo a poskytnuto stavební dříví.

Od února 1924 se komuna začala nazývat komunou Vladimíra Iljiče Lenina. V roce 1936 udělila sovětská vláda komuně za úspěchy v rozvoji hlavních odvětví zemědělské výroby Odznak cti. Leninův kolchoz (členové komuny přijali v roce 1938 Stanovy zemědělského družstva) v kirsanovském okrese patří k největším a nejvyspělejším zemědělským podnikům v Tambovské oblasti.

V tiraspolském újezdu Oděské gubernie, v blízkosti stanice Migajevo (v novinách bylo chybně uvedeno »v blízkosti stanice Mitino«) založila skupina Ukrajinců a Haličanů, kteří přijeli z Kanady, v květnu 1922 První vzorovou kanadskou zemědělskou komunu soudruha Lenina. Členové komuny záhy přeměnili zpustošený statek, který jim byl k dispozici, ve velké hospodářství (podle tehdejších měřítek) a zřídili vzorové dílny: kovářskou, soustružnicko-zámečnickou, mechanickou a truhlářsko-tesařskou,

vybavené stroji na elektrický pohon, a vytrvale usilovali o pozvednutí úrovně rostlinné výroby. Vydatnou pomoc poskytovala komuna rolníkům okolních vesnic, kteří neměli vlastní potah. Rozhodnutím předsednictva Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů z 9. listopadu 1922 byla také tato komuna prohlášena za vzorové hospodářství.

V Donbasu v Lidijevském rudném dole (juzovský okres) pracovala skupina amerických horníků, kteří přijeli do Ruska v létě 1922. Výbor amerických horníků tohoto dolu odpověděl na Leninův dopis Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku v říjnu téhož roku pozdravným telegramem, v němž se uvádělo: »Z radosti nad Vaším uzdravením a návratem k náročné práci Vám posíláme k pátému výročí Říjnové revoluce vřelý bratrský pozdrav. Ze srdce Vám děkujeme, že jste na nás vzpomněl ve svém dopisu Společnosti pro technickou pomoc Rusku. Jsme šťastni, že můžeme být prvním dělnicko-rolnickému státu na světě užiteční, a před celým světem slibujeme . . ., že tento stát podpoříme na pracovní a v případě potřeby i na válečné frontě.« — 268

- ¹⁴⁶ Předsednictvo CÚVV schválilo 9. listopadu 1922 Leninův návrh a usneslo se: »Prohlásit permské a další vynikající hospodářství, která jsou spravována družstvy americké Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku, za vzorová.« — 273
- ¹⁴⁷ Tento dokument je napsán na dopise J. V. Stalina členům politického byra ÚV KSR(b) a Lenin zde navrhuje doplňky k podmínkám koncesní smlouvy s L. Urquhartem. — 274
- ¹⁴⁸ Pozdravný telegram osvobozenému Přímoří poslal Lenin u příležitosti vstupu vojsk Dálnovýchodní republiky 25. října 1922 do Vladivostoku, který tato vojska spolu s partyzány osvobodila od bělogvardějců a japonských interventů. Pracující Přímoří odpověděli na Leninův telegram pozdravem a poděkováním sovětské vládě za poskytnutou pomoc. — 275
- ¹⁴⁹ *The Observer* — britský týdeník konzervativního zaměření; vycházel od roku 1791 v Londýně.
The Manchester Guardian — buržoazně liberální list, který patří k nejrozšířenějším a nejvlivnějším britským buržoazním listům. Byl založen v roce 1821 jako týdeník (od roku 1857 vychází denně). V prvních letech po Říjnové revoluci informoval o situaci v Rusku poměrně objektivně. — 276

¹⁵⁰ Jde o polooficiální cestu vůdce strany francouzských radikálních socialistů, poslance Národního shromáždění a starosty města Lyonu Édouarda Herriota do Ruska, jež se uskutečnila ve dnech 20. září—10. října 1922. Herriot podnikl cestu do Sovětského Ruska, aby zjistil, jaké jsou hospodářské a politické možnosti pro navázání styků mezi Francií a RSFSR. Přitom také zdůrazňoval, že přijíždí jako »nezaujatý pozorovatel a upřímný demokrat, odhodlaný čestně usilovat o takovou užitečnou věc, jako je sblížení mezi dvěma velkými národy ku prospěchu celého světa«. Herriot vyjádřil naději, že obě tyto otázky budou uspokojivě vyřešeny. Aby se seznámil s životními podmínkami obyvatelstva a s průběhem obnovy průmyslu a zemědělství, navštívil Herriot Moskvu, Petrohrad a Nižnij Novgorod, [Gorkij], Putilovský závod, Obchodní komoru v Petrohradě, nižněnovgorodský veletrh, závody a muzea. O svých dojmech z pobytu v Sovětském Rusku pak v interview poskytnutém zástupcům ruského tisku prohlásil, že se na každém kroku setkával s nesmírným úsilím ruské vlády a lidu o odstranění následků války a rozvratu. Herriot pozval ruské obchodní organizace, aby se účastnily v roce 1923 lyonského veletrhu.

Herriot se z cesty po Sovětském Rusku vracel do Francie s pevným odhodláním napomáhat sblížení s RSFSR; zahájil kampaň ve prospěch tohoto sblížení a propagoval myšlenku, že otázku Blízkého východu nelze vyřešit bez Ruska. Dne 10. listopadu 1922 ve svém projevu v poslanecké sněmovně požadoval, aby Rusko bylo přizváno na lausanskou konferenci jako plnoprávný účastník. Své dojmy ze Sovětského Ruska vyložil v projevech, přednáškách, interview a mnoha novinových článcích. Herriotova cesta do Sovětského Ruska a jeho činnost ve prospěch urovnání francouzsko-sovětských vztahů aktivizovaly zastánce této politické linie ve Francii a znamenaly významnou etapu na cestě k navázání normálních politických a hospodářských styků mezi oběma zeměmi. — 276

¹⁵¹ Jde o řecko-tureckou válku, rozpoutanou pod heslem boje Turků proti sèvreské smlouvě, kterou 10. srpna 1920 podepsala pod nátlakem Britů konstantinopolská (sultánská) vláda. Sèvreská smlouva v podstatě znamenala pro Turecko úplnou ztrátu nezávislosti; potvrzovala rozdělení asijské části Turecka, okupaci Smyrny [Izmir], zachování kapitulačního režimu atd. — 277

¹⁵² Jde o konferenci k otázkám Blízkého východu, kterou v souvislosti se ztroskotáním britsko-řecké intervence v Turecku připravovaly Velká Británie, Francie a Itálie. Imperialistické státy se zpo-

čátku pokusily úplně vyloučit Sovětské Rusko z účasti na této konferenci, ale později, když byly nuceny brát v úvahu zvýšenou mezinárodní autoritu sovětského státu, prohlásily v nótě ze 7. října 1922, že připustí Sovětské Rusko jenom na tu část konference, která bude projednávat otázku černomořských úžin. Sovětská vláda v nótě z 20. října 1922 podala proti tomu protest a 2. listopadu 1922 poslala »pořadatelským státům« další nótu, v níž důrazně požadovala, aby se RSFSR, Ukrajinská a Gruzínská sovětská socialistická republika účastnily celé konference o Blízkém východě. Návrh nóty se projednával 2. listopadu 1922 na zasedání politického byra ÚV KSR(b) za Leninovy účasti. Do nóty byly pojaty návrhy, které Lenin vyslovil na zasedání politického byra v dopisu z 31. října 1922 G. V. Čičerinovi a všem členům politického byra (viz tento svazek, s. 290). Politické byro se usneslo formulovat odpověď tak, aby měla silně demaskující účinek.

Konference o otázkách Blízkého východu byla zahájena 20. listopadu 1922 v Lausanne a trvala do 24. července 1923. Účastnily se jí Velká Británie, Francie, Itálie, Japonsko, Řecko, Rumunsko, Jugoslávie a Turecko. Jednání o černomořských úžinách se účastnily RSFSR, Ukrajinská a Gruzínská socialistická sovětská republika, zastupovaná jednotnou delegací, a Bulharsko. K projednávání některých otázek byly přizvány Albánie, Belgie, Nizozemí, Španělsko, Portugalsko, Norsko a Švédsko.

Konference skončila podepsáním mírové smlouvy mezi Velkou Británií, Francií, Itálií, Japonskem, Řeckem, Rumunskem a Jugoslávií na jedné straně a Tureckem na straně druhé. Otázka černomořských úžin zaujímala na pořadu jednání lausannské konference významné místo. Sovětská delegace předložila k této otázce návrhy, které zformuloval Lenin v uvedeném interview. Avšak návrhy sovětské delegace byly zamítnuty. Konvence o úžinách, schválená na lausannské konferenci, povolovala obchodním i válečným lodím pod jakoukoli vlajkou svobodnou plavbu úžinami v kteroukoli dobu. Sovětský svaz tuto konvenci neratifikoval, neboť porušovala jeho zákonná práva a nezaručovala bezpečnost černomořských zemí. — 278

¹⁵³ *Společnost národů* — mezinárodní organizace, která působila v letech 1920—1939. Byla ustavena roku 1919 na pařížské mírové konferenci (1919—1920) vítězných mocností. Pakt Společnosti národů byl součástí zde uzavřených mírových smluv a podepsalo jej 44 států. Činnost Společnosti národů řídilo Shromáždění, Rada a stálý sekretariát v čele s generálním tajemníkem.

V letech 1920—1934 měla činnost Společnosti národů proti-

sovětské zaměření. Tato organizace byla jedním z center, kde se organizovala ozbrojená intervence proti Sovětskému Rusku. Společnost národů zůstala bezmocná, když šlo o udržení míru a bezpečnosti, a byla shovívavá vůči agresorům a horečnému zbrojení.

Dne 15. září 1934 se 34 členských států Společnosti národů obrátilo k Sovětskému svazu s výzvou, aby se stal jejím členem. SSSR v zájmu boje za upevnění míru vstoupil do Společnosti národů, avšak jeho snaha vytvořit mírovou frontu narážela na odpor reakčních kruhů západních mocností. Po vypuknutí druhé světové války činnost Společnosti národů fakticky ustala. Oficiálně byla tato organizace rozpuštěna v dubnu 1946 usnesením zvlášť svolaného shromáždění. — 280

- ¹⁵⁴ *IV. zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů IX. volebního období* se konalo ve dnech 23.—31. října 1922. Byla na něm přednesena zpráva lidového komisariátu financí, zpráva Ústředního statistického úřadu o zdrojích potravin a surovin v RSFSR v letech 1922—1923 a zprávy o celoruské zemědělské výstavě a o stavbě Volchovské vodní elektrárny. Dále byla na něm projednána a schválena řada návrhů zákonů, které upravovaly hlavní zásady výstavby sovětského státu — Zákoník práce, Zákoník o půdě, Občanský zákoník RSFSR, Výnos o sjezdech guberniálních sovětů a o výkonných výborech guberniálních sovětů aj.

Lenin pronesl projev na závěrečném zasedání 31. října. Bylo to jeho první veřejné vystoupení po nemoci. Podrobnou zprávu o IV. zasedání CÚVV IX. volebního období viz *Izvěstija VCIK*, č. 240—247 z 24. října—1. listopadu 1922^[149]. — 283

- ¹⁵⁵ Jde o nótu vlády RSFSR vládám Velké Británie, Francie a Itálie z 2. listopadu 1922 (viz *Dokumenty vněšněj politiky SSSR*, sv. V, Moskva 1961, s. 650—653). — 290

- ¹⁵⁶ *Petrogradskaja pravda* — deník, který začal vycházet 2. dubna 1918 jako orgán ústředního a petrohradského výboru KSR(b). Od ledna 1924 vycházel list pod názvem *Leningradskaja pravda*. — 291

- ¹⁵⁷ *První mezinárodní konference komunistů pracujících v družstevnictví* se konala ve dnech 1.—6. listopadu 1922 v Moskvě. Účastnili se jí zástupci Arménie, Austrálie, Ázerbájdžánu, Bulharska, Dálnovýchodní republiky, Dánska, Estonska, Finska, Francie, Gruzie, Itálie, Litvy, Lotyšska, Německa, Norska, Polska, Rakouska,

RSFSR, Švédska, Švýcarska a Ukrajiny. Referáty o stavu družstevního hnutí v různých zemích, o stanovisku komunistů k tomuto hnutí a o jejich vlivu v něm přednesli zástupci Francie, Sovětského Ruska, Itálie, Německa, Švýcarska, Bulharska a skandinávských zemí. Kromě toho byla vyslechnuta zpráva o činnosti družstevní sekce Komunistické internacionály, referát na téma komunismus a družstevnictví a referát o taktice komunistů v družstevním hnutí.

Stěžejní otázkou byla taktika komunistů v družstevním hnutí. Konference schválila rezoluci odmítající zásadu neutrality družstev v oblasti politiky a zdůrazňující nutnost těsného sepětí družstevní činnosti s politickými a hospodářskými úkoly proletariátu a nutnost těsné spolupráce družstev s komunistickými stranami a revolučními odbory. Konference zvolila Lenina čestným předsedou a poslala mu pozdráv. Leninova odpověď byla přečtena na zasedání 2. listopadu 1922. — 293

- ¹⁵⁸ O Družstevní bance se jednalo za Leninovy účasti na zasedání politického byra 2. listopadu 1922. Politické byro se usneslo »níže uvedené teze soudruha Lenina, schválené jako základ, postoupit komisi a uložit jí, aby politickému byru předložila písemnou zprávu o splnění«.

Na publikovaném dokumentu je Leninova poznámka: »*Uschovat pro jednání s Chinčukem*« (L. M. Chinčuk — předseda vedení Ústředního svazu spotřebních družstev). — 294

- ¹⁵⁹ Leninův dopis je odpovědí na pozdrav a dárek petrohradských textiláků, kteří ve svém pozdravném dopisu napsali:

»*Drahý a velevážený Vladimíre Iljiči!*

Petrohradský textilní trast Vám u příležitosti svého výročí zároveň se srdečným pozdravem posílá pléd vyrobený v jedné jeho továrně.

My z petrohradského textilního trastu bychom byli rádi, aby Vás náš skromný dárek nejen zahřál, ale abyste pocítil i teplo dělnických srdcí, kterým Vás touží zahrnout, a abyste si také povšiml, že přes nesmírnou zchátralost, rozvrat, nedostatek a krizi nepracujeme o nic hůř než před válkou, a proto můžeme dosahovat toho, co chceme.

Ať ho, náš drahý, ve zdraví užijete.« — 295

- ¹⁶⁰ *IV. celoruský sjezd statistiků* se konal ve dnech 3.—12. listopadu 1922 v Moskvě. Účastnili se ho zástupci četných statistických organizací, lidových komisariátů a různých úřadů ze všech gubernií

RSFSR i zástupci statistických organizací neruských sovětských republik. Na sjezdu byly vytvořeny sekce zemědělská, průmyslu a práce, demografická a další, které vyslechly devadesát zpráv poslaných sjezdu. Sjezd zvolil Lenina čestným předsedou a poslal mu pozdravný telegram. Leninova telegrafická odpověď byla přečtena na druhém zasedání sjezdu 4. listopadu. — 296

- ¹⁶¹ Zpravodaj britského listu The Manchester Guardian Arthur Ransome přijel do Sovětského Ruska v říjnu 1922 proto, aby získal od Lenina interview. Dne 26. října byl vybídnut, aby sepsal otázky, na něž by rád dostal odpověď. Den nato napsal Ransome sedm otázek a poslal je Leninovi.

Dne 3. listopadu večer přijal Lenin Ransoma. Mluvili o parlamentních volbách ve Velké Británii a o fašistickém převratu v Itálii, ale hlavním předmětem rozhovoru byly otázky, které sepsal Ransome. Lenin řekl, že dosud nestačil napsat odpovědi na všechny otázky, ale slíbil, že je do Ransomova odjezdu dokončí. V neděli 5. listopadu napsal Lenin odpovědi na všech sedm Ransomových otázek a v pondělí, »právě když jsem balil svoje věci, abych odjel z Moskvy«, napsal Ransome redakci listu The Manchester Guardian, »bylo mi telefonicky oznámeno, že odpovědi jsou připraveny. Rychle jsem odjel do Kremlu a dostal jsem je právě včas, abych je mohl vzít s sebou do vlaku«. — 297

- ¹⁶² Lenin s Krupskou žili v Londýně od dubna 1902 do dubna 1903. Oním přítelem, o němž se Lenin zmiňuje, byl sociálně demokratický činitel petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy K. M. Tachtarjov, jeden z čelných představitelů ekonomismu a redaktor listu Rabočaja mysl.

Ekonomisté — představitelé oportunistického směru v ruské sociální demokracii na přelomu 19. a 20. století. Ekonomisté nespřímně chápali vzájemný vztah mezi ekonomikou a politikou a snižovali úlohu politického revolučního boje. Omezovali úkoly dělnické třídy na hospodářský boj za zvýšení mezd, zlepšení pracovních podmínek atd. Politický boj považovali za záležitost liberální buržoazie. Odmítali vedoucí úlohu strany dělnické třídy, popírali nutnost vnášet socialistické uvědomění do dělnického hnutí, a tím uvolňovali cestu buržoazní ideologii. Hrozilo nebezpečí, že ekonomismus svede dělnickou třídu z revoluční cesty třídního boje a přemění ji v politický přívěsek buržoazie. Ideovou porážku ekonomismu dovršil Lenin ve svých pracích. — 297

- ¹⁶³ Rada lidových komisařů se 24. října 1922 usnesla dát do oběhu

platidla s rokem 1923^[7]. Podle tohoto usnesení, jež podepsal Lenin, se jeden rubl s rokem vydání 1923 rovnal jednomu miliónu rublů stažených z oběhu nebo jednomu stu rublů s rokem vydání 1922. — 299

- ¹⁶⁴ *Konference politicky neorganizovaných dělnic a rolnic z Moskvy a z Moskevské gubernie* se konala 6. listopadu 1922. Účastnilo se jí přes 2000 delegátek — moskevských dělnic a delegátek z újezdů a volostí.

Svůj pozdravný dopis poslal Lenin po delegátkách, které k němu byly vyslány s prosbou, aby na konferenci promluvil. — 307

- ¹⁶⁵ Lenin nejednou hovořil k dělníkům bývalého Michelsonova závodu. Dne 30. srpna 1918 po projevu v závodě na téma Dvojitá moc (Diktatura proletariátu a diktatura buržoazie) byl na Lenina spáchán atentát. V srpnu 1922 se dělníci tohoto závodu obrátili na moskevský sovět s žádostí, aby pojmenoval závod po Leninovi. Dne 9. září 1922 vyhověl moskevský sovět žádosti dělníků a přejmenoval závod na Závod Vladimíra Iljiče. V souvislosti s přejmenováním závodu a také v souvislosti s blížícím se pátým výročím Říjnové revoluce bylo na celozávodní schůzi dělníků rozhodnuto uspořádat 7. listopadu slavnostní shromáždění. Dělníci poslali Leninovi dopis s pozváním, aby přijel mezi ně.

Protože se necítil dobře, poslal Lenin dělníkům tento dopis. Byl přečten v sále, kde se konala schůze, a pak ještě několikrát na prostranství před tovární budovou, protože sál nemohl pojmut všechny zájemce o účast na schůzi. Ještě dlouho jej pak četli dělníci v dílnách. — 308

- ¹⁶⁶ Pozdravný dopis *Dělníkům a zaměstnancům státní elektrárny Elektropredača* (nyní elektrárna R. E. Klassona, inženýra, který vedl stavbu této elektrárny) napsal Lenin jako odpověď na pozvání, aby u příležitosti otevření klubu k pátému výročí Říjnové revoluce pronesl projev. — 309

- ¹⁶⁷ Dopis *Dělníkům Stodolské soukenické továrny v Klincích* napsal Lenin jako odpověď na pozdrav dělníků této továrny z 3. listopadu 1922 v souvislosti s tím, že továrna byla pojmenována po Leninovi. Současně s pozdravným dopisem poslali dělníci Leninovi dárek — kus sukna na oblek. Dělníci mu ve svém dopise napsali:

»Náš drahý Iljiči!

My dělníci Stodolské soukenické továrny, jsme se rozhodli k pátému výročí proletářské revoluce nazvat naši továrnu Tvým

jménem. Při této příležitosti Ti posíláme k svátku srdečný pozdrav a skromný dárek, který jsme u nás vyrobili.

Budeme šťastní, jestliže si Ty, náš učitel a vůdce, vezmeš na sebe oblek z látky utkané našima rukama. Užij ho, Iljiči, ve zdraví a nezapomeň, že jsme vždy s Tebou.

Revoluci a Tobě oddaní dělníci
Klinecké továrny soudruha Lenina
Klincy 3. listopadu 1922.« — 310

¹⁶⁸ IV. kongres Komunistické internacionály se konal ve dnech 5. listopadu—5. prosince 1922. Byl zahájen v Petrohradě; další zasedání, od 9. listopadu, se konala v Moskvě. Kongresu se účastnili zástupci 58 komunistických stran, tří jiných politických stran — Italské socialistické strany, Islandské dělnické strany a Mongolské lidové revoluční strany — a pěti dělnických organizací: Komunistické internacionály mládeže, Rudé odborové internacionály, mezinárodního sekretariátu žen, Organizace amerických černochů a Mezinárodní dělnické pomoci. Na kongresu byli poprvé přítomni delegáti komunistických stran Japonska, Portugalska a Brazílie a některých dalších stran, které vznikly po III. kongresu Komunistické internacionály.

IV. kongres projednal zprávu exekutivy Kominterny a tyto otázky: pět let ruské revoluce a perspektivy světové revoluce, nástup kapitálu, program Komunistické internacionály, úkoly komunistů v odborech, otázka Východu, agrární otázka aj.

Lenin vynaložil na přípravu kongresu velké úsilí. Jako vedoucí delegace KSR(b) na kongresu, jehož členem byl zvolen 7. listopadu 1922 na plenárním zasedání ÚV, řídil veškerou činnost ruské delegace a aktivně se podílel na vypracování nejdůležitějších usnesení kongresu. Důkladně se připravoval na svůj referát na kongresu, k němuž vypracoval dvě osnovy — v ruštině a v němčině (viz tento svazek, s. 472—480).

Leninův pozdrav byl přečten na zahajovacím zasedání kongresu 5. listopadu 1922. Referát Pět let ruské revoluce a perspektivy světové revoluce, který se stal na kongresu stěžejní událostí, přednesl Lenin německy 13. listopadu na dopoledním zasedání kongresu. Když ještě týž den dostal přepsaný těsnopisný záznam v němčině a jeho překlad do ruštiny, napsal: » *Velmi, velmi dobře!!* Srdečný dík. Nezapomeňte dát do *Pravdy*.« Referát vyšel v *Pravdě* 15. listopadu 1922.

IV. kongres Komunistické internacionály schválil rezoluci k ruské otázce. Zdůrazňovalo se v ní, že Sovětské Rusko zůstává pro světový proletariát velmi bohatou pokladnicí historických re-

volučních zkušeností, a nová ekonomická politika v ní byla vysoce hodnocena jako politika orientovaná na vybudování socialismu. Kongres poukázal na to, že jenom společným úsilím světového proletariátu je možné uchránit proletářskou revoluci v Rusku před nebezpečím útoku imperialistických států a před obnovou kapitalistického zřízení, a vyzval pracující všech zemí, aby podpořili Sovětské Rusko pod hesly: Ruce pryč od Sovětského Ruska!, Uznat Sovětské Rusko de iure! a Účinnou pomoc hospodářské obnově Sovětského Ruska!

Kongres podrobně rezebral situaci a úkoly mezinárodního revolučního hnutí, zhodnotil výsledky boje dělnické třídy v kapitalistických zemích za půldruhého roku od III. kongresu a zdůraznil, že taktika jednotné fronty, kterou uplatňovala Komunistická internacionála, byla správná. V tezí o taktice Komunistické internacionály byla podána přesná charakteristika hospodářského a politického útoku buržoazie na dělnickou třídu a stanoveny úkoly komunistických stran při organizování odporu proti útoku kapitálu a při stupňování boje proti fašismu na základě taktiky jednotné fronty. Kongres v duchu taktiky jednotné fronty vytyčil heslo dělnické vlády, kterou chápal jako možnou formu přechodu k diktatuře proletariátu. Přitom upozornil, že dělnická vláda může vzniknout za určitých podmínek i parlamentní cestou, a zvlášť zdůraznil, že jak vytvoření takové vlády, tak i sama její existence jsou neoddělitelné od revolučního boje proti buržoazii.

Po posouzení mezinárodní situace v souvislosti s vytvořením versailleského systému kongres konstatoval, že tento systém zostřuje rozpory mezi imperialistickými státy, vede ke zvýšené militarizaci a k růstu nebezpečí nové světové války, a vyzval komunistické strany, především komunisty ve Francii a Německu, aby upevňovali mezinárodní solidaritu proletariátu.

Kongres udělal další krok k vytvoření jednotné fronty dělnické třídy tím, že se obrátil na haagský kongres, na Druhou a Dvaapůltou internacionálu a na odborové organizace všech zemí otevřeným dopisem, v němž je vyzýval ke společným akcím proti nástupu kapitálu a válečnému nebezpečí. Kongres stanovil úkoly komunistů v odborovém hnutí a vytyčil heslo boje za jednotu odborového hnutí; toto heslo se stalo základem usnesení II. kongresu Rudé odborové internacionály, který se konal ve dnech 19. listopadu—2. prosince 1922 v Moskvě.

Při projednávání programu Komunistické internacionály vzal kongres v úvahu Leninův návrh, aby se program neschvaloval v definitivní podobě, protože bylo nutné důkladněji jej připravit. Na poradě byra ruské delegace, jež se konala 20. listopadu pod

Leninovým vedením, byl vypracován návrh usnesení o programu, který se stal základem rezoluce schválené na kongresu 21. listopadu. Kongres se v této rezoluci usnesl postoupit všechny návrhy programu exekutivě Kominterny, aby jej prostudovala, podrobně zpracovala a zveřejnila, a současně uložil všem stranám, aby vypracovaly své vlastní programy.

* Kongres na základě rozboru národně osvobozenického hnutí v utlačovaných a závislých zemích vytyčil pro koloniální a polo-koloniální země heslo jednotné protiimperialistické fronty. Aby se zpřesnila politika komunistických stran v agrární otázce, schválil kongres nástin agrárního programu Komunistické internacionály. Jeho původní návrh, který byl v podstatě opakováním rezoluce II. kongresu Komunistické internacionály o agrární otázce a v němž se vyskytovaly nepřesné formulace, podrobil Lenin kritice v dopise členům byra ruské delegace z 25. listopadu 1922 (dopis byl přeložen do čtyř jazyků a rozdán delegátům kongresu). Lenin navrhl »porovnat novou rezoluci větu za větou s rezolucí II. kongresu«, aby si navzájem neodporovaly, a »vtisknout této rezoluci charakter jakéhosi dílčího komentáře«. V souladu s Leninovými pokyny byl návrh přepracován ve směrnici pro praktické uplatňování rezoluce II. kongresu.

Na jednom zasedání kongresu byla vyslechnuta zpráva o činnosti Mezinárodní dělnické pomoci. Dne 2. prosince 1922 napsal Lenin tajemníkovi této organizace dopis, ve kterém vysoko ocenil výsledky pomoci mezinárodního proletariátu rozvoji výroby v sovětské zemi (viz tento svazek, s. 353—354). Kongres ve svém zvláštním usnesení O proletářské pomoci Sovětskému Rusku z 5. prosince 1922 vyzval světový proletariát, aby mobilizoval nejen politické síly, ale i veškeré své hospodářské síly, aby tak byla prvnímu socialistickému státu na světě poskytnuta okamžitá reálná podpora při obnově jeho národního hospodářství.

Velkou pozornost věnoval kongres situaci v jednotlivých sekcích Komunistické internacionály. Ve zvláštních komisích a na plenárních zasedáních byla posouzena činnost komunistických stran Francie, Španělska, Itálie, Československa, Polska, USA, Jugoslávie, Dánska a dalších zemí. Lenin poskytl vydatnou pomoc při řešení mnohých otázek souvisejících s činností jednotlivých sekcí Komunistické internacionály. V období přípravy kongresu a v průběhu jeho konání se setkával s představiteli komunistických stran i s jinými delegáty kongresu a svými radami jim pomáhal vypracovat správnou politiku a taktiku revoluční činnosti. Zvláštní pozornost věnoval Lenin činnosti italské komise, která se zabývala hlavně otázkou sjednocení komunistické a socialis-

tické strany v Itálii. V říjnu a listopadu 1922 přijal A. Gramsciho, N. Bombacciho, A. Graziadeiho a A. Bordigu, kteří měli na sjednocení rozdílné názory. Ústřední výbor KSR (b) poslal členům italské delegace dopis o taktice italských komunistů. To všechno pomohlo italským delegátům zaujmout při hlasování o rezoluci k italské otázce jednotné stanovisko. Dne 11. prosince 1922 napsal Lenin C. Lazzarimu — jednomu ze zakladatelů Italské socialistické strany a zastánců jejího připojení ke Komunistické internacionále — dopis, v němž mu sděloval, že kongres schválil usnesení o sjednocení strany, a vyzval italské socialisty, aby »co nejušilovněji« napomáhali tomuto sjednocení (viz Leninskij sborník XXXVI, s. 517—518).

Usnesení kongresu a jeho komisí pomohla komunistickým stranám překonat pravicově oportunistické a sektářsko-dogmatické chyby a přeměnit sekce Komunistické internacionály v marxisticko-leninské strany nového typu. — 313

¹⁶⁹ Lenin má na mysli svůj článek O »levém« dětinství a maloburžoaznosti ^[48] (viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 305—337). — 317

¹⁷⁰ Výraz »dvakrát dvě rovná se — stearínová svíčka« patří Pigasovi z románu I. S. Turgeněva Rudin ^[143]. Pro Pigasova bylo typické, že neměl rád ženy. Popíral, že by byly schopny přísně logického myšlení, a tvrdil: »Muž například může říct, že dvakrát dvě nejsou čtyři, ale pět nebo tři a půl, kdežto žena vám řekne, že dvakrát dvě rovná se — stearínová svíčka« (I. S. Turgeněv, Rudin, Praha 1978, s. 19—20). — 329

¹⁷¹ Lenin má na mysli Teze o organizační výstavbě komunistických stran, o metodách a obsahu jejich práce^[134], schválené na III. kongresu Komunistické internacionály. — 330

¹⁷² Politické byro ÚV KSR (b) schválilo 16. listopadu 1922 usnesení, podle něhož se měl početní stav armády během ledna 1923 snížit z 800 000 na 600 000 mužů. Plenární zasedání ÚV KSR (b) potvrdilo 18. prosince 1922 usnesení politického byra o snížení stavu armády k 1. únoru na 600 000 mužů. Upozornilo na nutnost kompenzovat snížení zlepšením vojenské techniky, a proto radě lidových komisařů navrholo, aby získala prostředky na co nejrychlejší obnovu zbrojních závodů. Plenární zasedání doporučilo, aby X. celoruský sjezd sovětů vydal provolání ke všem národům, v němž by znovu zdůraznil snahu RSFSR o všeobecné odzbroje-

ní a vyzval k překonání odporu, s nímž se tento návrh sovětské země setkává u jiných států.

X. celoruský sjezd sovětů jménem miliónů pracujících znovu slavnostně potvrdil vůli žít a pracovat v míru. V svolání sjezdu se uvádělo: »Dělníci a rolníci RSFSR tváří v tvář nebezpečí nových válek, tváří v tvář zběsilým orgiím ve zbrojení, rozpoutaným kapitalistickými vládami, a tváří v tvář hanebné versailleské smlouvě a koloniálním machinacím buržoazních států znovu pozvedají svůj varovný hlas.

Pracující celého světa! Všichni, kdo chcete pracovat v míru, spojte své úsilí s úsilím Sovětského Ruska, aby byl zajištěn mír, aby lidstvo bylo ušetřeno strašlivých vyhlazovacích válek! . . .

X. sjezd sovětů slavnostně potvrzuje svou mírovou politiku a vyzývá všechny, aby tuto politiku podporovali. Ať všechny národy požadují na svých vládách mír. Mír je v rukou národů samých. Aby bylo odvráceno nebezpečí příštích válek, musí sjednotit své úsilí všichni pracující celého světa. Pro vysílené a utržené, zbídačené a hladovějící lidstvo musí být stůj co stůj zajištěn mír.« — 333

¹⁷³ *Ruská kolonie ve Spojených státech amerických* měla ve dvacátých letech podle přibližného odhadu kolem tří miliónů osob, převážně přistěhovalců, kteří opustili Rusko před revolucí z politických, hospodářských a náboženských důvodů; příslušníci buržoazie, šlechty a inteligence, kteří uprchli z Ruska po Říjnové revoluci, tvořili nepatrnou část této kolonie. Rozdíly v sociálním a hospodářském postavení těchto skupin a rovněž ve vztahu k Sovětskému Rusku vedly k rozdělení ruské kolonie na dva nepřátelské tábory. Jeden tábor tvořila Společnost přátel Sovětského Ruska (ruská sekce), Společnost pro technickou pomoc Sovětskému Rusku, ruská sekce amerických odborů, Spojená konference různých ruských společností pro vzájemnou pomoc a jiné pokrokové dělnické organizace, jež sdružovaly většinu kolonistů. Druhý tábor tvořila koalice různých maloburžoazních a monarchistických organizací, seskupených kolem protisovětského listu *Novoje ruskoje slovo*.

Lenin se ve svém dopisu obracel k té části kolonie, která se sdružovala kolem organizací zastávajících přátelské stanovisko k Sovětskému Rusku. — 334

¹⁷⁴ *Celoruská zemědělská výstava* měla být podle usnesení IX. celoruského sjezdu sovětů otevřena na podzim 1922. Ale protože si organizace výstavy vyžádala mnoho práce a protože bylo nutné

vypořádat se s následky neúrody, bylo její otevření odsunuto na rok 1923. Velký význam byl přikládán zahraniční části výstavy, které se chtěli účastnit podnikatelé mnoha cizích států. V tisku se zdůrazňovalo, že výstava »má mít nejen ruský, ale v jistém smyslu i mezinárodní charakter«, »nejen vnitrostátní, ale i mezinárodní význam«. Zřejmě právě proto Lenin napsal 6. října 1922 tento pozdrav: »Mezinárodní zemědělské výstavě v Moskvě. Přejí vám mnoho úspěchů a snažně vás prosím, abyste mi prominuli, že píši jenom tak krátce a narychlo. V. Uljanov (Lenin)« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Tento pozdrav nebyl odeslán. Místo něho Lenin napsal a zaslal Hlavnímu výstavnímu výboru publikovaný dokument.

První výstava zemědělství a domácího průmyslu SSSR byla otevřena 19. srpna 1923 v Moskvě. Lenin o ni projevoval velký zájem. Dne 19. října, když jako těžce nemocný naposled přijel do Moskvy, se projel po areálu výstavy. — 336

- ¹⁷⁵ *Clarté* — skupina pokrokových spisovatelů a kulturních činitelů, kterou v roce 1919 založil Henri Barbusse. Vznikla na základě Republikánského sdružení bývalých frontových bojovníků (Association Républicaine des Anciens Combattants) a podobných skupin, jež se k němu později připojily v mnoha zemích. Tak vznikla internacionála bývalých účastníků války, jejímž hlavním heslem bylo »válku válce«. Členy skupiny Clarté byli stoupenci III. internacionály Henri Barbusse, Anatole France, Paul Vaillant-Couturier a pacifisticky smýšlející spisovatelé Romain Rolland, Stefan Zweig, Herbert George Wells, Thomas Hardy, Upton Sinclair, Jules Romains aj. Skupina vydávala měsíčník stejného názvu (vycházel od října 1919 do ledna 1928 v Paříži), který měl v prvních letech ve Francii i v dalších zemích dosti velký úspěch. Avšak ideové neshody ve skupině a její organizační slabost jí nedovolily, aby se stala velkou organizací a dosáhla velkého vlivu. Záhy po Barbussově odchodu z funkce redaktora Clarté (v dubnu 1924) ztratil časopis svůj pokrokový význam a v roce 1928 zanikl; rovněž skupina se rozpadla.

V Leninově osobní knihovně v Kremlu je uložen manifest skupiny — kniha Světlo ze tmy (Oč usiluje skupina Clarté) — i s věnováním jeho autora, Henriho Barbusse, Leninovi: »Leninovi, který jako první napsal dosud nenapsané velké zákony, s nesmírnou úctou Henri Barbusse.« — 337

- ¹⁷⁶ *Plenární zasedání moskevského sovětu*, jež se konalo společně se členy všech moskevských obvodních sovětů ve Velkém divadle,

vyslechlo zprávu o činnosti předsednictva a výkonného výboru moskevského sovětu před řádnými volbami do městského a obvodních sovětů. Lenin přijel na zasedání, když už byl denní pořad jednání vyčerpán. Pravda o tom přinesla stručnou zprávu, v níž se uvádělo: »Když se na pódiu objevil soudruh Lenin, byl uvítán bouřlivým „hurá“, srdečným a dlouhotrvajícím potleskem, který přecházel v dlouho neutuchající ovace, téměř přehlušující orchestr s jeho neméně mohutnými tóny Internacionály . . . Ovace trvaly po celou dobu, kdy hudba ještě dvakrát opakovala Internacionálu. Soudruh Lenin se pokoušel ujmout slova, ale znovu a znovu ho přerušovalo nadšené volání, ozývající se ze všech stran: „Ať žije vůdce světové revoluce! Ať žije soudruh Lenin!“« Lenin i přesto, že se necítil dobře, mluvil, jak vzpomínají účastníci plenárního zasedání, s velkým zanícením. Jeho řeč byla »neobyčejně radostná, povzbuzující a optimistická« (B. M. Volin, Ze vzpomínek; *Vzpomínky na Vladimíra Iljiče Lenina*, č. II, Praha 1958, s. 452).

To byl poslední Leninův veřejný projev. — 338

- ¹⁷⁷ Lenin má na mysli usnesení Lidového shromáždění Dálnovýchodní republiky ze 14. listopadu 1922^[105] o připojení této republiky k RSFSR. Zpráva o tom byla uveřejněna 15. listopadu 1922^[6]. Plné znění tohoto usnesení vyšlo tiskem 21. listopadu 1922, již po Leninově projevu. — 339
- ¹⁷⁸ Koncem října a začátkem listopadu 1922 bylo v Pravdě uveřejněno několik diskusních článků k uzavření smlouvy s L. Urquhartem.^[14, 152] Tato diskuse byla uspořádána z Leninova podnětu. Lenin 30. října 1922 v dopisu G. L. Pjatakovi a M. I. Frumkinovi napsal: »Telegram o schůzce s. Krasina s Urquhartovým pověřencem nás nutí urychlit uveřejnění diskusních článků na toto téma. Proto vás prosím, abyste hned do zítřejší Pravdy dali Pjatakovi článek s uvedením, že jde o článek diskusní. Pozitíří uveřejněte článek Frumkina nebo někoho jiného, koho Frumkin doporučí« (Spisy 45, Praha 1970, s. 568). — 343
- ¹⁷⁹ *V. celoruský sjezd Odborového svazu pracovníků sovětských orgánů* se konal ve dnech 16.—21. listopadu 1922 v Moskvě. Účastnilo se ho 201 delegátů. Lenin byl zvolen čestným delegátem sjezdu na VI. guberniálním sjezdu Odborového svazu pracovníků sovětských orgánů ve Tveru [Kalinin]. V. celoruský sjezd odborového svazu zvolil Lenina čestným předsedou a poslal mu pozdrav. Na sjezdu byly projednány tyto otázky: zpráva ústředního výboru

odborového svazu o činnosti, nejbližší úkoly odborového svazu, organizační otázka, mzdová a hospodářská politika aj.

Leninův pozdrav, který přišel již po skončení sjezdu, byl přečten 24. listopadu 1922 na prvním zasedání nově zvoleného předsednictva ústředního výboru Odborového svazu pracovníků sovětských orgánů. Úkoly, které Lenin vytyčil ve svém pozdravu, a rovněž jeho přání zvláště projednat otázku sovětského státního aparátu, se staly východiskem pro přípravu i pro celý průběh VI. celoruského sjezdu pracovníků sovětských orgánů. V den jeho zahájení, 21. prosince 1924, byl delegátům přečten Leninův pozdrav. — 348

- 180 Leninův dopis byl rozeslán členům politického byta ÚV KSR(b), aby hlasovali o jeho návrhu na omezení programu oprav a stavby lodí. — 349
- 181 Jedná se o komisi, kterou ustavil ústřední výbor KSR(b) k projednání ročního plánu stavby lodí a prací důležitých pro obranu země. — 349
- 182 Politické bylo ÚV KSR(b) projednalo na svém zasedání 30. listopadu 1922 program oprav a stavby lodí a usneslo se zredukovat celkové výdaje pro tento účel na 8 miliónů rublů. Ušetřené prostředky byly na Leninův návrh poskytnuty lidovému komisariátu školství a osvěty (viz tento svazek, s. 364). — 350
- 183 Lenin má na mysli námitku Trockého, který na Leninův dopis z 25. listopadu 1922, rozeslaný členům politického byra ÚV KSR(b) k hlasování, připsal tato slova: »Takovouto metodu redukování, od oka« nemohu uznat za správnou.« — 350
- 184 Při hlasování o Leninově návrhu obsaženém v předcházejícím dopisu se L. B. Kameněv vyslovil pro schválení částky 10 miliónů rublů s odůvodněním, že závodům »již byly zadány zakázky«. — 351
- 185 *IV. celoruský sjezd Odborového svazu pracovníků školství a osvěty* se konal ve dnech 21.—26. listopadu 1922 v Moskvě. Účastnilo se ho 183 delegátů. Středem pozornosti na sjezdu byla politická výchova školských a osvětových pracovníků. »Doba kolísání a rozhodování pro školské a osvětové pracovníky skončila,« uvádělo se v pozdravu sjezdových delegátů ústřednímu výboru KSR(b), »nutnost pevné komunistické linie jak ve školství a osvětě vůbec,

tak i v osvětové výchově školských a osvětových pracovníků samých pociťují všichni . . .« Po projednání otázek kulturně osvětové práce a všeobecného školství vyzval sjezd školské a osvětové pracovníky, aby věnovali všechny své síly úspěšnému splnění úkolů, které mají před sebou, a překonání těžkostí ve své práci, a zdůraznil, že vítězství také na kulturní frontě »je jedině možné jenom pod vedením KSR, stejně jako jen pod tímto vedením je možné vítězství na frontách válečných«.

Sjezd zvolil Lenina svým čestným předsedou a »jménem půlmiliónové armády pracovníků školství a osvěty« mu poslal pozdravný dopis. Leninova odpověď byla za bouřlivého potlesku delegátů přečtena na dopoledním zasedání sjezdu 26. listopadu 1922. — 352

¹⁸⁶ *Mezinárodní dělnická pomoc* — masová organizace proletářské solidarity mezinárodní dělnické třídy s pracujícími Sovětského Ruska. Byla založena v září 1921 na mezinárodní konferenci výborů pro pomoc obyvatelstvu oblastí Sovětského Ruska postižených hladomorem; tyto výbory vznikly v mnoha zemích a měly za úkol koordinovat pomoc v mezinárodním měřítku. Založení Mezinárodní dělnické pomoci bylo odpovědí pokrokových dělníků celého světa na Leninovu výzvu k mezinárodnímu proletariátu z 2. srpna 1921 (viz Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 97).

Mezinárodní dělnická pomoc posílala do Ruska potraviny a léčiva, pomáhala zřizovat dětské domovy apod. V letech 1921—1922 získala na peněžních sbírkách přes 5 miliónů rublů ve zlatě. Zároveň pomáhala organizovat společnosti přátel Sovětského Ruska v zahraničí a přesídlovat skupiny zahraničních dělníků do Sovětského Ruska. Těmto skupinám dělníků pomáhala při zřizování průmyslových a zemědělských podniků, jež měly přispět k obnově národního hospodářství sovětského státu. Mezinárodní dělnická pomoc vypsala mezinárodní půjčku, jejímž garantem se stala rada lidových komisařů RSFSR. Zahájila rozsáhlou vydavatelskou činnost a rozšiřovala v zahraničí filmy o životě v Sovětském Rusku.

Leninův dopis Mezinárodní dělnické pomoci se stal programem její další činnosti, pokud jde o poskytování pomoci Sovětské republice.

Úkoly a funkce Mezinárodní dělnické pomoci se záhy rozšířily. Tato organizace poskytovala také morální i materiální pomoc dělníkům všech zemí v době jejich stávek a výluk, dětem pracujících, ženám, invalidům atd.

Řídícím orgánem Mezinárodní dělnické pomoci se stal ústřed-

ní výbor, volený na mezinárodním kongresu zástupců všech organizací Mezinárodní dělnické pomoci. V jednotlivých zemích existovaly sekce této organizace, do nichž kromě jednotlivých členů vstupovaly kolektivně dělnické organizace (odborníky, družstva atd.). — 353

- ¹⁸⁷ *III. kongres Komunistické internacionály mládeže* se konal ve dnech 4.—16. prosince 1922 v Moskvě. Účastnilo se ho 121 delegátů zastupujících 38 organizací mládeže různých zemí. Kongres projednal úkoly mládežnického hnutí: pomoc komunistickým stranám v boji proti fašismu, boj proti nebezpečí války, přeměna komunistických svazů mládeže v masové organizace dělnické mládeže a uplatňování taktiky jednotné fronty, zvyšování úrovně vzdělávání a teoretické činnosti komunistických svazů mládeže aj. Ve zvláštní rezoluci vyslovil kongres souhlas se všemi usneseními IV. kongresu Komunistické internacionály. Návrh nového programu, předložený exekutivou Komunistické internacionály mládeže, schválil jako podklad pro širokou diskusi ve všech organizacích.

Leninův pozdrav byl za bouřlivého potlesku přečten v den zahájení kongresu, které se konalo ve Velkém divadle za přítomnosti více než dvou tisíc delegátů moskevské dělnické mládeže. Týž den odpověděl kongres Leninovi slibem, že komunistická mládež věnuje všechny své síly získání »naprosté většiny dělnické mládeže pro sociální revoluci«. — 355

- ¹⁸⁸ V Haagu se ve dnech 10.—15. prosince 1922 konal mezinárodní mírový kongres, který pod tlakem dělnických mas, vystupujících proti nebezpečí nové světové války, svolala Amsterdamská internacionála.

Lenin přikládal vystoupení sovětské delegace na kongresu velký význam. Na jeho návrh byla z členů politického byra ustavena zvláštní komise, která měla spolu s delegáty projednat všechny otázky spojené s kongresem. Protože se nemohl zúčastnit zasedání této komise, jež se konalo 4. prosince, vyložil Lenin své názory písemně a poslal své poznámky komisi. Sovětská delegace se v průběhu svého působení v Haagu řídila jeho pokyny.

Na kongres přijelo asi 630 delegátů. Byly na něm zastoupeny organizace pouze z evropských zemí. Velkou část delegátů tvořili předáci sociálně demokratických stran, žlutých odborů a reformistických družstevních organizací. Významné místo mezi delegáty zaujímali rovněž představitelé buržoazních pacifistických organizací. Mezinárodní revoluční organizace — Komunistická in-

ternacionála a Rudá odborová internacionála — a rovněž zástupci utlačovaných asijských a afrických zemí nebyli na kongresu pozváni. Mezi delegáty bylo pouze deset komunistů — všichni jako zástupci sovětských odborů.

Abyste byla sovětská delegace oslabena a komunistickým delegátům znemožněno vyvinout rozsáhlejší činnost, dostali pořadatelé kongresu od nizozemské vlády vstupní víza pouze pro tři delegáty ze Sovětského Ruska — K. B. Radka, F. A. Rotštejna a S. A. Lozovského. Šest ruských delegátů se dostalo pouze na poslední dvě zasedání, takže se do jednání kongresu v podstatě nemohli zapojit.

Složení kongresu předurčilo charakter jeho jednání, jež mělo výrazně protikomunistické zaměření. Již na prvním zasedání byly zamítnuty požadavky sovětských delegátů, aby byl nizozemské vládě zaslán protest proti tomu, že část sovětské delegace byla odmítnuta vstupní víza, aby byla na pořad jednání zařazena otázka, proč na kongres nebyla pozvána Rudá odborová internacionála, a aby byla sovětským delegátům poskytnuta možnost přednést k řadě důležitých otázek koreferáty.

Sovětská delegace i přes všechny překážky dokázala využít kongresové tribuny k tomu, aby přes odpor pořadatelů kongresu tlumočila celému světu stanovisko revolučního proletariátu k imperialistické válce. Sověští delegáti vystoupili proti neúčinným pacifistickým rezolucím, které připravili pro kongres jeho pořadatelé, a přesvědčivě ukázali na jejich neudržitelnost v praxi. Delegace sovětských odborů předložila kongresu k projednání svůj program, obsahující 14 bodů. Jeho text, vytištěný ve třech jazycích — ve francouzštině, němčině a angličtině, byl předán byru kongresu a všem komisím. Kromě toho byl rozdělán všem delegátům a rozeslán všem novinám. Program vyzýval k rozhodnému masovému boji za zrušení versailleské smlouvy, za demaskování všech spiknutí světového imperialismu a za zveřejnění tajných smluv, proti agresivní politice imperialistických států, působících pod vlajkou Společnosti národů, proti zotročování pracujících mas Německa, Rakouska, Bulharska a dalších zemí pod rouškou reparací a za okamžitou evakuaci dohodových vojsk z okupovaných oblastí Německa a všech států, oblastí a území (Dálný a Blízký východ, Afrika atd.), »obsazených na základě mandátu Společnosti národů, tj. právem silnějšího«. Oportunistická většina kongresu tento program odmítla.

Kongres schválil rezoluce, které byly cílům, jichž mělo být svoláním »mírového kongresu« dosázeno, tak vzdálené, že sovětská delegace odmítla předkládat k nim jakékoli pozměňovací ná-

vrhy. Nebylo v nich ani slovo o kapitalismu jako hlavní příčině války a ani zmínka o nutnosti boje proti válce z třídních pozic a o organizování jednotné protiválečné fronty. — 356

¹⁸⁹ Viz také tento svazek, s. 84—85, 183—192, 366—368, 370—371. — 361

¹⁹⁰ Jde o seznam uvedený v návrhu Usnesení o práci místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany)^[66] (viz tento svazek, s. 191—192). — 361

¹⁹¹ Tyto vzpomínky napsal Lenin na žádost komise pro shromáždování a studium materiálů k dějinám VŘSR a komunistické strany (Ispart), která připravovala sborník o revoluční činnosti N. J. Fedosejeva (viz knihu: Fedosejev Nikolaj Jevgrafovič, Odin iz pioněrov revoljucionnogo marksizma v Rossii (Sbornik vospominanij) [Fedosejev Nikolaj Jevgrafovič. Jeden z průkopníků revolučního marxismu v Rusku /Sborník vzpomínek/, Moskva—Petrohrad 1923). Titulek k Leninovým vzpomínkám a drobné redakční úpravy textu navrhla A. I. Uljanovová-Jelizarovová. Na jejím dopisu Vladimíru Iljičovi s těmito návrhy, uloženém v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS, je Leninova poznámka: »Nemám námítky.«

Leninova korespondence s Fedosejevem, o níž se Lenin zmiňuje ve svých vzpomínkách, nebyla nalezena. — 362

¹⁹² *Osvobození práce* — první ruská marxistická skupina, kterou v roce 1883 založil ve Švýcarsku G. V. Plechanov. Skupina se velmi zasloužila o propagandu marxismu v Rusku. Dva návrhy programu ruských sociálních demokratů (z let 1883 a 1885), které vypracoval Plechanov a vydala skupina Osvobození práce, znamenaly významný krok k přípravě a k založení sociálně demokratické strany v Rusku. Skupina však nebyla prakticky spjata s dělnickým hnutím v Rusku. Lenin napsal, že »skupina Osvobození práce založila sociální demokracii jen teoreticky a udělala první krok k dělnickému hnutí« (Sebrané spisy 25, Praha 1985, s. 154). Členové skupiny se dopouštěli závažných chyb: přeceňovali úlohu liberální buržoazie a podceňovali revoluční úlohu rolnictva. Tyto chyby se staly zárodkem budoucích menševických názorů Plechanova a jiných členů jeho skupiny (P. B. Axelroda, L. G. Dejče, V. I. Zasuličové aj.).

Na II. sjezdu SDDSR v srpnu 1903 skupina Osvobození práce prohlásila, že zastavuje svou činnost. — 362

¹⁹³ *Russkoje bogatstvo* — měsíčník; vycházel v Petrohradě v letech 1876—1918. Počátkem 90. let se stal orgánem liberálních narodníků v čele s N. K. Michajlovským. Kolem časopisu se seskupili publicisté, kteří se později stali významnými členy stran eserů, lidových socialistů a trudoviků ve státních dumách. V roce 1906 se časopis stal orgánem polokadetské Lidové socialistické strany práce (enesů).

Do článku *Literatura a život*, uveřejněného roku 1894 v 1. čísle časopisu *Russkoje bogatstvo*^[87], zařadil Michajlovskij několik tendenčně vybraných citátů z dopisu, který dostal od N. J. Fedosejeva, s úmyslem zdiskreditovat ruské marxisty.

Fedosejevovy dopisy Michajlovskému byly dlouho považovány za ztracené. Lenin v listopadu 1921 v odpovědi na prosbu, aby uvedl autora brožury *Dva pisma k N. K. Michajlovskomu* [Dva dopisy N. K. Michajlovskému], 1894, napsal: »Není vyloučeno, že to napsal zesnulý *Fedosejev*. Připomínám, že jsem v těch letech slyšel o jeho (a jeho nevelké skupiny) korespondenci s Michajlovským. O tom, že by se tato korespondence objevovala v tisku, jsem neslyšel. Ale nic určitého tvrdit nemohu« (Leninskij sborník XXIII, s. 320). Fedosejevovy dopisy Michajlovskému byly v plném rozsahu uveřejněny až v roce 1933 v 1. čísle časopisu *Proletarskaja revolucija*. — 362

¹⁹⁴ Lenin přijel do Vladimíru začátkem října 1893 (podle nového kalendáře), aby se tam sešel s N. J. Fedosejevem. — 362

¹⁹⁵ Leninův návrh byl pojat do usnesení politického byra ÚV KSR(b) ze 7. prosince 1922 ke zprávě Státní zásobovací komise. Radě lidových komisařů se doporučovalo, aby uvolnila pro lidový komisiariát školství a osvěty 2 milióny rublů ve zlatě z prostředků ušetřených na programu oprav a stavby lodí (viz tento svazek, s. 349—350). — 364

¹⁹⁶ Do horního levého rohu první stránky rukopisu Lenin napsal: »Ihned přepsat se čtyřmi kopiemi.« Na dvou strojopisech dokumentu, uložených v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS, je nadepsáno: na jednom — »*Soudruhu Leninovi*«, na druhém — »*Soudruhu Cjurupovi*«. — 366

¹⁹⁷ *VII. celoukrajinský sjezd sovětů* se konal ve dnech 10.—14. prosince 1922 v Charkově. Lenin byl zvolen čestným členem jeho předsednictva. Leninův pozdravný dopis byl přečten v den zahájení

sjezdu; týž den mu sjezd odpověděl rovněž pozdravným dopisem. Sjezd podpořil Leninovu myšlenku dobrovolného sjednocení svrchovaných sovětských republik v jeden svazový stát — Svaz sovětských socialistických republik — a schválil usnesení k referátu M. V. Frunzeho o sjednocení sovětských republik v jeden svaz. Dne 14. prosince 1922 poslal VII. celoukrajinský sjezd sovětů Leninovi telegram, v němž se uvádělo: »Dnes byla na základě zprávy předložené vládou na celoukrajinském sjezdu sovětů za tónů Internacionály jednomyslně schválena rezoluce o okamžitém vytvoření nového státního útvaru s názvem Svaz sovětských socialistických republik . . . Sjezd Vám jako svému ideovému vůdci podílá vřelý pozdrav a vyslovuje naději, že Vás v ne-daleké budoucnosti spatří i v čele celosvazové sovětské vlády.«

Sjezd na základě Leninových pokynů věnoval velkou pozornost také výstavbě sovětského státu, finanční politice a pozvednutí průmyslu a zemědělství. Sjezd zvolil Lenina čestným členem Celoukrajinského ústředního výkonného výboru sovětů. — 369

- ¹⁹⁸ Ráno 13. prosince 1922 měl Lenin dva záchvaty. Lékaři mu nařídili naprostý klid. M. I. Uljanovová později napsala: »Lékařům dalo velkou práci přesvědčit Vladimíra Iljiče, aby úplně zanechal práce a odjel na venkov. Doporučili mu, aby prozatím alespoň nechodil ven a co nejvíce ležel. Nakonec Vladimír Iljič přece jenom s odjezdem souhlasil a řekl, že „hned dnes začíná vyřizovat své resty“.

Od té doby pracoval Lenin několik dní doma — diktoval dopisy, dával různé příkazy a snažil se vyřídit záležitosti, kterým při-ládal zvlášť velký význam. — 370

- ¹⁹⁹ Jedná se o návrh A. I. Rykova, aby Lenin osobně přijímal jenom ty návštěvníky, které, jak je obecným zvykem, nejprve vyberou místopředsedové rady lidových komisařů a Rady práce a obrany nebo tajemník ústředního výboru KSR(b). — 370

- ²⁰⁰ V uvedeném dopisu jde o rozdělení práce mezi místopředsedy rady lidových komisařů a Rady práce a obrany, jak je 12. prosince 1922 navrhl A. D. Cjurupa, L. B. Kameněv a A. I. Rykov. Leninův návrh na rozdělení práce mezi místopředsedy RLK a RPO ze 4. prosince 1922 a rovněž jeho návrhy k pracovnímu režimu místopředsedů a předsedy RLK viz tento svazek, s. 361 a 366—368. — 370

- ²⁰¹ Podle usnesení ústředního výboru z 16. října 1922 (viz poznám-

ku 139) se mělo o monopolu zahraničního obchodu znovu jednat na plenárním zasedání ÚV strany, svolaném na 15. prosince (později bylo odsunuto na 18. prosince).

Lenin vykonal před plenárním zasedáním rozsáhlou přípravnou práci: zorganizoval shromažďování materiálu o situaci v zahraničním obchodu a určil komisi k jeho prostudování; na jeho návrh byla prozkoumána činnost obchodních zastupitelství RSFSR v zahraničí; hovořil s členy ÚV a s vedoucími pracovníky stranických, státních a hospodářských orgánů; napsal celou řadu dopisů a sdělení, v nichž přesvědčoval kolísající soudruhy o nutnosti zachování monopolu zahraničního obchodu; domlouval se se zastánci svého stanoviska o tom, jak mají na plenárním zasedání vystupovat. »Budu na plenárním zasedání bojovat za monopol,« napsal v jednom svém dopisu.

Avšak po zhoršení zdravotního stavu, 13. prosince, zakázali lékaři Leninovi pracovat, což znemožnilo jeho účast na plenárním zasedání. Proto Lenin napsal 13. prosince publikovaný dopis pro plenární zasedání ÚV, v němž rozebral a vyvrátil Bucharinovy argumenty proti monopolu zahraničního obchodu, vyložené v Bucharinově dopisu ústřednímu výboru z 15. října 1922. Svůj dopis poslal Lenin J. V. Stalinovi a také L. D. Trockému a V. A. Avanešovovi. V průvodním dopisu Avanešovovi, který byl pro zachování monopolu zahraničního obchodu, Lenin Avanešova žádal, aby důkladněji promyslel, co by se mělo k dopisu o monopolu zahraničního obchodu dodat, »*jak organizovat boj*«. Trockého ve svém dopisu žádal, aby se na plenárním zasedání ujal obrany »stanoviska, pokud jde o naprostou nutnost zachovat a posílit monopol zahraničního obchodu«, a zdůraznil, že »v této otázce ustupovat nelze«.

Leninovy dopisy, diskuse s ním a důkladné prostudování materiálu k této otázce přesvědčily členy ÚV o nutnosti zachovat monopol zahraničního obchodu. Své stanovisko změnil i Stalin. Dne 15. prosince 1922 v dopisu členům ÚV napsal: »Vzhledem k novým materiálům, které se shromáždily v posledních dvou měsících . . . a které hovoří ve prospěch zachování monopolu zahraničního obchodu, považují za svou povinnost prohlásit, že beru zpět své námítky proti monopolu zahraničního obchodu, jež jsem písemně sdělil před dvěma měsíci členům ústředního výboru« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Lenin s uspokojením konstatoval, že část členů ÚV, kteří na říjnovém plenárním zasedání ÚV hlasovali proti monopolu zahraničního obchodu, »už změnila svůj dřívější názor« (tento svazek, s. 378).

Lenin byl rozhodně proti jakémukoli odkladu projednávání otázky monopolu zahraničního obchodu na plenárním zasedání ÚV. »Pokud se vyskytnou obavy, že mě ta záležitost rozrušuje a že dokonce může mít vliv na můj zdravotní stav, pak si myslím, že tomu tak vůbec není, neboť mě desettisíckrát více rozrušují průtahy, jež stavějí naši politiku v jedné z klíčových otázek na zcela vratký základ,« napsal Lenin. V dopisu Staliňovi z 15. prosince, v němž se kategoricky vyslovoval pro projednávání otázky monopolu zahraničního obchodu právě na nadcházejícím plenárním zasedání, i když se ho sám nezúčastní, zdůraznil, že »další váhání v tak závažné otázce je absolutně nepřijatelné a bude na překážku každé práci« (tento svazek, s. 378). Krátce před plenárním zasedáním žádal Lenin J. Jaroslavského, aby na zasedání zapisoval projevy odpůrců monopolu Bucharina a Pjatakova a pokud možno i ostatních (viz tento svazek, s. 519).

Prosincové plenární zasedání ústředního výboru jednomyslně schválilo usnesení, jímž se rušilo rozhodnutí předcházejícího, říjnového plenárního zasedání, a potvrdilo »bezpodmínečnou nutnost zachování a organizačního upevnění monopolu zahraničního obchodu«. Přesto Lenin považoval otázku monopolu zahraničního obchodu za natolik důležitou, že doporučoval informovat o ní komunistickou frakci na připravovaném X. celoruském sjezdu sovětů a zařadit ji na pořad jednání příštího, XII. sjezdu strany.

V souladu s Leninovým doporučením byla otázka monopolu zahraničního obchodu projednána na XII. sjezdu strany, který se konal ve dnech 17.—25. dubna 1923. V rezoluci ke zprávě ústředního výboru KSR se uvádělo: »Sjezd kategoricky potvrzuje, že monopol zahraničního obchodu je jednou provždy daný a že je nepřijatelné jakýmkoli způsobem jej obcházet nebo projevovat při jeho realizaci nějaké pochybnosti, a ukládá novému ústřednímu výboru, aby vypracoval celý soubor opatření k upevnění a rozšíření monopolu zahraničního obchodu« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 557). — 372

²⁰² *Freetradingismus* — směr buržoazní politické ekonomie, prosazující volný obchod a nezasahování státu do hospodářského života země. Hesla volného obchodu široce využívali v 19. století britští freetraderové jako prostředku sociální demagogie. Ve snaze získat na svou stranu masy dělníků v boji proti velkým pozemkovým vlastníkům tvrdili, že volný obchod zlepší hmotné postavení pracujících. Marx dokázal naprostou neudržitelnost

těchto tvrzení, neboť »freetrader vulgaris čerpá své názory, pojmy a měřítko pro svůj úsudek o společnosti kapitálu a námezdní práce« pouze ze sféry »prostého oběhu čili směny zboží« (K. Marx—B. Engels, Spisy 23, Kapitál I, Praha 1986, s. 203).
— 373

²⁰³ Jde o odjezd do Gorek, který Leninovi nařídili lékaři v souvislosti se zhoršením jeho zdravotního stavu. — 377

²⁰⁴ Lenin má na mysli X. celoruský sjezd sovětů. — 377

²⁰⁵ Teze Leninova projevu na X. celoruském sjezdu sovětů (viz tento svazek, s. 481—482). Lenin dávno před sjezdem, již v listopadu 1922, začal shromažďovat potřebný materiál pro svůj projev: objednával knihy a novinové výstřižky, přečetl si zprávu místopředsedy Nejvyšší národohospodářské rady V. P. Miljutina o situaci v obchodu, financích a průmyslu a napsal I. I. Chodorovskému dopis s žádostí, aby mu poslal informace o patronátu městských buněk KSR(b) nad vesnickými a vesnických nad městskými. Z osnovy projevu, vypracované pro sjezd, se dá soudit, že Lenin měl v úmyslu zmínit se ve svém projevu podrobněji o řadě otázek, které později rozebral ve svých posledních článcích. — 377

²⁰⁶ Další zhoršení zdravotního stavu zabránilo Leninovi v účasti na X. celoruském sjezdu sovětů. Večer 16. prosince požádala N. K. Krupská službu konající sekretářku, aby »Stalinovi od Vladimíra Iljiče vyřídila, že na sjezdu sovětů mluvit nebude« (tento svazek, s. 519).

X. celoruský sjezd sovětů byl zahájen 23. prosince 1922 v Moskvě. Účastnilo se ho 2215 delegátů, z toho 488 zástupců Zakavkazské socialistické federativní sovětské republiky, Ukrajinské a Běloruské socialistické sovětské republiky. Lenin byl zvolen čestným předsedou sjezdu; za bouřlivého potlesku a za zpěvu Internacionály schválil sjezd pozdravný telegram Leninovi.

Sjezd projednal zprávu Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a rady lidových komisařů o vnitřní i zahraniční politice Sovětské republiky a rovněž zprávy Nejvyšší národohospodářské rady a lidových komisariátů školství a osvěty, financí a zemědělství. Sjezd vyjádřil naprostý souhlas s činností sovětské vlády a schválil ve svých usneseních k těmto zprávám celou řadu opatření k dalšímu posílení průmyslu, zemědělství a financí. Dne 26. prosince vyslechl sjezd referát o spojení sovětských republik a o den později, na posledním zasedání, schválil k této otázce

usnesení o vytvoření Svazu sovětských socialistických republik.

Sjezd vydal také svolání ke všem národům světa, v němž jménem dělníků a rolníků Ruska slavnostně potvrdil svou vůli k míru a vyzval pracující všech zemí, aby se připojili k úsilí národů Sovětského Ruska, směřujícímu k »zajištění míru« a »ochraně lidstva před strašlivými a vyhlazovacími válkami«. — 377

²⁰⁷ Dne 16. prosince 1922 měl Lenin silný záchvat; v dalších dnech se jeho zdravotní stav ještě více zhoršoval. Ochrnula mu pravá ruka a pravá noha. Lenin si dobře uvědomoval, jak je jeho nemoc nebezpečná, i to, že v nejbližší době už třeba nebude vůbec ničeho schopen, a proto se rozhodl nadiktovat řadu poznámek, v nichž chtěl vyslovit své myšlenky a úvahy, které považoval za »nejdůležitější« — o budování socialismu v Rusku, o straně a o opatřeních k jejímu upevnění a o perspektivách světového revolučního hnutí.

Dne 23. prosince požádal Lenin lékaře, aby mu dovolili pět minut denně diktovat stenografce, »protože ho znepokojuje jedna otázka, takže se obává, že mu nedá spát«. Když toto svolení dostal, zavolal si M. A. Volodičovovou a nadiktoval jí první část Dopisu sjezdu. Příští den projevil přání v diktátu pokračovat a na námitku lékařů, jak později vyprávěla M. I. Uljanovová, vyjádřil toto své přání ultimativně: buď mu bude povoleno denně, třeba jen na velmi krátkou dobu, diktovat »deník«, jak nazval své poznámky, nebo odmítne vůbec se léčit. Na jeho naléhání mu bylo povoleno diktovat 5—10 minut denně. V příštích dnech se začal jeho zdravotní stav postupně zlepšovat a bylo mu povoleno diktovat 30—40 minut denně.

Ačkoli byl Lenin fyzicky těžce nemocen, zachoval si naprosto jasnou hlavu, neobyčejnou sílu vůle a nesmírný optimismus. Až do 6. března, kdy se jeho zdravotní stav opět prudce zhoršil, fakticky pracoval, diktoval své poznámky a připravoval se na XII. sjezd strany. Za tu dobu nadiktoval několik dlouhých dopisů a pět článků.

Ve dnech 24.—26. prosince pokračoval v diktování Dopisu sjezdu a 27.—29. prosince nadiktoval dopis O udělení zákonodárných funkcí Státní plánovací komisi. Zřejmě 27. nebo 28. prosince nadiktoval poznámku, v níž nastínil témata pro svou další práci:

»Nezapomenout:

V dopisu o zvýšení počtu členů ústředního výboru mi unikl vztah členů rozšířeného ústředního výboru k dělnicko-rolnické inspekci.

Nástin témat:

1. O Ústředním svazu spotřebních družstev a jeho významu z hlediska Nepu.

2. O vzájemném vztahu mezi Hlavní správou odborného vzdělávání a všeobecnou osvětovou prací mezi lidem.

3. O národnostní otázce a o internacionalismu (v souvislosti s nedávným konfliktem v gruzínské straně).

4. O nové knize pojednávající o školské statistice, jež vyšla v roce 1922.«

Dne 29. prosince nadiktoval Lenin poznámky K části o zvýšení počtu členů ÚV, 30.—31. prosince 1922 dopis K otázce národnostní neboli o »autonomizaci« a 4. ledna 1923 dodatek k druhé části Dopisu sjezdu.

Od 2. ledna do 9. února nadiktoval Lenin tyto články: Stránky z deníku, O družstevnictví, O naší revoluci (K vzpomínkám N. Suchanova), Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci (Návrh pro XII. sjezd strany) a Raději méně, ale lépe.

M. A. Volodičovová později, v roce 1929, napsala: »Všechny články a dokumenty, které V. I. Lenin nadiktoval v době od 23. prosince 1922 do začátku března 1923, se na jeho přání prepisovaly v pěti exemplářích, z nichž jeden si Lenin vyžádal pro sebe, tři pro Naděždu Konstantinovnu a jeden (jako přísně tajný) pro svůj sekretariát. Průklep určený pro Pravdu si Lenin po definitivních úpravách a změnách a přeepsaný načisto přečetl a předal Marii Iljiničně. Byly opravovány i tři průklepy, které dostávala Naděžda Konstantinovna. Koncepty kopií jsem páčila. Na zapečetěné obálky, v nichž byly na Leninovo přání uloženy kopie dokumentů, přikázal napsat, že je smí otevřít pouze on a po jeho smrti Naděžda Konstantinovna. Slova „a po jeho smrti“ jsem na obálky nepsala. Exempláře pro V. I. Lenina se vázaly do desek a pro pohodlnější čtení se provlékaly šňůrkou.«

Leninovy dopisy o vnitrostranických otázkách tehdy zveřejněny nebyly, ale články byly už v té době otištěny v Pravdě. Leninovy směrnice obsažené v jeho posledních člancích a dopisech se staly podkladem pro usnesení XII. sjezdu strany, XIII. stranické konference a XIII. sjezdu strany.

V prosinci 1927 se XV. sjezd VKS(b) usnesl přiložit Dopis sjezdu (poznámky z 24.—25. prosince 1922 a ze 4. ledna 1923) ke stenografickému zápisu ze sjezdu a uveřejnit tyto poznámky s ostatními Leninovými dopisy o vnitrostranických otázkách v publikaci Leninskij sbornik. Na základě tohoto usnesení byly výše uvedené Leninovy poznámky otištěny v 30. čísle bulletinu XV. sjezdu VKS(b). Jeho dopisy o vnitrostranických otázkách

tehdy uveřejněny nebyly. Usnesením ústředního výboru KSSS z roku 1956 byl s těmito dopisy seznámen XX. sjezd strany a poté byly rozeslány stranickým organizacím a v širokém měřítku publikovány: roku 1956 byly uveřejněny v 9. čísle časopisu *Komunist*, vydány v masovém nákladu jako samostatná brožura a zařazeny do 36. svazku 4. ruského vydání *Leninových spisů*. — 379

²⁰⁸ *Dopis sjezdu* obsahuje poznámky, které Lenin nadiktoval ve dnech 23.—26. a 29. prosince 1922 (K části o zvýšení počtu členů ÚV) a 4. ledna 1923 (Dodatek k dopisu z 24. prosince 1922).

První část Dopisu sjezdu (poznámky z 23. prosince 1922) byla ještě týž den, jak je uvedeno v Knize pro registraci dopisů, vzkazů a příkazů V. I. Lenina, poslána J. V. Stalinovi. V protokolech ze zasedání politického byra a plenárních zasedání ÚV není o těchto Leninových poznámkách žádná zmínka. Avšak o tom, že je nutné zvýšit počet členů ÚV, jednal ústřední výbor strany zjevně podle Leninových pokynů v poznámkách z 23. prosince (protože v článku *Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci* píše Lenin už ne o zvýšení počtu členů ÚV, nýbrž o nutnosti rozšířit ústřední kontrolní komisi). Leninovy návrhy obsažené v poznámkách z 23. prosince a rozvedené v jeho článcích *Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci* a *Raději méně, ale lépe* se staly podkladem pro rezoluci k organizační otázce, kterou ústřední výbor strany vypracoval pro XII. sjezd KSR(b) (viz poznámku 216).

Pokud jde o poznámky z 24.—25. prosince 1922 a ze 4. ledna 1923 s charakteristikou členů ústředního výboru, předala je N. K. Krupská na Leninovo přání ústřednímu výboru strany po jeho smrti, 18. května 1924, několik dnů před zahájením XIII. sjezdu KSR(b). V protokolu o předání těchto dokumentů Krupská napsala:

»Předala jsem poznámky, které Vladimír Iljič diktoval po dobu své nemoci od 23. prosince do 23. ledna — celkem třináct jednotlivých záznamů. Do tohoto počtu ještě nejsou zahrnuty poznámky o národnostní otázce (ty jsou momentálně u Marie Iljičny).

Některé z těchto poznámek již byly uveřejněny (o dělnicko-rolnické inspekci a o Suchanovovi). Mezi neuveřejněnými poznámkami jsou poznámky z 24.—25. prosince 1922 a ze 4. ledna 1923, jež obsahují osobní charakteristiky některých členů ústředního výboru. Vladimír Iljč si rozhodně přál, aby o těchto jeho poznámkách byl po jeho smrti informován nejbližší sjezd strany. *N. Krupská.*«

Plenární zasedání ústředního výboru strany, které se konalo 21. května 1924, po vyslechnutí zprávy komise pro převzetí Leninových dokumentů schválilo toto usnesení: »Podle přání Vladimíra Iljiče seznámit s přečtenými dokumenty sjezd, a to jednotlivé delegace, a zajistit, že se tyto dokumenty nebudou rozmnožovat. Delegace s nimi seznámí členové komise pro převzetí Iljičových dokumentů.«

V souladu s tímto usnesením a z rozhodnutí předsednictva XIII. sjezdu strany byly s Leninovým Dopisem sjezdu seznámeny jednotlivé delegace. — 381

- ²⁰⁹ Dopis *O udělení zákonodárných funkcí Státní plánovací komisi* předala N. K. Krupská ústřednímu výboru strany začátkem června 1923. Dne 14. června se politické byro usneslo »rozeslat poznámky soudruha Lenina o Státní plánovací komisi na vědomí členům a kandidátům ústředního výboru«. Leninova doporučení se promítla v rezoluci XIII. konference KSR(b) O nejbližších úkolech hospodářské politiky (část VIII — O nutnosti posílit plánovitost) (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 672—673). — 387

- ²¹⁰ Dopis *K otázce národností neboli o »autonomizaci«* napsal Lenin v souvislosti s vytvářením Svazu sovětských socialistických republik a zabýval se v něm vzájemnými vztahy mezi národy sovětské země.

Bezprostředním podnětem k napsání tohoto dopisu byl konflikt v Komunistické straně Gruzie — mezi zakavkazským krajským výborem KSR(b), v jehož čele stál G. K. Ordžonikidze, a skupinou P. G. Mdivaniho.

Zakavkazský krajský výbor a předtím kavkazské byro ÚV KSR(b) uplatňovaly v zásadě správnou linii, neboť usilovaly o semknutí zakavkazských republik a stavěly se proti naprosto nesprávnému stanovisku skupiny Mdivaniho, která fakticky brzdila hospodářské a politické spojení zakavkazských republik, v podstatě usilovala o zachování Gruzie jako samostatného státního útvaru, a tím nahrávala buržoaznímu nacionalismu a gruzínským menševikům. Gruzínští komunisté na svých sjezdech, konferencích a stranických aktivech právem kvalifikovali toto stanovisko Mdivaniho a jeho stoupenců jako nacionalistickou úchylku. Lenin kritizoval principiálně chybné názory Mdivaniho a jeho stoupenců. Právě jako reakce na stanovisko Mdivaniho skupiny zdůraznil Lenin v usnesení politického byra ÚV strany k otázce

ce vytvoření Zakavkazské federace, které napsal v listopadu 1921, nutnost »uznat, že vytvoření federace zakavkazských republik je v zásadě absolutně správný požadavek a rozhodně se mu bude muset vyhovět« (Sebrané spisy 44, Praha 1989, s. 287). Když stoupenci Mdivaniho i po plenárním zasedání ÚV KSR(b) z října 1922 trvali na tom, že Gruzie má vstoupit do Svazu sovětských socialistických republik přímo, a ne prostřednictvím Zakavkazské federace, Lenin v telegramu zakavkazskému krajskému výboru a ústřednímu výboru Komunistické strany Gruzie vyjádřil nespokojenost s postupem stoupců Mdivaniho a rozhodně odsoudil jejich »hrubé útoky proti *Ordžonikidzemu*«. »Byl jsem přesvědčen,« napsal Lenin, »že rezolucemi plenárního zasedání ÚV, jež se konalo za mé nepřímé účasti a za přímé účasti *Mdivaniho*, jsou všechny neshody vyřízeny« (Spisy 45, Praha 1970, s. 563).

Ovšem závažných chyb se dopouštěl i Ordžonikidze. Neprojevnil při provádění národnostní politiky strany v Gruzii potřebnou pružnost a obezřetnost, uplatňoval při prosazování některých opatření pouze administrativní metody, počínal si někdy unáhleně a nebral vždy v úvahu názory a práva ÚV Komunistické strany Gruzie. Náležité sebeovládání neprojevnil Ordžonikidze ani ve vzájemných stycích se skupinou Mdivaniho. Došlo to tak daleko, že když jeden ze stoupců této skupiny Ordžonikidzeho urazil, ten ho udeřil.

Stoupenci Mdivaniho, kteří měli v ÚV Komunistické strany Gruzie většinu, na znamení nesouhlasu se stanoviskem zakavkazského krajského výboru z ÚV vystoupili a podali stížnost ústřednímu výboru KSR(b). Dne 25. listopadu 1922 se politické byro usneslo vyslat do Gruzie komisi v čele s F. E. Dzeržinským, aby tuto stížnost urychleně prošetřila.

»Gruzínská otázka« Lenina silně znepokojovala, a tak netrpělivě, jak je vidět z Deníku sekretářek, čekal na návrat Dzeržinského. Dne 12. prosince přijel Dzeržinskij do Moskvy a hned týž den s ním měl Lenin dlouhý rozhovor. Později, v lednu 1923, řekl L. A. Fotijevové: »Krátce před mým onemocněním mě Dzeržinskij informoval o práci komise a o „incidentu“, a to na mě velmi těžce zapůsobilo« (tento svazek, s. 523). Lenin spojoval »gruzínskou otázku« s celkovou otázkou vytvoření Svazu sovětských socialistických republik. Projevoval obavy, jak důsledně budou při sjednocování republik dodržovány zásady proletářského internacionálního. Dne 14. prosince měl Lenin v úmyslu nadiktovat dopis o národnostní otázce — o vytvoření Svazu sovětských socialistických republik, ale svůj úmysl nemohl tehdy uskutečnit.

V seznamu témat dalších dopisů a článků, který Lenin nadiktoval 27. nebo 28. prosince, je uvedeno téma O národnostní otázce a o internacionalismu (v souvislosti s nedávným konfliktem v gruzínské straně).

V dopisu K otázce národností neboli o »autonomizaci« Lenin jednání Ordžonikidzeho odsoudil. Podle jeho názoru neprojevila komise Dzeržinského ve vyšetřování »gruzínského konfliktu« náležitou objektivnost. Politickou odpovědnost za celý tento případ přisuzoval především Stalinovi jako generálnímu tajemníkovi ústředního výbrou, neboť se při spojování republik dopouštěl vážných chyb. Lenin nepodporoval v otázkách Zakavkazské federace a vytvoření Svazu sovětských socialistických republik principiálně chybné stanovisko Mdivaniho. Ale protože tehdy spatřoval hlavní nebezpečí ve velmocenském šovinismu a podle jeho přesvědčení úkol bojovat proti němu připadá především komunistům dříve vládnoucího národa, soustředil svou pozornost v »gruzínské otázce« právě na chyby Stalina, Dzeržinského a Ordžonikidzeho.

V dopise K otázce národností neboli o »autonomizaci« Lenin objasnil velmi důležité aspekty národnostní politiky strany. Považoval tento dopis za směrnici, přikládal mu velký význam a počítal s tím, že ho později uveřejní jako článek. Protože se však jeho nemoc po 6. březnu 1923 neočekávaně prudce zhoršila, nestačil dát definitivní pokyny, jak s tímto dopisem naložit. L. A. Fotijevová poslala 16. dubna 1923 Leninův dopis politickému byru. Na XII. sjezdu KSR(b) byly jednotlivé delegace s tímto dopisem seznámeny. V souladu s Leninovými směrnicemi byla v návrhu sjezdového usnesení o národnostní otázce provedena řada důležitých změn a doplňků. — 394

²¹¹ Článek *Stránky z deníku* nadiktoval Lenin zřejmě nadvakrát. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen strojopis první části textu. Tento text neobsahuje tabulku gramotnosti obyvatelstva v Rusku a končí odstavcem, který začíná slovy: »Musíme dostat učitele . . .« Když si Lenin přečetl nadiktovaný text, nastínil ve čtyřech bodech dodatky: »1. doplnit čísla o gramotnosti podle sčítání lidu z roku 1920 ve srovnání se sčítáním v roce 1897, 2. doplnit o patronátech dělnických městských buněk nad vesnickými, 3. dodat, že je třeba redukovat především výdaje nikoli lidového komisariátu školství a osvěty, nýbrž výdaje jiných resortů ve prospěch právě tohoto komisariátu, 4. dodat, že je třeba vynaložit více práce a prostředků na organizování našich učitelů a na jejich získání pro to, aby

se z nich stala spolehlivá opora sovětského zřízení, a toho může-
me na rozdíl od buržoazního zřízení u nás dosáhnout (zvláštní
pozornost věnovat cestám na vesnici a s tím spojeným výdajům,
aby se využilo letního období ke zvyšování vzdělanosti učitelů)«
(všechny čtyři body jsou zapsány na téměř strojopisném exemplá-
ři rukou sekretářky). Týž den, 2. ledna, nadiktoval Lenin všechny
uvedené dodatky. Název článku v textu napsaném na stroji chy-
bí. V Pravdě byl článek uveřejněn pod názvem Stránky z deníku.

Leninův článek vyvolal mezi pracovníky školství a osvěty vel-
kou aktivitu. Velmi bezprostředně ovlivnil rozvoj vzdělávání
v zemi. Dne 10. ledna 1923 rozeslal lidový komisariát školství
a osvěty školským oddělením radiotelegram s tím, že mají ma-
sově rozšířit Stránky z deníku a vypracovat konkrétní opatření
ke splnění Leninových směrnic obsažených v tomto článku. Zlep-
šila se ideově politická práce mezi učiteli. Začátkem roku 1923
vypracovalo oddělení agitace a propagandy ÚV strany a rozesla-
lo územním orgánům teze Stranická práce mezi učiteli, v nichž
byly v duchu Leninových směrnic stanoveny konkrétní úkoly ko-
munistické výchovy učitelů. XII. sjezd KSR(b) ve svém usnesení
zdůraznil, že »je třeba vytrvale a ještě intenzivněji pokračovat
v započatém zlepšování hmotného postavení učitelů, v prohlubov-
vání politické a vzdělávací práce mezi učiteli a v upevňování je-
jich ideového a organizačního spojení se sovětskou a stranickou
veřejností« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí
a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 639).
— 402

- ²¹² O družstevnictví chtěl Lenin mluvit ve svém projevu na X. celo-
ruském sjezdu sovětů. V tezích projevu, vypracovaných v první
polovině prosince, napsal: »*Ústřední svaz spotřebních
družstev*: jeho zvláštní význam« (tento svazek, s. 481). Lenin si
od předsedy Ústředního svazu spotřebních družstev L. M. Chin-
čuka vyžádal údaje o činnosti družstev (viz Spisy 36, Praha 1958,
s. 561). V lednu 1923 si N. K. Krupská vyžádala pro Lenina lite-
raturu o družstevnictví. Byly mu poslány tyto knihy: N. Meščer-
jakov, Kooperacija i socializm. Sbornik statěj [Družstevnictví
a socialismus. Sborník článků], Moskva 1920; F. Staudinger,
Marksizm i potrebkooperacija [Marxismus a spotřební družstva],
Moskva 1919; I. Zassen, Razvitije teorii kooperacii v epochu ka-
pitalizma [Vývoj teorie družstevnictví za kapitalismu], Moskva
1919 (tyto tři knihy jsou uloženy v Leninově knihovně v Krem-
lu); F. Staudinger, Ot Šulce-Deliča k Krejcnachu [Od Schulze-
Delitzsche ke Kreuznachovi], Moskva 1919; A. Čajanov, Osnovny-

je iději i formy organizací křesťanské kooperaci [Hlavní myšlenky a organizační formy rolnických družstev], Moskva 1919; M. I. Tugan-Baranovskij, Socialnyje osnovy kooperaci [Sociální základy družstevnictví], Moskva 1916; S. N. Prokopovič, Kooperativnoje dviženije v Rossii, jego teorija i praktika [Družstevní hnutí v Rusku, jeho teorie a praxe], Moskva 1913.

Články O družstevnictví a O naší revoluci (K vzpomínkám N. Suchanova) předala N. K. Krupská ústřednímu výboru strany v květnu 1923. Dne 24. května schválilo politické byro ÚV KSR(b) toto usnesení: »Články Vladimíra Iljiče, předané Naděždou Konstantinovnou, co nejrychleji uveřejnit i s datem na nich uvedeným.« Dne 26. května projednalo plenární zasedání ÚV otázku družstevnictví v Leninově pojetí.

Leninovy myšlenky o sdružování rolnictva do družstev se staly základem rezolucí XIII. sjezdu KSR(b) O družstevnictví a O práci na vesnici. »Základní linie v této otázce,« uvádělo se ve sjezdové rezoluci, »byla stanovena v posledním Leninově článku O družstevnictví. Lenin v něm vypracoval program združšťevňování vesnického obyvatelstva jako hlavní formy postupu k socialismu v rolnické zemi . . . Současná situace vesnice neobyčejně jasně ukazuje, že cesta, kterou ukázal soudruh Lenin, je správná, a vyžaduje, aby strana soustředila hlavní pozornost především na získávání malovýrobce do družstva, což bude mít obrovský význam pro výstavbu socialismu« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1924—1929, Praha 1987, s. 64—65). — 408

²¹³ Článek *O naší revoluci* napsal Lenin v souvislosti s vydáním třetí a čtvrté knihy *Vzpomínek na revoluci významného menševika N. Suchanova* (Berlín—Petrohrad—Moskva, vydavatelství Z. I. Gržebina, 1922)^{133]}. V Deníku sekretářek V. I. Lenina je pod datem 24. prosince 1922 tento záznam: »Pro Vladimíra Iljiče byly vypůjčeny Suchanovovy Vzpomínky na revoluci, sv. III. a IV.« V dalším zaznamu, z 29. prosince, se uvádí: »Lékaři mu dovolili číst. Vladimír Iljič čte Suchanovovy Vzpomínky na revoluci (III. a IV. sv.).« Svě poznámky začal Lenin diktovat 16. ledna 1923 a druhý den v nich pokračoval. Dne 17. ledna bylo do deníku zapsáno: »Vladimír Iljič si mě pozval na půl hodiny mezi šestou a sedmou hodinou večer. Četl Suchanovovu knihu o revoluci a psal si k ní poznámky a připomínky. Asi 10 až 15 minut pokračoval o této knize diktováním« (tento svazek, s. 521).

Článek předala N. K. Krupská redakci Pravdy bez titulku. Titulek doplnila redakce Pravdy. — 416

- ²¹⁴ Lenin má zřejmě na mysli Marxovu charakteristiku Pařížské komuny v jeho knize *Občanská válka ve Francii* jako »veskrze pružné politické formy« (K. Marx—B. Engels, *Spisy* 17, Praha 1965, s. 376) a vysoké hodnocení »pružnosti Pařížanů« v Marxově dopisu Ludwigu Kugelmannovi z 12. dubna 1871 (K. Marx—B. Engels, *Spisy* 33, Praha 1971, s. 246). — 416
- ²¹⁵ Lenin má na mysli tuto pasáž z Marxova dopisu Engelsovi z 16. dubna 1856: »V Německu bude všechno záležet na tom, bude-li možno podpořit proletářskou revoluci nějakým druhým vydáním selské války. Pak bude všechno v nejlepším pořádku« (K. Marx—B. Engels, *Spisy* 29, Praha 1969, s. 57). — 416
- ²¹⁶ Článek *Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci* přímo souvisí s Leninovým Dopisem sjezdu a rozvíjí jeho myšlenky. Lenin začal tento článek diktovat začátkem ledna 1923, kdy nadiktoval jeho osnovu, a později, 9. a 13. ledna, první variantu článku pod názvem *Co udělat s dělnicko-rolnickou inspekci?* (viz tento svazek, s. 483—491). Ve dnech 19., 20., 22. a 23. ledna pak nadiktoval druhou, definitivní variantu článku, který nazval *Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci (Návrh pro XII. sjezd strany)*. Přímým pokračováním a rozvinutím tohoto článku byl Leninův článek *Raději méně, ale lépe*.

Ústřední výbor KSR(b) vypracoval v duchu Leninových směrnic teze o reorganizaci ústředních orgánů strany a o zlepšení jejich činnosti. Ve dnech 21.—24. února pak plenární zasedání ÚV tyto teze po řadě změn schválilo a usneslo se zařadit organizační otázku na pořad jednání XII. sjezdu strany jako zvláštní bod. Podle tezí se měl počet členů ústředního výboru z 27 zvolených na XI. sjezdu KSR(b) zvýšit na 40 členů. Byla zavedena povinná účast členů předsednictva ústřední kontrolní komise na plenárních zasedáních ÚV a účast tří stálých zástupců z členů jejího předsednictva na zasedáních politického byra. V tezích se uvádělo, že na plenárních zasedáních ÚV musí být projednávány všechny stěžejní otázky a že politické byro musí na každém zasedání ÚV podávat zprávu o své činnosti za uplynulé období.

Únorové zasedání ÚV KSR(b) stanovilo jako nezbytné zvýšit počet členů ústřední kontrolní komise a navázat těsné organizační spojení mezi vedoucími orgány státní a stranické kontroly. Pro XII. sjezd strany byl vypracován návrh rezoluce o reorganizaci dělnicko-rolnické inspekce a ústřední kontrolní komise.

Proti Leninovu návrhu na posílení ústředního výboru se postavil Trockij. Prohlásil, že rozšíření ÚV prý povede ke ztrátě jeho

»potřebné formy a stability« a že »hrozí mimořádné poškození přesného a správného chodu práce ÚV«. Navíc Trockij navrhl, aby jako protiváha ústředního výboru byla z členů a kandidátů ÚV, členů ústřední kontrolní komise a dvou až tří desítek zástupců oblastí a krajů vytvořena rada strany, která by byla také volena na sjezdu strany a dávala by ústřednímu výboru směrnice a kontrolovala jeho činnost. Ústřední výbor Trockého námítky proti rozšíření ÚV rozhodně odmítl a odmítl i jeho návrh na vytvoření de facto »dvojího ústředí« ve straně, který byl v příkrém rozporu s leninskými normami stranického života.

Na XII. sjezdu strany byly schváleny rezoluce K organizační otázce a O úkolech dělnicko-rolnické inspekce a ústřední kontrolní komise, které vypracoval ústřední výbor. Sjezd v souladu s Leninovými návrhy zvýšil počet členů ústředního výboru a ústřední kontrolní komise a vytvořil spojený kontrolní orgán — ústřední kontrolní komisi a dělnicko-rolnickou inspekci. — 421

²¹⁷ Lenin má zřejmě na mysli článek J. Larina Procházka po polích ruského státního rozpočtu ^[37], který byl uveřejněn 10. a 13. ledna 1922 v 6. a 9. čísle Pravdy. — 449

²¹⁸ Myslí se tím G. L. Pjatakov, který byl předsedou Ústřední správy kamenouhelného průmyslu Donbasu. — 449

²¹⁹ Lenin tím myslí dovolenou, kterou v souvislosti se svou nemocí strávil v Gorkách, přičemž jenom málokdy přijížděl do Moskvy. — 450

²²⁰ Témata, která Lenin uvádí v těchto poznámkách, jsou rozebrána v jeho interview zpravodaji listu The Manchester Guardian A. Ransomovi a v referátu na IV. kongresu Komunistické internacionály (viz tento svazek, s. 299—301, 321—324). — 471

²²¹ Lenin zde má na mysli citát ze svého článku O »levém« dětinství a maloburžoaznosti^[48] (viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 305—337). Tento citát uvádí zřejmě podle své brožury Hlavní úkol našich dní — O »levém« dětinství a maloburžoaznosti (vydavatelství petrohradského sovětu dělnických a rudoarmějských zástupců, 1918, s. 16). Výtisk této brožury, v němž jsou zatržena místa, o kterých se Lenin zmiňuje v osnově referátu a v referátu na IV. kongresu Komunistické internacionály, je uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. — 472

- ²²² Jde o osvobození Vladivostoku Rudou armádou 25. října 1922. — 475
- ²²³ Celou stránku s výše uvedeným textem Lenin přeškrtl a nahoře napsal »viz rub«. Na rubu listu začíná osnova v němčině. — 475
- ²²⁴ Viz poznámku 206. — 481
- ²²⁵ Údaje, které zde Lenin uvádí, svědčí o zaostávání růstu cen za růstem množství peněz v oběhu v období od června do listopadu: v roce 1920 o 16%, v roce 1921 o 50% a v roce 1922 o 60%. Jako důkaz o stabilizaci rublu slouží zřejmě k tomu, aby potvrdily osmý bod tezí: »*Finance. Malý krok vpřed.*«
 Tyto údaje převzal Lenin zřejmě z úvodu L. N. Kricmana ke sborníku *Na nových cestách. Výsledky nové ekonomické politiky v letech 1921—1922. Sv. II. Finance. Články za redakce komise Rady práce a obrany, Moskva, vyd. RPO, 1923*^[35]. Lenin si 10. prosince 1912 vyžádal korekturu sborníku, aby mohl použít jeho údaje k přípravě svého projevu. — 481
- ²²⁶ Lenin má zřejmě na mysli článek F. Kina Odborníci (Zkušenosti ze statistického šetření), uveřejněný 3. září 1922 ve 197. čísle *Pravdy*^[29]. Z výsledků ankety s 230 inženýry, kteří pracovali v sovětských orgánech a trastech, vyvozuje autor článku závěr, že existují dvě kategorie odborníků: jedna, která je vůči sovětské moci nepřátelská, a druhá, která se čím dál víc zapojuje do spolupráce s touto mocí. Jeden z úkolů sovětské moci spatřoval autor článku v tom, aby všemožně přispívala k takové diferenciaci mezi buržoazními odborníky.
 Podle svědectví M. I. Uljanovové se o tento článek bezpartijního odborníka M. I. Frumkina (pod pseudonymem F. Kin) »Vladimír Iljič velmi zajímal; nejdnou se o něm zmiňoval a žádal mě, abych promluvila s autorem, tlumočila mu Iljičův názor a zjistila, kde pracuje«. — 482
- ²²⁷ Myslí se tím zřejmě konference o normalizaci řízení, která se konala v září 1922 v Moskvě. — 490
- ²²⁸ *Deník sekretářek* V. I. Lenina obsahuje zápisy Leninových příkazů, záznamy o návštěvách a další fakta o Leninově činnosti v době od 21. listopadu 1922 do 6. března 1923.
 Deník střídavě vedly tajemnice rady lidových komisařů a Rady práce a obrany L. A. Fotijevová a její zástupkyně M. A. Volodi-

čová, sekretářky N. S. Allilujevová, S. A. Flaksermanová, M. I. Gljasserová a Leninova knihovnice Š. M. Manučarjancová.

Deník je veden v registrační knize úřední korespondence a je rozdělen na čtyři rubriky: datum, kdo měl službu, příkazy a poznámky o jejich splnění. Na titulním listě deníku je uvedeno: »Žádáme, aby během služby byly do deníku zapisovány všechny příkazy a všechny události s poznámkou o splnění příkazů. 21. 11. 1922.«

Poznámky k deníku jsou uvedeny jenom tehdy, jestliže o událostech, faktech o osobách, o nichž se v něm píše, není zmínka v životopisných datech, jmenném rejstříku nebo v poznámkách k textu Leninových prací zařazených do tohoto svazku. — 499

- ²²⁹ Jde o zasedání rady lidových komisařů, jemuž předsedal Lenin. — 501
- ²³⁰ Dne 21. listopadu hlasovali členové politického byra ÚV KSR(b) o návrhu lidového komisaře zahraničních věcí G. V. Čičerina, aby členem delegace na lausanskou konferenci byl jmenován také zplnomocněný diplomatický zástupce RSFSR v Itálii V. V. Vovrovskij. — 501
- ²³¹ Viz tento svazek, s. 348. — 502
- ²³² Jde o návrh rezoluce pro IV. kongres Komunistické internacionály Náčrt agrárního akčního programu, vypracovaný J. S. Vargou, a o písemnou žádost exekutivy Kominterny o vyjádření k návrhu. Lenin své připomínky poslal 25. listopadu dopoledne. — 503
- ²³³ Členové politického byra ÚV KSR(b) hlasovali o návrhu G. V. Čičerina, aby sovětská vláda poslala pořadatelům lausanské konference nótu o účasti sovětské delegace na konferenci a sovětských zástupců v komisi pro mořské úžiny. — 503
- ²³⁴ Hlasovalo se o rozhodnutí sekretariátu ÚV KSR(b) z 24. listopadu jmenovat komisi složenou z F. E. Dzeržinského (předseda), D. Z. Manuilského a V. S. Mickeviče-Kapsukase, která by urychleně projednala demisi členů ústředního výboru Komunistické strany Gruzie, kterou podali 22. října, a navrhla nezbytná opatření k urovnání a uklidnění situace v ÚV Komunistické strany Gruzie. Lenin se hlasování zdržel. — 503
- ²³⁵ Jde zřejmě o dopis exekutivy Kominterny se žádostí, aby Lenin

- přijal některé delegace IV. kongresu Komunistické internacionály, a o Stalinův dopis o boji proti nezákonnému skupování platin. — 504
- ²³⁶ Jde zřejmě o články uveřejněné později, 2. února 1923, v Pravdě v souvislosti s odmítnutím sovětské vlády uzavřít s britským průmyslníkem L. Urquhartem koncesní smlouvu. — 504
- ²³⁷ Zpráva místopředsedy Nejvyšší národohospodářské rady V. P. Miljutina o obchodu, financích a průmyslu byla Leninovi zaslána jako podklad pro referát na X. celoruském sjezdu sovětů. — 505
- ²³⁸ Na zvláštním lístku bylo napsáno: »K materiálu o monopolu zahraničního obchodu si dodatečně vyžádal protokol z porady, které předsedal Ležava, aj. — seznam telefonických spojů. Všechno mu bylo odneseno do bytu. Dal Lýdii Alexandrovně ohledně materiálu o monopolu zahraničního obchodu příkaz pro Frumkina, Ležavu a Cjurupu. Hovořil telefonicky s Frumkinem, Gorbunovem a dalšími. Přečetl si pořad jednání RPO.« Týž den byl Leninovi zaslán zápis ze zasedání komise pro vnitřní obchod při RPO z 13. října. — 506
- ²³⁹ M. Sorokin, Náš průmyslový velitelský sbor (Ekonomičeskaja žižň z 26. listopadu 1922). — 506
- ²⁴⁰ Viz V. I. Lenin, Spisy 45, Praha 1970, s. 576—577. — 506
- ²⁴¹ Politické byro ÚV KSR(b) na svém zasedání 30. listopadu vslechlo zprávu komise plenárního zasedání ÚV o Svazu republik a schválilo hlavní zásady Ústavy SSSR. — 506
- ²⁴² Viz tento svazek, s. 349—351. — 507
- ²⁴³ Politické byro ÚV KSR(b) potvrdilo 30. listopadu rozhodnutí organizačního byra ÚV z 20. listopadu svolat plenární zasedání ústředního výboru na 15. prosince. — 507
- ²⁴⁴ Jde o článek Rozhovor s A. V. Pešechonovem. — 507
- ²⁴⁵ Viz poznámku 226. — 509
- ²⁴⁶ Viz tento svazek, s. 353—354. — 509

- ²⁴⁷ Dopis členovi kolegia lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce A. I. Sviděorskému podepsal Lenin 5. prosince. — 509
- ²⁴⁸ Náměstek lidového komisaře obchodu a průmyslu M. I. Frumkin vypracoval z Leninova podnětu stručnou zprávu o stavu zahraničního obchodu a odeslal ji 4. prosince. — 510
- ²⁴⁹ Jde o zprávu A. G. Michajlovského o finanční a hospodářské situaci v zemi a o teze náměstka lidového komisaře financí A. M. Krasnoščokova o financování průmyslu. — 510
- ²⁵⁰ Viz tento svazek, s. 355. — 511
- ²⁵¹ C. Reyes, Nuevas y viejas rutas [Nové a staré cesty], Buenos Aires 1922. Leninovi poslali tuto knihu ze sekretariátu exekutivy Komunistické internacionály. Dne 7. prosince byla vrácena do sekretariátu k překladu (viz Biblioteka V. I. Lenina v Kremle, Moskva 1961, s. 665). — 512
- ²⁵² Viz tento svazek, s. 356—360. — 512
- ²⁵³ V seznamu je uvedena delegace v tomto složení: Josef Hais, předseda Odborového sdružení československého, František Chramosta, předseda Odborového svazu komunálních pracovníků, Franěk, člen Odborového svazu stavebních dělníků, Richter, člen Odborového svazu dopravních zaměstnanců, a Václav Chábera, zástupce Odborového svazu pracovníků plynárenského a elektrotechnického průmyslu. Delegace tlumočila Leninovi pozdrav od československých dělníků. — 512
- ²⁵⁴ Lenin chtěl mluvit s členem kolegia lidového komisariátu školství a osvěty Meščerjakovem o bytě pro očního lékaře profesora M. I. Averbacha. — 513
- ²⁵⁵ Viz tento svazek, s. 362—363. — 513
- ²⁵⁶ Protokol ze zasedání politického byra, které se konalo 7. prosince, byl Leninovi poslán po jeho rozhovoru s L. A. Fotijeovou, která ho informovala o usneseních schválených politickým byrem po jeho odchodu ze zasedání. — 514
- ²⁵⁷ Viz tento svazek, s. 369. — 514

- ²⁵⁸ Viz tento svazek, s. 365. — 514
- ²⁵⁹ Viz tento svazek, s. 366—368. — 514
- ²⁶⁰ Jde o Leninův dopis C. Lazzarimu (viz V. I. Lenin, Spisy 45, Praha 1970, s. 582—583). Boris Souvarine — delegát IV. kongresu Komunistické internacionály — tento dopis přeložil. — 515
- ²⁶¹ Viz tento svazek, s. 183—192. — 515
- ²⁶² Šlo o stanovisko politického byra (na základě telegramu ze 7. prosince) k rozsudku vynesenému v procesu s esery v Baku. Lenin se vyslovil »pro«. Dne 14. prosince se politické byro usneslo nevznášet námítky. — 515
- ²⁶³ Vyjádření M. I. Frumkina k tezí komise rady lidových komisařů o revizi obchodních zastupitelství RSFSR v zahraničí bylo odesláno 11. prosince a Leninovi sděleno 13. prosince. — 515
- ²⁶⁴ Pod číslem 8605 je v registrační knize zanesen Leninův dopis M. I. Frumkinovi a pod číslem 8606 příkaz N. P. Gorbunovovi, aby do úterý (12. prosince) připravil pro Lenina korekturu sborníku Na nových puťach. Itogi novoj ekonomičeskoj politiki 1921—1922 gg. (Vyp. II. Finansy, vyp. III. Promyšlennost'. Trudy pod redakcijej komissii STO) [Na nových cestách. Výsledky nové ekonomické politiky v letech 1921—1922. Sv. II. Finance, sv. III. Průmysl. Články za redakce komise RPO], Moskva, vyd. RPO, 1923. — 515
- ²⁶⁵ Viz tento svazek, s. 370—371. — 516
- ²⁶⁶ Viz tento svazek, s. 372—376 — 517
- ²⁶⁷ Politické byro zrušilo 14. prosince své rozhodnutí ze 7. prosince a usneslo se vypovědět Rožkova do Pskova s upozorněním, že v případě dalšího protisovětského vystoupení bude okamžitě vypovězen ze Sovětského Ruska. — 517
- ²⁶⁸ V tomto dopisu vyjadřoval Lenin naději, že plenární zasedání s konečnou platností potvrdí monopol zahraničního obchodu, neboť část těch, kteří na říjnovém plenárním zasedání hlasovali proti monopolu, zaujala mezitím správné stanovisko. — 518

- ²⁶⁹ Viz tento svazek, s. 377. — 519
- ²⁷⁰ Právě se konal X. celoruský sjezd sovětů (od 23. do 27. prosince 1922). — 520
- ²⁷¹ Viz poznámku 207. — 520
- ²⁷² Viz poznámku 213. — 520
- ²⁷³ Viz tento svazek, s. 416—420. — 521
- ²⁷⁴ Viz tento svazek, s. 421—426. První variantu viz tento svazek, s. 483—491. — 521
- ²⁷⁵ Příští den (21. ledna) si M. A. Volodičovová vyžádala pro Lenina tyto časopisy: Socialističeskij věstnik, č. 1, Sovremennyje zapiski, sešit 13, a Zarja, č. 9—10. — 522
- ²⁷⁶ Zpráva komise F. E. Dzeržinského se projednávala na zasedání politického byra ÚV KSR(b) 25. ledna 1923; návrhy komise byly schváleny. — 523
- ²⁷⁷ Lenin měl na mysli tyto knihy: P. M. Keržencev, Zásady organizace, Petrohrad 1922^[28]; O. A. Jermanskij, Vědecká organizace práce a Taylorův systém^[16], Moskva 1922. O těchto knihách se Lenin zmiňuje v článku Raději méně, ale lépe (viz tento svazek, s. 427—443). O knize Jermanského viz také Leninovu nedokončenou recenzi Lžička dehtu v sudu medu (viz tento svazek, s. 241—242). — 524
- ²⁷⁸ Politické byro ÚV KSR(b) 1. února svolilo, aby byly Leninovi vydány materiály Dzeržinského komise o gruzínské otázce. — 524
- ²⁷⁹ L. A. Fotijejovová si zapsala tyto Leninovy pokyny: »1. Proč je starý ÚV Komunistické strany Gruzie obviňován z úchylnosti? 2. Co se mu kladlo za vinu jako porušování stranické disciplíny? 3. Z jakého důvodu je zakavkazský krajský výbor obviňován, že potlačuje ÚV Komunistické strany Gruzie? 4. Fyzické metody nátlaku („biomechanika“). 5. Linie ÚV (KSR(b). — *Red.*) v nepřítomnosti a v přítomnosti Vladimíra Iljiče. 6. Stanovisko komise. Prošetřovala jenom stížnost proti ÚV Komunistické strany Gruzie, nebo i stížnost proti zakavkazskému krajskému výboru? Pro-

šetřovala případ biomechaniky? 7. Současná situace (předvolební kampaň, menševici, potlačování, národnostní třenice)« (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). — 524

280 Viz tento svazek, s. 427—443. — 525

281 Jde o knihu Proletářská revoluce a renegát Kautsky. — 529

282 Viz poznámku 207. — 531

283 Lenin si vyžádal tyto knihy: V. S. Rožicyn, Novaja nauka i marksizm [Nová věda a marxismus], Charkov 1922; S. J. Semkovskij, Marksizm kak predmet prepodavanija. Doklad na Vseukrajinskoj pedagogičeskoj konferencii (ijul 1922 g.) [Marxismus jako vyučovací předmět. Referát na celoukrajinské pedagogické konferenci, červenec 1922], Charkov 1922; M. Alskij, Naši finansy za vremja graždencoj vojny i nepa [Naše finance za občanské války a za Nepu], Moskva 1923; S. N. Falkner, Perelom v razvitiu mirovogo promyšlennogo krizisa [Zásadní obrat ve vývoji světové průmyslové krize], Moskva 1922; G. Cyperovič, My sami! (Itogi chozjajstvennogo stroitelstva za 5 let) [My sami! (Výsledky hospodářské výstavby za pět let)], Petrohrad 1922; L. Axelrod (Ortodox), Protiv idealizma. Kritika někotorych idėalističeskich tčėnenij filosofskoj mysli. Sbornik statěj [L. Axelrodová (Ortodox), Proti idealismu. Kritika některých idealistických směrů ve filozofii. Sborník článků], Moskva—Petrohrad 1922; A. Drews, Mif o Christě [Mýtus o Kristovi], Moskva 1923; P. G. Kurlov, Koněc ruskogo carizma. Vospominanija byvšego komandira korpusa žandarov [Konec ruského carismu. Vzpomínky bývalého velitele četnického sboru], Moskva—Petrohrad 1920; S. I. Kanatčikov, Na těmy dņa (Stranicy proletarskoj idėologii [Na aktuální témata. (Stránky z proletářské ideologie)], Petrohrad 1923; I. A. Modzalevskij, Proletarskoje mifotvorčestvo (Ob idėologičescich uklo-nach sovremennoj proletarskoj poezii) [Proletářská mýtotvornost (O ideologických úchylkách v soudobé proletářské poezii)], Semipalatinsk 1922, aj. — 532

284 L. A. Fotijejová si zapsala: »Pokyny Vladimíra Iljiče: dát Solcovi na srozuměnou, že je (Lenin. Red.) na straně ukřivděných. Dát některému z ukřivděných na srozuměnou, že je na jejich straně.

Tři důvody: 1. Rvát se je nepřípustné. 2. Je třeba dělat ústupky. 3. Nelze srovnávat velký stát s malým.

Věděl o tom Stalin? Proč na to nereagoval?

Označení „úchylkáři“ za úchylku k šovinismu a menševismu dokazuje stejnou úchylku u zastánců velmocenského šovinismu.

Shromáždit pro Vladimíra Iljiče materiál z tisku.«

Záznamy od 15. února do 4. března v deníku chybějí. — 533

²⁸⁵ Lenin požádal Trockého, aby na plenárním zasedání ÚV strany převzal obhajobu »gruzínského případu«. Trockij odpověděl, že pro nemoc nemůže takovou povinnost na sebe vzít. — 533

²⁸⁶ Jde o dopis J. V. Stalinovi (kopie L. B. Kameněvovi a G. J. Zinovjevovi), který Lenin nadiktoval poté, když se dozvěděl o Stalinově hrubém chování vůči N. K. Krupské. Stalin, jehož ústřední výbor na svém plenárním zasedání 18. prosince 1922 učinil osobně odpovědným za dodržování režimu, který lékaři stanovili pro Lenina, vynadal Krupské za to, že 21. prosince, údajně přes zákaz lékařů, napsala podle Leninova diktátu jeden úřední dopis (ve skutečnosti Krupská jednala se souhlasem lékařů), a vyhrožoval jí kontrolní komisí. Lenin požádal Stalina, aby se omluvil, nebo jinak s ním přerušil styky. Stalin, jak napsala později M. I. Uljanovová, se omluvil. Přesto tato příhoda potvrzuje Leninovu charakteristiku Stalina v Dopisu sjezdu. — 533

²⁸⁷ V tomto dopisu Lenin sděloval, že připravuje dopis a projev ke gruzínské otázce. — 533

²⁸⁸ Zde záznamy v deníku končí.

Text od slov »Naděžda Konstantinovna mě prosila« je v deníku zapsán těsnopisem; tento zápis rozluštila 14. července 1956 M. A. Volodičovová. — 534

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

- [¹] * *A. В. Реальная помощь «друзей Советской России».* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 190 (1629), 25 августа, стр. 3. — 266, 272
- [²] *Аресты «черных биржевиков».* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 243 (1682), 27 октября, стр. 3. Подпись: В. М.—с. — 281

Базельский манифест — см. Manifest der Internationale zur gegenwärtigen Lage...

- [³] *«Беднота», М.* — 88
- [⁴] *В Генуе подписано русско-германское соглашение о взаимном признании «де-юре» обеих республик.* От Народного комиссариата иностранных дел. (Официальное сообщение). — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов в Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 85 (1524), 19 апреля, стр. 1. Под общ. загл.: Генуэзская конференция.— 194

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. Čes. red.

- [⁵] *Виппер, Р. Ю. Возникновение христианства. М., «Фарос», 1918. 118 стр. (Культурно-историческая 6-ка. Всеобщая история. Под ред. проф. Р. Ю. Виппера. VII). — 54*
- [⁶] *Воссоединение ДВР с РСФСР. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депут.», 1922. № 258 (1697). 15 ноября, стр. 1. — 339*
- [⁷] *Выпуск в обращение денежных знаков образца 1923 г. Постановление Совета Народных Комиссаров. [24 октября 1922 г.]. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депут.», 1922. № 242 (1681). 26 окт., стр. 3. — 299*
- [⁸] *Высший комсостав празднует 4-ю годовщину. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 42 (1481), 22 февраля, стр. 3. Под общ. загл.: К четвертой годовщине Красной Армии. — 448*
- [⁹] *Вэр, Г. Американский тракторный отряд. (Впечатления одного из членов). — «Правда», М., 1922, № 233, 15 октября, стр. 1. — 266, 272*
- [¹⁰] *Гончаров, И. А. Обломов. — 29, 39, 40, 121*
- [¹¹] *Гражданский кодекс РСФСР. — «Собрание Узаконений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1922, № 71, 25 ноября, ст. 904, стр. 1193—1249. — 286, 470*
- [¹²] *Грамотность в России. М., 1922. 55 стр. (РСФСР. Центр. стат. упр. Отд. статистики нар. образования. К X-му съезду Советов). — 402, 404*
- [¹³] *«Дискуссионный материал». (Тезисы тов. Мясникова, письмо тов. Ленина, ответ ему, постановление Организ. бюро Цека и резолюция мотиввилюхицев).*

Только для членов партии. М., 1921. 37 стр. — 161

- [14] *Договор с Уркартом надо пересмотреть.* — «Правда», М., 1922, № 246, 31 октября, стр. 2; № 247, 1 ноября, стр. 2; № 248, 2 ноября, стр. 2. Под общ. загл.: К вопросу о концессии Уркарта, отклоненной Совнаркомом. Подпись: Экономист. — 302, 344

Доклад Мюнценберга на IV конгрессе Коминтерна — см. IV конгресс Коминтерна.

- [15] *Доклад экспертов (Великобритании, Франции, Италии, Бельгии и Японии, принятый на совещании в Лондоне).* — В кн.: Материалы Генуэзской конференции. (Подготовка, отчеты заседаний, работы комиссий, дипломатическая переписка и пр.). М., 1922, стр. 92—114. (РСФСР. Народный комиссариат по иностр. делам). Под общ. загл.: Совещание экспертов в Лондоне. — 228

- [16] *Ерманский, О. А. Научная организация труда и производства и система Тэйлора.* М., Госиздат, 1922. XV, 367 стр. — 241, 433

- [17] — *Предисловие (к книге «Научная организация труда и производства и система Тэйлора»).* — В кн.: Ерманский, О. А. Научная организация труда и производства и система Тэйлора. М., Госиздат, 1922, стр. V—XV. — 241

- [18] — *Система Тэйлора.* Что несет она рабочему классу и всему человечеству. С указателем литературы на русск. и иностр. языках. Пг. — М., «Книга», 1918. 143 стр. Перед загл. авт.: А. Ерманский (инж. А. Гушка). — 241

Заявление 22-х — см. Членам международной конференции Коммунистического Интернационала.

- [19] *Земельный кодекс РСФСР.* — «Собрание Узаконений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1922, № 68, 15 ноября, ст. 901, стр. 1099—1136. — 285—287, 470

[²⁰] *[Зиновьев, Г. Е.] Об укреплении и новых задачах партии. Тезисы т. Г. Зиновьева к XI съезду РКП, утвержденные Центральным Комитетом. — «Правда», М., 1922, № 62, 17 марта, стр. 2—3. — 44, 46*

Иванович, Ст. — см. Португейс, С. И.

[²¹] *«Известия ЦИК и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1917, № 209, 28 октября, стр. 1. — 285*

[²²] *«Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов». — 166, 195*

— 1922, № 6 (1445), 10 января, стр. 1. — 227—228

— 1922, № 12 (1451), 17 января, стр. 1. — 448

— 1922, № 21 (1460), 28 января, стр. 1. — 101

— 1922, № 42 (1481), 22 февраля, стр. 3. — 448

— 1922, № 44 (1483), 24 февраля, стр. 1. — 448

— 1922, № 45 (1484), 25 февраля, стр. 1. — 32, 101

— 1922, № 47 (1486), 28 февраля, стр. 1. — 32

— 1922, № 52 (1491), 5 марта, стр. 2. — 39, 41

— 1922, № 81 (1520), 11 апреля, стр. 1. — 176

— 1922, № 85 (1524), 19 апреля, стр. 1. — 194

— 1922, № 102 (1541), 10 мая, стр. 1. — 198, 220, 222, 227, 228

— 1922, № 110 (1549), 19 мая, стр. 2. — 230

— 1922, № 113 (1552), 23 мая, стр. 2; № 114 (1553), 24 мая, стр. 1—2; № 115 (1554), 25 мая, стр. 1. — 222

— 1922, № 190 (1629), 25 августа, стр. 3. — 266, 272

— 1922, № 240 (1679), 24 октября, стр. 2—3; № 241 (1680), 25 октября, стр. 2—3; № 242 (1681), 26 октября, стр. 2—3; № 243 (1682), 27 октября, стр. 2—3. — 281, 284, 285—287, 298, 470

«Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 250 (1689), 4 ноября, стр. 4. — 296

— 1922, № 258 (1697), 15 ноября, стр. 1. — 339

— 1922, № 263 (1702), 21 ноября, стр. 1. — 339

[²³] *«Известия ЦК РКП(б)», М., 1921, № 33, октябрь, стр. 42. — 159*

— 1922, № 1 (37), январь, стр. 31—32, 33—34. — 44

[²⁴] *Интернационал. — 113*

[²⁵] *«Искра» [старая, ленинская], [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — 207, 209*

[²⁶] *Камков, Б. В плену у контрреволюции. — «Наш Путь», Спб. — М., 1918, кн. II, май, стр. 214—223, в отд.: Пути революции. — 156*

Канские резолюции — см. Резолюция Верховного совета, принятая 6 января 1922 г. в г. Кани.

Канские условия — см. Резолюция Верховного совета, принятая 6 января 1922 г. в г. Кани.

[²⁷] *Керенский, А. Ф. Февраль и Октябрь. — «Современные Записки», Париж, 1922, кн. IX, стр. 269—293. — 35*

[²⁸] *Керженцев, П. М. Принципы организации. (С рисунками). Пг., Госиздат, 1922. 144 стр. — 433*

[²⁹] *Кин, Ф. «Спеццы». (Опыт статистического обследования)*

ния). — «Правда», М., 1922, № 197, 3 сентября, стр. 2. — 482

- [30] *Кодекс законов о труде РСФСР изд. 1922 г.* — «Собрание Узаконений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1922, № 70, 20 ноября, ст. 903, стр. 1159—1188. — 284, 470
- [31] * *Коллонтай, А. М. Рабочая оппозиция.* На правах рукописн. М., 1921. 48 стр. (Только для членов X-го съезда РКП). — 159
- [32] «*Коммунистический Интернационал*», М. — Пг., 1922, № 20, 14 марта, стлб. 5311—5318. — 119
- [33] *Конституция (Основной закон) Российской Социалистической Федеративной Советской Республики.* Опубликована в № 151 «Известий Всерос. Центр. Исп. Комитета» от 19 июля 1918 г. М., Гиз., 1919. 16 стр. (РСФСР). — 453, 470
- [34] *Конференция трех Интернационалов.* Общая декларация. — «Правда», М., 1922, № 80, 9 апреля, стр. 1—2. — 171, 172, 173, 180—182
- [35] [*Крицман, Л. Н.*] *Введение [к книге: На новых путях].* — В кн.: На новых путях. Итоги новой экономической политики 1921—1922 гг. Вып. II. Финансы. Труды под ред. комиссии СТО в составе: В. П. Милютнина, А. М. Лежавы, С. Г. Струмилина и др. М., изд. СТО, 1923, стр. XI—XIX. (РСФСР). — 481
- [36] *Крылов, И. А. Музыканты.* — 41
- [37] *Ларин, Ю. Прогулка по полям российского бюджета.* (Вместо маленького фельетона). — «Правда», М., 1922, № 6, 10 января, стр. 1; № 9, 13 января, стр. 1. — 449, 452
- [38] [*Ленин, В. И.*] *Декрет о земле съезда Советов рабочих и с. д.* (Принят на зас. 26 окт. в 2 ч. н.). — «Известия ЦИК и Петроградского Совета Рабочих

и Солдатских Депутатов», 1917, № 209, 28 октября, стр. 1. — 285

- [³⁹] — *[Доклад об очередных задачах Советской власти на заседании ВЦИК 29 апреля 1918 г.]*. — В кн. Протоколы заседаний Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета 4-го созыва. (Стеногр. отчет). М., Госиздат, 1920, стр. 206—223. (РСФСР). — 201
- [⁴⁰] — *[Заключительная речь по докладу об очередных задачах Советской власти на заседании ВЦИК 29 апреля 1918 г.]*. — Там же, стр. 234—238. (РСФСР). — 202
- [⁴¹] — *Заключительное слово тов. Ленина (при закрытии XI съезда РКП(б) 2 апреля 1922 г.)*. — В кн.: Одиннадцатый съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Стеногр. отчет. 27 марта—2 апреля 1922 г. М., Изд. отд. ЦК РКП, 1922, стр. 479—480. (РКП(б)). — 202
- [⁴²] — *[Записка Ф. Э. Дзержинскому]*. 2 мая 1922 г. — 212
- [⁴³] — *Интервью тов. В. И. Ленина, данное корреспонденту «Манчестер Гардиан» Фарбману 27 октября 1922 г.* — «Правда», М., 1922, № 254, 10 ноября, стр. 1. — 302
- [⁴⁴] — *Как нам реорганизовать Рабкрин.* (Предложение 12-му съезду партии). — «Правда», М., 1923, № 16, 25 января, стр. 1. Подпись: Н. Ленин. Под общ. загл.: К подготовке партийного съезда. — 430
- [⁴⁵] — *Конспект речи на X Всероссийском съезде Советов.* Первая половина декабря 1922 г. — 377
- [⁴⁶] — *Мы заплатили слишком дорого.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 81 (1520), 11 апреля, стр. 1. Подпись: Н. Ленин. — 176

[47] — *Мы заплатили слишком дорого.* — «Правда», М., 1922, № 81, 11 апреля, стр. 1. — 176

[48] * — *О «левом» ребячестве и о мелкобуржуазности.* — В кн.: [Ленин, В. И.] Главная задача наших дней. О «левом» ребячестве и о мелкобуржуазности. Пг., изд. Петроградского Совдепа, 1918, стр. 8—32. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 201, 317—320, 321, 412, 448, 472, 475, 478

Ленин, В. И. О международном и внутреннем положении Советской республики. Речь на заседании коммунистической фракции Всероссийского съезда металлистов 6 марта 1922 г. — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина на фракции Всероссийского съезда металлистов 6-го марта 1922 г.

[49] — *О перестройке работы СНК, СТО и Малого СНК.* Письма А. Д. Цюрупе. 21 января 1922 г. — 21 февраля 1922 г. — 91, 450, 457—458

[50] — *«Обществу друзей Советской России».* (В Америке). [20 октября 1922 г.]. — «Правда», М., 1922, № 240, 24 октября, стр. 1. Под общ. загл.: Тов. Ленин — американским рабочим. — 272, 335

[51] — *Обществу технической помощи Советской России.* [20 октября 1922 г.]. — «Правда», М., 1922, № 240, 24 октября, стр. 1. Под общ. загл.: Тов. Ленин — американским рабочим. — 272, 335

[52] — *Очередные задачи Советской власти.* М., изд. ВЦИК, 1918. 30 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 201, 202

[53] — *Письмо в Политбюро ЦК РКП(б) о тезисах Е. А. Преображенского «Основные принципы политики РКП в современной деревне».* 16 марта 1922 г. — 158

[54] — *Письмо в редакцию газеты «Экономическая Жизнь».* 1 сентября 1921 г. — 188

- *Письмо к петроградским товарищам* — см. Ленин, В. И. Послесловие к брошюре «Успехи и трудности Советской власти».
- [55] — *Письмо к съезду. 23—26 декабря 1922 г.* — 384, 395
- [56] — *Письмо Л. Б. Каменеву. 3 марта 1922 г.* — 133
- [57] — *Письмо В. М. Молотову для пленума ЦК РКП(б) с планом политдоклада на XI съезде партии. 23 марта 1922 г.* — 86, 116
- [58] — [*Письмо Г. Мясникову. 5 августа 1921 г.*]. — В кн.: «Дискуссионный материал». (Тезисы тов. Мясникова, письмо тов. Ленина, ответ ему, постановление Органнз. бюро Цека и резолюция мотовилихинцев). Только для членов партии. М., 1921, стр. 26—29. — 161
- [59] — *Письмо И. В. Сталину для членов ЦК РКП(б) о монополии внешней торговли. 13 октября 1922 г.* — 374, 375
- [60] — *Письмо И. В. Сталину о работе замов (заместителей председателя СНК и СТО). 21 марта 1922 г.* — 86
- [61] — *Письмо Г. В. Чичерину. 14 марта 1922 г.* — 99, 101
- [62] — *Письмо Г. В. Чичерину о директивах ЦК РКП(б) для советской делегации на Генуэзской конференции. 7 февраля 1922 г.* — 99, 101
- [63] — [*Политический отчет Центрального Комитета РКП(б) XI съезду РКП(б) 27 марта*]. — В кн.: Одиннадцатый съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Стеногр. отчет. 27 марта — 2 апреля 1922 г. М., Изд. отд. ЦК РКП, 1922, стр. 7—38. (РКП(б)). — 150, 156, 158, 202
- [64] — *Поправки и замечания к проекту заявления со-*

ветской делегации на Генуэзской конференции.
23 марта 1922 г. — 99, 101

- [65] — *Послесловие* [к брошюре «Успехи и трудности Советской власти»]. 17 апреля 1919 г. — 202
- [66] — *Постановление о работе заводов (заместителей председателя СНК и СТО)*. 11 апреля 1922 г. — 361
- [67] — *Предисловие* [к книге И. И. Скворцова-Степанова «Электрификация РСФСР в связи с переходной фазой мирового хозяйства»]. — «Правда», М., 1922, № 64, 21 марта, стр. 1. Подпись: Н. Ленин. Под общ. загл.: Новая книга. — 149
- [68] — *Проект директивы заместителю председателя и всем членам генуэзской делегации*. 1 февраля 1922 г. — 99, 101
- [69] — *Проект директивы ЦК РКП(б) для советской делегации на Генуэзской конференции*. 6 февраля 1922 г. — 99, 101
- [70] — *Проект постановления ЦК РКП(б) о задачах советской делегации в Генуе*. 24 февраля 1922 г. — 99, 101
- [71] — *Пять лет (российской) революции и перспективы мировой революции*. Доклад тов. Ленина [на IV конгрессе Коминтерна 13 ноября 1922 г.]. — «Правда», М., 1922, № 258, 15 ноября, стр. 2. Под общ. загл.: IV конгресс Коминтерна. — 335
- *Рецензия в ЦК* — см. Ленин, В. И. Письмо в Политбюро ЦК РКП(б) о тезисах Е. А. Преображенского...
- *Речь об отношении к Временному правительству 4(17) июня 1917 г.* — см. Ленин, В. И. Речь т. Ленина на Всероссийском съезде Советов р. и с. д.
- [72] — *Речь т. Ленина на Всероссийском съезде Советов р. и с. д.* — «Правда», Пг., 1917, № 82, 28 (15) ию-

- ня, стр. 2—3; № 83, 29 (16) июня, стр. 2—3. — 35
- [73] — *Речь тов. Ленина на фракции Всероссийского съезда металлистов 6-го марта 1922 г.* — «Правда», М., 1922, № 54, 8 марта, стр. 1—2. — 90, 99, 116, 448, 450, 454
- [74] — *Старые статьи на близкие к новым темы.* К вопросу о «новой экономической политике». (Две статьи и одна речь 1918 г.). М., Моск. отд. Госиздата, 1922. 101 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин (В. И. Ульянов). — 201—203
- [75] *Ленин, В. И. Телеграмма Г. В. Чичерину.* 9 мая 1922 г. — 222
- [76] — *Управляющему Центральным статистическим управлением.* 16 августа 1921 г. — 188
- [77] — *Управляющему Центральным статистическим управлением или его заместителю.* 1 сентября 1921 г. — 188
- [78] — *А. Д. Цюрупе.* Проект директивы насчет работы СТО и СНК, а также Малого СНК. 27 февраля 1922 г. — 91, 450, 457
- [79] *Маркс, К. Гражданская война во Франции.* Воззвание Генерального Совета Международного Товарищества Рабочих. Апрель — май 1871 г. — 416
- [80] — *Капитал. Критика политической экономии,* т. I—III. 1867—1894 гг. — 56, 256, 298, 373
- [81] — *Письмо Л. Кугельману.* 12 апреля 1871 г. — 416
- [82] — *Письмо Ф. Энгельсу.* 16 апреля 1856 г. — 416, 418
- [83] *Маяковский, В. В. Прозаседавшимся.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьян., Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 52 (1491), 5 марта, стр. 2. Под общ. загл.: Наш быт. — 39, 40

- [⁸⁴] *Международная социалистическая конференция*. (Объединенное заседание Исполкомов трех Интернационалов). Стеногр. отчет. М., тип. ГПУ, 1922. 67 стр. — 174, 176, 177, 181
- [⁸⁵] *Меморандум союзников России*. [2 мая 1922 г.]. — В кн.: Материалы Генуэзской конференции. (Подготовка, отчеты заседаний, работы комиссий, дипломатическая переписка и пр.). М., 1922, стр. 216—224. (РСФСР. Народный комиссариат по иностр. делам). — 218, 219, 228
- [⁸⁶] *Мирный договор между Россией и Украиной с одной стороны и Польшей — с другой*. (Подписанный в г. Риге 18 марта 1921 года). — «Собрание Указонений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1921, №№ 41—42, 21 мая, ст. 219, стр. 217—236. — 222
- [⁸⁷] *Михайловский, Н. К. Литература и жизнь*. — «Русское Богатство», Спб., 1894, № 1, стр. 88—123, в отд.: II. — 362
- [⁸⁸] *«Наш Путь»*, Спб. — М., 1918, кн. II, май, стр. 214—223. — 156
- [⁸⁹] *Об изменениях и дополнениях Уголовного кодекса РСФСР*. — «Собрание Указонений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1922, №№ 72—73, 27 ноября, ст. 906, стр. 1290—1295. Под общ. загл.: Постановления IV сессии Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета IX созыва. — 285
- [⁹⁰] *Одиннадцатый съезд Российской Коммунистической партии (большевиков)*. Стеногр. отчет. 27 марта — 2 апреля 1922 г. М., Изд. отд. ЦК РКП, 1922. 552 стр. (РКП(б)). — 147, 148, 149—150, 151—152, 153—156, 156—157, 158, 159, 160, 202, 212, 459
- [⁹¹] *Организационные вопросы партстроительства*. Практические предложения по организационным вопро-

сам партстроительства, как дополнение к резолюции об укреплении партии в связи с ее чисткой. — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1922, № 1 (37), январь, стр. 33—34. Под общ. загл.: Совещание секретарей обкомов, оббюро и губкомов РКП. 27—29 декабря 1921 г. (Резолюции и постановления). — 43

[⁹²] *От Народного комиссариата по иностранным делам.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 47 (1486), 28 февраля, стр. 1. Под общ. загл.: К общей мирной конференции. — 32

[⁹³] *От редакции.* — «Под Знаменем Марксизма», М., 1922, № 1-2, стр. 3—4. — 50

[⁹⁴] *Отсрочка Генуэзской конференции.* От Народного комиссариата по иностранным делам. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 45 (1484), 25 февраля, стр. 1. Под общ. загл.: К общей мирной конференции. — 32

[⁹⁵] «Петроградская Правда». — 291

[⁹⁶] * *План электрификации РСФСР.* Доклад 8-му съезду Советов Государственной комиссии по электрификации России. М., Гостехиздат, 1920. 669 стр. разд. паг.; 14 л. схем и карт. (РСФСР. Науч.-техн. отдел ВСНХ). — 80

Платформа «рабочей оппозиции» — см. Тезисы рабочей оппозиции.

[⁹⁷] *По докладу т. Кржижановского об электрификации* [Резолюция, принятая на VIII Всероссийском съезде Советов. 1920 г.]. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр.

отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921, стр. 271—272. (РСФСР). — 80

[⁹⁸] «Под Знаменем Марксизма», М. — 50, 51, 52, 54, 56, 57, 59

— 1922, № 1-2, стр. 3—4, 5—7, 70—73. — 50, 55

[⁹⁹] *Положение о губернских съездах Советов и губернских исполнительных комитетах.* — «Собрание Указаний и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1922, №№ 72—73, 27 ноября, ст. 907, стр. 1296—1310. Под общ. загл.: Постановления IV сессии Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета IX созыва. — 286, 470

[¹⁰⁰] *Положение о судостроительстве РСФСР.* — «Собрание Указаний и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1922, № 69, 17 ноября, ст. 902, стр. 1139—1156. — 286, 470

[¹⁰¹] (Португейс, С. И.) *Сумерки русской социал-демократии.* Париж, «Франко-русская печать», 1921. 53 стр. Перед загл. авт.: Ст. Иванович. — 176, 180

[¹⁰²] *Постановление [IX съезда Советов] о мерах укрепления и развития сельского хозяйства.* — В кн.: Десятый Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—27 декабря 1921 года). М., изд. ВЦИК, 1922, стр. 286—292. (РСФСР). — 163—164

[¹⁰³] *Постановление [IX съезда Советов] о с.-х. кооперации.* — Там же, стр. 293—294. — 164

[¹⁰⁴] *Постановление пленума ЦК о т. Шляпникове.* (Выписка из протокола заседания пленума членов ЦК, кандидатов в члены ЦК, членов и кандидатов ЦКК от 9 августа 1921 г. за № 8). — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1921, № 33, октябрь, стр. 42. — 159

- [¹⁰⁵] *Постановление Народного собрания Дальневосточной Республики, принятое на заседании 14-го ноября [1922 г.]*. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 263 (1702), 21 ноября, стр. 1. — 339
- [¹⁰⁶] *Постановление Сов. Нар. Комиссаров*. 6 октября 1922 г. — «Правда», М., 1922, № 226, 7 октября, стр. 4. — 281, 302, 344
- [¹⁰⁷] *Постановление Чрезвычайной сессии Всер. Центр. Исп. Ком.* [О составе делегации РСФСР на Генуэзскую конференцию]. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 21 (1460), 28 января, стр. 1. — 101
- [¹⁰⁸] «Правда», Пг. — М. — 166, 195, 207—211, 292
- Пг., 1917, № 82, 28 (15) июня, стр. 2—3; № 83, 29 (16) июня, стр. 2—3. — 35
 - 1921, № 15, 25 января, стр. 2—3. — 160
 - 1922, № 6, 10 января, стр. 1; № 9, 13 января, стр. 1. — 448—449, 452
 - 1922, № 43, 23 февраля, стр. 1. — 160
 - 1922, № 48, 1 марта, стр. 4. На газ. ошибочно указан № 47. — 33
 - 1922, № 53, 7 марта, стр. 3. — 158, 160
 - 1922, № 54, 8 марта, стр. 1—2. — 90, 99, 116, 448, 450, 454
 - 1922, № 62, 17 марта, стр. 2—3. — 44, 46
 - 1922, № 64, 21 марта, стр. 1. — 149

- 1922, № 65, 22 марта, стр. 1. — 138
- 1922, № 80, 9 апреля, стр. 1—2. — 171, 172, 173, 180—182
- 1922, № 81, 11 апреля, стр. 1. — 176
- 1922, № 85, 19 апреля, стр. 2. — 178, 179
- 1922, № 93, 28 апреля, стр. 1. — 201
- 1922, № 197, 3 сентября, стр. 2. — 482
- 1922, № 226, 7 октября, стр. 4. — 280, 302, 344
- 1922, № 233, 15 октября, стр. 1. — 266, 272
- 1922, № 240, 24 октября, стр. 1. — 272, 335
- 1922, № 246, 31 октября, стр. 2; № 247, 1 ноября, стр. 2; № 248, 2 ноября, стр. 2. — 302, 344
- 1922, № 249, 3 ноября, стр. 2. — 302, 344
- 1922, № 254, 10 ноября, стр. 1. — 302
- 1922, № 258, 15 ноября, стр. 2. — 335
- 1922, № 259, 16 ноября, стр. 2—3. — 335
- 1922, № 265, 23 ноября, стр. 2. — 353
- 1923, № 16, 25 января, стр. 1. — 430

[¹⁰⁹] *Приветствие В. И. Ленину от Всероссийского статистического съезда*. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 250 (1689), 4 ноября, стр. 4. Под общ. загл.: Всероссийский статистический съезд. — 296

[¹¹⁰] *Приказ председателя Революционного Военного Сове-*

та Республики по Красной Армии и Красному Флоту. 28 февраля 1922 г. Москва, № 268. — «Правда», М., 1922, № 48, 1 марта, стр. 4. Под общ. загл.: Надо быть на страже. На газ. ошибочно указан № 47. — 33

[¹¹¹] * *Программа Российской Коммунистической партии (большевиков)*. Принята 8-м съездом партии 18—23 марта 1919 г. М.—Пг., «Коммунист», 1919. 24 стр. (РКП(б)). — 70, 151

[¹¹²] *Ракоши, М. «Новая экономическая политика в Советской России»*. — «Коммунистический Интернационал». М. — Пг., 1922, № 20, 14 марта, стлб. 5311—5318. — 119

Рапалльский договор — см. Русско-германский договор.

[¹¹³] *Резолюции и постановления XI съезда РКП*. — В кн.: Одиннадцатый съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Стеногр. отчет. 27 марта — 2 апреля 1922 г. М., Изд. отд. ЦК РКП, 1922, стр. 483—533, в отд.: Приложения. — 202

[¹¹⁴] *Резолюция Верховного совета, [принятая 6 января 1922 г. в г. Канн]*. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 6 (1445), 10 января, стр. 1. Под общ. загл.: К признанию Советской России. — 227

[¹¹⁵] *Резолюция о некоторых членах бывшей «рабочей оппозиции», [принятая на XI съезде РКП(б)]*. — В кн.: Одиннадцатый съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Стеногр. отчет. 27 марта — 2 апреля 1922 г. М., Изд. отд. ЦК РКП, 1922, стр. 530—533, в отд.: Приложения. Под общ. загл.: Резолюции и постановления XI съезда РКП. — 459

[¹¹⁶] *Резолюция о финансовой политике, [принятая на XI съезде РКП(б)]*. — Там же, стр. 495—500. — 213

Резолюция об организационном построении коммунистических партий и о методах и содержании их работы — см. Тезисы об организационном строительстве коммунистических партий. о методах и содержании их работы.

[¹¹⁷] *Резолюция по вопросу об укреплении партии в связи с учетом опыта проверки личного состава ее.* — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1922, № 1 (37), январь, стр. 31—32. Под общ. загл.: Всероссийская конференция РКП. 19—22 декабря 1921 г. (Резолюции и постановления). — 44

[¹¹⁸] *Резолюция по докладу ЦК, [принятая на XI съезде РКП(б)].* — В кн.: Одиннадцатый съезд Российской Коммунистической партии (большевиков) Стеногр. отчет. 27 марта—2 апреля 1922 г. М., Изд. отд. ЦК РКП, 1922, стр. 483—484, в отд.: Приложения. Под общ. загл.: Резолюции и постановления XI съезда РКП. — 202

Рижский договор — см. Мирный договор между Россией и Украиной с одной стороны и Польшей — с другой.

[¹¹⁹] «Русская Мысль», Прага. — 382

[¹²⁰] *Русский ответ от 11 мая на меморандум союзников от 2 мая.* (Перевод с французского текста). — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 113 (1552), 23 мая, стр. 2; № 114 (1553), 24 мая, стр. 1—2; № 115 (1554), 25 мая, стр. 1. — 222

[¹²¹] *Русско-германский договор.* Текст договора, заключенного между РСФСР и Германией в Рапалло 16 апреля 1922 г. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 102 (1541), 10 мая, стр. 1. — 198, 220, 222, 227, 228

- [¹²²] *«Русское Богатство»*, Спб., 1894, № 1, стр. 88—123, в отд.: II. — 362
- [¹²³] *Савинков, Б. В. Борьба с большевиками*. Варшава, изд. Русского политич. к-та, 1920. 48 стр. — 176, 180
- [¹²⁴] *Салтыков-Щедрин, М. Е. История одного города*. — 57
- [¹²⁵] — *Мелочи жизни*. — 31
- [¹²⁶] *(Скворцов-Степанов, И. И.) Электрификация РСФСР в связи с переходной фазой мирового хозяйства*. Предисловия Н. Ленина и Г. Кржижановского. [М.], Госиздат, 1922. XVI, 392 стр.; 1 л. карт. — 80
- [¹²⁷] *«Смена Вех»*, Париж, 1922, № 13, 21 января, стр. 17—19. — 90, 123, 448, 449, 450, 451, 455
- [¹²⁸] *«Советская республика в капиталистическом окружении»*. [Резолюция X съезда РКП(б)]. — В кн.: Десятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (8—16 марта 1921 г.). М., Госиздат, 1921, стр. 328—329, в отд.: Приложения. Под общ. загл.: Резолюции и постановления X съезда. — 149
- [¹²⁹] *«Современные Записки»*, Париж, 1922, кн. IX, стр. 269—293. — 35
- [¹³⁰] *Соединенное представительство РСФСР и союзных и братских республик на общеевропейской конференции*. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 45 (1484), 25 февраля, стр. 1. — 101
- [¹³¹] *Сорокин, П. А. Влияние войны на состав населения, его свойства и общественную организацию*. — «Экономист», Пг., 1922, № 1, стр. 77—107. — 58, 59
- [¹³²] *Сосновский, Л. Угроза разрыва*. — «Правда», М., 1922,

№ 93, 28 апреля, стр. 1. Под общ. загл.: Генуэзская конференция. — 201

Степанов — см. Скворцов-Степанов, И. И.

- [133] *Суханов, Н. Записки о революции.* Кн. 3—4. Берлин — Пб. — М., Гржебин, 1922. 2 кн. (Летопись революции). — 416—420
- [134] *Тезисы об организационном строительстве коммунистических партий, о методах и содержании их работы.* Приняты на 24 заседании [III конгресса Коммунистического Интернационала] 12 июля 1921 г. — В кн.: Тезисы и резолюции III конгресса Коммунистического Интернационала. М., 1921, стр. 35—54. — 330, 331, 474, 478, 480
- [135] *Тезисы рабочей оппозиции.* Задачи профессиональных союзов. — «Правда», М., 1921, № 15, 25 января, стр. 2—3. — 160
- [136] *Тимирязев, А. К. [Рецензия на книгу:] А. Эйнштейн. О специальной и всеобщей теории относительности (общедоступное изложение).* 12-е издание (51—55 тысяч). 91 стр. 1921 г. Издание Фивега. — «Под Знаменем Марксизма», М., 1922, № 1-2, стр. 70—73. — 56
- [137] * *Годорский, А. И. Год — с винтовкой и плугом.* 1917
7 ноября
25 октября 1918. Изд. Весьегонского уездного исполнител. комитета. Весьегонск, 1918. 79 стр. — 426, 449, 452, 455
- [138] *Торжественное заседание в Большом театре.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 44 (1483), 24 февраля, стр. 1. Под общ. загл.: Празднование четвертой годовщины Красной Армии. — 449
- [139] *Торжественное заседание Московского Совета,* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Ка-

- зачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 12 (1451), 17 января, стр. 1. Под общ. загл.: Неделя достоинства красноармейца. Заботы о Красной Армии. — 449
- [¹⁴⁰] *[Троцкий, Л. Д.] Доклад тов. Троцкого.* — «Правда», М., 1922, № 259, 16 ноября, стр. 2—3. Под общ. загл.: IV конгресс Коминтерна. Пять лет русской революции и перспективы мировой революции. — 335
- [¹⁴¹] — *Письмо тов. Л. Д. Троцкого.* — «Под Знаменем Марксизма», М., 1922, № 1-2, стр. 5—7. — 50
- [¹⁴²] — *Пятый год — год учебы.* — «Правда», М., 1922, № 43, 23 февраля, стр. 1. — 160
- [¹⁴³] *Тургенев, И. С. Рудин.* — 329, 473, 478, 480
- [¹⁴⁴] — *Русский язык.* (Стихотворение в прозе). — 110
- [¹⁴⁵] *Уголовный кодекс РСФСР.* — «Собрание Узаконений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1922, № 15, 1 июня, ст. 153, стр. 202—239. — 224, 225, 286
- [¹⁴⁶] *Усовершенствование в области радиотелеграфии.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1922, № 110 (1549), 19 мая, стр. 2, в отд.: За границей. Под общ. загл.: Разные. — 230
- [¹⁴⁷] *Устрялов, Н. В. Эволюция и тактика.* — «Смена Вех», Париж, 1922, № 13, 21 января, стр. 17—19. — 90, 123, 448, 449, 450, 451, 455
- [¹⁴⁸] *Франция. Против милитаризма.* — «Правда», М., 1922, № 65, 22 марта, стр. 1, в отд.: За день. — 138
- [¹⁴⁹] *IV сессия ВЦИК (IX созыва).* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красно-

арм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красно-
арм. Депутатов», 1922, № 240 (1679), 24 октября,
стр. 2—3; № 241 (1680), 25 октября, стр. 2—3;
№ 242 (1681), 26 октября, стр. 2—3; № 243
(1682), 27 октября, стр. 2—3. — 284, 285—287,
470

[¹⁵⁰] *IV конгресс Коминтерна. Восемнадцатое заседание. (Продолжение), Международная помощь голодающим.* — «Правда», М., 1922, № 265, 23 ноября, стр. 2. — 353

[¹⁵¹] *Членам международной конференции Коммунистического Интернационала.* — «Правда», М., 1922, № 53, 7 марта, стр. 3. Под общ. загл.: Коминтерн против разложения РКП. — 158, 160

[¹⁵²] *Шелаев, М. На каких условиях можно сдать.* — «Правда», М., 1922, № 249, 3 ноября, стр. 2. Под общ. загл.: К вопросу о концессии Уркарта, отклоненной Совнаркомом. — 302, 344

[¹⁵³] *Штейнмец, Ч. П. (Письмо В. И. Ленину. 16 февраля 1922 г.).* — «Правда», М., 1922, № 85, 19 апреля, стр. 2. Под общ. загл.: Американский ученый об экономическом возрождении России. — 178, 179

[¹⁵⁴] «*Экономист*», Пг., 1922, № 1. 200 стр. — 58, 59

[¹⁵⁵] «*Экономическая Жизнь*», М. — 188, 189, 371, 461, 464, 466

[¹⁵⁶] *Энгельс, Ф. Эмигрантская литература.* Май 1874 — апрель 1875 г. — 40, 52

[¹⁵⁷] *Bauer, O. Der »neue Kurs« in Sowjetrußland.* Wien, Verl. der Wiener Volksbuchh., 1921. 36 S. — 119, 120, 137, 180

[¹⁵⁸] **Dietzgen, I. Die Religion der Sozialdemokratie.* Sechs Kanzelreden. — In: Dietzgen, I. Kleinere philosophische Schriften. Eine Auswahl. Stuttgart, Dietz, 1903, S. 12—76. — 51, 54, 58

- [¹⁵⁹] *Drews, A. Die Christusmythe.* Verb. u. erweit. Ausgabe. Jena, Diederich, 1910. XXIV, 262 S. — 54
- [¹⁶⁰] *Manifest der Internationale zur gegenwärtigen Lage, [angenommen auf dem Außerordentlichen Internationalen Sozialistenkongreß zu Basel].* — In: *Außerordentlicher Internationaler Sozialistenkongreß zu Basel am 24. und 25. November 1912.* Berlin, Buchh. »Vorwärts«, 1912, S. 23—27. — 138, 357, 358
- [¹⁶¹] »*The New York Herald*«. — 193
- [¹⁶²] *Spengler, O. Der Untergang des Abendlandes.* Umriss einer Morphologie der Weltgeschichte. Bd. 1. *Gestalt und Wirklichkeit.* 15.—22., unveränd. Aufl. München, Beck, 1920. XV, 615 S. — 208

JMENNÝ REJSTŘÍK

ADORATSKIJ V. V. (1878—1945) — významný propagátor marxismu, vědec, člen SDDSR od roku 1904. Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu školství a osvěty a přednášel na Komunistické univerzitě J. M. Sverdlova. Od roku 1920 byl zástupcem vedoucího Ústřední archívni správy. Ve svých četných pracích se zabýval marxistickou teorií práva a státu, marxistickou filozofií a dějinami marxismu. Aktivně se podílel na přípravě i vydávání spisů K. Marxe, B. Engelse a V. I. Lenina. — 508

ALLILUJEVÁ N. S. (1901—1932) — členka KSR(b) od roku 1918. Od roku 1919 pracovala v sekretariátu rady lidových komisařů. — 501—508, 510—516, 520

ANCELOVIČ N. M. — vedoucí pracovník Celoruské ústřední rady odborů. — 512

AVANĚSOV V. A. (1884—1930) — sovětský státník. Byl členem SDDSR od r. 1903, aktivně se zúčastnil první ruské revoluce 1905—1907. V letech 1907—1913 žil ve Švýcarsku a zastával funkci tajemníka Sjednocené skupiny SDDSR. V roce 1914 se vrátil do Ruska a přiklonil se k bolševikům. Po únorové revoluci 1917 se stal členem bolševické frakce moskevského sovětu a členem jeho předsednictva. V říjnu 1917 byl členem petrohradského vojenského revolučního výboru, v letech 1917—1924 tajemníkem a členem předsednictva Celoruského ústředního výkonného výboru. V letech 1920—1924 působil jako člen kolegia Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi, náměstek lidového komisaře dělníko-rolnické inspekce a poté jako náměstek lidového komisaře zahraničního obchodu. V letech 1922—1927 byl členem Ústředního výkonného výboru SSSR a od roku 1925 zároveň členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady. — 506—507, 511, 515, 517, 524—525

BASTIAT FRÉDÉRIC (1801—1850) — francouzský ekonom. Třídní vztahy v buržoazní společnosti hodnotil jako vzájemnou směnu služeb. Kapitalistické vztahy považoval za »přirozené« vztahy mezi lidmi, propagoval harmonii zájmů práce a kapitálu. Dokazoval, že podíl dělnické třídy na národním důchodu stoupá s rozvojem techniky. Jeho teorie využívají i dnešní obhájci kapitalismu.

Hlavní práce: *Sophismes économiques* [Ekonomická sofismata] (1846) a *Harmonies économiques* [Ekonomická harmonie] (1849). — 298

BAUER Otto (1882—1938) — jeden z vedoucích představitelů rakouské sociální demokracie a II. internacionály, ideolog austromarxismu. Byl jedním z autorů buržoazně nacionalistické teorie kulturně národnostní autonomie. Říjnovou revoluci neschvaloval. V letech 1918—1919 byl ministrem zahraničních věcí Rakouské republiky. Byl jedním ze zakladatelů Dvaapůlté a Socialistické dělnické internacionály. V letech 1919, 1927 a 1934 se aktivně podílel na potlačování revolučních akcí rakouské dělnické třídy. Jeho protikomunistické projevy neměly daleko k fašismu, podporoval pangermánskou propagandu. — 119, 159, 180

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály. Do politického života vstoupil v první polovině 60. let, byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem Sociálně demokratickou dělnickou stranu Německa (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu, bojoval za sjednocení Německa demokratickou cestou. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. — 210

BĚLEŇKIJ A. J. — pracovník Státní politické správy. — 510—511, 514

BOGAJEVSKIJ M. P. (1881—1918) — aktivní účastník kontrarevoluce na Donu. Od 18. června 1917 do 29. ledna 1918 byl zástupcem velitele Donského vojska generála Kaledina. Na počátku roku 1918 se stal členem kontrarevoluční donské vlády. Za aktivní kontrarevoluční činnost byl zatčen a odsouzen k trestu smrti zastřelením. Dne 1. dubna 1918 byl rozsudek vykonán. — 201

BOGDANOV P. A. (1882—1939) — člen SDDSR od roku 1905. Po Říjnové revoluci zastával odpovědné hospodářské funkce. V letech 1918—1921 pracoval v kolegiu Nejvyšší národohospodářské rady,

1921—1925 byl předsedou Nejvyšší národohospodářské rady RSFSR. Později vykonával funkci předsedy severokavkazského výboru sovětů a stál v čele vedení sovětsko-americké obchodní společnosti Amtorg v USA. Od roku 1935 byl náměstkem komisaře místního průmyslu RSFSR. — 252, 260, 506, 513

BONČ-BRUJEVIČ M. A. (1888—1940) — významný sovětský inženýr. V letech 1916—1919 se zabýval výzkumem elektronek; podílel se na zavedení jejich výroby v Rusku. Od roku 1918 vedl nižněnovgorodskou radiolaboratoř. Na Leninův příkaz tato radiolaboratoř vypracovala projekt rozhlasové stanice v Moskvě, která byla uvedena do provozu v roce 1922. V letech 1924—1930 byly pod jeho vedením zkonstruovány krátkovlnné směrové antény a vybudováno bezdrátové krátkovlnné dálkové rádiové spojení. Zabýval se také problémy fyziky horních vrstev atmosféry, studiem velmi krátkých vln a jejich využitím v praxi apod. Od roku 1922 působil jako profesor Vysokého učení technického v Moskvě, od roku 1932 jako profesor Leningradského institutu spojů. Člen korespondent AV SSSR od roku 1931. — 229, 231

BONČ-BRUJEVIČ M. D. (1870—1956) — významný vojenský činitel, generálporučík, zeměměřič, odborník v leteckém snímkování. V carské armádě zastával různé štábní hodnosti a přednášel taktiku v Akademii generálního štábu. Koncem první světové války byl náčelníkem generálního štábu Severního frontu. Po Říjnové revoluci jako jeden z prvních mezi zkušenými vojenskými odborníky obhajoval sovětskou moc. Byl náčelníkem štábu vrchního velitele ozbrojených sil, instruktorem branné výchovy v Nejvyšší vojenské radě a náčelníkem polního štábu Revoluční vojenské rady republiky. Od roku 1919 do roku 1923 stál v čele Hlavní geodetické správy při Nejvyšší národohospodářské radě. V letech 1939—1949 vyšla za jeho redakce informační příručka Geodezija. Napsal řadu prací z oblasti vojenství a z geodézie. — 229

BONČ-BRUJEVIČ V. D. (1873—1955) — profesionální revolucionář, bolševik, historik a publicista. Revolučního hnutí se účastnil od konce 80. let; v roce 1896 emigroval do Švýcarska. V cizině byl činný ve skupině Osvobození práce, později spolupracoval s Jiskrou. V dalších letech organizoval vydávání bolševických listů a časopisů a práci stranických vydavatelství. Po Říjnové revoluci byl vedoucím úřadovny rady lidových komisařů (do prosince 1920), šéfredaktorem vydavatelství Žizň i znanije. Od roku 1930 byl ředitelem Literárního muzea v Moskvě, které založil. V roce 1946 se stal ředitelem

Muzea dějin náboženství a ateismu při Akademii věd SSSR v Leninradě. Napsal řadu vzpomínkových prací o V. I. Leninovi.
— 229

BRODOVSKIJ — 501—502

BUCHARIN N. I. (1888—1938) — významný státní a stranický činitel, člen SDDSR od roku 1906, publicista a ekonom. Působil jako propagandista v různých moskevských obvodech. V roce 1911 emigroval. V roce 1915 přispíval do časopisu *Kommunist*; zastával nesprávné stanovisko v otázkách státu, diktatury proletariátu, práva národů na sebeurčení apod. Po Říjnové revoluci zastával řadu odpovědných funkcí: v letech 1917—1934 byl členem ÚV, 1919—1924 kandidátem politického byra ÚV a poté jeho členem, 1918—1929 šéfredaktorem *Pravdy*, od roku 1926 předsedou exekutivy Komunistické internacionály. V roce 1929 byl jmenován akademikem AV SSSR. V roce 1937 ho plenární zasedání ÚV VKS(b) (25. února — 5. března) vyloučilo ze strany. Stal se obětí represí. V roce 1988 byl rehabilitován, bylo mu obnoveno členství ve straně a titul akademika. — 114, 173, 176—177, 372—375, 383, 512, 518—519

BURAKOVÁ M. N. — sekretářka politického byra ÚV KSR(b).
— 502—503

CJURUPA A. D. (1870—1928) — významný činitel komunistické strany a sovětského státu. V říjnových dnech roku 1917 byl členem ufského vojenského revolučního výboru. Od listopadu 1917 byl náměstkem, od roku 1918 pak lidovým komisařem zásobování. V roce 1921 se stal místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany. V letech 1922—1923 byl lidovým komisařem dělnicko-rolnické inspekce, 1923—1925 předsedou Státní plánovací komise SSSR a od roku 1925 lidovým komisařem vnitřního a zahraničního obchodu. Na XII.—XV. sjezdu byl zvolen členem ústředního výboru strany, byl členem předsednictva CÚVV a ÚVV SSSR. — 83—86, 91, 133, 144—145, 189—191, 214, 338, 364, 370, 449—450, 462, 467, 504—505, 508—509, 511—514, 516—517, 524—525, 527, 530—532

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vedoucích představitelů a teoretiků eserské strany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Užíval krutých represálií proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu. Po Říjnové revoluci organizo-

val eserské vzpoury proti sovětské vládě. V roce 1920 emigroval a pokračoval v protisovětské činnosti. — 35

ČERNYŠEVSKIJ N. G. (1828—1889) — významný ruský revoluční demokrat, vědec, utopický socialista, spisovatel, literární kritik, vedoucí osobnost revolučně demokratického hnutí 60. let v Rusku. V roce 1862 jej carská vláda zatkla a uvěznila v Petropavlovské pevnosti, kde strávil asi dva roky; poté byl odsouzen k sedmi letům nucených prací a k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. Teprve na sklonku života byl z vyhnanství propuštěn. Až do své smrti zůstal oddaným bojovníkem proti sociální nerovnosti a proti všem projevům politického i hospodářského útlatku.

Černyševskij má obrovskou zásluhu o rozvoj ruské materialistické filozofie. Ostře kritizoval různé idealistické teorie a snažil se materialisticky přepracovat Hegelovu dialektiku. Své filozofické názory aplikoval v oblasti politické ekonomie, estetiky, umělecké kritiky a historie.

Černyševskij napsal celou řadu prací z filozofie, politické ekonomie, historie, etiky a estetiky. Jeho román *Čto dělat?* [*Co dělat?*] (1863; česky 1975) vychoval nejedno pokolení revolucionářů v Rusku i za hranicemi. — 51

ČIČERIN G. V. (1872—1936) — sovětský státník a diplomat, člen SDDSR od roku 1905. V letech 1905—1917 žil v emigraci. V roce 1918 vstoupil do KSR(b). V letech 1918—1930 byl lidovým komisařem zahraničních věcí, vedl sovětské delegace na mezinárodních konferencích v Janově a Lausanne. Byl členem CÚVV a ÚVV SSSR. Sehrál významnou úlohu při budování sovětského diplomatického sboru a vytváření zahraniční politiky SSSR. Na XIV. (1925) a XV. (1927) sjezdu strany byl zvolen členem ÚV strany. — 61—62, 67, 93, 195—197, 200, 204—206, 212, 218, 220, 222, 290, 495—496, 501—504, 507, 514

DĚNIKIN A. I. (1872—1947) — carský generál; v době cizí vojenské intervence a občanské války jeden z vůdců bělogvardějského hnutí. Po smrti generála Kornilova se stal vrchním velitelem protisovětských ozbrojených sil na jihu Ruska. Po porážce jeho armády sovětskými vojsky v březnu 1920 emigroval. — 31, 33, 38, 76—77, 88, 201, 343, 481

DIETZGEN Eugen (1862—1930) — syn Josefa Dietzgena a vydavatel jeho prací. Své filozofické názory nazýval »naturmonismem« a snažil

se v nich smířít materialismus s idealismem. Slabé stránky filozofických názorů J. Dietzgena absolutizoval, domníval se, že je nezbytné doplnit jimi marxismus, a dospěl tak k popírání materialismu i dialektiky. V posledních letech života se stal otevřeným odpůrcem komunismu.

Hlavní práce: předmluvy k různým vydáním děl J. Dietzgena a dílo *Materialismus oder Idealismus?* [*Materialismus nebo idealismus?*] (1921), *Evolutionärer Materialismus und Marxismus* [*Evoluční materialismus a marxismus*] (1929), *Fort mit dem Klassenkrieg* [*Pryč s třídním bojem*] (1929). — 51

DIETZGEN Josef (1828—1888) — sociální demokrat, filozof, který samostatně dospěl k dialektickému materialismu, povoláním koželuh. Účastnil se revoluce 1848—1849 a po její porážce z Německa emigroval. Dvacet let pracoval v různých podnicích v Americe a v Evropě a současně se zabýval filozofií. V letech 1864—1868 žil v Rusku, kde pracoval v petrohradské koželužně. Zde napsal knihu *Das Wesen der menschlichen Kopfarbeit* [*Podstata lidské duševní práce*] a recenzi prvního dílu *Marxova Kapitálu*. V roce 1869 se vrátil do Německa, seznámil se s K. Marxem a začal aktivně pracovat v sociálně demokratické straně. V roce 1884 odjel znovu do USA, kde redigoval newyorský list *Der Sozialist*, orgán výkonného výboru Socialistické dělnické strany USA, a chicagský list *Arbeiter-Zeitung*. Napsal několik filozofických prací. — 51

DIVILKOVSKIJ A. A. (1873—1932) — člen SDDSR od roku 1898. V roce 1906 emigroval do Švýcarska. Inklinoval k menševikům-plechanovcům. Od počátku světové války byl internacionalistou. V roce 1918 patřil k ženevské skupině bolševiků. V listopadu roku 1918 se vrátil do Ruska. Pracoval v Moskvě jako propagandista a agitátor a zastupoval vedoucího úřadovny rady lidových komisařů. V posledních letech života se věnoval literární práci. — 82

DOVGALEVSKIJ V. S. — lidový komisař pošt a telegrafů. — 513

DREWS Arthur (1865—1935) — německý buržoazní historik raného křesťanství. Ve svých dílech *Die Christusmythe* [*Mýtus o Kristovi*] (1910), *Die Entstehung des Christentums aus dem Gnostizismus* [*Původ křesťanství z gnosticizmu*] (1924), *Die Leugnung der Geschichtlichkeit Jesu in Vergangenheit und Gegenwart* [*Popírání historičnosti Krista v minulosti a v přítomnosti*] (1926) aj. vyvrací historičnost Kristovy existence. Církevní dogma a náboženské předsudky však kritizoval z pozice idealismu. — 54

DZERŽINSKIJ F. E. (1877—1926) — jeden z vůdců polského a ruského dělnického hnutí, významný činitel komunistické strany a sovětského státu, člen strany od roku 1895. Carská vláda ho mnohokrát pronásledovala; přes 11 let svého života strávil ve vězení, na nucených pracích a ve vyhnanství. Na IV. sjezdu SDDSR byl zvolen do jejího ústředního výboru. Po únorové revoluci 1917 stranicky pracoval v Moskvě. V období příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu byl členem petrohradského vojenského revolučního výboru a vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání. Po vítězství revoluce se stal předsedou Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi (Čeka). Počátkem roku 1918 zastával nesprávný názor na uzavření brestlitevského míru. V roce 1921 byl jmenován lidovým komisařem dopravy a současně ponechán ve funkci předsedy Čeky a lidového komisaře vnitra. Od roku 1924 byl předsedou Nejvyšší národohospodářské rady, v červnu 1924 se stal kandidátem politického byra ÚV KSR(b) a členem organizačního byra ÚV KSR(b). — 212, 240, 394, 396, 399, 510—511, 516, 523, 526

EARSMAN — delegát Komunistické strany Austrálie na IV. kongresu Komunistické internacionály. — 503, 508—510

EINSTEIN Albert (1879—1955) — jeden ze zakladatelů moderní fyziky, jedna z nejvýznamnějších postav v dějinách vědy. Člen Královské společnosti v Londýně, Francouzské akademie věd, čestný člen AV SSSR. Profesor teoretické fyziky na mnoha univerzitách, 1911—1912 na německé univerzitě v Praze. Po nástupu nacismu se zřekl německého státního občanství a od roku 1933 se trvale usídlil v USA. Vypracoval teorii relativity. Zabýval se kvantovou teorií, kterou dále rozvinul a s jejíž pomocí vysvětlil četné fyzikální jevy. Einsteinovy objevy a myšlenky se staly základem nového materialistického obrazu světa, který vychází z organické jednoty času a prostoru, hmoty a forem jejího pohybu. Einstein stál na stanovisku blízkém přírodovědeckému materialismu. Charakteristickým rysem Einsteinova světového názoru byl racionalismus. V roce 1921 obdržel Nobelovu cenu za práce v molekulární fyzice a v kvantové teorii. Einstein byl rozhodným odpůrcem fašismu, vystupoval proti válkám, zejména proti používání jaderných zbraní. — 51, 56

EJDUK A. V. — předseda komise pro zemědělskou a průmyslovou imigraci. — 513

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupra-

covník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 52—53, 508

FARBMAN M. S. (nar. 1880) — od roku 1920 moskevský dopisovatel listu Chicago Daily News a později listů Manchester Guardian a Observer. — 276, 302

FEDOSEJEV N. J. (1871—1898) — jeden z prvních marxistů v Rusku, organizátor a vedoucí představitel marxistických kroužků. Za činnost v revolučním hnutí byl vyloučen z gymnázia v Kazani. V červenci 1889 byl zatčen. Další léta prožil ve vězeních a ve vyhnanství. Do konce svého života však udržoval spojení s marxisty v různých městech. Napsal řadu prací o marxismu, ve kterých analyzuje politický a ekonomický vývoj v Rusku. Kritizoval mylné názory narodníků. Jako první mezi ruskými marxisty zahájil polemiku s ideologem liberálních narodníků N. K. Michajlovským. V této souvislosti začala jeho korespondence s V. I. Leninem, která trvala až do Fedosejevovy smrti. — 362—363, 513

FOERSTER Otfried — německý profesor, neuropatolog, odborný poradce Leninových ošetřujících lékařů. — 519, 526, 531—532

FOMIN V. V. — náměstek lidového komisaře dopravy. — 506

FOTIJEVOVÁ L. A. (1881—1975) — členka SDDSR od roku 1904. Od roku 1918 pracovala jako tajemnice rady lidových komisařů a Rady práce a obrany a současně jako sekretářka V. I. Lenina. — 384, 386, 389, 489, 491, 501, 505—509, 513—514, 516, 519, 522—525, 527, 529, 531—533

FRANĚK — 512

FRUMKIN M. I. (Germanov L.) (1878—1938) — člen SDDSR od roku 1898, účastník revoluce 1905—1907. Po Říjnové revoluci zastával různé stranické a státní funkce: v letech 1918—1922 byl členem kolegia a pak náměstkem lidového komisaře zásobování a zástupcem předsedy sibiřského revolučního výboru. Od dubna 1922 vykonával funkci náměstka lidového komisaře zahraničního obchodu. Později byl jmenován náměstkem lidového komisaře financí — 262, 510—512, 515—518

GARDEN — delegát Komunistické strany Austrálie na IV. kongresu Komunistické internacionály. — 503, 508

- GLJASSEROVÁ M. I. (1890—1951) — členka SDDSR od roku 1917. V letech 1918—1924 pracovala v sekretariátu rady lidových komisařů. — 523, 527—528
- GOLCMAN A. Z. — vedoucí Hlavní správy energetiky při Nejvyšší národohospodářské radě. — 511
- GOPFENGAUZOVÁ M. G. (1862—1898) — přítelkyně N. J. Fedosejeva. Jejím prostřednictvím si Lenin s N. J. Fedosejevem dopisoval. Po zprávě o Fedosejevově sebevraždě se zastřelila. — 362
- GORBUNOV N. P. (1892—1938) — člen SDDSR od roku 1917. Po Říjnové revoluci byl tajemníkem rady lidových komisařů, vedoucím vědeckotechnického odboru Nejvyšší národohospodářské rady a osobním tajemníkem V. I. Lenina. V roce 1919—1920 působil v Rudé armádě jako politický pracovník, od roku 1920 byl vedoucím úřadovny rady lidových komisařů RSFSR, později rady lidových komisařů SSSR a Rady práce a obrany. Byl členem Státního plánovacího výboru SSSR. Později se zabýval vědeckou a pedagogickou činností. Od roku 1935 byl členem Akademie věd SSSR. Koncem 30. let byl vyloučen z VKS(b) a stal se obětí represí. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 83, 131, 261, 501—502, 502—506, 508—511, 515, 523
- GUBKIN I. M. (1871—1939) — významný geolog, veřejný a státní činitel, akademik. Do KSR(b) vstoupil v roce 1921. Od roku 1918 zastával vedoucí funkce v ústředních organizacích spravujících ropný průmysl a geologický průzkum v Sovětském Rusku. V letech 1919—1924 byl předsedou Hlavního výboru pro břidlice, poté ředitelem Správy průmyslu břidlic. Zastával rovněž funkci předsedy Mimořádné komise pro výzkum kurské magnetické anomálie. Řídil několik vědeckých petrochemických ústavů. — 260
- HAIS J. (28. 6. 1866—12. 2. 1943) — český odborový a politický činitel. — 512
- HASKELL — plukovník, zmocněnec Americké organizace pomoci (ARA). 501—502, 507, 512
- HEGEL Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — významný německý filozof, objektivní idealista, představitel německé klasické filozofie. Hegelovou historickou zásluhou je hluboké a všestranné propracování idealistické dialektiky, která se stala jedním z teoretických

zdrojů dialektického materialismu. Podle Hegela je celý přírodní, historický i duchovní svět v neustálém pohybu, mění se, přetváří a vyvíjí; avšak objektivní svět, skutečnost, chápe Hegel jako výplod absolutního ducha, absolutní ideje. Lenin nazval absolutní ideu teologickým výmyslem idealisty Hegela. Svými sociálně politickými názory byl Hegel stoupcem konstituční monarchie.

Hlavní práce: *Phänomenologie des Geistes* [Fenomenologie ducha] (1807; česky 1960), *Wissenschaft der Logik* [Logika jako věda] (1812—1816; slovensky pod názvem *Logika*, 1961), *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften* [Encyklopedie filozofických věd] (1817), *Grundlinien der Philosophie des Rechts* [Základy filozofie práva] (1821). Po jeho smrti byly vydány *Vorlesungen über die Ästhetik* [Přednášky o estetice] (1836—1838; česky pod názvem *Estetika*, 1966) a *Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie* [Přednášky o dějinách filozofie] (1833—1836; česky pod názvem *Dějiny filozofie I, II, III*, 1961, 1965, 1974). — 56—57

HENDERSON Arthur (1863—1935) — jeden z vůdců Labouristické strany a anglického odborového hnutí. V letech 1908—1910 a 1914—1917 byl předsedou labouristické parlamentní frakce. Za první světové války zaujímal sociálšovinistické stanovisko, vstoupil do Asquithovy koaliční vlády a poté vojenské vlády Lloyda George. Po únorové revoluci 1917 přijel do Ruska agitovat za pokračování ve válce. V roce 1919 byl jedním z organizátorů II. (bernské) internacionály a od roku 1923 předsedou exekutivy sjednocené (II.) Socialistické dělnické internacionály. Několikrát byl členem anglické buržoazní vlády. — 93, 210

HÉRIOT Edouard (1872—1957) — francouzský politik, jeden z vedoucích představitelů radikální strany. Od roku 1905 byl starostou města Lyonu. Od roku 1919 byl poslancem parlamentu. Několikrát byl jmenován do funkce ministra. V letech 1924—1925, 1926 a 1932 byl ministerským předsedou a ministrem zahraničních věcí. V roce 1924 navázala jeho vláda diplomatické styky se SSSR a v roce 1932 podepsala smlouvu o nenapadení SSSR. Byl odpůrcem mnichovské dohody, usiloval o vytvoření systému kolektivní bezpečnosti v Evropě za účasti Sovětského svazu. Při okupaci Francie podporoval francouzské národní síly. V roce 1942 byl Němci zatčen a vězněn v německém koncentračním táboře; v roce 1945 ho osvobodily jednotky Sovětské armády. Po válce vystupoval za upevnění francouzsko-sovětských vztahů, za uvolnění mezinárodního napětí a byl proti novému vyzbrojení západního Německa. Je znám nejen jako politik, ale také jako publicista, historik, spisovatel, literární

a hudební kritik. Od roku 1947 byl členem Francouzské akademie.

— 276

HOOPER Herbert Clark (1874—1964) — americký podnikatel a politik.

Prezident USA 1929—1933. — 502

CHLJOPLJANKIN M. I. — člen kolegia lidového komisariátu práce. —

522, 526

CHODOROVSKIJ I. I. (1885—1940) — člen SDDSR od roku 1903. Po

Říjnové revoluci zastával různé funkce ve stranických, vojenských a státních orgánech. V roce 1918 pracoval v kolegiu lidového komisariátu práce. V letech 1918—1919 byl náčelníkem politického oddělení a členem revoluční vojenské rady Jižního frontu. V letech 1919—1920 byl předsedou guberniálního výkonného výboru sovětů nejdříve v Kazani, později v Tule a vykonával funkci tajemníka sibiřského byra ÚV KSR(b). Od roku 1922 do roku 1928 byl náměstkem lidového komisaře školství a osvěty. Další čtyři roky, do roku 1932, působil jako obchodní zástupce v Itálii a později v Turecku. Od roku 1932 do roku 1934 zastával funkci místopředsedy výboru pro vysokoškolské technické vzdělávání při Ústředním výkonném výboru SSSR. V letech 1934—1938 byl vedoucím správy léčebných a zdravotnických zařízení při radě lidových komisařů SSSR. — 405—406

CHRAMOSTA — 512

IOFFE A. A. (1883—1927) — významný sovětský diplomat. Do sociálně demokratického hnutí se zapojil koncem 90. let. Po II. sjezdu SDDSR patřil k menševikům. Od roku 1908 vydával ve Vídni spolu s Trockým list Pravda. Po únorové revoluci 1917 vstoupil do skupiny mezirajonců, byl členem petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a členem prvního ústředního výkonného výboru. Na VI. sjezdu SDDSR(b) byl spolu s mezirajonci přijat do bolševické strany a zvolen do ústředního výboru. V říjnových dnech 1917 byl členem petrohradského vojenského revolučního výboru. V roce 1918 vystupoval jako »levý komunista«. Při brestlitevských jednáních byl nejdříve vedoucím, později členem sovětské delegace; v poslední fázi jednání působil jako poradce. Od dubna do listopadu 1918 byl zplnomocněným diplomatickým zástupcem RSFSR v Berlíně. Účastnil se jednání Sovětského Ruska s vládami řady kapitalistických zemí. V letech 1925—1927 se přiklonil k trockistické opozici. — 222, 227

IVANVIČ St. — viz Portugejs S. I.

JAKOVENKO V. G. (1889—1938) — člen SDDSR(b) od roku 1917. Po roce 1918 byl jedním z vůdců partyzánského hnutí na Sibiři a předsedou rady Severokanského partyzánského frontu. V letech 1920—1922 byl předsedou kanského újezdního výkonného výboru strany a revolučního výboru, později zástupcem předsedy krasnojarského guberniálního výkonného výboru strany. V letech 1922—1923 byl lidovým komisařem zemědělství RSFSR; v letech 1923—1926 lidovým komisařem sociální péče. Od roku 1928 pracoval v sekretariátu přijímací kanceláře M. I. Kalinina, v Státním plánovacím výboru SSSR a od roku 1935 v lidovém komisariátu zemědělství SSSR. — 74

JAKOVLEVOVÁ V. N. (1885—1941) — členka SDDSR od roku 1904. Po Říjnové revoluci pracovala ve státních a stranických orgánech: byla členkou kolegia lidového komisariátu vnitra a lidového komisariátu zásobování, vedoucí sekretariátu Nejvyšší národohospodářské rady, tajemnicí moskevského výboru KSR(b), tajemnicí sibiřského oblastního byra ÚV KSR(b), náměstkyní lidového komisaře školství a osvěty RSFSR a lidovou komisařkou financí RSFSR. V roce 1918 vstoupila do protistranické skupiny »levých komunistů«, za diskuse o odborech v letech 1920—1921 se nakonec připojila ke skupině Trockého. V roce 1923 podepsala trockistické prohlášení šestačtyřiceti. V letech 1924—1926 se zabývala organizační prací v trockistickém ústředí, později se s opozicí rozešla. — 364, 513—514

JAROSLAVSKIJ J. M. — předseda komise rady lidových komisařů pro revizi všech zahraničních obchodních zastupitelství RSFSR. — 517, 519

JENUKIDZE A. S. (1877—1937) — státní činitel, člen SDDSR od roku 1898. Stranicky pracoval v Tiflisu [Tbilisi], Baku, Rostově na Donu, Petrohradu a v dalších městech. Carská vláda ho soustavně pronásledovala. Po Říjnové revoluci pracoval ve vojenském oddělení Ce-loruského ústředního výkonného výboru (CÚVV), od roku 1918 byl tajemníkem CÚVV a v letech 1923—1935 tajemníkem Ústředního výkonného výboru SSSR. — 91, 238

JERMANSKIJ O. A. (vl. jm. Kogan) (1866—1941) — sociální demokrat, menševik. V revolučním hnutí pracoval od konce 80. let. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům; aktivně pracoval v menševickém tisku a v sociálně demokratické frakci

III. státní dumy. Za první světové války byl centristou. V roce 1917 vystupoval jako menševik-internacionalista. V roce 1918 byl členem ústředního výboru menševiků a redaktorem jejich ústředního orgánu *Rabočij internacional*. V roce 1921 zanechal politické činnosti, vystoupil ze strany menševiků a věnoval se vědecké práci. — 241—242, 433, 524

KACNELSON Z. B. (nar. 1892) — člen SDDSR(b) od března 1917. V letech 1918—1937 zastával odpovědné funkce v sovětských bezpečnostních orgánech. Koncem třicátých let byl vyloučen z VKS(b) a stal se obětí represí. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 281

KALININ M. I. (1875—1946) — významný činitel komunistické strany a sovětského státu, člen SDDSR od roku 1898. Patřil k zakladatelům listu *Pravda*. V říjnu 1917 se aktivně účastnil ozbrojeného povstání v Petrohradu. Po Říjnové revoluci vykonával funkci starosty města Petrohradu a potom komisaře petrohradského městského hospodářství. V roce 1919 se stal předsedou Celoruského ústředního výkonného výboru, v roce 1922 předsedou Ústředního výkonného výboru SSSR a v roce 1938 předsedou prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. Od roku 1919 byl členem ÚV, od roku 1926 členem politického byra ÚV VKS(b). V roce 1944 mu byl udělen titul hrdina socialistické práce. Je autorem četných prací o otázkách socialistické výstavby a komunistické výchovy. — 91, 239

KAMENEV L. B. (vl. jm. Rozenfeld) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. Od roku 1908 žil v emigraci, byl členem redakce listu *Proletarij*. V roce 1914 ho ÚV SDDSR vyslal do Ruska — vedl sociálně demokratickou frakci v dumě a redigoval *Pravdu*. Na VII. (dubnové) celoruské konferenci SDDSR byl zvolen členem ÚV strany. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany. Nesouhlasil s ozbrojeným povstáním. Po Říjnové revoluci zastával řadu významných funkcí: byl předsedou moskevského sovětu, náměstkem předsedy rady lidových komisařů a členem politického byra ÚV. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) vyloučen ze strany. V roce 1928 byl do strany znovu přijat, v roce 1932 byl ze strany opět vyloučen, v roce 1933 znovu přijat a roku 1934 potřetí vyloučen. Koncem třicátých let se stal obětí represí. V roce 1988 byl rehabilitován. — 68, 76, 86, 130—133, 144, 156, 194—195, 198—199, 238, 247, 249—250, 260, 262—264, 338, 351, 361, 364, 370, 378, 383, 455, 501, 503—504, 507, 509, 513, 514, 516, 518, 531, 534

KAMKOV B. D. (vl. jm. Kac) (1885—1938) — člen eserské strany, později jeden ze zakladatelů a vůdců strany levých eserů. V roce 1918 vystupoval proti uzavření brestlitevského míru. Byl jedním z iniciátorů zavraždění německého vyslance Mirbacha a organizátorů vzpoury levých eserů v červenci 1918 v Moskvě. Za kontrarevoluční činnost byl zatčen a souzen vojenským tribunálem. Později pracoval v oboru statistiky. — 156

KAUTSKÝ Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později zcela přešel na pozice oportunistu. Před první světovou válkou se stal centristou, za války zjevným odpůrcem revolučního marxismu; svůj sociálšovinismus zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu. — 119, 419

KORENSKIJ A. F. (1881—1970) — eser, poslanec IV. státní dumy. V době patřil nějakou dobu k Trudovické skupině a byl jejím předsedou. Za první světové války patřil k obranářům. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem a poté předsedou prozatímní vlády a vrchním velitelem. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. V roce 1918 emigroval. — 35

KERZENCEV P. M. (vl. jm. Lebeděv) (1881—1940) — sovětský státní a stranický činitel, historik a publicista. Člen SDDSR od roku 1904, bolševik. V letech 1905—1911 ilegálně pracoval v Nižním Novgorodě [Gorkij], Moskvě, Petrohradě a Kyjevě. Podílel se na vydávání bolševických periodik. V roce 1912 emigroval a do roku 1917 žil v Londýně, Paříži a v Americe. V letech 1918—1920 pracoval v redakci listu Izvestija VCIK a byl odpovědným vedoucím Ruské tiskové agentury (ROSTA). V letech 1921—1923 pracoval jako zplnomocněný diplomatický zástupce SSSR ve Švédsku a 1925—1926 v Itálii. V dalších letech zastával řadu vedoucích funkcí: byl zástupcem ředitele Ústředního statistického úřadu SSSR, zástupcem vedoucího oddělení kultury a propagandy při ÚV VKS(b), místopředsedou Komunistické akademie a ředitelem Institutu literatury, vedoucím úřadovny rady lidových komisařů SSSR, předsedou Celo-

svazového výboru pro rozhlas při radě lidových komisařů SSSR a předsedou Výboru pro záležitosti umění při radě lidových komisařů SSSR. — 433, 524

KEYNES John Meynard (1883—1946) — britský buržoazní ekonom, obhájce státně monopolního kapitalismu. Od roku 1915 pracoval na britském ministerstvu financí. V roce 1919 se účastnil pařížské mírové konference. V červnu 1919 odešel do výslužby. Ve svých pracích ostře kritizoval ekonomickou neudržitelnost versailleského systému. Od roku 1921 byl předsedou velké pojišťovací společnosti. Pod vlivem jeho názorů vznikl v buržoazní politické ekonomii ve 30. letech směr zvaný keynesismus. Podle něho je buržoazní stát schopen »regulovat« kapitalistický systém a v jeho rámci »zajistit« plánované hospodářství bez krizí a nezaměstnanosti. — 66, 93

KIN F. (vl. jm. Frumkin) — politicky neorganizován. Autor článku *Specy (Opyt statističeskogo obsledovanija)* [Odborníci [Zkušenosti ze statistického šetření]] uveřejněného v *Pravdě* č. 197 z 3. září 1922. — 482, 509

KIROV (vl. jm. Kostrikov) S. M. (1886—1934) — člen SDDSR od roku 1904. Od roku 1921 byl tajemníkem ÚV KSR(b) v Ázerbájdžánu, kandidátem a od roku 1923 členem ÚV KSR(b). Od roku 1934 zastával funkci tajemníka ÚV VKS(b). 1. prosince 1934 byl zavražděn v Leningradu. — 515

KISELJOV A. S. (1879—1938) — člen SDDSR od roku 1898. Stranicky pracoval v mnoha městech Ruska Po únorové revoluci 1917 byl předsedou sovětu a členem městského výboru SDDSR(b) v Ivanovu-Vozněsensku. Po Říjnové revoluci zastával různé funkce ve státních, hospodářských a odborových orgánech. V roce 1918 byl zvolen předsedou Hlavního výboru pro textilní průmysl, později členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady. V roce 1920 stál v čele Svazu horníků. Moskevská stranická organizace ho zvolila delegátem X. sjezdu KSR(b). V roce 1921 byl jmenován předsedou malé rady lidových komisařů; v diskusi o odborech v letech 1920—1921 obhajoval stanovisko »dělnické opozice«. Na XII. sjezdu strany v roce 1923 byl zvolen členem předsednictva ústřední kontrolní komise KSR(b), později se stal lidovým komisařem dělnicko-rolnické inspekce RSFSR a náměstkem lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce SSSR. Po roce 1924 byl tajemníkem Ústředního výkonného výboru SSSR, v letech 1936—1938 tajemníkem Nejvyššího sovětu SSSR. Později byl vyloučen z VKS(b) a stal

se obětí represí. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 86

KIVDILO — 501—502

KNIPOVIČ N. M. — profesor, vedoucí azovské expedice, jejímž hlavním úkolem byl celkový průzkum azovsko-černomořského povodí, aby tam mohlo být obnoveno rybné hospodářství. — 508—509

KOLČAK A. V. (1873—1920) — admirál carského vojenského loďstva, monarchista. V letech 1918—1919 jeden z hlavních vůdců ruské kontrarevoluce, chráněnc Dohody. Po Říjnové revoluci se za podpory amerických, anglických a francouzských imperialistů prohlásil za nejvyššího vládce Ruska a postavil se do čela vojenské buržoazně statkářské diktatury na Urale, na Sibiři a na Dálném východě. Vítězství Rudé armády a růst revolučního a partyzánského hnutí vedly k jeho pádu. Kolčak byl zajat a 7. února 1920 na základě usnesení irkutského revolučního výboru popraven. — 31, 33, 76, 88, 122—123, 266, 283, 329, 473, 478, 480

KOLEGAJEV A. L. (1887—1937) — člen eserské strany od roku 1906. V listopadu 1918 se stal členem KSR(b). V letech 1920—1921 byl členem kolegia lidového komisariátu dopravy a předsedou Hlavní dopravní komise Rady práce a obrany. — 511

KOLLONTAJOVÁ A. M. (1872—1952) — profesionální revolucionářka, účastnice revolučního hnutí od 90. let. V letech 1906—1915 se přiklápěla k menševikům; členkou bolševické strany se stala roku 1915. Od začátku první světové války zaujímal revolučně internacionalistické stanovisko. Na Leninův pokyn se podílela na organizování levicových internacionalistických sil ve Skandinávii a v Americe. Po únorové revoluci 1917 se vrátila do Ruska a byla jmenována členkou výkonného výboru petrohradského sovětu. Pracovala mezi námořníky Baltského loďstva a vojáky petrohradské posádky. Po Říjnové revoluci se stala lidovou komisařkou sociální péče, roku 1920 vedla sekci žen v ÚV KSR(b). V období diskuse o odborech aktivně působila ve skupině »dělnická opozice«. V letech 1921—1922 byla tajemnicí mezinárodního sekretariátu žen při Kominterně. Od roku 1923 pracovala v diplomatických službách. — 159

KORNILOV L. G. (1870—1918) — generál carské armády, monarchista. V červenci a srpnu 1917 byl vrchním velitelem ruské armády. V srpnu stál v čele kontrarevoluční vzpoury. Po jejím potlačení byl

zatčen a uvězněn, ale uprchl na Don a stal se jedním z organizátorů a později velitelem bělogvardějské »dobrovolnické armády«. Padl za bojů u Jekatěrinodaru [Krasnodar]. — 201

KOSIOR V. V. (1891—1938) — člen SDDSR od roku 1907. Stranicky pracoval v Donbasu, Charkově a Kyjevě. Po únorové revoluci 1917 pracoval jako instruktor v moskevském Svazu kovodělníků. Po Říjnové revoluci zastával různé funkce ve vojenských, odborových a hospodářských orgánech. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 obhajoval platformu Trockého a v následujících letech aktivně působil v trockistické opozici. V roce 1929 byl za protistranickou činnost ze strany vyloučen. — 153

KOŽEVNIKOV A. M. — neuropatolog, který léčil Lenina. — 519, 526, 530

KRAMER V. V. — profesor, neuropatolog, který léčil Lenina. — 505, 519, 526

KRASIN L. B. (Nikolajev) (1870—1926) — význačný sovětský státník a diplomat. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, později byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, lidovým komisařem obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 byl v diplomatických službách. Od roku 1920 byl lidovým komisařem zahraničního obchodu a zároveň v letech 1921—1923 vedoucím sovětské diplomatické mise v Londýně. Zúčastnil se janovské a haagské konference. Od roku 1924 pracoval jako chargé d'affaires SSSR ve Francii, od roku 1925 v Anglii. — 131—133, 204—205, 243, 260, 345, 372—375, 455

KRASNOŠČOKOV A. M. (1880—1937) — člen SDDSR od roku 1917. V letech 1920—1921 byl členem dálnovýchodního byra ÚV KSR(b), ministrem zahraničních věcí a předsedou vlády Dálnovýchodní republiky. Od začátku roku 1922 působil jako náměstek lidového komisaře financí, od dubna 1922 byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a v roce 1923 předsedou vedení Průmyslové banky SSSR. Od roku 1929 pracoval v lidovém komisiátu zemědělství SSSR. — 510

KRASNOV P. N. (1869—1947) — generál carské armády, aktivní účastník Kornilovovy vzpoury v srpnu 1917. Koncem října 1917 velel kozáckým oddílům, které Kerenskij poslal na Petrohrad v době pro-

tisovětské vzpoury. V letech 1918—1919 byl velitelem kozácké bělogvardějské armády na Donu. V roce 1919 uprchl do zahraničí a tam pokračoval v protisovětské činnosti. V letech 1941—1945 kolaboroval s hitlerovci. Padl do zajetí a byl odsouzen vojenským kolegiem Nejvyššího soudu SSSR k trestu smrti. — 35

KRICMAN L. N. (1890—1938) — ekonom, člen strany od roku 1918. Po Říjnové revoluci se zabýval ekonomickou činností — byl předsedou řady komisí při Nejvyšší národohospodářské radě a Radě práce a obrany SSSR, místopředsedou Státní plánovací komise SSSR. Od roku 1932 pracoval v oblasti vědeckého výzkumu. — 481

KRUPSKÁ N. K. (1869—1939) — profesionální revolucionářka, vynikající pracovnice komunistické strany a sovětského státu; žena V. I. Lenina. — 505, 518—520, 522, 526, 531—534

KRŽIZANOVSKIJ G. M. (1872—1959) — jeden z nejstarších pracovníků komunistické strany, známý sovětský vědec, inženýr energetik. Po Říjnové revoluci pracoval na obnově a rozvoji moskevské energetické sítě. V roce 1920 ho Lenin pověřil vedením komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO). V letech 1921—1930 řídil práci Státní plánovací komise, podílel se na vypracování prvního pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství SSSR, v letech 1930—1932 vedl Hlavní správu pro zjišťování energetických zdrojů SSSR při lidovém komisariátu palivového průmyslu. V letech 1932—1936 byl předsedou výboru pro vysokoškolské technické vzdělávání při Ústředním výkonném výboru SSSR a náměstkem lidového komisaře školství a osvěty RSFSR. Několikrát byl zvolen členem ÚV KSR(b) a Ústředního výkonného výboru SSSR. V roce 1929 se stal členem Akademie věd SSSR, v letech 1929—1939 byl jejím viceprezidentem. Založil Institut energetiky při AV SSSR a dlouhá léta byl jeho ředitelem. Napsal řadu vědeckých prací z oblasti energetiky. — 48, 157, 178, 215, 252—253, 260, 388—389, 504, 519, 534

KURSKIJ D. I. (1874—1932) — stranický a státní činitel; právník. Člen SDDSR od roku 1904. Aktivně se zúčastnil prosincového ozbrojeného povstání v Moskvě v roce 1905. Od roku 1906 byl členem moskevského oblastního byra SDDSR. Po únorové revoluci 1917 předsedal sovětu vojenských zástupců na Rumunském frontu; v říjnových dnech 1917 se stal členem vojenského revolučního výboru v Oděse. V letech 1919—1920 byl členem Revoluční vojenské rady republiky, komisařem Celoruského hlavního a vojenského štábu Rudé armády. V letech 1918—1928 byl lidovým komisařem soud-

- nictví RSFSR a zastával i další funkce. Pod jeho vedením byl vypracován občanský a trestní zákoník. Od roku 1928 pracoval v diplomatických službách. — 76—77, 224—225
- KUTUZOV I. I. (1895—1943) — člen SDDSR(b) od roku 1917. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského sovětu a předsedou moskevského Svazu textilních dělníků; od roku 1918 vykonával funkci předsedy ústředního výboru Svazu textilních dělníků. V roce 1920 se stal členem předsednictva Celoruského ústředního výkonného výboru a později předsednictva Ústředního výkonného výboru SSSR. V letech 1920—1921 se připojil ke skupině »dělnické opozice«. V následujících letech byl členem předsednictva Celoruské ústřední rady odborů a pracoval jako předseda komise pro státní úvěr a spoření při CÚVV. Koncem třicátých let byl vyloučen ze strany a stal se obětí represí. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 254
- LANDER K. I. (1884—1937) — člen strany od roku 1905. Od května 1918 lidový komisař Státní kontroly RSFSR. Po skončení občanské války se zabýval vědeckou publicistikou. — 502
- LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat menševik. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů, kteří vydávali časopis Internacional. V srpnu 1917 byl přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval ve státních a hospodářských organizacích. — 148—149, 155—158, 202, 449, 452
- LAVRENTJEV P. F. — zástupce vedoucího Hlavní správy energetiky při Nejvyšší národohospodářské radě. — 511
- LAZZARI Constantino (1857—1927) — významný činitel italského socialistického hnutí. — 515—516
- LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov) (Lenin N., N. L.) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 43—45, 47, 49, 61—62, 69, 75, 77—78, 80, 82—83, 84, 87, 89, 92, 114, 116, 129—133, 144, 150, 153—156, 160—161, 163—166, 176—179, 181—182, 188, 192—198, 200—203, 205—206, 213—215, 223, 225, 230—231, 236—239, 243—244, 246, 249—255, 258—259, 261, 264—265, 267, 269, 271, 273—275, 290—292, 295—296, 302, 307, 308—310, 316—319, 328—329, 333, 335—337, 348, 350—352, 354—355, 361, 363—366, 368—369, 370, 372, 376—378, 381—384,

386—391, 393, 396, 398, 401, 407, 412—413, 415, 426, 435, 443, 464, 476, 478, 487, 489, 491, 496—497, 501—534

LEERS — 501

LEVI Paul (1883—1930) — německý sociální demokrat, povoláním advokát. V roce 1915 se účastnil zimmerwaldské konference, byl členem švýcarské skupiny zimmerwaldské levice a Spartakova svazu. Na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa byl zvolen do jejího ústředního výboru. V únoru 1921 odešel z ÚV KSN a v dubnu byl za hrubé porušení stranické disciplíny ze strany vyloučen. Později se vrátil do sociálně demokratické strany. — 174

LEŽAVA A. M. (1870—1937) — sovětský státník, člen SDDSR od roku 1904. Po Říjnové revoluci zastával vedoucí funkce v hospodářských a státních orgánech — v letech 1918—1920 byl předsedou Ústředního svazu spotřebních družstev, 1920—1925 náměstkem lidového komisaře zahraničního obchodu, 1925—1930 místopředsedou rady lidových komisařů RSFSR. Po několika volebních obdobích byl členem Celoruského ústředního výkonného výboru a Ústředního výkonného výboru SSSR. Od roku 1933 do roku 1937 stál v čele Hlavní správy subtropických kultur SSSR. Koncem třicátých let byl vyloučen z VKS(b) a stal se obětí represí. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 262—263

LIEBKNECHT Wilhelm (1826—1900) — význačný pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, jeden ze zakladatelů a vůdce Sociálně demokratické strany Německa. Od založení Jednotné socialistické dělnické strany Německa (1875) byl až do konce svého života členem představenstva strany a odpovědným redaktorem jejího ústředního orgánu Vorwärts. V letech 1867—1870 byl poslancem Severoněmeckého říšského sněmu a po roce 1874 byl několikrát zvolen poslancem Německého říšského sněmu. Parlamentní tribunu využíval k odhalování reakční zahraniční i vnitřní politiky pruských junckerů. Za revoluční činnost byl několikrát žalářován. Aktivně se podílel na organizování II. internacionály. — 210

LITVINOV M. M. (1876—1951) — stranický a státní činitel, významný sovětský diplomat. Člen SDDSR od roku 1898. Po Říjnové revoluci se věnoval diplomatické činnosti. V roce 1918 byl jmenován členem kolegia lidového komisariátu zahraničních věcí. Byl členem sovětské delegace na konferenci v Janově a předsedou sovětské delegace na konferenci v Haagu. Od roku 1921 pracoval ve funkci

náměstka lidového komisaře zahraničních věcí, později lidového komisaře zahraničních věcí a v letech 1941—1943 znovu náměstka lidového komisaře zahraničních věcí a zároveň byl velvyslancem SSSR v USA. Po návratu z USA byl až do roku 1946 náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. Na XVII. sjezdu strany se stal členem ÚV VKS(b), pracoval v ÚVV SSSR, byl poslancem Nejvyššího sovětu SSSR. — 194, 205, 219, 507, 511—512

LITVIN-SEDOJ Z. J. (1879—1947) — člen SDDSR od roku 1897, bolševik. Stranicky pracoval v Petrohradu, Nižním Novgorodu [Gorkij], Moskvě, Tiflisu [Tbilisi]. V roce 1905 patřil k vůdcům prosincového ozbrojeného povstání v Moskvě, byl náčelníkem štábu bojových družin na Presni. Aktivně se účastnil sveaborgského povstání a po jeho porážce emigroval. V roce 1917 se vrátil do Ruska. Bojoval v občanské válce. Od roku 1919 pracoval v Ústřední správě vojenských spojů a později v lidovém komisariátu dopravy. V letech 1921—1939 byl ředitelem moskevské střední textilní školy. Na X. sjezdu strany byl zvolen za člena ústřední kontrolní komise. — 459

LLOYD GEORGE David (1863—1945) — britský státník a diplomat, vůdce liberální strany. Od roku 1890 byl členem parlamentu, v letech 1905—1908 ministrem obchodu a v letech 1908—1915 ministrem financí. Značně ovlivnil politickou linii britské vlády při přípravě první světové války. V letech 1916—1922 se snažil jako předseda vlády posílit pozice britského imperialismu na Blízkém a Středním východě a na Balkáně a tvrdě potlačoval národně osvobozené hnutí v koloniích a závislých zemích. Po Říjnové revoluci byl jedním z inspirátorů a organizátorů vojenské intervence a blokády sovětského státu. Po řadě politických neúspěchů podal v roce 1922 demisi. — 30, 32, 195—197, 204, 222

MAJAKOVSKIJ V. V. (1893—1930) — významný ruský a sovětský básník. — 39—40

MANUČARJANOVÁ Š. M. (1889—1969) — členka SDDSR(b) od roku 1918. V letech 1920—1924 zastávala funkci knihovnice osobní knihovny V. I. Lenina. — 502—503, 505—508, 511, 513—515, 530

MARTENS L. K. (1875—1948) — sovětský odborník v oblasti strojírenství a tepelné techniky. Člen SDDSR od roku 1893. Byl členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1899

byl vyhoštěn do Německa, později emigroval do Anglie. Od ledna 1919 byl diplomatickým zástupcem RSFSR v USA; po neúspěšných pokusech normalizovat vzájemné vztahy byl roku 1921 z USA vypovězen. Po návratu do Sovětského Ruska zastával četné odpovědné funkce v oblasti hospodářství a vědy. — 178

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leninovu stať Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Sebrané spisy 26, s. 67—115]. — 39, 53, 56—57, 114, 136, 147, 257, 297, 305, 373, 416, 418

MDIVANI P. G. (1877—1937) — člen SDDSR od roku 1903. Revolučně pracoval v Kutaisi, Batumi, Tiflisu [Tbilisi], Baku a v dalších městech Zakavkazska. Od konce roku 1918 do března roku 1920 byl členem revoluční vojenské rady 11. armády a náčelníkem politického oddělení 10. armády. V letech 1920—1921 byl členem zakavkazského byra ÚV KSR(b). V roce 1921 byl zplnomocněným diplomatickým zástupcem RSFSR v Turecku a v červnu téhož roku se stal předsedou gruzínského revolučního výboru. Byl členem sovětské delegace na mezinárodní konferenci v Janově a v Lausanne. Vykonával funkci obchodního zástupce SSSR ve Francii a v Persii.

V otázkách vytvoření Zakavkazské federace a vzniku SSSR zastával nesprávný postoj. V podstatě usiloval o zachování samostatnosti Gruzie, žádal, aby se Gruzie stala součástí SSSR bezprostředně, a nikoliv jako součást Zakavkazské federace. V roce 1928 byl vyloučen ze strany, v roce 1931 opět přijat. V letech 1931—1936 vykonával funkci předsedy Nejvyšší národohospodářské rady, byl lidovým komisařem průmyslu v Gruzii a prvním místopředsedou RLK Gruzínské SSR. V roce 1936 byl znovu vyloučen ze strany. Stal se obětí represí. Pösmrtně byl rehabilitován. — 247, 249, 514, 536

MEDVEDEV S. P. (1885—1937) — člen SDDSR od roku 1900. Po Říjnové revoluci byl politickým pracovníkem v Rudé armádě. V letech 1920—1921 zastával funkci předsedy ústředního výboru Svazu kododělníků. Později pracoval v Celoruském ústředním výkonném výboru a v Ústředním výkonném výboru SSSR. Byl jedním z vůdců skupiny »dělnická opozice«. V roce 1924 byl z KSR(b) vyloučen, v roce 1926 znovu přijat. V roce 1933 byl opět vyloučen. Stal se obětí represí. — 161

MEJSNER V. I. (1879—1938) — odborník v oboru rybářství. Od roku

1910 pracoval na ministerstvu zemědělství. Od července 1920 byl zástupcem vedoucího a vedoucím Hlavní správy rybolovu, rybného hospodářství a průmyslu — 503

MENDĚLEJEV D. I. (1834—1907) — velký ruský učenec; objevil periodický zákon chemických prvků, který je přírodovědeckým východiskem soudobého učení o hmotě. Na základě periodického zákona předpověděl existenci a vlastnosti několika chemických prvků objevených až později. Ve svém klasickém díle *Osnovy chemii* [Základy chemie] (1869—1871) poprvé systematicky vyložil celou anorganickou chemii z hlediska periodického zákona. Mendělejev se proslavil významnými studii o nejrůznějších oblastech vědy a techniky. Horlivě usiloval o rozšíření vzdělání, o rozvoj produktivních sil v Rusku a jeho hospodářskou nezávislost. V roce 1876 byl zvolen dopisujícím členem petrohradské Akademie věd, avšak jeho kandidatura za člena Akademie věd (1880) byla pod tlakem reakčních vládnoucích kruhů zamítnuta. Roku 1890 byl nucen opustit petrohradskou univerzitu, na níž byl 25 let profesorem. Mendělejev byl čestným členem mnohých zahraničních akademií a společností. Uveřejnil přes 400 vědeckých prací. — 252

MEŠČERJAKOV V. N. (1885—1946) — člen SDDSR od roku 1905. V roce 1918 byl členem kolegia lidového komisariátu zemědělství RSFSR. — 513

MICHAJLOV I. K. (1881—1950) — člen SDDSR od roku 1897, bolševik. Revolučně pracoval v Petrohradu, Moskvě a v dalších městech. V roce 1902 emigroval, žil zpočátku v Německu, později v Anglii a podílel se na přepravě Jiskry do Ruska. V roce 1905 se vrátil do Ruska, pracoval v bojových družinách a ve vojenské organizaci ústředního výboru strany. Po Říjnové revoluci se zapojil do partyzánského hnutí na Ukrajině a pracoval v politickém oddělení 14. armády. V prosinci 1919 byl povolán do Moskvy, pracoval v kolegiu pro zásobování Rudé armády, později se stal tajemníkem správy Kremlu a budov CÚVV a členem ústředního výboru Svazu horníků. V roce 1922 byl jmenován předsedou mimořádné komise Rady práce a obrany pro průzkum podniků na Altaji a na Uralu, které dříve patřily L. Urquhartovi. Na XIII. sjezdu strany byl zvolen za člena ústřední kontrolní komise a až do roku 1926 pracoval v ústřední kontrolní komisi dělnicko-rolnické inspekce. V dalších letech zastával různé funkce v hospodářských a státních orgánech a institucích. — 240, 243—244, 252

MICHAJLOVSKIJ N. I. (1842—1904) — význačný teoretik liberálního národnictví, publicista, literární kritik, pozitivistický filozof, jeden z představitelů subjektivní sociologické školy. Svou publicistickou činnost zahájil v roce 1860. V 70. letech sestavoval a redigoval národnické publikace. V roce 1868 se stal spolupracovníkem a později redaktorem časopisu *Otčestvennyje zapiski*. Roku 1892 začal redigovat časopis *Russkoje bogatstvo*, na jehož stránkách ostře útočil proti marxistům. — 362, 510

MILJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů *Osvobožděníje*, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se podílel na založení Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu *Reč*. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zahraničních věcí první prozatímní vlády a zastával politiku pokračování ve válce »až do vítězného konce«. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské intervence proti Sovětskému Rusku. Po skončení občanské války emigroval. V zahraničí stál v čele tzv. demokratické skupiny Konstitučně demokratické strany. — 159

MILJUTIN V. P. (1884—1938) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1903; zpočátku menševik, od roku 1910 bolševik. Na II. celoruském sjezdu sovětů se stal lidovým komisařem zemědělství. V listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády s účastí menševiků a eserů a po vyjádření svého nesouhlasu s politikou strany z ústředního výboru i vlády odešel. V letech 1918—1921 byl místopředsedou Nejvyšší národohospodářské rady, později zastával různé odpovědné funkce v sovětských a hospodářských orgánech. Byl kandidátem ÚV strany a členem ústřední kontrolní komise. Napsal několik prací o ekonomické problematice. Později se stal obětí represí a byl vyloučen z VKS(b). Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 187, 505

MIROŠNIKOV I. I. (1894—1939) — člen SDDSR(b) od března 1917. V době cizí vojenské intervence a občanské války bojoval v Rudé armádě. V letech 1921—1937 byl nejdříve zástupcem vedoucího úřadovny rady lidových komisařů a později vedoucím. V roce 1937 byl jmenován náměstkem lidového komisaře financí SSSR. Později se stal obětí represí a byl vyloučen z VKS(b). Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 131

MJASNIKOV G. I. (1889—1946) — člen SDDSR od roku 1906, pracoval v Permu, od roku 1921 v Petrohradu. V roce 1922 byl vyloučen z KSR(b). Později emigroval do zahraničí. — 160—161

MOLOTOV V. M. (vl. jm. Skrjabin) (1890—1986) — sovětský politik. Člen SDDSR od roku 1906. V době únorové revoluce 1917 byl členem ruského byra ÚV strany, za Říjnové revoluce byl členem petrohradské revoluční vojenské rady. Po roce 1918 zastával významné stranické a státní funkce: byl tajemníkem ÚV KSU(b), tajemníkem VKS(b), členem politického byra ÚV VKS(b), členem předsednictva ÚV KSSS. V letech 1930—1941 byl předsedou, později místopředsedou rady lidových komisařů (od roku 1946 rady ministrů SSSR). Zastával funkci lidového komisaře a poté ministra zahraničí SSSR. V roce 1957 byl zbaven členství v předsednictvu ÚV i v ÚV KSSS. V letech 1957—1960 byl sovětským velvyslancem v Mongolsku, v letech 1960—1962 zástupcem SSSR v Mezinárodní agentuře pro atomovou energii ve Vídni. V roce 1962 byl vyloučen ze strany, v roce 1984 mu bylo vráceno členství. — 43, 45, 70, 76, 78, 82—83, 90, 93, 176, 508

MÜNZENBERG Wilhelm (1889—1940) — sociální demokrat, účastník dělnického hnutí ve Švýcarsku a v Německu, povoláním obuvnický dělník. V letech 1914—1917 vedl sociálně demokratickou organizaci švýcarské mládeže a redigoval její orgán Freie Jugend; v letech 1915—1919 byl tajemníkem Socialistické internacionály mládeže a redaktorem jejího orgánu Jugend-Internationale. Roku 1916 se stal členem vedení Švýcarské sociálně demokratické strany. Po návratu do Německa vstoupil do Komunistické strany Německa a byl zvolen do jejího ústředního výboru. V letech 1919—1921 pracoval jako tajemník Komunistické internacionály mládeže. Od roku 1924 byl poslancem Říšského sněmu. Po nástupu fašismu v Německu emigroval do Francie. V třicátých letech vystupoval proti taktice jednotné dělnické a lidové protifašistické fronty. Byl za to odvolán z ÚV KSN a v roce 1939 vyloučen ze strany. — 353, 505, 509

NAPOLEON I. (vl. jm. Bonaparte) (1769—1821) — francouzský císař (1804—1814 a 1815). — 419

NAZARETJAN A. M. — pomocník tajemníka ústředního výboru KSR(b). — 502

NOSKE Gustav (1868—1946) — jeden z oportunistických vůdců Sociálně demokratické strany Německa. Za listopadové revoluce 1918

v Německu se podílel na potlačení povstání námořníků v Kielu. V letech 1919—1920 byl ministrem obrany; použil represálií vůči berlínským dělníkům a zorganizoval zavraždění K. Libknechta a R. Luxemburgové. Později byl prezidentem v Hannoveru. Za fašistické diktatury pobíral od hitlerovské vlády státní penzi. — 210

OLDENBURG S. S. (zemř. 1940) — politický dopisovatel a pracovník redakce bělogvardějského časopisu *Russkaja mysl*, který vycházel v roce 1922 v Praze. — 382

ORDŽONIKIDZE G. K. (1886—1937) — významný stranický a státní činitel. Člen SDDSR od roku 1903. Revoluční činností se zabýval v západní Gruzii, Abchazii a Baku. Byl několikrát uvězněn a poslán do vyhnanství. V roce 1912 ho VI. (pražská) konference strany zvolila za člena ústředního výboru SDDSR. Po únorové revoluci 1917 pomáhal organizovat revoluční moc v Jakutsku. V červnu 1917 se stal členem výkonné komise petrohradského výboru SDDSR(b). Aktivně se podílel na říjnovém ozbrojeném povstání v Petrohradu. Po Říjnové revoluci zastával funkci mimořádného komisaře Ukrajiny a později jižního Ruska. Za občanské války byl členem revoluční vojenské rady šestnácté a čtrnácté armády a Kavkazského frontu. V letech 1920—1921 organizoval boj za sovětskou moc v Ázerbájdžánu, Arménii a Gruzii. Od roku 1921 do roku 1926 byl předsedou kavkazského byra ústředního výboru, později tajemníkem krajského výboru strany v Zakavkazsku a současně členem Revoluční vojenské rady Sovětského svazu. Od roku 1926 stál v čele ústřední kontrolní komise VKS(b) a vykonával funkci lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce SSSR. Od roku 1930 předsedal Nejvyšší národohospodářské radě Sovětského svazu a od roku 1932 pracoval jako lidový komisař těžkého průmyslu SSSR.

V roce 1921 byl zvolen do ústředního výboru strany, od roku 1926 byl kandidátem politického byra ústředního výboru VKS(b) a od roku 1930 jeho členem. — 136, 394, 396, 399

OSADČIJ P. S. (1866—1943) — sovětský odborník v oblasti elektrotechniky. V roce 1890 ukončil Petrohradský elektrotechnický institut a pracoval zde nejdříve jako učitel, profesor a později rektor. Po Říjnové revoluci byl náměstkem předsedy Státní plánovací komise a současně předsedou Ústřední elektrotechnické rady při Nejvyšší národohospodářské radě SSSR, stál v čele technické rady Dněprostroje; přednášel. V roce 1931 byl v procesu s průmyslovou stranou odsouzen na 10 let odnětí svobody. Později byl osvobozen a úplně rehabilitován. — 229

OSINSKIJ N. (vl. jm. Obolenskij V. V.) (1887—1938) — člen SDDSR od roku 1907, bolševik. Po Říjnové revoluci byl ředitelem Státní banky RSFSR a předsedou Nejvyšší národohospodářské rady. V roce 1918 vystupoval jako »levý komunista«. V letech 1918—1919 pracoval v redakci listu Pravda a v oddělení propagandy Celoruského ústředního výkonného výboru; byl delegátem I. kongresu Komunistické internacionály. V letech 1920—1921 se aktivně podílel na činnosti skupiny »demokratického centralismu«, v roce 1923 patřil k trockistické opozici. V letech 1921—1923 byl náměstkem lidového komisaře zemědělství, v roce 1925 členem předsednictva Státní plánovací komise SSSR. Na X., XIV.—XVII. sjezdu VKS(b) byl zvolen kandidátem ÚV. V letech 1926—1928 stál v čele Ústředního statistického úřadu SSSR, v roce 1929 byl místopředsedou Nejvyšší národohospodářské rady SSSR. Později vykonával různé vedoucí funkce v administrativě a v hospodářských orgánech. — 74, 147, 153—155, 158, 163, 202

OWEN Robert (1771—1858) — anglický utopický socialista. Ostře kritizoval základy kapitalismu, ale nedokázal odhalit skutečné kořeny rozporů kapitalistické společnosti. Domníval se, že základní příčina sociální nerovnosti tkví v nedostatečném šíření osvěty, a nikoli v samém kapitalistickém způsobu výroby. Podle Owena může být sociální nerovnost odstraněna šířením vzdělanosti a sociálními reformami. Bojoval za uzákonění délky pracovního dne, ochrany práce a společenského vzdělávání dětí.

Budoucí »racionální« společnost si představoval jako svobodnou federaci samosprávných komun, nepřesahujících tři tisíce členů. Jeho pokusy uskutečnit tyto myšlenky v praxi byly neúspěšné. V 30. a 40. letech 19. století Owen aktivně pracoval v odborovém a družstevním hnutí a vykonal mnoho pro vzdělání dělníků.

Hlavní práce: *A New View of Society, or Essays on the Principle of the Formation of the Human Character* [Nový názor na společnost neboli esej o základech, na nichž se utváří lidský charakter] (1813), *The Report to the County of Lanark* [Zpráva pro hrabství Lanark] (1820; česky ve *Vybraných spisech*, 1960), *Book of the New Moral World* [Kniha o novém morálním světě] (1842—1844; česky tamtéž, kap. 1, 3, 4, 7, 8 a 10; slovensky v *Pedagogických spisech*, 1960). — 414

PAKALN P. P. — velitel Leninovy stráže v Gorkách. — 519

PANCENDŽANSKIJ — 503

PEŠECHOV A. V. (1867—1933) — buržoazní veřejný činitel a publicista. V 90. letech patřil k liberálním narodníkům; spolupracoval s časopisem Russkoje bogatstvo a v roce 1904 se stal členem jeho redakce; přispíval do liberálně buržoazního časopisu Osvoboždění a do eserského listu Revoljucionnaja Rossija. Od roku 1906 byl jedním z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů (enesů). Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zásobování v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, v roce 1922 emigroval. — 461, 507

ПЯТАКОВ G. L. (1890—1937) — člen SDDSR od roku 1910. Stranicky pracoval na Ukrajině a v zahraničí. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou kyjevského výboru SDDSR(b). Po Říjnové revoluci byl členem sovětské vlády na Ukrajině, místopředsedou Státní plánovací komise a Nejvyšší národohospodářské rady, obchodním zástupcem ve Francii, předsedou správy Státní banky SSSR a náměstkem lidového komisaře těžkého průmyslu. V roce 1923 se stal členem ÚV KSR(b). V roce 1927 byl z VKS(b) vyloučen, v roce 1928 znovu do strany přijat. V roce 1936 byl opět vyloučen a stal se obětí represí. V roce 1988 byl rehabilitován. — 215, 252—253, 260, 349—350, 383, 388—389, 448, 519

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — významný činitel ruského a mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku, filozof, literární historik a estetik. V roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce. Bojoval proti narodnictví a později proti revizionismu v mezinárodním dělnickém hnutí. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list Jiskra a časopis Zarja, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se připojil k menševikům. Za první ruské revoluce 1905—1907 stál ve všech zásadních otázkách na straně menševiků. S ozbrojeným povstáním v prosinci 1905 nesouhlasil. V letech reakce a nového revolučního rozmachu vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a postavil se do čela krajně pravice skupiny menševiků-obranářů Jednota. Aktivně vystupoval proti bolševikům i proti socialistické revoluci a tvrdil, že Rusko ještě nevypělo pro přechod k socialismu. S Říjnovou revolucí nesouhlasil, ale proti sovětské moci nebojoval.

V letech 1883—1903 napsal Plechanov řadu prací, které sehrály

důležitou úlohu v obhajobě a propagaci materialistického světového názoru: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Očerki po istorii materializma [Studie z dějin materialismu] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960).

Lenin vysoce hodnotil Plechanovovy filozofické práce i jeho podíl na šíření marxismu v Rusku, zároveň ho však kritizoval za odklon od marxismu a za závažné chyby v politické činnosti. — 51, 199

POINCARÉ Raymond (1860—1934) — francouzský politik a státník, povoláním advokát. V roce 1887 byl zvolen poslancem, od roku 1893 byl několikrát členem vlády, v níž byl představitelem nejagresivnějších kruhů francouzské buržoazie. V roce 1912 zastával úřad ministerského předsedy a v letech 1913—1920 prezidenta Francie. Po Říjnové revoluci patřil k organizátorům protisovětské intervence. V letech 1922—1924 a 1926—1929 byl opět premiérem. Byl silně protisovětsky zaměřen, útočil i na práva a demokratické svobody francouzských pracujících, pronásledoval francouzské komunisty. — 129

POLUJAN — 5

POPOV P. I. — vedoucí Ústředního statistického úřadu. — 512, 531

PORTUGEJS S. I. (Ivanovič St.) (1880—1944) — menševik, publicista. V letech reakce a nového revolučního rozmachu zastával likvidátorské stanovisko, přispíval do listu Golos social-demokrata, časopisu Naša zarja a dalších orgánů menševiků-likvidátorů. Za první světové války zastával obranářské stanovisko. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, později emigroval. — 176, 180

PREOBRAZENSKIJ J. A. (1886—1937) — člen SDDSR od roku 1903. Po Říjnové revoluci pracoval v různých stranických a vojenskopolitických orgánech, v roce 1919 v aparátu sibiřského byra ÚV KSR(b). V letech 1920—1921 byl členem a tajemníkem ÚV KSR(b). V letech 1921—1927 byl členem kolegia lidového komisariátu financí

a lidového komisariátu zemědělství, předsedou Hlavní správy odborného vzdělávání a členem předsednictva Komunistické akademie. Byl jedním z redaktorů Pravdy. V roce 1927 byl vyloučen z VKS(b), v roce 1929 znovu přijat. Po roce 1929 byl členem kolegia lidového komisariátu lehkého průmyslu. V roce 1933 byl opět vyloučen z VKS(b). Stal se obětí represí. — 70—71, 74, 147, 151—152, 155, 202

RADEK K. B. (1885—1939) — účastník sociálně demokratického hnutí v Haliči, Polsku a Německu. Za první světové války byl internacionalistou, přikláněl se k centrismu. V roce 1917 se stal členem SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu zahraničních věcí, byl tajemníkem exekutivy Komunistické internacionály. Na VIII.—XII. sjezdu KSR(b) byl zvolen členem jejího ústředního výboru. V roce 1918 patřil k »levým komunistům«. V roce 1927 byl na XV. sjezdu z VKS(b) vyloučen, v roce 1930 do strany znovu přijat a v roce 1936 opět vyloučen. Koncem 30. let se stal obětí represí. V roce 1988 byl rehabilitován. — 78, 173—174, 176—177

RAKOSI Mátyás (1892—1971) — maďarský politik, člen Komunistické strany Maďarska od jejího založení v roce 1918. Do sociálně-demokratické strany vstoupil v roce 1910. Účastnil se první světové války. V roce 1915 byl zajat ruskými vojsky a až do počátku roku 1918 žil v táborech pro válečné zajatce; udržoval spojení s ruskými revolucionáři. V říjnu 1918 se vrátil do Maďarska. Po nastolení Maďarské republiky rad (21. 3.—1. 8. 1919) pracoval v revoluční vládě a po pádu republiky dočasně emigroval. V letech 1920—1924 pracoval v exekutivě Kominterny, od roku 1924 jako její tajemník.

V prosinci 1924 se vrátil do Maďarska a v následujícím roce byl za ilegální činnost uvězněn. Po osmi letech vězení byl v roce 1934 za revoluční činnost znovu souzen a odsouzen na doživotí. Za pomoci vlády SSSR byl v říjnu 1940 osvobozen a stal se jedním z vedoucích činitelů zahraničního výboru Komunistické strany Maďarska. Od roku 1945 vykonával v KS Maďarska funkci generálního tajemníka. Od roku 1948 byl generálním tajemníkem a poté prvním tajemníkem ÚV Maďarské strany pracujících. V letech 1945—1952 byl náměstkem předsedy vlády, 1952—1953 pak předsedou vlády. V roce 1956 byl ze všech funkcí odvolán a v roce 1962 vyloučen z Maďarské socialistické dělnické strany. — 119

RANSOME Arthur (nar. 1884) — anglický buržoazní spisovatel. Přispíval do mnoha listů a časopisů. Několikrát navštívil Rusko, v letech

1916—1919 zde působil jako zpravodaj listu Daily News a v letech 1919—1924 The Manchester Guardian. — 193, 297

REICHEL — zástupce americké Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku. — 334—335

RENAUDEL Pierre (1871—1935) — jeden z reformistických vůdců Francouzské socialistické strany. V letech 1902—1914 redigoval list Le Peuple, 1914—1920 L'Humanité. V letech 1914—1919 a 1924 byl členem poslanecké sněmovny. Za první světové války zaujímal sociálšovinistické stanovisko. V roce 1927 se vzdal vedení socialistické strany a v roce 1933 z ní byl vyloučen. Později založil neosocialistickou skupinu. — 210

RESKE N. A. — člen kolegia lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce. — 524

RICHTA — 512

RJAZANOV D. B. (vl. jm. Goldendach) (1870—1938) — účastník sociálně demokratického hnutí od 90. let. Na VI. sjezdu strany v roce 1917 byl spolu s mezirajonovci přijat do KSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v odborovém hnutí; podílel se na založení Institutu K. Marxe a B. Engelse a do roku 1931 byl jeho ředitelem. Začátkem roku 1918 vystoupil na krátkou dobu ze strany, protože nesouhlasil s uzavřením brestlitevského míru. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 zaujal protistranické stanovisko a byl z funkcí v odborech odvolán. V únoru 1931 byl z VKS(b) vyloučen. Stal se obětí represí. Posmrtně byl rehabilitován. — 157, 166

ROŽKOV — 516, 518

RUDZUTAK J. E. (1887—1938) — přední stranický a státní činitel. Aktivně se účastnil první ruské revoluce v Lotyšsku. Od roku 1905 byl členem SDDSR. V roce 1906 pracoval ve stranickém výboru v Rize. Roku 1907 byl uvězněn a odsouzen k deseti letům nucených prací; v roce 1917 byl po únorové revoluci osvobozen. Po Říjnové revoluci zastával vedoucí funkce v odborech, později byl zvolen do předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a jmenován předsedou Hlavní správy textilního průmyslu. Od roku 1920 pracoval v ústředním výboru KSR(b), byl členem předsednictva a generálním tajemníkem Celoruské (po roce 1922 Všesvazové) ústřední rady odborů. V letech 1921—1924 byl předsedou středoasijského

byra KSR(b), od roku 1923 do roku 1924 tajemníkem ústředního výboru VKS(b), v letech 1924—1930 lidovým komisařem dopravy, od roku 1926 místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany Sovětského svazu; od roku 1932 zastával funkci předsedy ústřední kontrolní komise VKS(b) a lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce SSSR. V letech 1927—1932 byl zvolen do politického byra ústředního výboru VKS(b). Později byl vyloučen z VKS(b) a stal se obětí represí. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 197

РЫКОВ А. И. (1881—1938) — významný státní a stranický činitel, člen SDDSR od roku 1899. Byl delegátem III. a IV. sjezdu SDDSR. Od roku 1905 byl s krátkou přestávkou členem ústředního výboru strany. Po Říjnové revoluci zastával řadu odpovědných funkcí; byl lidovým komisařem vnitra, předsedou Nejvyšší národohospodářské rady, místopředsedou a později předsedou rady lidových komisařů SSSR a RSFSR, Rady práce a obrany a v letech 1922—1930 členem politického byra ústředního výboru. V roce 1937 byl vyloučen z VKS(b) a v roce 1938 se stal obětí represí. V roce 1988 byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 83—86, 91, 144—145, 155, 190—191, 212, 214, 249, 338, 370—371, 449—450, 457, 467, 509—511, 514, 516

САВИНКОВ В. В. (1879—1925) — spisovatel a publicista, významný činitel eserské strany. Po únorové revoluci 1917 se stal náměstkem ministra vojenství a později vojenským generálním gubernátorem Petrohradu. Po Říjnové revoluci zorganizoval řadu kontrarevolučních vzpour a pomáhal připravovat vojenskou intervenci proti sovětské republice. Nakonec emigroval. V roce 1924 byl zatčen při pokusu o nelegální návrat do SSSR. Vojenský tribunál Nejvyššího soudu SSSR ho odsoudil k trestu smrti zastřelením, ale Ústřední výbor SSSR mu změnil trest na deset let vězení. V roce 1925 Savinkov spáchal ve vězení sebevraždu. — 176, 180

СЕДОЈ — viz Litvin-Sedoj Z. J.

СЕРЕБРОВСКИЈ А. П. (1884—1938) — sovětský státní činitel. Člen SDDSR od roku 1903, bolševik. V roce 1905 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců. Od roku 1908 žil v emigraci. V roce 1912 se do Ruska vrátil a stranicky pracoval v Nižním Novgorodě [Gorkij], Moskvě a v Rostově. Aktivně se účastnil Říjnové revoluce.

Od roku 1918 byl místopředsedou mimořádné komise pro záso-

bování Rudé armády, poté náměstkem lidového komisaře dopravy a náčelníkem vojenského zásobování Ukrajinského frontu. V roce 1921 bojoval za nastolení sovětské moci v Gruzii. V dalších letech zastával různé odpovědné funkce v hospodářských a státních orgánech. V letech 1920—1926 stál v čele orgánů spravujících ázerbájdžánský ropný průmysl a 1926—1930 v čele Hlavní správy pro dobývání zlata, platiny a diamantů (Glavzoloto). Od roku 1931 do roku 1937 zastával funkci náměstka lidového komisaře těžkého průmyslu. Na XIV.—XVII. sjezdu strany byl zvolen za kandidáta ÚV VKS(b). Od roku 1925 do roku 1938 byl členem CÚVV. — 251

SERRATI Giacinto Menotti (1872—1926) — významný činitel italského dělnického hnutí, jeden z vedoucích představitelů Italské socialistické strany, později komunista. Za první světové války se hlásil k internacionalistům. V letech 1915—1923 stál v čele ústředního orgánu socialistické strany listu *Avanti!* Účastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. Prosazoval, aby Italská socialistická strana vstoupila do Komunistické internacionály. Na II. kongresu Kominterny vedl italskou delegaci; vystupoval proti bezpodmínečnému rozchodu s reformisty. Později své centristické chyby překonal a v roce 1924 vstoupil v čele frakce zvané Skupina III. internacionály do Komunistické strany Itálie (dnes Italská komunistická strana), v níž aktivně pracoval až do konce života. — 174

SCHEIDEMANN Philipp (1863—1939) — jeden z vůdců krajně pravicového oportunistického křídla německé sociální demokracie. Od roku 1903 byl členem sociálně demokratické frakce v Říšském sněmu, od roku 1911 členem představenstva Sociálně demokratické strany Německa. Za první světové války se stal sociálšovinistou. V listopadové revoluci 1918 byl členem kontrarevoluční rady lidových zmocněnců a inspirátorem štvavé agitace proti spartakovcům. V únoru až červnu 1919 stál v čele koaliční vlády Výmarské republiky, v letech 1918—1921 patřil k organizátorům krvavého potlačení německého dělnického hnutí. Později aktivní politické činnosti zanechal. — 210

SKIJANSKIJ E. M. (1892—1925) — člen SDDSR od roku 1913. Po únorové revoluci 1917 byl zvolen předsedou armádního výboru 5. armády v Dvinsku [Daugavpils]. Říjnové revoluce se účastnil v Petrohradě. Po nastolení sovětské moci se stal členem kolegia lidového komisariátu vojenství. Od září 1918 do roku 1924 byl náměstkem lidového komisaře vojenství a místopředsedou Revoluční vojenské rady republiky. — 349, 502—504

SKVORCOV-STĚPANOV I. I. (1870—1928) — významný stranický pracovník a sovětský státník, marxistický publicista, autor četných ekonomických, historických a protináboženských prací, překladatel a redaktor překladu tří svazků Kapitálu a řady dalších děl K. Marxe a B. Engelse. Aktivně se zúčastnil Říjnové revoluce, stal se členem vojenského revolučního výboru v Moskvě a prvním lidovým komisařem financí Sovětské republiky. Několikrát byl zvolen členem Ce-loruského ústředního výkonného výboru a Ústředního výkonného výboru SSSR. Byl členem ústřední revizní komise KSR(b) (X.—XIII. sjezd), členem ÚV VKS(b) (od XIV. sjezdu), redaktorem řady stranických a sovětských periodik, ředitelem Leninova institutu při ÚV VKS(b) a členem prezidia Komunistické akademie. — 79—80

SMOLJANIKOV V. A. (1890—1962) — člen SDDSR od roku 1908. Aktivně se zúčastnil Říjnové revoluce. Od roku 1918 byl předsedou smolenské guberniální národohospodářské rady. Od dubna 1921 pracoval jako zástupce vedoucího úřadovny rady lidových komisařů a Rady práce a obrany pro otázky ekonomické a hospodářské výstavby, později (1924—1929) jako vedoucí úřadovny rady lidových komisařů. Po roce 1927 zastával řadu vedoucích hospodářských funkcí. — 48, 271

SOKOLNIKOV G. J. (vl. jm. Brilliant) (1888—1939) — člen SDDSR od roku 1905. Po únorové revoluci 1917 byl členem moskevského výboru a moskevského oblastního byra SDDSR(b) a působil v redakci Pravdy. Po Říjnové revoluci pracoval ve stranických a státních orgánech. Roku 1922 se stal lidovým komisařem financí, roku 1926 byl zvolen místopředsedou Státní plánovací komise SSSR, později náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. Byl členem a kandidátem ústředního výboru. V roce 1936 byl za protistranickou činnost ze strany vyloučen. Stal se obětí represí. Posmrtně byl rehabilitován a bylo mu vráceno členství ve straně. — 120, 212, 216, 247, 256—257, 259, 350, 366, 502

SOLC A. A. (1872—1945) — člen SDDSR od roku 1898, bolševik. Po Říjnové revoluci zastával odpovědné funkce ve státních a stranických orgánech. Od roku 1920 byl členem ústřední kontrolní komise strany, od roku 1921 členem jejího předsednictva. Později se stal členem Nejvyššího soudu SSSR a zastával odpovědné funkce na prokuratuře SSSR. — 157

SOROKIN P. A. (nar. 1889) — eser. Do roku 1917 byl soukromým do-

centem Petrohradské univerzity. V letech 1919—1922 přednášel na petrohradských vysokých školách sociologii. Za kontrarevoluční činnost byl z Ruska vypovězen; po určitou dobu přednášel na pražské Karlově univerzitě. V roce 1923 se přestěhoval do USA, kde působil jako profesor na Harwardské univerzitě. — 58—59, 506

SOSNOVSKIJ L. S. (1886—1937) — člen SDDSR od roku 1904, bolševik. V letech 1918—1924 redigoval (s přestávkami) list Bědnota. Za diskuse o odborech v letech 1920—1921 podporoval platformu Trockého. Na XV. sjezdu VKS(b) v roce 1927 byl za aktivní trockistickou činnost vyloučen ze strany. V roce 1935 mu bylo členství ve straně obnoveno, ale v roce 1936 byl za protistranickou činnost z VKS(b) znovu vyloučen. — 78, 195

SOUVARINE — 515, 516

SPENGLER Oswald (1880—1936) — německý idealistický filozof, jeden z teoretických předchůdců fašismu. Ve svých dílech *Der Untergang des Abendlandes* [Zánik Západu] (1918—1922), *Der Mensch und die Technik* [Člověk a technika] (1931) a dalších popíral objektivní existenci skutečnosti a hlásal, že každá představa o světě má subjektivní a záměrný charakter. Zastával názor, že každému národu je vlastní »svůj přístup k světu« a ten vylučuje přátelství a vzájemné pochopení. Popíral historické zákonitosti a progresivní vývoj společnosti. Ve svých dílech idealizoval militaristickou pruskou monarchii. Stavěl se nepřátelsky k demokratickým právům pracujících, k marxismu a k proletářskému internacionalismu. — 208

STALIN J. V. (vl. jm. Džugašvili) (1879—1953) — člen SDDSR od roku 1898. Stranicky pracoval v Tiflisu [Tbilisi], Baku, Batumi a Petrohradu. V lednu 1912 byl kooptován do ÚV, zvoleného na VI. (pražské) konferenci SDDSR; podílel se na redigování bolševického listu *Pravda*. Za Říjnové revoluce se stal členem vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen lidovým komisařem pro národnostní záležitosti. V době cizí vojenské intervence a občanské války byl členem Revoluční vojenské rady republiky a odpovídal za stranickou činnost na několika frontách. V roce 1922 byl zvolen generálním tajemníkem ÚV KSR(b). Od roku 1941 byl předsedou rady lidových komisařů, později rady ministrů SSSR. Za Velké vlastenecké války byl předsedou Státního výboru obrany, lidovým komisařem obrany a vrchním velitelem sovětských ozbrojených sil. V odpovědných stranických a státních funkcích se dopustil hrubého porušování leninských zá-

sad a porušování socialistické zákonnosti. — 68, 84, 86, 152, 170, 177, 197—198, 205, 212, 214, 223, 229, 231—232, 238, 240, 243, 247—248, 256, 258, 262, 333, 349—350, 372, 377—378, 382, 384, 395, 399, 501—502, 504, 506—507, 513—516, 518—519, 523, 530, 533—534

STEINMETZ Charles Protheus (Karl August Rudolf) (1865—1923) — známý americký vědec, elektrotechnik. Narodil se v Německu. Jako student sympatizoval se sociálně demokratickým hnutím. Brzy byl nucen emigrovat nejdříve do Švýcarska, později do USA. V roce 1902 získal hodnost doktora věd. Od roku 1903 byl profesorem vysoké školy. Ve svých hlavních pracích se zabýval výzkumem procesů v elektrických strojích a přístrojích. Měl přátelský vztah k Sovětskému Rusku. — 178—179

STOMOŇAKOV B. S. (1882—1941) — člen SDDSR od roku 1902, bolševik. V roce 1904 byl z Ruska vypovězen a žil v Lutychu. Plnil úkoly zahraničního byra ÚV strany a organizoval přepravu literatury a zbraní do Ruska. V roce 1906 žil v Bulharsku, poté se vrátil do Ruska, ale brzy byl zatčen. Za pomoci bulharské vlády byl osvobozen a znovu odjel do Lutychu, později do Bulharska. V roce 1909 se přestěhoval do Paříže a stranicky pracoval ve skupině bolševiků. Od roku 1910 žil v Berlíně a stranické činnosti zanechal. V roce 1915 se vrátil do Bulharska a sloužil v armádě. V roce 1917 ho bulharská vláda vyslala do Holandska jako pracovníka bulharského velvyslanectví. Po válce zažádal o propuštění. V letech 1920—1925 byl obchodním zmocněncem Sovětského Ruska v Berlíně. Od roku 1926 pracoval v kolegiu lidového komisariátu zahraničních věcí. V letech 1934—1938 zastával funkci náměstka lidového komisaře zahraničních věcí. — 262, 516

SŮDEKUM Albert (1871—1944) — jeden z oportunistických vůdců německé sociální demokracie, revizionista. V letech 1900—1918 byl poslancem Říšského sněmu. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Hlásal imperialistické názory na koloniální otázku, bojoval proti revolučnímu hnutí dělnické třídy. V letech 1918—1920 byl v Prusku ministrem financí. V roce 1920 se vzdal aktivní politické činnosti. — 210

SUCHANOV N. (vl. jm. Gimmer N. N.) (1882—1940) — ekonom a publicista maloburžoazního zaměření. Původně byl narodnik, později se přiklonil k menševikům, pokoušel se spojit narodnictví s marxismem. Za první světové války se prohlásil za internacionalistu. V ro-

ce 1917 byl zvolen členem ústředního výkonného výboru petrohradského sovětu. Spolupracoval s listem Novaja žizň, aktivně podporoval prozatímní vládu. Do roku 1920 sympatizoval s menševickou skupinou L. Martova; pracoval ve státních hospodářských organizacích a podnicích. V roce 1931 byl jako vůdce ilegální menševické organizace odsouzen. V roce 1939 byl odsouzen podruhé. — 416, 418—419, 520—521

SVIDĚRSKIJ A. I. (1878—1923) — významný sovětský státník, člen SDDSR od roku 1899, bolševik. Stranicky pracoval v Petrohradu, Samaře [Kujbyšev] a Ufě. V roce 1917 byl redaktorem bolševického listu Vperjod, který vycházel v Ufě, později předsedou ufského sovětu dělnických a vojenských zástupců. Po Říjnové revoluci se stal členem kolegia lidového komisariátu zásobování a členem kolegia dělnicko-rolnické inspekce. V letech 1923—1928 byl náměstkem lidového komisaře zemědělství RSFSR. Od roku 1929 působil jako zplnomocněný diplomatický zástupce SSSR v Lotyšsku. — 509, 524, 525, 531

SVRCOV S. I. (1893—1938) — člen SDDSR od roku 1913. V roce 1917 a v dalších letech zastával různé funkce ve stranických orgánech donského okruhu, později v Oděse. V letech 1921—1926 pracoval v aparátu ústředního výboru strany. V roce 1929 byl předsedou rady lidových komisařů RSFSR. — 508, 514

ŠLJAPNIKOV A. G. (Alexandr) (1885—1937) — člen bolševické strany od roku 1901. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem práce, pak pracoval v odborech a zastával různé funkce v národním hospodářství. V letech 1920—1922 organizoval a vedl skupinu »dělnická opozice«. V roce 1933 byl ze strany vyloučen. — 149—150, 158—160

ŠOROV — člen delegace petrohradských textilních dělníků, kteří přivezli Leninovi jako dárek pléd. — 295

TAYLOR Frederic Winslow (1856—1915) — americký inženýr, v letech 1905—1906 prezident americké inženýrské společnosti, zakladatel systému organizace práce zaměřeného na maximální využití pracovní doby a racionální využití výrobních a pracovních prostředků. — 241

TEODORVIČ I. A. (1875—1940) — sociální demokrat. Do revolučního hnutí vstoupil v roce 1895. Po Říjnové revoluci byl lidovým komi-

sařem zásobování. Hájil požadavek vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů a na znamení nesouhlasu s politikou strany vystoupil z vlády. Za občanské války bojoval v partyzánských oddílech proti Kolčakovi. Od roku 1920 pracoval v kolegiu lidového komisariátu zemědělství, od roku 1922 ve funkci náměstka lidového komisaře. V letech 1928—1929 se ve své práci dopouštěl pravicově oportunistických chyb. V letech 1928—1930 byl generálním tajemníkem Rolnické internacionály a ředitelem Mezinárodního zemědělského institutu. V posledních letech života byl šéfredaktorem nakladatelství společnosti bývalých politických vězňů a odpovědným redaktorem časopisu Katorga i ssylka. — 74

TER-VAGAŇAN V. A. (nar. 1983) — člen SDDSR od roku 1912. V letech 1915—1917 pracoval v Moskvě nejprve ve stranické organizaci Moskvoreckého obvodu, později jako tajemník moskevského výboru strany. V letech 1922—1923 redigoval časopis Pod znamením marksizma. V dalších letech pracoval v redakci listu Pravda, ve Státním nakladatelství lehkého průmyslu, později v redakci časopisu Krasnaja nov. V roce 1928 byl ze strany vyloučen, v roce 1930 rehabilitován, v roce 1933 znovu ze strany vyloučen a v roce 1934 opět rehabilitován. V roce 1935 byl znovu ze strany vyloučen. — 199

TIMIRJAZEV A. K. (1880—1955) — profesor, doktor matematicko-fyzikálních věd, člen KSR(b) od roku 1921. Před Říjnovou revolucí byl asistentem, soukromým docentem a profesorem fyziky na Moskevské univerzitě a na jiných vysokých školách. Po Říjnové revoluci působil jako profesor fyziky na Moskevské státní univerzitě M. V. Lomonosova a na Komunistické univerzitě J. M. Sverdlova. Byl řádným členem Komunistické akademie a později členem jejího předsednictva. Měl velký podíl na přípravě vědeckých kádru v oboru fyziky. Napsal přes sto vědeckých prací z teoretické fyziky, z dějin a metodologie fyziky. Do ledna 1955 byl vedoucím katedry dějin fyziky na Moskevské státní univerzitě M. V. Lomonosova. — 56

TODORSKIJ A. I. (1894—1965) — člen KSR(b) od roku 1918. V letech 1918—1919 byl členem výkonného výboru vesjegonského újezdu Tverské gubernie, redigoval noviny Izvěstija vesjegonskogo sověta deputatov a Krasnyj Vesjegonsk. Za občanské války byl velitelem brigády a poté divize Rudé armády. Později vykonával vyšší velitelské funkce v různých vojenských institucích. Roku 1955 odešel do výslužby a věnoval se literární činnosti.

Hlavní díla: *God — s vintovkou i plugom* [Rok s puškou a pluhem]. — 126—127, 449, 452, 455

TOMSKIJ M. P. (1880—1936) — člen SDDSR od roku 1904. Zastával různé stranické funkce. V roce 1919 se stal předsedou Celoruské ústřední rady odborů. Byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a Ústředního výkonného výboru SSSR. V letech 1922—1929 byl zvolen členem politického byra ústředního výboru strany. V třicátých letech byla proti němu vznesena politická obvinění. Byl vyloučen ze strany. V roce 1988 bylo potvrzeno jeho členství ve straně od roku 1904. — 214

TROCKIJ L. D. (vl. jm. Bronštejn) (1879—1940) — člen SDDSR od roku 1897, bolševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem zahraničních věcí, lidovým komisařem vojenství a vojenského námořnictva, předsedou Revoluční vojenské rady republiky a členem politického byra ÚV a exekutivy Kominterny. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru; v letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany; prohlašoval, že socialismus nemůže v Rusku zvítězit. V roce 1926 byl Trockij vyloučen z politického byra ÚV, v roce 1927 ze strany, v roce 1929 za protisovětskou činnost vypovězen z SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. Poslední léta žil v Mexiku. — 32—33, 50, 86, 149, 158—160, 176, 194—195, 214—216, 333, 335, 377, 382—384, 387—388, 448, 450, 511—512, 516—519, 529, 533

TURGENEV I. S. (1818—1883) — ruský spisovatel. Napsal řadu románů, povídek a divadelních her, v nichž vylíčil mentalitu ruské společnosti 30.—70. let 19. století. Vytvořil celou galérii »zbytečných lidí«, kteří si uvědomovali, že šlechtické zřízení je odsouzeno k zániku, avšak prakticky nebyli schopni podniknout nic, aby toto zřízení změnili. Jako první uvedl do literatury představitele nové generace — revolučního demokrata-raznočince. Protest proti nevolnictví se v jeho tvorbě mísil s umírněně liberálními požadavky. — 110

- ULJANOVÁ M. I. (1878—1937) — členka strany od r. 1898, mladší sestra V. I. Lenina — 504, 514, 518, 523, 525, 532
- ULJANOVÁ-JELIZAROVÁ A. I. (1864—1935) — členka strany od roku 1886, starší sestra V. I. Lenina. — 513
- URQUHART Leslie (1874—1933) — britský finančník a průmyslník, vzděláním báňský inženýr. V letech 1896—1906 pracoval v Rusku jako inženýr při těžbě ropy v Baku. Později se stal členem vedení řady velkých anglických společností, předsedou Rusko-asijské komanditní společnosti a majitelem řady velkých těžebních podniků (Kyštym, Ridder, Tanalyk, Ekibastuz). Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů vojenské intervence a hospodářské blokády proti Sovětskému Rusku. Účastnil se konference v Janově a v Haagu v roce 1922 jako expert britské delegace. Od roku 1921 se pokoušel získat zpět svůj majetek a koncese v Sovětském Rusku. — 240, 243, 252, 274, 280—281, 302, 325, 344—345, 504
- USTRJALOV N. V. (1890—1938) — právník, publicista, významný představitel Konstitučně demokratické strany. Po absolvování univerzity v roce 1913 působil jako soukromý docent na Moskevské a na Permské univerzitě. V letech 1916—1918 pracoval v redakci listu *Utro Rossii*. Za pobytu na Sibiři v roce 1918 se stal předsedou východního oddělení ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. V Omsku vydával list *Russkoje dělo* a vedl tiskové byro v Kolčakově vládě. Po porážce kolčakovovštiny emigroval do Charbinu. V letech 1921—1922 se podílel na vydávání sborníku a časopisu *Směna věch*, které vycházely v Praze a v Paříži; patřil k ideologům směnověchovství. V letech 1920—1934 byl profesorem Charbinské univerzity a od roku 1928 ředitelem ústřední knihovny Čínsko-Východní dráhy. Po návratu do SSSR v roce 1935 byl profesorem hospodářského zeměpisu v Moskevském institutu dopravy. V červnu 1937 byl zatčen a odsouzen vojenským kolegiem Nejvyššího soudu SSSR. — 90, 123, 448—451
- VANDERVELDE Émile (1866—1938) — vůdce Belgické dělnické strany, předseda mezinárodního socialistického byra II. internacionály, revizionista a oportunist. Za první světové války se projevil jako sociálšovinista a vstoupil do buržoazní vlády. Po únorové revoluci 1917 přijel do Ruska, kde agitoval pro pokračování ve válce. Říjnovou revoluci odmítal a aktivně podporoval ozbrojenou intervenci proti Sovětskému Rusku. Vynaložil velké úsilí, aby byla obnovena II. internacionála. V letech 1925—1927 byl ministrem zahranič-

ních věcí Belgie a v roce 1925 se podílel na uzavření Locarnských dohod namířených proti SSSR. Vystupoval proti vytvoření jednotné protifašistické fronty komunistů a socialistů. — 76, 159

VARLIN Louis Eugène (1839—1871) — francouzský revolucionář, významný činitel Pařížské komuny, levicový proudhonista, povoláním knihař. Založil spolek pařížských knihařů a vedl jejich stávky v roce 1864 a 1865. V roce 1865 vstoupil do I. internacionály, patřil k organizátorům a vůdcům jejich pařížských sekcí. Jako delegát se zúčastnil londýnské konference (1865), ženevského (1866) a basilejského (1869) kongresu I. internacionály. V roce 1871 byl členem ústředního výboru národní gardy, za Pařížské komuny členem její rady (vlády), »zástupcem« finanční a později vojenské komise; patřil k levicové menšině Komuny. Po vpádu versailleských do Paříže řídil obranu 6. a 11. obvodu a hrdinně bojoval na barikádách. Dne 28. května byl versailleskými zajat, mučen a bez soudu zastřelen. — 210

VASILJEV — 515

VILÉM II. (HOHENZOLLERN) (1859—1941) — německý císař a pruský král (1888—1918). — 144, 449, 457

VIPPER R. J. (1859—1954) — významný historik, profesor moskevské univerzity. Autor mnoha učebnic a prací z dějin starověku, středověku a novověku. V roce 1924 odjel ze SSSR do buržoazního Lotyšska a do roku 1940 působil jako profesor řížské univerzity. Po vyhlášení Lotyšské SSR se vrátil do Moskvy. V roce 1943 byl zvolen akademikem. — 54

VLADIMIROV M. K. (vl. jm. Šejnfinkel M. K.) (1879—1925) — člen SDDSR od roku 1903. Pracoval ve stranických organizacích v Petrohradu, Gomelu, Oděse, Lugansku [Vorošilovgrad] a Jekatěrinoslavi [Dněpropetrovsk]. Za revoluční činnost byl vězněn a nakonec vypovězen doživotně na Sibiř, ale v roce 1908 uprchl z vyhnanství za hranice. V roce 1911 se s bolševiky rozešel, později byl členem pařížské skupiny plechanovovců, jež vydávala list *Za partiju*. Za první světové války přispíval do pařížského listu *Naše slovo*, vydávaného Trockým. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska, patřil k mezirajonovcům a spolu s nimi byl na VI. sjezdu přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval v petrohradské městské zásobovací správě a v lidovém komisariátu zásobování, v roce 1921 byl lidovým komisařem zásobování Ukrajiny, v roce

1922 lidovým komisařem financí RSFSR. Od listopadu 1924 vykonával funkci náměstka předsedy Nejvyšší národohospodářské rady SSSR. — 260

VOROVSKIJ V. V. (1871—1923) — profesionální revolucionář, významný pracovník bolševické strany, publicista a literární kritik. Po Říjnové revoluci patřil k významným sovětským diplomatům. — 503, 514

VULFSON S. D. (1879—1932) — člen SDDSR od roku 1902, bolševik. Stranicky pracoval v Jekatěrinoslavi [Dněpropetrovsk], Lugansku [Vorošilovgrad], na Kavkazu, v Baku, Samaře [Kujbyšev] a v dalších městech. Byl několikrát zatčen. V době cizí vojenské intervence a občanské války pracoval v zásobování Rudé armády. Byl členem rady lidových komisařů na Krymu. Po válce zastával hospodářské funkce. V letech 1921—1924 byl místopředsedou a později předsedou moskevského spotřebního družstva. Byl členem předsednictva moskevského sovětu a členem moskevského výboru strany. Od roku 1924 pracoval v lidovém komisariátu zahraničního obchodu. Byl obchodním zástupcem SSSR v Itálii a v Rakousku a členem rady obchodního zastupitelství SSSR v Paříži a v Berlíně. Od roku 1927 řídil vývoz obilí. — 156

VYDAVATEL — viz Krumbjugal L.

VYDAVATEL — viz Potresov A. N.

VYDAVATELKA — viz Vodovozovová M. I.

WARE Harold (1890—1935) — člen Komunistické strany USA od jejího založení v roce 1919, profesor zemědělské koleje, povoláním agronom. V létě 1922 zorganizoval a vedl skupinu traktoristů a odjel s ní do Sovětského Ruska. Jedenadvacet traktorů bylo zakoupeno z prostředků, které američtí dělníci vybrali v USA prostřednictvím Společnosti přátel Sovětského Ruska. (Skupina pracovala v sovchozu Tojkino v Permské gubernii. Později Sovětský svaz několikrát navštívil a pomáhal zakládat velké sovchozy. Zahynul při autonehodě v USA. — 266, 270, 272

WOLFF Otto (1881—1940) — významný představitel finanční oligarchie v Německu. Po světové válce založil v Německu jeden z největších koncernů těžkého průmyslu. — 262—264

ZAKS B. G. — zástupce vedoucího úřadovny rady lidových komisařů.

— 502—503

ZELENSKIJ I. A. (1890—1938) — člen SDDSR od roku 1906. Stranicky pracoval v Astrachani, Penze, Orenburgu, Saratově a Samaře [Kujbyšev]. Po únorové revoluci 1917 pracoval jako stranický organizátor v Basmanském obvodu Moskvy a byl členem předsednictva moskevského sovětu. V letech 1918—1920 řídil zásobování v Moskvě. Od roku 1920 do roku 1924 byl místopředsedou moskevského sovětu a tajemníkem moskevského výboru strany. Později pracoval v kolegiu lidového komisariátu zásobování. V letech 1925—1931 zastával funkci tajemníka středoasijského byra ÚV VKS(b) a 1931—1938 byl předsedou Ústředního svazu spotřebních družstev. Na X. sjezdu strany byl zvolen za kandidáta do ústředního výboru a od XI. sjezdu strany byl jeho členem. — 82

ZETKINOVÁ Clara (1857—1933) — význačná funkcionářka německého a mezinárodního dělnického hnutí, spoluzakladatelka Komunistické strany Německa. — 515

ZINOVJEV G. J. (vl. jm. Radomyslskij) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. V letech 1905—1907 byl členem petrohradského výboru, od roku 1907 členem ústředního výboru SDDSR. V letech 1908—1917 žil v emigraci, byl členem redakce ústředního orgánu strany Social-demokrat a bolševického listu Proletarij. V letech reakce 1907—1910 se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. Zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské mezinárodní socialistické konference. V době příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu kolísal, v říjnu 1917 vyslovil spolu s Kameněvem v menševicky zaměřeném listu Novaja žizň svůj nesouhlas s rozhodnutím ústředního výboru o ozbrojeném povstání. Prozatímní vládě tak vyrazil plány strany. Po Říjnové revoluci byl předsedou petrohradského sovětu a až do roku 1926 členem politického byra ústředního výboru, v letech 1919—1926 předsedou exekutivy Komunistické internacionály. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany: v listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům »nové opozice«, v roce 1926 k vůdcům trockistického bloku. V listopadu 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1928 mu bylo členství obnoveno, v roce 1932 byl ze strany opět vyloučen a v roce 1933 opět přijat. V roce 1934 byl z VKS(b) vyloučen potřetí. Koncem třicátých let se stal obětí represí. V roce 1988 byl rehabilitován. — 44, 68, 76, 158, 177, 180—181, 247, 378, 383, 394, 448, 503—505, 512, 518, 534

ŽUKOV I. P. — inženýr energetik. — 511

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(6. března 1922—21. ledna 1924)

1922

6. března

Lenin pronáší na zasedání komunistické frakce na V. celoruském sjezdu kovářů projev O mezinárodním postavení a vnitřní situaci Sovětské republiky; po přečtení dopisu M. Bagajeva ze sibiřské pobočky Ústředního svazu spotřebních družstev o nesprávném vybírání naturální daně ukládá místopředsedovi sibiřského revolučního výboru S. J. Čuckajevovi, aby dal prověřit fakta obsažená v dopisu a potrestal viníky za zneužívání moci;

odjíždí odpočívat do Korzinkina (nedaleko vesnice Trojickoje-Lykovo v moskevském újezdu), kde zůstává až do 25. března; pracuje na článku O významu bojovného materialismu a připravuje se k přednesení politické zprávy ústředního výboru strany na XI. sjezdu KSR(b);

píše tajemníkovi ústředního výboru KSR(b) V. M. Molotovovi dopis o organizaci práce politického byra ÚV v období příprav na XI. sjezd strany.

7. března

Lenin v písemné odpovědi předsedovi Ústředního svazu spotřebních družstev L. M. Činčukovi žádá, aby mu byly zaslány souhrnné údaje o činnosti družstev a sděleno, jaká opatření činí Ústřední svaz spotřebních družstev pro to, aby »družstevnictví bylo opravdu komerčním, a ne byrokratickým orgánem«.

8. března

Lenin odpovídá na žádost lidového komisaře zahraničních věcí G. V. Čičerina o zaslání článku pro přílohu britského listu The Manchester Guardian, věnovanou Sovětskému Rusku, sděluje Čičerinovi, že takový článek napsat nemůže, ale že bude nutné postarat se o to, aby v člancích pro tuto přílohu byl podán »naprosto jasný plán obnovy Ruska na nekapitalistickém základě«;

píše dopis J. S. Vargovi k jeho návrhu na sestavení sborníku výňatků z Leninových prací o otázkách hospodářské politiky pro jeho vydání v cizích jazycích.

9. března

Po prostudování předběžného návrhu tezí G. J. Zinovjeva O upevňování strany, vypracovaného v souvislosti s přípravami na XI. sjezd KSR(b), píše Lenin V. M. Molotovovi k této otázce dopis.

10. března

V dopisu L. B. Krasinovi požaduje Lenin stručný souhrn faktických údajů o rozvoji zahraničního obchodu za poslední měsíce, neboť je potřebuje pro politickou zprávu ústředního výboru KSR(b) na XI. sjezdu strany;

ukládá vedoucímu úřadovny rady lidových komisařů a Rady práce a obrany N. P. Gorbunovovi, aby učinil potřebná opatření k vytvoření normálních podmínek pro práci Veřejné knihovny a předložil rozpočtové komisi politického byra ÚV KSR(b) a rady lidových komisařů k projednání otázku uvolnění prostředků pro návrat skupiny herců Moskevského uměleckého divadla ze zahraničí do Ruska.

11. března

Lenin posílá předsedovi koncesního výboru G. M. Kržižanovskému a předsedovi komise pro smíšené společnosti G. J. Sokolnikovovi dopis se směrnicemi pro činnost těchto orgánů;

předkládá politickému byru ÚV KSR(b) návrh uznan za chybu, že byl v tisku uveřejněn telegram s výkladem Parvusovy brožury, »neboť to jenom dělá Parvusovi reklamu«;

ukládá zástupci vedoucího úřadovny rady lidových komisařů a Rady práce a obrany V. A. Smoljaninovi, aby si vyžádal u vedoucího Ústředního statistického úřadu P. I. Popova údaje o stavu průmyslu, zemědělství, dopravy, obchodu a družstev v lednu a únoru 1922.

12. března

Lenin dokončuje článek O významu bojovného materialismu;

navrhuje předložit politickému byru ÚV KSR(b) k projednání otázku finanční situace vysokých škol; hovoří s členem malé rady lidových komisařů a ve-

doucím Státního obchodního domu A. A. Bělovem o finanční situaci země.

- Mezi 12. a 16. březnem* Lenin pročítá strojopisný text článku O významu bojovného materialismu, rediguje ho a doplňuje; píše L. A. Fotijevové (nebo N. S. Lepešinské) vzkaz s příkazem, aby jeden exemplář zredigovaného a doplněného článku poslala redakci časopisu Pod znamenem marksizma.
- 14. března* Lenin obdržel dopis G. V. Čičerina s návrhem programu, s nímž má sovětská delegace vystoupit na janovské konferenci; vyznačuje v něm nejdůležitější myšlenky a píše odpověď.
- 14. nebo 15. března* Lenin píše členům politického byra ÚV KSR(b) dopis s doporučeními k návrhu směrnic exekutivy Kominterny pro delegaci Kominterny na konferenci tří internacionál — Třetí, Druhé a Dvaapůlté (takzvané Vídeňské internacionály), svolanou do Berlína.
- 15. března* V dopisu L. B. Kameněvovi a J. V. Stalinovi podporuje Lenin návrhy lidového komisaře zahraničního obchodu L. B. Krasina a místopředsedy rady lidových komisařů a Rady práce a obrany A. D. Cjurupy na zvýšení občasných fondů lidového komisariátu zahraničního obchodu.
- 16. března* Lenin píše politickému byru ÚV KSR(b) dopis o tezích J. A. Preobraženského Hlavní zásady politiky KSR na dnešní vesnici, vypracovaných pro XI. sjezd strany.
- 17. března* Lenin posílá politickému byru ÚV KSR(b) návrh směrnice »všem soudruhům odjíždějícím do zahraničí«; dává N. P. Gorbunovovi tyto příkazy: sledovat rozvoj fotografie a filmu v Sovětském Rusku; postarat se o to, aby byly zlikvidovány haldy knih, které se nakupily v Rumjancevově muzeu; zjistit, jak se plní usnesení Rady práce a obrany z 15. března o ústřední telegrafní stanici; hovoří s L. B. Kameněvem o pokusu předáku Druhé

a Dvaapůlté internacionály zasahovat do soudního procesu s pravými esery; potom píše návrh odpovědi sovětské vlády Ěmilu Vanderveldemu a pokyn G. J. Zinovjevovi, aby byl tento návrh projednán v politickém byru ÚV KSR(b).

18. března

Lenin píše předmluvu ke knize I. I. Skvorcova-Stěpanova Elektrifikace RSFSR v souvislosti s přechodnou fází světového hospodářství; píše politickému byru ÚV KSR(b) dopis o postoji stranických a soudních orgánů k soudně stíhaným členům strany; písemně žádá komisaře spravedlnosti D. I. Kurského, aby osobně sledoval vyšetřování případu vedoucích pracovníků cukrovarnického trastu a aby lidový komisariát spravedlnosti a revoluční tribunál přísně trestaly vedoucí pracovníky hospodářských orgánů, kteří podlehli vlivu nepřátel sovětské moci; píše návrhy k problematice družstevnictví a ukládá N. P. Gorbunovovi, aby je poslal členům politického byra ÚV KSR(b) a také místopředsedům rady lidových komisařů a Rady práce a obrany A. D. Cjurupovi a A. I. Rykovovi.

19. března

V dopisu členům politického byra ÚV KSR(b) Lenin píše, že je nutné rázně potlačit odpor duchovenstva proti dekretu Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů z 23. února 1922 o vyvlastnění cenných předmětů v majetku církve, aby byly získány prostředky pro boj proti hladu.

20. března

Lenin písemně žádá náměstka lidového komisaře financí G. J. Sokolnikova, aby mu poslal vyjádření k Plánu finanční kampaně do nové sklizně v roce 1922, který vypracoval A. A. Bělov, a sdělil mu, jak je zorganizován dohled nad vybíráním peněžních daní a finanční kontrola činnosti státních trastů; písemně odpovídá L. B. Krasinovi na jeho dopis o rozhodnutí politického byra ÚV KSR(b) ve věci personálního složení kolegia lidového komisariátu zahraničního obchodu a později s ním hovoří o práci lidového komisariátu a o plnění směrnic politického byra týkajících se monopolu zahraničního obchodu;

po přečtení dopisu M. N. Popovové o zneužívání moci místními pracovníky šadrinského újezdu Jekatěrinské gubernie při vybírání naturální daně ukládá tajemnici rady lidových komisařů L. A. Fotijeové, aby tento dopis poslala ústřední kontrolní komisi nebo organizačnímu byru ÚV KSR(b) s tím, aby byla přijata příslušná opatření, a sestavila návrh odpovědi na tento dopis;

ukládá N. P. Gorbunovovi, aby připravil zprávu o byrokratických průtazích v lidovém komisariátu zahraničního obchodu v případě nákupu masových konzerv a rovněž informaci o smíšených společnostech v zahraničním obchodu a o podnicích s účastí kapitalistů.

21. března

Lenin píše J. V. Stalinovi a L. B. Kameněvovi o návrhu usnesení XI. sjezdu KSR(b) ke zprávě ústředního výboru;

píše náměstkovi lidového komisaře zahraničního obchodu M. I. Frumkinovi a členu kolegia I. I. Radčenkovi o své rozmluvě s L. B. Krasinem ve věci názorových neshod v kolegiu lidového komisariátu zahraničního obchodu o monopolu zahraničního obchodu; dále píše Frumkinovi, že je nutné přísně dodržovat směrnice politického byra ÚV KSR(b) k této otázce; hovoří s A. D. Cjurupou a A. I. Rykovem o práci rady lidových komisařů a Rady práce a obrany a doporučuje jim, aby soustředili hlavní pozornost na organizaci kontroly plnění vládních usnesení, a to za pomoci pracovníků lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce;

píše J. V. Stalinovi o práci místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany; ukládá N. P. Gorbunovovi, aby zjistil, kdo zavinil průtahy s odesláním vstupních víz pro americké kapitalisty, kteří vedou jednání o dodávce zemědělských strojů Sovětskému Rusku;

píše L. B. Kameněvovi o své práci na politické zprávě ústředního výboru KSR(b) XI. sjezdu strany a o tom, že plenární zasedání ústředního výboru bude muset určit ještě jednoho referenta.

- Mezi 21. a 25. březnem* Lenin vypracovává osnovu politické zprávy ústředního výboru KSR(b) sjezdu strany.
- 23. března* Lenin píše listu Bědnota pozdrav k jeho čtvrtému výročí; píše pro plenární zasedání ÚV KSR(b) dopis, v němž předkládá osnovu politické zprávy ústředního výboru XI. sjezdu strany; píše pozměňovací návrhy a připomínky k návrhu prohlášení sovětské delegace na janovské konferenci.
- 24. března* V souvislosti s tezemi O upevňování a nových úkolech strany, jež jsou určené pro XI. sjezd KSR(b) a mají být projednávány na plenárním zasedání ústředního výboru strany, posílá Lenin plenárnímu zasedání k projednání své připomínky a návrhy k podmínkám pro přijímání nových členů do strany; hovoří telefonicky s předsedou Státní plánovací komise G. M. Kržižanovským o konfliktu mezi vedoucími pracovníky stavby Volchovské vodní elektrárny; potom mu k této záležitosti píše dopis.
- 25. března* Lenin se vrací z Korzinkina do Moskvy; podepisuje prohlášení o předání plné moci vedoucího sovětské delegace na janovské konferenci G. V. Čičerinovi.
- 25. až 26. března* Lenin píše definitivní variantu osnovy politické zprávy ústředního výboru KSR(b) XI. sjezdu strany.
- 26. března* Lenin píše dopis členům ústředního výboru KSR(b) k usnesení plenárního zasedání ÚV o podmínkách pro přijímání nových členů do strany; hovoří telefonicky s L. B. Krasinem o přijetí zplnomocněného zástupce RSFSR N. N. Krestinského u německého ministra zahraničních věcí Walthera Rathenaua a ukládá mu, aby o obsahu Rathenauova rozhovoru s Krestinským informoval všechny členy politického byra ÚV KSR(b), G. V. Čičerina a M. M. Litvinova.
- 27. března* Lenin vyplňuje dotazník pro delegáty XI. sjezdu KSR(b); zahajuje XI. sjezd KSR(b) zahajovacím projevem

a pak podává politickou zprávu ústředního výboru strany;

účastní se druhého (odpoledního) zasedání XI. sjezdu a dělá si poznámky o průběhu diskuse ke zprávě ústředního výboru KSR(b);

hovoří s tajemníkem ÚV Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků) D. Z. Manuilským o stranické práci na Ukrajině.

28. března

Lenin se účastní třetího (dopoledního) zasedání XI. sjezdu, dělá si poznámky o průběhu diskuse ke zprávě ústředního výboru KSR(b), nastiňuje osnovu závěrečného slova a potom vystupuje se závěrečným slovem k politické zprávě ústředního výboru KSR(b).

Mezi

29. březnem
a 2. dubnem

Lenin píše doporučení k návrhu rezoluce XI. sjezdu strany ke zprávě delegace KSR(b) v Komunistické internacionále.

30. března

Lenin hovoří s A. M. Krasnoščokovem o rozhodnutí politického byra ÚV KSR(b) uvolnit ho z práce v lidovém komisariátu financí; potom píše členům politického byra dopis, že je nutné revidovat toto rozhodnutí a poskytnout Krasnoščokovovi možnost, aby v práci prokázal své schopnosti.

31. března

Lenin píše dopis D. I. Kurskému, že je nutné revidovat rozhodnutí moskevského revolučního tribunálu, který zprostil viny obžalované z trestuhodných průtahů a nečinnosti ve vědeckotechnickém oddělení Nejvyšší národohospodářské rady a ve Výboru pro vynálezy; ukládá mu, aby tuto záležitost osobně prostudoval a uspořádal veřejný politický proces; po obdržení zprávy, že D. I. Kurskij v rozporu s usnesením politického byra ÚV KSR(b) odmítá vypracovat návrh dekretu O základních soukromovlastnických právech, uznávaných RSFSR, chráněných jejími zákony a hájených soudy RSFSR, upozorňuje Kurského, že v této věci nejsou přípustné průtahy, a ukládá mu, aby do dvou dnů předložil příslušný návrh A. D. Cjurupovi; v písemném vzkazu Cjurupovi navrhuje, aby za nesplnění usnesení politického byra byla Kurskému vyslovena důtka.

- 31. března
nebo 1. dubna* Lenin hovoří s N. Osinským (V. V. Obolenským) o práci zemědělské sekce XI. sjezdu KSR(b).
- 1. dubna* V dopisu N. Osinskému uděluje Lenin pokyny pro práci zemědělské sekce XI. sjezdu strany a formuluje návrh sjezdové rezoluce o práci na vesnici; ukládá sekretářkám, aby dopis poslaly na vědomí také členům politického byra ÚV KSR(b).
- 2. dubna* Lenin je na jedenáctém (dopoledním) zasedání XI. sjezdu strany zvolen členem ústředního výboru KSR(b);
píše text závěrečného projevu na XI. sjezdu KSR(b); účastní se dvanáctého (odpoledního) zasedání XI. sjezdu; dělá si poznámky při projednávání zprávy sjezdové komise o skupině »dělnická opozice«; v souvislosti se sjezdovou rezolucí O tisku a propagandě zasahuje do diskuse o uveřejňování inzerátů v Pravdě; pronáší závěrečný projev na sjezdu;
píše návrh odpovědi americkému vědci v oboru elektrotechniky Charlesi P. Steinmetzovi a posílá ho na vědomí G. M. Kržižanovskému a L. K. Martensovi.
- 3. dubna* Lenin se účastní plenárního zasedání ústředního výboru KSR(b); je zvolen členem politického byra ÚV a schválen jako kandidát pro delegaci KSR(b) v Komunistické internacionále; předkládá návrh usnesení o práci sekretariátu ÚV. Na zasedání se jedná také o složení CÚVV, o reorganizaci malé rady lidových komisařů, o komisi pro redakci rezolucí XI. sjezdu KSR(b), o jmenování šéfredaktora Pravdy, o finančních a jiných otázkách.
- Před
4. dubnem* Lenin hovoří s A. V. Lunačarským o práci lidového komisariátu školství a osvěty.
- 4. dubna* Po prostudování návrhu A. D. Cjurupy na rozdělení povinností mezi místopředsedy rady lidových komisařů a Rady práce a obrany a doplňků A. I. Rykova k návrhu provádí v něm Lenin změny a doplňuje ho; vypracovává osnovy usnesení o práci místopředsedů RLK a RPO;
píše dopis L. D. Trockému, že je nutné zlepšit hmot-

né zabezpečení frekventantů kremelských vojenských kursů;

píše dopis A. I. Rykovovi o přistěhovalectví amerických dělníků do Sovětského Ruska a o organizaci skladištního hospodářství;

píše G. J. Sokolnikovovi o složení kolegia lidového komisariátu financí a o organizaci jeho práce.

5. dubna

Lenin hovoří s členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a předsedou Hlavní správy kovoprůmyslu L. K. Martensem o průběhu průzkumu Kurské magnetické anomálie a o otázkách spojených s předáním řady podniků na Uralu a v Kuzbasu do užívání skupině amerických dělníků v čele se S. J. Rutgersem a s poskytnutím koncese na těžbu azbestu v alapajevských dolech na Uralu americkému podnikateli A. Hammerovi; posílá dopisy A. I. Rykovovi s žádostí, aby byla věnována zvláštní pozornost a poskytnuta všestranná podpora průzkumu Kurské magnetické anomálie a rovněž Rutgersovým a Hammerovým koncesím.

6. dubna

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); předkládá návrh, aby byl na zasedání politického byra zván s poradním hlasem A. D. Cjurupa. Na zasedání se projednává návrh usnesení o způsobu využívání rezervního fondu rady lidových komisařů, dále se jedná o podrobném rozpracování směrnic XI. sjezdu KSR(b) k práci rady lidových komisařů a CÚVV, o velikosti mzdového fondu na duben 1922, o termínu konání sjezdu odborů, o informaci z konference představitelů tří internacionál a o dalších otázkách;

v dopisu G. M. Kržižanovskému doporučuje Lenin urychleně zahájit přípravné práce k využití Kurské magnetické anomálie;

přijímá předsedu CÚVV M. I. Kalinina, Bélu Kuna, zplnomocněného zástupce RSFSR v Berlíně N. N. Krestinského a lidového komisaře zásobování N. P. Brjuchanova; hovoří s G. K. Ordžonikidzem o organizaci svého léčebného a rekreačního pobytu na Kavkaze.

7. dubna Lenin píše dopis G. K. Ordžonikidzemu o svých plánech na léčení a rekreaci na Kavkaze.
8. dubna V dopisu A. I. Rykovovi vyjadřuje Lenin nesouhlas s jeho názorem, že je nutné poskytnout zahraničním podnikatelům koncese na geologický průzkum Kurské magnetické anomálie, a ukládá mu, aby si vyžádal od G. M. Kržižanovského a L. K. Martense oficiální názor na perspektivy jejího průzkumu a využití.
9. dubna Lenin píše článek Zaplatili jsme příliš mnoho a dopis členům politického byra ÚV KSR(b) s návrhem usnesení o uveřejnění tohoto článku a o dalších otázkách.
10. dubna Lenin doplňuje a upravuje text svého dopisu Charlesi P. Steinmetzovi a dává příkaz k jeho přeložení do angličtiny;
 píše návrh usnesení politického byra ÚV KSR(b) k doporučení povolát z Berlína K. B. Radka a N. I. Bucharina, aby podali informace o průběhu konference představitelů tří internacionál;
 v dopisu šéfredaktorovi časopisu *Ekonomičeskaja žizň* G. I. Kruminovi, předsedovi Státní plánovací komise G. M. Kržižanovskému, vedoucímu Ústředního statistického úřadu P. I. Popovovi a zástupci vedoucího úřadovny rady lidových komisařů a Rady práce a obrany V. A. Smoljaninovi Lenin upozorňuje, že se nevěnuje náležitá pozornost zkušenostem z jednotlivých míst obsaženým ve zprávách hospodářských rad a že tisk o nich nedostatečně informuje, a ukládá svolat zvláštní poradu a vypracovat plán studia těchto zpráv;
 píše J. S. Vargovi, že ze zdravotních důvodů nebude moci vyhovět jeho žádosti a napsat článek o nové ekonomické politice pro připravovanou ročenku Komunistické internacionály, a doporučuje přetisknout články z roku 1918 (zařazené do brožury o naturální dani) a některé výňatky z referátu na XI. sjezdu KSR(b).
11. dubna Lenin píše připomínky a doporučení k návrhu usnesení exekutivy Kominterny v souvislosti s ukončením konference představitelů tří internacionál;

píše návrh Usnesení o práci místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany) a posílá ho členům politického byra ÚV KSR(b) a rovněž A. D. Cjurupovi.

- 12. dubna* V dopisu A. I. Rykovovi a A. D. Cjurupovi Lenin požaduje »praktická a velmi rázná opatření« k tomu, aby Kaširská elektrárna začala dodávat Moskvě proud; v dopisu N. Osinskému schvaluje jeho článek Nová fakta ze zkušeností místních pracovníků, uveřejněný v Pravdě, a zdůrazňuje nutnost studovat a popularizovat zkušenosti z jednotlivých míst.
- 13. dubna* Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o snížení stavu Rudé armády, o janovské konferenci, o kolegiu lidového komisariátu financí, o složení předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, o komisi pro vnitřní obchod při Radě práce a obrany, o heslech k oslavám 1. máje aj.; hovoří s polským komunistou M. Waleckým a písemně žádá člena kolegia lidového komisariátu zahraničních věcí J. S. Haneckého, aby pomohl najít v Krakově a Poroninu jeho archív a knihovnu.
- Před
14. dubnem* Lenin poskytuje zpravodaji listu New York Herald interview o janovské konferenci.
- 14. dubna* Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany během jednávání zprávy předsedy výboru irbitského veletrhu S. V. Malyševa o výsledcích veletrhu.
- Po 14. dubnu* Lenin hovoří s S. V. Malyševem o uspořádání nižněnovgorodského veletrhu.
- 15. dubna* V dopisu politickému byru ÚV KSR(b) Lenin upozorňuje na krajně neúpravné vydání knihy Materiály k dějinám francouzsko-ruských vztahů v letech 1910—1914 a navrhuje uložit J. S. Haneckému a L. M. Karachanovi, aby učinili opatření k odstranění defektů a do dvou dnů zjistili všechny viníky, kteří odpovídají za vydání knihy.

17. dubna Při hlasování členů politického byra ÚV KSR(b) hlasuje Lenin pro návrh směrnice politického byra G. V. Čičerinovi k taktice sovětské delegace na janovské konferenci při projednávání otázky dluhů carské a prozatímní vlády Ruska.
18. dubna Lenin písemně navrhuje J. V. Stalinovi, L. B. Kameněvovi a L. D. Trockému, aby se v politickém byru ÚV KSR(b) posoudilo, zda má být uveřejněn telegram náměstka lidového komisaře zahraničních věcí M. M. Litvinova o uzavření rapallské smlouvy mezi Sovětským Ruskem a Německem.
19. dubna Lenin posílá J. V. Stalinovi, L. B. Kameněvovi a L. D. Trockému návrh telegramu do Janova.
20. dubna Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává janovská konference, zpráva komise pro vyšetřování činnosti ústředního výboru Odborového svazu pracovníků spojů a lidového komisariátu pošt a telegrafů, otázka vzájemných vztahů mezi lidovým komisariátem zahraničních věcí a středoasijským byrem ÚV KSR(b) v záležitostech zahraniční politiky, zpráva komise pro vypracování pořadu jednání příštího zasedání CÚVV a jiné otázky; přijímá V. A. Smoljaninova, který ho informuje o obchodních transakcích Ústředního svazu spotřebních družstev, a doporučuje mu, aby uveřejnil materiál k této otázce v tisku a zvláště uvedl údaje o zboží dodaném na vesnici.
21. dubna Lenin píše návrh telegrafické směrnice pro G. V. Čičerina a posílá ho J. V. Stalinovi, aby ho v případě, že nebudou mít členové politického byra ÚV KSR(b) námítky, poslal do Janova.
22. dubna Lenin přijíždí do Ústavu biofyziky, kde mu v souvislosti s připravovanou operací k vynětí střely dělají rentgenový snímek hrudníku, a potom hovoří s akademikem P. P. Lazarevem o průběhu průzkumu Kurské magnetické anomálie.

23. dubna Lenin přijíždí do Soldatěnkovovy nemocnice (nyní nemocnice S. P. Botkina), kde mu pak operačně vyjmají střelu.
24. dubna Lenin píše návrh telegrafické směrnice pro G. V. Čičerina a ostatní členy sovětské delegace na janovské konferenci a posílá ho J. V. Stalinovi, aby se dotázal členů politického byra ÚV KSR(b), zda s textem telegramu souhlasí.
25. dubna Lenin provádí úpravy v návrhu telegrafické směrnice politického byra ÚV KSR(b) pro sovětskou delegaci na janovské konferenci k otázce odškodnění bývalých zahraničních vlastníků.
26. dubna Lenin obdržel dopis J. S. Vargy o špatné organizaci práce v Úřadu pro zahraniční vědu a techniku se sídlem v Berlíně a o nutnosti jeho reorganizace; děkuje Vargovi za toto sdělení a posílá mu text svého závěrečného projevu na XI. sjezdu KSR(b) k uveřejnění v němčině; Vargův dopis posílá A. I. Rykovovi a A. D. Cjurupovi s žádostí, aby nařídili co nejpřísnější prozkoumání situace v Úřadu pro zahraniční vědu a techniku a na základě toho provedli jeho reorganizaci.
27. dubna Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); předkládá návrh na vydání revolučních spisů G. V. Plechanova. Na zasedání se jedná také o janovské konferenci, o snížení stavu Rudé armády zavedením dovolených pro její příslušníky k účasti na zemědělských pracích, o zřízení Ukrajinské banky družstevních organizací, o odvodech bakuské ropy Ázerbájdžánu aj.
28. dubna Lenin provádí korekturu své brožury Staré články na témata téměř nová a píše k ní předmluvu; posílá politickému byru ÚV KSR(b) návrh na odeslání telegramu G. V. Čičerinovi s žádostí, aby poslal osnovu nebo teze manifestu sovětské vlády pro případ ztroskotání janovské konference; posílá dělníkům a inženýrům Státního sdružení ázerbájdžánského ropného průmyslu v Baku telegram

s poděkováním za hrdinství a obětavost při zdolávání požáru na surachanských ropných polích.

30. dubna

Lenin posílá politickému byru ÚV KSR(b) svůj návrh telegrafické směrnice G. V. Čičerinovi, jež je odpovědí na jeho sdělení, že se uvažuje o možnosti přenést ruskou otázku na novou, zvlášť k tomu účelu svolanou konferenci.

2. května

Lenin píše článek K desátému výročí Pravdy; hovoří s A. D. Cjurupou o návrhu na vnitřní obilní půjčku, který byl vypracován v lidovém komisariátu financí; ukládá Cjurupovi, aby tlumočil vedení lidového komisariátu dopravy jeho požadavek, aby se přistoupilo k realizaci usnesení Rady práce a obrany o rozdělení železničních tratí do tří kategorií a o zastavení provozu na nejméně důležitých tratích; píše G. J. Sokolnikovovi dopis o návrhu vnitřní obilní půjčky a požaduje »opravdu revoluční opatření« k upevnění finanční situace Sovětského Ruska; posílá A. D. Cjurupovi a A. J. Rykovovi dopis N. K. Krupské s námitkami proti rozhodnutí rozpočtové rady značně omezit počet učitelů a žádá je, aby podpořili v radě lidových komisařů její návrh na zvýšení dotací pro potřeby školství; posílá politickému byru ÚV KSR(b) návrh telegrafické směrnice G. V. Čičerinovi do Janova.

4. května

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); navrhuje, aby cenné předměty vyvlastněné církvi byly prodány v zahraničí, a tak získány prostředky pro boj proti hladu. Na zasedání se jedná také o janovské konferenci, o práci rady lidových komisařů a CÚVV, o Hlavní správě paliv, o mzdách v hlavních městech sovětských republik aj.

5. května

Lenin píše odpověď na připomínky A. I. Rykova, M. P. Tomského a L. D. Trockého k návrhu Usnesení o práci místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany) a posílá ji J. V. Stalinovi pro členy politického byra ÚV KSR(b) a pro A. D. Cjurupu; ukládá V. A. Smoljaninovi, aby vypracoval seznam

význačných starých členů KSR(b) a požádal je, aby se nezávisle na tom, jakou práci konají, zapojili do studia zpráv hospodářských rad.

5. nebo
6. května Lenin píše návrh telegrafické směrnice G. V. Čičerinovi do Janova.
6. května Lenin dostává novou stranickou legitimaci číslo 114482 v nové úpravě z roku 1922, kterou vydal moskvorečský obvodní výbor KSR(b) v Moskvě.
8. května Po přečtení telegramu M. M. Litvinova z Janova o tom, že sovětské delegaci bylo předáno Memorandum dohodových mocností k ruské otázce, posílá Lenin politickému byru ÚV KSR(b) návrh na telegrafickou odpověď a vypracovává návrh telegramu.
9. května, Lenin předkládá politickému byru ÚV KSR(b) návrh telegrafické směrnice G. V. Čičerinovi do Janova týkající se podpisu rapalské smlouvy Sovětského Ruska s Německem a její připravované ratifikace.
11. května Lenin píše americkému podnikateli A. Hámmerovi dopis s přáním úspěšného podnikání v azbestových dolech na Uralu, na něž mu byla dána koncese, a dodává, že tato koncese »bude mít velký význam také pro obchodní styky mezi naší republikou a Spojenými státy«; přikládá písemný vzkaz pro Zinovjeva (nebo jeho zástupce) s prosbou, aby poskytl Hammerovi všestrannou pomoc;
účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b); předkládá k projednání svůj návrh usnesení, aby lidovým komisariátům zásobování a zemědělství, Ústřednímu statistickému úřadu a Státní plánovací komisi bylo nařízeno předložit ústřednímu výboru souhrnné údaje o výsledcích naturální daně vybrané v roce 1921/22 a o předpokládaném výsledku daně, jež bude vybrána v roce 1922/23. Dále se jedná o zasedání CÚVV, o procesu s esery, o sjezdu horníků, o kolegiu lidového komisariátu zemědělství, o Akademii věd a Veřejné knihovně a o dalších otázkách; při hlasování členů politického byra ÚV KSR(b) o návrhu na prodloužení smlouvy s Americkou organizací

pomoci (ARA) do 1. ledna 1923 se vyslovuje kladně s výhradou, že proti tomuto návrhu nebude mít námitky předseda Státní politické správy F. E. Dzeržinskij; píše lidovému komisaři pošt a telegrafů V. S. Dovgalevskému dopis o práci Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoře a podporuje žádost nižněnovgorodského sovětu, aby CÚVV udělil radiotechnické laboratoři Řád rudého praporu práce a vedoucí pracovníci laboratoře profesori M. A. Bonč-Brujevič a V. P. Vologdin byli zapsáni na desku cti.

13. května Lenin hovoří telefonicky s inženýrem V. A. Pavlovem o ústřední radiotelefonní stanici, která se buduje v Moskvě; během hovoru si zapisuje údaje, které mu sděluje Pavlov; ukládá V. A. Smoljaninovi, aby zjistil, jak jsou financovány práce akademika P. P. Lazareva spojené s průzkumem Kurské magnetické anomálie.
14. května Lenin předkládá politickému byru ÚV KSR(b) návrh telegrafické směrnice pro G. V. Čičerina do Janova.
15. května Lenin posílá J. V. Stalinovi sdělení s návrhem usnesení politického byra ÚV KSR(b) o monopolu zahraničního obchodu a rovněž píše k této otázce J. V. Stalinovi a M. I. Frumkinovi dopis; po přečtení návrhu Uvozovacího zákona k Trestnímu zákoníku RSFSR píše D. I. Kurskému dopis obsahující doporučení a doplňky k návrhu; po prověření práce pracovnice sekretariátu rady lidových komisařů a Rady práce a obrany A. I. Ulrichové, jež měla sledovat plnění vládních usnesení, upozorňuje v dopisu V. A. Smoljaninovi na nepořádky v této věci a požaduje, aby byla zavedena řádná kontrola plnění.
15. nebo 16. května Lenin píše návrh usnesení CÚVV ke zprávě sovětské delegace na janovské konferenci.
16. května Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se jedná o janovské konferenci, o konferenci představitelů tří internacionál, o zasedání CÚVV a o dalších otázkách.

16. nebo
17. května Lenin hovoří s D. I. Kurským o návrhu Trestního zákoníku RSFSR.
17. května Lenin píše a posílá D. I. Kurskému dvě varianty dodatečného článku Uvozovacího zákona k Trestnímu zákoníku RSFSR;
v dopisu A. V. Lunačarskému, M. N. Pokrovskému, A. D. Cjurupovi a A. I. Rykovovi upozorňuje na to, že vysoké ceny tiskovin »brání tomu, aby se užitečné knihy dostaly mezi lid«, a navrhuje učinit zvláštní opatření, aby byly zajištěny knihy pro újezdní knihovny; ukládá V. A. Smoljaninovi, aby na to dohlédl.
18. května Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o janovské konferenci, o naturální dani, o složení kolegií lidového komisariátu školství a osvěty a lidového komisariátu dopravy, o situaci ve Střední Asii aj.;
hovoří s N. Osinským o tom, že v listě Selskochozjajstvennaja žižň byly 6. května 1922 uveřejněny politicky škodlivé články A. L. Vajnštejna O tíživé naturální dani a N. P. Oganovského Líc a rub (systému naturální daně);
jedná s náměstkem lidového komisaře práce A. M. Anikstem o práci komisariátu.
19. května Lenin píše J. V. Stalinovi dva dopisy pro členy politického byra ÚV KSR(b) o rozvoji radiotechniky.
20. května Lenin píše politickému byru ÚV KSR(b) dopis O »dvojí« podřízenosti a zákonnosti;
v odpovědi na dopis sekretariátu ÚV KSR(b) o návrhu předložit zasedání CÚVV k projednání otázku snížení stavu Rudé armády sděluje, že s tímto návrhem souhlasí.
21. května Lenin písemně žádá všechny lidové komisaře a ostatní vedoucí ústředních úřadů, aby ho po dobu jeho dovolené informovali o nejdůležitějších záležitostech a o průběhu plnění nejdůležitějších usnesení, plánů, kampaní atd.

22. května Lenin se s A. D. Cjurupou a A. I. Rykovem radí o otázkách týkajících se práce Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoře a rozvoje radiotechniky, zavlažování Muganské stepi, práce Celoruského ústředního svazu spotřebních družstev a lidových komisariátů spravedlnosti, zahraničního obchodu a dopravy; píše návrh usnesení politického byra ÚV KSR(b) ohledně rozhodnutí petrohradských organizací zastavit směnověchovský časopis *Novaja Rossija*; přijímá B. I. Reinsteina před jeho odjezdem do Ameriky; hovoří s ním o rozvoji radiotechniky v sovětské zemi a o jejím obrovském významu pro politickou práci strany; ukládá mu, aby zorganizoval pomoc amerických odborníků sovětským radiotechnikům.
23. května Lenin píše návrh usnesení politického byra ÚV KSR(b) o složení CÚVV a posílá ho J. V. Stalinovi pro politické byro; hovoří s předsedou rady lidových komisařů Krymské republiky S. Saidem-Galijevem o situaci na Krymu a o neshodách mezi tatarskými komunisty; odjíždí do Gorek na zotavenou.
24. května Lenin píše členům politického byra ÚV KSR(b) dopis s návrhem, aby »obzvlášť« podpořili« americké koncesionáře A. Hammera a B. Mishella.
25. až 27. května Lenin dostává první akutní záchvat, který vedl k částečnému ochrnutí pravé ruky a pravé nohy a k poruše řeči.
- Nejpozději 26. května Lenin posílá pozdravný telegram Prvnímu sjezdu pracujících žen Zakavkazska.
- V polovině června 18. června Zlepšení Leninova zdravotního stavu. Lenin hovoří s N. K. Krupskou o průběhu soudního procesu s esery.
24. června V průběhu lékařské konzultace se Lenin informuje u profesora Klemperera o zdravotním stavu A. D. Cjurupy; po skončení konzultace ukládá lidovému komisaři zdravotnictví N. A. Semaškovovi, aby tlumočil

v ústředním výboru strany jeho názor, že při jednání v Haagu bude nutné zachovávat velkou obezřetnost a že je třeba urovnat konflikt v lidovém komisariátu dopravy.

- 11. července* Lenin hovoří s J. V. Stalinem o práci ústředního výboru KSR(b), o průběhu haagské konference a o soudním procesu s esery a vyptává se ho, jaké jsou vyhlídky na úrodu, jaká je situace v průmyslu a jaký je stav financí.
- 12. července* Lenin píše L. B. Kameněvovi dopis k otázkám práce ústředního výboru KSR(b).
- 13. července* Lenin písemně sděluje L. A. Fotijevové, že se jeho zdravotní stav zlepšil, a ukládá jí vyhledat a poslat mu knihy a dále vyřídit A. I. Rykovovi jeho prosbu, aby zařídil pro sekretářky rady lidových komisařů rekreaci.
- 14. července* Lenin hovoří s L. B. Kameněvem o práci ústředního výboru KSR(b), o stavu financí, o vyhlídkách na úrodu a o situaci v lidovém komisariátu dopravy.
- 16. července* Lenin hovoří s N. I. Bucharinem o vyhlídkách na úrodu, o práci Státní banky, o stranických záležitostech a o situaci v Německu.
- 20. července* Politické byro ÚV KSR(b) projednává Leninův návrh týkající se potravinové daně a koncesí.
- 28. července až 3. srpna* Lenin hovoří s G. J. Zinovjevem, L. B. Kameněvem, J. V. Stalinem a L. D. Trockým o stranických záležitostech v souvislosti s přípravami XII. celoruské konference KSR(b).
- 5. srpna* Lenin hovoří s J. V. Stalinem, který mu tlumočí pozdrav XII. celoruské konference strany, ukládá mu vyřídit delegátům konference poděkování a vyslovuje naději, že v nejbližší době začne zase pracovat.
- 7. srpna* Lenin hovoří s G. I. Petrovským, N. N. Krestinským a G. K. Ordžonikidzem.

- 11. srpna* Lenin přijímá předsedu Ústředního výkonného výboru sovětů Ázerbájdžánské republiky S. A. Agamalioglyho, jehož doprovází A. S. Jenukidze, a zajímá se o práci svazové rady Zakavkazské federace, o situaci v Ázerbájdžánu, o stanovisko ázerbájdžánských pracujících k návrhu na vytvoření nové abecedy a o ázerbájdžánskou Rudou armádu.
- 17. srpna* Lenin hovoří s náměstkem lidového komisaře financí M. K. Vladimirovem o práci lidového komisariátu financí a o jeho politice vůči nepmanům.
- 19. srpna* Lenin hovoří s J. V. Stalinem o práci lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce.
- 21. srpna* Lenin píše členům kolegia lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce A. I. Sviděorskému, N. A. Reskemmu, J. F. Rozmirovičové, L. I. Ruzerovi a dalším, že charakter práce dělnicko-rolnické inspekce neodpovídá jejímu poslání, totiž úkolu přebudovat a zlepšit činnost státního aparátu;
hovoří s L. B. Krasinem před jeho cestou do Berlína, kde má uzavřít s britským průmyslníkem L. Urquhartem smlouvu o poskytnutí koncese;
hovoří s předsedou kolegia Státního nakladatelství N. L. Meščerjakovem a členem kolegia lidového komisariátu financí J. A. Preobraženským.
- 22. srpna* Lenin hovoří s A. I. Rykovem.
- 25. srpna* Lenin jedná s předsedou rady lidových komisařů Ukrajiny Ch. G. Rakovským.
- 29. srpna* Lenin hovoří s I. I. Skvorcovem-Stěpanovem.
- 30. srpna* Lenin hovoří s J. V. Stalinem o vyhlídkách na úrodu, o situaci v průmyslu, o stavu státního rozpočtu, o kursu rublu, o mezinárodním postavení sovětských republik a o protisovětské činnosti menševiků a eserů.
- 31. srpna* Lenin hovoří s A. I. Sviděorským o práci lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce a jeho oddělení pro normalizaci práce státního aparátu;

posílá A. I. Rykovovi výstřižek z listu Izvěstija z 25. srpna s článkem o práci americké traktorové brigády v sovochozu Tojkino (Permská gubernie), kterou zorganizovala Společnost přátel Sovětského Ruska, a píše mu, že je nutné *»všemožně podpořit«* konkrétní pomoc společnosti pracujícím Sovětského Ruska; dává příkaz k vyžádání informací o práci traktorové brigády od výkonného výboru guberniálního sovětu v Permu.

1. září Lenin hovoří s D. Z. Manuilským před jeho odjezdem na sjezd Komunistické strany Francie o situaci v této straně a o situaci v mezinárodním komunistickém hnutí; píše náměstkovi lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce V. A. Avaněsovovi dopis týkající se studia zahraničních zkušeností z normalizace kancelářské práce a jejich uplatňování v orgánech státní moci.
2. září Lenin hovoří s G. J. Zinovjevem.
4. září Lenin hovoří s F. E. Dzeržinským a diktuje mu své návrhy pro politické byro ÚV KSR(b), jež se týkají podmínek uzavření koncesní smlouvy s L. Urquhartem a opatření k obnově základních fondů v průmyslu a dopravě.
5. září Lenin hovoří s M. I. Kalininem a sděluje mu, že má v úmyslu začít od začátku října zase pracovat.
6. září Lenin hovoří s předsedou vedení Ústředního svazu spotřebních družstev L. M. Chinčukem.
- Nejpozději*
7. září Lenin písemně žádá V. A. Smoljaninova, aby mu poslal knihy I. M. Besprozvaného Plánovací oddělení v menším závodě organizovaném podle Taylorova systému a Soudobá organizace amerických závodů (Taylorův systém).
10. září Lenin hovoří s M. P. Tomským o úkolech nadcházejícího V. celoruského sjezdu odborů.
- Po 10. září Lenin píše recenzi Lžička dehtu v sudu medu na kni-

hu O. A. Jermanského Vědecká organizace práce a Taylorův systém.

11. září
Konzilium profesorů O. Foerster, V. V. Kramera a F. A. Geťjeho povoluje Leninovi, aby začal od 1. října pracovat;
Lenin písemně žádá A. S. Jenukidzeho, aby se postaral o dokončení úprav v jeho bytě v Kremlu do 1. října.
12. září
Lenin hovoří s J. V. Stalinem;
seznámil se s předběžnou smlouvou o poskytnutí koncese L. Urquhartovi a píše J. V. Stalinovi dopis pro členy politického byra ÚV KSR(b) k této otázce; píše L. M. Chinčukovi dopis, aby mu poslal korekturu své knihy Ústřední svaz spotřebních družstev v podmínkách nové ekonomické politiky, a doporučuje mu, aby ji doplnil údaji o růstu družstevního obratu na vesnici.
13. září
Lenin hovoří s L. B. Kameněvem o možnosti navázat hospodářské styky s americkými podnikatelskými kruhy a o dalších otázkách;
píše návrh dopisu V. celoruskému sjezdu odborů a posílá ho členům politického byra ÚV KSR(b).
14. září
Na zasedání politického byra ÚV KSR(b) se projednávají Leninovy návrhy, aby byla prozkoumána možnost navázání hospodářských styků s americkými podnikatelskými kruhy a aby byli jmenováni místopředsedové rady lidových komisařů a Rady práce a obrany;
Lenin doplňuje svůj dopis V. celoruskému sjezdu odborů.
17. září
Lenin žádá písemně M. K. Vladimirova o sdělení, jaké jsou zásoby zlata Sovětské republiky, jak velký je současný schodek a jak by měl být uhrazen;
v dopisu A. I. Rykovovi navrhuje poskytnout Donbasu a Baku finanční pomoc ze zlaté rezervy republiky; písemně žádá člena kolegia lidového komisariátu vnitřní M. Ch. Poljakova o sdělení, jaké jsou výsledky pracovní a potažní povinnosti.

18. září Lenin projednává s L. B. Krasinem předběžnou smlouvu o poskytnutí koncese Urquhartovi; píše G. J. Zinovjevovi, že sám se staví k poskytnutí koncese Urquhartovi záporně, a žádá ho, aby to sdělil členům politického byra ÚV KSR(b).
19. září Lenin písemně žádá V. A. Smoljaninova, aby mu vyhledal protokoly politického byra a plenárních zasedání ÚV KSR(b), rady lidových komisařů a Rady práce a obrany a aby ho pravidelně informoval o průběhu jednání o ropných koncesích s americkými průmyslníky.
- Nejpozději*
22. září Lenin písemně žádá J. V. Stalina o sdělení, jak se v ústředním výboru řeší otázka vzájemných vztahů mezi sovětskými republikami.
23. září Lenin hovoří s předsedou středoasijského byra ÚV KSR(b) J. E. Rudzutakem a později s N. I. Bucharinem; posílá V. A. Smoljaninovovi písemný vzkaz, že se vrátí do Moskvy 1. nebo 2. října a že je nutné připravit zasedání rady lidových komisařů na 3. října.
24. září Lenin hovoří s místopředsedou Státní plánovací komise G. L. Pjatakovem o organizaci práce ve Státní plánovací komisi a o jejich prvořadých úkolech.
25. září Lenin hovoří s G. J. Sokolnikovem o sjednocení sovětských republik; píše A. I. Rykovovi dopis, v němž navrhuje, aby vzhledem k nutnosti reorganizace státního aparátu bylo provedeno sčítání všech zaměstnanců orgánů sovětské moci v Moskvě; písemně žádá náměstka lidového komisaře spravedlnosti N. V. Krylenka o sdělení, zda se k pátému výročí Říjnové revoluce připravuje vydání sbírky zákonů sovětské moci.
26. září Lenin hovoří s J. V. Stalinem o spojení sovětských republik; píše L. B. Kameněvovi dopis pro členy politického byra ÚV KSR(b) o vytvoření Svazu sovětských socialistických republik.

27. září
 Lenin píše redaktorovi Pravdy N. I. Bucharinovi o hrubých chybách v článku předsedy ústředního výboru Proletkultu V. F. Pletňova Na ideologické frontě, který byl uveřejněn v Pravdě 27. září; hovoří s předsedou rady lidových komisařů Gruzie P. G. Mdivanim o spojení sovětských republik.
28. září
 Lenin hovoří s G. K. Ordžonikidzem o spojení sovětských republik; v telegramu předsedovi Státní správy kamenouhelného průmyslu Donbasu V. J. Čubarovi žádá o sdělení, jaké množství platidel potřebuje Donbas.
29. září
 Lenin hovoří o spojení sovětských republik se členy ÚV Komunistické strany Gruzie M. S. Okudžavou, L. J. Dumbadzem a K. M. Cincadzem a poté s předsedou rady lidových komisařů Arménie A. F. Mjasnikovem, jehož se vyptává také na situaci v Zakavkazsku, na stav zavlažovacích systémů, na to, jaké jsou vyhlídky na úrodu bavlny, apod.
2. října
 Lenin se vrací z Gorek do Moskvy a začíná pracovat.
3. října
 Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; referuje o způsobu zařazování problémů na pořad jednání rady lidových komisařů. Na zasedání se projednává také mzdový fond na říjen 1922, dodatek k dekretu rady lidových komisařů ze 4. dubna 1922 o oběhu zlata, stříbra, platiny, drahokamů a cizích valut, návrh zákona o místním rozpočtu aj.
4. října
 Lenin hovoří s I. K. Michajlovem, který předsedá komisi pro revizi podniků, na něž má být Urquhartovi poskytnuta koncese; potom písemně sděluje L. B. Kameněvovi své negativní stanovisko k návrhu smlouvy o poskytnutí koncese Urquhartovi; ukládá V. A. Smoljaninovovi, aby urychleně vyžádal údaje o průběhu výkupu obilí ze sklizně roku 1922.
5. října
 Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b); vyslovuje se proti potvrzení předběžné koncesní smlouvy s Urquhartem. Na zasedání se jedná také o měnové reformě v Zakavkazsku.

6. října Lenin, který se ze zdravotních důvodů neúčastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), posílá L. B. Kameněvovi písemný vzkaz, týkající se projednávání otázky sjednocení sovětských republik na tomto zasedání; píše dopis G. L. Pjatakovovi v souvislosti s projednáváním otázky Urquhartovy koncese; ukládá V. A. Smoljaninovi, aby požádal V. J. Čubara o vyjádření, zda by bylo účelné vybrat z donbaských kamenouhelných dolů, které jsou v provozu, ty největší a nejlepší a postarat se o plné zabezpečení horníků z těchto dolů tím, že by na to byla přidělena část zásob zlata Sovětské republiky; dále aby zjistil výsledky jeho jednání s hospodářskými resorty o zásobování Donbasu; hovoří s předsedou Státního sdružení ázerbájdžánského ropného průmyslu A. P. Serebrovským o situaci na bakuských ropných polích a potom píše dopis bakuským dělníkům; píše redakci komsomolského listu Baumanského obvodu v Moskvě Puť molodžovi pozdravný dopis; píše návrh dopisu Společnosti přátel Sovětského Ruska (v Americe) a posílá ho na vědomí L. K. Martensovi.
7. října Plenární zasedání ÚV KSR(b) volí Lenina do byra delegace KSR(b) na IV. kongres Komunistické internacionály.
9. října Lenin hovoří s V. A. Smoljaninovem a N. P. Gorbunovem; ukládá jim, aby si vyžádali stanovisko lidového komisariátu zemědělství a Hlavní správy odborného vzdělávání k návrhu profesora Volkova, aby byly v Americe koupeny prototypy traktorů pro vzorovou stanici; hovoří s V. J. Čubarem o situaci v donbaském kamenouhelném průmyslu.
10. října Lenin písemně ukládá zástupci vedoucího Hlavní správy paliv Nejvyšší národohospodářské rady V. A. Trifonovovi, aby urychleně zařídil přiděl benzínu a mazacích olejů pro americkou traktorovou brigádu, která pracuje v sovchozu Tojkino v Permské gubernii;

hovoří s předsedou ÚV Odborového svazu textilních dělníků I. I. Kutuzovem a píše V. celoruskému sjezdu textilních dělníků a dělnic pozdravný dopis;
hovoří s A. I. Rykovem a L. B. Kameněvem, s místopředsedou rady lidových komisařů Ukrajiny M. V. Frunzem, s G. M. Kržižanovským a s G. L. Pjatakovem;
řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se jedná o početním stavu Rudé armády, o návrhu Ustanovení o organizaci sovětského soudnictví, o snížení počtu zaměstnanců v lidovém komisariátu dopravy, o odmítnutí předběžné koncesní smlouvy s Urquhartem a o dalších otázkách.

11. října

Lenin píše V. celoruskému sjezdu Komunistického svazu mládeže Ruska pozdravný dopis;
hovoří s L. D. Trockým o projednávání otázky monopolu zahraničního obchodu na plenárním zasedání ÚV KSR(b) 6. října a o usnesení plenárního zasedání k této věci;
hovoří s členem kolegia lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce N. A. Reskem o reorganizaci dělnicko-rolnické inspekce a žádá ho, aby k tomu připravil zprávu;
hovoří s předsedou byra Rady průmyslu a dopravy A. Z. Golcmanem, s předsedou vedení Jugostalu I. I. Mežlaukem a lidovým komisařem práce V. V. Šmidttem o práci byra a o mzdách v těžkém průmyslu;
s L. B. Krasinem o usnesení plenárního zasedání ÚV KSR(b) z 6. října 1922 o monopolu zahraničního obchodu; se zástupcem vedoucího oddělení agitace a propagandy ÚV KSR(b) J. A. Jakovlevem a vedoucím odboru propagandy tohoto oddělení K. A. Popovem o činnosti Proletkultu.

12. října

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o náměstcích lidového komisaře školství a osvěty, o usnesení plenárního zasedání ÚV o zahraničním obchodu, o demobilizaci námořníků a o zvýšení bojeschopnosti vojenského námořnictva, o Dálnovýchodní republice, o prokuratuře, o stavbě Zemoavčalské vodní elektrárny v Gruzii, o finančních otázkách aj.;

probírá s J. V. Stalinem usnesení plenárního zasedání ÚV KSR(b) z 6. října 1922 o monopolu zahraničního obchodu;

hovoří s L. B. Krasinem o monopolu zahraničního obchodu a potom píše návrh dopisu ústřednímu výboru KSR(b) k této otázce a posílá ho Krasinovi na vědomí.

13. října

Lenin doplňuje dopis ústřednímu výboru KSR(b) o monopolu zahraničního obchodu a posílá ho J. V. Stalinovi;

hovoří s V. A. Smoljaninovem a N. P. Gorbunovem; ukládá Gorbunovovi, aby zajistil informování odborníků lidového komisariátu pošt a telegrafů o technických novinkách americké radiotelefonie;

přijímá amerického výtvarníka O. Cesareho, který maluje jeho portrét, určený k rozšiřování v zahraničí ve prospěch fondu pro pomoc hladovějícím dětem v Rusku;

řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se projednává zpráva komise o nahrazení pracovní a potažní povinnosti peněžní povinností, rozšíření práv Hlavního koncesního výboru, stanovení cen paliv aj.

16. října

Lenin hovoří s M. I. Frumkinem; dává lidovému komisariátu zahraničního obchodu příkaz, aby každý měsíc posílal radě lidových komisařů tabulky obratu a příjmů tohoto komisariátu;

ukládá zástupci vedoucího úřadovny rady lidových komisařů B. G. Zaksovi, aby společně s lidovým komisařem financí vypracoval návrh usnesení o měsíční evidenci celkového stavu valutového fondu;

písemně ukládá předsedovi Nejvyšší národohospodářské rady P. A. Bogdanovovi poskytnout pomoc a podporu skupině inženýrů v čele s I. M. Gubkinem, jež dosáhla úspěchu ve výzkumu i praktickém využití hořlavých břidlic;

píše G. K. Ordžonikidzemu dopis o financování stavby Zemoavčalské vodní elektrárny.

17. října

Lenin má poradu s L. B. Kameněvem a J. V. Stalinem;

hovoří s předsedou hospodářské rady Karelské pra-

covní komuny A. V. Šotmanem o hospodářské výstavbě v Karélii; potom píše L. B. Kameněvovi a N. P. Gorbunovovi vzkaz, aby podpořili žádost Karelské pracovní komuny o povolení stavby papírny a těžby slídy v Karélii;

řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se projednávají zprávy komisí pro vypracování zákoníku práce a pozemkového zákoníku RSFSR, návrh Výnosu o sjezdech guberniálních sovětů a o výkonných výborech guberniálních sovětů, rozpočet lidového komisariátu dopravy, otázka místního rozpočtu, smlouva s konsorciem německých firem v čele s koncernem Otty Wolffa aj.

18. října

Lenin hovoří s A. M. Ležavou a M. I. Frumkinem o návrhu koncesní smlouvy s Wolffovým konsorciem; píše dopis J. V. Stalinovi pro členy politického byra ÚV KSR(b) o smlouvě s Wolffovým konsorciem a navrhuje předložit tuto otázku k projednání politickému byru;

ukládá N. P. Gorbunovovi, aby si vyžádal u předsedy Nejvyšší národohospodářské rady P. A. Bogdanova materiál o financování průzkumu Kurské magnetické anomálie.

19. října

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); podává zprávu o návrhu smlouvy s konsorciem německých firem a zprávu o pozvání představitelů amerických podnikatelských kruhů do Sovětského Ruska k jednání o hospodářských otázkách. Na zasedání se projednávají také směrnice pro sovětskou delegaci na mezinárodní konferenci v Lausanne o problémech Blízkého východu, evakuace japonských vojáků z Vladivostoku a příprava IV. zasedání CÚVV; dále se jedná o zotavovných pro dělníky, o složení komise pro protináboženskou propagandu a o dalších otázkách;

hovoří s J. A. Jakovlevem o jeho článku pro Pravdu s kritikou chybných názorů předsedy Proletkultu V. F. Pletňova;

hovoří s obchodním zástupcem RSFSR v Německu B. S. Stomoňakovem o monopolu zahraničního obchodu a ukládá mu, aby připravil k této otázce návrh

teží a projednal ho s dalšími pracovníky, kteří jsou proti oslabení státního monopolu.

Nejpozději
20. října

Lenin hovoří s G. J. Sokolnikovem o připravovaném celoruském sjezdu finančních pracovníků.

20. října

Lenin posílá celoruskému sjezdu finančních pracovníků pozdravný dopis; hovoří s předsedou malé rady lidových komisařů A. S. Kiseljovem o práci tohoto orgánu a jeho sekretariátu, s členem kolegia dělnicko-rolnické inspekce A. I. Sviděřským, dále s redaktorem listu Ekonomičeskaja žizň A. M. Kaktyněm o práci průmyslu a o jeho financování, o struktuře trustů a také o imigraci amerických dělníků do Sovětského Ruska; ukládá N. P. Gorbunovovi, aby v souvislosti s plány imigrace amerických dělníků do Sovětského Ruska připravil informaci o počtu dělníků v Kemerovu a v naděždinském závodě; posílá dopis Společnosti pro technickou pomoc Sovětskému Rusku a Společnosti přátel Sovětského Ruska (v Americe); píše předsedovi výkonného výboru guberniálního sovětu v Permu dopis s žádostí, aby poskytl americké traktorové brigádě, jež pracuje v sovchozu Tojkino, všestrannou podporu.

21. října

Lenin přijímá tajemníka stranické buňky závodu Dynamo N. J. Borisova a předsedu závodního výboru A. F. Vežise, kteří ho přišli požádat, aby 7. listopadu promluvil v jejich závodě; souhlasí s vystoupením; zapisuje se do knihy čestných hostů závodu Dynamo; posílá členům ÚV Komunistické strany Gruzie K. M. Cincadzemu a S. I. Kavtaradzemu telegram, v němž odsuzuje, že si oni a někteří další členové ÚV KS(b) Gruzie nepočínali jako členové strany a že podnikli »hrubé útoky proti Ordžonikidzemu«, a sděluje, že postupuje jejich hlášení o konfliktu se zakavkazským krajským výborem KSR(b) sekretariátu ÚV KSR(b).

23. října

Lenin hovoří s N. I. Bucharinem, J. V. Stalinem a J. A. Jakovlevem o činnosti Proletkultu a o Jakovlevově článku O »proletářské kultuře« a Proletkultu, napsaném pro Pravdu;

ukládá N. P. Gorbunovovi, aby vyřídil náměstkovi lidového komisaře zemědělství I. A. Teodorovičovi, že považuje práci Státní šlechtitelské stanice Šatilovského ovesného trastu v Tulské ugeronii za záležitost nesmírného státního významu a že prosí o sdělení, jaká je finanční a celková situace trastu; dále mu ukládá, aby připravil informaci, kolik zpráv dostává rada lidových komisařů od hospodářských rad.

24. října

Lenin probírá s M. I. Frumkinem práci lidového komisariátu zahraničního obchodu a B. S. Stomoňakovem jeho Teze o monopolu zahraničního obchodu; vyměňuje si s G. V. Čičerinem dopisy o koncesní politice sovětského státu; posílá dopis předsednictvu ČÚVV s návrhem, aby sovchoz Tojkino v Permské gubernii, kde pracuje americká traktorová brigáda, a americké zemědělské komuny v Tambovské a Oděské gubernii byly prohlášeny za vzorová hospodářství a byla jim poskytnuta podpora; řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se projednává návrh reorganizace Nejvyšší tarifní rady, návrh obchodní smlouvy s Finskem, Občanský zákoník aj.

25. října

Lenin hovoří s členem kolegia lidového komisariátu zahraničního obchodu P. S. Sorokinem o práci kolegia; hovoří s jedním z vedoucích činitelů Komunistické strany Itálie A. Gramscim; hovoří s L. B. Kameněvem o opatřeních ke stabilizaci kursu papírových peněz, která navrhuje G. J. Sokolnikov; písemně žádá L. S. Sosnovského, aby se seznámil s prací šlechtitele P. I. Lisicyna a Šatilovského ovesného trastu a napsal pro Pravdu článek o významu této práce.

Nejdříve
25. října

Lenin píše doplňky k podmínkám smlouvy s L. Urquhartem.

26. října

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); vystupuje v diskusi o snížení státních subvencí Proletkultu. Na zasedání se jedná také o složení

a programu delegace RSFSR na lausanskou konferenci, o vydání populárně psané brožury věnované jednání o koncesi s L. Urquhartem, o zařazení otázky hospodářských rad na pořad jednání připravovaného zasedání CÚVV, o snížení státních subvencí akademickým divadlům aj.;

posílá předsedovi rady ministrů Dálnovýchodní republiky pozdravný telegram k osvobození Vladivostoku od interventů;

posílá písemný pokyn G. M. Kržižanovskému a G. L. Pjatakovovi do Státní plánovací komise, aby projednali a podpořili návrh předsedy Ústřední správy rašelinového průmyslu I. I. Radčenka obstarat ze zahraničí stroje pro mechanizaci těžby rašeliny.

Nejdříve
26. října

Lenin si připravuje osnovu svého projevu na zasedání CÚVV.

27. října

Lenin píše odpovědi na otázky zpravodaje britského listu *The Observer* M. Farbmana;

píše náměstkovi lidového komisaře školství a osvěty V. N. Maximovskému dopis, že bude nutné přezkoumat rozpočet tohoto komisariátu, aby mohly být zvýšeny výdaje na školy a na likvidaci negramotnosti;

jedná s G. M. Kržižanovským o návrhu vojenského rozpočtu, schváleného Státní plánovací komisí ve větší výši, než bylo původně stanoveno.

Mezi
27. říjnem a
5. listopadem

Lenin píše předběžnou variantu odpovědí na otázky zpravodaje britského listu *The Manchester Guardian* A. Ransoma.

28. října

Lenin dává písemně pokyn V. M. Molotovovi, aby zkontroloval, jak jsou plněna usnesení o opatřeních k hospodářskému pozvednutí sovětské Arménie;

píše K. B. Radkovi dopis o taktice britských komunistů v parlamentních volbách ve Velké Británii.

29. října

Lenin hovoří s delegátem Komunistické strany Velké Británie na IV. kongresu Komunistické internacionály H. Webbem o nadcházejících parlamentních volbách ve Velké Británii a o taktice britských komunistů v předvolební kampani;

hovoří s L. B. Kameněvem o tom, že na zasedání rady lidových komisařů 28. října byl schválen vyšší vojenský rozpočet, než bylo původně stanoveno; účastní se představení divadelní hry Charlese Dickense Cvrček na krbu, kterou uvedla první scéna prvního studia Moskevského uměleckého divadla.

30. října

Lenin píše dopis L. B. Kameněvovi, že je naléhavě nutné zrevidovat usnesení rady lidových komisařů o vojenském rozpočtu; písemně navrhuje G. L. Pjatakovi a M. I. Frumkinovi zahájit v Pravdě diskusi o podmínkách koncesní smlouvy s L. Urquhartem; předkládá tento návrh politickému byru ÚV KSR(b).

31. října

Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi, aby shromáždil novinové výstřižky článků o úspěších na hospodářské frontě; pronáší projev na závěrečné schůzi IV. zasedání CÚVV IX. volebního období; píše G. V. Čičerinovi a všem členům politického byra ÚV KSR(b) o návrhu nóty vlády RSFSR vládám Velké Británie, Francie a Itálie jako odpovědi na jejich nótu z 27. října 1922, již jsou zástupci RSFSR zváni na lausannskou konferenci k projednávání otázky černošských úžin; při hlasování členů politického byra ÚV KSR(b) se vyslovuje pro schválení směrnice pro radu lidových komisařů a Radu práce a obrany, aby se nepřijímaly žádné žádosti o dodatečné přiděly potravin, neboť celý rezervní potravinový fond Rady práce a obrany je už rozdělen; řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se jedná o vypsání státní výherní půjčky, o návrhu usnesení o státní loterii, Výnosu o malé radě lidových komisařů aj.

1. listopadu

Lenin píše pozdrav listu Petrogradskaja pravda k pátému výročí Říjnové revoluce; má poradu s L. B. Kameněvem, J. V. Stalinem a G. J. Zinovjevem; hovoří s delegáty IV. kongresu Komunistické internacionály za Komunistickou stranu Itálie N. Bombacim a A. Graziadem.

- 2. listopadu* Lenin píše pozdrav listu Pravda k pátému výročí Říjnové revoluce;
píše pozdravný dopis I. mezinárodní konferenci komunistů pracujících v družstevnictví;
účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b);
v souvislosti s projednáváním otázky Družstevní banky píše teze usnesení. Na zasedání se jedná také o návrhu platformy sovětské delegace na lausannské konferenci a o návrhu nóty vládám Velké Británie, Francie a Itálie, o plánu zásobování potravinami, o konferenci eserů stavějících se proti svým ústředním orgánům, o dani z příjmů a z majetku, o Dálnovýchodní republice aj.;
- ukládá N. P. Gorbunovovi, aby jeho jménem vypracoval návrh dopisu o boji proti ilegálnímu přístěhovalectví;
- přijímá člena předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady A. M. Krasnoščokova a předsedu Rusko-amerického průmyslového sdružení S. Hillmana; ho-voří s předsedou vedení Státní banky A. L. Šejnmanem o emisní činnosti banky.
- 3. listopadu* Lenin řídí poradou byra delegace KSR(b) na IV. kongresu Komunistické internacionály o přípravě kongresu; rediguje návrh pozdravného dopisu IV. světovému kongresu Komunistické internacionály a petrohradskému sovětu dělnických a rudoarmějských zástupců;
- píše pozdrav petrohradským textilákům;
- řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se projednává zpráva zmocněnce Rady práce a obrany pro realizaci sklizně; dále se na něm jedná o orbě na elektrický pohon, o mzdovém minimu na listopad 1922, o zajištění oběživa pro Donbas, o zabezpečení ural-ských hutí dřevem a o dalších otázkách;
- přijímá zpravodaje britského listu The Manchester Guardian A. Ransoma.
- 4. listopadu* Lenin píše pozdravný dopis celoruskému sjezdu statistiků.
- 5. listopadu* Lenin dokončuje odpovědi na otázky A. Ransoma; v Petrohradě začíná IV. kongres Komunistické inter-

nacionály, který později pokračuje v Moskvě. Lenin je zvolen do předsednictva a do francouzské komise kongresu. Na prvním zasedání je čten jeho pozdravný dopis kongresu a petrohradskému sovětu.

6. listopadu Lenin posílá pozdravný dopis konferenci bezpartijních dělnic a rolnic Moskvy a Moskevské gubernie; v dopisu G. M. Kržižanovskému ukládá Státní plánovací komisi, aby urychleně řešila otázku financování kamenouhelného průmyslu v Donbasu.
7. listopadu Lenin píše pozdravné dopisy dělníkům bývalého Michelsonova závodu a dělníkům a zaměstnancům státní elektrárny Elektroperedača.
8. listopadu Lenin píše pozdravný dopis dělníkům Stodolské soukenické továrny v Klincích (Brjanská gubernie); dává N. P. Gorbunovovi tyto pokyny: připravit informaci o cenách doněckého uhlí v letech 1913 a 1916; vyžádat si od Celoruské ústřední rady odborů informaci o tom, jak Celoruská ústřední rada odborů a ÚV Odborového svazu horníků řešily stávkou v alapajevských dolech předaných do koncese Hammerovi; zjistit u náměstka lidového komisaře zemědělství I. A. Teodoroviče, jak bylo splněno usnesení politického byra o Státní šlechtitelské stanici a zda politické byro schválilo v tomto roce ještě nějaká další usnesení o této stanici; vyžádat si informaci o Státním obchodním domě (GUM); hovoří s J. V. Stalinem, s L. B. Kameněvem a s Jeanem Renaultem, delegátem Komunistické strany Francie na IV. kongresu Komunistické internacionály.
9. listopadu Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává pořad jednání X. celoruského sjezdu sovětů; dále se na něm jedná o Východočínské dráze, o japonské okupaci Sachalinu, o trastech, o dani z příjmů a z majetku a o dalších otázkách.
10. listopadu Lenin řídí poradu členů politického byra ÚV KSR(b); řídí zasedání Rady práce a obrany, na jehož programu je dohled nad činností úvěrových ústavů, ob-

novení stavby Šaturské elektrárny, hmotné zabezpečení námořníků aj.

- 11. listopadu* Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi, aby zjistil u I. M. Gubkina, jaký má názor na písemnou zprávu Sokolova o velkých nalezištích uhlí na Vyčegdě; hovoří s C. Zetkinovou o situaci v Německu, o neshodách v Komunistické straně Německa, o hospodářských úspěších Sovětského Ruska a o významu nové ekonomické politiky.
- Před*
13. listopadem Lenin se připravuje na referát Pět let ruské revoluce a perspektivy světové revoluce pro IV. kongres Komunistické internacionály.
- 13. listopadu* Lenin pronáší (v němčině) na dopoledním zasedání IV. kongresu Komunistické internacionály referát Pět let ruské revoluce a perspektivy světové revoluce; píše návrh usnesení politického byra ÚV KSR(b) o snížení stavu Rudé armády.
- Po*
13. listopadu Lenin přijímá delegaci Komunistické strany Německa na IV. kongresu Komunistické internacionály.
- 14. listopadu* Lenin píše pozdrav celoruské zemědělské výstavě; píše dopis ruské kolonii v Severní Americe; hovoří s V. N. Jakovlevovou a I. I. Chodorovským v souvislosti s jejich jmenováním náměstký lidového komisaře školství a osvěty; řídí zasedání rady lidových komisařů, na němž se projednávají návrhy usnesení o místních zásobách osiva, daň z ovocnářských a zelinářských ploch, opatření ke zlepšení hmotné situace daňových pracovníků aj.
- 15. listopadu* Lenin píše dopis skupině Clarté; hovoří s I. I. Skvorcovem-Stěpanovem, dále s delegátem IV. kongresu Komunistické internacionály za Komunistickou stranu Itálie A. Bordigou, s V. M. Molotovem, s A. I. Sviděským a s vedoucími činiteli skupiny »ultralevých« v Komunistické straně Československa V. Šturcem a B. Jílkem; hovoří s A. L. Kolegajevem o snížení subvencí pro státní divadla.

- Nejdříve 15. a
nejpozději
17. listopadu* Lenin hovoří s generálním tajemníkem Rudé odborové internacionály S. A. Lozovským o stanovisku francouzské Unitární všeobecné konfederace práce ke vzájemným vztahům mezi Komunistickou internacionálou a Rudou odborovou internacionálou.
- 16. listopadu* Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); upravuje návrh usnesení o snížení subvencí pro státní divadla a navrhuje, aby bylo A. L. Kolegajevovi přiznáno právo činit všechna potřebná opatření ke splnění tohoto usnesení. Na zasedání se jedná také o zprávě komise pro revizi položek vojenského rozpočtu, o snížení stavu Rudé armády, o vypracování Výnosu o trastech a o dalších otázkách.
- 17. listopadu* Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se jedná o úpravě cen, o předání deseti traktorů Správě melioračních prací v Muganské stepi, o konkrétních opatřeních k prodeji sklizně apod.
- 18. listopadu* Lenin hovoří s delegáty II. kongresu Rudé odborové internacionály za francouzskou Unitární všeobecnou konfederaci práce G. Monmousseauem a P. Semardem o revolučním hnutí ve Francii a o postavení dělníků, o podmínkách pro připojení konfederace k Rudé odborové internacionále a o situaci v Komunistické straně Francie; dává N. P. Gorbunovovi tyto příkazy: vyžádat si u M. I. Frumkina informaci o předkládání zpráv o činnosti lidového komisariátu zahraničního obchodu; vyžádat si u výkonného výboru guberniálního sovětu v Tambově zprávu o práci a pokusech I. V. Mičurina; dát G. M. Kržižanovskému písemný příkaz, aby přednesl v Radě práce a obrany zprávu o zavlažovacím systému v Turkestánu; dotázat se předsedy Státního sdružení ázerbájdžánského ropného průmyslu A. P. Serebrovského na ropnou koncesi; hovoří s místopředsedou Státní politické správy I. S. Unšlichtem.
- 19. listopadu* Lenin hovoří s místopředsedou Nejvyšší národohospodářské rady I. T. Smilgou o zavedení chozrasčotu v průmyslu.

20. listopadu Lenin řídí poradu byra delegace KSR(b) na IV. kongresu Komunistické internacionály, na níž se jedná o charakteru diskuse ke zprávě o návrhu programu Komunistické internacionály; pronáší projev na plenárním zasedání moskevského sovětu; hovoří s G. J. Sokolnikovem o stavu financí RSFSR, o práci Státní banky a Ústředního svazu spotřebních družstev, o financování těžkého průmyslu, o daních, o kursu rublu atd.
21. listopadu Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů a několikrát vystupuje v diskusi o revizi Výnosu o Hlavním koncesním výboru. Na zasedání se jedná také o návrhu Výnosu o Ústředním výboru pro přepravu, o stavu a potřebách agitace a propagandy v jazycích národů Východu v centrech i mimo ně, o financování Správy pro hydraulickou těžbu rašeliny, o schválení rozpočtu lidového komisariátu sociální péče aj.
22. listopadu Lenin posílá pozdravný dopis předsednictvu V. celoruského sjezdu Odborového svazu pracovníků sovětských orgánů; přijímá zmocněnce Americké organizace pomoci (ARA) v Rusku plukovníka W. Haskella, který odjíždí do USA, a žádá ho, aby tlumočil poděkování americkému lidu za pomoc obyvatelstvu hladovějících oblastí Ruska; píše koncept dopisu americkému ministru obchodu Herbertu C. Hooverovi k jeho návrhu (tlumočenému plukovníkem Haskellem) navštívit Sovětské Rusko, aby se mohl seznámit s jeho hospodářskými problémy; koncept posílá členům politického byra ÚV KSR(b) a G. V. Čičerinovi; přijímá delegaci dělníků Baranovské porcelánky (Volyňská gubernie), kteří přijeli do Moskvy, aby předali Leninovi jako dárek jídelní soupravu.
23. listopadu Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); vystupuje v diskusi o problémech lidového komisariátu školství a osvěty. Na pořadu zasedání je také moskevská konference o odzbrojení, Družstevní banka, složení Hlavního koncesního výboru, zemědělský

úvěr, Výnos o státních trzestech, smíšené společnosti pro prodej platiny aj.

24. listopadu

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se projednává návrh Výnosu o výboru pro vnitřní obchod, otázka zvýšení železničních poplatků, zpráva komise Rady práce a obrany pro boj proti úplatkářství, zpráva komise Rady práce a obrany o přípravě materiálů k X. sjezdu sovětů, otázka dovozu obilí do Turkestánu na podporu bavlnářského průmyslu aj.; hovoří se zmocněncem hospodářské rady Turkestánské republiky M. V. Safonovem o stavbě semirečské železniční trati;

při hlasování členů politického byra ÚV KSR(b) o jmenování komise pro urychlené projednání stížnosti členů ÚV Komunistické strany Gruzie, kteří 22. října 1922 odstoupili, a pro navržení potřebných opatření k nastolení trvalého klidu v této straně se Lenin hlasování zdržuje;

hovoří s místopředsedou Revoluční vojenské rady republiky E. M. Skljanským o nutnosti omezit program oprav a stavby válečných lodí.

25. listopadu

Lenin píše tyto dopisy: J. V. Stalinovi o omezení programu oprav a stavby válečných lodí a o zvýšení dotací pro potřeby škol z takto ušetřených prostředků; byru delegace KSR(b) na IV. kongresu Komunistické internacionály k návrhu rezoluce kongresu Náčrt agrárního akčního programu, který vypracoval J. S. Varga; L. D. Trockému k návrhu dopisu italským delegátům IV. kongresu Komunistické internacionály a k tezím Trockého o Nepu;

dává pokyn, aby byl jeho jménem poslán pozdravný dopis IV. celoruskému sjezdu pracovníků školství a osvěty;

hovoří s A. D. Cjurupou a doporučuje mu, aby se zapojil do práce komise politického byra ÚV KSR(b) pro přípravu návrhu Výnosu o trzestech; ukládá N. P. Gorbunovovi, aby seznámil A. D. Cjurupu se všemi materiály k této otázce a rozeslal všem členům politického byra návrh usnesení o boji proti nezákonnému skupování platiny;

lékaři předepisují Leninovi týden naprostého klidu.

27. listopadu Lenin po přečtení materiálu o zahraničním obchodu ukládá N. P. Gorbunovovi, aby ho poslal A. D. Cjurupovi;
ukládá N. P. Gorbunovovi, aby vyžádal od předsedy středoasijského byra ÚV KSR(b) J. E. Rudzutaka zprávu o zavlažovacích pracích ve Střední Asii a o stavbě semirečské železniční trati.
28. listopadu Lenin hovoří telefonicky s M. I. Frumkinem a N. P. Gorbunovem o monopolu zahraničního obchodu; ukládá L. A. Fotijeové, aby si vyžádala další materiály k této otázce;
ukládá A. M. Ležavovi, aby v souvislosti s připravovaným plenárním zasedáním ÚV KSR(b) »prosondovál půdu«, tj. pohovořil s členy ústředního výboru, s pracovníky hospodářských lidových komisariátů a Celoruské ústřední rady odborů o jejich stanovisku k monopolu zahraničního obchodu.
29. listopadu Lenin hovoří s J. V. Stalinem a později (telefonicky) s L. B. Kameněvem o programu oprav a stavby válečných lodí;
píše J. V. Stalinovi dopis týkající se omezení programu oprav a stavby válečných lodí;
jedná s V. A. Avaněšovem o práci komise rady lidových komisařů pro revizi činnosti obchodních zastupitelství RSFSR v zahraničí, o monopolu zahraničního obchodu a o připravovaném plenárním zasedání ÚV KSR(b).
30. listopadu Lenin hovoří s V. V. Adoratským a prohlíží sborník vybraných dopisů K. Marxe a B. Engelse, který Adoratskij připravil k vydání;
písemně žádá knihovnici Š. M. Manučarjancovou, aby mu nechala na policiče Engelsovu knihu Politický odkaz (Z neuveřejněných dopisů).
1. prosince Lenin hovoří s V. M. Molotovem a S. I. Syrcovem o práci aparátu ústředního výboru KSR(b); s A. D. Cjurupou; s delegáty IV. kongresu Komunistické internacionály za Komunistickou stranu Austrálie W. P. Earsmanem a Johnem S. Gardenem.

2. prosince

Lenin hovoří s profesorem N. M. Knipovičem o výsledcích výzkumu Azovského a Černého moře a o opatřeních, jež bude nutno udělat k obnovení rybného hospodářství v zemi;

posílá dopis generálnímu tajemníkovi Mezinárodní dělnické pomoci W. Münzenbergovi, týkající se činnosti této organizace;

při hlasování členů politického byra ÚV KSR(b) se vyslovuje pro schválení návrhu usnesení o zesílení boje proti skupování platiny včetně použití nejvyšší míry trestu.

4. prosince

Lenin hovoří s A. L. Kolegajevem o tom, jak se plní usnesení politického byra ÚV KSR(b) z 16. listopadu 1922 o snížení subvencí státním divadlům; s předsedou Celoruského trastu slaboproudých elektrotechnických závodů I. P. Žukovem, vedoucím Hlavní správy elektrotechnického průmyslu Nejvyšší národohospodářské rady A. Z. Golcmanem a jeho náměstkem P. F. Lavrenčevem o návrhu dekretu o opatřeních k obnovení a rozvoji elektrotechnického průmyslu; s V. A. Avaněsovem o závěrech komise rady lidových komisařů k otázce monopolu zahraničního obchodu;

pročítá zprávu M. I. Frumkina Stručné materiály o situaci v zahraničním obchodu a potom s ním o tomto problému hovoří;

dává N. P. Gorbunovovi tyto příkazy: prostudovat materiál o Kyštymském závodě; zjistit, jakým způsobem se zpracovává materiál ze sčítání zaměstnanců sovětských orgánů v Moskvě a Petrohradu; připravit základní údaje o financování hutního průmyslu, Donbasu a Státního sdružení ázerbájdžánského ropného průmyslu;

písemně žádá I. I. Chodorovského o zaslání údajů o patronátu městských buněk KSR(b) nad vesnickými a vesnických nad městskými; posílá pozdravný dopis III. kongresu Komunistické internacionály mládeže; píše dopis pro komisi politického byra ÚV KSR(b) o úkolech sovětské delegace na mezinárodním mírovém kongresu v Haagu (Poznámky k úkolům naší delegace v Haagu); píše návrhy na rozdělení práce mezi místopředsedy rady lidových komisařů a Rady práce a obrany.

5. prosince

Lenin písemně žádá člena kolegia lidového komisařiátu dělnicko-rolnické inspekce A. I. Sviděrského o zjištění případů bezohledného lovu ryb v Azovském moři a na dolním toku Donu a faktů o nesolidním obchodování s obyvateli ostrova Nová země; hovoří s delegáty II. kongresu Rudé odborové internacionály za československé odbory J. Haisem, Chramostou, J. Fraňkem, Richterm a Cháberou o dělnickém hnutí v Československu; s vedoucím Ústředního statistického úřadu P. I. Popovem o zpracování materiálu ze sčítání zaměstnanců sovětských orgánů v Moskvě a Petrohradu a o práci Ústředního statistického úřadu; s A. D. Cjurupou; ukládá N. P. Gorbunovovi, aby vyžádal od lidového komisaře zemědělství V. G. Jakovenka informaci o tom, co se udělalo pro šlechtitelskou stanici I. V. Mičurina.

6. prosince

Lenin ukládá L. A. Fotijevové, aby se zeptala V. N. Jakovlevové a L. B. Kameněva, kolik chleba je třeba pro zabezpečení žáků a učitelů všech škol; dále aby vyřídila L. B. Kameněvovi a A. D. Cjurupovi jeho prosbu, že by se rád seznámil s materiály o práci Ústředního statistického úřadu; hovoří s J. V. Stalinem; s předsedou Nejvyšší národohospodářské rady P. A. Bogdanovem; s předsedou komise pro přistěhovalectví v zemědělství a průmyslu A. V. Ejdukem; s lidovým komisařem pošt a telegrafů V. S. Dovgalevským; píše návrh dopisu jednomu z vedoucích činitelů Italské socialistické strany Lazzarimu o sjednocení komunistické a socialistické strany Itálie; diktuje Vzpomínky na Nikolaje Jevgrafoviče Fedosejeva pro sborník Istpartu, věnovaný Fedosejevově revoluční činnosti, a posílá je A. I. Uljanovové-Jelizarovové (tyto vzpomínky byly uveřejněny pod názvem Několik slov o N. J. Fedosejevovi).

7. prosince

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); předkládá doplňky k návrhu usnesení ke zprávě Státní zásobovací komise a změny k návrhu usnesení o vzájemných vztazích mezi lidovým komisařem školství a osvěty a jeho námětky. Na pořadu zasedání

je také konference o odzbrojení, vývoz obilí, zemědělský úvěr, mzdový fond na prosinec 1922, sloučení aparátu lidového komisariátu zásobování a lidového komisariátu financí, vysílání sovětských inženýrů do zahraničí aj.;

píše dopis Charlesi P. Steinmetzovi a přikazuje, aby byl předán americkému komunistovi H. Warovi, který se vrací do USA;

dává L. A. Fotijevové tyto příkazy: sdělit politickému byru ÚV KSR(b), že souhlasí s návrhem I. S. Unšlichta zakázat lidovým komisariátům a vůbec všem státním institucím, aby vydávaly pověření osobám vyslaným do zahraničí a získávaly je do svých služeb a také aby navazovaly přímé kontakty se zahraničními misemi v Sovětském Rusku; vyžádat si u V. N. Jakovlevové informaci o práci komise politického byra pro přípravu podkladů k otázce zabezpečení žáků a učitelů škol chlebem;

před odjezdem do Gorek dává N. P. Gorbunovovi a L. A. Fotijevové pokyny, jak ho mají informovat o dokumentech, které bude dostávat od ústředního výboru KSR(b);

večer odjíždí do Gorek.

8. prosince

Lenin hovoří telefonicky s L. A. Fotijevovou, která ho informuje o usneseních politického byra ÚV KSR(b) ze 7. prosince přijatých po Leninově odchodu ze zasedání;

telefonicky diktuje dopis J. V. Stalinovi, v němž vyjadřuje nesouhlas s usneseními politického byra ÚV KSR(b) ze 7. prosince o povolení pobytu v Moskvě menševiku N. A. Rožkovovi a o vyslání pracovníků KSR(b) do aparátu Rudé odborové internacionály a Komunistické internacionály;

sděluje telefonicky L. A. Fotijevové, že souhlasí s těmito návrhy usnesení politického byra ÚV KSR(b): o telegramu sovětské delegaci na lausannské konferenci ve věci prohlášení o svolání konference černo-mořských států k zajištění bezpečné plavby v Černém moři, o složení komise pro přezkoumání návrhů rezolucí k X. sjezdu sovětů, o zaslání pozdravného dopisu VII. celoukrajinskému sjezdu sovětů a o odložení plennárního zasedání ÚV KSR(b);

diktuje telefonicky návrh pro plenární zasedání ÚV KSR(b) k jednacímú řádu politického byra ÚV.

9. *prosince* Lenin diktuje telefonicky návrhy k pracovnímu režimu předsedy rady lidových komisařů a Rady práce a obrany a jeho místopředsedů a posílá je A. D. Cjurupovi, A. I. Rykovovi, J. V. Stalinovi a L. B. Kameněvovi.
10. *prosince* Lenin vyjadřuje telefonicky svůj souhlas s návrhem usnesení politického byra KSR(b) ve věci soudního rozsudku nad esery v Baku; ukládá N. P. Gorbunovovi, aby vyžádal korekturu sborníku Na nových cestách. Výsledky nové ekonomické politiky v letech 1921—1922. Práce v redakci RPO; písemně se dotazuje M. I. Frumkina na jeho stanovisko k tezím komise rady lidových komisařů pro revizi činnosti obchodních zastupitelství RSFSR v zahraničí; posílá pozdravný dopis VII. celoukrajinskému sjezdu sovětů.
12. *prosince* Lenin se vrací z Gorek do Moskvy; hovoří s A. I. Rykovem, L. B. Kameněvem a A. D. Cjurupou o vzájemném rozdělení povinností mezi nimi a o organizaci práce aparátu rady lidových komisařů a Rady práce a obrany; s F. E. Dzeržinským o jeho úkolu jet do Gruzie jako vedoucí komise politického byra ÚV KSR(b) pro vyšetření konfliktu mezi zakavkazským krajským výborem a skupinou Mdivaniho; dále s obchodním zástupcem RSFSR v Německu B. S. Stomoňakovem o monopolu zahraničního obchodu.
- Před*
13. *prosincem* Lenin vypracovává koncept svého projevu na X. celoruském sjezdu sovětů.
13. *prosince* Lenin dostává další dva záchvaty. V záznamu průběhu Leninovy choroby se uvádí: »Jen s velkou námahou se podařilo přemluvit Vladimíra Iljiče, aby nevystupoval na žádných zasedáních a aby načas úplně zanechal práce. Vladimír Iljič s tím nakonec souhlasil a řekl, že hned dnes začne vyřizovat své resty«;

Lenin diktuje tyto dopisy: ústřednímu výboru KSR(b), v němž opětovně protestuje proti usnesení politického byra ze 7. prosince o N. A. Rožkovovi; M. I. Frumkinovi, B. S. Stomoňakovovi a L. D. Trockému k nadcházejícímu jednání o monopolu zahraničního obchodu na plenárním zasedání ÚV KSR(b); L. B. Kameněvovi, A. I. Rykovovi a A. D. Cjurupovi o rozdělení práce mezi místopředsedy rady lidových komisařů a Rady práce a obrany; J. V. Stalinovi pro plenární zasedání ÚV KSR(b) o monopolu zahraničního obchodu.

14. prosince

Lenin nařizuje, aby jeho dopis pro plenární zasedání ÚV KSR(b) o monopolu zahraničního obchodu byl poslán J. V. Stalinovi a L. D. Trockému a kromě toho ještě V. A. Avanešovovi; na přiloženém vzkazu prosí Avanešova, aby mu poslal své návrhy; hovoří s předsedou komise rady lidových komisařů pro revizi činnosti obchodních zastupitelství RSFSR v zahraničí J. M. Jaroslavským.

15. prosince

Lenin diktuje tyto dopisy: J. V. Stalinovi pro členy ÚV KSR(b) o svém projevu na X. celoruském sjezdu sovětů a o tom, že je nepřípustné odkládat projednávání otázky monopolu zahraničního obchodu na plenárním zasedání ÚV KSR(b); L. D. Trockému o jeho projevu na plenárním zasedání ÚV na obranu monopolu zahraničního obchodu; žádá, aby mu byl opatřen materiál o práci finančního výboru při RLK.

V noci z 15.

Leninův zdravotní stav se prudce zhoršuje.

na 16. prosince

Lenin diktuje N. K. Krupské dopis L. B. Kameněvovi, A. I. Rykovovi a A. D. Cjurupovi o rozdělení práce mezi místopředsedy rady lidových komisařů a Rady práce a obrany; ukládá N. K. Krupské, aby vyřídila J. V. Stalinovi, že ze zdravotních důvodů nebude moci promluvit na X. celoruském sjezdu sovětů; ukládá J. M. Jaroslavskému, aby zapsal projevy N. I. Bucharina, G. J. Pjatakova a dalších o monopolu zahraničního obchodu na plenárním zasedání ÚV KSR(b).

18. prosince Plenární zasedání ÚV KSR(b) podporuje Leninův návrh a potvrzuje, že je naprosto nutné zachovat státní monopol zahraničního obchodu; usnáší se sdělit Leninovi, pokud s tím budou souhlasit lékaři, text rezoluce plenárního zasedání; zvláštním usnesením ukládá plenární zasedání J. V. Stalinovi osobní odpovědnost za dodržování režimu, který Leninovi stanovili lékaři.
21. prosince Lenin diktuje N. K. Krupské dopis L. D. Trockému o monopolu zahraničního obchodu.
- V noci z 22. na 23. prosince Další zhoršení Leninova zdravotního stavu, jež vede k ochrnutí pravé ruky a pravé nohy.
23. prosince Lenin prosí lékaře, aby mu dovolili pět minut diktovat stenografce, protože »ho znepokojuje jedna otázka«. Když toto svolení dostává, diktuje Dopis sjezdu (první část).
24. prosince Lenin požaduje, aby mu bylo povoleno denně, třeba jenom nakrátko, diktovat jeho »deník«. Po poradě J. V. Stalina, L. B. Kameněva a N. I. Bucharina s lékaři se dospívá k tomuto rozhodnutí: »1. Vladimíru Iljiči se povoluje diktovat denně 5—10 minut, ale nesmí to být korespondence, na niž by Vladimír Iljič čekal odpověď. Návštěvy se zakazují. 2. Ani přátelé, ani rodinní příslušníci nesmějí sdělovat Vladimíru Iljičovi nic z politického života, aby mu tím neposkytovali látku k úvahám a ke znepokojení«; Lenin pokračuje v diktování Dopisu sjezdu.
25. až 26. prosince Lenin dokončuje diktování Dopisu sjezdu.
27. až 28. prosince Lenin diktuje dopis O udělení zákonodárných funkcí Státní plánovací komisi a poznámky »Nezapomenout« — témata k dalšímu zpracování.
29. prosince Lenin diktuje závěrečnou část dopisu O udělení zákonodárných funkcí Státní plánovací komisi a dodatek k Dopisu sjezdu — K části o zvýšení počtu členů ÚV.
30. prosince I. sjezd sovětů SSSR volí Lenina čestným předsedou

sjezdu; usnáší se poslat Leninovi pozdravný dopis; Lenin diktuje první část dopisu K otázce národností neboli o »autonomizaci«.

31. prosince Lenin diktuje druhou, závěrečnou část dopisu K otázce národností neboli o »autonomizaci«.

1923

- 1.—2. ledna Lenin diktuje článek Stránky z deníku.
4. ledna Lenin diktuje dodatek k Dopisu sjezdu (k záznamu z 24. prosince 1922) a první část článku O družstevnictví.
- 5.—6. ledna Lenin diktuje druhou část článku O družstevnictví.
- Nejpozději
9. ledna Lenin diktuje osnovu článku Co udělat s dělnicko-rolnickou inspekcí?
9. ledna Lenin diktuje článek Co udělat s dělnicko-rolnickou inspekcí? (první varianta článku Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekcí); ukládá N. P. Gorbunovovi, aby urychleně připravil srovnatelné údaje o emisní činnosti.
11. ledna Politické byro ÚV KSR(b) schvaluje, aby Lenin přednesl na XII. sjezdu KSR(b) politickou zprávu ústředního výboru.
13. ledna Lenin dokončuje diktování článku Co udělat s dělnicko-rolnickou inspekcí?
- 16.—17. ledna Lenin diktuje článek, kterým reaguje na knihu N. Suchanova Vzpomínky na revoluci. Byl uveřejněn 30. května 1923 v Pravdě pod názvem O naší revoluci (K vzpomínkám N. Suchanova).
19. ledna Lenin diktuje článek Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekcí (Návrh pro XII. sjezd strany).
20. ledna Lenin doplňuje a opravuje svůj článek Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekcí;

- ukládá L. A. Fotijevojé, aby připravila informaci o práci ústavů pro vědeckou organizaci práce.
22. ledna Lenin pracuje na článku Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci.
23. ledna Lenin dokončuje článek Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci a posílá ho Pravdě.
24. ledna Lenin ukládá L. A. Fotijevojé, aby vyžádala u F. E. Dzeržinského nebo J. V. Stalina materiál komise politického byra ÚV KSR(b) o gruzínské otázce; ukládá L. A. Fotijevojé, N. P. Gorbunovovi a M. I. Gljasse-rové, aby tento materiál prostudovali a vypracovali z něho resumé, které »potřebuje pro sjezd strany«.
26. ledna Lenin ukládá L. A. Fotijevojé, aby vyřídila A. D. Cjurupovi, A. I. Sviděřskému a V. A. Avaněšovovi, že »souhlasí-li« s jeho článkem Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci, ať svolají několik porad k otázkám vědecké organizace práce.
30. ledna Lenin se ptá L. A. Fotijevojé, co odpověděl A. D. Cjurupa; zda on, A. I. Sviděřskij, V. A. Avaněšov a další členové kolegia lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce souhlasí s článkem Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci.
1. února Lenin diktuje L. A. Fotijevojé pokyny pro zpracování materiálu komise politického byra ÚV KSR(b) o gruzínské otázce; vyznívá se na stanovisko A. D. Cjurupy a dalších soudruhů k článku Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci a »zda se o článku jednalo v ústředním výboru«.
2. února Lenin diktuje začátek článku Raději méně, ale lépe; ukládá N. K. Krupské, aby mu opatřila tyto knihy: A. J. Chodorov. Světový imperialismus a Čína (Politickoekonomická studie) a M. P. Pavlovič. Sovětské Rusko a imperialistické Japonsko.
3. února Lenin hovoří s L. A. Fotijevojovou o práci na materiálu o gruzínské otázce.

4. února Lenin diktuje další část článku Raději méně, ale lépe, potom napsanou část pročítá a doplňuje ji.
5. února Lenin diktuje další část článku Raději méně, ale lépe; hovoří s M. I. Gljasserovou o práci na materiálu o gruzínské otázce; ukládá jí, aby vyžádala od vedoucího Ústředního statistického úřadu P. I. Popova zprávu, jak pokročilo zpracovávání materiálu ze sčítání zaměstnanců sovětských orgánů v Moskvě a Petrohradu, a zdůrazňuje, že tento materiál musí být uveřejněn ještě před sjezdem strany.
6. února Lenin diktuje další část článku Raději méně, ale lépe.
7. února Lenin hovoří s L. A. Fotijeovou o připravovaném sborníku k výsledkům sčítání zaměstnanců sovětských orgánů, o práci na materiálu o gruzínské otázce a o stanovisku kolegia lidového komisariátu.dělnicko-rolnické inspekce k plánu reorganizace dělnicko-rolnické inspekce; diktuje další část článku Raději méně, ale lépe.
9. února Lenin hovoří s L. A. Fotijeovou o svém úmyslu předložit otázku reorganizace dělnicko-rolnické inspekce XII. sjezdu KSR(b); ukládá jí, aby pověřila G. M. Kržižanovského a A. I. Sviděského kontrolou přípravy sborníku k výsledkům sčítání zaměstnanců sovětských orgánů; diktuje závěrečnou část článku Raději méně, ale lépe; žádá N. K. Krupskou, aby mu přečetla závěrečnou část článku Raději méně, ale lépe.
10. února Lenin ukládá L. A. Fotijeové, aby poslala A. D. Cjurupovi na vědomí článek Raději méně, ale lépe.
12. února Lenin hovoří s L. A. Fotijeovou o přípravě sborníku k výsledkům sčítání zaměstnanců sovětských orgánů, o práci na materiálu o gruzínské otázce a dále o reorganizaci dělnicko-rolnické inspekce.
14. února Lenin hovoří s L. A. Fotijeovou; žádá ji, aby si pospíšila se splněním všech jeho příkazů, zejména pokud jde o gruzínskou otázku; ukládá jí, aby tlumočila

členu předsednictva ústřední kontrolní komise KSR(b) A. A. Solcovi Leninův názor na gruzínskou otázku.

25. února Lenin dopoledne »četl a hovořil o pracovních záležitostech . . . Večer více než hodinu četl a diktoval« (ze záznamu lékaře A. M. Koževnikova).
- Začátkem března Lenin čte článek N. K. Krupské Základna kultury a radí jí doplnit ho výzvou k masám, k dělníkům a rolníkům, aby se sami snažili odstranit negramotnost.
2. března Lenin dokončuje práci na článku Raději méně, ale lépe.
3. března Lenin pročítá korekturu svého článku Raději méně, ale lépe; dostává zprávu a resumé L. A. Fotijeové, M. I. Gljasserové a N. P. Gorbunova k materiálu komise politického byra ÚV KSR(b) o gruzínské otázce.
5. března Lenin diktuje dopis L. D. Trockému; diktuje dopis J. V. Stalinovi.
6. března Lenin diktuje dopis P. G. Mdivanimu, F. I. Macharadzemu aj.; Leninův zdravotní stav se prudce zhoršuje.
10. března Další záchvat Leninovy choroby, který vede k úplnému ochrnutí pravé části těla a ke ztrátě řeči.
14. března V listu Izvěstija je uveřejněna vládní zpráva, že se Leninův zdravotní stav prudce zhoršil a že vláda považuje za nutné uveřejňovat lékařské zprávy o průběhu Leninovy nemoci.
- V únoru až březnu Ústřední výbor KSR(b) v duchu Leninových pokynů a jeho posledních článků a dopisů vypracovává pro XII. sjezd strany návrhy rezolucí o organizační otázce; o reorganizaci dělnicko-rolnické inspekce a ústřední kontrolní komise, o národnostní otázce a o dalších otázkách.

17. dubna Zahájení XII. sjezdu KSR(b); sjezd posílá Leninovi pozdravný dopis.
18. dubna Zasedání předsednictva XII. sjezdu KSR(b) se usnáší přečíst Leninův dopis K otázce národností neboli o »autonomizaci« na poradě vedoucích delegací 18. dubna po odpoledním zasedání a potom na schůzích delegací.
25. dubna Na šestnáctém zasedání XII. sjezdu KSR(b) je Lenin jednomyslně zvolen členem ústředního výboru strany.
26. dubna Plenární zasedání ÚV KSR(b) volí Lenina za člena politického byra ÚV.
15. května Lenin je převezen do Gorek.
24. května Politické byro ÚV KSR(b) schvaluje usnesení o co nejrychlejším uveřejnění Leninových článků O družstevnictví a O naší revoluci (K vzpomínkám N. Sučanova).
- června Politické byro ÚV KSR(b) schvaluje usnesení poslat členům a kandidátům ústředního výboru na vědomí Leninův dopis O udělení zákonodárných funkcí Státní plánovací komisi, který 2. června předala ústřednímu výboru N. K. Krupská.
26. června Plenární zasedání ÚV KSR(b) jedná o družstevnictví v souvislosti s novým pojetím této otázky v Leninově článku O družstevnictví.
6. července Ústřední výkonný výbor SSSR ustavuje vládu SSSR — radu lidových komisařů v čele s Leninem.
- V druhé polovině července Leninův zdravotní stav se zlepšuje; Lenin začíná chodit a cvičí se v psaní levou rukou.
21. července Lenin přichází na návštěvu k vedoucímu sovchozu Gorki A. A. Preobraženskému a zůstává u něho tři dny.

10. srpna 1923 až 20. ledna 1924 Lenin denně prohlíží Pravdu a později také list Izvěstija a další noviny a časopisy a zatrhává materiály, které mu potom předčítá N. K. Krupská.
11. září Lenin naslouchá vyprávění hospodářského správce sovchozu Gorki A. G. Pankova o celoruské zemědělské výstavě otevřené v Moskvě.
8. října Lenin dává příkaz, aby mu pravidelně sestavovali a posílali seznamy nových knih.
18. října Lenin přijíždí z Gorek do Moskvy.
19. října Lenin projíždí v automobilu Kremlem, ulicemi Moskvy a areálem zemědělské výstavy, vrací se do Kremlu, vybírá si z knihovny knihy a potom odjíždí zpět do Gorek.
2. listopadu Lenin přijímá delegaci dělníků Gluchovské textilní továrny, kteří mu tlumočí pozdrav dělníků a předávají jí darem sazenice višňů.
- Mezi 24. listopadem a 9. prosincem 29. listopadu Lenina navštívili N. I. Bucharin, J. A. Preobraženskij a M. G. Bronskij.
- Lenin sleduje dokumentární film Šesté výročí Říjnové revoluce; setkává se s I. I. Skvorcovem-Stěpanovem a s O. A. Pjatnickým a s velkým zájmem sleduje jejich vyprávění o průběhu voleb do moskevského sovětu, o situaci v Německu aj.
16. prosince Lenina navštívil redaktor časopisu Krasnaja nov A. K. Voronskij a N. N. Krestinskij.

1924

7. ledna Lenin je přítomen slavnosti u novoročního stromku, jež byla uspořádána pro děti dělníků a zaměstnanců sovchozu a sanatoria Gorki.
- 17.—18. ledna N. K. Krupská čte Leninovi zprávu o průběhu XIII. konference KSR(b), uveřejněnou v Pravdě.

19. ledna Lenin podniká projížďku na saních lesem a přihlíží lovu.
- 19.—20. ledna N. K. Krupská předčítá Leninovi rezoluce XIII. konference KSR(b), jež byly uveřejněny v Pravdě. Později o tom napsala: »V sobotu, když Vladimír Iljič začal projevovat zřejmé rozrušení, jsem mu řekla, že rezoluce byly schváleny jednomyslně. Sobota a neděle byly u nás vyplněny předčítáním rezolucí. Vladimír Iljič poslouchal velmi pozorně a tu a tam se na něco zeptal.«
21. ledna Nečekaně se prudce zhoršuje Leninův zdravotní stav.
- 18 hodin Lenin umírá.
- 50 minut
V noci z 21. na 22. ledna Mimořádné plenární zasedání ÚV KSR(b) v souvislosti s Leninovým úmrtím.
22. ledna ÚV KSR(b) vydává provolání Straně. Všem pracujícím;
M. I. Kalinin na XI. celoruském sjezdu sovětů označuje, že zemřel V. I. Lenin. Předsednictvo sjezdu schvaluje provolání Všem pracujícím SSSR od XI. sjezdu sovětů RSFSR;
ÚV Komunistického svazu mládeže Ruska schvaluje provolání Všem členům Komunistického svazu mládeže Ruska. Všem mladým dělníkům a rolníkům SSSR;
k organizaci Leninova pohřbu ustavuje předsednictvo Ústředního výkonného výboru SSSR komisi, jejímž předsedou jmenuje F. E. Dzeržinského.
- 22.—23. ledna Do Gorek přijíždějí členové ústředního výboru a ústřední kontrolní komise KSR(b), členové rady lidových komisařů a delegace sjezdu sovětů a moskevských organizací a přicházejí rolníci z okolních vesnic, aby se rozloučili s Leninem.
23. ledna Mezi desátou a jedenáctou hodinou je rakev s Leninovými ostatky nesena na rukou z Gorek na železniční stanici Gerasimovo;
ve 13 hodin přijíždí smuteční vlak s Leninovými

ostatky do Moskvy; rakev je nesena do Sloupové síně Domu odborů;
exekutiva Komunistické internacionály a výkonné byro Rudé odborové internacionály vydávají provolání Lenin — náš nesmrtelný vůdce.

- 23.— 27. ledna Státisíce moskevských dělníků, rolníků, příslušníků Rudé armády a zaměstnanců a delegace pracujících ze všech částí Sovětského svazu i ze zahraničí nepřetržitě procházejí ve dne i v noci Sloupovou síní, aby se rozloučily s Leninem.
25. ledna Předsednictvo Ústředního výkonného výboru SSSR schvaluje usnesení o stavbě Lenina mauzolea.
26. ledna Smuteční zasedání II. sjezdu sovětů SSSR; sjezd vydává provolání Pracujícím lidstvu a schvaluje usnesení o přejmenování Petrohradu na Leningrad, o zřizování Leninových pomníků, o vydání Leninových spisů aj.
27. ledna V 9 hodin 20 minut je rakev vynesena z Domu odborů na Rudé náměstí;
kolem rakve, vystavené na Rudém náměstí, procházejí nepřetržitě proudy pracujících;
v 16 hodin jsou Leninovy ostatky ukládány do prozatímního mauzolea. V celé zemi se na pět minut zastavuje práce ve všech podnicích a provoz v dopravě a na rozloučenou houkají tovární sirény a ozývají se smuteční salvy.
- Po 21. lednu V celé zemi se konají smuteční shromáždění a schůze, na nichž dělníci, rolníci, příslušníci Rudé armády a vůbec všichni pracující Sovětského svazu manifestují svou oddanost Leninově věci a ještě větší semknutost kolem komunistické strany; tisíce dělníků podávají přihlášky do KSR(b).
31. ledna Plenární zasedání ÚV KSR(b) vzhledem k mohutnému hnutí dělníků projevujících přání vstoupit do komunistické strany schvaluje usnesení o »leninské výzvě« ke vstupu do strany určené pro dělníky od strojů.

V rámci leninské výzvy vstupuje do KSR(b) celkem 240 000 nejlepších, nejvyspělejších, nejpevnějších a nejspolehlivějších dělníků.

OBSAH

Předmluva 7—24

1922

O MEZINÁRODNÍM POSTAVENÍ A VNITŘNÍ SITUACI SOVĚTSKÉ REPUBLIKY. *Projev na zasedání komunistické frakce na celoruském sjezdu kovodělníků 6. března 1922* 27—42

*O PODMÍNKÁCH PRO PŘIJÍMÁNÍ NOVÝCH ČLENŮ DO STRANY. *Dopisy V. M. Molotovovi* 43—47

1. 9. března 43

2. 24. března 43

3. 26. března 45

PŘEDSEDOVI KONCESNÍHO VÝBORU PŘI STÁTNÍ PLÁNOVACÍ KOMISI. *11. března* 48—49

O VÝZNAMU BOJOVNÉHO MATERIALISMU 50—60

*DOPIS G. V. ČIČERINOVÍ. *14. března* 61—67

*DOPIS ČLENŮM POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) S DOPORUČENÍMI K NÁVRHU SMĚRNIC EXEKUTIVY KOMINTERNY PRO DELEGACI KOMINTERNY NA KONFERENCI TŘÍ INTERNACIONÁL. *14. nebo 15. března* 68—69

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

*DOPIS POLITICKÉMU BYRU ÚV KSR(b) O TEZÍCH J. A. PREOBRAŽENSKÉHO HLAVNÍ ZÁSADY POLITIKY KSR NA DNEŠNÍ VES- NICI. 16. března	70—75
*POKYN G. J. ZINOVJEVOVI S NÁVRHEM ODPOVĚDI SOVĚTSKÉ VLÁDY É. VANDER- VELDEMU. 17. března	76—77
*DOPIS POLITICKÉMU BYRU ÚV KSR(b) S NÁVRHEM SMĚRNICE SOUDRUHŮM OD- JÍŽDĚJÍCÍM DO ZAHRANIČÍ. 17. března	78
*PŘEDMLUVA KE KNIZE I. I. STĚPANOVA ELEKTRIFIKACE RSFSR V SOUVISLOSTI S PŘECHODNOU FÁZÍ SVĚTOVÉHO HOSPO- DÁŘSTVÍ	79—81
*DOPIS POLITICKÉMU BYRU ÚV KSR(b). 18. března	82
*POKYN N. P. GORBUNOVovi A NÁVRHY K OTÁZCE DRUŽSTEVNICTVÍ. 18. března	83
*DOPIS J. V. STALINovi O PRÁCI MÍSTO- PŘEDSEDŮ (MÍSTOPŘEDSEDŮ RADY LIDO- VÝCH KOMISAŘŮ A RADY PRÁCE A OBRA- NY). 21. března	84—85
*DOPIS J. V. STALINovi A L. B. KAMENĚVO- VI. 21. března	86—87
KE ČTVRTÉMU VÝROČÍ LISTU BĚDNA	88—89
*DOPIS V. M. MOLOTOVovi PRO PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) S OSNOVOU POLITIC- KÉ ZPRÁVY PRO XI. SJEZD STRANY. 23. března	90—92
*POZMĚŇOVACÍ NÁVRHY A PŘIPOMÍNKY K NÁVRHU PROHLÁŠENÍ SOVĚTSKÉ DELE- GACE NA JANOVSKÉ KONFERENCI	93—94

*XI. SJEZD KSR(b) 27. března—2. dubna 1922	95—169
*1. ZAHAJOVACÍ PROJEV NA SJEZDU 27. BŘEZNA	97
*2. POLITICKÁ ZPRÁVA ÚSTŘEDNÍHO VÝ- BORU KSR(b) 27. BŘEZNA	99
*3. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K POLITICKÉ ZPRÁVĚ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU KSR(b) 28. BŘEZNA	147
*4. DOPORUČENÍ K NÁVRHU REZOLUCE KE ZPRÁVĚ DELEGACE KSR(b) V KO- MUNISTICKÉ INTERNACIONÁLE	162
*5. K NÁVRHU REZOLUCE O PRÁCI NA VESNICI. <i>Dopis N. Osinskému. 1. dubna</i>	163
*6. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK O UVEŘEJŇO- VÁNÍ INZERÁTŮ V PRAVDĚ 2. DUBNA	166
*7. ZÁVĚREČNÝ PROJEV NA SJEZDU 2. DUBNA	167
 *NÁVRH USNESENÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁ- NÍ ÚV KSR(b) O ORGANIZACI PRÁCE SEKRE- TARIÁTU	170
 ZAPLATILI JSME PŘÍLIŠ MNOHO	171—175
 *SDĚLENÍ POLITICKÉMU BYRU ÚV KSR(b) S NÁVRHY USNESENÍ	176—177
1. 9. dubna	176
2. 10. dubna	177
 *DOPIS CHARLESI P. STEINMETZOVÍ. 10. dub- na	178—179
 *PŘIPOMÍNKY A DOPORUČENÍ K NÁVRHU USNESENÍ EXEKUTIVY KOMINTERNY V SOUVISLOSTI S UKONČENÍM KONFERENCE TŘÍ INTERNACIONÁL. <i>Dopisy G. J. Zinovjevovi</i>	180—182
1. 11. dubna	180
2. 11. dubna	181
 USNESENÍ O PRÁCI MÍSTOPŘEDSEDŮ (MÍS- TOPŘEDSEDŮ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ A RADY PRÁCE A OBRANY)	183—192
I. Všeobecné a hlavní úkoly místopředsedů	183

II. Speciální otázky týkající se práce místopředsedů	185
III. Způsob práce místopředsedů; jejich aparát	188
IV. O dosažení jednoty v práci obou místopředsedů	189
V. Rozdělení práce mezi místopředsedy	190
*INTERVIEW ZPRAVODAJI LISTU NEW YORK HERALD	193
*SDĚLENÍ J. V. STALINOVÍ, L. B. KAMENĚVOVI A L. D. TROCKÉMU. 18. dubna	194
*SDĚLENÍ J. V. STALINOVÍ, L. B. KAMENĚVOVI A L. D. TROCKÉMU S NÁVRHEM TELEGRAMU DO JANOVA. 19. dubna	195
*SDĚLENÍ J. V. STALINOVÍ S NÁVRHEM TELEGRAMU G. V. ČIČERINOVÍ. 21. dubna	196
*DOPIS J. V. STALINOVÍ PRO ČLENY POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) S NÁVRHEM TELEGRAMU G. V. ČIČERINOVÍ. 24. dubna	197—198
*USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) O VYDÁNÍ SPISŮ G. V. PLECHANOVA. 27. dubna 1922	199
*NÁVRH POLITICKÉMU BYRU ÚV KSR(b)	200
*PŘEDMLUVA K BROŽUŘE STARÉ ČLÁNKY NA TÉMATA TĚMĚŘ NOVÁ. <i>Předmluva k vydání z roku 1922</i>	201—203
*TELEGRAM G. V. ČIČERINOVÍ. 30. dubna	204
*SDĚLENÍ POLITICKÉMU BYRU ÚV KSR(b) S NÁVRHEM TELEGRAMU G. V. ČIČERINOVÍ. 2. května	205—206
K DESÁTÉMU VÝROČÍ PRAVDY	207—211
*DOPIS G. J. SOKOLNIKOVU K FINANČNÍ POLITICE. 2. května	212—213

ODPOVĚĎ NA PŘIPOMÍNKY K PRÁCI MÍSTO- PŘEDSEDŮ (MÍSTOPŘEDSEDŮ RADY LIDO- VÝCH KOMISAŘŮ)	214—217
*NÁVRH TELEGRAMU G. V. ČIČERINOVÍ. <i>5. nebo 6. května</i>	218
*TELEGRAM M. M. LITVINOVHOVI. <i>8. května</i>	219
*TELEGRAM G. V. ČIČERINOVÍ. <i>9. května</i>	220
*NÁVRH USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) O PŘEDLOŽENÍ SOUHRNNÝCH ÚDA- JŮ O NATURÁLNÍ DANI ÚSTŘEDNÍMU VÝ- BORU	221
*TELEGRAM G. V. ČIČERINOVÍ. <i>14. května</i>	222
*SDĚLENÍ J. V. STALINOVÍ S NÁVRHEM USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) O MONOPOLU ZAHRANIČNÍHO OBCHODU. <i>15. května</i>	223
*DOPLŇKY K NÁVRHU UVOZOVACÍHO ZÁ- KONA K TRESTNÍMU ZÁKONÍKU RSFSR A DOPISY D. I. KURSKÉMU	224—226
1. <i>15. května</i>	224
2. <i>17. května</i>	225
*NÁVRH USNESENÍ CÚVV KE ZPRÁVĚ DELE- GACE NA JANOVSKÉ KONFERENCI	227—228
*DOPISY J. V. STALINOVÍ PRO ČLENY POLI- TICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) O ROZVOJI RA- DIOTECHNIKY	229—231
1. <i>19. května</i>	229
2. <i>19. května</i>	231
*O »DVOJÍ« PODŘÍZENOSTI A ZÁKONNOSTI. <i>20. května</i>	232—236
*DOPIS SEKRETARIÁTU ÚV KSR(b) KE SNÍ- ŽENÍ STAVU RUDÉ ARMÁDY. <i>20. května</i>	237

*DOPIS J. V. STALINOVÍ PRO POLITICKÉ BYRO ÚV KSR(b) S NÁVRHEM USNESENÍ O SLOŽENÍ CÚVV. 23. května	238
*PRVNÍMU SJEZDU PRACUJÍCÍCH ŽEN ZAKAVKAZSKA. Nejpozději 26. května	239
*DOPIS J. V. STALINOVÍ PRO POLITICKÉ BYRO ÚV KSR(b) O POSKYTNUTÍ KONCESE L. URQUHARTOVI. 4. září	240
LŽIČKA DEHTU V SUDU MEDU	241—242
*DOPIS J. V. STALINOVÍ PRO ČLENY POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) O ZAMÍTNUTÍ SMLOUVY S L. URQUHARTEM. 12. září	243—244
DOPIS V. CELORUSKÉMU SJEZDU ODBORŮ. 17. září	245—246
*O VYTVOŘENÍ SVAZU SOVĚTSKÝCH SOCIALISTICKÝCH REPUBLIK. Dopis L. B. Kameněvovi pro členy politického byra ÚV KSR(b). 26. září	247—249
*SDĚLENÍ L. B. KAMENĚVOVI O BOJI PROTI VELMOCENSKÉMU ŠOVINISMU. 6. října	250
BAKUSKÝM DĚLNÍKŮM. 6. října	251
*DOPIS G. L. PJATAKOVÍ O POSKYTNUTÍ KONCESE L. URQUHARTOVI. 6. října	252—253
SJEZDU TEXTILNÍCH DĚLNÍKŮ A DĚLNIC. 10. října	254
PÁTÉMU SJEZDU KOMUNISTICKÉHO SVAZU MLÁDEŽE RUSKA. 11. října	255
*DOPIS J. V. STALINOVÍ PRO ČLENY ÚV KSR(b) O MONOPOLU ZAHRANIČNÍHO OBCHODU. 13. října	256—259

PŘEDSEDNICTVU NEJVYŠŠÍ NÁRODOHOS- PODÁŘSKÉ RADY. 16. října	260—261
*DOPIS POLITICKÉMU BYRU ÚV KSR(b) O SMLouvĚ S KONSORCIEM NĚMECKÝCH FIREM. 18. října	262—264
CELORUSKÉMU SJEZDU FINANČNÍCH PRA- COVNÍKŮ. 20. října	265
SPOLEČNOSTI PŘÁTEL SOVĚTSKÉHO RUS- KA (V AMERICE). 20. října	266—267
SPOLEČNOSTI PRO TECHNICKOU POMOČ SOVĚTSKÉMU RUSKU. 20. října	268—269
PŘEDSEDOVI VÝKONNÉHO VÝBORU GU- BERNIÁLNÍHO SOVĚTU V PERMU. 20. října	270—271
PŘEDSEDNICTVU CELORUSKÉHO ÚSTŘED- NÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU SOVĚTŮ. 24. října	272—273
*DODATKY K PODMÍNKÁM SMLOUVY S L. URQUHARTEM	274
POZDRAV OSVOBOZENÉMU PŘÍMOŘÍ. 26. října	275
INTERVIEW ZPRAVODAJI LISTŮ OBSERVER A MANCHESTER GUARDIAN M. FARBMANO- VI	276—282
PROJEV NA IV. ZASEDÁNÍ CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU SOVĚ- TŮ IX. VOLEBNÍHO OBDOBÍ 31. ŘÍJNA 1922	283—289
*DOPIS G. V. ČIČERINOVÍ A ČLENŮM POLI- TICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) O NÓTĚ DOHO- DOVÝM STÁTŮM K LAUSANNSKÉ KONFE- RENCI. 31. října	290

LISTU PETROGRADSKAJA PRAVDA. 1. listopadu	291
LISTU PRAVDA. 2. listopadu	292
PRVNÍ MEZINÁRODNÍ KONFERENCI KOMUNISTŮ PRACUJÍCÍCH V DRUŽSTEVNICTVÍ. 2. listopadu	293
*TEZE O DRUŽSTEVNÍ BANCE	294
PETROHRADSKÝM TEXTILÁKŮM. 3. listopadu	295
CELORUSKÉMU SJEZDU STATISTIKŮ. 4. listopadu	296
INTERVIEW ZPRAVODAJI LISTU MANCHESTER GUARDIAN ARTHURU RANSOMOVI	297—306
První varianta	297
Druhá (nedokončená) varianta	303
KONFERENCI POLITICKY NEORGANIZOVANÝCH DĚLNIC A ROLNIC Z MOSKVY A Z MOSKEVSKÉ GUBERNIE. 6. listopadu	307
DĚLNÍKŮM BÝVALÉHO MICHELSONOVA ZÁVODU. 7. listopadu	308
DĚLNÍKŮM A ZAMĚSTNANCŮM STÁTNÍ ELEKTRÁRNY ELEKTROPEREDAČA. 7. listopadu	309
DĚLNÍKŮM STODOLSKÉ SOUKENICKÉ TOVÁRNY V KLINCÍCH. 8. listopadu	310
*IV. KONGRES KOMUNISTICKÉ INTERNACIONÁLY 5. listopadu—5. prosince 1922	313—332
1. IV. SVĚTOVÉMU KONGRESU KOMUNISTICKÉ INTERNACIONÁLY A PETROHRADSKÉMU SOVĚTU DĚLNICKÝCH A RUDOARMĚJSKÝCH ZÁSTUPCŮ. 4. listopadu	315—316
2. PĚT LET RUSKÉ REVOLUCE A PERSPEKTIVY SVĚTOVÉ REVOLUCE. Referát na IV. kongresu Komunistické internacionály 13. listopadu	317—332

*NÁVRH POLITICKÉMU BYRU ÚV KSR(b) NA SNÍŽENÍ STAVU ARMÁDY	333
RUSKÉ KOLONIE V SEVERNÍ AMERICE. 14. lis- topadu	334—335
*POZDRAV CELORUSKÉ ZEMĚDĚLSKÉ VÝ- STAVĚ. 14. listopadu	336
SKUPINĚ CLARTÉ. 15. listopadu	337
PROJEV NA PLENÁRNÍM ZASEDÁNÍ MOS- KEVSKÉHO SOVĚTU 20. LISTOPADU 1922	338—347
PŘEDSEDNICTVU V. CELORUSKÉHO SJEZDU ODBOROVÉHO SVAZU PRACOVNÍKŮ SO- VĚTSKÝCH ORGÁNŮ	348
*O OMEZENÍ PROGRAMU OPRAV A STAVBY VÁLEČNÝCH LODÍ (<i>Dopisy J. V. Stalinovi</i>)	349—351
1. 25. listopadu	349
2. 29. listopadu	350
SJEZDU PRACOVNÍKŮ ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY. 26. listopadu	352
TAJEMNÍKOVI MEZINÁRODNÍ DĚLNICKÉ POMOCI SOUDRUHU MŮNZENBERGOVI. 2. prosince	353—354
TŘETÍMU SVĚTOVÉMU KONGRESU KOMU- NISTICKÉ INTERNACIONÁLY MLÁDEŽE V MOSKVĚ. 4. prosince	355
POZNÁMKY K ÚKOLŮM NAŠÍ DELEGACE V HAAGU	356—360
*NÁVRHY NA ROZDĚLENÍ PRÁCE MEZI MÍS- TOPŘEDSEDY RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ A RADY PRÁCE A OBRANY	361
NĚKOLIK SLOV O N. J. FEDOSEJEVOVI	362—363

*K NÁVRHU USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) KE ZPRÁVĚ STÁTNÍ ZÁSOBOVACÍ KOMISE	364
*NÁVRH PRO PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ K JED- NACÍMU ŘÁDU POLITICKÉHO BYRA	365
NÁVRHY K PRACOVNÍMU REŽIMU MÍSTO- PŘEDSEDŮ A PŘEDSEDY RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ	366—368
CELOUKRAJINSKÉMU SJEZDU SOVĚTŮ. <i>10. prosince</i>	369
*DOPIS L. B. KAMENĚVOVI, A. I. RYKOVHOVI A A. D. CJURUPOVI O ROZDĚLENÍ PRÁCE MEZI MÍSTOPŘEDSEDY RLK A RPO. <i>13. prosince</i>	370—371
*O MONOPOLU ZAHRANIČNÍHO OBCHODU. <i>13. prosince</i>	372—376
*DOPIS J. V. STALINHOVI PRO ČLENY ÚV KSR(b). <i>15. prosince</i>	377—378

* POSLEDNÍ DOPISY A ČLÁNKY
V. I. LENINA

23. prosince 1922—2. března 1923

I. DOPIS SJEZDU	381
II.	382—383
Dodatek k dopisu z 24. prosince 1922	384
III.	384—386
IV. O UDĚLENÍ ZÁKONODÁRNÝCH FUNK- CÍ STÁTNÍ PLÁNOVACÍ KOMISI	387—388
V.	389
VI.	390—391
VII. (K ČÁSTI O ZVÝŠENÍ POČTU ČLENŮ ÚV)	392—393
K OTÁZCE NÁRODNOSTÍ NEBOLI O »AU- TONOMIZACI«	394—396

K otázce národností neboli o »autonomizaci« (<i>Pokračování</i>)	397—401
STRÁNKY Z DENÍKU	402—407
O DRUŽSTEVNICTVÍ	408—415
I	408
II	412
O NAŠÍ REVOLUCI (<i>K vzpomínkám N. Suchanova</i>)	416—420
I	416
II	419
JAK REORGANIZOVAT DĚLNICKO- -ROLNICKOU INSPEKCI (<i>Návrh pro XII. sjezd strany</i>)	421—426
RADĚJI MÉNĚ, ALE LÉPE	427—443
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	445
* <i>Materiály k XI. sjezdu KSR(b)</i>	447—459
*1. Osnovy politické zprávy ústředního výboru KSR(b)	447
1	447
2	448
3	451
4	454
*2. Poznámky ze zasedání sjezdu 2. dubna	459
* <i>K usnesení o práci místopředsedů (místopředsedů rady lidových komisařů a Rady práce a obrany)</i>	460—467
*1. Osnovy usnesení	460
*2. Hlavní části usnesení	467
*Teze dopisu O »dvojí« podřízenosti a zákonnosti	468—469
*Osnova projevu na IV. zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů IX. volebního období	470
*Poznámky o stabilizaci rublu	471

*Osnovy referátu Pět let ruské revoluce a perspektivy světové revoluce na IV. kongresu Komunistické internacionály	472—480
1	472
2	475
3	475

*Teze projevu na X. celoruském sjezdu sovětů	481—482
--	---------

*Materiály k článku <i>Jak reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci</i>	483—491
1. Osnova článku Co udělat s dělnicko-rolnickou inspekci?	483
2. Co udělat s dělnicko-rolnickou inspekci?	485
Co udělat s dělnicko-rolnickou inspekci? (<i>Pokračování</i>)	487
Co udělat s dělnicko-rolnickou inspekci? (<i>Druhé pokračování</i>)	490

PŘÍLOHY

*Prohlášení, jímž se G. V. Čičerinovi uděluje plná moc vedoucího sovětské delegace na konferenci v Janově	495—496
---	---------

Dotazník pro delegáty XI. sjezdu KSR (bolševiků)	497
--	-----

*Deník sekretářek V. I. Lenina 21. listopadu 1922—6. března 1923	499—534
--	---------

Seznam dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	537—539
--	---------

Seznam prací, jejichž autorem je pravděpodobně V. I. Lenin	540
--	-----

Poznámky	541—657
----------	---------

Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	658—679
--	---------

Jmenný rejstřík	680—722
-----------------	---------

Životopisná data	723—776
------------------	---------

V. I. L E N I N
S E B R A N É S P I S Y
4 5

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 45, Politizdat, Moskva 1978, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Naděžda Stupková a Hana Zikmundová. Odpovědná redaktorka Jitka Saturková. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Mahulena Jarkovská. Vydání II. Praha 1989. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5976. (7089.) publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 39,16 (text 38,60, ilustrace 0,56), VA 40,20. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 14,30 Kčs, váz. výt. 20,—Kčs.

73/202—21—8.5

25—038—89 Kčs 20,—